

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÇATI ŞEKİLLERİ VE İŞLEVLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Seda YILMAZ

İstanbul, 2012

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÇATI ŞEKİLLERİ VE İŞLEVLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Seda YILMAZ

Yönetenler

Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN

Yard. Doç. Dr. Özlem DENİZ YILMAZ

İstanbul, 2012

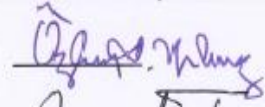
T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

Seda YILMAZ tarafından hazırlanan "Türkiye Türkçesi Çatı Şekilleri ve İşlevleri" başlıklı bu çalışma, 25/05/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

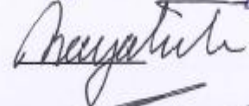
Danışmanlar: Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN

Yard. Doç. Dr. Özlem DENİZ YILMAZ

Üye: Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Üye: Yard. Doç. Dr. Latif BEYRELİ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR • v

TARANAN ESER ADLARI KISALTMALARI • vii

ÖZET • xi

ABSTRACT • xii

ÖN SÖZ • xiii

1. BÖLÜM. Araştırma Yöntem ve Kapsamı Üzerine • 1

1. Giriş • 1

1.1. Problem Durumu • 1

1.1.1. Problem Cümlesi • 3

1.1.2. Alt Problemler • 3

1.2. Araştırmanın Amacı • 3

1.3. Araştırmanın Önemi • 4

1.4. Yöntem • 4

1.4.1. Araştırmanın Modeli • 4

1.4.2. Evren ve Örneklem • 5

1.4.3. Veri Toplama Tekniği • 6

1.4.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması • 6

1.5. Sınırlılıklar • 6

1.6. Sayıtlar • 6

2. BÖLÜM. Çatı Kavramı Üzerine • 9

2.1. Çatı • 9

2.2. Çatı şekillerinin niteliği • 17

2.2.1. Çatı şekillerinin fiil kelime şekli birleşimindeki yeri • 25

2.3. Etken çatı • 27

2.4. Medial (Orta) çatı • 33

2.5. Çatı şekillerinin sınıflandırılması • 39

3. BÖLÜM. Türkiye Türkçesi Çatı Kategorisi • 45

3.1. Ettirgen çatı • 45

3.2. Edilgen çatı • 53

3.3. Dönüştürücü çatı • 63

3.4. İşteş çatı • 67

4. BÖLÜM. Çatı Şekilleri ve İşlevlerinin Örnek Anlatımlar Üzerinde İncelenmesi • 71

4.1. $-(\dot{I})t$ - çatı şekline dair malzemenin incelenmesi • 71

4.2. $-(\dot{I}/E)r$ - çatı şekline dair malzemenin incelenmesi • 121

4.3. $-D\dot{I}r$ - çatı şekline dair malzemenin incelenmesi • 129

4.4. $-(\dot{I})l$ - çatı şekline dair malzemenin incelenmesi • 211

4.5. $-(\dot{I})n$ - çatı şekline dair malzemenin incelenmesi • 303

4.6. $-(\dot{I})\text{ş}$ - çatı şekline dair malzemenin incelenmesi • 405

5. BÖLÜM. Sonuç • 475

KAYNAKÇA • 481

KULLANILAN TERİM VE KAVRAMLARIN KARŞILIKLARI (TÜRKÇE-İNGİLİZCE) • 493

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
bk.	Bakınız
bl	Belirtilen
bs.	Baskı, basım
bt	Belirten
C	Cilt
çev.	Çeviren
DLT	Divanü Lûgat-it-Türk
DS	Derleme Sözlüğü
DTCF	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
ed.	Editör
hzl.	Hazırlayan
krş.	Karşılaştırmız
ör.	Örneğin
S	Sayı
s.	Sayfa
tn	Tamlanan
ty	Tamlayan
t.y.	Basım Tarihi Yok
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Tarama Sözlüğü
TT	Türkiye Türkçesi
vb.	ve benzeri, ve bunun gibi
vd.	ve diğerleri
yay.	Yayımlayan

TARANAN ESER ADLARI KISALTMALARI

AHT, H	TANPINAR, Ahmet Hamdi (2007), <i>Huzur</i> , 15. bs., 391 s., İstanbul: Dergâh Yayınları.
AHT, SAE	TANPINAR, Ahmet Hamdi (2005), <i>Saatleri Ayarlama Enstitüsü</i> , 10. bs., 368 s., İstanbul: Dergâh Yayınları.
AN, YNYNY	NESİN, Aziz (2010), <i>Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz</i> , 26. bs., 343 s., İstanbul: Nesin Yayınevi.
BLC, KNYE	LAS CASAS, Bartolomé de (1999), <i>Kızıldertililer Nasıl Yok Edildi?</i> (çev., Meryem Ural), 2. bs., 119 s., İstanbul: Şule Yayınları.
CT, YŞÇS	TAN, Canan (2007), <i>Yüreğim Seni Çok Sevdi</i> , 18. bs., 474 s., İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
DE, DÖ	DESİDERİUS, Erasmus (2009), <i>Deliliğe Övgü</i> (çev., Çiğdem Dürüşken), 1. bs., 344 s., İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
EŞ, BVP	ŞAFAK, Elif (2006), <i>Baba ve Piç</i> , 3. bs., 376 s., İstanbul: Metis Yayınları.
HZU, BYT	UŞAKLIĞIL, Halid Ziya (2005), <i>Bir Yazın Tarihi</i> , 1. bs., 218 s., İstanbul: Özgür Yayınları.
İP, SK	PALA, İskender (2004), <i>Su Kasidesi</i> , 2. bs., 85 s., İstanbul: Kapı Yayınları.
JWG, GWA	GOETHE, Johann Wolfgang von (2002), <i>Genç Werther'in Acıları</i> (çev., Arif Gelen), 1. bs., 169 s., İstanbul: Sosyal Yayınlar.
KT, EŞİ	TAHİR, Kemal (2007), <i>Esir Şehrin İnsanları</i> , 5. bs., 463 s., İstanbul: İthaki.
KT, EŞM	TAHİR, Kemal (1970), <i>Esir Şehrin Mahpusu</i> , 365 s., İstanbul: Sander Yayınları.
MCR, M	RÛMÎ, Mevlana Celâlettin (2011), <i>Mesnevi</i> (akt., Senan Askerov), 3. bs., 761 s., Konya: Gençlik Kitabevi Yayınları.
MKA, N	ATATÜRK, Mustafa Kemal [2009] 1927, <i>Nutuk</i> , 720 s., İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- MK, VDH KUNDERA, Milan (2009), *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği* (çev., Fatih Özgüven), 35. bs., 320 s., İstanbul: İletişim Yayınları.
- OK, AY KEMAL, Orhan (1957), *Avare Yıllar*, 2. bs., 108 s., İstanbul: Varlık Yayınları.
- OK, EK KEMAL, Orhan (2010), *Ekmek Kavgası*, 16. bs., 148 s., İstanbul: Everest Yayınları.
- OP, BAK PAMUK, Orhan (2005), *Benim Adım Kırmızı*, 24. bs., 472 s., İstanbul: İletişim Yayınları.
- OP, KK PAMUK, Orhan (1999), *Kara Kitap*, 27 bs., 440 s., İstanbul: İletişim Yayınları.
- OP, MM PAMUK, Orhan (2008), *Masumiyet Müzesi*, 1. bs., 592 s., İstanbul: İletişim Yayınları.
- OP, YH PAMUK, Orhan (1994), *Yeni Hayat*, 3. bs., 280 s., İstanbul: İletişim Yayınları.
- PK, AOS KÜR, Pınar (2004), *Akışı Olmayan Sular*, 171 s., İstanbul: Everest Yayınları.
- PS, Y SAFA, Peyami (2000), *Yalnızız*, 365 s., İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş.
- RHK, MH KARAY, Refik Halid (2005), *Memleket Hikayeleri*, 21. bs., 183 s., İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- RI, HS ILGAZ, Rıfat (2001), *Hababam Sınıfı*, 28. bs., 463 s., İstanbul: Çınar Yayınları.
- RNG, DK GÜNTEKİN, Reşat Nuri [t.y.], *Dudaktan Kalbe*, 25. bs., 349 s., İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- RNG, D GÜNTEKİN, Reşat Nuri [t.y.], *Damga*, 20. bs., 143 s., İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- SA, AVD AKIN, Sunay (2001), *Ayçöreği ve Denizyıldızı*, 6. bs., 215 s., İstanbul: Çınar Yayınları.
- SA, KC AKIN, Sunay (2004), *Kule Canbazı*, 13. bs., 160 s., İstanbul: Çınar Yayınları.
- SA, KY ALI, Sabahattin (2008), *Kuyucaklı Yusuf*, 32. bs., 220 s., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- SA, YD ALİ, Sabahattin (2011), *Yeni Dünya*, 8. bs., 124 s., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- SFA, AVBY ABASIYANIK, Sait Faik (2010), *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, 12 bs., 95 s., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- YKK, HOŞ KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (2005), *Hep O Şarkı*, 10 bs., 190 s., İstanbul: İletişim Yayınları.
- YKK, KK KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (2005), *Kiralık Konak*, 35-36. bs., 232 s., İstanbul: İletişim Yayınları.
- ZL, SA LİVANELİ, Zülfü (2008), *Son Ada*, 5. bs., 183 s., İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ZL, M LİVANELİ, Zülfü (2010), *Mutluluk*, 29. bs., 343 s., İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÖZET

Araştırmada çatı kavram ve teriminin kapsamı, bu kategoriyi oluşturan şekillerin öz nitelikleri ve söz konusu şekillerin sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerin neler olması gerektiği konuları üzerine durulmaktadır.

Çalışmada Türkiye Türkçesi çatı şekilleri işlevsel dil bilimi metodu kullanılarak ele alınmış ve söz konusu şekiller kullanıldıkları bağlamda yerine getirdikleri işlev göz önünde bulundurularak sınıflandırılmıştır. Çatı şekillerinin işlevlerinin hatasız ve eksiksiz bir biçimde ortaya konulabilmesi için Çağdaş Türk edebiyatı malzemesinden ve konuşmalardan yararlanılmış ve birleşiminde çatı şekillerinin yer aldığı fiil kelime şekillerinin işlevleri tarama yöntemiyle elde edilen örneklerle de sınanmıştır.

Türkiye Türkçesi çatı kategorisinin ettirgen, edilgen, dönüşlü ve işteş olmak üzere dört özel kategoriden oluştuğu, çatı şekillerinin sahip oldukları özel işlevlerinden dolayı türetme ya da çekim eki kategorilerinden herhangi birine konulamadığı, Hint-Avrupa dillerinde gözlenebilen etken ve medial (orta) çatı'nın Türkiye Türkçesinde bulunmadığı vb. sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil Bilimi, Çatı, Çatı Kategorisi, Türkçe Eğitimi.

ABSTRACT

The research focuses the voice concept and explanation of the term, determining the quality of the morphemes which make up this category and what it should be the criteria which used for the classification this forms.

In the study, voice morphemes in Turkey Turkish are discussed by using the method of functional linguistics and the forms are classified by considering the functions they carry. To determining accurately and completely voice forms functions, Contemporary Turkey Turkish literature material and speeches are utilized, and verb forms which include in their combination voice forms, it has been tested with examples which is obtain by using screening procedure, too.

Voice category in Turkey Turkish consist of four elements: causative, passive, reflexive and reciprocal; because of their special functions, voice forms can't put into any of the categories, such as derivation or inflection; active and middle voice, which appears in Indo-European languages, don't exist in Turkey Turkish conclusions were reached.

Key Words: Linguistics, Voice, The Category of Voice, Turkish Training.

ÖN SÖZ

Bir araştırmacıyı dile yönelik bir inceleme yapmaya yöneltebilecek pek çok Şey sayılabilir (bk. CHOMSKY 2001). Binlerce sebepten yalnızca biri, dilin var olduğu andan itibaren durmaksızın değiştiğini, dil olgularının dilin değişmez parçaları olmadığını ortaya koymak, bir ikincisi, dilin sınırları çizilmiş bir zaman dilimindeki mevcut durumunu gözler önüne sermek olabilir. Bunlardan birincisini gerçekteşirme sebebi/ihtiyacı belki Şöyle açıklanabilir: Geçmişteki biçimleri incelenebilen dillerin, en eski durumlarını koruyamadıkları gibi 20-30 yıl önceki biçimlerinin dahi değişebildiği bilinir. Öyle ki “Bugün ne İvrit denilen yeni İbranca, Kutsal Kitap’takinin aynıdır, ne Fransız dili Latince, ne de Türkiye Türkçesi 50 yıl önceki Türkçedir” (İMER 1976: 11). MARTINET haklı olarak Şöyle der: “Diller işleyişlerini hiçbir zaman durdurmadan değişirler; işleyişini betimlemek üzere ele aldığımız dilin değişim süreci içinde bulunması olasılığa da vardır. Kaldı ki, durumun her an bütün diller için böyle olduğunu kesinlikle kavramak için bir saniye düşünmek yeterlidir” (1998: 37-38). Demek ki dil –ve elbette onu oluşturan her bir (dil içindeki karşılığıyla) monemler dizgesi, (sözdeki adıyla) göstergeler zinciri- canlıdır. Doğar, gelişir ve bilinmeyen bir zamana –sonsuz- dek yaşayabileceği gibi, bir zaman sonra da ölebilir. İşte araştırmacı bu noktada devreye girip geçmişten günümüze taşınan dil mirasını, başka bir deyişle bir milletin tarihini ya da yitirdiği dil malzemesini betimleyebilir. Böyle bir araştırmanın önemini ve faydasını, yitirdiklerimizi hatırlatabilme ve sahip olmaya devam ettiğimiz dil malzemesinin kökeni, işlevi vb. hakkında gerekli ve yeterli bir Şekilde bilgilendirme düzeyi belirler. İkincisi içinse, birincinin gerekçesi tekrarlanabileceği gibi, bu çalışmada benimsenen kavrayış açısından konuşucunun kullandığı dil aracını daha iyi tanınmasını, onu daha iyi kullanmasını ve böylece bildirişimin kalitesinin yükseltilmesini sağlama gayesi ilkinde eklenebilir. Bireyin kendi dilinin özelliklerine ve kullanımına vakıf olması salt dil bilgisi kurallarını aktararak değil, ona “dil farkındalığı”¹ kazandırarak mümkün olabilir. Morfoloji bünyesinde bulunan dil araçlarından biri olan çatı Şekilleri, işte bu ikinci amaçla araştırmamızda söz konusu edilmiştir.

¹ “dil farkındalığı” kavramı için bk. BÜYÜKKANTARCIÖĞLU 2006: 347-348.

Türkiye Türkçesi (TT) çatı şekillerinin incelendiği bu çalışmanın bir diğer amacı, çağdaş TT'deki çatı şekillerinin kadrosunu tespit etmek, tasnifini yapmak, işlevsel ve anlam bilimsel yönünü ortaya koymaktır. Bu bakımdan çalışmada, işlek çatı şekillerinin yanında kalıcılaşmış, yani leksemleşmiş çatı oluşumları tek tek tespit edilip bunların anlam içeriği ele alınmış ve edebiyat malzemesine uygulanarak sınanmıştır. Çalışmanın önemini ve gerekliliğini belirleyen temel faktör de bu olmuştur.

Çatı konusu üzerinde çalışırken, daha doğrusu dilin herhangi bir yönü üzerinde çalışırken, dil aracının yerine getirdiği işlevi ortaya koyabilmek için kullanılan metot, morfolojik ve semantik bakış açılarını harmanlamak zorundadır (bk. BAŞKAN 1967). Bu anlayış çerçevesinde TDK Türkçe Sözlük (2005) 10. baskıda yer alan ve kendilerine çatı eki ulanmış 6545 fiil taranmış, çatı özelliklerine göre incelenmiş, seçilen fiiller örneklendirilmiş ve en önemlisi, hem genel olarak çatıyı belirleyen hem de özel olarak çatı şekillerini birbirinden ayırmayı kolaylaştıran kurallara yer verilmiştir. Elbette pek çok değişkenin olduğu bir ortamda genelgeçer kurallara ulaşmak oldukça güçtür. Bir kuralı yakaladığımızı sandığımız anda bunun aksini gösteren örnekler hemen karşımızda belirirken bunları görmezden gelmemiz söz konusu olamazdı. Belki de çalışmanın asıl önemi, kuralı istisnalarıyla beraber ortaya koyma gayretinin gösterilmiş olmasından ileri geliyor. Ayrıca araştırmanın sunduğu TT çatı şekilleri malzemesiyle öğrenenler için söz konusu şekilleri daha anlaşılır kılmak ve bu dil araçlarını öğrenme/öğretme sürecini kolaylaştırmak hedeflenmiştir.

Çalışmada TT çatı kategorisinin ettirgen, edilgen, işteş ve dönüşlü olmak üzere dört şekilden oluştuğu ve etken çatının TT'deki varlığının tartışmaya açık bir konu olarak kabul edildiği görülecektir. Bu düşünce doğrultusunda dört farklı; fakat anlamları bir türden olan söz konusu şekiller işlevleri göz önünde tutularak sınıflandırılmıştır. Birinci bölümde, çalışmanın problemi, yöntemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve sayılılar yer almıştır. İkinci bölümde, çalışmada kullanılan kavram ve terimler sistemi açıklanmıştır. Üçüncü bölüm kendi içinde dört kısma ayrılmış ve her bir alt bölümde TT çatı şekilleri, bunların kadrosu belirlenmiş ve anlatımda üstlendikleri işlevler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde çatı şekilleri edebiyat

malzemesinden yararlanılarak incelenmiştir ve beşinci bölümde araştırma sonunda elde edilen bulgular yorumlanıp gelişme bölümlerinin sonuçları sunulmuştur.

“Şimdiki zamanı katederken gözlerimiz bağlıdır. Çok çok yaşamakta olduğumuz şeyleri sezebilir ve tahmin edebiliriz. Ancak daha sonraları, gözlerimizin bağı çözüldüğünde ve geçmişi incelediğimizde ne yaşamış olduğumuzu fark eder, yaşadıklarımızın anlamına varırız” (KUNDERA 2010: 13). Bir mezuniyetin ardından okul hayatını, bir ölümün ardından yaşanan zamanı, kısaca sonuna gelinen bir şeyin başını düşünmek insan tabiatının bir gereği olsa gerek. En sonunda, yaşadıklarımın anlamına varma noktasına geldiğimde, bütün bu süreci düşündüğümde ve değerlendirdiğimde yapılanlar, söylenenler, incelenenler, geçen zaman... kısaca her şey asıl değeriyle zihnimdeki yerini alıyor. Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN’e ve Yard. Doç. Dr. Özlem DENİZ YILMAZ’a sağladıkları özgür ve disiplinli çalışma zemini ve bütün katkıları için içtenlikle teşekkür ederim.

Çatı, sıklıkla kullandığımız dil araçlarından yalnızca bir tanesi. Sadece onu incelemek ya da anlamaya çalışmak bile, söylemek istediğimiz herhangi bir şeyi dile getirebilmek için dilin bizlere sunduğu onlarca imkân bulunduğu gerçeğini anlamaya yetiyor. Son söz olarak bu çalışmanın bana dilin (kullanılsın ya da kullanılsın) bünyesinde bulunan farklı araçlarla, bütün ayrımları ifade etme gücüne daima sahip olduğunu bir kez daha gösterdiğini söyleyebilirim. Faydalı olması dileğiyle...

Seda YILMAZ

İstanbul, Nisan 2012

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEM VE KAPSAMI ÜZERİNE

1. GİRİŞ

Dil sisteminde bir birim, bir yapı, birden fazla alanı, dizgeyi ilgilendirebilir. Çatı, morfolojik bir kategori olmasına rağmen, söz diziminde görevli yapı öğelerini, TT’de yerleşmiş terimle “cümle öğelerini” (özne ve nesneyi) belirleyen bir etkiye sahip olduğundan konu ile ilgili çalışmalar çatıyı morfoloji ve söz dizimi açısından değerlendirmeleri bakımından birbirinden ayrılır.

Fiil tabanına getirilen çatı şekillerinin söz dizimindeki yapı öğelerini görevlerini belirleyebilmesi [*Çocuk kitabı okudu* cümlesinin “nesne” görevindeki öğesinin, *Kitap okundu* edilgen yapısında “özne” görevini üstlenmesi gibi (CHOMSKY 1993: 124)²] onların özne, tümleç, yüklem vb. söz dizimsel yapı öğeleri oldukları anlamına gelmez (bk. GURUNINA 1997: 198-199). Fiil tabanına getirilen çatı ekleri aracılığı ile eylem ve nesne arasındaki çeşitli bağıntılar (bk. 2.1) ifade edildiğine göre, kanaatimizce söz konusu şekiller öncelikle morfolojinin konusudur. Bu çalışmada çatı morfolojik bir kategori olarak ele alınmaktadır (Çatı şekillerinin söz dizimi bakımından incelendiği çalışmalar için örneğin bk. ÖZSOY 1990; SULTANOV 1997).

1.1. PROBLEM DURUMU

TT çatı şekillerinin belirlenmesi ve sınıflandırılmasında üzerinde uzlaşmış bir tasnif yoktur. Örneğin, çatı şekillerini K. LUBIMOV, *asil, ortanca, tutuluşlu, dönüşlü,*

---

² Amerikan dil biliminde morfoloji, bir dil alt dizgesi olarak tanınmaz. TT’de çatının Chomsky’nin Yönetim ve Bağlama Kuramı esas alınarak söz dizimi açısından değerlendirilmesi bu açıdan yanıltıcı olur. Chomsky’nin benimsediği ve önderliğini yaptığı felsefe açısından “çatı”yı elbette söz dizimsel açıdan değerlendirmesi beklenir: “Kullanımsal anlam teorisinden ve dilin amacının bildirişim olduğu düşüncesinden vazgeçen Chomsky’nin dil anlayışının temelinde "insanın sentaktik bir hayvan olduğu" görüşü bulunmaktadır. Chomsky’nin benimsediği bu sentaktik anlam teorisine göre, dilin özü söz diziminden meydana gelir. Bu anlayış dilin özünün söz dizimi olduğunu söylerken, sentaks formunun insanda programlı olarak bulunduğunu ve dolayısıyla dil felsefesinin inceleme alanının bununla sınırlanması gerektiğini ifade eder” (CEVİZCİ 2006: 359^a, Ayrıca bk. CHOMSKY 1957 ve 1965).

karşılıklı, müşterek, teşvikli (1963: 151); G. L. LEWIS, *işteş, ettirgen, dönüşlü, edilgen* (1967: 143-149); Ö. DEMİRCAN, *geçişsiz, geçişli yalın/etken, gizil (edilgen), (gizil) işteş, (gizil) dönüşlü, etkenleme, ettirgen* (2005: 105); S. EKER, *olumsuzluk, ettirgenlik, edilgenlik, dönüşlülük, işteşlik, sıklık, kuvvetlendirme* (2009: 330) olarak sınıflandırır.

Çatı konusunun ele alındığı çalışmalar incelendiğinde, bu kavramın öğretiminden ziyade söz konusu eklerin öğretimi üzerinde durulduğu görülmektedir. Ancak sadece belirli kuralların ezberlenmesine dayalı bilginin uygulamada bir şey verememesi, kullanılan kavram ve terimlerin neyi karşıladığının belirsiz oluşu, bizce de gramer öğretimindeki problemin asıl kaynağını teşkil etmektedir ve çözülmesi gereken ilk sorun da budur (bk. BAYDAR ERTANE 2003: 782). Bunun dışında işlek çatı ekleri ile kalıplaşmış çatı oluşumlarının birbirinden ayırt edilememesi, öğrencilerin çatı şekillerini sadece yüklem durumundaki fiillerde aramaya yönelmeleri ve her türlü fiil kelime şeklinde çatı kategorisinin işleyebileceğine değinilmemesi, konunun öğretiminde yaşanan güçlüklerden sadece birkaçıdır. Sayılan bütün bu sebepler araştırmamızın problemini teşkil etmiştir.

Bunun dışında kullanılan terminolojinin de problemlili olduğu kanısındayız. Şöyle ki çağrışımsal değeri ve kullanım sıklığı düşük –işlek olmayan- kelimelerin dile ait bir olguyu açıklarken terim ve kavram olarak kullanılması, gramer öğretiminde yaşanan sıkıntının en mühim sebeplerinden biridir. Gramer çalışmalarında kullanılan terminoloji günlük hayatta kullanılan kelimelere yakın olursa daha kolay ve etkili bir öğretim gerçekleştirilebilir (bk. HİZDAROĞLU 1962: 35-37). Bu sebeple çatı kavram ve terimini açıklarken herkes ya da birçok kişi tarafından anlaşılabilir kavram ve terimleri kullanmak, eğitim ve öğretimin temel prensiplerinden olan “bilinenden bilinmeyene” ilkesiyle de bağdaşır. Çatı kategorisinin alt başlıklarına inildiğinde ise kullanılan terim ve kavramların eğitim-öğretim için uygun olmadığı, bilinmeyen bir konuyu yine bilinmeyen ya da kullanılmayan kavram ve terimlerle işlemeye çalışmanın anlaşılmayı güçleştirdiği eleştirisi yöneltilebilir. Örneğin, *etken, edilgen, ettirgen* terim ve kavramları dilimizde tek başına kullanılmayan *et-* yardımcı fiilinden türetilmiştir. Yine *işteş* ve *dönüşlü* terim ve kavramlarının da, tıpkı diğerleri gibi, kullanım sıklığı ve buna bağlı

olarak da eğitim-öğretim açısından çağrışımsal değeri düşüktür. Her ne kadar eksik yönleri görülse de dil bilgisi terim ve kavramının iletişim değerinin yüksek olması gerektiği ilkesini göz önünde bulundurarak (bk. KOCAMAN ve OSAM 2002: 12) günümüz dil biliminde ve gramer çalışmalarında yerleşmiş terminoloji olduğundan çalışmada söz konusu terim ve kavramlar kullanılmıştır.

1.1.1. PROBLEM CÜMLESİ

Çalışmanın problemi, “Türkiye Türkçesi çatı kategorisi şekilleri ve bunların işlevleri nelerdir?” biçiminde tanımlanabilir.

1.1.2. ALT PROBLEMLER

- a) Çatı nedir?
- b) Çatı şekilleri sadece yüklem durumundaki fiil kelime şekillerinde mi gözlenir?
- c) Çatı şekillerinin tasnifinde söz dizimine ait “özne ve nesne” kavram ve terimlerini kullanmak doğru mudur?
- ç) Çatı şekilleri, leksem üretimi mi, yoksa kelime çekimi alanına mı aittir? Bir başka ifadeyle çatı şekilleri, sözcük birimi üretici anlama mı, yoksa kelime çekimleyici anlama (yardımcı gramer anlamına) mı sahiptir?
- d) Getirildikleri tabanlarda kalıcılaşmış çatı şekillerinin çatı işlevinde olup olmadıkları nasıl ayırt edilir?
- e) Türkiye Türkçesinde “etken çatı” var mıdır?
- f) Medial (orta) çatı nedir?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Dil bilgisi öğretiminin bütünsel olduğu göz önünde bulundurulursa (bk. ÖZBAY 2006: 144-145; YILDIZ vd. 2008: 287-289) çatı kavram ve teriminin doğru ve eksiksiz öğretiminin bir gereklilik olduğu söylenebilir. Bu bakımdan çalışmamızın

amacı, çatı şekilleri ile ilgili verileri Türkiye Türkçesi edebî malzemesine uygulayarak sınamak ve çatı şekillerini Türk dili malzemesinden yararlanarak işlemektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırmamız, akademisyen ve öğretmenlerin eğitim-öğretim faaliyetinde kullanabileceği malzeme ortaya koyması, ilköğretim ders kitaplarının hazırlanmasında kullanılacak örnekler içermesi ve öğrencilerin çatı şekillerini tek başlarına öğrenebilmelerini sağlayacak materyal sunması bakımından önemlidir.

1.4. YÖNTEM

1.4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Dil biliminde dil olgularının betimlenmesi için kullanılagelmiş, ‘geleneksel’ olarak adlandırılabilir iki farklı yöntemsel yaklaşım bulunmaktadır: eş zamanlı ve art zamanlı yaklaşım.

Eş zamanlı yaklaşım, bir dilin belli bir evresindeki, belli bir zaman dilimi içindeki durumunu, evrim etkenini göz önünde bulundurmadan ele alan yöntemdir. Dil, böylece belli bir anda sunduğu durum ya da yapı çerçevesindeki işleyişi açısından, dış etkenlere yer verilmeden betimlenir (bk. SAUSSURE 2001: 140; VARDAR vd. 2002: 96; KORKMAZ 1992: 58).

Art zamanlı yaklaşım ise, eş zamanlı yaklaşımdan farklı olarak bir dil durumunda bir arada bulunan öğelerin bağıntılarını değil, zaman içinde birbirinin yerini alan ardışık öğelerin bağıntılarını inceleme yöntemidir (bk. SAUSSURE 2001: 201; BAYRAV 1998: 133).

Araştırmamızda çatı şekillerinin tarihsel gelişimi üzerinde durulmayıp, mevcut durumu betimlenmeye çalışılacaktır. Çatı şekillerinin zaman içinde nasıl ve niçin değiştiği sorusu, ancak art zamanlı araştırmalarda yöneltilebilir. Dolayısıyla bu çalışmanın sınırları dâhilinde söz konusu şekiller eş zamanlılık açısından incelenecektir. Bununla birlikte eş zamanlı olguyla art zamanlı olgu birbirinden ayrı

inceleme alanlarının konusu gibi görünse de, aslında her iki yaklaşımın birbirine bağlı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Dil biliminde tarihsel gerçeklikle bir dil durumu arasında bağıntı görülebilir. Diğer bir deyişle bir dil durumunu açıklamak için tarihsel gerçekliğe başvurmak gerekebilir. Gerçekte herhangi bir dil olgusu tarihsel değişim sürecinden bağımsız olarak ele alındığında, eksiksiz bir şekilde betimlenemeyeceğinden (bk. GUIRAUD 1980: 96), gözlemimiz belli bir kuşağın kullanımıyla sınırlandırılmış olsa da söz konusu dil olgularını açıklamak için ihtiyaç duyulduğunda devimsel eş zamanlı yaklaşımdan da yararlanılacaktır.

İşlevsel dil bilimi metodu, her bir dil birimini üstlendiği, yerine getirdiği görevden hareketle açıklamaya çalışır (bk. MARTINET 1998: 41; ERKMAN-AKERSON ve OZIL 1998: 47). Çalışmada kullanılacak bir diğer yöntem olan işlevsel yaklaşım gereğince amacımız, araştırmamıza konu olan şekillerin kullanımlarından hareketle işlevlerini, yani görevlerini saptamak ve bunların işleyiş kurallarını belirlemektir.

A. MARTINET'in de belirttiği gibi, dile ait birimler (monem, morfem vb.) belli bir anlamsal potansiyele sahip olsalar da söz konusu dil birimleri ancak kullanıldıkları bağlamda ya da belirli bir durum içinde ele alındıklarında gerçekten anlam taşıyabilirler (1998: 41-42; ayrıca bk. DİLÂÇAR 1961: 516-517). Böyle bir değerlendirme, araştırmamıza konu olan dil öğelerinin kullanıldıkları bağlamda sahip olduğu anlamın ya da üstlendiği işlevin belirlenmesi gereğini ortaya koyar; çünkü ancak kullanıldıkları bağlamda ele alındıklarında söz konusu şekillerin işlevi hatasız bir şekilde betimlenebilir.

Çatı şekillerinin ait oldukları dizi içerisindeki anlam ve işlevinin dikkate alınması, bu eklerin niteliğinin, yani türetme eki mi, yoksa çekim eki mi olduğunun belirlenebilmesi açısından da gereklidir.

1.4.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni TT bünyesinde bulunan çatı şekillerinden ibarettir. Çalışmanın örneklemini ise söz konusu dil araçlarını betimlemek için seçilen edebiyat malzemesi oluşturmuştur.

1.4.3. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ

Tespit edilen işlevlere örnek teşkil eden anlatımlar, farklı edebî türlerde, farklı yazarlarca kaleme alınan eserlerin taranması sonucunda elde edilmiştir. Bu eserlerden seçilen örnekler tesadüfi (random) tekniğine göre belirlenmiştir. Elde edilen tüm malzemenin çözümlenmesinde araştırma yöntemlerinden doküman inceleme ve veri çözümleme yöntemleri kullanılmıştır.

1.4.4. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Toplanan veriler ettirgenlik, edilgenlik, işteşlik ve dönüşlülük işlevinden hangisini yerine getirdiği göz önünde bulundurularak tasnif edilmiş, fiil tabanına getirilen çatı şeklinin işlevini kaybettiği ve artık bağımsız bir sözlük birimi sayılabilecek nitelikteki fiil kelime şekilleri de belirlenmiştir.

1.5. SINIRLILIKLAR

Çalışmamız, TT bünyesinde bulunan çatı şekillerinin incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Çatı eklerinin etimolojisi üzerinde durulmayıp, söz konusu şekiller yerine getirdikleri işlev açısından değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra araştırma, konu ile ilgili yayımlanmış kitap, dergi, makale, bildiri, inceleme vb. ile sınırlıdır.

1.6. SAYILTILAR

- a) Çatının morfoloji alt dizgesi dâhilinde ele alınması gereken bir konu olduğu ve her türlü fiil tabanına getirilen söz konusu biçim birimleri aracılığı ile eylemin nesnelere olan belirli bağıntılarının dile getirildiği,
- b) Her türlü fiil kelime şeklinin birleşiminde çatı şekillerinin işleyebileceği,
- c) Türkiye Türkçesinde sıfır morfemle temsil edilen etken çatı şeklinin olmadığı ve birleşiminde herhangi bir çatı eki bulunmayan fiil gövdesinin eylem ile nesne arasındaki bağıntının karakterini

bildirmediği, diğer bir deyişle eylem ile nesne arasındaki bağıntı çeşidine karşı ilgisiz olduğu, çalışmamızın sayıltılarıdır.

2. BÖLÜM

ÇATI KAVRAMI ÜZERİNE

Araştırma konumuz çatı şekillerine geçmeden önce, bu bölümde, çalışmada kullanılan kavram ve terimlerin içeriğine dair gerekli ölçüde açıklamalar yapmayı, çalışma boyunca kullanılan kavram ve terimleri belirginleştirmek ve herhangi bir karışıklığa meydan vermemek açısından yararlı buluyoruz.

2.1. Çatı

Genel dil bilimi ve dil bilgisi çalışmalarında en yaygın ve yerleşmiş görüşe göre çatı, “fiilin sözlük anlamında herhangi bir değişikliğe uğramadan fiilden fiil yapan belirli bazı eklerle genişletilerek cümledeki özne ve nesne ile olan bağlantısında uğradığı durum değişikliği” (KORKMAZ 1996: 159) olarak tanımlanır. Çatı kavramının işlendiği pek çok çalışmada bu kavramın farklı biçimde ele alındığı, bununla birlikte genellikle bu kategoriye ait şekillerin fiilin, söz diziminin görevli öğelerinden nesne ve özne ile olan bağlantısını dile getirdiği görüşünün kabul edildiği ve söz konusu dil olgusunun söz dizimsel “nesne” ve “özne” gibi kavram ve terimler kullanılarak tasnif edildiği görülmektedir (bk. ZÜLFİKAR 1969: 91; HATİBOĞLU 1978: 33; EKER 2009: 329; DEMİR ve YILMAZ 2010: 199).

Çatı kavram ve terimini açıklarken ve çatı şekillerini sınıflandırırken *özne* ya da *nesne* gibi söz dizimine ait kavram ve terimlerin kullanılması çatı kategorisinin ve dolayısıyla bütün çatı şekillerinin söz dizimine ait bir unsur olarak değerlendirilmesi anlamına gelir. Konunun söz dizimi alanıyla ya da anlamsal bir özellik olan geçişlilik-geçişsizlik ile bağlantısı bulunduğu inkâr edilemez; fakat göz ardı edilmemesi gereken bir diğer husus, COMRIE'nin dediği gibi “Dilbilgisel ilişkiler, anlamla ilgili roller ve kullanımla ilgili roller arasındaki bağ ne kadar sağlam olursa olsun, bunlar bir diğeriyle tanımlanamaz” (2005: 138). Bu bakımdan şekil bilimsel bir araç olan çatıyı tarif ve tasnif ederken söz diziminin görevli öğelerinden özne,

nesne vb. kavram ve terimleri kullanmanın, konunun özünü³ yansıtmayacağı düşüncesindeyiz. Şöyle ki varlıkların bir türe aidiyetini belirleyen, onları bir türün üyesi yapan şey ya da temel özellik olarak *öz*, bu varlıkların her nasılsa sahip oldukları, kendilerini oldukları şey yapmayan arızı özelliklerden ayrılır. Klasik felsefede *öz*, bir şeyin ne olduğu sorusuna cevap vermeyi amaçlayan tanımın konusu olarak anlaşılmıştır (CEVİZCI 2011: 340). Çatı kavram ve teriminin özünü yansıtmayı amaçlayan bir çalışma bizce söz dizimi kavramları kullanılarak yapılamaz; çünkü çatı şekilleri özne ve nesne gibi yapı⁴ öğeleriyle bir ve aynı değildir, dolayısıyla onları aynı türün üyesi yapacak özelliklere de sahip olmaları beklenemez. “Öznesine ve nesnesine göre fiil çatısı” biçiminde bir tasnif her şeyden önce çatı kategorisinin var olabilmesi için herhangi bir öbeğin, yani kelime grubunun varlığını zorunlu kılar.

Oysaki herhangi bir fiil kelime şeklindeki çatı özelliğini, yani morfolojik bir dil durumunu tespit edebilmek için cümlenin öznesinin ya da nesnesinin araştırılmasının dayanağı olmadığı gibi, çatı kategorisinin işleyebilmesi için bir özne ya da nesnenin, genellemek gerekirse bir cümlenin varlığının da zorunluluğu yoktur. Örneğin, *yıkılmış ev*, *bağrısan çocuklar*, *mırıldandığım şarkı*, *yutturduğum ilaç* vb. Görüldüğü üzere verilen örnekler cümle olmamasına rağmen birleşimlerinde çatı şekilleri yer alabilmektedir. Dolayısıyla önemli olan söz dizimi öğeleri olan özne ve nesne'nin⁵ varlığı değil, fiil kelime şeklinin temsil ettiği eylem ile nesne (varlık) arasındaki bağıntının fiil tabanına getirilen çatı şekli ile sağlanmasıdır: *yık-ıl-mış ev* (edilgen çatı şekli), *bağr-ı-ş-an çocuklar* (işteş çatı şekli), *mırıl-da-n-dığ-ım şarkı* (dönüşlü çatı şekli), *yut-tur-duğ-um ilaç* (ettirgen çatı şekli) vb. Verilen örneklerden anlaşılacağı üzere çalışmamızda çatı, şekil bilimsel bir birim olarak ele alınmaktadır. Bu savı destekleyen kanıtlar ise şöyle sıralanabilir:

³ Öz: “Doğa; bir şeyi her ne ise o şey yapan belirleyici özellik” (bk. CEVİZCI 2011: 339).

⁴ “Genel olarak, bir bütünü oluşturan çeşitli bölümlerin birbirleriyle kurdukları ilişkilerden ve bütün içinde yerine getirdikleri işlevlerden doğan düzen; özel olarak, dilsel öğelerin oluşturduğu, eşsüremlî iç bağıntılardan ve öğelerin işlevlerinden kaynaklanan, özerk nitelikli bütün, dizge; kimi durumlarda da dizimsel düzlemdeki ilişkilerin oluşturduğu bütün; söz dizimsel düzen.” (bk. VARDAR vd. 2002: 218).

⁵ Burada nesne ile kastedilen “düz tümleş”tir.

a. Herhangi bir fiil tabanına eklenen söz konusu morfepler aracılığı ile eylem ile nesne(ler) arasındaki bağıntının ifade edilmesi, diğer bir deyişle kategorik anlam taşıyıcısının ilgili morfepler olması (bk. TİMURTAŞ 1979: 433; TOPALOĞLU 1989: 49; GÖKSEL ve KERSLAKE 2005: 145).

b. Çatı şekillerinin, söz diziminin özne, tümleç, yüklem gibi görevli unsurları arasında yer almayıp yardımcı anlama sahip oluşumlar olması.

c. Birleşimlerinde çatı eki bulunan fiil kelime şekillerinin statü, [yani olumsuzluk: ör. *gelinmedi* (taban + edilgen çatı şekli + olumsuzluk + kip), yeterlilik: ör. *yapılabildi* (taban + edilgen çatı şekli + yeterlilik + kip) ve yetersizlik: ör. *yapılamayacak* (taban + edilgen çatı şekli + yetersizlik + kip) vb.] şekillerinde işleyebilmesi.

Sayılan sebeplerle konunun morfoloji dil alt dizgesi dâhilinde ele alınması gerekmektedir. Bununla birlikte, herhangi bir gramer teriminin mümkünse, tek anlama sahip, yalnız bir dil olayını bildiren ve söz konusu gramer kavramını da iyi karşılayabilen bir nitelikte olması gerektiği görüşünü de paylaşarak (örneğin bk. LUBIMOV 1960a: 353) bu çalışmada morfolojiye özgü kavram ve terimler kullanılacak, söz dizimiyle ilgili “özne”, “yüklem”, “tümleç” gibi terim ve kavramların yerine ise “fail” (eden, yapan, eyleyen) ve “meful” (edilen, yapılan, eylene) gibi anlamsal kavramlar tercih edilecektir.

TT çatı şekilleri her türlü fiil kelime şekli birleşiminde gözlenebilir (bk. GENCAN 2001: 441; BADA ve BEDİR 1999: 146-147):

En güzel bir yüze bir iskelet ifadesi vermek için iki gecelik bir uykusuzluk, bir sevgiyi bir alışverişe çevirmek için birkaç paket iskambil kâğıdı, en zarif bir adamı bir dilenciye döndürmek için üç yüz elli liralık bir borç kâfiydi. (YKK, KK, 93) (Ettirgen çatı şekli, leksik belirteç oluşumun birleşiminde yer almaktadır).

Çiçeklerin dalında sevilmesi gerektiğinden söz ediyor annem, yolunmuş bir çiçeğin bıçaklanmış bir insana benzediğinden. (PK, AOS, 21) (Edilgen çatı şekli, ortaç kelime şekilleri birleşiminde bulunmaktadır).

Afroditi sevgilisiyle bir daha buluşmak ve evlenme şanslarını son defa denemek üzere yapmağa karar verdiği bu seyahate annesini razı edebilmek için bu macerayı uydurmuştu. (AHT, SAE, 162) (İşteş çatı şekli isim-fiil birleşiminde yer almaktadır).

Zavallı Şeküreciğimin babasının cenazesi sırasında, bütün hısım, akraba, eş, dost, bütün kadınlar evde toplanmış ağlarken ben de uzun uzun dövünüp gözyaşı döktüm. (OP, BAK, 277) (Dönüşlü çatı şekli ulaç birleşiminde yer almaktadır).

Konunun ele alındığı pek çok çalışmada sadece yüklem durumundaki fiillerde, yani bitimli fiil kelime şekillerinde işleyen çatı şekillerine ait örnekler verilmesi, başka fiil bileşimlerinde çatının bulunamayacağı yanlışlığına yol açabilir (krş. ERKMAN-AKERSON 2000: 134). Bu sebeple verilen örneklerde kılınış (ör. *yazdırıver-vb.*), görünüş (ör. *yazdırmış ol-vb.*) ve yukarıdaki örneklerden de görüleceği üzere fiil adlık şekilleri birleşiminde işleyen çatı şekillerine de yer verilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızda benimsenen bu kavrayış açısından geleneksel gramerde yerleşmiş mevcut çatı tanımı, morfolojik bir kategori olan çatı şekillerini söz diziminin görevli öğelerinden “özne” ve “nesne”ye göre tasnif etmesi ve çatı kategorisinin, yukarıda açıklandığı gibi, her türlü fiil kelime şeklinde işleyebileceğini belirtmemiş olması sebebiyle tartışmaya açıktır. Bu sebeple çatı kavram ve teriminin bahsedilen hususları da kapsayacak şekilde işlenip tasrihi gerekmektedir.

TT’de *çatı*, fiil kelime şeklinin temsil ettiği eylemin nesnelere (varlıklarla) belirli tür bağıntılarını, açmak gerekirse:

1. Failin gerçekleştirdiği eylemin sonucunun kendisine dönük olduğunu: *Mümtaz, hiç istemeden girdiği bu karışık bahisten çıkmak ister gibi etrafına bakındı.* (AHT, H, 125); *Ayşe Hanım, ben mutfağa iniyorum, sen Mediha’nın yanında bulunuver...* (RNG, DK, 40),
2. Fiil kelime şekline temsil edilen eylemin birden çok fail tarafından gerçekleştirildiğini: *Nuran eski kocasıyla barışmıştı; her yerde, her zaman olagelen bir iş için, bu kadar tereddüde, manalı bakışmağa ne lüzum vardı?* (AHT, H, 71),

3. Eylemin, onu gerçekleştirmek için teşvik edilen bir nesneyle bağıntılı olduğunu: *Madem istemiyorsun, neden sana zorla bale dersi aldırıyorlar ki?* (EŞ, BVP, 96); *Eğitim, bilime dayandırılmaz ve yeniliklerden uzak kalırsa, yıkanmayan bir ayağa dönüşür ve içine sokulduğu terliği de kokutur.* (SA, KC, 11).
4. Eylemle bağıntılı olan nesnenin, söz konusu eylemin edeni değil edileni olduğunu ya da eylemin edeninin herhangi bir kişi olabileceğini (bk. 3.2): *Belki birileri aldatılmak üzücüdür diyecek, hiç de değil, aldatılmamak daha üzücüdür; çünkü insanın mutluluğunun gerçekliklerde saklı olduğunu sananlar fazlasıyla yanılırlar.* (DE, DÖ, 157); *Bence insanlar, taklit bir ürünü sahte olduğu için değil, ‘ucuza alındığı anlaşılabilir’ korkusuyla kullanmak istemezler.* (OP, MM, 162), dile getiren ettiren, edilgen, işteş ve dönüşlü olmak üzere dört farklı kategorinin meydana getirdiği şekil bilimsel bir ulamdır (bk. GUZEV 1990: 34-35).

Yukarıda işlevleri açıklanan çatı şekillerinin hepsi için geçerli olan ortak özellikler söz konusu kavram ve terimi tanımlamak için önem arz etmektedir. Kanaatimizce bu ortak özellikler:

1. Fiilin temsil ettiği eylemle fail ya da meful olan nesnenin bağlantısının,
2. Eylemin gerçekleşme biçiminin, fiil tabanına getirilen söz konusu morfolojik birimler vasıtasıyla iletilmesidir.

Demek ki çatı, fail ve nesne arasındaki ilişkiyi dile getiren fiil kelime şekli olmalıdır. İşte bütün çatı şekillerinde görülen bu ortak özellikler göz önünde bulundurularak çatı kavram ve terimi bizce şöyle tanımlanabilir:

Çatı, fiil gövdesince karşılanan eylemin (a) fail ya da meful olan nesneyle bağlantısının ve (b) gerçekleştiriliş biçiminin dile getirilebilmesini sağlayan morfolojik bir dil aracıdır.

Bu araç, fail sayısı hakkında kesin ya da tahmini olarak hüküm verilebilmesini sağlar. Örneğin:

döv-ün- fiilinde tabana getirilen dönüşlü çatı şekli (-ün-), eylemin failinin bir kişi olduğunu anlatır. Failin gerçekleştirdiği hareketin sonucu kendisine dönüktür, eylemi kendi kendine ve kendi üzerinde yapmaktadır: ...*Rüstem'in gözyaşları içinde dövünmesinde, hepimizin içine işleyen bir şey vardı.* (OP, BAK, 441).

selam+la-ş- fiilinde ise birden fazla fail vardır ve bu failer karşılıklı hareket etmektedir: *Babam lokantaya girer girmez neşeli bir ifade takındı ve diğer lokantalardan ya da eski Abdullah'tan yıllardır tanıdığı garsonlarla tek tek selamlaştı.* (OP, MM, 101).

yap-tır- fiilinde eylemi gerçekleştiren biri *ettiren*, diğeri *eden* olmak üzere iki failin bulunduğu ve *ettirenin* eylemin gerçekleşmesine sebep olduğu, *edenin* ise eylemi gerçekleştiren aracı konumunda bulunduğu anlaşılır: *Benden çok az serveti olanlar, küçük bir tumarı olan basit sipahiler bile çok yakında iki katlı ev yaptırabiliyor olacaklar.* (OP, BAK, 34).

gid-il- fiili ele alınırsa, öncelikle edilgen çatının temsil ettiği iki anlam bulunduğu belirtilmelidir: İlki, edeni belirli, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen (*personal passive*); ikincisi, edeni belirsiz edilgen çatı (*impersonal passive*) anlamıdır (bk. 3.2): *Balo tuvaletiyle kasaptan et almaya gidilmez.* (PS, Y, 96) bu anlatımla eylemin edeninin belirsiz olduğu, genel ve herkes için geçerli bir durumun ifade edildiği anlaşılır. Bu durumda faillerin sayısı hakkında hüküm vermek de güçtür. Öte yandan şu örnek incelenirse: *Nihayet, tam kıvamına gelince otomobil ısmarlanır, Arife Hanım nereye gidileceğini bilmeden yola çıkarılır...* (AHT, H, 13) bu anlatımla eylemin edeninin konuşan tarafından bildirilmediği anlaşılır. Demek ki eylemin bir ya da birden çok fail tarafından yapıldığı sonucuna ancak fiil kelime şekli kullanıldığı bağlamda değerlendirildiğinde ulaşılabilir.

Kelimelerin, bağımsız leksik anlamlarını değiştirmeksizin, nitelik, nesne, eylem vb. unsurları ile olan türlü bağıntılarının dile getirilebilmesini sağlayan şekillerin oluşturduğu topluluğa, bir başka ifadeyle “çoğunlukla ya bir ortak eşit (aynı) yardımcı gramer anlamı ya da farklı, fakat bir türden (akraba) yardımcı gramer anlamları esasında birleşen şekiller topluluğuna” (GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2004: 43) *gramer kategorisi* denir. Fiil kelime şekli birleşiminde eylemin bağlantılı olduğu

nesneyi belirtme niteliği çatı kategorisinin üyelerini birleştiren bir değerdir. İşte fiil kelime şekliyle iletilen eylemin bağlantılı olduğu nesnenin ve eylemin gerçekleştiriliş biçiminin fiil tabanı bünyesinde temsil edilebilmesini sağlayan çatı şekilleri, anlamlarının bir türden oluşu sayesinde genel bir kategori altında toplanır. Böylelikle çatı, bizce tıpkı statü, görünüş, eylemi adlıklaştırma ve yüklemlik ulamları gibi TT’de fiille ilgili diğer kategoriler arasındaki yer almalıdır.

Bu da demek oluyor ki fiil kelime şekillerine getirildiklerinde çatı işlevinde olan söz konusu kategoriye ait birimlerle [-*Dİr-*, -(*İ*)*t-*, -(*İ*)*ş-*, -(*İ*)*n-*, -(*İ*)*l-* vb.] ad gövdelerine getirilen eş adlı türetme eklerinin karıştırılmaması gerekir. Örneğin: *sarar-*, *karar-* (bk. EMRE 1934: 61-62), *doğrul-*, *yüksel-*, *küçül-*, *ufal-*, *seyrel-*, *sivril-*, *yücel-* vb. (bk. BANGUOĞLU 2007: 282). İsimlerden türetilen fiiller çatı konusu çerçevesinde değerlendirilemez (bk. YILMAZ 2003: 271).

2.2. Çatı şekillerinin niteliği

TT'nin bitişken yapısından dolayı kullanılışları bakımından çok mühim bir yer tutan ekler (ARAT 1955: 400), ya kelime şekli türetme, yani yeni bir dünya unsurunu adlandırmak veya kelime çekimini gerçekleştirmek, yani bağlantı ya da ikincil nitelik karşılamak amacıyla kullanılır.

Çalışmamıza konu olan çatı şekillerinin ise hangi alana ait olduğu, diğer bir deyişle leksem türetme ya da kelime çekimi işlevlerinden hangisini yerine getirdiği üzerine literatürde farklı görüşler mevcuttur. Çatı şekillerinin bağımsız sözcük birimi anlamına sahip kelimeler türetmek amacıyla kullanılmadığı, dolayısıyla çekim eki olduğu düşüncesi örneğin şu çalışmalarda yer almıştır: K. LUBIMOV, “*yazılmak, yazışmak, yazdırmak* ayrı fiiller değil, bunlar bir fiilin ayrı gramer şekilleridir ve ayrı gramer anlamlarına sahiptirler” (1963: 150); M. ÖZDEMİR, “Fiillerin çatı şekilleri ayrı birer fiil değildir, aynı fiilin değişik gramer şekilleridir” (1967: 201); G. KONIG, “Çatı eklerinden bir ya da birkaçı fiile eklendiğinde tabanın bağımsız leksik anlamı değişmez” (1983: 115) der.

Yapılmış çalışmaların pek çoğunda ise çatı şekilleri türetme eki olarak değerlendirilmiştir (örneğin bk. EMRE 1945: 214; BANGUOĞLU 1956: 112; 2007: 411-418; ERGİN 1962: 191-202; DİZDAROĞLU 1963: 42-47; ÖZEL 1977: 39; KORKMAZ 2003: 538-540; KOÇ 1996: 331; EDİSKUN 1999: 222; KARADOĞAN 2009: 77).

Bu konu üzerinde hüküm verilebilmesi için öncelikle “kelime çekimi” ve “kelime türetimi” kavram ve terimlerinin açıklanması ve bunların birbiriyle karıştırılmaması gereken, birbirinden ayrı iki işlem olduğunun ortaya konulması gerekmektedir.

Kelime çekimi, kısaca *çekim*, kelimenin temel (bağımsız) sözcük birimsel anlamını değiştirmeden, kelimeye görev katma işlemidir (bk. ÖZDEMİR 1967: 178). Örneğin, *kapı + yı*, *kapı + ya*, *kapı + da*, *kapı + dan* kelime şekillerinde *kapı* tabanına getirilen hâl şekilleri tabanın sahip olduğu bağımsız leksik anlamın özdeşliğini

bozmayıp yardımcı anlam katar. Dolayısıyla ona yalnızca yardımcı anlam ilave ettiği için söz konusu hâl şekilleri isim çekim ekidirler.

Türetme (kelime türetimi) ise, en basit şekilde, mevcut sözcüklerden başka sözcükler yaratma işidir. Açmak gerekirse, türetimin gerçekleşmiş olması için, bu sürece giren ögenin leksik içerik ve muhtemel olarak ses, biçim veya sözcük türü açılarından değişmiş olması beklenir (bk. UZUN 2006: 47-48). Örneğin, *göz + lük, dil + bilim* vb. [Verilen örnekte *+bilim* göstergesi sözcük birimsel ek (leksik morf) olarak yorumlanmaktadır]. Görüldüğü üzere, türetme ekleri, getirildikleri tabanın temel bağımsız sözcük birimi anlamının kendisiyle özdeşliğini bozarak, farklı dünya unsurlarını temsil eden kelimeler türetme işlevini yerine getirir, yani söz konusu biçim birimleri sözcük birimi üretici anlama sahiptir.

Çatı şekillerinin getirildikleri fiil tabanlarında türetme eki olarak yorumlanmalarının birkaç temel sebebinden söz edilebilir:

1. İlk biçimleri kullanılmayan, birer çatı oluşumu oldukları anlaşılan *aldat-*, *avut-*, *yıpran-*, *tüket-* vb. fiiller,
2. *süzül-* fiil kelime şeklinin edilgen çatı işlevi haricinde, [*Artık onun süzülmüş ve saf olanı nasıldır?* (MCR, M, 505^b) (Edeni belirli ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen çatı)] çatı işlevinde olmayan “kuşların havada süzülmesi, uçuş şekli” [*Kanatlarını kapadıkları zaman daha griydiler, çünkü sırtları bu renkti; ama havada süzülürken gövdelerinin iç kısmı görüldüğü için bembeyazdılar.* (ZL, SA, 61)] ve “kendi kendine sessizce ilerlemek” [*Kara kuru bir seyyar satıcı, garsonlardan saklanarak içeri süzüldü.* (EŞ, BVP, 209)] anlamında *süzül-* fiilinin bağımsız bir leksem olması, aynı şekilde *açıl-* edilgen çatı kelime şeklinin [*Dershanenin kapısı gürültüyle açıldı ve çocuklar, bütün o çalgın alayı gülerek bağırarak, koşarak içeri girdiler.* (HZU, BYT, 59) (Edeni belirli, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen çatı)] bu anlamının dışında örneğin “dili açılmak” [*“Eyyvah!” der Neyire Hanım, “Bizim oğlanın dili açıldı açılmasına; ama bu sefer de terliklerle konuşmaya başladı!”* (SA, KC, 11)] “denize açılmak” [*Vapurun kendisi gibi yolcularında da bir dermansızlık havası vardı; ama*

koca tekne lacivert denize açıldığında kopan ani rüzgâr bu havayı çabucak dağıttı. (EŞ, BVP, 203)] anlamındaki *açıl-* fiilinin sözlük birimi sayılacak nitelikte olması, ya da *serpil-* edilgen çatı kelime şeklinin [*Liralar serpildiği, tabancalar boşaltılıp kamalar çekildiği, kanlar döküldüğü de olurdu.* (RHK, MH, 66)] bu anlamının dışında, “büyüme” [*Ama ben gelişip serpildikten sonra babam benim zekâmı övmeyi bıraktı diyecektim ki ağlamaya başladım.* (OP, BAK, 223)] anlamındaki *serpil-* fiilinin bağımsız bir leksem olması vb. örnekler araştırmacıları çatı şekillerini türetme eki olarak yorumlamaya yöneltmiş olmalıdır.

Bizce yukarıdaki örneklerin hiçbiri çatı şekillerini türetme eki olarak saymak için yeterli olamaz. Eğer bir fiil kelime şekli leksemleşmişse, orada artık işlek bir çatı şeklinin varlığından bahsedilemez. Dolayısıyla bağımsız bir leksem niteliği taşıyan, bir başka ifadeyle çatı anlamının bağımsız anlamının bir parçası, anlam birimliği niteliğinde olduğu bütün fiiller çatı konusunun dışında tutulmalıdır.

Yukarıda verilen örneklerle *dertleş-*, *mektuplaş-*, *merhabalaş-* vb. fiil kelime şekilleri kıyaslanmamalıdır (bk. madde 1-2). Bu örnekler ele alındığında, söz konusu fiillerin *+IE'*li ilk biçimleri kullanılmadığından çatı şekillerinin türetme eki olarak kabul edilmesi gerektiğini iddia eden görüş doğru gibi görünür. Bu fiil şekillerinin yapısı incelenecek olursa öncelikle tabana getirilen *+IEş-* şeklinin *+IE-* ve *-ş-* olmak üzere iki unsurdan oluştuğu belirtilmelidir (bk. AKALIN 2004: 96).

Bazı ad tabanları bünyesine *+IE-* şekli ilave edilebilirken (*selamla-* vb.) bazı fiil tabanlarına *+IE-* şeklinin tek başına getirilemediği (*keskinle-*, *siyahla-* vb.); bu şeklin ancak *-n-*, *-ş-* veya *-t-* ekleriyle beraber kullanılabilirdiği (*keskin+le-ş-*, *siyah+la-n-* vb.) görülür. Bu fiiller ancak çatı ekleri ile birlikte kullanılırsa dilde kabul edilebilir birimler hâline gelir (son örneklere bk.)

Demek ki Türkçe veya yabancı kaynaklı bazı isimlere bu ekin getirilmesinden sonra bir çatı eki getirilmesi ve ekin ancak bu şekilde kullanılması söz konusudur (AKALIN 2004: 93). *+IEş-*, *+IE-n-*, *+IE-t-* şekilleri getirildikleri tabanın *+IE-*'li biçimi kullanılsa bile çatı işlevini yerine getirirler [*Yavaşça yürüyerek, selam vererek kahveye girdi, önüne ilk gelen iskemleye oturdu, merhabalaştılar.* (RHK, MH, 156)];

fakat bu durum +IEş-, +IEn-, +IEt- şeklinde isimlerden fiil türeten ayrı bir biçim biriminin olduğu anlamına gelmez. Önce +IE- ekiyle isimlerden fiil türetilmesi, daha sonra çatı eklerinin kullanılması söz konusudur (bk. AKALIN 2004: 96).

Herhangi bir fiil kelime şekli vasıtasıyla temsil edilen eylemin nesnelere belirli tür bağıntılarını belirten çatı şekillerinin, örneğin aşağıdaki fiil kelime şekillerinde nasıl işlediği ele alındığında, bu şekillerin fiil tabanının bağımsız leksik anlamını değiştirmeden ona yardımcı anlamlar kattığı görülür:

Beni ona götüren, ona kapıyı açtıran sevgi değildir, inanmıştım buna. (PK, AOS, 16) (Fiil kelime şekline temsil edilen eylemin kendisini yerine getirmeye teşvik edilen bir nesne ile bağıntılı olduğunu anlatan ettirgen çatı şekli).

Nakşa bakıldığında onu okumayı bilenler gibi, rüyayı da okumayı bilmek gerek. (OP, BAK, 105) (Eylemle ilgili olan nesnenin fail değil meful olduğunu belirten edilgen çatı şekli).

“Benim tükenmez kalemimi gördün mü?” diye sorup kalem aranmaya başladı. (AN, YNYNY, 74) (Failin gerçekleştirdiği eylemin sonucunun kendisini etkilediğini anlatan dönüşlü çatı şekli).

Yataktaki adam hâlâ kımıldamamış, konuşmamıştı; hâlâ komiserle göz göze dimdik bakışıyorlardı. (RHK, MH, 74) (Eylemin birden çok faille bağlantılı olduğunu bildiren işteş çatı şekli).

Verilen örneklerden anlaşılacağı üzere, fiil tabanına çatı şekli ilave edildiğinde fiil tabanının sahip olduğu esas mana ortadan kalkmaz (TİMURTAŞ 1979: 433). Bu durumda fiil kelime şeklinin bağımsız leksik anlamının kendisiyle özdeşliğini bozmayıp sadece onun temsil ettiği eylemin nesnelere belirli tür bağıntılarını dile getiren söz konusu bu şekilleri türetme eki olarak kabul etmek güçleşir.

Fiil tabanına getirilen çatı şekillerinin kalıcı hâle geldiği, fiil tabanının bağımsız anlamına ilgisiz fiiller kanaatimizce artık sözlük bilimi alanının konusudur. Kısaca, çatı şekilleri fiil tabanlarının sahip oldukları “leksik anlamlara (çoğunlukla bağımsız leksik anlamlara) bu anlamların kendisiyle özdeşliğini bozmadan yardımcı

anlamlar” (GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2004: 14) kattığından, bizce “türetme eki” olarak yorumlanmaları söz konusu şekillerin içeriğini yansıtmaz. Üstelik türetme eklerinin daha çok “sözlükselleştirme” (kelime yapma) sahasında, çekim eklerinin ise söz dizimsel yapıdaki bağlantılarla ilgili olarak kullanıldıkları göz önünde bulundurulursa (bk. BÜYÜKKANTARCIOĞLU 2000: 92), konumuzun (özellikle edilgen çatının) söz dizimi alanıyla bağlantısı dikkate alınarak bu kategoriye ait birimlerin sahip oldukları işlevin çekim eklerine daha yakın olduğu söylenebilir.

Öte yandan söz konusu şekillerin tamamen çekim eki kategorisine ait olduğunu iddia etmeyi güçleştiren bazı sebepler bulunmaktadır:

Dilde kabul edilebilir yapıda sözcüklerin oluşması için sadece belli bir işlevdeki şeklin kök veya türev olabilen gövdeye ilave edilmesi yeterli değildir. Örneğin, *kitap + lık + çı* geçersiz, *kitap + çı + lık* geçerlidir (bk. BÜYÜKKANTARCIOĞLU 2000: 85). Çatı kategorisine ait şekiller de bütün fiil tabanlarına getirilemez ya da herhangi bir çatı şekli getirilebilen fiil tabanına bir diğeri getirilemeyebilir.

Bazı fiil tabanlarına bütün çatı ekleri getirilebilir (ör. *döv-ül-*, *döv-ün-*, *döv-üş-*, *döv-dür-*). Bazı fiil tabanlarına ise bu kategoriye ait birimlerin biri ya da birkaçı eklenebilirken diğerleri eklenemez. Örneğin:

acı- tabanına edilgen (ör. *acı-n-*) ve ettirgen (ör. *acı-t-*) çatı dışındaki çatı şekilleri getirilemez.

yıka- tabanına dönüşlü çatı (ör. *yıka-n-*), edilgen çatı (ör. *yıka-n-*), ve ettirgen çatı (ör. *yıka-t-*) şekli getirilebilirken işteş çatı şekli getirilemez (*yıka-ş-*).

iç-, *yut-*, vb. fiil tabanlarına ettirgen ve edilgen, *yağ-*, *es-*, *çürü-*, *kuru-*, *inle-* vb. fiil tabanlarına ettirgen çatı şekli haricindeki çatı şekilleri getirilemez (bk. GURUNINA 1997: 203; NAKİPOĞLU ve ÜNTAK 2006: 131-132).

Yukarıda verilen örneklerden görüldüğü üzere fiil tabanının sözlüksel içeriği çatı gramer kategorisinin işlemesine engel teşkil etmektedir (bk. GURUNINA 1997: 203). Eğer çatı şekilleri çekim eki kategorisine ait olsaydı, yukarıda söylendiği gibi

acı-, *iç-*, *yut-*, *inle-*, *yağ-*, *es-* vb. fiil tabanına edilgen ya da ettirgen dışındaki çatı şekilleri de getirilebilmeydi; çünkü bir tabana çekim kategorisine ait birimlerden herhangi biri getirilebiliyorsa teorik olarak diğerlerinin de getirilebilmesi gerekir (UZUN 1998: 40). Örneğin, hâl kategorisinin (*ev + Ø*, *ev + e*, *ev + i*, *ev + de*, *ev + den*), iyelik kategorisinin (*ev + im*, *ev + in*, *ev + i*, *ev + imiz*, *evi + iniz*, *ev + leri*), şahıs kategorisinin (*git – ti - m*, *git – ti - n*, *git – ti - Ø*, *git – ti - k*, *git – ti - niz*, *git – ti - ler*) işleyişinde olduğu gibi (örneğin bk. LUBIMOV 1960b: 408). Ama yukarıda dendiği gibi fiil kelime şeklinin sahip olduğu leksik anlamdan dolayı çatı kategorisinin işlenmesi mümkün değildir.

Sonuç olarak, fiil tabanının sözlüksel içeriği şekil biliminin kelime çekimi düzeneğine ait birimlerin herhangi bir fiil kelime şekli tabanında uygulanmasına kısıtlayıcı bir engel olmamalıdır. Çatı şekilleri için ise böyle bir engel olduğu ortadadır (bk. GURUNINA 1997: 197). İşte bu sebeple söz konusu çatı şekilleri çekim eklerinden ayrılmaktadır.

Özetle çatı şekillerinin türetme ya da çekim eki kategorilerinden birine koyulması yukarıda da açıklandığı gibi bu şekillerin niteliğini tam manasıyla yansıtabilmek açısından yetersiz kalmaktadır. Öte yandan TT’de türetme ve çekim dışında bu şekillerin yerleştirilebileceği üçüncü bir kategori de bulunmamaktadır.

Çatı kategorisini oluşturan morfemler, sadece, geçişsiz fiillerden geçişli fiiller türeten yapım ekleri veya çekim ekleri olarak nitelendirilemez (MUSAOĞLU 2008: 211). JOHANSON’un da dediği gibi, “Çatı şekilleri, sadece sözlüksel niteleyenler değildir, aynı zamanda aktantların sayı ve rolünü belirlemek suretiyle merkezi sentaktik bir öneme de sahiptirler” (2007: 87). Bir yönü ile yapım eklerine yaklaşan diğer yönü ile de onlardan ayrılan ve fiil çekim ekleri arasında değerlendirilmeyi gerektiren özellikleri dolayısıyla çatı şekillerinin sözcük türetme ekleri ile çekim ekleri arasında ayrı ve özel bir kategori oluşturduğu görüşüdeyiz (bk. GURUNINA 1997: 197).

İşte bu ayrı ve özel kategoriyi belirtebilmek için çatı şekillerinin ve eğer varsa TT’de benzer işlevi yerine getiren diğer şekillerin işlevlerinin betimlenmesi gerekmektedir. Bunun için de TT’de çatı şekillerinin sahip olduğu işlevi yerine

getiren başka biçim birimleri olup olmadığı sorusu akla gelmelidir. Bir sahnenin herhangi bir katılımcısını (eyleyenini, aktanını) bildirişim eylemindeki rolüne işaret eden altı şahıs anlamından biriyle temsil eden morfolojik şekil olarak tanımlanan şahıs şekillerinin (GUZEV 2004: 192) ve birleşimlerinde herhangi bir çatı göstergesi bulunmamasına karşın faillik anlam birimciğine sahip olan –En [ör. *Ancak düş göremeyenler ya da gördüklerini hemen unutanlar, yani aptallar, başkalarını deli diye suçlayabilirler.* (PK, AOS, 89)], –mİş [ör. *Bahçecikte mısır fidanlarının arasında tek tük bostan kökleri, birer sırığa sarılmış birkaç fasulye vardı.* (SA, YD, 103)] ve -(E/İ)r [ör. *Geçen yıl kasabada devlet nikâhı kıydırdık, bu yıl da iki keçi ile beş on yumurtlar tavuk alacaktık.* (SA, YD, 106)] sıfat-fiil biçimlerinin getirildikleri tabanda fail anlamı iletmeleri açısından (BOHTLINGK 1989: 400; GUZEV 1990: 121) çatı şekilleriyle benzer işleve sahip oldukları düşünülebilir.

Yukarıda açıklandığı gibi şahıs ve [birleşimlerinde herhangi bir çatı göstergesi bulunmamasına rağmen edenlik anlam birimciğine sahip olan –En / –mİş / -(E/İ)r-] sıfat-fiil şekilleri faili belirtme noktasında çatı şekilleriyle benzer özellik gösterse de bunlar ne eylemin gerçekleştiriliş biçimini yansıtır ne de söz dizimindeki görevli öğeleri ve fiilin anlamsal bir özelliği olan “geçişlilik-geçişsizlik”i değiştirir. Dolayısıyla çatı şekilleri, öteki kategorilere ait şekillerin hiçbirinde bir arada gözlenemeyen işlevlere sahip olduklarından TT’deki şekilleri tasnif eden türetme ve çekim kategorilerinden tamamen birine mensup oldukları iddia edilemez. Sonuç olarak, herhangi bir kategoriye konulmayan biçim birimler olarak nitelendirilebilirler.

2.2.1. Çatı şekillerinin fiil kelime şekli birleşimindeki yeri

Kelime şeklinde yer alan eklerin belirli bir sıraya göre dizilmesi, başka bir ifadeyle her ekin kendine mensup bir yerde bulunması TT morfolojisinin temel tipolojik özelliklerinden birisidir (JOHANSON 2007: 38). TT bünyesinde bulunan kelime şekilleri incelendiğinde, bu birimlerin morfoloji açısından yapılacak bir çözümlemede başta taban, bu unsurdan sonra türetim ve çekim eklerinin, ilkinin düzenli olarak ikincisinden önce gelmesi suretiyle teşkil edilmiş yapılar olduğu görülür (örneğin bk. UZUN 1998: 41; ÖZTÜRK 1999: 320; BÜYÜKKANTARCIOĞLU 2000: 90):

1. İsim kelime şekillerinde eklerin olağan sırası, çokluk + iyelik + hâl eki biçimindedir (bk. ŞÇERBAK 1996: 124; JOHANSON 2007: 40).

Örnek: *okul + lar + ımız + da* [taban + çokluk + iyelik (1. çokluk) + hâl] vb.

2. Fiil kelime şekillerinde ise eklerin sırası, çatı + statü (olumsuzluk, yetersizlik, yeterlilik) + görünüşlük (kılınış ve görünüş) + kip + kişi (?) biçimindedir (bk. JOHANSON 2007: 40).

Örnek: *getir-il-me-miş ol-an* [taban + çatı + statü (olumsuzluk) görünüşlük (görünüş)+ ortaç] vb.

TT'de morfolojik birimlerin sırası değişmez, fiil morfolojisi genelde aynıdır (bk. ŞÇERBAK 1994: 317; KORNfilt 1997: 329). Bu bakımdan herhangi bir şeklin, daha doğrusu kelime türetimi ve çekimi vazifesini gören tüm şekillerin, fiil bünyesinde bulunacağı yeri önceden kestirmek mümkündür. Dolayısıyla çatı şekillerinin yeri de bellidir:

Odada, lacivert perdelerin soldurduğu kurşunî bir günüşiği vardı. (OP, KK, 11) [sol-dur- (ettirgen çatı kelime şekli)]; *Düş görüyor muydu yüzünü bile güldürmeyen uykusunda?* (PK, AOS, 108) [gül-dür- (ettirgen çatı kelime şekli)].

Aldatıldı, üzüldü, kahroldu; biz de kederle seyrettik. (OP, KK, 83) [aldat-ıl- (edilgen çatı kelime şekli)]; *Herkes bilir ki, eski hayatımız saat üzerine kurulmuştur.* (AHT, SAE, 24) [kur-ıl- (edilgen çatı kelime şekli)].

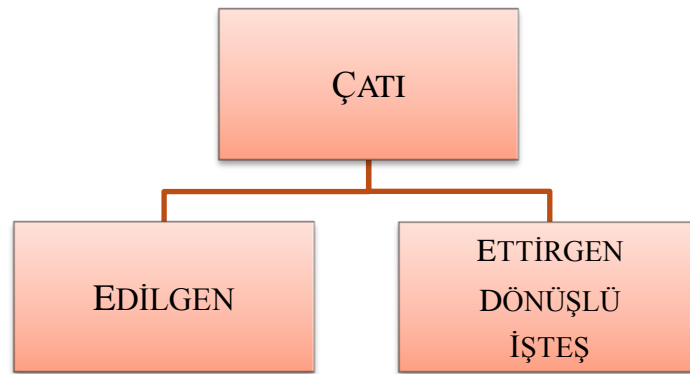
Yaşar, boşuna dövünme! (AN, YNYNY, 136) [döv-ün- (dönüşlü çatı kelime şekli)].

Memurla müdür bisüre fısılдаştılar, kıs kıs da gülüşüler. (AN, YNYNY, 268) [fısılда-ş-, gül-üş- (işteş çatı kelime şekli)].

Söylenenden anlaşılacağı ve yukarıda verilen örneklerden de görüleceği üzere, çatı şekilleri tabandan sonra ilk sırada yer alır. Fiil kelime şeklinin tabanına getirilen eklerin sıralaması göz önünde bulundurulduğunda çatı şekillerinin birincil olmaları, tabana yakınlıklarından dolayı iyi korundukları, dolayısıyla tarihsel açıdan eski oldukları sonucuna ulaştırır. JOHANSON'un da ifade ettiği gibi, "Her ne kadar bir kelimedeki eklerinin sırası, ortaya çıkışlarının kronolojik sırasını yansıtmazsa da Türkçenin bu ekleri çok büyük bir yaşa sahip olmalıdır" (2007: 133; ayrıca bk. KORKMAZ 2004: 74). Özetle edilgen, dönüşlü, ettirgen ve işteş çatı şekilleri fiil tabanına getirilebilecek ekler arasında ilk sırada yer alır.

2.3. Etken çatı

Hint-Avrupa dillerinde çatı kategorisinin ağırlık merkezini aktif-pasif (etken-edilgen) ayrımı oluşturur. Aslında herhangi bir fail gerektiren bütün fiil kelime şekillerinin anlamsal temelinde eylemle ilişkili nesnenin aktif ya da pasif olmasını gerektiren bir yapı vardır. Bu bakımdan edilgen çatı, fiil kelime şekline temsil edilen eylemle bağlantılı olan (bilinen fakat söylenilmesine gerek duyulmayan) nesnenin gerçekleştirilen eyleme maruz kaldığı [*Dünya Barış Kongresi'nin 22 Kasım 1950'de Varşova'da yapılan ikinci toplantısına Nâzım Hikmet de davet edilir*. (SA, KC, 44)] ya da konuşan tarafından eylemin failinin herhangi bir kişi olabileceğinin bildirildiği soyut edilgenlik [*Akşam oldu muydu her sokakta birbirini tanıyan ıslık sesleri duyulur*. (SFA, AVBY, 84)] anlamını temsil ederek çatı kategorisinin *pasif* bölümünü teşkil eder. Diğer taraftan eylemle bağlantılı olan nesnenin fail olduğu *dönüşlü, işteş, ettirgen* çatı şekilleri ise kategorinin diğer kısmını oluşturur (bk. Şekil-1). Öncelikle eylemle ilişkili nesnenin aktif-pasif olup olmaması ayrımına dayandığı anlaşılan çatı kategorisi, eylemle bağlantılı nesnenin aktif olduğu fiillerde kendi kendine, karşılıklı veya birlikte ya da bir aracı vasıtasıyla gerçekleştirilen eylemin şekli değiştiğinden, bu değişiklikleri de ifade edecek şekilde *dönüşlü, işteş, ettirgen* şeklinde sınıflandırılmıştır (bk. GURUNINA 1997: 196).

(Şekil-1. Eylemle bağlantılı nesnenin aktif ya da pasif olması ayrımına göre çatı şekillerinin sınıflandırılması).

TT üzerine yazılmış gramerlerde geleneksel olarak etken çatının, “yüklemde belirtilen işin fail tarafından herhangi bir aracı olmaksızın doğrudan doğruya gerçekleştirildiğini dile getirdiği ve fiilin ek almamış yalın biçimi olduğu” kabul

edilir (örneğin bk. GENCAN 2001: 366; AKSAN 1983: 220; TOPALOĞLU 1989: 69; KORKMAZ 1992: 89; 2003: 545; EKER 2009: 330).

Yukarıdaki tanımda “yüklemde belirtilen işin fail tarafından herhangi bir aracı olmaksızın, doğrudan doğruya gerçekleştirilmesi” özelliği, gerçekten etken çatıyı, eylemin bağıntılı olduğu nesnenin fail değil meful olduğu ve yahut eylemin failinin herhangi bir kişi olabileceğini belirten edilgen çatı şeklinden kolaylıkla ayırır. Diğer çatı şekillerine bakıldığında ise, dönüşlü çatı şeklinde eylemin kılıcısının bizzat kendisi olduğu, ettirgen çatı şeklinde eylemin gerçekleşmesi için teşvik edilen nesnenin fail olduğu ve yine işteş çatı şeklinde ifade edilen birden çok failin de eylemi herhangi bir aracı olmaksızın gerçekleştirdiği göz önünde bulundurulursa etken çatının, dönüşlü, ettirgen ve işteş çatı ile failin aktif olması hususunda örtüştüğü görülür. Demek ki failin eylemi aracı olmaksızın doğrudan doğruya gerçekleştirmesi özelliği, etken çatıyı sıralanan çatı şekillerinden ayırmamaktadır. Böyle bir değerlendirme yapılırsa etken çatıyı diğer çatı ulamlarından ayıran özellik, çatı kategorisinin somut bir çatı şekline sahip olmayan tek üyesi olmasıdır denebilir.

Yukarıdaki etken çatı tanımının ikinci kısmında yer alan, “fiilin ek almamış yalın biçimi”nin etken çatı olduğu savı ise TT’de herhangi bir çatı şekli almamış bütün fiil kelime şekillerinde etken çatı anlamının sıfır biçim birimiyle temsil edildiğini kabul etmek anlamına gelir. Bu bakış açısı somut çatı eki almamış bütün fiil kelime şekillerini, daha açık bir ifadeyle TT’de taban durumundaki bütün fiil kelime şekillerini etken çatı şekli olarak yorumlamaktadır (örneğin bk. EDİSKUN 1999: 222). Oysa herhangi bir fiil kelime şeklini etken çatı olarak yorumlamak için sadece söz konusu şeklin eksiz olma⁶ kriterini göz önünde bulundurmamak yanıltıcı olur. Önemli olan fiil kelime şekline etken çatı anlamının temsil edilip edilmediğidir. İşte bu sebeple TT’de etken çatının var olup olmadığı tartışılmadan önce etken çatı anlamının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Etken çatı, fiil tabanıyla temsil edilen eylemin bağlantılı olduğu nesnenin, eylemin faili olduğunu bildiren fiil kelime şeklidir (GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2004:

⁶ Ek almamış fiil tabanı çoğu kez “fiilin yalın hâli” olarak adlandırılır. “Yalın hâl” denilerek fiilin taban durumunda bulunduğu anlatılmak istendiği ortadadır; ancak “hâl, durum” kavramı ad çekimleme ulamlarından birini iletmek için kullanıldığından fiille bağlantılı olarak bu kavram ve terimin kullanılmasının doğru olmayacağı düşüncesindeyiz.

20). O hâlde söz konusu Türk dili çalışmalarında/gramerlerinde bu anlamın dil içinde sıfır biçim birimiyle sözde (söylevde) ise sıfır ekle temsil edildiği kabul ediliyor demektir.

Burada doğru anlaşılma kaygısıyla sıfır biçim birimi (*zero-morpheme*) kavramına değiniyoruz:

Sıfır biçim birimi, maddi bir ek olmasa da kategorik bir anlamın olması (GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2004: 68; ayrıca krş. ADALI 2004: 16; GEMALMAZ 2010: 275-277; İMER, KOCAMAN ve ÖZSOY 2011: 223) şeklinde açıklanır. Örneğin, *misafir*, *ağaç*, *kalem* vb. isimler miktar anlamına sahip olmadıklarından “tekil isim şekli” olarak nitelenemezler. Görüldüğü gibi TT’de şekil üretimi eki almayan kelime gövdesi sıfır eke sahip değildir (GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2004: 68).

TT’de sıfır ek, emir kipi 2. tekil ile ad veya yüklemlik ulamı 3. tekil şahıs çekimlerinde bulunur. Açmak gerekirse: TT’de (1) 2. tekil kişi emir kipi şekli ile (2) fiil yüklemlik ulamı bitimli fiil kip şekillerinin 3. tekil kişisi, (3) bazen de ad yüklemlik ulamı bitimli şekillerinin 3. tekil ile çoğul şekilleri ile (4) fiil yüklemlik ulamı kip şekillerinin 3. çoğul kişi şekli sıfır biçim birimiyle temsil edilmekte ve genellikle de $\emptyset$ şeklinde gösterilmektedir. Örnekler:

Bildirme kipi gelecek zaman ulamı 3. tekil kişi şekli: *yapacak* - $\emptyset$ ve 3. çoğul kişi şekli: *yapacak* - $\emptyset$

İstek kipi 3. tekil kişi şekli: *yapa* - $\emptyset$

Gereklilik kipi 3. tekil kişi şekli: *yapmalı* - $\emptyset$

Emir kipi 2. tekil kişi şekli: *yap* - $\emptyset$

Ad yüklemlik ulamı 3. tekil kişi şekli: *öğrenci* + $\emptyset$ ve 3. çoğul kişi şekli: *öğrenci* + $\emptyset$

Yukarıda görüldüğü gibi emir kipi 2. tekil kişi şekillerinde (ör. *gel* - $\emptyset$, *yapma* - $\emptyset$, *söyle* - $\emptyset$ vb.), 3. şahsa göre çekimlenen fiil kip şekillerinde (ör. *bekleyecek* - $\emptyset$,

yapabilmiş- Ø, bakakaldı- Ø vb.) söz konusu anlam sıfır biçim birimiyle temsil edilmektedir. gel - di - m (Ben), gel - di - n (Sen), gel - di - Ø (O) örneğinde fiil maddi bir şahıs eki almamış olmasına rağmen eylemi gerçekleştiren kişiye işaret edilmektedir; şahıs eki olmasa da ait olduğu dizi içerisinde belirli, somut bir anlam taşır. Demek ki herhangi bir fiil kelime şeklinin eksiz olması, o fiil kelime şeklinde sıfır ekin var olduğuna delil olamaz, esas olan maddi ekin olmamasının anlamlı olmasıdır (GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2004: 68).

TT’de etken çatının var olduğunu söylemek, örneğin *Hava açtı, Çiçekler açtı, Yağmur yağıyor, Güneş doğdu* vb. söylev oluşumlarında yer alan fiil kelime şekillerinde sıfır ek bulunduğunu ve bu sıfır ekin eylemin bağlantılı olduğu nesnelere fail olduğu anlamını temsil ettiğini kabul etmek demektir. Bu durumda fiil kelime şekilleri morfolojik olarak şöyle çözümlenecektir: *Hava açtı.* (aç - Ø? - tı), *Çiçekler açtı.* (aç - Ø? - tı), *Güneş doğdu.* (doğ - Ø? - du), *Yağmur yağıyor.* (yağ - Ø? - ıyor).

TT’de doğal çıkış durumuna aykırı bir durum söz konusu olduğunda, herhangi bir şekil kullanılarak anlam açık hâle getirilir. Eğer kendiliğinden durum anlaşılıyorsa herhangi bir şekil kullanılmasına gerek yoktur. Bu bakış açısı gereğince, *Hava açtı, Çiçekler açtı, Yağmur yağıyor, Güneş doğdu* vb. örneklerde yer alan fiil kelime şekillerinde etken çatı anlamını temsil eden sıfır ek yoktur.

Kanaatimizce, geleneksel gramerde ortaç terimiyle karşılanan, faillik anlam birimliğine sahip olmayan *-Dİk, -(y)EcEk* ve *-(y)Esİ* sıfatsı-isimsi şekiller TT’de etken çatının var olmadığının kanıtıdır (bk. DENİZ YILMAZ 2003: 153):

İçtiğim su (İnformant) (Eylem ve nesne arasındaki bağlantı ifade edilmiş değildir. *su* nesnesi içmek eyleminin faili olamaz).

Söyleyecek sözüm yok. (İnformant) (*söz* nesnesi söylemek eyleminin faili değildir).

Görmediğim yerler (İnformant) (*yer* nesnesi görmek eyleminin faili değildir).

Yürüdüğüm yol (İnformant) (*yol* nesnesi yürümek eyleminin faili değildir).

Bir oyun aldı diye, kasım kasım kasılarak, okul çatısı altında karşısına çıkacak rakip bulamayan tavla ustasına ders vermeler kalkmanın âlemi var mı? (CT, YSÇS, 33) [Eylem (*çık-*) ve nesne (*rakip*) arasındaki bağlantı ifade edilmiş değildir].

Sandalyelerin oturacak yerlerindeki soluk minderler, mihveri etrafında dönmeye dönmeye döner olduğu unutulmuş koltuk... (SFA, AVBY, 33) [Eylem (*otur-*) ve nesne (*yer*) arasındaki bağlantı ifade edilmiş değildir. *yer* nesnesi oturmak eyleminin faili olamaz].

Gerek seçim hazırlıkları sırasında, gerek seçim yapılırken gecikmeye yol açacak nedenler şimdiden düşünülerek ortadan kaldırılmalı ve hiçbir gecikmeye yer verilmeyerek en kısa süre içinde seçimler sonuçlandırılmalıdır. (MKA, N, 137) [Eylem (*yol aç-*) ve nesne (*neden*) arasındaki bağlantı ifade edilmemiştir].

Dâhiliye Nazırlığının bu gibi işleri yüzünden ortaya çıkacak durumların düzeltilmesi için, iyi karşılanmadığından ve güven duyulmadığından, ricada bulunulmayacaktır. (MKA, N, 260) [Eylem (*ortaya çık-*) ve nesne (*durum*) arasındaki bağlantı ifade edilmemiştir].

Yıllarca tek bir kesin fikirden ilham alarak olgunlaştırdığım büyük düşüncemi, bu büyük hareketi ayakta tutacak zenginlik ve güç var. (OP, YH, 130) [Eylem (*ayakta tut-*) ve nesne (*zenginlik ve güç*) arasındaki bağlantı ifade edilmemiştir].

Asıl işimize yarayacak insanları, yok yere darıltmışız. (KT, EŞİ, 254) [Eylem (*yara-*) ve nesne (*insanlar*) arasındaki bağlantı ifade edilmemiştir].

Arada bir çıkartıp yüzlerine, ellerine değmeyecek bir şekilde dikkatle, ama şiddetle kırbaçlatıyordum onları. (OP, BAK, 274) [Eylem (*değ-*) ve nesne (*şekil*) arasındaki bağlantı ifade edilmiş değildir].

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde, *görmediğim yerler, söyleyecek söz, yürüdüğüm yol, içtiğim su* vb. gibi tamlama öbeklerinin birleşiminde sıfır ekle temsil edilen etken çatı şeklinin var olduğunun kabul edilmesi durumunda, bu kelime şekillerinin bünyesindeki etken çatı şeklinin, eylemle bağıntılı olan nesnenin fail olduğunu bildirmesi beklenir. Eğer TT’de fiil kelime şekliyle temsil edilen eylemin bağıntılı olduğu nesnenin fail olduğunu gösteren ve sözde (söylevde) sıfır morfemle

temsil edilen etken çatı anlamı olsaydı, bu fiil kelime şekillerinin bağlantılı olduğu nesnelere (*yer, yol ve su* vb. nesnelere) fail olması gerekirdi (DENİZ YILMAZ 2003: 156). Oysa verilen örnekler incelendiğinde, eylemle bağlantılı olan *yer, söz, yol* ve *su* nesnelere *gör-, söyle-, yürü-, iç-* fiil kelime şekillerinde temsil edilen eylemin faili (edeni) olmadıkları, aksine bu nesnelere eylemin mefulü (edileni) oldukları görülür.

TT'nin en önemli morfolojik özelliklerinden biri, ulam eki olmaması durumunda ulamsal anlamın da bulunmamasıdır, bir diğer ifadeyle şekil üretiminde sıfır biçim birimi (yani işlevsel sıfır, anlamlı yokluk) kullanılmamaktadır (GUZEV 1990: 151-152). İşlevsel sıfır olmadığına göre etken çatı da yoktur. Buna göre, TT'de herhangi bir çatı eki olmaksızın kategorik bir çatı anlamının varlığından söz edilemez. Bir diğer ifadeyle çatı eki olmayan, dolayısıyla eylem ve nesne arasındaki bağlantının karakteri hakkında hiçbir bilgi taşımayan fiil kelime şekli, etken çatı olarak yorumlanamaz.

Sonuç olarak, yukarıda sayılan sebepler ve esaslandırılan delillerin ışığında bu çalışmada da TT'de etken çatının var olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (örneğin bk. YÜCEL 1999: 156-201).

2.4. Medial (Orta) çatı

Hint-Avrupa dillerinde varlığı söz konusu edilen medial (orta) çatı, TT’de genellikle müstakil bir çatı şekli olarak ele alınıp işlenmez.⁷ Bu durumun sebebi izah edilmeden önce “medial (orta) çatı” terim ve kavramının işlenmesi gerekmektedir:

Medial (orta) çatı, (1) eyleme iştirak eden nesnenin fail olarak algılandığı ve (2) eylemin bağlantılı olduğu nesnenin iç veya dış durumunda bir değişiklik meydana geldiği anlamına sahip fiil kelime şeklidir.⁸ TT’de bu anlamın fiil tabanlarına getirilen *-(İ)l-*, *-(İ)n-* ve *-(İ)ş-* biçim birimleriyle temsil edildiği varsayılır (bk. KONIG 1985: 117-120; TIETZE 2002: 88^b, 93^b, 154^a, 297^b). Örneğin: *Bir gün Belkis Hanım, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelâş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha’nın boynuna atıldı.* (YKK, KK, 116); *Mümtaz bu saçların gecesine yüzünü gömmek arzusuyla damarlarının tutustuğunu hissediyordu.* (AHT, H, 121); *Vakvak Rıza durup dururken hastalanmış, hastaneye kaldırılmıştı.* (RI, HS, 231-232).

Medial anlamlı *fiillerin* medial çatı kelime şekli olarak değerlendirilemeyeceği, bizce T. BANGUOĞLU tarafından da vaktiyle idrak edilmiştir. T. BANGUOĞLU çalışmasında “orta fiil (verbe moyen)” olarak adlandırılan söz konusu fiillerin “kendiliğinden olma, içinden olma” gibi bir anlam özelliği taşıdığını ve çok yerde dönüşlü fiillerden ayrıldığını belirtir: ör. “sıkışmak=kendiliğinden sıkılmak *orta fiil*” (2007: 289).

Yukarıda söylenenleri yorumlamak gerekirse, herhangi bir çatı eki olmaksızın bir fiilin bağımsız leksik anlamının içeriği etkenlik, edilgenlik, dönüşlülük vb. anlamları ihtiva edebilir. Örneğin, *terfi et-*, *ikna ol-* vb. fiillerde edilgenlik anlamı tabanın sahip olduğu bağımsız anlamın ayrılmaz bir bileşeni niteliğindedir, onun sahip olduğu leksik anlamın bir parçası, yani onun bir anlam birimciğidir. Fakat bu söz konusu fiillerin edilgen çatı kelime şekli olduğunu göstermez (bk. KORNFILT ve

⁷ Örneğin “orta-edilgenlik” (alıntı için bk. KETREZ 2000: 190) ya da “orta-dönüşkenlik” (bk. TIETZE 2002: 88^b) kavramları kullanılarak söz konusu olguya değinildiği, *orta* anlamın edilgen ve dönüşlü çatı kelime şekillerinin anlamlarıyla bağdaştırılarak açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

⁸ Viktor G. GUZEV ile yapılan 10.01.2012 tarihli kişisel görüşme.

GREENBERG 2000: 51-52)⁹. Çünkü fiil kelime şeklinde temsil edilen eylem ve nesne arasındaki bağıntının karakteri çatı morfemi aracılığıyla iletilmemektedir. İşte bunun gibi medial anlamlı fiiller kendi bağımsız anlamlarının ayrılmaz bir niteliği olarak eylemin bağlantılı olduğu nesnenin fail olduğu ve bu nesnenin iç veya dış durumunda bir değişikliğin meydana geldiği anlamına, BANGUOĞLU'nun ifadesiyle “kendiliğinden olma, içinden olma” (2007: 289) anlamına sahiptirler. Medial anlamlı fiillerin sahip oldukları bu leksik içerik ise onları birer çatı oluşumu saymayı gerektirmez. Dolayısıyla bu fiiller morfolojinin ve dolayısıyla çatı kategorisinin değil, anlam biliminin inceleme alanı dahilinde ele alınmalıdır.

Özetlemek gerekirse TT’de medial (orta) çatı şekli yoktur; medial çatı anlamı anlamının ayrılmaz bir bileşeni olan fiiller vardır, vurgulamak gerekirse söz konusu fiiller bağımsız birer sözlük birimi olduklarından medial (orta) çatı kelime şekli değildirler:

Çünkü bütün hayatı boyunca bir imparatorluğun tahtına oturmayı bekleyerek yaşayan herhangi biri delirmeye mahkûmdu zaten; çünkü aynı düşlerle bekleyen ağabeylerinin delirdiğini gören herhangi biri, zaten delirmek-delirmemek açmazına sıkışacağı için delirmek zorundaydı; çünkü insan delirmek istediği için değil, delirmek istemediği ve bunu sorun ettiği için delirirdi. (OP, KK, 399) (sıkış- medial anlamlı fiildir).

Evde, beni öylesine bir göz hapsi içine aldı ki ne annemin şefkatli müsamahası, ne dadımın vefalı himayesi imdadıma yetişemez oldu ve ben, tel kafeste bir kuş gibi, çırpınmağa başladım. (YKK, HOŞ, 31) (yetiş-, çırpın- medial anlamlı fiillerdir).

Bu top ellerinden giderse her şey mahvolacaktı, o zaman atıldı, yuvarlanmaya başlayan topa sarıldı, fakat zabtedemiyordu. (HZU, BYT, 128) (atıl-, sarıl- medial anlamlı fiillerdir).

⁹ KORNfilt ve GREENBERG çalışmalarında “Bu sonatın *çalmasını* isterdim, Bu sonatı *çalması* zor” vb. anlatımlarda yer alan fiil kelime şekillerinin edilgenlik anlamına sahip olduklarını, fakat bunların edilgen çatı kelime şekli olmadıklarını belirtir. Söz konusu örneklerin edilgen çatı şekli şöyledir: “Bu sonatın *çalışmasını* isterdim. Bu sonatın *çalışması* zor.” (2000: 54-55).

Ne gördün ki bu derecede kızgınken kızgınlığın yatıştı; böyle bir şimşek çaktı, sonra sönüverdi. (MCR, M, 112^a) (yatış- medial anlamlı fiildir).

...Vasıf birden heyecanlanıp rüyasında şeytanla boğuşur gibi hırıltılı korkunç bir ses çıkarınca... (OP, KK, 11) (heyecanlan- medial anlamlı fiildir).

Kırmızı yüzü kocaman bir gülümsemeye daha ablaklaşmıştı. (KT, EŞİ, 350) (ablaklaş- medial anlamlı fiildir).

Sonra Yusuf'un sırtı da acayıpleşmişti: bazen büyüyerek arabanın ön tarafını tamamen kapatıyor ve içerisi kapkaranlık oluyordu, zifiri karanlık. (SA, KY, 130) (acayıpleş- medial anlamlı fiildir).

İki üç ahmak seni inkâr etse neden acılaşırsın, sen zaten şeker madenisin. (MCR, M, 180^b) (acılaş- medial anlamlı fiildir).

Ellemeye bayıldığım satenle kaplanmış koltuklar. (PK, AOS, 1) (bayıl- medial anlamlı fiildir).

Kelimeler usul usul dağıldı ağızlarında, iyiden iyiye bir kayıtsızlık çöktü üzerlerine. (EŞ, BVP, 101) (dağıl- medial anlamlı fiildir).

Sevgili benim sözüme darılsaydı susardım; bana bir lâhzacık mühlet verseydi sükût ederdim. (MCR, M, 60^a) (darıl- medial anlamlı fiildir).

Belki birileri aldatılmak üzücüdür diyecek; hiç de değil, aldatılmamak daha üzücüdür. Çünkü insanın mutluluğunun gerçekliklerde saklı olduğunu sananlar fazlasıyla yanılırlar. Mutluluk insanın sanılarına bağlıdır. (DE, DÖ, 157) (yanıl- medial anlamlı fiildir).

Bir kış sabahıydı, kentin en geniş caddelerinden birinde gün ancak alacalanıyordu. (PK, AOS, 48) (alacalan- medial anlamlı fiildir).

Hafif hafif dalgalanan denizin üzerinde epeyce uzakta, bizi götürecek olan vapur, inen akşama simsiyah dumanlar bırakıyordu. (OK, AY, 19) (dalgalan- medial anlamlı fiildir).

Beynimin, yüreğimden önce hareketlenmesi, körkütük âşık olma şansı tanııyordu bana. (CT, YSÇS, 11) (hareketlen- medial anlamlı fiildir).

Kapılarını çalan koca adayları arasından sadece birine ısınmıştı içi. (EŞ, BVP, 146) (ısın- medial anlamlı fiildir).

Manav dükkânlarına asılan Paşa ve meyve resimlerine bakar içlenirdin; arka mahallelerdeki kirli kahvelerde nemden hamurlaşmış iskambillerle altmışaltı oynayan sert bakışlı ve acıklı erkek kardeşlerini görür dertlenirdin. (OP, KK, 343) (içlen-, hamurlaş- ve dertlen- medial anlamlı fiillerdir).

Asya Kazancı zaman içinde büyük teyzesinin her türlü tuhaflığına alışmış olsa da kabullenmekte zorlandığı bir şey vardı hâlâ: ismi. (EŞ, BVP, 81) (alış- ve kabullen- medial anlamlı fiillerdir).

Karlı dallarının arasından kargalar kanatlanarak kalktılar. (OP, YH, 30) (kanatlan- medial anlamlı fiildir).

Balıkçıların sıra sıra dizildiği o rıhtımlarda Boğaz akıntılarının ve bahar kuşlarının huzur veren şarkılarını değil, bin yıl süren genel aramaların korkusuyla denize dökülmüş çeşit çeşit kılıçları, hançerleri, paslanmış pala ve tabanca tüfekleri ele geçirip ölüm korkusuyla birbirine girenlerin haykırışları duyulacak. (OP, KK, 24) (dizil- ve paslan- medial anlamlı fiildir).

Her şeyi kendi hâline bırakmanın, hayatın bana cömertçe sunduğu zevk ve mutlulukların tadını telaşlanmadan çıkarmanın en iyi şey olduğu sonucuna vardım. (OP, MM, 80) (telaşlan- anlamlı fiildir).

Bir de baktık ki dükkân yağ içinde, elbisesi yağa bulaşmış. (MCR, M, 10^a) (bulaş- medial anlamlı fiildir).

Mehmet'in vurulup düştüğü yerde, kaldırımdaki kar eriye eriye çamurlaşmıştı. (OP, YH, 32) (çamurlaş- medial anlamlı fiildir).

Suyla dolu bir leğene aniden atılmış yavru kediler gibi, on milyonumuz birden damlalara karşı beyhude bir kavgaya gireriz. (EŞ, BVP, 10) (giriş- medial anlamlı fiildir).

Hayır, kötü olan ölüm değildi; bu basit işin, bu peşin pazarlığın birdenbire ve her şeyle beraber son derece güçleşmesi, çözülmeyen bir yumak hâline gelmesi, beş on kulaç suyun, bin türlü engelle doluvermesiydi. (AHT, H, 67) (güçleş- medial anlamlı fiildir).

O vakit, Hakkı Paşa bütün uşaklarını seferber ederek ve kayıkhanesinin bütün sandallarını harekete getirerek sürâhiler dolusu aşılama şerbetlerle bu yanık bağrıları boş yere teskine kalkıştırdı. (YKK, HOŞ, 27) (kalkış- medial anlamlı fiildir).

Yukarıdaki örneklerdeki ilgili kelime şekilleri medial (orta) çatı kelime şekilleri kabul edilirse bu anlam $-(\dot{I})l-$ edilgen çatı, $-(\dot{I})n-$ dönüşlü veya edilgen çatı ya da $-(\dot{I})ş-$ işteş çatı biçim birimleriyle temsil ediliyor anlamına gelir. Ancak söz konusu çatı şekilleri getirildikleri fiil tabanında artık fiilin bildirdiği eylem ve nesnelere arasındaki ilişkiyi iletmeye ilgisizdir. Söz konusu biçim birimlerinin getirildikleri tabanda kalıcılışmaları sonucu herhangi bir çatı anlamını iletmeyen $-(\dot{I})l-$, $-(\dot{I})n-$ ve $-(\dot{I})ş-$ biçim birimleriyle oluşturulmuş fiiller bağımsız bir leksem niteliği taşıdıkları için çatı konusu dışında değerlendirilmelidir.

Çatı şekli olan bazı fiillerin zamanla leksemleşip medial anlama sahip fiillere dönüştükleri görülür. Bu fiiller söylevde hem çatı kelime şekli hem de medial anlamlı fiil olarak kullanılabilirler. Kalıplaşma sonucu oluşmuş bu medial anlamlı fiilleri işlek çatı kelime şekilleriyle karıştırmamak gerekir. Anlatımda bunların birbirinden ayırt edilmesi için kullanılması gereken ölçüt, $-(\dot{I})l-$, $-(\dot{I})n-$ ve $-(\dot{I})ş-$ biçim birimlerinin üstlendikleri işlev ile sahip oldukları anlam olmalıdır:

atıl- [at-ıl-]: *Kader sağduyusu olmayanları sever, kendisine aşırı güvenenleri sever ve zar atıldı deyişini diline dolayanlara bayılır.* (DE, DÖ, 241) (Edilgen çatı kelime şeklidir); *Birinin üstüne atılmak istiyormuş gibi gözlerini orada bulunanlarda hırsla dolaştırdı.* (SA, YD, 84) (Medial anlamlı fiildir).

çekil- [çek-il-]: *Orası bir nevi standart insanların yeriydi; orada gerçekte kendimize hiç lâzım olmayan, hiç değilse bizi kendimizden uzaklaştıran ve bunu yaparken hiçbir noktaya da yaklaştırmayan şeylerin hasreti çekilirdi.* (AHT, H, 115) (Edilgen çatı kelime şeklidir); *Her şeyini bırakıyorsun, hayattan çekiliyorsun, yenilgiyi seviyorsun sanki.* (OP, MM, 222) (Medial anlamlı fiildir).

uyuş- [uy-uş-]: *Bunlardan kolayca anlaşılıyor ki milletvekili arkadaşlar, Temsilciler Kurulu ile İstanbul Hükümeti'ni ve İstanbul'dan bütün milletvekillerini çağırma yetkisini kendinde görebilen kişileri, ortak amaçta birbiriyle anlaşmış ve uyuşmuş sayıyorlardı. (MKA, N, 285) (İşteş çatı kelime şeklidir); Şok o kadar büyüktü ki Lara da ben de uyuşmuş gibiydik, kıpırdıyamıyorduk. (ZL, SA, 168) (Medial anlamlı fiildir).*

bulan- [bula-n-]: *Kimse göremez Tokyo Olimpiyatları'nı; çünkü bayraktaki halkalar birer nişan tahtasına dönüşmüş ve tüm dünyanın kana bulanacağı 1940 yılında başlamıştır. (SA, KC, 74) (Edilgen çatı kelime şeklidir); Midem bulanır da bulanır. (PK, AOS, 18) (Medial anlamlı fiildir).*

Sonuç olarak TT'de edilgen, dönüşlü ve işteş çatı kategorisi biçim birimleri getirildikleri fiil tabanlarında kalıcılaşarak, kendi çatı anlamlarını iletmeyen bağımsız birer fiil hâline gelirler ve dolayısıyla medial anlamı dile getiren fiiller oluştururlar. Söz konusu bu fiiller ise bağımsız birer leksem olduklarından çatı şekli olarak değerlendirilemezler.

2.5. Çatı şekillerinin sınıflandırılması

Çatı şekillerinin tasnif edilmesi konusuna gelindiğinde, yapılan çalışmalarda nesne-eylem bağıntısına göre geçişli-geçişsiz (örneğin bk. GENCAN 2001: 360-365; AKSAN vd. 1983: 219-226; KORKMAZ 2003: 541-543; KOÇ 1996: 338; DİZDAROĞLU 1963: 46-47; EDİSKUN 1999: 220; BOZKURT 1995: 242; HENGİRMEN 1998: 203-204); özne-fiil bağıntısına göre ise değişik kaynaklarda farklı sınıflandırmalara yer verilmekle birlikte bu kategorinin genellikle etken, edilgen, dönüşlü, işteş ve ettirgen olmak üzere beş unsurdan oluştuğu savının ağırlık kazandığı görülmektedir. Örneğin, T. BANGUOĞLU, yalın, olumsuz, edilen, dönüşlü, karşılıklı ve ettirgen (2007: 411); Z. KORKMAZ, etken (yalın), edilgen, dönüşlü, işteş ve ettirgen (2003: 545); T. N. GENCAN, etken, edilgen, dönüşlü ve işteş (2001: 368); D. AKSAN vd., etken, edilen, dönüşlü, işteş, ettirgen (1983: 219-220); H. EDİSKUN, etken, edilgen, işteş, oldurgan, ettirgen (1999: 219-224); H. DİZDAROĞLU, etken, edilgen, dönüşlü, işteş (1963: 41-47); N. KOÇ, etken, edilgen, dönüşlü, işteş, ettirgen (1996: 331-337); M. HENGİRMEN, etken, edilgen, dönüşlü, işteş, ettirgen (1998: 205-214); N. DEMİR ve E. YILMAZ, edilgen, dönüşlü, işteş, ettirgen ve oldurgan (2010: 200-201) sınıflandırmasını yapar.

Bu çalışmalarda dikkati çeken, morfolojik sisteme ait bu birimlerin “özne, nesne, yüklem” gibi söz dizimi kavram ve terimleri ile açıklanmaya çalışılmış olmasıdır.

Söz dizimi bakımından *yüklem* [şekil bilimi açısından -yani yargıyı morfolojik yolla karşılamada ihtisaslaşmış fiil ve adlık şekilleri- (GUZEV 1993: 36-42; 2004: 191)], özel bir morfolojik şekil aracılığı ile yargı bildiren (HATİBOĞLU 1972: 147), cümlelerin zorunlu ögesidir. Söz konusu bu kavram tıpkı özne ve nesne gibi söz dizimsel yapı bileşenidir ve bizce yapı öğelerinin belirtilmesinde kullanılmalıdır.

Özne, “fail ve konunun kesişim yerini temsil eden bir yapı unsuru” ya da “cümlede yapanı veya olanı karşılayan, yüklemün gösterdiği işi, hareketi, oluşu, durumu üzerine alan unsur” olarak açıklanabilir (COMRIE 2005: 138; KARAHAN 2006: 49; İNAN 2006: 353^a). *Özne*, tek bir isim olabileceği gibi birden çok isim öbeğiyle ifade edilmiş olabilir (COMRIE 2005: 143). *Özne*, geleneksel olarak *yüklem*

ile birlikte cümleyi oluşturan zorunlu yapı ögesi olarak kabul edilir (bk. LYONS 1983: 300). Oysaki *cümle*, özne ve yüklem olmak üzere iki zorunlu bileşenden oluşan bir öbek değil, tek ögeli yani bir bitimli kelime şeklinden ibaret bir anlatım olabilir (GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2008: 133) ve bu durumda zorunlu olmayan yapı ögesi olan nesne gibi özne unsuru da cümlede bulunmayabilir.

Literatürde *nesne* terim ve kavramının farklı anlamlarda kullanıldığı görülür [örneğin, Eğitim Terimleri Sözlüğü'nde (bk. OĞUZKAN 1974) ya da Yöntembilim Terimleri Sözlüğü'nde (bk. SENCER 1981)]. Varlık bilimi açısından *nesne*, “bütün var olanları içine alan en genel kavram”, “var olan şey”dir (AKARSU 1975: 177). Bu bakımdan var olan her varlık, “nesne” olarak adlandırılabilir. Örneğin: masa, kalem, ağaç, insan vb.

Çalışmamızda söz diziminin ögesi olan *nesne*'yi ontolojik *nesne* kavramından ayırt etmek hem de karışıklığa meydan vermemek için, birim karşılamak için geleneksel gramerde söz dizimi kavramı olarak kullanılan *nesne* yerine *tümleç* terim ve kavramını kullanmayı uygun gördük (örneğin bk. GENCAN 2001: 360). Böylelikle varlık bilimsel bir kavram olarak değil de söz dizimsel bir kavram olarak *nesne*'nin anlatımda temel öge olarak kabul edilen özne ve yüklem gibi bir unsur olduğu ortaya konulmuş oldu.

Dil bilgisi terim ve kavramı olarak nesne (tümleç), anlatımda *yüklemi tamlayan* ögelere (yüklem tamlayıcılarına) denir (GENCAN 2001: 360) ve söz konusu unsur zorunlu bir yapı ögesi değildir (KARAHAN 2006: 52).

Yüklemi tamlayan öge ifadesi *tümlecin*, söz dizimsel bir yapı türü olan tamlama yapılarında tamlanan görevinde işleyen fiil kelime şekli veya birleşiminde fiil kelime şekli bulunan öbeği tamlayan söz diziminin görevli birimlerinden biri olarak nitelendiğini belirtir (GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2004: 70-71). *Ayşe kendine yeni bir elbise aldı* cümlesinde geleneksel dilbilgisine göre (*yeni bir*) *elbise* bileşeni, *ne aldı?* sorusuna cevap verebildiğinden cümlemin “belirtisiz nesne”si olarak kabul edilir. (*yeni bir*) *elbise* nesnesi, bu anlatımla fiili tamlayan bir düz tümleç'tir. Bu durumda fiil kelime şekli veya fiil kelime şekli öbeği, söz konusu yapıda tamlanan görevindedir (örneğin bk. LYONS 1983: 314). Sıralama tamlayan-tamlanan vb.

şeklindedir (bk. GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2008: 129-131; DENİZ YILMAZ 2009: 36).

Pencereyi açtı. Şiir okuyor. gibi örneklerde altı çizili kelimeler düz tümleçtir (bk. GENCAN 2001: 360).

Pencereyi [ty] açtı [tn]

Şiir [bt] okuyor [bl]

Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın [“Çanakkale Şehitlerine” (Mehmet Akif ERSOY) şiirinden alınmıştır].

Altı çizili olarak verilen öbek, cümlede belirtili düz tümleç görevindedir. Kurucularına indirgenerek çözümlenecek olursa, birinci bileşen “belirten” ikinci bileşen ise “belirtilen” görevindedir.

dar gelmeyecek [bt] makber [bl]

Yukarıdaki örnekte tamlama yapılarından belirtme yapısı görülmektedir. Mısranın bütünü ele alınırsa:

Sana dar gelmeyecek makberi [ty] kimler kazsın [tn]

Söz dizimi alanına ait bir yapı türü olan tamlama yapısının işlediği yukarıdaki örnekte yüklemi tamlayan ögenin, yani düz tümlecin fiil kelime şeklinde temsil edilen eylemle bağıntısı, daha doğrusu fiil ve tamlayan arasındaki söz dizimsel bağıntı göz önünde bulundurulduğunda, bu yapının bir çatı şekli olup olmadığı ve buna bağlı olarak çatı kavram ve teriminin *geçişlilik-geçişsizlik* özelliğine göre tasnif edilmesinin tekrar değerlendirilmesi gerektiği ortadadır.

Fiil kelime şekline temsil edilen eylemin, kılıcının kendisiyle veya kendi dışındaki nesnelere bağlantısı *geçişlilik-geçişsizlik* özelliğini ortaya çıkarır (bk. BARUTÇU ÖZÖNDER 1999: 60; KARAHAN 1997: 209-213). Fiil şeklinin ihtiyaç duyduğu tamlayıcının söz diziminde hâl ekleri *+E*, *+İ*, *+DE*, *+DEn* ile birlikte

kullanılması onun *geçişlilik-geçişsizlik* özelliği için belirleyici olmaktadır (DOĞAN 2010: 227).

Fiilin geçişlilik özelliğine sahip olması, birlikte kullanıldığı ismin yaklaşma (+*I*), yönelme (+*E*) vb. hâl ekleri ile kullanılmasını gerektirir. Örneğin, (+*i* / +*e*) *gönder-*, (*tuğlalar-t*) *diz-*, (*yazı-yı*) *yaz-* vb. fiiller söz diziminde tamlanan görevinde bulduklarından, bir diğer ifadeyle bir tamlayıcı ile bağlantıları kurulabildiğinden geçişli'dirler. Öte yandan fiil nesne ile birlikte kullanılmayı gerektirmiyorsa geçişsizlik özelliğine sahiptir (ZÜLFİKAR 1995: 44; DEMİRCAN 2003: 13). Örneğin, *koş-* vb.

Fiillerin geçişlilik-geçişsizlik özelliklerini ayırt etmek için genellikle semantik ve morfolojik yol kullanılır (SEVORTYAN 1960: 188), yani fiil anlamına göre ya da bileşiminde bulunan morfolojik birimlere göre değerlendirilir. Semantik yol ele alınacak olursa, örneğin, *soğ-u-* fiil şeklinin temel anlamında geçişsiz olduğu; fakat “hevesi kalmamak, eskisi kadar sevmemek” anlamında (+*DEn soğ-u-*) geçişli olduğu görülür (KARAHAN 1997: 212). Fiil şeklinin geçişlilik-geçişsizlik özelliğini morfolojik yolla değiştirmenin yolu ise çatı şekillerini kullanmaktır: -(*I*)*n-* ve -(*I*)*l-* biçim birimlerinin ilave edilmesiyle fiil tabanı geçişsizleştirilir. -(*I*)*t-* ve -(*I*)*r-* çatı şekillerinin fiil şekli tabanına getirilmesiyle de tabanın geçişli olması sağlanır (bk. AKSAN vd. 1983: 225). -(*I*)*ş-* çatı şekli ise eklendiği fiil tabanının geçişlilik-geçişsizlik özelliğini genellikle değiştirmez (SEVORTYAN 1960: 182). Bu bakımdan, fiilin anlamıyla ilgili olan geçişlilik-geçişsizlik özelliğinin çatı kategorisi ile bağlantısı bulunduğu inkâr edilemez (bk. GURUNINA 1997: 200).

Geçişlilik-geçişsizlik özelliğinin çatı kategorisindeki yerini belirleyebilmek için üzerinde durulması gereken temel konu söz konusu özelliğin ne amaçla kullanıldığı ve bu özelliğe hangi durumlarda yer verildiğidir.

Çatı kategorisine ait biçim birimler öncelikle fiilin geçişlilik-geçişsizlik özelliğini değiştirmek amacıyla değil, fiil kelime şekline temsil edilen eylemin nesnelere olan bağlantısını ve eylemin gerçekleştiriliş şeklini iletmek amacıyla kullanılırlar.

Sadece geçişli fiillerin edilgen şekli oluşturulabilen İngilizce ve pek çok Hint-Avrupa dilinden farklı olarak TT’de geçişsiz fiillerin de pasif şekli yapılabilir (bk. KONIG 1985: 100; TANERİ 1996: 48). Yani TT’de geçişlilik-geçişsizlik özelliği çatı kategorisinin işleyebilmesi için kısıtlayıcı bir faktör değildir. Tam tersine fiil tabanına getirilen çatı şekli fiilin geçişlilik-geçişsizlik özelliğini değiştirir. Denilebilir ki geçişlilik-geçişsizlik çatıyı değil, çatı geçişlilik-geçişsizliği belirler. Şöyle ki edilgen ve dönüşlü çatı şekilleri genellikle ilave edildikleri fiil tabanını geçişsizleştirirken, ettirgen çatı şekli fiil tabanını geçişli duruma getirir.

Çatıyı belirlerken öncelikle fiilin anlamsal bir özelliği olan geçişlilik-geçişsizlik değil, tabana getirilen çatı şeklinin işlevi göz önünde bulundurulmalıdır. Bizce geçişlilik-geçişsizlik, bazı çatı şekillerini birbirinden ayırt etmeyi kolaylaştıracak bir özellik olarak bu konu sınırları dâhilinde yer alır [Örneğin, işteş çatıda eyleme katılan birden fazla fail ya karşılıklı ya da birlikte hareket ederek söz konusu işi paylaşırlar. İşteş çatının bu iki nüansı, yani eylemin karşılıklı ya da birlikte yapılması fiil şeklinin geçişlilik özelliği göz önünde bulundurularak belirlenebilir: *+İ* yükleme hâli şekli olan bazı geçişli fiillere işteş çatı şekli eklendiğinde eylemin karşılıklı yapıldığı (ör. *+İ selamla-*, fiil tabanına işteş çatı şekli eklendiğinde failerin karşılıklı hareket ettikleri anlaşılır), *+E* yükleme hâli şekli olan bazı geçişli fiillere işteş çatı şekli eklendiğinde eylemin birlikte yapıldığı anlaşılır (ör. *+E kaç-*, fiil tabanına işteş çatı şekli eklendiğinde failerin birlikte hareket ettikleri anlaşılır]. Bu bakımdan “geçişlilik-geçişsizlik” özelliği çatı kategorisi için amaç değil, ancak bir araç olarak nitelendirilebilir ve çatı konusu çerçevesinde ikincil bir öneme sahiptir.

Aynı görüşe şu çalışmalarda da rastlanır: KORKMAZ, geçişlilik ve geçişsizliğin her fiilin kendi bünyesinde var olduğunu ve dolayısıyla bir fiilin geçişli veya geçişsiz olmasının çatı türü olamayacağını belirtmiştir (2003: 236). YÜCEL, “Konuya nesne alıp almama açısından bakarsak, Türkçedeki bütün fiillerin, geçişli ve geçişsiz olmak üzere ikiye ayrıldığını görürüz. Bu durumda, geçişli ve geçişsiz fiilleri çatı kabul edenlerin, öteki çatılarla çatı eklerinden söz etmemeleri gerekir” (1999: 167) der.

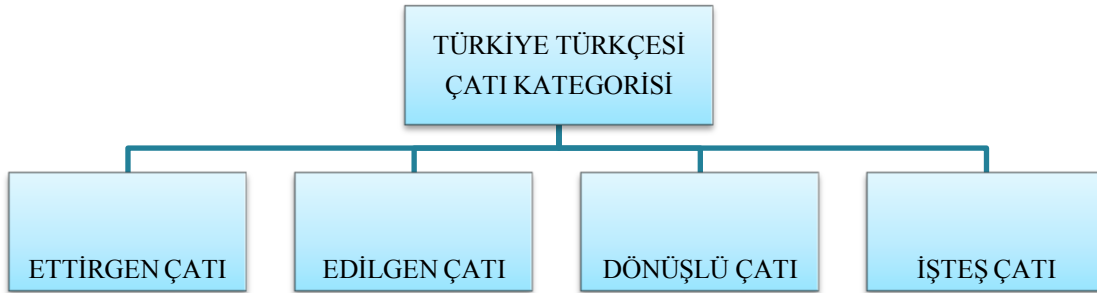
Dolayısıyla çatı şekillerinin sınıflandırılmasında yukarıdaki açıklamalarda belirttiğimiz gibi “geçişli çatı” ve “geçişsiz çatı” şeklinde bir ayrıma gidilmesini

uygun bulmadığımızdan bazı diğer çalışmalarda olduğu gibi (örneğin bk. LUBIMOV 1963: 150; KONIG 1983: 112; DEMİRCAN 2002: 95) çalışmamızda da ayrı bir çatı kategorisi olarak geçişli ve geçişsiz çatı olgularına yer verilmemiştir.

Sonuç olarak, çatının işlevi, fiil şeklinin temsil ettiği eylemin fail ya da meful olan nesneyle bağlantısını ve fiil kelime şeklinde temsil edilen eylemin gerçekleştiriliş şeklini fiilin anlamsal yapısıyla da bağdaştırarak belirtmektir (bk. GURUNINA 1997: 203). Fiil tabanına çatı şekillerinden herhangi biri getirildiğinde cümlenin yapı ögesi olan *özne* ve *nesne* bu durumdan doğrudan etkilenir. Fiil tabanına ilave edilen çatı şeklinin söz dizimindeki yapı öğelerini değiştirmesi (bk. 3. 2) konunun söz dizimsel boyutunu oluşturmaktadır.

Söz dizimi ve geçişlilik-geçişsizlik özelliği ile bağlantısı ne olursa olsun morfolojik bir kategoriye ait olan çatı şekillerinin sınıflandırılmasında yapı öğeleri (*özne*, *nesne* vb.) ya da fiilin anlamsal bir özelliği olan “geçişlilik-geçişsizlik” kullanılmamalıdır. Söz konusu şekiller, kullanıldıkları bağlamda üstlendikleri görev ya da sahip oldukları anlam göz önünde bulundurularak sınıflandırılmalıdır.

Sonuç olarak, TT’de çatı kategorisini oluşturan beş akraba, yani bir türden anlam esasında birleşen ve dört şekilden oluşan grup bize göre de şöyle sınıflandırılmalıdır: ettirgen, edilgen, dönüşlü ve işteş (bk. GUZEV 1990: 34-35; 2007: 697-703).

(Şekil-2)

3. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÇATI KATEGORİSİ

3.1. Ettirgen çatı

Ettirgenlik anlamı dillerde farklı araçlarla iletilebilir. Bazı diğer dillerde, örneğin İngilizcede *have, get, make* gibi ettirgen anlama sahip yardımcı fiilleri, *kill* vb. anlamının bir parçası niteliğinde ettirgenlik anlamına sahip bir fiili kullanmak vb. (bk. COMRIE 2005: 210; ayrıca bk. AKTAŞ 1997: 265-266) farklı yollar bulunması gibi TT'de de ettirgenlik anlamı morfolojik [*-(İ)t-*, *-DİR-* vb.], leksik (*gönder-* vb.), sentaktik (*...masını sağlamak / emretmek / talep etmek, ...masına sebep olmak / yol açmak* vb.) yollarla dile getirilebilir (LYONS 1983: 345; GURUNINA 1997: 211).

Ettirgen çatı söz konusu edildiğinde ise doğal olarak bu anlamı iletmenin yolu fiil tabanına çatı kategorisinin ettirgen anlamına sahip üyelerini getirmek, diğer bir ifadeyle morfolojik vasıtalar kullanmaktır (BÜYÜKKANTARCIOĞLU 2000: 92). Dolayısıyla sentaktik yolla bu anlamı ileten oluşumlar ile ettirgen çatı şeklinin işlevinin kaybolmasıyla leksemleşen oluşumlar ettirgen çatı kelime şekli olarak kabul edilemez (krş. EKER 2009: 330).

TT ettirgen çatı şekilleri *-(İ)t-*, *-(İ/E)r-* ve *-DİR-* dir. Ettirgen çatı şekillerinden eski olanı *-(İ)t-* olmakla birlikte, başka öğelerin birleşiminden oluşan *-DİR-* [-t-ur-] şekli (KAÇALIN 2006a: 113) zamanla Eski Türkçede en yaygın ettirgenlik şekli olan *-(İ)t-* ekinin yerini almıştır. *-(İ)t-* şekli yalnız çok heceli fiillerde ünlü ve [r], [l], [y] seslerinden sonra korunur (TIETZE 2002: 87^b, 89^a). TT'de ettirgen çatı şekilleri, (ses uyumunun bir gereği olarak) söylevde değişik alomorflarla temsil edilir (bk. JOHANSON 1978: 121; HEIJDEN 1997: 112). Bu yüzden ettirgen çatı şekillerindeki çeşitlenme dilin genel ses bilimsel kuralları çerçevesinde tahmin edilebilir. Örneğin, ötümsüz (sert, tonsuz, sedasız) ünsüz seslerle biten fiil tabanlarından sonra ettirgen çatı şekli *-TİR-* biçiminde gelirken, ötümlü (yumuşak, tonlu, sedalı) seslerle biten fiil tabanlarına *-DİR-* şeklinde gelir: *erdir-*, *kardır-*, *kırdır-*, *kurdur-*, *ördür-*, *sardır-*, *serdir-*, *sürdür-*, *vardır-*, *verdir-*, *vurdur-*, *yardır-*, *yordur-* vb. Morfemin bu kullanımını dilin ses bilimsel kurallarının kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkar

(bk. LYONS 1983: 316; COMRIE 2005: 71). Başka bir anlatımla “Biçim bilimsel bir kural uygulandığı zaman, bu kural aynı anda ilgili ses bilimsel kuralın uygulanmasını da zorunlu kılar” (BÜYÜKKANTARCIOĞLU 2000: 84-85).

TT'nin işlek ettirgen çatı şekilleri *-(İ)t-* ve *-Dİr-* biçim birimleridir. Diğer ettirgen çatı şekli olan *-(İ/E)r-* işlek değildir. Söz konusu biçim birimleri sadece belirli fiil kelime şekillerinde kullanılır. Örneğin: *aşır-, batır-, bitir-, çıkar-, çökür-, değer-, doğur-, doyur-, duyur-, düşür-, emzir-, geçir- göçür-, içir-, kaçır-, kopar-, pişir-, savur-, şişir-, taşır-, uçur-, üfür-, üşür-, yatur-, yetir- yitir-, yoğur-* vb. (bk. KAÇALIN 2006a: 113).

Fiil tabanına getirilen *ettirgen çatı eki*, eylemin gerçekleşmesine sebep olan herhangi bir fail bulunduğu ve bu failin bir başka nesneye etki ettiği (eylemin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği üzerinde kontrol sahibi olduğu) anlamını katar (bk. DENY 1941: 348; EMRE 1945: 224). Söylenilenden anlaşılacağı üzere bazı gramer çalışmalarında anlamsal olarak birbirinden ayrı oldukları savına dayanılarak yapılan *ettirgen* ve *oldurgan çatı* ayrımını doğru bulmuyoruz (bk. KORKMAZ 1996: 162; EKER 2009: 332). Açmak gerekirse, *ettirgen* ve *oldurgan çatı* literatürde, “Fiil tabanına getirilen çatı şekli, failin işi başkasına yaptırdığı anlamını katmışsa *ettirgen*, fail söz konusu işi bizzat kendisi yapıyorsa *oldurgan çatılı* olur” (YÜCEL 1999: 183) vb. şeklinde açıklanır (bk. BANGUOĞLU 2007: 418; GENCAN 2001: 362; EDİSKUN 1999: 221; YÜCEL 1999: 183; ADALI 2004: 57). *Ettirgen* ve *oldurgan çatının* bu ayrımı fiilin geçişlilik-geçişsizlik özelliği göz önünde bulundurularak yapılır. Bu bakış açısına göre fiil tabanı geçişliyse tabana getirilen *ettirgen çatı* ekleri eylemin başkasına yaptırıldığı, fiil tabanı geçişsizse söz konusu *ettirgenlik* ekleri işin bir başkasına yaptırılmayıp failin kendisi tarafından yapıldığını dile getirir. Buna göre:

ak-ıt-: Geçişsiz *ak-* fiil tabanı *ettirgen çatı* şeklini alarak geçişlilik özelliği kazanıyorsa *oldurgan çatı* kabul edilir (bk. EDİSKUN 1999: 221).

paket-le-t-: Geçişli *pakete-* fiil tabanına *ettirgen çatı* şekli ulanarak bir başkasına yaptırma anlamı iletilir (bk. DEMİR ve YILMAZ 2010: 20).

Bu yaklaşım gereğince örneğin, *koş-* geçişsiz fiiline ettirgen çatı şekli ulanarak geçişli hâle getirildiğinde (*koştur-*) oldurgan çatıdır. Fakat burada fiilin karşıladığı eylem, a) failin kendisi tarafından yapıldığı [*Bütün gün oradan oraya koşturduk.* (İnformant); *Birçok insan var kitabı okuyan, hepsi de bir yerlere doğru koşturuyorlar...* (OP, YH, 161)] ya da b) failin söz konusu eylemi bir başkasına yaptırdığı [*Çocuklarla da pek oynar, obanın kızlarını ardına takınca ormanda koşturup terletir, sonra da hepsini bicik bicik yanaklarından öpermiş...* (SA, YD, 116)] şeklinde anlaşılabilir.

Dolayısıyla yukarıda görüldüğü gibi ettirgen çatı şekli getirilerek geçişlilik-geçişsizlik özelliği değiştirilen fiil gramer şekli, eylemin fail tarafından yapıldığı ya da failin bu eylemi bir başkasına yaptırdığı konusu hakkında kesin bilgi vermeyebilir, diğer bir deyişle bu anlamı iletmeye ilgisizdir. Bu durumda da ettirgen-oldurgan çatı ayrımının yapılması imkânsızlaşır.

Üstelik ettirgen çatı kelime şekillerinin biri *ettiren* diğeri *eden* olmak üzere iki failin varlığına delalet ettiğini söylemek TT bünyesinde bulunan bütün fiillerin ettirgen biçimini açıklamak için yeterli olamaz. TT'deki çoğu fiilin ettirgen çatı şeklinde *ettiren* ve *eden* olmak üzere iki ayrı fail anlamına rastlanmaz. Genellikle bir *fail* ve onun etki ettiği bir *varlık* bulunmaktadır [*Baktım vakti gelmişe benzer, başında candan adamı yok, ağzına bir yudum su akıtacak oldum.* (SA, YD, 30) (Fail su nesnesine etki etmektedir)]. Söz konusu varlığın insan olma zorunluluğu ise yoktur. İşte ettirgen-oldurgan çatı ayrımına giden araştırmacılardan ayrıldığımız nokta buradadır. Bizce ettirgen çatının anlamı, fiilin leksik anlamına eylemi bir başkasına yaptırma anlamı katmak değil, failin herhangi bir nesne (varlık) üzerinde kontrol sahibi olduğu ve o nesneye (insan ya da cansız bir varlık) etki ettiği anlamını katmaktır. Bir başka ifadeyle fail yapan; üzerinde hüküm sahibi olunan nesne ise ya yapılan ya da yaptırılan durumundadır (bk. LYONS 1983: 306). Burada önemli olan etki edilen varlığın niteliği değil, failin eylemin gerçekleşmesine sebep olduğu anlamının fiil tabanına ilave edilmesidir. Dolayısıyla fail ister nesne üzerinde doğrudan, ister herhangi bir aracı vasıtasıyla, yani dolaylı olarak etkili olsun, sonuçta önemli olan failin nesne üzerinde hüküm sahibi olduğunun belirtilmiş olmasıdır. İşte bu yönüyle ayrı olarak addedilen ettirgen-oldurgan çatı bir ve aynıdır ve bu yüzden

böyle bir ayrıma gidilmesine gerek yoktur (krş. VARDAR vd. 2002: 150; TOPALOĞLU 1989: 112).

Ettirgen çatı şekli fiil tabanının geçişlilik-geçişsizlik özelliğini değiştirebilir (HEIJDEN 1997: 113). Şöyle ki:

- a) Yönetmesi (government) +*I* yükleme hâli şekli olan bazı geçişli fiillere ettirgen çatı şekli getirildiğinde fiilin birlikte kullanıldığı isim hem +*I* *yükleme* hem de +*E* *yönelme* hâli eki alabilir, bir diğer ifadeyle fiil tabanı ettirgenlik eki olarak iki yönetmeli hâle gelir (bk. ERKMAN-AKERSON 1997: 167). Söyleneni uygularsak: *fırçala-*, *oku-*, *iç-* fiilleri birlikte kullanıldıkları isimlere +*I* yükleme hâl eki getirilmesini gerektirir, bu fiil tabanlarına ettirgen çatı şekli getirildiğinde (*fırçalat-*, *okut-*, *içir-*) fiil kelime şekli iki yönetmeli hâle (+*E*, +*I*) gelir. Bunun tam tersi de geçerlidir: Fiil yönetmesi +*E* yönelme hâli eki gerektiren bazı geçişli fiillere ettirgen çatı şekli eklendiğinde fiilin birlikte kullanıldığı isim hem +*I* *yükleme* hem de +*E* *yönelme* hâl eki alabilir, böylece fiil iki yönetmeli hâle gelir. Örneğin, *inan-* fiilinin yönetmesi +*E* gerektirir, fiil bünyesine ettirgenlik eki katıldığında fiil iki yönetme [*inandır-* (+*I*, +*E*)] gerektirir (bk. LEWIS 1967: 146-147).
- b) Fiilin birlikte kullanıldığı isim +*E* yönelme hâli eki alıyorsa (ör. +*E* *gül-*) fiile ettirgen çatı şekli getirildiğinde fiilin birlikte kullanıldığı isim +*I* yaklaşma hâli eki alır, bir başka ifadeyle fiil +*I* yönetmesi gerektirir [*Eşekdikeni kendine benzer dudağa yaraşır, gerçekten ahmaklık kat sayısı arttıkça hayran sayısı da o oranda çoğalır, çok kötü şeyler her zaman çok insan+ı güldürür, çünkü demin de söylediğim gibi, çoğu insan deliliğe meyillidir.* (DE, DÖ, 153)]. Eğer fiilin birlikte kullanıldığı isim +*DEn* çıkma hâli eki alıyorsa (ör. +*DEn* *bık-*) fiil tabanına ettirgen çatı şekli ilave edildiğinde +*I* fiil yönetmesini gerektirir [*Eski daire arkadaşları, eski amirleri hoş görececek, kalbini kırmayacaklardı; ama gel gör ki öyle olmuyor, sarkıntılıklarıyla millet+i biktürüyordu.* (OK, EK, 113)]. (bk. ERKMAN-AKERSON 1997: 168-169).

c) Genellikle geçişsiz fiiller ettirgen çatı şeklini alarak geçişli hâle getirilir (GENCAN 1972: 47; AKSAN 1983: 225; KURAL 2000: 57) [*Asya'yı şımartıp içmeye zorladığın yetmiyor mu?* (EŞ, BVP, 265)].

TT'de teorik olarak herhangi bir fiil tabanına üst üste dört ettirgenlik ekinin gelebileceği kabul edilir (bk. COMRIE 2005: 212). Ancak bu işlemin tekrar tekrar yapılmasıyla, yani ettirgenlik eklerinin üst üste getirilmesiyle oluşturulmuş fiil şekilleri teorik olarak mümkün olsa da (ör. *yap-tır-t-tır-t-* vb.) dilde kabul edilebilirliğin uçlarında yer aldıkları söylenebilir (LEWIS 1967: 146). TT'de fiil tabanına iki ettirgen çatı şeklinin üst üste gelmesi oldukça sık görülürken, üç ettirgen çatı şeklinin fiil tabanına eklenmesine nadir olarak rastlanır, üçten fazla ettirgen çatı şekliyle oluşturulmuş fiil şekillerinin kullanımına rastlamaksa oldukça güçtür (KORNFILT 1997: 331). Fiil tabanına üst üste getirilen ettirgen çatı şekilleriyle ettirgenlik anlamı artık bilgi (pleonasm) niteliğinde tekrar dile getirilmektedir. Böylece konuşan tarafından subjektif bir şekilde ettirgenlik anlamı kuvvetlendirilmektedir (bk. TIETZE 2002: 92^a; krş. DENY 1941: 352; DELICE 2009: 163):

II. Mahmut, ilkini Selimiye Kışlası'na astırttığı resimlerden hiçbirini indirtmemiş olsa da 'Gâvur Padişah'ın ölümünden sonra günah sayılan resimler çarşafa konulurcasına örtülmüşlerdir. (SA, KC, 125) (Fiil tabanına getirilen ikinci ettirgen çatı şeklinin kullanım amacı ettirgenlik anlamını kuvvetlendirmektir).

Etli lahana dolmasını sahanıma tepeleme doldurtup, üzerine yoğurt döktürüp avuç avuç kırmızıbiberi serpip çelebinin yanına çöktüm. (OP, BAK, 322) (Fiil tabanına gelen ikinci ettirgen çatı şekli, ettirgenlik anlamını kuvvetlendirme işlevindedir).

Bağırır bağırmasına ama hemencecik de alır yanıtını: "Efendimiz, cafcaflı bir ad taşımayan biri, ama taşıdığı adı saydırtmasını da bilen bir kişi!" (SA, AVD, 54) (Fiil tabanına gelen ikinci ettirgen çatı şekli ettirgenlik anlamını kuvvetlendirmektedir).

Midesinde ne var ne yok kusturup çıkarttırdıkları yetmiyormuş gibi, fincan fincan berbat kokulu boz bulanık bitki çayları içirmişlerdi zorla. (EŞ, BVP, 73) (Fiil

tabanına gelen ettirgen çatı şekilleri ettirgenlik anlamını kuvvetlendirmektedir).

Aşağıda ettirgen çatı kelime şekilleri tasnif edilmiştir:

1. Ettirgen çatı şekli –*Er-* şu fiillere gelir (bk. LEWIS 1967: 146; ATABEY 2005: 15): *çıkır-*, *çöker-*, *kopar-*, vb.
2. Ettirgen çatı şekli –*İr-* şu fiillere gelir (bk. DENY 1941: 349): *aşır-*, *batır-*, *bitir-*, *içir-*, *geçir-*, *kaçır-*, *pişir-*, *şişir-*, *taşır-*, *yatır-* vb.
3. a. Herhangi bir ünlü ses ile biten fiil tabanlarına –*t-* ettirgen çatı şekli gelir (bk. DENY 1941: 348; KORNFILT 1997: 331): *acıt-*, *açıklat-*, *afallat-*, *ağırlat-*, *ağlat-*, *ağrıt-*, *anlat-*, *aralat-*, *arat-*, *atlat-*, *aydınlata-*, *ayıklat-*, *azarlat-*, *badanalat-*, *bağışlat-*, *bağlat-*, *başlat-*, *beklet-*, *bellet-*, *beslet-*, *bestelet-*, *bezet-*, *bıçaklat-*, *bilet-*, *boğazlat-*, *bohçalat-*, *bombalat-*, *boşat-*, *boyat-*, *boylat-*, *boynuzlat-*, *budat-*, *bulat-*, *bütünlet-*, *büyüt-*, *camlat-*, *cilalat-*, *ciltlet-*, *coplat-*, *çalkalat-*, *çalkat-*, *çarşafat-*, *çatlat-*, *çayırata-*, *çekiklet-*, *çemberlet-*, *çerçevelet-*, *çınlat-*, *çıtlat-*, *çiğnet-*, *çimentolat-*, *çivilet-*, *çukurlat-*, *çürüt-*, *dağlat-*, *damgalat-*, *damlat-*, *dayat-*, *demetlet-*, *demirlet-*, *demlet-*, *denet-*, *denetlet-*, *depolat-*, *derlet-*, *desteklet-*, *destelet-*, *dinlet-*, *dişlet-*, *doğrat-*, *dokut-*, *döşet-*, *duraklat-*, *düzlet-*, *eklet-*, *ekşit-*, *elet-*, *ellet-*, *engellet-*, *erit-*, *ergit-*, *ertelet-*, *eskit-*, *esnet-*, *etiketlet-*, *eyerlet-*, *ezberlet-*, *ferahlat-*, *fırçalat-*, *fırlat-*, *fişlet-*, *genişlet-*, *gerilet-*, *gevret-*, *gevşet-*, *gizlet-*, *gözlet-*, *gübrelet-*, *gülümset-*, *gümlet-*, *gümüştlet-*, *hafiflet-*, *hançerlet-*, *harcat-*, *harmanlat-*, *harlat-*, *haşlat-*, *hatırlat-*, *havlat-*, *hazırlat-*, *hecelet-*, *hesaplat-*, *hırpalat-*, *hoplat-*, *hortlat-*, *ılt-*, *ıslat-*, *ısmarlat-*, *iğnelet-*, *ikilet-*, *ilerlet-*, *imzalat-*, *incelet-*, *inlet-*, *istet-*, *işaretlet-*, *izlet-*, *kalaylat-*, *kalburlat-*, *kalınlat-*, *kalıplata-*, *kamçılata-*, *kanat-*, *kapat-*, *kaplat-*, *karalat-*, *kâselet-*, *kaşıklat-*, *katlat-*, *kavlat-*, *kavrat-*, *kazıt-*, *kımıldat-*, *kıpırdat-*, *kışlat-*, *kolalat-*, *kovalat-*, *kundaklat-*, *kurulat-*, *kurut-*, *kütlet-*, *lehimlet-*, *lekelet-*, *macunlat-*, *mumyalat-*, *mühürlet-*, *nemlet-*, *okşat-*, *okut-*, *onaylat-*, *otlat-*, *ovalat-*, *oynat-*, *ödet-*, *ötelet-*, *özlet-*, *paketlet-*, *paralat-*, *parçalat-*, *parkelet-*, *parlat-*, *paslat-*, *paspaslat-*, *patlat-*, *pençelet-*, *pislet-*, *poşetlet-*, *rahatlat-*, *sabahlat-*, *sahnelet-*, *saklat-*, *sarımsaklat-*, *sergilet-*, *serinlet-*, *sersemlet-*, *seslet-*, *sıçrat-*, *sınat-*, *sıralat-*, *sıvat-*, *sıvazlat-*, *sızlat-*, *siyahlat-*, *soğuklat-*, *soğut-*, *solut-*, *söylet-*, *sulat-*, *susat-*, *sürüklet-*, *şakırdat-*,

şaklat-, şaplat-, şaşalat-, şişlet-, takırdat-, tamamlat-, tanıt-, tarat-, taşıt-, taşlat-, tavsat-, tazelet-, tekrarlat-, temizlet-, tepelet-, terlet-, tertiplet-, tıkat-, tıklad-, turnaklat-, tırpanlat-, titret-, toplat-, tutuklat-, türet-, ucuzlat-, uğrat-, ulut-, uygulat-, uyut-, uzat-, ünlet-, üşüt-, ütület-, yağlat-, yakalat-, yalat-, yamat-, yargulat-, yasaklat-, yaşat-, yavaşlat-, yenilet-, yıkat-, yillat-, yoklat-, yollat-, yudumlat-, yuhalat-, yumuşat-, yuvarlat-, yüklet-, yürüt-, zayıflat-, zehirlet-, zımbalat-, zıplat-, zonklat-, zorlat- vb.

b. [r] ünsüz sesi ile biten fiil tabanlarına *-t-* ettirgen çatı şekli gelir (bk. UNDERHILL 1987: 343): *abart-, ağart-, aksırt-, aktart-, anırt-, apart-, aşırt-, ayırt-, bağirt-, belert-, bitirt-, böğürt-, çağirt-, çemkirt-, çevirt-, çığırt-, çıkart-, çıldirt-, çökert-, delirt-, devirt-, devşirt-, doğurt-, düşürt-, eğirt-, emzirt-, evirt-, fişkirt-, gebert-, geçirt-, getirt-, gidert-, göçert-, göçürt-, göndert-, göstert-, hapşirt-, hapşurt-, haykirt-, hıçkirt-, ısırt-, kabart-, kaçirt-, kanirt-, karart-, kavurt-, kayirt-, kıvırt-, kızart-, kopart-, köpürt-, kudurt-, morart-, onart-, oturt- öğürt-, öksürt-, pişirt-, püskürt-, sarart-, savurt-, seğırt-, semirt-, seyirt-, sıyirt-, somurt-, sümkürt-, süpürt-, şaşirt-, şımart-, şişirt-, töskürt-, uçurt-, ürpert-, yalvart-, yaşart-, yeşert-, yoğurt- vb.*

c. [l] ünsüz sesi ile biten fiil tabanlarına *-t-* ettirgen çatı şekli gelir (bk. DENY 1941: 348; LEWIS 1967: 145): *alçalt-, ayılt-, azalt-, bayılt-, boşalt-, bunalt-, çoğalt-, çökelt-, çömelt-, daralt-, darılt, dikelt-, dincelt-, dirilt-, doğrult-, domalt-, durult-, düzelt, eğrilt-, eksilt-, incelt-, irkilt-, katılt-, kaykilt-, kısalt-, kocalt-, koyult-, körelt-, küçült-, sağalt-, sivrilt-, şenelt-, ufalt-, yanılt-, yoğalt-, yönelt-, yücelt-, yükselt- vb.*

4. Ettirgenlik ekleri *-(İ)t-* ve *-Dİr-* nadiren aynı fiil tabanına gelebilir: *azıt-/azdır-, sapıt-/saptır-, sekıt-/sektir-* vb.
5. Ettirgen çatı şekli olan *-Dİr-* ve *-rt-* [-r-t-] nadiren aynı fiil tabanına gelebilir: *doğdur-/doğurt-, çöktür-/çökürt-* gibi.
6. *aldat-, arıt-, avut-, bekit- dağıt-, devit-, diret-, ısıt, kuşat-, öğret-, tüket-, yıprat-* vb. fiillerde ettirgen çatı eki *-t-* getirildiği tabanda kalıcı hâle gelmiştir [Söz konusu şekilleri kalıplaşmış (KORKMAZ 1960: 176; 1994: 2) yerine kalıcılaştırmış sıfatıyla niteledik]. İlk biçimleri kullanılmayan bu fiiller bağımsız birer leksem olduklarından çatı konusu dışında değerlendirilmelidir.

3.2. Edilgen çatı

TT'de edilgen çatı, fiil kelime şekliyle temsil edilen eylemin failinin belirsiz veya bilindiği hâlde söylenilmeyen bir kişi olabileceği ya da eylemle bağlantılı olan nesnenin, bu eylemin etkisine maruz kaldığı anlamını ileten çatı şeklidir (DENEY 1941: 354; EMRE 1945: 226; KUZNETSOV 1995: 22; VARDAR vd. 2002: 88; KETREZ 2000b: 285; MYHILL 2003: 359). Edilgen çatı anlamı, herhangi bir ünlü ses ya da [l] ünsüz sesi ile biten fiil tabanlarına *-(İ)n-* getirilerek, bunun haricindeki bütün fiil tabanlarına *-(İ)l-* edilgen çatı şekli getirilerek iletilir. Örneğin: *Demek ki, ömür tecrübemiz bizi bu hiçbir şeye inanmayan, acınacak şeylere bu kadar şüpheli ve zalim güldüren bir bilgiye götürebiliyordu.* (AHT, H, 316); *Bu mertebeye gelinir gelinmez eski sevgili cazibesini kaybeder, dinmeyen aşk acısından mustarip olanlar da saplantılarından daha rahat kurtulabilirdi.* (EŞ, BVP, 85); *...sevdiğim gibi erikle hafifçe ekşitilmiş kuzu eti yahnisi hazırlıyordu.* (OP, BAK, 157).

TT'de tıpkı eş adlı (homonim) *-mİş* şekli gibi [geçmiş zaman anlamına sahip - *mİş* biçim birimi (bk. KONONOV 1956: 472): *Anlıyorum ki Leylâ beni vaktiyle çok yıkmiş, kalbimi harabeye çevirmiş...* (RNG, DK, 53); ortaç olan *-mİş* biçim birimi (GUZEV 1990: 121): *Sonra ateşe koydu, iki kere daha kaynatıp köpürttü beni, azıcık dövülmüş şap koydu, soğumaya bıraktı.* (OP, BAK, 216) vb.], edilgen çatı şekli olan *-(İ)n-* ile dönüşlü çatı işlevini yerine getiren *-(İ)n-* biçim birimleri homonim, yani gösterenleri aynı olup gösterilenleri birbirinden farklı olan iki çatı şeklidir (bk. GURUNINA 1997: 209; krş. YILMAZ 2001: 19). *-(İ)n-* edilgen çatı şeklinin tersine, *-(İ)n-* dönüşlü çatı şekli, fiil kelime şekli tabanına eylemin fail tarafından herhangi bir aracı olmaksızın gerçekleştirildiği ve bu eylemin sonucunun failin kendisine dönük olduğunu anlamını katar (bk. 3.3). Örneğin: *Galip şofbenin bir türlü ısıtamadığı suyla yıkandıktan sonra giyindi.* (OP, KK, 118) (*yıkan-* dönüşlü çatı kelime şeklidir); *Çamaşırlar yıkandı.* (İnformant) (*yıkan-* edilgen çatı kelime şeklidir).

TT'de edilgen çatı, söz dizimi alanıyla en güçlü bağa sahip olan çatı şekli olarak nitelenebilir (GURUNINA 1997: 204; SCHAAIK 2001: 98-99). Diğer çatı şekilleri gibi *-(İ)l-* edilgen çatı şekli de kalıplaşmaya eğilimlidir. Eğer herhangi bir çatı şekli getirildiği tabanda kalıcılaştı ve fiil tabanının sahip olduğu bağımsız anlamın kendisiyle özdeşliğini bozarak farklı bir anlam ortaya çıkarmışsa çatı

işlevinden bahsedilemez. Söz konusu biçim biriminin çatı işlevinde olup olmadığı ise, söz diziminin görevli öğelerinden düz tümlece datif [yönelme hâli +(y)E] eki getirilmesiyle birbirinden ayırt edilebilir. Buna göre, -(İ)l- biçim biriminin edilgen çatı mı yoksa türetme eki mi olduğu hakkında şöyle hüküm verilebilir:

- a. Yapan değil, yapılan ya da eylemin etkisine maruz kalan konumundaki nesneyi temsil eden ada yönelme hâli eki gelmişse -(İ)l- edilgen çatı şeklindedir:

Bana madalya takıldı. (takıl- edilgen çatı kelime şeklidir).

Bana vuruldu. (vurul- edilgen çatı kelime şeklidir).

Görüldüğü gibi, *yapandan* çok *yapılan* edilgen cümlelerde özne konumunda bulunur (LYONS 1983: 307).

- b. Anlatımda nesne durumundaki göstergeye yönelme hâli eki gelmişse -(İ)l- eki edilgen çatı değil, türetme ekidir:

Ben taşa takıldım. (takıl- medial anlamlı fiildir).

Ben ona vuruldum. (vurul- medial anlamlı fiildir).

Edilgen çatıyı geçişli fiillerle sınırlamak İngilizce ve genelde çoğu Hint-Avrupa dili için geçerli olsa da bu durum TT için geçerli değildir (DEMİRCAN 2003: 86). TT’de geçişlilik-geçişsizlik özelliğine sahip olup olmadığına bakılmaksızın, teorik olarak her fiil tabanı edilgen çatı kelime şekline dönüştürülebilir (KONIG 1985: 100; SCHAAIK 2001: 99-100; YÜKSEKER 2000: 80).

TT’de geçişsiz fiiller edilgen çatı şeklini aldıklarında geçişsizlik özelliklerini muhafaza eder [*Nihayet, tam kıvamına gelince otomobil ismarlanır, Arife Hanım nereye gidileceğini bilmeden yola çıkılır...* (AHT, H, 13)], geçişli fiiller ise bünyesine edilgen çatı şekli katılarak geçişsizleştirilir [*O evde düşünülmez; yenir, içilir, hesap yapılır, uyunurdu.* (SFA, AVBY, 33)]. Böylelikle “geçişsizlik” özelliği edilgen çatılı bütün fiil kelime şekilleri için ortak bir özellik hâline gelir (KURAL 2000: 57).

Çalışmalarda genellikle “personal passive” (edeni belirli, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen) ve “impersonal passive” (edeni belirsiz edilgen) olmak üzere iki anlamından bahsedilen edilgen çatının (bk. KONIG 1985: 100-101; BADA ve BEDİR 1999: 142-143; TANERİ 1996: 47), belirli bir failin söylenmesi dahi sezilebildiğini (personal passive) ve fail hakkında hiçbir bilginin bulunmadığını

(impersonal passive) ileten her iki anlamı da TT'de mevcuttur (bk. LYONS 1983: 338; KONIG 1985: 113; JAEGGLI 1986: 587-588; UNDERHILL 1987: 334; KORNFILT 1997: 324).

Edeni belirli, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen çatı ile edeni belirsiz edilgen çatı arasındaki fark şöyle ifade edilebilir: Belirtildiği üzere, ilkinde failin söylenmesine gerek duyulmamaktadır, ikincisinde ise fail belirsizdir ya da eylemin faili herhangi bir kişi olabilir.

Bu kadar sevilip esirgendiğim, birinci sınıf bir okula gönderildiğim ve bu ülkede mümkün olan en iyi eğitimi aldığım için minnettarım. (EŞ, BVP, 179) (Edeni belirli, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen çatı).

Mahmut Bey'e yazdığım şifreli telgrafta bunlar da sezdirilmişti. (MKA, N, 226) (Edeni belirli, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen çatı).

O sanıyordu ki, İstanbul sokaklarında bazen rast geldiği gibi, sigarası parmaklarında, allıkları yüzünde, peçesi açık, dişleri çürük, yürüyüşü kıvrımlı, tıknaz bir kadın girecek, yayvan yayvan hemen konuşmaya başlayarak sonunda jandarmalarla tutturulup dışarı atılacaktı. (RHK, MK, 13). (Edeni belirli, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen çatı).

Konuşan tarafından eden bildirilmek istendiğinde bu bilgi edeni ileten kelime veya öbeğe +CE ya da *tarafından* göstergeleri getirilen oluşumca dile getirilebilir (KORNFILT 1997: 326; MYHILL 2003: 360):

Kaldırım taşları, aşağıdaki oyuğu derinleştirerek yağarken Zeliha paniğe kapıldı, bu hoyrat uçurum tarafından yutulmaktan korktu. (EŞ, BVP, 27) (Eden *bu hoyrat uçurum tarafından* öbeğince ifade edildi).

Dünyanın en usta ve en ünlü kompozitörleri tarafından bestelenmiş eserleri düşün... (CT, YSCS, 145) (Eden *dünyanın en usta ve en ünlü kompozitörleri tarafından* öbeği kullanılarak ifade edildi).

*Adı bilinmeyen bir Türk esir **tarafından** çizilen gemi, adına Anadolu'da türküler söylenen 'Yavuz'dan başkası değildir. (SA, KC, 13) (Eden adı bilinmeyen bir Türk esir tarafından öbeğince ifade edildi).*

*Kerim Paşa'nın İstanbul Hükümeti'nce, temiz yürekli ve temiz ahlaklı oluşundan yararlanılarak, nasıl **aldatıldığını** anlamak için sözlerinin başlangıcını olduğu gibi kendisine yeniden söyleteceğim. (MKA, N, 162) (Eden Kerim Paşa'nın İstanbul Hükümeti'nce öbeğince ifade edildi).*

*Aya ya da uzayın herhangi bir köşesine gönderilecek araca konulmak üzere ayrılan bayrağın, **Cumhurbaşkanı tarafından** üç defa **öpülüp**, altına **değdirilmek** suretiyle Amerikalı yetkililere teslim edilişine tanık olduk. (SA, AVD, 142) (Eden Cumhurbaşkanı tarafından öbeğince ifade edildi).*

*Ankara-Eskişehir demiryolunun **işletilmesine** **İtilaf devletlerince** engel olunmuştu. (MKA, N, 278) (Eden İtilaf devletlerince öbeğince ifade edildi).*

*Annesi ve babasının yanında götürüldüğü bir ev ziyareti sırasında, **hizmetçi kadın tarafından** Çingenele **satılmak** amacıyla **kaçırılır**. (SA, KC, 11) (Eden hizmetçi kadın tarafından öbeğince ifade edildi).*

*Çocuk Esirgeme Kurumu'nun düzenlediği ilk oyun 1938'de, **Şehir Tiyatrosu oyuncularını** **tarafından** sahneye **konur**. (SA, KC, 119) (Eden Şehir Tiyatrosu oyuncularını tarafından öbeğince ifade edildi).*

*Bölgemiz içindeki milletvekillerinden olup, şimdi İstanbul'da bulunanların, İstanbul'a yakın toplantı yerlerinden birine, **seçim bölgelerince** **çağırılması** gereklidir. (MKA, N, 238) (Eden seçim bölgelerince öbeğince ifade edildi).*

*Savaş öyle canavar ki, insandan çok hayvana yaraşır; öyle çılgın ki, şairler bile onun öç tanrıçaları tarafından salıverildiğini düşünür; öyle ölümcül ki, bir veba gibi bütün evreni bir anda silip süpürür; öyle adaletsiz ki, en iyisi **en aşağılık haydut sürüleri tarafından** **kazanılır**... (DE, DÖ, 235) (Eden en aşağılık haydut sürüleri tarafından öbeğince ifade edildi).*

Mesela kaderden kaçmaya kararlı bir uzak yeğen sağlıklı bir hayat sürmek için azami özen göstermiş, aşırı yemekten, fahişelerle yatmaktan, azılı taraftarlarla temastan uzak durmuş, en nihayetinde yanından geçtiği bir inşaattan üzerine düşen beton tarafından ezilmiştir. (EŞ, BVP, 39) (Eden yanından geçtiği bir inşaattan üzerine düşen beton tarafından öbeğince ifade edildi).

Edilgen çatının diğer anlamı olan “edenin belirsiz olduğu” ya da “edenin herhangi biri olabileceği” anlamında, fiilde temsil edilen eylemi gerçekleştiren eden belirsizdir ya da söz konusu eylemin edeni herhangi bir kişi olabilir. Edenin belirsiz olduğu anlamını temsil eden edilgen çatı, edeni belirli ancak konuşanın isteğine bağlı olarak bildirilen ya da bildirilmeyen edilgen çatıda olduğu gibi fiil tabanına *-(İ)l-* ya da *-(İ)n-* edilgen çatı şekli ilave edilerek ya da üst üste iki edilgen çatı şekli (örneğin, *atla-n-il-* vb.) getirilerek oluşturulur (GÖKSEL ve KERSLAKE 2005: 151):

Balo tuvaletiyle kasaptan et almaya gidilmez. (PS, Y, 96) (Edeni belirsiz edilgen çatı).

Her ne kadar “Çanakkale geçilmez!” diyorsak da, işgal güçleri Boğaz’ı geçmeyi başarmışlardır! (SA, KC, 18) (Edeni belirsiz edilgen çatı).

Edeni belirsiz edilgen çatı anlamı, konuşana genel geçer durumları ifade etme imkânı sağlar (bk. LEWIS 1967: 150; KETREZ 2000a: 190; HINKEL 2004: 7).
Örneğin:

Burada sigara içilmez!

Bu ilaçla iyi olunmaz.

Burada yüksek sesle konuşulmaz!

Girilmez!

Buraya park edilmez!

Güneş balçıkla sıvanmaz. (Atasözü)

Yukarıda verilen anlatımlardan da görüleceği üzere edilgen çatı kelime şekli, eylemin failinin herhangi bir kişi olabileceği anlamının yanı sıra, genel ve herkes için geçerli bir olayı/durumu ifade eder.

Aşağıda edilgen çatı şeklini $[-(İ)l-$ ve $-(İ)n-$] alan fiiller tasnif edilmiştir:

1. $[l]$ ünsüz sesiyle bitenler hariç, ünsüz sesle biten bütün fiil tabanlarına $-(İ)l-$ edilgen çatı şekli gelir (bk. LEWIS 1967: 149; UNDERHILL 1987: 331). $-(İ)l-$ edilgen çatı eki getirilen fiil kelime şekilleri:

abartıl-, abideleştiril-, acıklı-, acılaştırıl-, acındırıl-, acıtıl-, açıklıştırıl-, açtırıl-, adlandırıl-, ağaçlandırıl-, ağartıl-, ağdalaştırıl-, ağırlaştırıl-, akıtıl-, akkorlaştırıl-, aksatıl-, aktarıl-, alçaltıl-, aldatıl-, aldırıl-, aldırıl-, alevlendiril-, algılatıl-, alıklaştırıl-, alışıl-, alıştırıl-, anıl-, anıştırıl-, anılaştırıl-, anlamlandırıl-, anlamsızlaştırıl-, anlaşıl-, anlatıl-, aptallaştırıl-, araştırıl-, aratıl-, arılaştırıl-, arındırıl-, arıtıl-, artırıl-, askerileştiril-, astırıl-, aşıl-, aşılatal-, aşındırıl-, aşırıl-, atlatıl-, attırıl-, avunul-, avutul-, ayaklandırıl-, ayartıl-, ayazlandırıl-, aydınlatıl-, ayıltıl-, ayırıl-, ayrıntılandırıl-, azaltıl-, azdırıl-, azıtıl-, bağdaşıl-, bağdaştırıl-, bağımlılaştırıl-, bağışlatıl-, bağınazlaştırıl-, bağırl-, bakıl-, barındırıl-, barınıl-, bariştiril-, basıl-, basitleştiril-, bastırıl-, başarılı-, başlatıl-, batırıl-, bayıltıl-, bayraklaştırıl-, beceril-, beğendiril-, beğenil-, bekletil-, belgelendiril-, belirginleştiril-, belirsizleştiril-, belirtıl-, belletil-, benimsetil-, benzetil-, berkitil-, berraklaştırıl-, beslenil-, beyazlatıl-, bezdiril-, bezil-, bıkıl-, bıktırıl-, bırakıl-, bıraktırıl-, biçil-, biçimlendiril-, biçimsizleştiril-, biçtiril-, bildiril-, biletil-, bilgilendiril-, bilinçlendiril-, bindiril-, binil-, biriktiril-, birleştiril-, bitiril-, bitştiril-, boğazlatıl-, boğdurul-, boğul-, boğuşul-, bollaştırıl-, bombalatal-, borçlandırıl-, borçlanıl-, boşaltıl-, boşandırıl-, boşanı-, boşaltıl-, boyatıl-, boyutlandırıl-, bozdurul-, böldürül-, bölümlendiril-, bölüştürül-, börtül-, bulandırıl-, bulanıklaştırıl-, bulaştırıl-, buldurul-, buluşturul-, buluşul-, bunaltıl-, burdurul-, burul-, buruşturul-, buyrul-, büktürül-, bükül-, bütünleştiril-, büyütil-, büzdürül-, büzüştürül-, camlatıl-, canlandırıl-, cansızlaştırıl-, caydırıl-, cazipleştiril-, cesaretlendiril-, cevaplandırıl-, cezalandırıl-, civıklaştırıl-, civitıl-, cilalatal-, coşturul-, çabuklaştırıl-, çağdaşlaştırıl-, çağırıl-, çakıştırıl-, çaktırıl-, çaldırıl-, çalışıl-, çalıştırıl-, çarpıklaştırıl-, çarpıştırıl-, çarpıtıl-, çarptırıl-, çatışıl-, çatıştırıl-, çatlatıl-, çekiçletil-, çekinil-, çekişil-,

çekiştiril-, çektil-, çentil-, çerçeveletil-, çeşitlendiril-, çevirtil-, çevril-, çıkarıl-, çıkartıl-, çikal-, çirpıl-, çırpıştırıl-, çıtlatıl-, çiftleştiril-, çiğnetil-, çimlendiril-, çirkinleştiril-, çitil-, çizdiril-, çizil-, çoğaltıl-, çoraklaştırıl-, çökeltil-, çökertil-, çöktürül-, çölleştiril-, çömeltil-, çözdürül-, çözümsüzleştiril-, çözümdürül-, çukurlaştırıl-, çürütül-, dağıl-, dağıtıl-, daldırıl-, dalgalandırıl-, dallandırıl-, damıtıl-, damlatıl-, danışıl-, daraltıl-, darlaştırıl-, davranıl-, dayandırıl-, dayanıl-, dayatıl-, değdiril-, değerlendiril-, değinil-, değiştiril-, deldiril-, delirtil-, demirletil-, demlendiril-, demokratikleştiril-, denetil-, dengesizleştiril-, denkleştiril-, depolatıl-, derecelendiril-, deril-, derinleştiril-, derletil-, dertlenil-, destanlaştırıl-, deşil-, detaylandırıl-, devindiril-, devletleştiril-, devril-, devşiril-, devşirtil-, didil-, diktiril-, dilendiril-, dillendiril-, dinlenil-, dinletil-, dinsizleştiril-, direnil-, dizdiril-, dizil-, dogmalaştırıl-, dokunul-, dolandırıl-, dolaşıl-, dolaştırıl-, doldurul-, donatıl-, dondurul-, doyul-, doyurul-, dökül-, döndürül-, dönül-, dönüştürül-, dōşetil-, dövürtül-, dövürül-, dövül-, durdurul-, duyul-, duyurul-, dürtül-, dürül-, düşünül-, düşürül-, düzeltil-, edinil-, efsaneleştiril-, eğitil-, eğlenil-, ehlileştiril-, ekil-, eksiltil-, ekşitil-, eleştiril-, emil-, emziril-, eril-, erişil-, eriştiril-, eritil-, eskitil-, estiril-, eşil-, evcilleştiril-, evlendiril-, ezil-, faydalandırıl-, faydalanıl-, fırlatıl-, fışkirtıl-, gebertil-, gecikil-, geçil-, geçindiril-, geçiril-, geçiştiril-, geliştiril-, gençleştiril-, genelleştiril-, genişletil-, gerçekleştiril-, gerdiril-, geril-, getiril-, getirtil-, gevretil-, gevşetil-, gezdiril-, gezil-, gıcırdatıl-, gideril-, gidil-, giril-, girişil-, giydiril-, giyil-, gizlenil-, göçürül-, gömül-, gönderil-, gönendiril-, görevlendiril-, görül-, görüştürül-, görüşül-, gösteril-, götürül-, gözetil-, gücenil-, güçlendiril-, güdül-, gülüşül-, güreşil-, güreştiril-, güvenil-, güzelleştiril-, haberleşil-, harcanıl-, harcatıl-, hatırlatıl-, havalandırıl-, hazırlatıl-, hızlandırıl-, hoplatıl-, ihtiril-, ısırıl-, ısıtıl-, ıslatıl-, ışıklandırıl-, içil-, içiril-, iğrenil-, iletıl-, ilintilendiril-, ilişil-, iliştiril-, imrenil-, inandırıl-, inanıl-, incitil-, indiril-, inil-, isimlendiril-, işitil-, işletil-, itil-, izletil-, kabullenil-, kaçıl-, kaçınıl-, kaçırıl-, kaçışıl-, kakıl-, kaldırıl-, kalkışıl-, kamulaştırıl-, kapatıl-, kapışıl-, kararlaştırıl-, karartıl-, karıl-, karışıl-, karıştırıl-, karşılaştırıl-, katıştırıl-, katlanıl-, kavrul-, kavuşul-, kaydırıl-, kayırıl-, kaynatıl-, kazanıl-, kazdırıl-, kazıl-, kemiril-, kertil-, kestiril-, kırkıl-, kırpıl-, kısaltıl-, kısıl-, kıskanıl-, kıstırıl-, kışkırtıl-, kıyıl-, kızartıl-, kızdırıl-, kızıl-, kişileştiril-, koklatıl-, kolaylaştırıl-, konuşul-, koparıl-, kopartıl-, korkul-, korkutul-, koşturul-, koşul-, kotarıl-, kovul-,

kömürleştiril-, kristallendiril-, kullanıl-, kurtarıl-, kurutul-, kuşanıl-, kuşatıl-, küsül-, küçültül-, laikleştiril-, millileştiril-, nitelendiril-, okutul-, oluşturul-, onarıl-, onul-, otlatıl-, oturtul-, oturul-, ovul-, oynatıl-, oyul-, oyunlaştırıl-, ödevlendiril-, ödüllendiril-, öğrenil-, öğretil-, öğütül-, ölçül-, öldürül-, ölümsüzleştiril-, öneril-, öpül-, örgütlendiril-, örtül-, örül-, övül-, övünül-, özelleştiril-, özendiril-, özenil-, parlatıl-, patlatıl-, paylaşıl-, paylaşıl-, pekiştiril-, pişiril-, polimerleştiril-, projelendiril-, püskürtül-, sabitleştiril-, sadeleştiril-, saflaştırıl-, sağıl-, sağlamaştırıl-, sakınıl-, saldırıl-, sanıl-, sapıl-, saptırıl-, sarsıl-, sataşıl-, satıl-, savıl-, savrul-, savunul-, sayıl-, seçil-, sembolleştiril-, serpiştiril-, sevil-, sevindiril-, sevişil-, seyreltil-, sezil-, sığdırıl-, sığınıl-, sıkıştırıl-, sıklaştırıl-, sındırıl-, sızdırıl-, silahlandırıl-, sildiril-, sindiril-, soğurul-, soğutul-, somurul-, sonlandırıl-, sonuçlandırıl-, sorul-, soyul-, sökül-, sömürül-, söndürül-, sövül-, suçlandırıl-, sulandırıl-, sunul-, susturul-, sündürül-, süpürül-, sürdürül-, sürtül-, sürül-, süründürül-, şartlandırıl-, şaşıl-, şeffaflaştırıl-, şekillendiril-, şenlendiril-, şereflendiril-, şımartıl-, şişiril-, taksitlendiril-, tanışıl-, tanıtıl-, tapıl-, tartıl-, tartışıl-, tazelendiril-, tepil-, teşkilatlandırıl-, tıkl-, tıklatıl-, tiksini-, toplatıl-, tutturul-, ucuzlatıl-, uçurul-, uğraşıl-, uğratıl-, ulaşıl-, ulaştırıl-, umul-, unutul-, usanıl-, utul-, uyandırıl-, uyarıl-, uydurul-, uygulatıl-, uyul-, uyuşturul-, uyuşul-, uyutul-, uzatıl-, uzaklaşıl-, uzaklaştırıl-, uzanıl-, uzatıl-, uzlaşıl-, üleşil-, üleştiril-, ülküleştiril-, üretil-, ürkütül-, ütül-, varıl-, vasıflandırıl-, vazifelendiril-, vergilendiril-, veril-, yağdırıl-, yakıl-, yaklaşı-, yalıtıl-, yalvarıl-, yanaştırıl-, yanıtlandırıl-, yansıtıl-, yapıl-, yapıştırıl-, yaptırıl-, yararlandırıl-, yararlanıl-, yaratıl-, yarıl-, yaşatıl-, yatıl-, yatırıl-, yatıştırıl-, yavaşlatıl-, yazıl-, yediril-, yenil-, yeril-, yerleşil-, yerleştiril-, yetişil-, yetiştiril-, yıkıl-, yıktırıl-, yıldırıl-, yıpratıl-, yırtıl-, yitiril-, yoğaltıl-, yoğrul-, yontul-, yonul-, yönetil-, yönlendiril-, yumuşatıl-, yutturul-, yutul-, yükletil-, yükseltil-, yüksünül-, yürütül-, yüzdürül-, yüzleştiril-, yüzleştiril-, yüzül- vb.

2. Herhangi bir ünlü ses ya da [I] ünsüz sesiyle biten fiil tabanlarına $-(\dot{I})n$ - edilgen çatı eki gelir (bk. LEWIS 1967: 149; KORNFILT 1997: 330; SCHAAIK 2001: 99; TIETZE 2002: 88^b).

2.a. Ünlü sesle biten fiil tabanlarına $-(\dot{I})n$ - edilgen çatı şekli getirilmiş fiil kelime şekilleri:

acın-, açıklan-, açımılan-, adan-, adlan-, aforozlan-, afsunlan-, afyonlan-,
 ağılan-, ağlan-, aklan-, akortlan-, alçılan-, algılan-, alıntılan-, alkışlan-, allan-,
 amaçlan-, ambalajlan-, ambarlan-, araklan-, aralan-, arkalan-, arşivlen-, arzulan-,
 asfaltlan-, astarlan-, aşığılan-, aşılana-, atan-, atlan-, avlan-, avuçlan-, ayarlan-,
 ayıklan-, ayıplan-, ayırmsan-, azarlan-, azımsan-, badanalan-, bağışlan-, baltalan-,
 balyalan-, balyozlan-, bandajlan-, belgelen-, belirlen-, bellen-, benimsen-, berelen-,
 bestelen-, bıçaklan-, bilen-, boğazlan-, bohçalan-, bombalan-, boşlan-, boyalan-,
 bölümlen-, budan-, bulgulan-, burgulan-, bütünlene-, büyülen-, camlan-, cevaplan-,
 cezalan-, cihazlan-, cilalan-, ciltlen-, coplan-, çabalan-, çalımlan-, çalkalan-,
 çapalan-, çapullan-, çarşafıan-, çekiçlen-, çekimlen-, çelmelen-, çemberlen-,
 çengellen-, çerçevelen-, çevrelen-, çıkılan-, çiftelen-, çiftlen-, çiğnen-, çimdiklen-,
 çimentolan-, çirişlen-, çitilen-, çivilen-, çivitlen-, çizgilen-, çöplen-, çözümlen-,
 çuvallan-, dağlan-, dalgalan-, dayaklan-, dehlen-, demetlen-, demirlen-, den-, denene-
 denetlen-, dengelen-, denklen-, depolan-, derecelen-, derlen-, desteklen-, destelen-,
 dışlan-, didiklen-, dikizlen-, dilimlen-, dinamitlen-, dipçiklen-, dirseklen-, dişlen-,
 dizginlen-, izinlen-, doğran-, doğrulan-, dosyalan-, döllene-, döşene-, durulan-,
 düğmelen-, düşlen-, düzenlen-, düzlen-, eklen-, elen-, ellen-, endekslen-, engellen-,
 enselen-, ertelen-, esirgen, eşitlen-, eşlen-, etiketlen-, etkilen-, eyerlen-, ezberlen-,
 fırçalan-, fırınlan-, fısısılan-, fıslan-, fişlen-, fitillen-, fitlen-, fiyatlan-, frenlen-,
 gagalan-, galvanizlen-, gammadan-, garipsen-, gazlan-, gebrelen-, gemlen-,
 genellen-, görevlen-, görüntülen-, gözetlen-, gözlen-, gruplan-, gübrelen-,
 gümrüklen-, gümüşlen-, halkalan-, hamurlan-, hançerlen-, harcan-, harmanlan-,
 hasırlan-, haşlan-, hatırlan-, havuzlan-, haydalan-, hedeflen-, hesaplan-, hırpalan-,
 hortumlan-, ırgalan-, ıslan-, ıslıklan-, ısmarlan-, ışınlan-, iğnelen-, ikilen-, ilaçlan-,
 iliklen-, ilmiklen-, imgelen-, imzalan-, incelen-, indirgen-, ispatlan-, ispiyonlan-,
 isten-, istiflen-, işaretlen-, işen-, işlen-, itelen-, izlen-, kadastrolan-, kademelen-,
 kâğıtlan-, kalafatlan-, kalaylan-, kalburlan-, kalıplan-, kamçılan-, kancalan-,
 kangallan-, kanıtlan-, kaplan-, karalan-, karşılan-, kasalan-, kâselen-, kastarlan-,
 kaşağılan-, kaşelen-, kaşıklan-, katranlan-, kavran-, kazıklan-, kelepçelen-, kınan-,
 kırbaçlan-, kırklan-, kısıtlan-, kıyaslan-, kiralan-, klorlan-, kolalan-, kolaylan-,
 kollan-, koltuklan-, kon-, kopçalan-, kopyalan-, kovalan-, körüklen-, kösteklen-,
 kötülen-, kucaklan-, kundaklan-, kurcalan-, kurgulan-, kurşunlan-, kuşaklan-, kutlan-

kutulan-, küçümsen-, kükürtlen-, külçelen-, kürelen-, lanetlen-, lehimlen-, lekelen-, macunlan-, makaslan-, maltlan-, mandallan-, markalan-, maskelen-, maşalan-, mayınlan-, melezlen-, merkezlen-, mihlan-, muncıklan-, mimlen-, morfinlen-, mumlan-, muştulan-, mühürlen-, müjdelen-, mürekkeplen-, nafakalan-, naftalinlen-, nakışlan-, nallan-, nitelen-, nodullan-, noktalan-, numaralan-, oklan-, okşan-, okun-, omuzlan-, onan-, onaylan-, orantılan-, oylan-, oynan-, öden-, ödünçlen-, önemsen-, önlen-, örgütlen-, örneklen-, örselen-, ötelen-, özetlen-, özlen-, özümnen-, özümnen-, paketlen-, parsellen-, paspaslan-, pataklan-, paylan-, pazarlan-, perçinlen-, perdahlan-, perdelen-, peylen-, planlan-, pohpohlan-, pompalan-, postalan-, poşetlen-, preslen-, programlan-, pullan-, raptiyelen-, raspalan-, rastlan-, rendelen-, resimlen-, saçalan-, sağlan-, sahnelen-, sandıklan-, sansürlen-, sarmalan-, savatlan-, savsaklan-, sekilen-, selamlan-, semerlen-, sepetlen-, sepilen-, sergilen-, sıfırlan-, sıkılan-, sınan-, sınıflan-, sınırlan-, sıralan-, sıvan-, sıvazlan-, sigortalan-, sihirlen-, sopalan-, sorgulan-, suçlan-, süngülen-, sürgülen-, şerbetlen-, şifrelen-, şişelen-, şişlen-, tabaklan-, talaşlan-, tamamlan-, tanımlan-, tanın-, tanıtlan-, tapalan-, tapışlan-, tartaklan-, tasarlan-, taşlan-, tekmelen-, tekrarlan-, tepelen-, teraslan-, tertiplen-, teşkilatlan-, teyellen-, tezgâhlan-, tıkaçlan-, tıklan-, tıpalan-, tırkazlan-, tırmalan-, tırpanlan-, tırtıklan-, tokaçlan-, tokatlan-, tornalan-, torpillen-, törpülen-, tutuklan-, tuzlan-, tütsülen-, uğran-, uğurlan-, ulan-, ululan-, umursan-, unlan-, uyarlan-, uygulan-, uyun-, üflen-, üstelen-, ütülen-, üzengilen-, varaklan-, vasıflan-, verniklen-, vidalan-, yadırgan-, yadsın-, yaftalan-, yağlan-, yağmalan-, yakalan-, yalanlan-, yaldızlan-, yamalan-, yanıtlan-, yaralan-, yargılan-, yarılan-, yasaklan-, yaşan-, yayımlan-, yayınlan-, yeğlen-, yen-, yenilen-, yinelen-, yoklan-, yorumlan-, yudumlan-, yuhalan-, yumaklan-, yürün-, zamklan-, zarflan-, zedelen-, zehirlen-, zımbalan-, zımparalan-, zıpkınlan-, ziftlen-, zincirlen- vb.

2.b. [l] ünsüz sesiyle biten fiil tabanlarına –(İ)n- edilgen çatı şekli getirilmiş fiil kelime şekilleri:

bilin-, bölün-, çalın-, delin-, gelin-, gülün-, kurtulun-, ölin-, yolun- vb.

3.3. DönüŖlü çatı

DönüŖlü çatı, failin yerine getirdiği eylemin doğrudan veya dolaylı olarak kendisini etkilediğini bildiren fiil kelime Ŗeklidir (DENY 1941: 344; GUZEV ve DENİZ YILMAZ 2004: 21). TT’de anlamsal bir kavram ve terim olarak dönüŖlülük, bazı Hint-Avrupa dillerinde olduğu gibi [ör. İngilizcede “myself, yourself, himself” vb.] dönüŖlülük zamiri (kendi, kendisi, kendi kendine vb.) kullanılarak, yani leksik yolla da dile getirilebilir (AKSAN 2009: 104; DEMİRCAN 1983: 142; ERDAL 2004: 208; SCHAAIK 2001: 104). Ancak bu, çatı konusunun dıŖında olduğu için burada üzerinde durulmayacaktır. TT’de dönüŖlü çatı anlamı, fiil tabanına ilave edilen *-(İ)n-* dönüŖlü çatı Ŗekliyle temsil edilir (HATİBOĞLU 1981: 92; BOZKURT 1995: 247; KOÇ 1996: 334; EDİSKUN 1999: 223):

Tembelliğin ve hiçbir Ŗeye fazla bağlanmamanın ona verdiği kuvveti yahut iŖte, ne bileyim, o her Ŗeyin üstünde görünüŖ, elegant üstünlük, sebep olduğu para ziyanlarını unutturacak kadar güzeldi. (PS, Y, 172) (*bağlan-* dönüŖlü çatı kelime Ŗeklidir).

...mutluluğun çok basit ve herkesin bilmesi gereken reçetesini keŖfedip kendi kendime mırıldandığımı da hatırlıyorum: Mutluluk, insanın sevdiği kiŖiye yakın olmasıdır yalnızca. (OP, MM, 283) (*mırıldan-* dönüŖlü çatı kelime Ŗeklidir).

Dadım, ben, Hürmüz Kalfa ve kendisi bu kürklere sarınarak oturma odasındaki gümüş mangalın etrafına üŖüŖüp ellerimizi ılık bir kül içinde boş yere ısıtmağa çalışıyorduk. (YKK, HOŖ, 141) (*sarın-* dönüŖlü çatı kelime Ŗeklidir).

Udi, hiç konuşmayan ve etrafına hiç bakınmayan bir ihtiyar, önündeki çay fincanını son bir defa diktikten sonra kahveciden gündeliğini alıp gitti. (SA, YD, 20) (*bakın-* dönüŖlü çatı kelime Ŗeklidir).

AyŖe “Nerede Sabriye teyzemin evi? Göstersenize anneciğim!” diye mızımızlanırken Nermin sekiz yıldır görmediği İstanbul’a bir zaman baktı. (KT, EŖİ, 29) (*mızımızlan-* dönüŖlü çatı kelime Ŗeklidir).

DönüŖlü çatı kelime Ŗeklince temsil edilen eylemin sonucu, eylemin bağlantılı olduğu nesneyi ya doğrudan ya da dolaylı olarak etkiler (bk. DENY 1941: 344).

Örneğin, *aran-* fiil kelime şekli “kendi etrafında aramak” anlamında düşünülürse dolaylı, “kendi üzerinde aramak” anlamında ise fiil kelime şekline temsil edilen eylemle bağlantılı olan nesnenin eylemden doğrudan etkilendiği anlaşılır.

Çatı kategorisinde farklı işlevleri yerine getiren eş adlı *-(İ)n-* dönüşlü ve edilgen çatı şekillerinin varlığı, söz konusu şekillerin söylevde hangi işlevle kullanıldığı sorusunu gündeme getirir. Bu biçim birimlerinin sınıflandırılmasında tasvirici bir metot kullanmanın sağlıklı bir kriter olmayacağı düşüncesindeyiz (krş. BENZER 2011). Bizce, bunları birbirinden ayırt etmek için kullanılması gereken ölçüt, bu biçim birimlerinin anlatımda üstlendikleri işlev ile ilettikleri anlam olmalıdır. Bu yaklaşım bakımından, örneğin fiil tabanına getirilen eş adlı *-(İ)n-* dönüşlü ve edilgen çatı şekilleri kullanıldıkları bağlamda tabana ya dönüşlülük, ya da edilgenlik anlamını katar (bk. LYONS 1983: 335-336). Eş adlı, fakat işlevleri bakımından birbirinden ayrı olan *-(İ)n-* çatı şekilleri, aynı fiil tabanında hem dönüşlü çatı hem de edilgen çatı anlamını temsil edecek biçimde kullanılabilir (bk. TIETZE 2002: 88^b). Bu durumda çatı şeklinin işlevi göz önünde bulundurularak hangi çatı anlamının iletildiğine karar verilmelidir:

alın- [al-ın-]: *Asya ne pervasız ne gamsız kelimelerinin anlamlarını bildiğinden hiç üzerine alınmadı.* (EŞ, BVP, 186) (Dönüşlü çatı kelime şeklidir); *Gönlü alınması zor, tatlı, kederli ve güzel kız kardeşimdi o benim!* (OP, MM, 26) (Edilgen çatı kelime şeklidir).

hazırlan- [hazır-la-n-]: *Bir konyak daha içtikten sonra, para vermeğe hazırlanıyordum.* (RNG, D, 95) (Dönüşlü çatı kelime şeklidir); *Pamuk, saray sofrasının artıklarını yemez, kendisine özel yemekler hazırlanmış.* (SA, KC, 10) (Edilgen çatı kelime şeklidir).

söylen- [söyle-n-]: *Sesini gittikçe yükselterek söyleniyordu.* (RNG, D, 137) (Dönüşlü çatı kelime şeklidir); *Koca salonda gülünüyor, söyleniyor, kuvvetli elektrik ışığında altın yüzüklerden pırıltılar uçuşuyor, besili göbekler rahat bir tembellikle kımıldıyorlardı.* (OK, EK, 66) (Edilgen çatı kelime şeklidir).

Yukarıda verilen örnekler gibi, *aran-*, *beslen-*, *bezen-*, *boyan-*, *bulun-*, *bürün-*, *donan-*, *kapan-*, *keselen-*, *kınalan-*, *kurulan-*, *odaklan-*, *ovalan-*, *peçelen-*, *sabunlan-*,

sakatlan-, *saklan-*, *salın-*, *sallan-*, *silkelen-*, *sürmelen-*, *süslen-*, *taran-*, *temizlen-*, *tıraşlan-*, *toparlan-*, *toplan-*, *yemlen-*, *yıkan-*, *yollan-*, *yuvarlan-*, *yüklen-*, *zırhlan-* vb. fiiller de söylevde hem dönüşlü hem de edilgen çatı işleviyle kullanılabilirler. Söz konusu şeklin işlevini belirlemek için kullanılacak ölçüt, çatı şeklinin fiil tabanında ilettiği anlam olmalıdır.

Art zamanlılık bakımından *aldan-*, *avun-*, *beğin-*, *devin-*, *incin-*, *kuşan-*, *öğren-*, *tüken-*, *yıpran-* vb. fiiller dönüşlü çatı kelime şekli olsalar da bugün TT'de kalıplaşmış, bağımsız birer leksem olduklarından dönüşlü çatı kelime şekli sayılamazlar.

3.4. İşteş çatı

TT’de işteş çatı, fiil kelime şekliyle temsil edilen eylemin birden çok fail tarafından karşılıklı (beraber) ya da birlikte (ortak) yapıldığı anlamını dile getirmek amacıyla kullanılır (bk. DENY 1941: 346; GENCAN 1972: 49-50; LEWIS 1967: 143-144; HATİBOĞLU 1981: 92; 1978: 42; KORNFILT 1997: 330; SCHAAIK 2001: 107-109). İşteş çatı şeklinin temsil ettiği bu anlam fiil tabanına *-(İ)ş-* biçim birimi getirilerek iletilir.

İşteş çatıyla iletilen anlam gereğince eylemin katılımcıları beraber ya da birlikte hareket ederek söz konusu işi paylaşmış olurlar. Çatı (çat-ı) teriminin “iş paylaşma, destekleşme” (CLAUSON 1972: 402^a) ya da “ucu ucuna koyma” (SEVORTYAN 1960: 186) vb. anlama sahip olan *çat-* fiilinden türetildiği düşünülürse, bizce çatı kavramı en iyi karşılığını işteş çatı şeklinde temsil edilen anlamla bulmuştur.

“Birliktelik, ortaklık” ve “karşılıklılık, beraberlik” kavramları eş anlamlı gibi görünse de aslında birbirinden ayrı iki durumu ifade eder. *Berberlik* kavramı, karşılıklı iki tarafın bulunduğunu ve bunların eylemi gerçekleştirirken karşılıklı hareket ettiklerini anlatır. Mesela, spor müsabakalarında “berabere” kalınır; asla “birlikte” kalınmaz. *Birliktelik* kavramı ise, birden çok kişinin olduğu ve birlikte hareket ettiği anlamını taşır. Bu ayrım göz önünde bulundurularak çalışmamızda eylem beraberce yapılmışsa “karşılıklı”, ortaklaşa yapılmışsa “birliktelik” kavramları kullanılmıştır. Dolayısıyla *-(İ)ş-* işteş çatı şekli ile eylemin “karşılıklı” yapıldığını dile getiriliyorsa, eyleme katılan failerin karşılıklı hareket ettikleri, “birliktelik” anlamı iletiliyorsa söz konusu eylemin birden çok fail tarafından eş zamanlı olarak gerçekleştirildiği anlaşılmalıdır (bk. SCHAAIK 2001: 108; ERDEM 2002: 153):

Bayramlaşmak için bize gelmekte olan halam, suluboya ile çocukların ayakkabılarını boyamakta olduğumu görünce fırçayı elimden almış ve yaptığının doğru olmadığını söylemiş. (SA, AVD, 26) (Leksik belirteç oluşumun birleşiminde yer alan işteş çatı şeklinde “karşılıklılık” anlamı iletilir).

O zaman isteksiz, ışksız, bitkin bir gece başlıyordu; yalnız, en ufak patırtıdan huylanan kazlar vakit vakit kümeslerinde hep bir ağızdan bağrışıyor ve uzak mahallelerden karşılık alıyorlardı. (RHK, MH, 87) (Söz konusu kelime şekline “birliktelik” anlamı iletilir).

Nuran eski kocasıyla barışmıştı; her yerde, her zaman olagelen bir iş için, bu kadar tereddüde, manalı bakışmağa ne lüzum vardı? (AHT, H, 71) (Söz konusu kelime şekline “karşılıklılık” anlamı aktarılır).

Güneş doğarken, kuşlar açan bahar ağaçları arasında cıvıldaşırken cellât dünyanın yeniden o eski ve bildik dünya olduğunu, gökyüzü kadar geniş bir sevinç ve yaşama heyecanı ile anladı. (OP, KK, 280) (Söz konusu kelime şekline “birliktelik” anlamı dile getirilir).

Köşe yazılarımızı bile, dirsekleştığımız vapur iskelelerinde, kucak kucağa yuvarlandığımız otobüs sahanlıklarında, harflerin tir tir titrediği dolmuş koltuklarında yarım yamalak okuyoruz. (OP, KK, 23) (İşteş çatı kelime şekli dirsekleş-, eylemin “karşılıklı” yapıldığı anlamını iletir).

Konuşurken farkına varmadığım soldaki daracık, cennet gibi gölgeli bir yola sapıp gülüşerek kayboldular. (SFA, AVBY, 56) (“birliktelik” anlamı iletilir).

Karşılıklılık, bir tarafın pasif diğer tarafın aktifliği şeklinde olabileceği gibi (örneğin, dövüş- fiilinin anlattığı döven birinin olduğu buna karşılık dayak yiyen ya da kendini savunmak zorunda kalan bir katılımcının var olduğudur; yani bir taraf aktifken diğer taraf ya tamamen pasiftir ya da daha sonra harekete geçmek zorunda kalmıştır), katılan her iki tarafın aktif olması da söz konusu olabilir (GABAIN 1997: 60).

-(İ)ş- çatı şeklinin eklendiği bazı fiil tabanlarında kalıcılaştığı görülür. Art zamanlılık bakımından işteş çatı kelime şekli olan güreş- (CLAUSON 1972: 747^b), savaş- vb. fiiller, kalıplaşmış oluşumlar olmaları ve diğer çatı şekillerinin mevcut olmaması sebebiyle kanaatimizce çağdaş TT çatı kategorisinin birer üyesi olarak yorumlanamazlar, dolayısıyla işteş çatı şekilleri de sayılamazlar.

Aşağıda işteş çatı kelime şekilleri karşılıklılık ve birliktelik anlamlarından hangisinin iletildiği göz önünde bulundurularak tasnif edilmiştir:

1. Fiil kelime şekliyle temsil edilen eylemin “karşılıklı” yapıldığı anlamını taşıyan işteş çatı kelime şekillerine aşağıdaki fiiller örnek gösterilebilir:

ahitleş-, anlaş-, antlaş-, atış-, bağlaş-, bakış-, bayramlaş-, bildiriş-, bırakış-, biliş-, boğazlaş-, boğuş-, bozuş-, bölüş-, buluş-, cenkleş-, cilveleş-, çağrış-, çakış-, çatış-, çiftleş-, çiftleş-, dalaş-, davalaş-, denkleş-, destekleş-, didiş-, dilleş-, dirsekleş-, dövüş-, dürtüş-, emiş-, esenleş-, eşleş-, etkileş-, fısıldaş-, fingirdeş-, gagalaş-, gırtlaklaş-, görüş-, haberleş-, haklaş-, halleş-, hayırlaş-, hesaplaş-, helalles-, hırlaş-, iddialaş-, iletış-, inatlaş-, işaretleş-, itiş-, kakış-, kandilleş-, kararlaş-, karşılaş-, karşıtlaş-, kavgalaş-, kesiş-, kıyış-, koklaş-, kucaklaş-, küfürleş-, mahkemeleş-, mektuplaş-, merhabalaş-, nazlaş-, oylaş-, oynaş-, ödeş-, ödünçleş-, ölçüş-, öpüş-, paslaş-, paylaş-, pazarlaş-, pençeleş-, randevulaş-, restleş-, rastlaş-, sayış-, selamlaş-, senetleş-, seviş-, sıkış-, sokuş-, soruş-, söyleş-, sövüş-, sözleş-, süngüleş-, sürtüş-, şakalaş-, şartlaş-, takış-, tanış-, taşlaş-, tekmeleş-, telefonlaş-, tepiş-, tokalaş-, toslaş-, tutuş-, uylaş-, uyuş-, vedalaş-, vuruş-, yazış-, yedekleş-, yeniş-, yumruklaş-, yüzleş-, zıtlaş- vb.

2. Eylemin birden çok fail tarafından “birlikte” gerçekleştirildiği anlamını ileten işteş çatı kelime şekilleri:

ayrılış-, bağrış-, biniş-, cıvıldaş-, dayanış-, dırlaş-, doluş-, doyuş-, gülüş-, haykırış-, kaçış-, kıkırdaş-, koşuş-, meleş-, ötüş-, parıldaş-, sığış-, tıkış-, uçuş-, yığış- vb.

3. Şu işteş çatı kelime şekilleri ya karşılıklı, ya da birlikte yapılma anlamı taşır. Hangi anlamın iletildiği ancak bağlamdan çıkarılabilir: *havlaş-, kapış-* vb.

Sonuç olarak, *-(I)ş-* çatı şekliyle eylemin *karşılıklı* ya da *birlikte* gerçekleştirildiği anlamı iletilir ve bu da TT’de çatı konusu çerçevesinde işteş çatı şeklinin iki anlatılanın ya da nüansının var olduğuna delalet eder.

4. BÖLÜM

ÇATI ŞEKİLLERİ VE İŞLEVLERİNİN ÖRNEK ANLATIMLAR ÜZERİNDE İNCELENMESİ

4.1. -(İ)t- Çatı Şekline Dair Malzemenin İncelenmesi:

abart- [abar-t-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

acıt- [acı-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Canı yandı yanmasına da kendini acıtmaya alışkın sayılır.* (EŞ, BVP, 12); *Uçurtma çitalarına çivi çakmak istediğinde, parmağına vurur da canını acıtır diye, çekiçleri bile vermezlerdi çocukların eline.* (SA, KC, 96).

açıklat- [açıkla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

adat- [ada-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

afallat- [afalla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu çıkış kızı afallattı; bir an ne yapacağını bilemez bir hâlde durdu, yüzü buruştu, ağlamaklı oldu.* (ZL, SA, 99).

ağart- [ağar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tanyerini ağartan Allah'tan bir zarar gelmemesi için kulun Hak hükmüne karşı ölü gibi olması lazımdır.* (MCR, M, 28^b); *Felek değirmeni, buğdayı olmayanların saçını, sakalını ağartır, kendilerini zayıflatır.* (MCR, M, 747^a).

ağırlat- [ağırla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ağlat- [ağla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bazı akşamüstleri yanık türküler okuyarak, değirmenin öte yanındaki yoldan geçer, kadıncağızı ağlatırmış...* (RNG, D, 17); *Dün ablamı ağlatan felâket bugün ortadan kalkınca onu yine ağlatıyor.* (PS, Y, 133); *Herkes gibi o da paradan, fiyatlardan, açık artırmalardan söz edip annemi ağlatıyor.* (PK, AOS, 10); *Kolayca teselli edilecek bir dert, insanı böyle ağlatmaz.* (RNG, DK, 147).

ağrıt- [ağrı-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Atölyenin benzin, gazyağı kokan ağır havası başını ağrıtıyordu.* (OK, EK, 78).

akaçlat- [akaçla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

akıt- [ak-ıt-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Baktım vakti gelmişe benzer, başında candan adamı yok, ağzına bir yudum su akıtacak oldum.* (SA, YD, 30); *Hayatının gözyaşlarıyla akıtamadığı zehrini benim musikimle akıtıyor...* (RNG, DK, 51).

akortlat- [akortla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aksat- [aksa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yillardır haftanın iki akşamı hemen hiç aksatmadan gittiğim, patronca, garsonlarca tanındığım, sürekli müşterilerin yarısıyla selamlaştığım, öteki yarısının kimliğimi merak ettiği o lokantada...* (PK, AOS, 15).

aksırt- [aksır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

akşamlat- [akşamla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aktart- [aktar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

alçalt- [alçal-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Levent'in annesinin kötülendiğini duymaması için sesini alçaltmayı dahi akıl edememişti.* (EŞ, BVP, 151).

alçılalt- [alçıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aldat- [aldat-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

aldırt- [al-**dır**-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Önerilerini geri aldırtmak için, üç devlet temsilcileri katında, ileri sürdükleri gerekçe çürütülerek, gerekli girişimlerde bulunuldu.* (MKA, N, 308).

algılat- [algıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

alkışlat- [alkışla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ambarlat- [ambarla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

anımsat- [anımsa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şişenin kadın bedenini anımsatan görüntüsünden insanların hoşlanacağı düşünülür.* (SA, AVD, 82).

anırt- [anırt-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

anlat- [anla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Nimet, başıyla Kenan'a manidar bir işaret etti, bu bahse devam etmemesini anlattı.* (RNG, DK, 58); *Günahmış; çünkü haddinden fazla konuşursan hatırlamaman gerekenleri hatırlayabilir,*

anlatmaman gerekenleri anlatmaya başlayabilirsin. (EŞ, BVP, 372); Bu anlatacağım vaka bir kış gecesi başımdan geçti. (OP, KK, 109).

apart- [apar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...ikinci sınıf köşe yazarlarının kahramanlarının adlarını Müslümanlaştırarak Üç Silahşörler'den ve Monte Kristo'dan apartıp yazdıkları süprüntüleri gazetelerden birbirlerine okuduklarını kendisi de işitmemiş miydi?* (OP, KK, 407).

aralat- [arala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

arat- [ara-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aradıkça ama aratanı değil, aradığını, herhangi bir kadını değil, aşkı, prensesi değil, çocukluğunun amca kızını sevdiğini anlamış.* (OP, KK, 161); *Peki, Kel Mahmut'la baskın yaparlarsa aratmaz mısın üzerini?* (RI, HS, 202).

arıklat- [arıkla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

arıt- [arı-t-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

arşivlet- [arşivle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

arzulat- [arzula-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

asfaltlat- [asfaltla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

astarlat- [astarla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

astırt- [as-tır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *II. Mahmut, ilkinin Selimiye Kışlası'na astırttığı resimlerden hiçbirini indirtmemiş olsa da 'Gâvur Padişah'ın ölümünden sonra günah sayılan resimler çarşafa konulurcasına örtülmüşlerdir.* (SA, KC, 125).

aşağılat- [aşağıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Havayı, ateşi aşağılatırsa onları karartır, bulandırır, ağırlaştırır.* (MCR, M, 168^a); *Düşmanla iyisin de suçuzları aşağılatmadasın.* (MCR, M, 438^b).

aşılât- [aşıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aşırt- [aş-ır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ateşlet- [ateşle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

atlat- [atla-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Öğretmen ceza olarak saatlerce ip*

atlattı. (İnformant).

2. *atlat-* fiili “basında başka ilgililerden önce bir haberin yayımlanmasını sağlamak; kötü bir durumu geçiştirmek, savmak; başından savmak; savsaklamak; aldatmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 145^b) anlamlarında ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Böyle bir hâleti ruhiye içinde gelen bir mal sahibini atlatmak elbette güçtür.* (AHT, H, 13); *Bütün mesele, şu harp beliyesini bir an evvel atlatılabilmektedir.* (YKK, HOŞ, 140); *Hastalığı zatürree idi, fakat ihtiyarlığına rağmen tehlikeyi atlatmış görünüyordu.* (SA, YD, 25); *Ne kadar yaşlı olduğu düşünülürse, Üçüncü Paşa'nın epeyce bir elektrik çarpmasını gayet iyi atlattığı anlaşılıyordu.* (EŞ, BVP, 43); *Tayfaları Arap İskelesi Suyu'ndan içmiş bir geminin, Karadeniz'deki fırtınaları kolaylıkla atlatacağına, dev dalgalara yenik düşmeyeceğine inanılırdı.* (SA, KC, 31).

avlat- [avla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

avut- [avut-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

ayarlat- [ayarla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ayart- [ayart-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

ayazlat- [ayazla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aydınlat- [aydınlata-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Vikingler geceleri meşalelerle aydınlatırlardı önlerini.* (SA, KC, 30); *Güneşin bile gideremediği, aydınlatamadığı karanlık, bizim nefsimizden kuşluk çağı gibi aydınlanır.* (MCR, M, 58^b).

ayıklat- [ayıkla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ayılt- [ayıl-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onu ayıltacak aşk gül suyuydu, bunu bilmediklerinden başına, yüzüne gül suları serptiler.* (MCR, M, 348^a); *Ev sahibi kadın gitti kendi kolonyasını aldı geldi, annemi ayılttı.* (OK, AY, 42).

ayırt- [ayır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Halit Ayarcı pingpong oyununu çok seviyordu ve üst katta bunun için bir oda ayırtmıştı.* (AHT, SAE, 313); *Yerliler yeni beylerin kim olduğunu söylemediklerinden, kadın erkek demeden, bazılarının ellerini kesiyor, bazılarını vahşi köpeklere atıp parçalara ayırtıyordu.* (BLC, KNYE, 110).

azalt- [azal-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İhtiyarlık Şuşan'ın uykusuzluk sorununu bir nebze olsun azaltmamıştı.* (EŞ, BVP, 113); *Yeğenin sıkıntısını azaltmak isteyen Dikran Dayı bir hikâye anlatmaya başladı bu noktada.* (EŞ, BVP, 66); *Hem inlerim hem de sevgili inanır da kereminden o cevri azaltır diye korkarım.* (MCR, M, 47^b).

azarlat- [azarla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

azıt- [az-ıt-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Ettirgen çatı şekli -(I)t-, tabana sebep olma anlamı katar. *Yoldan çıkarmak* (bk. ERDAL 1991: 764). *Bütün âlem bu sebepten yol azıttılar.* (MCR, M, 10^a); *Gün geçtikçe Şakir Bey işi azıttı.* (SA, KY, 69).

azlet- [azl+et-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

badanalat- [badanala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bağirt- [bağır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Türlü münasebetsizlik ederek gülüyor, türkü söylüyordu, pencereden sofaya nar kabukları atıyor, Emine Nine'yi meraklandırıp bağirtmek için...* (RNG, DK, 199).

bağışlat- [bağışla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aklı ermeye başladığı günden itibaren onu hep suçlayan, aptal olduğunu, günahkâr olduğunu söyleyen, onu uğursuz ilan eden ve yüzüne yılan görmüş gibi bakan teyzesine kendisini beğendirmek için neler yapmamıştı Meryem; ama bir türlü onun gözüne girmeyi ve kendini bağışlatmayı başaramamıştı.* (ZL, M, 75).

bağlat- [bağla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...zırhın bağlarını Kelebek'e sıkı sıkıya bağlattım ve omuzluklarımı da emir verir gibi taktırdım.* (OP, BAK, 422); *Sonunda bir gün padişah, Amid'i bir suç altına aldı, elini ayağını bağlattı.* (MCR, M, 587^a).

balyalat- [balyala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

balyozlat- [balyozla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bandajlat- [bandajla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

başlat- [başla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Belki Dede bu hasreti kendi ruhunda duyduğu için âyinini Mesnevî'nin ondan bahseden beyitleriyle başlatmıştı.* (AHT, H, 267); *Amerika kıtasının büyüleyici keşfinden itibaren, başlangıçta oraya belli*

bir süre için yerleşen İspanyollar ve daha sonra da onları bugüne dek takip edenler, olayları baş döndürücü bir hızla başlatıverdiler. (BLC, KNYE, 15).

bayatlat- [bayatla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bayılt- [bayıl-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şüphesinin bu kadar canlı ve yakın bir realiteye yerini vermesi ihtimali onu bayıltacak kadar korkutuyordu. (PS, Y, 79).*

bekit- [bekit-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

beklet- [bekle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Küçük bir boğaz rahatsızlığı için neden onu iki gece bekletmişti? (RNG, DK, 154); Ve ertesi sabah da onu bekletmemek için erkenden evden çıktı. (AHT, H, 139).*

belert- [beler-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

belet- [bele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

belgeçlet- [belgeçle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

belgegeçerlet- [belgegeçerle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

belirt- [belir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Rüya geri döneceğini belirtmediği gibi dönmeyeceğini de belirtmemiştir. (OP, KK, 54-55); Onlar, sana sırları belirtmek için Utarit gibi gönül defterini açarlar. (MCR, M, 194^b).*

bellet- [belle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İlistir ara sıra, alay olsun diye hocaya leyleklerin essah hacı olup olmadıklarına, domatesin hunzır eti kadar günah sayılıp sayılmayacağına dair zor sorular sorar, tâ köye kadar yollanarak ırmak boyunda bu sene kırağı yağacaksa boş yere bağları belletmiş olmamak için danışmaya geldiğini söylerdi. (RHK, MH, 108).*

benimset- [benimse-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Güvenip komutayı verdiği göre de hiç olmazsa bir süre yanından ayrılmayıp durumu ve görüşlerimizi iyice benimsetinceye kadar birlikte çalışması ve kendisiyle aramızda bağlantı kurduktan sonra uzaklaşması yerinde olurdu, düşüncesindeyim. (MKA, N, 67).*

benzet- [benze-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yapımında Fatih Sultan Mehmet'in bizzat bulunduğu, hatta yüzey şeklinin elverdiği ölçüde şeklini imzasına benzetmeye çalıştığı Rumeli Hisarı'nın bir kadın mimar tarafından onarıldığı bilinmez. (SA, KC, 15); O Feriha'nın maksadı seni kendisine benzetmek. (PS, Y,*

173); *Düşünceleri bal gibi eritir, kendi cevherime benzetirim.* (AHT, H, 30); *Ama yine de araba vapurunu “uçan halı”ya benzettiği için, avuçlarımız patlayıncaya kadar alkışlıyoruz John Berger’i...* (SA, KC, 27); *Bir yanıyla kendi aileme benzetiyorum Kazancıları; bir yanıyla da hiçbir şeye benzetemiyorum; çünkü akıl dışılık gündelik akışın ayrılmaz bir parçası.* (EŞ, BVP, 190); *Çocukluktan beri beni büyükanneme benzetirler; onun için büyük annemi çok düşündüm.* (AHT, H, 109).

2. *benzet-* fiili “(argo) azarlamak, dövmek ya da başka bir kötü muameleye maruz bırakmak” (TIETZE 2002: 315^b) anlamında ettirgen çatı işlevinde değildir.

berkit- [berki-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Sağlamlaştırmak. (bk. CLAUSON 1972: 363^a).

beslet- [besle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bestelet- [bestele-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

beyazlat- [beyazla-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bezet- [beze-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bıçaklat- [bıçakla-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bilet- [bile-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bitirt- [bit-**ir-t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kara ucuz ve tehlikesiz olduğu için Enişte Efendi kitabımızı, bizim kitabımızı ona bitirtecek.* (OP, BAK, 144).

bocalat- [bocala-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

boğazlat- [boğazla-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...babasının yirmi yıl hapiste tuttuğu yeni şah tahta geçer geçmez kudurup kardeşlerini boğazlattı...* (OP, BAK, 68).

boğdurt- [boğ-**dur-t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu kural, tahta geçen padişahın kardeşlerini boğdurtma geleneğidir.* (SA, KC, 51).

bohçalat- [bohçala-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bollat- [bolla-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bombalat- [bombala-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

boşalt- [boşal-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yağmurunu aşağı boşalt.* (EŞ, BVP, 316); *Arkandan kenefe girip oturağı boşalttı.* (OP, BAK, 138); *Oğlunun sesini hemen tanıyan kadın, kıpkırmızı kesilen yüzünde akları daha fazla beliren fırlak gözlerinin dehşetini kısa bir bakışla defteri yazıhanenin gözüne koyan Besim'in üstüne boşalttıktan sonra kapıya doğru koştu.* (PS, Y, 55).

boşat- [boşa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

boyat- [boya-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...hiç çalmadığı beyaz piyanosuyla ilişkisini kesmiş ve kasrının bütün odalarını beyaza boyatmıştı.* (OP, KK, 405); *Fakat bu sefer Mümtaz'ın akrabası muhasarayı ilerletmiş, tam kapının önünde bir boyacıya ayakkabılarını boyatıyordu.* (AHT, H, 317).

boylat- [boyla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

boynuzlat- [boynuzla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bozdurt- [boz-dur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İtilaf Devletleri, bu bölgedeki askerlikle ilgili işlerde kullanılabilecek tren ve karayolları yapımını yasaklayabileceği gibi, yapılmış olan yollardan bu işlerde kullanılabilecek olanları da bozdurabilecektir.* (MKA, N, 595).

böğürt- [böğür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

böldürt- [böl-dür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

budat- [buda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bulat- [bula-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

buldurt- [bul-dur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bunalt- [bunal-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kurumuş dikenlerin arasında kertenkeleler hışırıyor, ağustos böcekleri etrafı dayanılmaz bir uğultu içinde bunaltıyordu.* (RNG, DK, 14).

bütünlet- [bütünle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

büyült- [büyült-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Gecenin sesleri büyüüten durgunluğu içinde pencerenin yavaşçacık indiği duyuldu.* (RHK, MH, 30); *Bildiğiniz vesika fotoğrafını bu kadar büyültürüm.* (KT, EŞİ, 411).

büyüt- [büyü-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dostlarıyla paylaştığı servetini ve düşmanlarına sakladığı gazabını günbegün büyüterek.* (EŞ, BVP, 147); *Beni annemin Kâmiyap kalfa ismindeki ihtiyar Çerkez dadısı büyütmüştü.* (RNG, D, 7); *Görünmeyecek kadar incelen dudaklarının ucunda iki çukur, ağzını yanlara doğru uzatarak büyütüyordu.* (PS, Y, 40); *Kim bilir belki de ortada o kadar da büyütecek bir şey olmadığını düşündüğü için.* (EŞ, BVP, 36).

camlat- [camla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cayırdat- [cayırdat-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cazırdat- [cazırdat-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cırlat- [cırla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cıvıt- [cıvıt-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. 2. *cıvıt-* fiili “ciddiyetten uzaklaşmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 367^a) anlamında ettirgen çatı kelime şekli değildir.

cıyaklat- [cıyakla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cıyırdat- [cıyırdat-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cızırdat- [cızırdat-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cilalat- [cilala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ciltlet- [ciltle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *On beş gün evvel yeni ciltlettiği bir kitabı takside unutmuştu.* (AHT, H, 55).

coplat- [copla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cumbalat- [cumbala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cumbuldat- [cumbulda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çabalat- [çabala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çağırt- [çağır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Selma Hanımefendi beni yukarıya çağırtmış, kahve ikram etmiş, sonra da saat dörtten dokuzaya kadar peşinde koştuğum tuvaletini giyerek yanıma gelmişti.* (AHT, SAE, 191).

çakıldat- [çakıl-da-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çalkalat- [çalkala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çalkat- [çalka-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çamurlat- [çamurla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çapalat- [çapala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çarpıt- [çarpıt-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Hakikati çarpıtmayalım lütfen.* (EŞ, BVP, 265); *Bu adamların yazısını bilerek çarpıttığı ve bir karşı devrim çağrısına dönüştürerek kendi amaçları doğrultusunda kullandıkları söyleniyordu; kendileri böyle bir yazı yazmayacak kadar korkak oldukları için hiçbir şeyden haberi olmayan bir doktorun arkasına gizlenmişlerdi.* (MK, VDH, 196-197).

çarşaflat- [çarşafla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çatırdat- [çatırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...boyun atkısını üzerlerindeki buzları çatırdata çatırdata çıkaran bir misafir gibi gelmiş, hiç de kendisinin olmayan bir âlemde içimizden birisine delâlet etmiş ve böylece varlığını ve yaşadığı şartların kudretini gözümüzün önüne koymuştu.* (AHT, SAE, 163).

çatlat- [çatla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Demin kafasını çatlatan düşüncelerden hemen hemen eser yoktu.* (AHT, H, 381); *On beş sene evvel derinden çekilen tek bir “ah”la misafir olduğu salonlarda avizeleri çınlatır, tek bir “do” sesiyle karşısında duran bir bardağı çatlatırdı.* (AHT, H, 237).

çayırlat- [çayırla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çekiçlet- [çekiçle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çemberlet- [çemberle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çemkirt- [çemkir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çerçevelet- [çerçevele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Pertev Bey'in her resmini bitirir bitirmez –kimi kez aylar sürerdi bitirmesi- götürüp çerçevelettiğini, ama hiçbirini satmayı aklına getirmediğini zamanla öğrendim.* (PK, AOS, 149).

çevirt- [çevir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ona ‘deli’ diyenleri, arkasından gülmeye çalışanları şaşırta*n, durduran, gözlerini utanmış gibi başka yöne çevirten bir doğruluğu vardı. (PK, AOS, 95).

çığırt- [çığır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çıkart- [çık-ar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Niye çıkartıp atmıyordu ki eski kocasını benliğinden?* (EŞ, BVP, 47); *Baklayı ağzından çıkartmıştı; ama delikanlıdan çok kendisiyle konuşur gibiydi.* (EŞ, BVP, 59); *Yeni arkadaşının profilini çıkartmayı bitirmemişti; ama onu “hanım hanımcık bir kız” olarak sınıflandırmıştı.* (EŞ, BVP, 181).

çıkılat- [çıkıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çıldirt- [çıldır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Elleri ve dizkapakları yara ve yırtık içinde kalmasına rağmen, bu konu tirşe ile nefti arasında değişen aydınlık Mümtaz’ı çıldirtmişti.* (AHT, H, 33); *İki gün evvel altın bebeğin hanım ninesi olmak seni çıldirtiyordu.* (PS, Y, 133).

çingirdat- [çingırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çınlat- [çınla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *On beş sene evvel derinden çekilen tek bir “ah”la misafir olduğu salonlarda avizeleri çınlatır, tek bir “do” sesiyle karşısında duran bir bardağı çatlatırdı.* (AHT, H, 237); *Kel Mahmut’un ne zamandır özlemine çektiğimiz kahkahası çınlattı koridoru.* (RI, HS, 109).

çıtırdat- [çıtırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...yalnız pencereleri değil, odadaki eşyaları da arada bir belli belirsiz çıtırdatıyordu.* (OP, KK, 384).

çıtlat- [çıtla-t-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir: *Tabii bazılarına biraz çıtlattım.* (AHT, SAE, 335); *Ey iyi huylu, eğer bana bu hâli kinaye ile bile olsa çıtlatsaydın seni bir hayli överdim.* (MCR, M, 175^b).

çiğnet- [çiğne-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dağıtmaktan dolayı elinde mal kalmazsa Allah’ın inayeti, seni hiç ayaklar altında çiğnetir mi?* (MCR, M, 67^b).

çimentolat- [çimentola-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çivilet- [çivile-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çoğalt- [çoğal-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Böyle olduğu için de bütün sıradan nakkaşların burnu kesik bu atı kuskana kuskana, söylene söylene taklit edip çoğalttıklarından da eminim.* (OP, BAK, 379); *Asıl adı “Ahmet Ali” olan Şeker Ahmet Paşa’nın emeğiyle gerçekleşen bu sergi resim sanatına olan ilgiyi çoğaltmıştır.* (SA, AVD, 50).

çökelt- [çökel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çökert- [çök-er-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sabih, bir yanını çökerten Adile'nin ağırlığına, dünya olan biteniyle bir muvazene yapmak ister gibi, öbür elinde gazete paketi, can sıkıntısından alını kırışık içinde, şüphesiz kafasında garp memleketlerindeki vapur seyr ü seferlerinin, girip çıkma usullerinin mükemmelliği hakkında bir yığın fikir ve kıyasla çürütüyordu.* (AHT, H, 86-87).

çömelt- [çömel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çukurlat- [çukurla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çurlat- [çurla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çuvallat- [çuvalla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onu da bir punduna getirip çuvallattı: Otur... iki... (RI, HS, 144); Kel, kötü çuvallattı bizi.* (RI, HS, 271).

çürüt- [çürü-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. 2. *çürüt-* fiili “doğru olduğu ileri sürülen düşüncenin yanlışlığı, gerçeklere dayanmadığı ortaya çıkarılmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 456^b) anlamında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı kelime şekli değildir. *...karşı tarafın savlarını başarıyla çürütüp kendini azimle savunmuş, her seferinde galip gelmiş...* (EŞ, BVP, 48); *Sabih, bir yanını çökerten Adile'nin ağırlığına, dünya olan biteniyle bir muvazene yapmak ister gibi, öbür elinde gazete paketi, can sıkıntısından alını kırışık içinde, şüphesiz kafasında garp memleketlerindeki vapur seyr ü seferlerinin, girip çıkma usullerinin mükemmelliği hakkında bir yığın fikir ve kıyasla çürütüyordu.* (AHT, H, 86-87).

dağıt- [dağıt-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

dağlat- [dağla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Karakoyunlu hükümdarı Cihan Şah'ın orduları Şiraz'a girmek üzereyken, şehirdeki efsane Başnakkaş İbni Hüsam, “Ben başka türlü nakşetmem” diyerek çırağına gözlerini dağlatmıştı.* (OP, BAK, 369).

daldırt- [dal-dır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

damgalat- [damgala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

damıt- [damıt-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

damlat- [damla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Birkaç damla zemzem damlatmışlardı ağzının içine.* (EŞ, BVP, 367); *Aceleden boynuma damlatıyor, lokmamı şaşıyorum.* (OK, AY, 53).

daralt- [daral-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat bildiğimiz ekmeğin faydası yok, kalbi daraltıyor.* (MCR, M, 119^b); *Adam aldı eline makası, şapkayı elinde şöyle döndürerek on beş yirmi saniye içinde kenarlarını daraltıverdi.* (SA, AVD, 70).

darılt- [darıl-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat biliyorum ki, yarın yine darıltacağım.* (RNG, DK, 300); *Tatlılıkla ayrılmak, kardeşini darıltmamak için çok dil döktü...* (RNG, DK, 27); *Ve hiçbirimiz onu darıltmak istemezdik.* (AHT, SAE, 169); *Asıl işimize yarayacak insanları, yok yere darıltmışız.* (KT, EŞİ, 254).

dayat- [daya-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. Dayama işini yaptırmak.

2. *dayat-* fiili “kendi istediğini yaptırmakta direnmek; başkasının isteğine karşı koymak; empoze etmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 480^a) anlamlarında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Kazancı ailesi asla ulaşamayacağı bir mükemmelliği ona dayatmak için çırpınırken Kafe Kundera ahalisi onu olduğu gibi kabul eder; dahası, insan denilen mahlûkatın zaten özünde kabahatli, kusurlu ve düzeltilemez olduğu varsayımından hareket ederdi.* (EŞ, BVP, 100).

dedirt- [de-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bütün dizginleri ellerinde toplar, herkese illallah dedirtirler.* (OP, BAK, 269); *Yeni çıkan her kitabının okura “pamuk eller cebe” dedirtmesinin ardında “Türkçeyi sonradan öğrenmiş bir acemi çevirmen olmadığı gerçeği yatar.* (SA, AVD, 183).

değiştirt- [değiş-tir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dönüşünde kendisine bu mucizeli manivelâ ile bütün memlekete mihver değiştirtecek bir mevki ve imkân vermedikleri için hemen herkese ve her şeye dargındı.* (AHT, SAE, 99); *Birinciyle dövüşmesi umulan Nurettin Paşa’yı değiştirttik.* (KT, EŞİ, 49).

dehlet- [dehle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

deldirt- [del-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...bana kalırsa postu çoktan deldirtmiştir o bahtsız...* (OP, BAK, 46).

delirt- [delir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir gün omuzlarıma alacağım*

sorumluluğun sınırsızlığını düşünmek, öteki iradesizler, güçsüzler, zavallılar gibi beni delirtmedi, hayır; tam tersine, bu duyguyu dikkatle düşünmek beni kendime getirdi. (OP, KK, 400).

demetlet- [demetle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

demirlet- [demirle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

demlet- [demle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

denet- [dene-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

denetlet- [denetle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

depolat- [depola-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

derinlet- [derinle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

derlet- [derle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

desteklet- [destekle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

destelet- [destele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

devirt- [devir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

devit- [devit-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

devşirt- [devşir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dımbırdat- [dımbırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

didiklet- [didikle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Oyun, dışarıdan yaptığı bir hareket değildi; onun içine girmiş bütün vücudunu ayrı ayrı çalıştırıyor, bir şeyleri didikletiyor, gagalıyordu. (AHT, SAE, 184).*

dikelt- [dikel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

diktirt- [dik-tir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dilimlet- [dilimle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dincelt- [dincel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dingildet- [dingilde-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dinlet- [dinle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...Hem sana hem bana kıyar... demişse*

de dinletememiş... (RNG, D, 17); *Anlattıklarını merakla dinletebiliyordu.* (AN, YNYNY, 31); *Kandilli tepesinde sultanîyegâh bestesini dinletmişti.* (AHT, H, 137); *Nizam altında almak, lakırdı dinletmek mümkün değil...* (RNG, DK, 33).

dipçiklet- [dipçikle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

diret- [dire-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. TIETZE 2002: 626^b). *Yemeklerde benimle ille de Fransızca konuşmakta diretiyor babam.* (PK, AOS, 7); *Ayrıca belki konuk falan da çağırırım, bütün yaz sıkıntıdan patlarım yalnız, diyerek iki evin birden kiralanmasında direktmişti.* (PK, AOS, 114).

dirit- [dir-it-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *dir-* “yaşamak” (bk. GABAIN 2007: 59) fiil tabanına *-it-* ettirgen çatı şekli getirilmesiyle oluşmuştur. *Değil yalnız onu, hatırın için bütün ölüp gömülmüş olanları diriteyim.* (MCR, M, 333^b).

dirilt- [diril-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çünkü bir yandan yarı ölü bir saati diriltmiş oluyor, öbür yandan da bir insana yaşadığının şuurunu, zamanını hediye ediyordu.* (AHT, SAE, 32); *Kılıç gibi vuslat incileriyle doluyum; savaşta diriltirim, öldürmem.* (MCR, M, 113^b).

dişlet- [dişle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dizginlet- [dizginle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

doğrat- [doğra-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

doğrult- [doğrul-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ben ise hançerimi bile doğrultamadım da çıkınlı elimi kaldırabildim.* (OP, BAK, 460); *Her parçasını doğrulara uyup doğrult.* (MCR, M, 126^b).

doğurt- [doğ-ur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...kızıma iki oğlan çocuk doğurtuktan sonra...* (OP, BAK, 33); *Meçhulün karnından istediğimiz çocukları doğurtabiliriz.* (PS, Y, 200); *Tolstoy doğurtmuş, kadın büyütmüş.* (EŞ, BVP, 98).

dokut- [doku-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dolandırt- [dola-n-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Herif, kendimizi dolandırtmadığımızı kızdı da bizi astırmaya kalktı.* (KT, EŞM, 85).

doldurt- [dol-dur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Etili lahana dolmasını sahanıma tepeleme doldurtup, üzerine yoğurt döktürüp avuç avuç kırmızıbiberi serpip*

çelebinin yanına çöktüm. (OP, BAK, 322).

domalt- [domal-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

donat- [dona-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O yıllarda, yeni bir buluş olan gökyüzüne yazı yazma haklarını satın alan Pepsi, Amerika'daki tüm kentlerin üstünü "Pepsi" yazısı ile donatır.* (SA, AVD, 83).

döşet- [döşe-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

duraksat- [duraksa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu konudaki bildirimleri, hiç kimseyi duraksatmayacak biçimde yapmak, hemen emir vermek, zaman kaybetmemek gerekir.* (MKA, N, 120).

durdurt- [dur-dur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Arabayı zingadak durdurttu.* (KT, EŞİ, 334).

durult- [durul-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onu bulandıran, durultur da.* (MCR, M, 119^b); *Ey dost, suyunu durult.* (MCR, M, 663^b).

duyumsat- [duyumsa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dürt- [dürt-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

düşündürt- [düşün-dür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Türk, Arap ve Hint yıldızlarının yüzlerinde görülen ve ayın görünmeyen yüzünü düşündürten tuhaf topografya kadar, fotoğraf sanatının insanlara yöneldikçe korkutucu ve karanlık sonuçlar vermesi de yüzlerimizdeki bu boşlukla ilgiliydi.* (OP, KK, 293).

düşürt- [düş-ür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

düzelt- [düzel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gün boyu birbirinden haylaz çocuklarla boğuşan tecrübeli bir anaokulu öğretmeni olarak, etrafta duyduğu her hatayı anında düzeltmek gibi bir huyu vardı.* (EŞ, BVP, 62); *Hep böyle düşer mi bu saç... daima elleriyle başını biraz geriye atarak onu düzeltir mi?* (AHT, H, 91); *Saçlarını en son dakikada sağa sola iki üç tarakla düzelttiği belliydi.* (AHT, H, 121).

düzenlet- [düzenle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Vize kuyruklarında zorlanmasınlar, görüşmelerde aşağılanmasınlar diye Nesibe Hala ile Füsün'u tıpkı Çetin Efendi gibi yüksek maaşlı, uzman Satsat çalışanı olarak gösteren*

belgeler düzenletmişim. (OP, MM, 516).

düzlet- [düzle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

eğirt- [eğir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

eğit- [eğit-] “beslemek” anlamındaki fiil ettirgen çatı şekli değildir.

eğrilt- [eğril-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Süleyman, bundan sonra onu mahsustan eğriltmede, taç da inadına doğrulmadaydı.* (MCR, M, 438^b).

eğrit- [eğri-t-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

eklet- [ekle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

eksilt- [eksil-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tecrübenin yeni ve ilk olmaması onun ruhundaki şevki eksiltmiyordu.* (AHT, H, 113); *Bu ve buna benzer nice yüzlerce mucize, senin vehmini azaltmadı, eksiltmedi.* (MCR, M, 179^b).

ekşit- [ekşi-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şükretmek surat ekşitmekten ibaretse sirke gibi şükreden hiç kimse yok!* (MCR, M, 46^b); *Suratını ekşiterek bardağı masaya bıraktı.* (RI, HS, 196).

elet- [ele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ellet- [elle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

emdirt- [em-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

emzirt- [emz-ir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

endekslet- [endeksle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

engellet- [engelle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

enselet- [ensele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ergit- [ergi-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

erit- [eri-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Düşünceleri bal gibi eritir, kendi cevherime benzetirim.* (AHT, H, 30); *Onun ariyet şeklini bu suretle eritip bozar.* (MCR, M, 87^b).

ertelet- [ertele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

eskit- [eski-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sonra, yıllardır bu isteyim ben, kaç genel*

müdür eskitmişim babamın dostu olan Recai Bey'den bu yana. (PK, AOS, 31).

esnet- [esne-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

esrit- [esri-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu güzel boyun eğiş Tereza'yı esritti.* (MK, VDH, 73).

etiketlet- [etiketle-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

evirt- [evir-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

eyerlet- [eyerle-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

eyit- [eyit-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 268^b), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değıldir.

ezberlet- [ezberle-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Birisi rolümü bana Allah ezberletti diyor; öbürü tarihî determinizmin içinden geliyor, diyor.* (AHT, H, 372).

ezdirt- [ez-**dir-t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fakslat- [faksla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

faturalat- [faturala-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ferahlat- [ferahla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onlar servi ile gül severler; eskiden ben Malatya'da dervişken bir ermiş hepimizin rüyasına girer, "Ferahlatın beni!" diye seslenirdi.* (RHK, MH, 108); *Senin içini açtık göğsünü ferahlattık.* (MCR, M, 525^b).

fıkırdat- [fıkırda-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fırçalat- [fırçala-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fırıldat- [fırıl-da-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fırınlat- [fırınla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fırlat- [fır-la-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Evet, bir adımda eski yeni ne varsa hepsini silkip fırlatmak.* (AHT, H, 91); *Sıçrayıp onlara taş topaç yağdırmaya, sopa sallayıp fırlatmaya koyuldu.* (MCR, M, 163^b).

fisfislat- [fisfisla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fislat- [fısla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fişirdat- [fişirda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. ...*sabah hayalet sessizliğiyle suları fişirdatarak şehre giden ilk yolcu gemisinin akıntıda yan yatarak sürüklenişini birlikte iyimserlikle seyrederdik.* (OP, MM, 216).

fişkirt- [fişkirt-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İskender'in demirden süvarilerinin demirden atları, içleri neftle doldurulup alev verilince birer lamba gibi yanarak, burun deliklerinden alevler fişkirtarak düşmana saldırıyorlar.* (OP, BAK, 368).

fişlet- [fişle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fokurdad- [fokurda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fosfatlat- [fosfatla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

foslat- [fosla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fosurdad- [fosurda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

foşurdad- [foşurda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gacırdad- [gacırdad-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

galvanizlet- [galvanizle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

garantilet- [garantile-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gebert- [geber-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Zavallı Zariif kardeşimi hiç de istemeden gebertmemin üzerinden dört gün geçti...* (OP, BAK, 23).

geçerlet- [geçerle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

geçirt- [geç-ir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sulukule çingenelerine haber salıp İstanbul batakhanelerine düşen polisleri tek tek elden geçirtmişler.* (OP, KK, 160); *Bu adam, elli süvari yollayıp, Roussillen kontluğundan daha büyük bir eyaleti kılıçtan geçirtiyordu.* (BLC, KNYE, 44).

genişlet- [genişle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir gün Küllük'te büyük bir tarihçimizin insanları, "Esafil-i-şark, Nizam-ı-âlem, Şiş" diye üçe ayırdığını işitince, bu tasnifi genişletmişlerdi.* (AHT, H, 88); *Kar İstanbul'un dar sokaklarını genişletmiş, şehri de kalabalığından arındırmıştı.* (OP, BAK, 65).

gerdirt- [ger-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gerilet- [gerile-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Harfleri tanımanın hafızayı*

gerilettiğini sen de yazmıştın bir kere. (OP, KK, 332).

getirt- [getir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. “*Sonunda başa çıkamadılar, biraz kendi hâline bırakmak, öğleye doğru yanışmayı gönderip getirtmek kararıyla öbür öküzleri önlerine kattılar...* (RHK, MH, 52); *Bir tabak yemiş getirtir, bir böbrek ıskarası yaptırır, bazen de bir omlet yer.* (SFA, AVBY, 37); *Bunun için istediği her şeyi ona getirttik, getirteceğiz.* (OP, BAK, 287); *Merak etmeyiniz efendim, şimdi kayıtları getirtir, yanlışlığı bulur, düzeltiriz.* (AN, YNYNY, 268).

gevret- [gevre-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gevşet- [gevşe-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu kedi sizin mi?, diye sordum, hayvanı göğsümün üstünde sıkı sıkı saran kollarımı bir milim olsun gevşetmeden.* (PK, AOS, 125).

gıcırdat- [gıcırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Otuz yıl önce bir ocak olan yıkıntının içindeki külleri elimin yanını süpürge gibi alışkanlıkla kullanıp açtım ve ortaya çıkan fırının demir kapağını kulpundan tutup gıcırdatarak çektim.* (OP, BAK, 431); *Yusuf elinde idare ile tahta merdivenleri gıcırdata gıcırdata çıkmaya başladı.* (SA, KY, 82).

gırgırlat- [gırgırla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gidert- [gid-er-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

giyindirt- [giy-in-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tabii ki başkalarının yaptığı gibi zengin arkadaşlarımı, akrabalarımı giyindirtip kuşandırtıp atlarına bindirip Şeküre'nin kapısına dayandıracak hâlim yoktu.* (OP, BAK, 232).

gizlet- [gizle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

göçert- [göç-er-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Karşısındakinin bir yumrukta göğüs tahtalarını göçertecek kadar kuvvetli olmasa belki onun bu huyunu herkes gülmeye alırdı, ama terzi Veli'nin başına kahvede nargileyi bir atış atmıştı ki, kanlı şişe parçalarını hekim iki ayda cımbızla güç ayıklayabilmişti.* (RHK, MH, 88).

göçürt- [göç-ür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

göndert- [gönder-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Servet Bey Hariciye Nezareti*

vasıtasıyla Akdeniz'in bütün ecnebi limanlarındaki Osmanlı Konsoloshanelerine birer haber göndertmek istiyordu. (YKK, KK, 127).

gördürt- [gör-**dür-t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

görüntüet- [görüntüle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

göstert- [göster-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gözet- [gözet-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

gözetlet- [gözetle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gözlet- [gözle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gübrelet- [gübrele-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gülümset- [gülümse-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Güneş, kalkanın gri rengini altın sarısına dönüştürmekle kalmaz, üstünde resmi olan kediyi de gülümsetir. (SA, KC, 10).*

gümbürdet- [gümbürde-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kına gecesinden başlayıp üç gün elekçi karıları zilsiz, deflerini gümbürdeterek, parmaklarını şakırdatarak "Nur ol, yaşa"larla camları zangırdattılar. (RHK, MH, 88); Stepi gümbürdetiyoruz. (KT, EŞİ, 37).*

gümlet- [gümle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gümüşlet- [gümüşle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

güneşlet- [güneşle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gürlet- [gürle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şimdi geçen günlerdeki hizmet, imar, yeni düzenlemeler gibi fikirlerini hatırladıkça nargilesini gürleterek gülümsüyor, arkadaşlarına kendini mazur göstermek için "Toyluk, ne yaparsın?" diyordu... (RHK, MH, 48).*

hafiflet- [hafifle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *On sekiz dakika sonra, Merhamet Apartmanı'ndaki yatağımıza uzanmış, boş evden aldığım eşyalarla acımı hafifletmeye çalışıyordum. (OP, MM, 207).*

hançerlet- [hançerle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hapşirt- [hapşır-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hapşurt- [hapşur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

harcat- [harca-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

harlat- [harla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

harmanlat- [harmanla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

haşlat- [haşla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hatırlat- [hatırla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama içimdeki acımasız çöpçatan mantığı, Şeküre'nin çok daha güzel, zengin ve esrarlı olduğunu bana hatırlatıverdi hemen.* (OP, BAK, 282); *Bu, dünyanın en basit, âdeta bir cebir muadelesini hatırlatacak kadar basit bir aşk hikâyesidir.* (AHT, H, 73); *Hangisi olursa olsun aldığı her koku bir yiyeceği hatırlatıyordu Armanuş'a.* (EŞ, BVP, 252); *Şimdi duyguları ve düşünceleri, daha ziyade durgun ve hüzünlü yüzüyle öbürünü, kendisini itham eden, ona kabahatlerini saymadan hatırlatan Nuran'ı sunuyordu.* (AHT, H, 61).

havlat- [havla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

haykır- [haykır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hazırlat- [hazırla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Benim, bir dönem Tebriz'de Osmanlı paşaları, valiler, İstanbul'daki ricacılar için kitap hazırlattığımı Eniştem işitmişti.* (OP, BAK, 15); *Rahmetli eniştem şimdi, aldığı altınlar karşılığında vaat ettiği kitabı hazırlatamamış, yerine Hazinedarbaşı'nın değersiz gördüğü birtakım tuhaf resimler yaptırmış biri durumuna düşmüştü.* (OP, BAK, 262).

hecelet- [hecele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hesaplat- [hesapla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hıçkır- [hıçkır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hırlat- [hırla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hırpalat- [hırpala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kendini artık bu zalimlere hırpalatma.* (OP, MM, 483).

hışıldat- [hışıl-da-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hışırdat- [hışırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu sakin gecenin içinde birdenbire çardakları hışırdatan, yerlere birkaç kuru yaprak düşüren geçici bir rüzgâr geldiği tarafa çevirmiş, saf ve mahzun bir gülümseme ile...* (RNG, DK, 79).

hoplat- [hopla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yüreğimi hoplatırdı yalnızca.* (PK, AOS, 62); *İstanbul'un yürek hoplatan yangınları sokakların çok dar olduğu Haliç kıyılarında boy gösterirdi.* (SA, AVD, 166).

hopurdut- [hopurda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hortlat- [hortla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hortumlat- [hortumla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

höpürdet- [höpürde-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hikâyesi daha yarıyı bulmadan karşısındaki uzaklaşmış, derede yüzen ördeklere ekmek atıyor, köşede çardağın altında nargilesini höpürdeten bir sarıklıya “Ne o, hacı efendi sabah keyfi mi!” diye sesleniyordu.* (RHK, MH, 99).

ılıt- [ılı-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ısırt- [ısırt-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu küçük şehirde kocaman işler göreceğini, herkese parmak ısırtacak eserler çıkaracağını sanıyordu.* (RHK, MH, 41).

ısıt- [ısıt-t-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

ıslat- [ısla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yağmur bir pus gibi kasabaya sarılmış, her yeri ıslatmış, kışı hatırlatan bir soğuk, ilk soğuk, meydanı gocuklu, şallı insanlarla doldurmuştu.* (RHK, MH, 90); *Kadın gözyaşlarının ıslattığı titrek dudaklarıyla oğlunu öperken, kulağına fısıldar: “Kardeşin öldü, gülünmez!”* (SA, KC, 135).

ısmarlat- [ısmarla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ışıldat- [ışılta-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şimdi boğazın alt başı hizasına gelen güneş, iri yapraklar arasından geçerek büvetin dibindeki süt gibi beyaz çakılları, iri kumları ışıldatıyordu.* (SA, YD, 114).

ışıt- [ışıt-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

içirt- [iç-ir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şimdi size sekiz sülfamit içirteceğim.*

(AHT, H, 381).

iğnelet- [iğnele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ihthiyarlat- [ihthiyarla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ikilet- [ikile-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İkiletmiyorum bile.* (CT, YŞÇS, 152).

ilerlet- [ilerle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat bu sefer Mümtaz'ın akrabası muhasarayı ilerletmiş, tam kapının önünde bir boyacıya ayakkabılarını boyatıyordu.* (AHT, H, 317); *O ateş içinde odasına girip çıkan hastabakıcılarının vücutlarını seyrediyor, biraz iyileşince ahbablığı ilerletmek için gençlerine gülümsüyor...* (AHT, H, 224); *Yalnız kemanını ilerletmekle iktifa etmiyor, musiki hakkında oldukça vâsi tetebbularda bulunuyordu.* (RNG, DK, 44).

ilet- [ilet-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

imzalat- [imzala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir diğer teoriye göre aslında kafenin sahibi hararetili bir Kundera okuruydu, hepsini imzalattığı bütün kitaplarını yalayıp yuttuktan sonra bu mekânı en sevdiği yazara adamaya karar vermişti.* (EŞ, BVP, 88); *Ona bazı kâğıtlar imzalattı, ardından operasyon sırasında ya da sonrasında çıkabilecek sorunlar için başka kâğıtlar imzalattı.* (EŞ, BVP, 23).

incelet- [incele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

incelt- [incel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Eline girmedikçe günlerini karartan, boynunu iğ gibi incelten maksadına erişemeyeceğine delalet eder.* (MCR, M, 169^b); *Fakat ışık, âşıkların vücutlarını inceltir, zayıflatır.* (MCR, M, 364^a).

incit- [incit-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

indirt- [in-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gideceğimiz toplantı üzerinde de durulduktan sonra Lotte arabayı durdurdu ve kardeşlerini indirtti.* (JWG, GWA, 27); *Bir yüklüğün üzerinden kalın bir battaniye indirtti...* (OP, YH, 164).

inlet- [inle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...Padişah'ın tam önündeyken dağın içindeki barutu patlatarak kâfirin memleketini toplarıyla nasıl inim inim inlettğini göstermişti, resimde aynen gördüm.* (OP, BAK, 71); *Yılan da hursuzunu ağlatıp inleterek öldürdü.* (MCR, M, 127^a).

irkilt- [irkil-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sonraki sözleri istediğinden daha yüksek sesle çıkınca hepsini irkiltti.* (EŞ, BVP, 203); *Aynı şeyi başkasının yüzünde görmek onu irkiltti.* (MK, VDH, 223).

ispiyonlat- [ispiyonla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

istet- [iste-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Buyur komutanım, beni istemişsin!* (AN, YNYNY, 52); *Unuttuğum şeyi biraz sonra odacıyla istemek üzere uzaklaşıyorum oradan.* (PK, AOS, 23).

işaretlet- [işaretle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

işet- [işe-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

işit- [işit-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 257^b).

işlet- [işle-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sanki hilkat zaman incisinin içinde oluşun çıkırtısını hâlâ işletiyordu.* (AHT, H, 132); *Sen tut minnacık bir kasabada dünyaya gel, annen baban hırdavat dükkânı işletsin...* (EŞ, BVP, 68); *Şehirde arabacı dükkânı işletiyor, yaylıları, kağınları tamir ediyor.* (SA, YD, 9); *Üzülme denilen şeyin mekanizmasını işletmeyi unutmuştu.* (SFA, AVBY, 34).

2. *işlet-* fiili “şaka ve birtakım yalanlarla sezdirmeden birini kandırmak veya onunla eğlenmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 999^a) anlamında ettirgen çatı işlevinde değildir.

izlet- [izle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fransızların amacı vapuru bir sinema salonuna dönüştürüp, martılara beleş film izletmektir.* (SA, AVD, 86); *Efendiler, verdiğimiz yönergelere göre kaçakları izletirken, bir yandan da elimize geçen bazı belgeleri gözden geçirelim.* (MKA, N, 123).

kabart- [kabar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bakın, bu son söylediğimiz, birilerinin iştahını kabartır.* (SA, KC, 16); *Adile Hanım’ın sesi, unutulmuş olmanın korkuları içinde silkindi, uyuduğu dolaptan çıkmış bir kedi gibi sırtını kabarttı...* (AHT, H, 80).

kaçırt- [kaç-ır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu konuşma, bir hafta havuzlu kahvenin sermayesi oldu; Zehra bile cilveli gülüşlerle kocasına “Kapıştır da bir*

bakiver, nasıl kaçirtır” diye kazına güveniyor, kavgaya zorluyordu. (RHK, MH, 90).

kalaylat- [kalayla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kalburlat- [kalburla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaldirt- [kal-dır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ahir vaktinde kocamı hapisane köşelerinde öldürdünüz de ölüsünü bana mı kaldirtacaksınız... (SA, YD, 30-31); Belki de hastaneye o kaldirtmiştir beni. (PK, AOS, 12).*

kalınlıat- [kalınlıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kalıplat- [kalıpla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bunu göndermeli de kalıplatmalı. (KT, EŞM, 208); Fesini kalıplatmayı geçirdi aklından, geç kalmamak için vazgeçti. (KT, EŞİ, 159).*

kamçılalt- [kamçıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kanat- [kana-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bundan başka bir çalı dikenini sol bileğini baştanbaşına çizmiş, kanatmıştı. (RNG, DK, 65).*

kanırt- [kanır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Önce, bıçaklarla ağzının kenarlarını, deriyi ve kemiği kanırtarak ağır ağır düzeltmeye girişti. (OP, KK, 279).*

kapat- [kapa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaplat- [kapla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

karalat- [karala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

karart- [karar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bunlar kâinat dediğimiz, büyük, tek, emsalsiz incinin, o mücerret zaman çiçeğinin, zaman nergisinin üzerinde parlayan, onu vakit vakit ve yer yer karartan akisleriydi. (AHT, H, 68); Dışarıda Nişantaşı bacalarının kömür ve mazot dumanıyla kararttığı soğuk ve çamurlu bir hava vardı. (OP, KK, 21).*

kâselet- [kâsele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaskolat- [kaskola-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaşağılat- [kaşağıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaşelet- [kaşelet-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaşıklat- [kaşıkla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kataloglat- [katalogla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

katıl- [katıl-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. ...*bizi durup dururken bir kahkaha, bir çığlık kasırgası hâline sokuvermekte o kadar hüner ve marifet sahibiydi ki bazen seyrimize gelen büyükleri bile gülmekten katultırdı.* (YKK, HOŞ, 17).

katlat- [katla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

katranlat- [katranla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kavlat- [kavla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kavrat- [kavra-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kavurt- [kavur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaydırt- [kay-dır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kayırt- [kayır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaykıl- [kaykıl-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaynat- [kayna-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Annem geldiğimi duyunca bir kazan kaynatmıştır mutlaka.* (EŞ, BVP, 298); *Babaanne'nin kaynattığı ayva, incir ve vişne reçellerini raflarına dizdikleri kavanozlarda satabileceklerini bildikleri için...* (OP, KK, 16). 2. Fiil “dersi kaynatmak” öbeğinde de ettirgen çatı işlevindedir.

kazdırt- [kaz-dır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kazıt- [kazı-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Saçlarını kâh kısacık, kâh boy, kâh saç ekmek suretiyle beline kadar uzun tutmuş, bir keresinde tümüyle kazıtmıştı...* (EŞ, BVP, 34-35); *Saçlarını kısalttırdı, yüzünü iyice kazıttı.* (OK, EK, 13).

keselet- [kesele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

keskinlet- [keskinle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kıkırdat- [kıkırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kıldirt- [kıl-dır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kımıldat- [kımıl-da-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onun için onları kımıldatmamız bu düşüncenin ağırlığı nispetinde güç olur.* (AHT, H, 83); *Kasırga dağı kımıldatabilir mi?* (MCR, M, 113^b).

kıpırdat- [kıpır-da-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Senin kılını kıpırdattığın yok...* (EŞ, BVP, 63).

kırbaçlat- [kırbaç-la-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Arada bir çıkartıp yüzlerine, ellerine değmeyecek bir şekilde dikkatle, ama şiddetle kırbaçlatıyordum onları.* (OP, BAK, 274).

kırdırt- [kır-dır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kırt- [kırıt-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

kısalt- [kıs-al-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gençliğinde kısa etek ve yüksek topuktan hevesini almış nice Türk kadınının aksine Zeliha yaşlandıkça etekleri uzatıp topukları kısaltmamıştı.* (EŞ, BVP, 83).

kışkırt- [kışkır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İstanbul Kadınlara Elkitabından Altın Feraset Kuralı: Sokakta sarkıntılığa uğradığında asla tepki verme, muhatap olma çünkü tacizcisine küfretmek şöyle dursun tepki dahi veren kadın, tacizcisini daha da kışkırtmaktan öte bir şey yapmamış olur!* (EŞ, BVP, 14).

kışlat- [kış-la-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kıtırdat- [kıtır-da-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kıvırt- [kıvır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...bana yalan söylemek için attıkları taklaları, sağdan sola kıvırtta kıvırtta ilerleyişlerini seyrediyordum.* (OP, BAK, 64).

kıvrat- [kıvra-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kızart- [kızır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama bu sefer insanları değil, birbirinden lezzetli etleri kızartmaktadır.* (SA, KC, 30); *1422 yılının Haziran ayında, Ayazma yakınlarında balık kızartan bir adama, kenti kuşatan II. Murat'ın İstanbul'u ele geçirdiği söylenir.* (SA, KC, 48).

kilitlet- [kilit-le-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kirlet- [kır-le-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dayak yerken kendini zapt edemez,*

korkudan üstünü, başını kirletirdi. (RNG, D, 11); *Defterlerini sinekler kirletmiş olsun.* (SFA, AVBY, 33).

kocalt- [kocal-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kocat- [koca-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu acı dertle kederle âdetâ beni kocattı.* (MCR, M, 258^b).

kodlat- [kodla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

koklat- [kokla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Avucunu koklatır koklatmaz adam deprenmeye başladı.* (MCR, M, 390^a).

kokut- [kok-ut-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Eğitim, bilime dayandırılmaz ve yeniliklerden uzak kalırsa, yıkanmayan bir ayağa dönüşür ve içine sokulduğu terliği de kokutur.* (SA, KC, 11); *Faydasız yere bıyığını pis pis kokutur.* (MCR, M, 439^b).

kolalat- [kolala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kolaylat- [kolayla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bize uyanlara yolu kolaylattık.* (MCR, M, 320^a).

kondurt- [kondur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Daha o zaman ben, rahmetli Eniştene hiç mi hiç toz kondurtmuyordum.* (OP, BAK, 450).

kopart- [kop-ar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir keresinde yanlışlıkla işittiğim birtakım sözler ödümü koparttı çünkü.* (PK, AOS, 7).

korkut- [kork-ut-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...bu acayip ve gergin yüz onu korkutuyor, hâlâ yanmakta devam eden gaz lâmbasının ışığında gözlerinin kendinde olmayan pırlıtlısını görmemek için gözlerini yumuyordu.* (AHT, H, 26); *Geçmiş seni neden bu kadar korkutuyor?* (EŞ, BVP, 187); *Halit Bey'in ondan hoşlanması da beni korkutmuyordu.* (AHT, SAE, 314); *Üzüntülü ve dargın yürürken, bana fermana yaptı ve tabanca tuttu, korkuttu.* (SA, KC, 121).

kovalat- [kovala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kovdurt- [kov-dur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kayıktaki halayığı bile kovdurtmamış.* (PK, AOS, 169).

koydurt- [koy-dur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dolaptan çıkartmış, biraz sonra*

giymek üzere kanepenin üstüne koydurtmuştum. (HZU, BYT, 116); *Hayatında kendi için önemli ne varsa hepsini kendi resmine koydurtmuştu...* (OP, BAK, 35); *Karısının bir sevgilisi olduğunu duyan Büyük Petro, adamın başını kestirir ve bir kavanozun içinde Katerina'nın yatağının yanındaki komodinin üstüne koydurtur.* (SA, KC, 146).

koyult- [koyul-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Böylece eski üstatlara ve hünelerine saygılı nakkaşlara yaraşır bir şekilde, çift anlamlar, kinaye, cinas, telmih ve sezdirmelerle dolu ince bir sohbettir koyulttular.* (OP, BAK, 148).

kökert- [köker-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (krş. KAHRAMAN 1996: 52). -t- ettirgen çatı şekli tabana kökleme (bk. TDK: DS 1993: 2952^b) eyleminin bir *ettiren* tarafından bir *edene* yaptırıldığı anlamını katar.

köpürt- [köpür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sonra ateşe koydu, iki kere daha kaynatıp köpürttü beni, azıcık dövülmüş şap koydu, soğumaya bıraktı.* (OP, BAK, 216); *Sonu vuslattır; ama Osmanlı divanlarında aziz köpürterek istenen et vuslatı değildir.* (KT, EŞİ, 78).

körelt- [körel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Devletli hiç de bu cinsten, yani nefis, ruh terbiyesi diye kendini azaba sokacak, kısmetini köreltecek, ebedî saadetler uğrunda dünya nimetlerini tepecek insanlardan değildir.* (AHT, SAE, 212).

körlet- [körle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kudurt- [kudur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kundaklat- [kundakla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kurdurt- [kur-dur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kurşunlat- [kurşunla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kurulat- [kurula-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ayaklarını Fayrap Ömer'e yıkatıp kurulatmıştı.* (KT, EŞM, 53).

kurut- [kuru-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Her zaman ona zengin yalan ilhamları veren alkol şimdi muhayyilesini kurutmuştu.* (PS, Y, 246); *Kimi ondan kaçarak ömrünü kurutmuştu.* (AHT, H, 138).

kuşandırt- [kuşan-dır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tabii ki başkalarının yaptığı*

gibi zengin arkadaşlarımı, akrabalarımı giyindirtip kuşandırtıp atlarına bindirip Şeküre'nin kapısına dayandıracak hâlim yoktu. (OP, BAK, 232).

kuşat- [kuşat-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir. *1422 yılının Haziran ayında, Ayazma yakınlarında balık kızartan bir adama, kenti kuşatan II. Murat'ın İstanbul'u ele geçirdiği söylenir. (SA, KC, 48); Çocukluğunun geçtiği eve adımını attığı anda onca yıldır onu kuşatan ve kendi vicdanından koruyan zırh delinmişti. (EŞ, BVP, 350).*

küçült- [küçül-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Öteden beri çiti piti bir kadını ya, ihtiyarlık onu iyice küçültüp zayıflatmıştı. (EŞ, BVP, 113); Küçülttüğü ister Erzurumlu vaiz olsun, ister Şeytan'ın ta kendisi. (OP, BAK, 409).*

kütlet- [kütlet-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kütürdet- [kütürde-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

lehimlet- [lehimle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

lekelet- [lekele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

lüplet- [lüple-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

macunlat- [macunla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

miyavlat- [miyavla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

morart- [morar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kaşlarını kalınlaştırdı, gözlerini morarttı. (RI, HS, 80).*

mumyalat- [mumyala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

mühürlet- [mühürle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

nemlet- [nemle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

okşat- [okşa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

okut- [oku-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Doğru, ben sizin yazınızı okuyamam; ama başkasına okuturum. (OP, BAK, 47); Çünkü herkesin elinde dolaşan ve karısının da ona zorla okuttuğu, nasıl yaşaması gerektiğini öğreten çeviri kitaplarda olumlu düşünmek emrediliyordu. (ZL, M, 26); Hazreti Muhammed zamanında mevliit okutmak mı vardı? (OP, BAK, 19); Yarı zorla annesinden ayırıp yanıma*

oturttum; kıvrıcık saçlarını okşayarak, şaka ederek okutmağa başladım. (RNG, D, 37); Beni okutamadı. (AHT, SAE, 112); Hocam, beni hakikaten iyi mi okutmuştu; yoksa paşa çocuğu diye iltimas mı ettiler, bilmiyorum. (RNG, D, 18); O, sabahları kırbaç gibi işçi çocuklara pis yağlı böreğini otuz beş kuruşa okutan, olur da fazla veririm korkusundan kimselere para bozmayan fırıncı! (SFA, AVBY, 80).

onart- [onar-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yolda selamlığı onartmak istediklerini, fakat fazla para harcamak niyetinde olmadıklarını Fuat Mahir Bey anlatmıştı. (KT, EŞİ, 73).*

onaylat- [onayla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Meclisin, İstanbul'da toplanmasının doğru olmadığı konusundaki eski düşünce ve görüşümüzü Salih Paşa'ya kabul ettirdik ve onaylattık. (MKA, N, 217).*

otlat- [otla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama ne zaman Çamlıca eteklerinde sürüsünü otlatan bir çoban görse, iki gözü iki çeşme! (SA, KC, 116); Samanlık, hiç atı otlatabilir mi? (MCR, M, 573^b).*

oturt- [otur-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Nasıl dediğim gibi değil mi?”, diye sorarken, bakkal içeri girince, onu yatağının kenarına oturtur, bana da duyuracak bir sesle benden bahsederdi... (SA, YD, 25); Beni yanına oturtuyor, dersimi bilmediğim zaman darılmıyor, çocuklarla yaramazlık ettiğim zaman onlar gibi kulağımı çekmiyordu. (RNG, D, 9); Doğan, otobüsün arka kapısından bindirdiği ortağını bir koltuğa oturtur ve tekerlekli sandalyeyi de katlayarak bir köşeye koyar. (SA, KC, 109); Mutfakta Hayriye, Ester'i bir köşeye oturtmuş, eline de bir bardak gülsuyu şerbeti tutuşturmuş, bana suçlu suçlu bakıyordu. (OP, BAK, 158).*

ovalat- [ovalat-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ovdurt- [ov-**dur-t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

oynat- [oyna-**t**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hattâ Şehzadebaşı'nda “Vatan yahut Silistre”yi bile oynatmışlar. (KT, EŞM, 231); İki yıl önce bir makarna reklamında oynatmışlardı onu. (EŞ, BVP, 61); Hiçbir deniz kazası, batmak üzere olan bir gemiyi bu kadar her parçasıyla sarsmaz, her çivisini yerinden oynatmazdı. (AHT, H, 59); Onu mahmur gözleriyle takipten yorulan bizimki arıdan kaç milyar defa büyük olduğunu düşünmeden elini bile oynatamayışını*

büyüklüğüne verip düşünürken: “Evlenirsem ne yaparım?” fikri yine kafasına çömeliyordu. (SFA, AVBY, 33); Zaten benim de heyheyletim üstümde, sinirlerimi büsbütün oynatma. (PS, Y, 305).

2. *oynat-* fiili “aklını oynatmak” öbeğinde ettirgen çatı kelime şekli değildir.

ödet- [öde-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ardından Asya’ya devasa bir kremalı kahve ismarladılar ve bir de günün sonunda ona hesap ödetmediler. (EŞ, BVP, 101); Bugüne getirdikleri kolaylığı yarın çıkaracakları imkânsızlıklarla bize ödetebilirler. (AHT, H, 250).*

öğret- [öğret-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

öğürt- [öğür-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

öğüt- [öğüt-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 103^b), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir.

öksürt- [öksür-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

öldürt- [öl-**dür**-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...hayal kırıklığına uğrayıp memleketin bütün atlarını öldürtmüştü. (OP, BAK, 253); Ahmet’in, kardeşi Mustafa’yı öldürtmemesinin nedeni, oynadıkları oyunların hatırı olamaz mı? (SA, KC, 51); Kim bilir, bunun nedeni belki de babası III. Mehmet’in on dokuz kardeşini acımadan öldürtmesi ve amcalarının mezarlarını gördüğünde duyduğu hüzündür!/? (SA, KC, 51).*

önemset- [önemse-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ötelet- [ötele-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

özlet- [özle-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

özümset- [özümse-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

paketlet- [paketle-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Galip dükkâna girip Rüya’nın okumadığını sandığı eski ciltlerden üç tane ve bu hafta çıktığı ilan edilen ‘Kadın Aşk ve Viski’yi alıp paketletti. (OP, KK, 103).*

paralat- [parala-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

parçalat- [parçala-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu tanaş bunca iyiliğini gördüğü*

herifi Sarafim çetesine parçalatmasın mı? (KT, EŞM, 89); Sizi öldürür, parçalatır, ateşlere atar, burunlarınızı, kulaklarınızı, dudaklarınızı kestirir... (MCR, M, 259^b).

parıldat- [parıl-da-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

parkelet- [parkele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

parlat- [parla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Arabacı aldığı bahşişten memnun, arabasının başak sarısı hasırını ve renkli tentesini güneşte parlatarak geniş bir kavisle Adile'nin yanı başından geçti. (AHT, H, 95); Bu insanın içini sevinçten, keyiften parlatan şey nedir? (SFA, AVBY, 13); Yaşar eliyle vaktinden evvel ağarmış saçlarını düzeltti, gözlerini parlattı. (AHT, H, 104).*

parsellet- [parselle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

paslat- [pasla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

paspaslat- [paspasla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

patırdat- [patırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

patlat- [patla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...heyecanla beklenen ve taşı gediğine oturtacak ikinci şakayı patlatmaktan daha doğal ne olabilir? (OP, KK, 171); ...Padişah'ın tam önündeyken dağın içindeki barutu patlatarak kâfirin memleketini toplarıyla nasıl inim inim inettiğini göstermişti, resimde aynen gördüm. (OP, BAK, 71).*

paylat- [payla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pençelet- [pençele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pıtırdat- [pıtırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pislet- [pisle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pişirt- [piş-ir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pofurdat- [pofurda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

poşetlet- [poşetle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

püskürt- [püskür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kale burçlarında düşmanı püskürtmeye çalışan Şah ve askerlerinden... (OP, BAK, 438); Karaiblerin en*

güzel kenti olan San Pedro, eteklerinde kurulduğu yanardağın püskürttüğü alevlerin altında kalarak yok olur. (SA, AVD, 9).

rahatlat- [rahatla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Asya çaydan yanan dilini rahatlatmak için peynirinden bir parça ısırdı.* (EŞ, BVP, 141); *Kazancı kadınlarının anlattığı hikâyeyi korktuğu kadar kötü karşılamamaları onu rahatlatmıştı; ama bu seferde kendisini tam olarak anladıklarından emin olamıyordu.* (EŞ, BVP, 172).

raptiyelet- [raptiyele-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

resimlet- [resimle-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Parasız, pulsuz, akılsız ve yarı kör şimdiki Şahın ne kitap yazdıracak hâli var ne resimletecek.* (OP, BAK, 68).

rötuşlat- [rötuşla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sabahlat- [sabahla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sağalt- [sağal-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sahnelet- [sahnele-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

saklat- [sakla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Daha önce saklattığım portakalları getirdim.* (JWG, GWA, 30).

saldırt- [sal-**dır-t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sallat- [salla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Senin omzunun üzerinden, uzun saçlarının döküldüğü yerden, renkli resimli dergiden, bacaklarını sallatan sırrı, aklının bahçesindeki o esrarı çözmeye çalışırdım...* (OP, KK, 320); *Acımasızca kırıyorum taşlarını, zar tutmasın diye fincanın içinde sallatıyorum taşları...* (CT, YŞÇS, 34).

sapıt- [sap-**ıt**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. DENY 1941: 350). *Sabah o yolunu sapıtmış kişiye yol gösterdi.* (MCR, M, 497^b).

2. *sapıt-* fiili “ruhsal bir düzensizlik içine düşmek, saçmalamaya başlamak, aklını bozmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1701^a) anlamlarında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı kelime şekli değildir. “*Senin bildiğin gibi değil... Öyle adam öldürülmez... Bak ben sana anlatayım...*” derken birdenbire sözü sapıtıyor... (SA, YD, 28).

sarart- [sasar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Uykusuzluk renginizi sarartır. Kınalı Yapıncak buruşuk yapraklara döner sonra.* (RNG, DK, 76); *Güz yağmuruyusa bozar, sarartır.* (MCR, M, 61^b).

sarımsaklat- [sarımsakla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sarkıt- [sark-ıt-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yatak çarşaflarını birbirine ekleyerek kuleden aşağıya sarkıtan on altı mahkûm, kimselere görünmeden gecenin karanlığında izlerini kaybettirirler.* (SA, KC, 15); *Pencerenin önüne dallarını sarkıtan çardaklara bir ateşböceği bulutu çökmüştü.* (RNG, DK, 97); *Sonra elinde kudûmu, alaturka sazların ayağını sarkıtarak oturanlara verdiği o acayip vaziyette, oturduğu kanepede bekledi.* (AHT, H, 264).

savurt- [sav-ur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

saydırt- [say-dır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bağırır bağırmasına ama hemencecik de alır yanıtını: “Efendimiz, cafcaflı bir ad taşımayan biri, ama taşıdığı adı saydırtmasını da bilen bir kişi!”* (SA, AVD, 54).

seğirt- [seğir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Koşturmak* (bk. KAÇALIN 2006a: 326^a). *Bu sözü duyunca hepsi birden köpek gibi onun ardından seğirtmeye başladılar.* (MCR, M, 76^b); *Yamaçtan aşağı seğirterek koşan bu zavallı, sakat çocuğa bakarken içimin hem merhamet hem de derin bir saygıyla dolduğunu fark etmek şaşırtmadı beni.* (ZL, SA, 147).

sekit- [sek-ıt-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Sektirmek.

semerlet- [semerle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

semirt- [semir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat ışık, âşıkların vücutlarını inceltir, zayıflatır... sevgililerin vücutlarını ise güzelleştirir, semirtir.* (MCR, M, 364^b).

sergilet- [sergile-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

serinlet- [serinle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Halit Ayarcı'nın yarı alaylı sesi içimi biraz serinletti.* (AHT, SAE, 299).

sersemlet- [sersemle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çamurlu ayakkabıların tebahhurundan hâsıl olan ağır bir koku, yarısından çoğu sarhoş olan müşterileri*

büsbütün sersemletiyor, zaman zaman sazı bastırarak kadar yükselen bir gürültü, sık sık açılıp kapanan kapıdan sokağa vuruyordu. (SA, YD, 15).

seslet- [sesle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

seyirt- [seyir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

seyrelt- [seyrel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıçrat- [sıçra-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ara sıra birkaç el tabanca atılıyor ve kendinden geçer gibi olan kadını yerinden sıçratıyordu. (SA, YD, 90); Aynı anda, tamponuna silme çıkartma yapıştırılmış bir taksi zıncı diye durdu önünde, üzerine su, çamur ve Madonna'nın Like a Virgin şarkısını sıçrata sıçrata. (EŞ, BVP, 13); Taksi şoförleri su birikintilerini inadına insanların üzerine sıçratıyorlar. (SFA, AVBY, 26).*

sınat- [sına-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıralat- [sırala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sırıt- [sırıt-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 847^a), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir.

sıvat- [sıva-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıvazlat- [sıvazla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıyırt- [sıyırt-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sızlat- [sızla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *En güzel ses bile bu yarayı incitip sızlatıyor... (RNG, DK, 239); Fiziksel sönüklüğünün kızının genç kalbini sızlattığını açıkça görebiliyordu. (EŞ, BVP, 136); Bu mutlu sahili bomboş, halksız görmek insanın içini sızlatıyor, kalbini kırıyor. (BLC, KNYE, 86).*

sildirt- [sil-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sivrilt- [sivril-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Açık hücre kapılarının önünde nakış istinsah eden, kalıp ve boya hazırlayan, kalemlerini sivrilten nakkaşlar ben yabancıya yan gözle dikkatle baktılar. (OP, BAK, 66).*

siyahlat- [siyahla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

soğuklat- [soğukla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gir içeri, kendini soğuklatırsın!*

(RHK, MH, 29).

soğut- [soğu-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şimdilik Meral'i benden soğutabilecek tesirlerin koleksiyonunu yapmakla meşguldürler.* (PS, Y, 114); *Çayını soğutma.* (OP, YH, 199).

solut- [solu-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

somurt- [somurt-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir; çünkü ilk biçimi (“szomorú” bk. *A Magyar Nyelv Történeti Etimológiai Szótára* 1976: 780) kullanılmayan fiil kelime şeklindeki –t- ettirgen çatı şekli getirildiği tabanda kalıcılaştırmıştır. *Siz istediğiniz kadar somurtun!* (AHT, SAE, 336); *Mecliste zehir gibi, yılan gibi ekşi bir suratla somurtup oturdu.* (MCR, M, 732^a).

sordurt- [sor-dur-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sordurturum, yarın sordurturum sana!* (OK, EK, 64).

sorut- [sorut-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 847^a), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir.

söylet- [söyle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Adam gibi adam lafını çift söyletmeyecek.* (KT, EŞM, 27); *Artık ben mahrum kaldığım temaşa-yı latifi unutarak bu pederi söyletmek istiyordum...* (HZU, BYT, 78); *Başının her parçasına yalan söylettiği hâlde boynunun gevezeliğine mani olamamanın azabı içindeydi.* (PS, Y, 276); *Böyle bir sözü ancak karşısındakini delik deşik eden bir seziş söyletebilirdi.* (AHT, H, 196); *Fakat soğukta daha fazla durmak ve onu söyletmek bana güç geldi.* (SA, YD, 43); *Hâlbuki bunu bana söyleten, bilmem neden, bu gece yalnızlığımdan hâsıl olan bir ez’a-yı derûndan başka bir şey değil...* (HZU, BYT, 116).

sulat- [sula-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

susat- [susa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ağlamak beni derinden susatıyordu.* (OP, BAK, 201); *Bir akıllı adam, bunu görüp dedi ki: Yiğidim bu cevizler seni susatır!* (MCR, M, 404^a).

sümkürt- [sümkür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

süpürt- [süpür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sürdürt- [sür-**dür-t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tahta oturtacağı bir şehzadeye yirmi dokuz yaşına kadar budala ve mutlu bir çocuk hayatı sürdürtebilen bir imparatorluk, tabii ki yıkılmaya, dağılmaya, yok olmaya mahkûmdur.* (OP, KK, 398).

sürt- [sürt-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

sürüklet- [sürükle-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Halit Ayaracı öldürdüğüm köpeği bana sürükletmiş olmanın kendisine bahsettiği memnuniyeti en cömert şekilde ödeyecekti.* (AHT, SAE, 356).

sürüt- [sürü-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şakırdat- [şakırda-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir şeye canı sıkıldığı zaman o böyle yapar, selamını askerce verir, kılıcını şakırdatırdı.* (RHK, MH, 21); *Kına gecesinden başlayıp üç gün elekçi karuları zilsiz, deflerini gümbürdeterek, parmaklarını şakırdatarak “Nur ol, yaşa”larla camları zangırdattılar.* (RHK, MH, 88).

şaklat- [şakla-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aynı zamanda elindeki kamçıyı Sarı Bal’ın sırtı üzerinde şaklattı.* (RHK, MH, 73); *Sanki kırbacını şaklatarak kendilerini zorla oynatıyor, iyice alıştırdıktan sonra gösterecekleri hünerlerden kaç para kazanacağını kestirmeye çalışıyordu.* (KT, EŞİ, 61).

şampuanlat- [şampuanla-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şangırdat- [şangırda-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şapırdat- [şapırda-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İri türbe eriğini ısırmuş gibi ağzını şapırdatıyordu.* (RI, HS, 254).

şaplat- [şapla-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şaşalat- [şaşala-**t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şaşırt- [şaş-**ır-t-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Günaydın, benim güzel torunum,” diye cevap verdi Cicianne, herkesi belleğinin berraklığıyla şaşırtarak.* (EŞ, BVP, 139); *Kendisiyle muttasıl alay etmesine, onu şaşırtmaktan hoşlanmasına, bazen garip mizacıyla açıkça düşmanlık etmesine, onu içten yıkmaya çalışmasına rağmen Mümtaz da Suat’ı severdi.* (AHT, H, 220); *Sonra Makbule de belki fazla*

meraklanacak, ayılıp bayılacak onları büsbütün şaşırtacaktı. (RNG, DK, 222).

şenelt- [şenel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şıkırdat- [şıkırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. ...*arada sırada da kendisinden beklenen küfrü söyler gibi hırçın bir tavırla kaşıkları şıkırdatıyordu. (SA, YD, 80).*

şımart- [şımar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Asya'yı şımartıp içmeye zorladığın yetmiyor mu? (EŞ, BVP, 265).*

şişirt- [şiş-ir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şişlet- [şişle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şişmanlat- [şişmanla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

takırdat- [takırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kız alışkın bir elle iki kanatlı kapının demir halkalarını bulup takırdattı. (SA, YD, 22).*

tamamlat- [tamamla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Acaba yapılması söz konusu olan görev, Yunanlılara, saldırı hazırlıklarını tamamlatacak yurdun kutsal topraklarından daha bir kısmını çiğnetecek ve pek sevgili yurttaşlarımızdan daha bir kısmını süngüler altında inletmek için gerekli fırsatı ses çıkarmadan bağışlamak mıydı? (MKA, N, 329).*

tangırdat- [tangırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tanıt- [tanı-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. ...*Celâl'de bu buluşları 'İster İnan İster İnanma' köşesinde coşkuyla tanıtırđı. (OP, KK, 95); Bu suretle kendisini hiç kimseye tanıtmaz. (MCR, M, 164^a).*

tarat- [tara-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dadı mı, Hürmüz Kalfa'yı çağırıp saçını taratmış, ördürmüş, başına evli hotozlarının en süslüsünü sardırması... (YKK, HOŞ, 143).*

taşıt- [taşı-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İhtimal, onun için koca denin sermayenin iyi işletilme şekillerinden biri de kendisini yolda yarı yarıya olsun taşıtmağı. (AHT, H, 86); Ovada heybeyi eşeğe taşıtırsam, koca dağa bu yük ile nasıl çıkarım? (SA, YD, 117).*

taşlat- [taşla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O, azapçı Şeytan, Fil Ashâbı ile Lut*

kavmini nasıl taşlatmışsa onları da tıpkı öyle taşlatmış, helak etmiştir. (MCR, M, 537^b).

tavsat- [tavsa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İnançsızlığı korumak ve sürdürmek (hiç tavsatmadan, sistemli bir biçimde, en ufak bir duraksamaya kapılmadan) olağanüstü bir çaba ve doğru dürüst ön eğitim gerektirir –başka bir deyişle polis tarafından sık sık sorgulanmış olmayı.* (MK, VDH, 191).

tazelet- [tazele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tekrarlat- [tekrarla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bizi birbirimize düşüren iddialarını ona tekrarlattım.* (OP, BAK, 28).

temizlet- [temizle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tepelet- [tepele-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

terlet- [terle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dar, kuytu sokaklar insanı yakıyor, soluğunu kesiyor, terletiyordu.* (RHK, MH, 81); *Çocuklarla da pek oynar, obanın kızlarını ardına takınca ormanda koşturup terletir, sonra da hepsini bicik bicik yanaklarından öpermiş...* (SA, YD, 116).

tertiplet- [tertipte-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tıkat- [tıka-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tıkırdat- [tıkırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kaymakam sual sorarken bir elini kaldırıp işaretler yapıyor, öbür elinin parmakları ile de masayı tıkırdatıyordu.* (SA, KY, 172).

tıklat- [tıkla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Galip, kapısını tıklatıp biraz bekledikten sonra Celâl'in odasına girdi.* (OP, KK, 312); *Üst katta 16 numaralı odanın kapısını çekinerek tıklattı.* (KT, EŞİ, 159).

tingıldat- [tingılta-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tingırdat- [tingırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dediğim gibi, bir gün dükkâna getirmiş, tingırdatmaya başladı.* (SA, YD, 64).

tınlat- [tınla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tıpırdat- [tıpırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tırkazlat- [tırkazla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tırnaklat- [tırnakla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tırpanlat- [tırpanla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tırtıklat- [tırtıkla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

titret- [titre-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir vakitler nasıl da içimi titretirdi bu iki sözcük.* (PK, AOS, 18); *Aşk, sebepsiz yeryüzünü titretir.* (MCR, M, 574^a); *Bu yumuşak başlı koyunları önlerinde titretmek için vahşi ve unutulmaz bir katliam yapmak!* (BLC, KNYE, 49).

tokatlat- [tokatla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tokurdut- [tokurda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

toplat- [topla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Demin sözünü ettiğimiz Konyalı Hoca Efendi, vaazlarını yazdırıp toplattığı kalın kitabının bir yerinde şöyle buyurmuşlar: Kalenderiler âlemin fazlasıdır.* (OP, BAK, 354).

tornalat- [tornala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tozut- [tozut-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

tökezlet- [tökezle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

törpület- [törpüle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

töskürt- [töskür-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tutuklat- [tutukla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Onun yerine İstanbul’da dosdoğru emniyet müdürlüğüne git de kendini bir güzel tutuklat!” diye araya girdi...* (EŞ, BVP, 129); *Ben de Vali Vekilini ve Jandarma Alay Komutanını birlikte tutuklattım.* (MKA, N, 153).

tüket- [tüket-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

türet- [türe-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Compassion” sözcüğünü “acı çekmek” kökünden değil, “duygu” kökünden türeten dillerde sözcük aşağı yukarı aynı anlama gelir; ama kötü ya da değersiz bir duyguyu anlattığı kolay kolay söylenemez.* (MK, VDH, 28).

ucuzlat- [ucuzla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Saatini sattı, sıcaklar devam*

ettiğinden sürekli kirlenen kolluklarını, yakalığını, gömleğini değiştirdi; yemeğinden, sigarasından ufak bir tasarruf yaptı, otelini ucuzlattı, fakat gene de aç, yersiz kimsesiz, büsbütün ümitsiz kaldı. (RHK, MH, 148).

uçurt- [uç-**ur-t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ufalt- [ufal-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

uğrat- [uğra-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Düşürmek* (bk. KAÇALIN 2006a: 328^b).
İçinde, yelkeni sen açarsın, ben açarım kavgasına tuttuğu cambazlar, kayığın ikiye bölünme numarasıyla izleyicileri şaşkınlığa uğrattılar. (SA, KC, 60); *Sonra onu hayal kırıklığına uğrattığımı düşündüm.* (OP, YH, 28).

ulut- [ulu-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

unut- [unut-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 179^b).

uygulat- [uygula-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu son sözlerimi özetlemek gerekirse, diyebilirim ki ben ulusun vicdanında ve geleceğinde hissettiğim büyük gelişme yeteneğini bir ulusal sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş bütün topluma uygulatmak zorundaydım.* (MKA, N, 40).

uyut- [uyu-**t**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Demek kızımı yetim olarak doğduğu zamandan beri her gece bu ninni ile uyutmuşlar.* (RNG, DK, 327); *Mademki beni aylarca kemanının güzel sesleriyle uyutup uyandırdın...* (RNG, DK, 165); *Zekâmın istikametinden gururuma saptığı bu bıçağın acısı beni uyutmadı.* (PS, Y, 24).

2. *uyut-* fiili “aldatmak, kandırmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2047^a) anlamında ettirgen çatı işlevinde değildir. *Nuran bu kanı kendisinde tehlikeli bir miras gibi yıllarca gezdirmiş, onu uyutmağa, onu inkâra çalışmıştı.* (AHT, H, 137).

uzat- [uza-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Cadde kalabalık olduğu için arka sokaklara sapsmiş ve yolu uzatmıştı.* (PS, Y, 246).

ünlet- [ünle-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

üret- [üre-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu örneklere bakarak, tahtadan yapılan Eyüp oyuncaklarını yeniden üretmenin hiç de zor olmayacağını söyleyebiliriz.* (SA, KC, 157).

ürküt- [ürk-üt-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Adaya ilk gelenlerin yaptığı en akıllı iş, buranın temel sakinleri olan martıları ürkütmemek, onların yaşamını tehdit etmemek olmuştur.* (ZL, SA, 12).

ürpert- [ürper-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Açık balkon penceresinden deniz ve ihlamur kokan bir bahar rüzgârı esti, tül perdeleri kaldırıp ağır çekimle sirtlarımıza bıraktı ve çıplak vücutlarımızı ürpertti.* (OP, MM, 12); *İnsanın vücudunu ürperterek haşlıyorlar, insan iki yana çarpındıkça leş gibi kokuyorlardı.* (OK, EK, 6).

üşüt- [üşü-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. CLAUSON 1972: 258^b). *Kapının önündeki donmuş sular ayaklarımı üşütüyordu.* (SA, YD, 43).

2. *üşüt-* fiili “delirmek, aklını yitirmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2067^a) anlamında ettirgen çatı kelime şekli değildir.

ütület- [ütüle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ceketi, pantolonu bir terziye yollayıp ütületmiş, kunduralarını boyatmıştı.* (KT, EŞİ, 419).

verdir- [ver-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Genç adam parayı verdirmemek için samimi bir acele gösterdi.* (SFA, AVBY, 63); *Daha fazla altın verdirtmek için ayaklarının altını ateşe verdiler.* (BLC, KNYE, 42).

yadırgat- [yadırga-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Uykusuz geçen geceden sonra, sokağa adımını attığında Galip, karın sandığından da çok yağdığını, Nişantaşı'nın tekdüze kurşunî rengini örten beyazın yadırgatıcı aydınlığından anladı.* (OP, KK, 68).

yağlat- [yağla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yakalat- [yakala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ressamımız “Karaca” adlı tablosunu yapabilmek için yakalattığı bir karacayı atölyesine getirmiş ve yeşil dalların arasına model olarak yerleştirmiştir.* (SA, AVD, 50).

yalanlat- [yalanla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yalat- [yala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yaldızlat- [yaldızla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Karamanlı bakkal bıyıklarına inciler dizdirse dizdirebilir, saçlarına altın yıldız yaldızlatsa yaldızlatabilir.*

(SFA, AVBY, 79).

yalıt- [yalıt-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

yalpalat- [yalpala-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yalvart- [yalvar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Son sahneden önce, Papatya'nın neredeyse çocuk yaştaiken kendisini kandırarak namusunu lekeleyen kötü kalpli zengini yalvarta yalvarta öldürmesi de coşkuyla karşılanıyordu.* (OP, MM, 453).

yamat- [yama-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yanıl- [yanıl-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sezgilerinin kendisini yanılabileceğine inanmaya başlarsa şehirde kaybolacağından kuşkusu yoktu hiç.* (OP, KK, 214); *Cihanda hiçbir nakit yoktur ki o, isteklileri yanıltmasın.* (MCR, M, 432^a).

yankılat- [yankıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yansıt- [yansı-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yönetmen Atif Yılmaz, birkaç saniye süren sahnede, Anadolu'daki erkek çocukların büyüünce kamyon şoförü olma arzularını ustaca yansıtır.* (SA, KC, 26); *Her ailede vardır böyle nesnelere; kim bilir ne vakit alınmış, kullanıla kullanıla paralanmış ama hâlâ ortalıkta dolaşan, bir başka dönemi, bir başka modayı yansıtan ama gene de bir türlü çöpe atılamayan nesnelere.* (EŞ, BVP, 309).

yaptırt- [yap-tır-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...herkesle birlikte yemekten sonra sigara dumanları arasında dedikodu yaptırttığın ses.* (OP, KK, 336); *Bizim kendi ruhumuzu ve çocukluğumuzu yansıtan bir televizyonun yapılmasını da ben istedim, ben yaptırttım o aracı.* (OP, YH, 129).

yarat- [yara-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. ERDAL 1991: 793). *Ben onu yaratmıştım, o da beni!* (OP, KK, 111-112); *Güneşin, Madra Dağları'nın üstündeki bulutlara vurarak onları kızılaştırarak ve oradan tekrar denize akseden son ışıkları, başka başka istikametlerde kırışan sulara türlü renkler yaratıyordu.* (SA, YD, 123); *...ölmüşlerin doğal yeteneklerini, saygıdeğer olduğu düşünülen bu kadar bilimi yaratmaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya sevk eden neden, şöhrete olan susuzluk değil de ne?* (DE, DÖ, 99).

yargılat- [yargıla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yasaklat- [yasakla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yaşart- [yaşar-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İnsanlık onuru gözlerini yaşartacak kadar yaralanmıştı. (KT, EŞM, 179); Yüzünü ekşitip gözlerini yaşartarak dudaklarını oynatmaya başladı... (MCR, M, 534^a).*

yaşat- [yaşa-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bizans döneminde İstanbul'a gelen Vikingler'in adını günümüzde de yaşatıyoruz. (SA, KC, 29); Vapurda çıkan salgın hastalıktan dolayı, yarı baygın durumdaki birçok çocuğun öldü sanılarak denize atıldığını gören Manastırlı Hasan Edip Bey, oğlu Naci'yi yaşatmakta kararlıdır. (SA, KC, 113).*

yavaşlat- [yavaşla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat gittikçe adımlarımı yavaşlatıyor, bu fırsattan istifade ederek Lâmia'yı sormadığıma pişman oluyordum. (RNG, DK, 293); Kenan, cevap vermedi; adımlarını yavaşlattı, kendi parçalarından birini ıslıkla çalmaya başladı. (RNG, DK, 18).*

yayımlat- [yayımla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Öyle ki sırf bu heyecanla on beş yıldır ilk defa bir buluşumu bütün ayrıntılarıyla kanıtlayan bir yazıyı kaleme alıp yayımlatmayı düşündüm, ama hemen de kararımdan caydım. (OP, KK, 81).*

yazdırt- [yaz-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...parasızlık ve ilgisizlikten şikâyetçi bu büyük üstatlara sayfaları yazdırtıp, nakşettirip, ciltlettirip kitabı İstanbul'a yollamaktı. (OP, BAK, 15).*

yedirt- [ye-dir-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O arslana kendinizi yedirtecektiniz. (AHT, SAE, 117).*

yenilet- [yenile-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yeşert- [yeşer-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kışın onlara ölüm vermemişse de bahar yüzünden yine diriltip yapraklandırır, yeşertir. (MCR, M, 61^a).*

yıkata- [yıkata-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama bana çamaşır yıkatan... (OP, BAK, 57); Enişte Efendi'yi bir kör ile yarı budalaya yıkatmaktan elverişli ne olabilirdi? (OP, BAK, 258); Kadına sorduğum zaman madamın kendi çamaşırlarını da benimkilerin arasına katıp ona yıkattığını öğrendim. (SA, YD, 42).*

yıllat- [yılla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yıprat- [yıpra-**t**-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

yırt- [yirt-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 958^b), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı kelime şekli değildir.

yinelet- [yinele-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yoğalt- [yoğal-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yoğurt- [yoğur-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yoklat- [yokla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yoldurt- [yol-**dur-t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yollat- [yolla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Annem çok sevdiği bir tayyörü lekelenirse, Hilton’un kuru temizlemecisine yollatır ve lobideki pastanede arkadaşları ile çay içmeyi severdi.* (OP, MM, 117).

yont- [yont-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 947^a), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı kelime şekli değildir.

yort- [yort-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Upuzun, uçsuz bucaksız çöllerde gâh topallayıp meyus olarak, gâh koşup yortarak gider durur.* (MCR, M, 446^a).

yorumlat- [yorumla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yönelt- [yöne-**l-t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...bu pek yaygın hukuki soruyu yönelttim ve mağrur bir edayla verdiği cevabı ilk defa duyuyormuş gibi kaşlarımı kaldırarak dinledim.* (OP, BAK, 225); *İnsanları kategorilere ayırmanın mümkün olduğu ölçüde, en şaşmaz kıstas onları hayat boyu sürüp giden şu ya da bu etkinliğe yönelten çok derinlere kök salmış arzularıdır.* (MK, VDH, 199).

yönet- [yöne-**t**-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (krş. BANGUOĞLU 2007: 209).

yudumlat- [yudumla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yuhalat- [yuhala-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yumurtlat- [yumurtla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yumuşat- [yumuşa-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat sanat bile bazı tabiatları yumuşatamıyordu.* (AHT, H, 151); *Aralarında köycülük tahsili için Paraguay’a gidip senelerce kalmış biri vardı, sesini tatlılaştırıp yumuşatarak türlü şeyler*

soruyor, hiçbir şey ifade etmeyen kısa cevaplar alıyordu. (SA, YD, 76).

yuvarlat- [yuvarla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yücelt- [yücel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gönlüne nefhettiğim o nefhadan, o feyizden dalga dalga coşan sesini yücelt. (MCR, M, 60^a); Onu bu delikte yarayacak onu burada yüceltecek sanatları seçti de diğerlerini bıraktı. (MCR, M, 351^b).*

yüklet- [yükle-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onun ölümü üzerine yükletmişler. (AHT, H, 108); Hayvana takati derecesinde yük yüklet. (MCR, M, 19^a); Hem de bütün suçu bize yükletmek şartıyla... (KT, EŞİ, 303).*

yükselt- [yüksel-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dışarıdan gelen ambulans sirenini bastırmak için sesini yükseltti. (EŞ, BVP, 98); Hayretle kollarını kaldırdı; küçük vücudunu yükseltmek ister gibi ayaklarının ucunda kalkınarak... (RNG, DK, 6).*

yürüt- [yürü-t-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Eskimiş araçlar, dokuz işçi ve ben muhasip-kâtip ile yürütmeye uğraştığı dede zanaatını pırıl pırıl makineler ve yüzlerce işçiyle yapan koca fabrikalar var. (PK, AOS, 53); Konu üzerinde titiz bir araştırma yürütmüş biri olarak konuşuyorum. (EŞ, BVP, 216); Toplum bilim yolunda yürütmekte kararlı olan Besim Ömer Paşa, Gülhane Askerî Tıbbiye'nin yakınındaki, üç oda ve bir sofadan ibaret olan doğumevini açar. (SA, KC, 38).*

2. yürüt- fiilinin şu anlamları ettirgen çatı işlevini taşımaz: a. Hırsızlık yapmak. *Celâl Salik ondan her zamanki gibi yürütmüştür. (OP, KK, 312); Az önce saydıklarımın başka, Dante'den, Dostoyevski'den, Mevlâna'dan, Şeyh Galip'ten de hep bir şeyler yürütmüştür. (OP, KK, 101). b. Akıl yürütmek, tahmin yürütmek. *Böyle olmalıydı herhalde, bu hususta Zeliha'nın tek yapabileceği tahmin yürütmekti zira hiç böylesi bir dinginliği tatmamıştı, tadabileceğini de sanmıyordu. (EŞ, BVP, 16).**

zangırdat- [zangırda-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kına gecesinden başlayıp üç gün elekçi karıları zilsiz, deflerini gümbürdeterek, parmaklarını şakırdatarak "Nur ol, yaşa"larla camları zangırdattılar. (RHK, MH, 88).*

zayıflat- [zayıfla-t-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Eski sevgiliyi düşmanlaştırmak değil, düşmanını bünyene almak suretiyle zayıflatmaktı arzulanan. (EŞ, BVP, 84);*

Öteden beri çıtı pıtı bir kadındı ya, ihtiyarlık onu iyice küçültüp zayıflatmıştı. (EŞ, BVP, 113).

zehirlet- [zehirle-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zımbalat- [zımbala-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zımbırdat- [zımbırda-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zingırdat- [zingırda-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zıplat- [zıpla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zırlat- [zırla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zonklat- [zonkla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zorlat- [zorla-**t**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. ...*sonra bu rezil resmi de benim önüme bir örnek diye koyup, beni baka baka aynısını yapmak gibi çirkin ve haysiyet kırıcı bir şeye zorlatmıştı...* (OP, BAK, 382).

4.2. -(İ/E)r- Çatı Şekline Dair Malzemenin İncelenmesi:

ağar- [ağar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. ERDAL 1991: 499).

aksır- [aksır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 251^a).

aktar- [aktar-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 81^b), ettirgen çatı işlevinde değildir.

anır- [anır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. TIETZE 2002: 178^a).

apar- [apar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. TIETZE 2002: 72^b).

artır- [art-ır-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. CLAUSON 1972: 210^a). *Asırlar sonra, zamanımızda, şehirleri geceleyin nura boğan elektriğin ruhlarımızdaki karanlığı artıracağıni sezemeyen bir çağın emekleme yıllarında, bu çizgi varış değil, kalkış noktasını buluyor. (PS, Y, 25); Fakat onlar, saygısızlıklarını arturdıkça artırıyorlar. Kenan'ı kasabanın çalgıcısı mevkiine indiriyorlardı. (RNG, DK, 41); Kafeyi bir Kundera sahnesine benzetmek Armanuş'un ilgisini bir kat daha artırmıştı. (EŞ, BVP, 209).*

aşer- [aşer-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

aşır- [aş-ır-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. 2. *aşır-* fiili “çalmak, çalıp götürmek, araklamak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 138^a) anlamında ise ayrı bir fiildir ve ettirgen çatı işlevinde değildir. *Yine küstahlar edebi terk ederek sofradan artıkları aşırdılar. (MCR, M, 5).*

ayır- [ayır-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 66^b; SEVORTYAN 1960: 187) ettirgen çatı işlevinde değildir.

bağır- [bağır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 318^a).

başar- [başar-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. ERDAL 1991: 742) çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir.

batır- [bat-ır-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir Osmanlı padişahıyla birlikte sürgün hayatı yaşayan bu Van kedisinin en önemli özelliği, yemeğini bakıcısının çatala batırarak sunmasıymış. (SA, KC, 10); Oysa Nasmith'in torpidosu nakliye gemisine değil, ona bağlı olan bir mavnaya isabet etmiş ve onu batırmıştır! (SA, KC, 19).*

- beler- [beler-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. TIETZE 2002: 178^b).
- belir- [belir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 341^a).
- bitir- [bit-ir-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. “*Hikâyemi bitirmedim”, dedi Galip öfkeyle.* (OP, KK, 204); *İçeride sofranın ikisini beklediğini gördüler, herkes kahvaltıyı bitirmişti.* (EŞ, BVP, 201).
- bozar- [bozar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. TIETZE 2002: 378^a).
- buyur- [buyur-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 387^b; KAÇALIN 2006a: 113).
- çağır- [çağır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 410^a).
- çevir- [çevir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.
- çığır- [çığır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.
- çıkır- [çık-ar-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. *çingar-* ERDAL 1991: 743). *Kâh kuşlar gibi ötmeğe, kâh kediler gibi miyavlamağa, kâh denizden geçen sandalcılarla sokak satıcıları gibi sesler çıkarmağa başladı mı bunları, asıllarından ayırmak çok defa, yalnız bizler için değil, hattâ o seslerin sahipleri için bile mümkün olmazdı.* (YKK, HOŞ, 17); *Kim olduğunu çıkaramadığı mavi güzel saçlı kızla, alfabenin son sayfalarının okunacağı okuldan uzaklaşan bir belediye otobüsündeydiler.* (OP, KK, 19).
- çöker- [çök-er-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. TIETZE 2002: 533^b).
- çökür- [çök-ür-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. CLAUSON 1972: 416^b).
- değir- [değ-ir-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Değirmek, dokundurmak.
- delir- [delir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.
- devir- [devir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.
- doğur- [doğ-ur-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Ettirgen çatı şekli –ur-, tabana “doğmasını sağlamak” anlamı katar. (bk. KAÇALIN 2006a: 113). *İhsan, karısını, gerçekten ağır araz gösterdiğini söyleyen doktorlara kapılarak hastanede doğurmağa kandırdığı için kendisini hiç affetmemişti.* (AHT, H, 16); *Kıskançlığın, sevginin, pişmanlığın, arzunun, ümitsiz tapınma duygusunun bu üst üste uzattığı*

çehreler, kendi içinde ve teninde bir büyük fırtına gibi derinden coşup çoğalan, ona yanaşacak, hattâ nefes alacak en küçük yer bırakmayan ve genç adamı doğurdukları âlemde hapsedip tüketen bu çehreler, denebilir ki, onun üst üste değişen dünyalarıydı. (AHT, H, 60).

doyor- [doy-**ur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Karnını doyuran evini bırakıp kaçmıştır. (PS, Y, 201); Ne bu muhteşem güzellik ne bu hayret verici meziyetler beni tamamıyla tatmin etmedi, ruhumu doyurmadi. (RNG, DK, 253); Ruhum o kadar açtı ki onu ancak bir ilâhi vecit doyurabilirdi. (YKK, HOŞ, 152); Sevgi karın doyurur mu? (SFA, AVBY, 11); Simsiyah kanatlarında mavi ışıltılarla kargalar, “Gaak, gaak!” diye sekerek karınlarını doyururlarken, yırtıcı kuşlar kanatlarıyla havada daireler çizmeye başlayınca, karga sürülerinde ürkeklik artardı. (OK, EK, 1).*

duyur- [duy-**ur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Nasıl dediğim gibi değil mi?” diye sorarken, bakkal içeri girince, onu yatağının kenarına oturtur, bana da duyuracak bir sesle benden bahsederdi... (SA, YD, 25); Bana kalsaydı, Şeküre ile kimseciklere duyurmadan, düğün yapmadan gizlice nikâhlanır, onun kocası olur ve evliliği ondan sonra savunurum. (OP, BAK, 233).*

düşür- [düş-**ür-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Başka bir çocuk olsaydı, konaktaki vaziyeti onu hakir bir mevkiye düşürürdü. (RNG, DK, 25); Bu egosantrik insan telâkkisi, bütün aşkları anlaşmazlığa düşüren ve kine çeviren ters bir disiplin doğurmuştur. (PS, Y, 347); Yeni gelenler, iskemlelerin arkasına asılmış duran paltoları düşürerek ve her geçtikleri yerde bir kaynaşma doğurarak uzun müddet dolaştıktan sonra bir yer bulup oturuyorlar ve ıslak kasketlerini çıkarıp başlarını kaşımaya başlıyorlardı. (SA, YD, 16).*

eğir- [eğir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 113^a; TEKİN 2001: 101^b).

emzir- [emz-**ir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. [*emüz-* filinin ettirgen çatı *-ir-* ekini almasıyla oluşmuştur (CLAUSON 1972: 165^a). Ettirgen çatı şekli *-dir-*, *-zir-* biçimine dönüşmez (krş. ERKMAN-AKERSON 1997: 167)]. *Bir kısmı öbek öbek olmuş konuşuyor, bir kısmı kucağındaki yahut yanındaki bebeklerle uğraşiyor, onları emziriyor, bir kısmı da aşağıda davulcuların etrafında itişip kakışan biraz*

daha büyükçe çocuklara bağıyordu. (SA, YD, 79).

evir- [evir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 14^a).

geber- [geber-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 691^a).

geçir- [geç-**ir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat bunu bu saf çocuğa söylemek, anlatmak şöyle dursun, aklından böyle bir şey geçirdiğini hissettirmekten bile utanıyordu.* (RNG, DK, 79); *Böylece hayatımın ilk yarısını bir başkası olmak istediğim için kendim olamadan, ikinci yarısını da kendim olamadığım yıllar için pişman olduğum için başkası olarak geçirecektim.* (OP, KK, 196); *Herkes mahsulünü, yolcusunu bunun üzerinden geçirmeye mecbur.* (SA, YD, 8).

gider- [gid-**er**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. DENY 1941: 349; EMRE 1934: 61-62; TIETZE 2009: 154^a). *Daha ziyade aynı sahile çarpan bir yığın dalganın asırlar boyunca yaladığı, yuttuğu, bütün kenarlarını sildiği hususiyetlerini giderdiği bir çakıl taşına benziyordu; herhangi bir kumsalda gezerken binlercesini gördüğümüz o yuvarlak ve sert çakıllardan biri!* (AHT, H, 259).

göçer- [göç-**er**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. TIETZE 2009: 167^b).

göçür- [göç-**ür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kız evlendirmek* (bk. KAÇALIN 2006b: 193^a).

gönder- [gönder-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 730^a).

göster- [göster-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (krş. LEWIS 1960: 146).

götür- [götür-] Bir çatı oluşumu olduğu düşünülen fiil (örneğin bk. ERDAL 1991: 718; “kaldırmak, yükseltmek” TEKİN 2001: 106^a) ettirgen çatı işlevinde değildir.

hapşır- [hapşır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

hapşur- [hapşur-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

hıçkır- [hıçkır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

ısır- [ısır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 251^b).

içer- [içer-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

içir- [iç-**ir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Midesinde ne var ne yok kusturup çıkarttırdıkları yetmiyormuş gibi, fincan fincan berbat kokulu boz bulanık bitki*

çayları içirmişlerdi zorla. (EŞ, BVP, 73); *Bize fazlasıyla sıcak su içir.* (MCR, M, 108^a).

kabar- [kabar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. CLAUSON 1972: 585^b).

kaçır- [kaç-ır-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gözlerini ilk kaçırın Zeliha oldu.* (EŞ, BVP, 31); *Kamyon şoförü Kadir İnanır, köylü kızı Türkan Şoray'ı kaçırmış olduğu için evde pek hoş karşılanmaz; üstelik karısı, annesinin evinde yoktur.* (SA, KC, 26); *Üç yıllık evlilik hayatları boyunca, belirsiz bir yerdeki bilinmeyen bir hayatın neşe ve eğlencesini kaçılmaktan şikâyetçi gözüken hep Rüya olmuştu, Galip değil.* (OP, KK, 57); *Kibar su şehirlerinin, meşhur at koşularının ve hele sergi ve tiyatroların mevsimini kaçırılmamaya gayret ederdi.* (RNG, DK, 8). 2. Fiil “delirmek” anlamında ettirgen çatı işlevinde değildir.

kavur- [kavur-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. ERDAL 1991: 715), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir.

kayır- [kayır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

kaytar- [kaytar-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 675^a), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir.

kemir- [kemir-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 723^a), ettirgen çatı işlevinde değildir.

kıvır- [kıvır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

kızır- [kızır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

kopar- [kop-ar-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Cavidan, salkımın ucundan bir küçük parça kopardı.* (RNG, DK, 11); *Lâmia, ara sıra çiçek koparmak bahanesiyle köşkün etrafında dolaşıyor...* (RNG, DK, 93); *Birinin, ötekini ipten düşürmek amacıyla silahlandığı Usame Bin Laden ipi koparmaz; ama bağlandığı direkleri yıkar...* (SA, KC, 62).

kotar- [kotar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

köpür- [köpür-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. ERDAL 1991: 717), ettirgen çatı işlevinde değildir.

kubar- [kubar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

kudur- [kudur-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

kurtar- [kurtar-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. *kutgar-* ERDAL 1991: 735), ettirgen çatı işlevinde değildir.

morar- [morar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

onar- [onar-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. ERDAL 1991: 736), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir.

öksür- [öksür-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

öner- [öner-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

pişir- [piş-**ir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bundan böyle canı ne çekerse onu pişirecekti.* (EŞ, BVP, 49); *Halk onu pişirip bal gibi tatlı bir hâle koyar.* (MCR, M, 112^a).

sarar- [sarar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. ERDAL 1991: 503).

savur- [sav-**ur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bildiğimiz biçimde güldüğünü, kahkaha savurduğunu, hatta gülümsediğini hemen hemen hiç görmedim.* (PK, AOS, 66); *Ha ha ha hay diye savurduğu kahkahalar yüzünü canlandırmaz, aksine buruşturur, biçimsizleştirir, ‘pis’ bir anlama vardırırdı.* (PK, AOS, 72).

sıyır- [sıyır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

şaşır- [şaşır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

şişir- [şiş-**ir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yok, eğer Feride yapmışsa, biberlerin içlerini pirinçle öylesine tıka basa şişirirdi ki daha tencerede pişerken kenarlarından açılır, etrafa saçılırlardı.* (EŞ, BVP, 32).

taşır- [taş-**ır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İnsanın her türlü isteğini taşıran, tutkusunu, açlığını kabartan deniz, engin Karadeniz ise, bütün bu yoksul halkın ayakları altında; taraçanın yenik direklerine sarılarak, süprüntülü kenarlara sürünerek, fırlatılan artıkları kaparak mutlu mırıldanıyor, yaltaklanıyordu.* (RHK, MH, 81).

tıksır- [tıksır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

tozar- [tozar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

töskür- [töskür-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

uçur- [uç-**ur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Senelerce aramızda sefalet içinde yaşayan bu meçhul sanatkârı birdenbire göklere uçurdular, emsalsiz bir dâhi yaptılar.* (RNG, DK, 12).

uyar- [uyar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. DENY 1941: 350).

üfür- [üfür-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

ürper- [ürper-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

üşür- [üş-**ür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. “Üşmek işini yaptırmak, saldırtmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2067^a).

yakar- [yakar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. ‘jajkara’ RÄSÄNEN ‘*Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*’ 1969: 179^b).

yaşar- [yaşar-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

yatır- [yat-**ır**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Uyanık değilse, koltuğunda uyuyup kalmışsa eğer, uyandırıp yatağına yatırmam gerekir.* (PK, AOS; 17); *Çardaktaki hasır kanepeye oturuyor, Kuzgun’un başını dizlerine yatırarak saatlerce çalgı dinliyordu.* (RNG, DK, 79). 2. *yatır-* fiili “parayı işletmek amacıyla bir yere vermek, harcamak” anlamlarında da ettirgen çatı işlevindedir. *Bir kez daha biriktirdiği bütün parayı kitaplara yatırmıştı!* (EŞ, BVP, 104).

yeşer- [yeşer-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

yetir- [yet-**ir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yitir- [yit-**ir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Babamı yitirmek değil, annemin perişanlığını görmek bunun nedeni.* (PK, AOS, 10); *Akıl sağlığı denilen şey, yolunu yitirdiği bir diyar, vaat edilmiş topraklardı; bir nevi Shangri-La.* (EŞ, BVP, 33); *Belki de aşure sayesinde yitirdiği o aile sıcaklığını yeniden edinecekti.* (EŞ, BVP, 281).

yoğur- [yoğur-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. ERDAL 1991: 725), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir.

4.3. -DİR- Çatı Şekline Dair Malzemenin İncelenmesi:

abandır- [aban-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

abanozlaştır- [abanozlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

abideleştir- [abideleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

abuklaştır- [abuklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aceleleştir- [aceleleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Acemleştir- [Acemleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

acıktır- [acı-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu hava, bu su insanı çabuk acıktırır.*
(TDK: Türkçe Sözlük 2005: 8^a).

acılaştır- [acılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

acındır- [acı-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Beyhude yere kendisine acındırmiş olacaktı.* (AHT, H, 72); *Lâkin bu ricada bulunduktan sonra Cemil Bey'in hâli insanı yalnız acındıracak bir hâldi.* (YKK, HOŞ, 167).

açıklaştır- [açıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

açındır- [açın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Konileri açındırırız, ama küreyi açındıramayız.* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 15^b).

açtır- [aç-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir şişe maden suyu açtırır.* (SFA, AVBY, 37); *Sultan bu sefer usta nakkaşlarına özel bir kitap için saray avlusunda özel köşe açtırmamış...* (OP, BAK, 69); *İnsana ağız açtırmıyordu.* (AHT, SAE, 112); *Bir âlem oldun valla, ağız açtırmıyorsun.* (PK, AOS, 31).

adileştir- [adileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

adlandır- [adla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hepsini tek tek kelimeleri telaffuz ederek adlandırdı, hepsini dikkatle seyretti Galip.* (OP, KK, 209); *Kafasında şöyle ya da böyle bir anlamın, anlamı adlandıracak bir sözcüğün belirlenmesine fırsat kalmadan fırlamıştı.* (PK, AOS, 118).

adlaştır- [adlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

afallaştır- [afallaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

affettir- [affet-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...bu resimlerdeki özentiği affettirmiyordu.* (OP, BAK, 289).

ağaçlandır- [ağaçla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ağdalaştır- [ağdalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ağdır- [ağ-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. (bk. CLAUSON 1972: 82^a).

ağılandır- [ağıla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ağırlaştır- [ağırlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Saçları adamakıllı kırılmış, hafif bir göbek gövdesini ağırlaştırmıştı.* (AHT, H, 235); *Yüklerimiz sırtımızı ağırlaştırdı, büktü.* (MCR, M, 591^a); *Bunu kendi ifadesiyle dile getiriyor, böylece günahlarını daha da ağırlaştırıyordu.* (BLC, KNYE, 82).

ahenkleştir- [ahenkleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ahmaklaştır- [ahmaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

akıllandır- [akıllan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yenmek en aptalları bile akıllandırır, en duygusuzları duygulandırır.* (KT, EŞM, 19).

akışkanlaştır- [akışkanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

akkorlaştır- [akkorlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

akortsuzlaştır- [akortsuzlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aktifleştir- [aktifleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aktüelleştir- [aktüelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

alacalandır- [alacalan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

alafrangalaştır- [alafrangalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

alakalandır- [alakalan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu suallerle şoförü alakalandırarak uykusunu açmak istiyordum.* (SA, YD, 53).

alaturkalaştır- [alaturkalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

alçaklaştır- [alçaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aldır- [al-**dır**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. Ettirgen çatı şekli *-dır-*, tabana *al-* eyleminin bir *ettiren* tarafından bir *edene* yaptırıldığı, yani birine bir şeyi

aldırmak, getirtmek ya da tutturmak (bk. KAÇALIN 2006a: 308) anlamını katar. *Madem istemiyorsun, neden sana zorla bale dersi aldırıyorlar ki?* (EŞ, BVP, 96); *Yoksa bana aldırıldığın sobaları unuttun mu?* (AHT, H, 324); *Yanımdan geçerken genzime dolan, daha derinden içime çekebilmek için bana derin soluklar aldıran o kokuyu yeniden duymak istiyorum.* (PK, AOS, 62); *Evden birisini yollayıp aldıracaklar.* (KT, EŞM, 185); *İhtiyar tüccar, kızını tekrar İzmir'e aldırmayı düşündüğü sıralarda Söke'den bir telgraf aldı.* (RNG, DK, 20); *...günlerce peşimde dolaşan Van Humbert'in bu mezara dayanarak bir resim aldırmasına müsaade etmedim.* (AHT, SAE, 9).

2. *aldır-* fiili “önem vermek, değer vermek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 69^b) anlamında ayrı bir fiildir ve bileşiminde bulunan *-dır-* ettirgen çatı işlevinde değildir. *Başınıza taş düşerse bu sahiden kötüdür; ama utanç, şerefsizlik, ayıp ya da hakaret, ancak sen aldırırsan kötü olur. His yoksa kötülük de yoktur.* (DE, DÖ, 115).

alevlendir- [alevlen-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İki amca çocuğu, yıllar sonra, aynı pavyonda karşılaşp çocukluk aşklarını yeniden alevlendirmişler.* (OP, KK, 160); *A ihtiyar uzaklaş bizden sınama ateşini alevlendirme; Ahmet'in kıskançlığı ile bizi yakma!* (MCR, M, 410^b).

alıklaştır- [alıklaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

alıştır- [alış-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Geç yattım; uyku tutmadı; Sümbül Hanım'ı da bir türlü beni vaktinde uyandırmağa alıştıramadım.* (AHT, H, 89); *Arkadaşları, dostları, bir gün rahat bırakmıyorlar, zayıf iradesinden istifade ederek biraz sefahate bile alıştırıyorlardı.* (RNG, DK, 47).

alkışlattır- [alkışla-**t-tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...Meclisi Mebusan'da Kuvayı Milliye'nin yasadışı olduğunu ileri sürüp alkışlattıran konuşmalar, kamuoyuna ulusal örgütlerden yüz çevirtmekte ve Temsilciler Kurulu'muzu güç duruma sokmaktadır.* (MKA, N, 323).

Almanlaştır- [Almanlaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

amaçlaştır- [amaçlaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

analıştır- [analaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

andır- [an-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hatırlatmak* (bk. KAÇALIN 2006b:

188^a). *Bu hâliyle daha ziyade bir kâbusu, yarım doğmuş bir fikri andırıyordu.* (AHT, H, 64); *Zihninden ve yüreğinden her ne geçiyorsa, durgun bir su yüzeyini andıran çehresinden okunmuyordu.* (EŞ, BVP, 344); *Her ikisi de kendi içlerinde bu saadetin bir nevi durgunluk içinde mumyalanmağı andırıldığını müphem surette duyuyorlardı.* (AHT, H, 210).

anılaştır- [anılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ya da eşyayı anılaştırmaya vakit bulamayan biri –Ahmet’ten geriye kalan kimse o işte, ama Aysel değil, tanımadığım biri- onları paraya dönüştürebilir.* (PK, AOS, 128).

anıştır- [anıştır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

anıtlaştır- [anıtlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

anamlandır- [anamlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yolun ortasında bir yerde, artık anamlandıramadıkları işaretler, mektuplar, bildiriler... (OP, KK, 124); Bu davranışının ardında yatanları gereğince anamlandırabiliyor mu acaba? (CT, YSÇS, 453).*

anlamsızlaştır- [anlamsızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Oysa kendisi duraksıyor, böylelikle yaşamının en güzel anlarını (yatağın başında diz çöküp onun ardından çok yaşayamayacağını düşünmesi) anlamsızlaştırıyordu.* (MK, VDH, 16).

anlaştır- [anla-ş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

anlattır- [anla-**t**-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

anonimleştir- [anonimleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

antipatikleştir- [antipatikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

apıştır- [apış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

aptallaştır- [aptallaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Arapçalaştır- [Arapçalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Araplaştır- [Araplaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

araştır- [araştır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir (bk. BANGUOĞLU 1956: 112).

argolaştır- [argolaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

arılaştır- [arılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

arındır- [arın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kar İstanbul'un dar sokaklarını genişletmiş, şehri de kalabalığından arındırmıştı.* (OP, BAK, 65).

Arnavutlaştır- [Arnavutlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

arsızlaştır- [arsızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

arttır- [art-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bugünün çalışması yarının hızını artturabilmelidir.* (AHT, H, 247); *Hâlbuki bu gezintiler ve bu ziyaretler, çektiğim azabı kat kat arttırmaktan başka bir şeye yaramayacaktı.* (YKK, HOŞ, 34); *Başkalarının neşesi azabımı arttırmaktan başka bir işe yaramıyor.* (RNG, DK, 273-274).

arzu ettir- [arzu et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ölümü arzu ettiriyor bana.* (PS, Y, 295).

asileştir- [asileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Münafık kişilerle dost olmanın şomluğu mümini de onlar gibi çirkinleştirdi, asileştirdi.* (MCR, M, 203^a).

askerîleştir- [askerîleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

astır- [as-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yeri gelince, kendilerini astıracak kadar tehlikeli bir espriyi söylemekten çekinmezler de ellerindeki bastonu, birisinin kafasına indirmek icap ederse korkudan, şaşkınlıktan donakalırlar.* (KT, EŞİ, 215).

aşındır- [aşın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kapıyı aşındıran güzel hanımları alamayacağız içeri.* (PK, AOS, 22); *Ev sahibinin kapısını aşındıran adamcağız bir sonuç alamaması üzerine başkanın karşısına çıkar...* (SA, AVD, 36).

aştır- [aş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ateşlendir- [ateşlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

atıştır- [atıştır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Ağabey kıs kıs gülüyor, atıştırıyordu.* (OK, EK, 32); *Açık perdelerin arasından dışarıda atıştırmaya başlayan kar gözüküyordu.* (OP, KK, 75); *Şevket mutfakta atıştırdırken biz Orhan ile yukarı çıktık.* (OP, BAK, 166).

attır- [at-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Banu Teyze'nin hücresinde topu topu*

birkaç saat geçirebilmişti ancak, ardından miyavlaya miyavlaya ortalığı yıkmış, kاپیyı tırmalamış, en nihayetinde kendini odadan dışarı attırmıştı. (EŞ, BVP, 78-79).

avareleştir- [avareleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ayaklandır- [ayaklan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Uzun yolculuktan sonra, gece yarısı zaten terk edilmiş gibi duran mahallede metruk tekkeyi bulacağız diye bütün köpekleri ayaklandırdık. (OP, BAK, 426); Osmanlı Hükümeti'ne, Osmanlı padişahına ve Müslümanların halifesine baş kaldırmak ve bütün ulusu ve orduyu ayaklandırmak gerekiyordu. (MKA, N, 39).*

ayazlandır- [ayazlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ayırttır- [ayırt-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ayrıştır- [ayrış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

azdır- [az-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Zekânın müdahalesi, deminden beri tecavüze uğradığı için şuur altı siperlerinde bir karşı taarruza hazırlandığı anlaşılan ihtirası büsbütün azdırmaz mıydı? (PS, Y, 211).*

azgınlaştır- [azgınlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

azıştır- [azış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bağdaşıklaştır- [bağdaşıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bağdaştır- [bağdaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ben öteden beri karşıtları birbirinin karşısına dikmek değil, bağdaştırmaktan yanayım.-H. Taner (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 177^a).*

bağımlılaştır- [bağımlılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bağımsızlaştır- [bağımsızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bağirttir- [bağirt-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bağirttiracaksa beni bağirttiracak. (RI, HS, 385).*

bağlantılandır- [bağlantılan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Mesela annesi “sınır” kelimesini polis, gümrük memurları ve kaçakçılıkla bağlantılandırıdığından, kızında bir nevi yasadışı eğilim bulmuş gibi davranmıştı. (EŞ, BVP, 35).*

bağnazlaştır- [bağnazlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bağrıştır- [bağr-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Fiil kelime şekli tabanına art arda getirilen çatı şekillerinden işteş çatı şekli –*ış*- tabana, fiil kelime şeklinde temsil edilen eylemin birden çok fail tarafından aynı anda ve birlikte gerçekleştirildiği, ettirgen çatı şekli –*tır*- ise birden çok failin birlikte bağırmasına sebep olma anlamını katmıştır.

baharatlandır- [baharatlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bahsettir- [bahset-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Genç kadın, ona arkadaşından bahsettirmek için bahaneler arıyor, sualler hazırlıyordu.* (RNG, DK, 209-210).

baktır- [bak-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. “*Neden fal baktırmak istiyor ki?*”, *dedi Banu Teyze sükûnetle.* (EŞ, BVP, 202); *Kâh tavana baktırarak, kâh nefes aldirmayarak su içirdi...* (YKK, KK, 111); *Küçücük çocukları da onları almaya gelen kadın erkek herkesi de döndürüp döndürüp baktıran güzelliğiyle bahçede ağır ağır bana doğru ilerlerken koşup hemen sunmak istiyorum demetimi.* (PK, AOS, 21); *Bana senin Rüya’ya baktığın gibi baktırabilmişim onu.* (OP, KK, 195).

balıklandır- [balıklan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ballandır- [ballan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çünkü annesinin o haydutçuklara evdeki ganimetleri gösterip, babalarının savaş kahramanlıklarını ballandırıp anlatarak avuttuğunu anladım.* (OP, BAK, 174).

bandır- [ban-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

barındır- [barın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hem bağımsız hem yaratıcı olabileceği, bir de içinde az biraz acı barındıran, müşterilerine usul usul acı çektirmesine izin veren bir meslek: dövmecilik.* (EŞ, BVP, 83); *İçinde barındırdığın onca zehre rağmen, belki tam da bu yüzden, garip bir biçimde çok özelsin, tanıdığım en hesapsız insansın sen, en delişmen ruh.* (EŞ, BVP, 159).

barıştır- [barış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Neticede birbirleriyle barıştırıp evlerine gönderdi.* (RNG, D, 80).

barizleştir- [barizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

basıklaştır- [basıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hoca, öfkenin, belki de*

nefretin basıklaştırdığı, ıslığa benzettiği bir sesle tekrarlardı.-T. Buğra (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 204^a).

basitleştir- [basitleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir daha yapmasın diye, dikkatin de zekânın bir parçası olduğunu ona ukalaca söylüyor; yeni bir problemin üzerinden aç bir serçenin aceleci gagası gibi sıçraya sıçraya ilerleyen kurşun kaleminin akıllı ucunu seyrediyor; bir eşitliği, saçlarını çekiştirerek sessizce ve hünerle basitleştirmesinden etkileniyor; içimde aynı sabırsızlığın ve huzursuzluğun yükselişini endişeyle izliyordum.* (OP, MM, 58).

bastır- [bas-**tır**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir (bk. CLAUSON 1972: 372^b). Basmak eyleminin bir *ettiren* tarafından bir *edene* yaptırılması. *Okuma yazması olmayan kadına parmak basturdılar.* (İnformant).

2. *bastır*- fiili şu anlamlarda ettirgen çatı işlevinde değildir. a. Birdenbire gerçekleşmek. *Alacakaranlık bastırdığı için sokaklarda kimse kalmamıştı.* (SA, YD, 46); *Şimdi misafirler bastıracak...* (RNG, DK, 305). b. Sesi bastırmak. *Çamurlu ayakkabıların tebahhurundan hâsıl olan ağır bir koku, yarısından çoğu sarhoş olan müşterileri büsbütün sersemletiyor, zaman zaman sazı bastıracak kadar yükselen bir gürültü, sık sık açılıp kapanan kapıdan sokağa vuruyordu.* (SA, YD, 15); *Dışarıdan gelen ambulans sirenini bastırmak için sesini yükseltti.* (EŞ, BVP, 98). c. Gözyaşlarını bastırmak. *Bu yüzden, temmuz ayının bu ilk cumasında, şimdiye kadar gözyaşlarını bastırmak için uyguladığı tekniği tekrarlardı bir kez daha...* (EŞ, BVP, 23). d. Yağmur bastırmak. *Dışarıda bir ara yağmur bastırdı sandım, ama ip atlayan kızların seslenişleri geldi.* (OP, YH, 9). e. Gidermek. *Bu ihtilali şarap, rakı ve uykusuzlukla bastırmaya çalışmak ne demektir bilirsiniz: Ateşe benzin sıkmak.* (SFA, AVBY, 34); *Öyle ki saatler sürecektir olan uçumumda midemin açlığını bastırmak için annemin yaptığı reçelleri sürdüğüm ekmekleri de alacaktım yanıma.* (SA, AVD, 121).

başlıklandır- [başlıklan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Atatürk'ün o sırada sağ olduğu düşünülecek olursa bu başlıklandırmayı Atatürk'ün de onayladığı söylenebilir.* (MKA, N, 27).

başkalaştır- [başkalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Batılılaştır- [Batılılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bayağılaştır- [bayağılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama onu bayağılaştıran tek başına bu değildir herhalde.* (PK, AOS,78); *Şu insanoğlunu bir türlü anlayamıyorum, nasıl oluyor da kendini bu kadar bayağılaştırıyor!* (JWG, GWA, 83).

bayılttır- [bayıl-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ameliyat esnasında katiyen kendisini bayılttırmaz.*-Ö. Seyfettin (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 226^b).

bayraklaştır- [bayraklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bedbinleştir- [bedbinleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

beğendir- [beğen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Evet” dedim kendisini hocasına beğendirmek için hemen parlak bir keşif yapma telaşına kapılan öğrenci gibi.* (OP, BAK, 307).

belgelendir- [belgelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

belirginleştir- [belirginleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“s” seslerinden önce vezin gereği uzatılarak okunan ünlüler de aliterasyonu belirginleştiriyor.* (İP, SK, 40).

belirsizleştir- [belirsizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bengileştir- [bengileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

benzeştir- [benze-**ş-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

berraklaştır- [berraklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

beyhudeleştir- [beyhudeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bezdir- [bez-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Canından bezdirmişlerdi onu.* (PK, AOS, 93); *Bilgeyi akşam yemeğine davet et de gör, ya hüznü sessizliğiyle ya da sıkıcı sorularıyla herkesi canından bezdirecektir.* (DE, DÖ, 95).

bıktır- [bık-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çünkü bu her an devam eden buhranlar, öbürlerini, daha sakinlerini, sadece hayatlarını yaşamak isteyenleri de bıktırdı.* (AHT, H, 350); *Eski daire arkadaşları, eski amirleri hoş görecektir, kalbini kırmayacaklardı; ama gel gör ki öyle olmuyor, sarkıntılıklarıyla milleti bıktırıyor.* (OK, EK, 113).

biraktır- [bırak-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bazı mal sahipleri, kadınların, yanlarında getirdikleri emzikli çocuklarına meme vermelerine bile müsaade etmezlerken, Yusuf onların biraz yorulduğu görür görmez derhal işi biraktırırdı.* (SA, KY, 32); *Çekilmez bir adam geldi, mektubumu yarıda biraktırdı.* (JWG, GWA, 101).

biçimlendir- [biçimlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Parmaklar artık kuvvetin değil, deli eden arzunun gücünün biçimlendiriyordu.*- T. Buğra (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 263^a).

biçimsizleştir- [biçimsizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ha ha ha hay diye savurduğu kahkahalar yüzünü canlandırmaz, aksine buruşturur, biçimsizleştirir, 'pis' bir anlama vardırırdı.* (PK, AOS, 72).

biçtir- [biç-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bildir- [bil-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Başımı çevirip ters bakışlarla bu münasebetsize haddini bildirmek istedim, fakat karanlıktan ve üzeri damgalı birkaç çuvaldan başka bir şey görmedim.* (SA, YD, 55); *Bir ay sonra da bunun aksini yazmış, daha sonra ise yine "ümitvar" olduğunu bildirmişti.* (YKK, HOŞ, 170); *Kanaat-i vicdaniyemi bildirmek mecburiyetinde olduğum için vukuf ve iktidarınız hakkında bir fikir edinmekliğim lazım...* (RNG, DK, 39).

bileştir- [bileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bilgeleştir- [bilgeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bilgilendir- [bilgilen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yemek boyunca kumarhane hakkında bilgilendiriyor bizi.* (CT, YSÇS, 352); *Ben de telefonla arayıp bilgilendiririm onları.* (CT, YSÇS, 356).

bilimleştir- [bilimleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bilinçlendir- [bilinçlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

billurlaştır- [billurlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sarışın bir kış güneşi, maviyi billurlaştırıyor, bulutları pamuk yığınlarına çeviriyordu.*-T. Buğra (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 271^b).

bindir- [bin-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hiç sevmediğim suratsız zenciye, önce beni yalnız kupaya bindirmek için orada bekler sanmıştım.* (YKK, HOŞ, 82-83); *Gelini bindirmek için şehirden bir fayton getirmişlerdi; buna, güveyin ablası iki çocuğuyla binmiş, hancı Yakup Ağa'nın karısını da yanına almıştı.* (SA, YD, 87); *Lâmia, miniminilerden birini Kerem'i sırtına bindirmişti.* (RNG, DK, 83); *Onu zorla bir ata bindirdiler.* (OP, BAK, 463).

bireyleştir- [bireyleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

biriktir- [birik-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *1983 yılında, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni kazanınca yeni bir şey eklenir biriktirdiklerine: Arkadaşları!* (SA, KC, 108); *Bir ara köprüden gözükken şehir manzarasıyla yüzlerin aklında biriktirdiği anlam arasında bir ilişki kurar gibi olduysa da yanaltıcıydı bu.* (OP, KK, 211); *Böyle diye diye nice gerilimi içlerinde biriktirmişlerdi.* (EŞ, BVP, 100).

birleştire- [birleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Olguları ve hayalleri birbirleriyle birleştirip bambaşka hikâyelerin işaretleri yapacak bu türden rastlantı anlarına gerek vardı demek ki.* (OP, KK, 214).

bitiştir- [bitiş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bodurlaştır- [bodurlaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

boğdur- [boğ-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...çünkü insan delirmek istediği için değil, delirmek istemediği ve bunu sorun ettiği için delirirdi; çünkü atalarının, büyük büyükbabalarının tahta oturur oturmaz öbür kardeşlerini nasıl boğdurarak öldürdüğünü...(OP, KK, 399).*

boğuklaştır- [boğuklaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bollaştır- [bollaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ahlaki tango pantolonu gibi bollaştırırım, demiyorum.-F. R. Atay (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 296^a).*

borçlandır- [borçlan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

boşandır- [boşa-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

boşalttır- [boşal-**t-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Suyunu boşalttırdı, tekrar doldurttu.* (RI, HS, 245).

boynuzlandır- [boynuzlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

boyutlandır- [boyutlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bozdur- [boz-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Haftada yüz elli kuruş, bozdur bozdur harca...* (AHT, H, 79).

böldür- [böl-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bölümlendir- [bölümle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bölüştür- [böl-**üş-tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Cevriye talimli bir rahatlıkla sütlacı bölüştürmeye devam ederken, Feride de onun peşinden bütün kâselere Hindistan cevizi serpmeye koyuldu.* (EŞ, BVP, 43); *Bir gün bu adam yerlileri tekrar bölüştürmek istedi.* (BLC, KNYE, 45).

börttür- [bört-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bucaksızlaştır- [bucaksızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Önümdeki ırmak benzeri, daracık su parçasını uçsuz bucaksızlaştırmaya yetiyor, hiç de hızlı gitmiyormuş, peşinden yüzmeye kalksam yetişebilecekmişim izlenimini uyandıran koca gemi.* (PK, AOS, 80).

budalalaştır- [budalalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

buğulandır- [buğulan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ertesi sabah, köyün ıslak damlarını ve taze ekilmiş tarlaları buğulandıran bir güneş altında, arabalar yeniden koşuldu, atlar yeniden eyelendi, şehirden getirilen fayton, gelin evinin önüne çekildi.* (SA, YD, 91).

buğulaştır- [buğulaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

buharlaştır- [buharlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bulandır- [bula-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu apaçık gerçeği, bütün gece başka hayallerle bulandırarak görememesine şaştı.* (OP, KK, 61); *Söz, bakışı bulandırır, sus, söyleme.* (MCR, M, 666^a).

bulanıklaştır- [bulanıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Rıfki Amca'nın öldürülmüş olması bu şiddeti hafifletmiyor, yalnızca öfke odağını bulanıklaştırarak bütün bir topluma doğru yayıyordu.* (OP, YH, 145).

bulaştır- [bulaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O değerlerin artık geçersizliğini en iyi anlayan –tek anlayan- kişi olmasına karşın her başkaldırışında başarısız oldu, dış dünya ile kurmaya kalktığı efece ilişkileri her seferinde yüzüne gözüne bulaştırdı. (PK, AOS, 132); Karşıdaki olayı ötekilerine bulaştırmaya çalışıyoruz. (MKA, N, 255).*

buldur- [bul-**dur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Ettirgen çatı şekli –dur-, tabana bulmak eyleminin bir *ettiren* tarafından bir *edene* yaptırıldığı anlamı katar. *Birkaç sesi güzel ve çok şarkı bilen kadın buldurmak istiyoruz. (SA, YD, 70); O ıssız yerde gizli kalmış hazineyi bir tesadüf bana buldurmasaydı, oraya belki de hiç gitmezdim. (JWG, GWA, 24).*

bulundur- [bul-**un-dur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şu kara bahtlı kadınlar için lügatinde mevcut bulundurduğun terimler de geçerli değil. (EŞ, BVP, 265); Taburede oturmayı sevmediği için mutfakta iki tane çam iskemle bulunduruyordu, biri kendine, öbürü de kendine. (EŞ, BVP, 274); Yeniden bir manasızlık etmemesi için birkaç gün sıkı bir nezaret altında bulundurduk. (RNG, DK, 140).*

buluştur- [bul-**uş-tur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ayrıca çocuklar yaşlıları çok çok sever, aynı şekilde yaşlılar da çocukları; ne de olsa Tanrı benzerleri birbiriyle buluşturur. (DE, DÖ, 65); ...çünkü insanların çoğu delidir, hayır şöyle demeliyiz, çeşitli şekillerde delirmeyen kimse yoktur, bu yüzden zorunluluk benzerini benzeriyle buluşturur. (DE, DÖ, 83).*

bungunlaştır- [bungunlaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

burdur- [bur-**dur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

buruştur- [buruş-**tur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Aman! Doktor moktor deme bana!” diye tersledi Feride suratını buruşturarak. (EŞ, BVP, 33); Ha ha ha hay diye savurduğu kahkahalar yüzünü canlandırmaz, aksine buruşturur, biçimsizleştirir, ‘pis’ bir anlama vardırırdı. (PK, AOS, 72).*

buydur- [buy-**dur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Dondurmak. *Diz boyu çamur, ince çadır, yüreği buyduran soğuk, keyfe yetmez.- A. Kutlu (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 331^a).*

büktür- [bük-**tür-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

bütünleştir- [bütünleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Arada bir yaptığı resmi konuşmalarda bölünmelerden, ülkenin kıyısına geldiği uçurumdan, yabancı güçleri, düşman ülkelerin beşinci kol faaliyetlerini sorumlu tutar, darbeyi, milli birlik ve beraberliği tekrar sağlamak, ülkeyi bütünleştirmek için yaptıklarını belirtirdi. (ZL, SA, 31); *Bir şair yüreği ile bir ırmak ancak bu kadar bütünleştirebilir çünkü.* (İP, SK, 3).*

büzdür- [büz-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Giysinin belini büzdürüp vücuduna uydurdu.* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 339^b).

büzüştür- [büzüş-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

canlandır- [canlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu ikinci filmi daha iyi canlandırabilmek, Suzan Yenge'ye inandırıcı bir atmosfer sunabilmek için, koridorda aşağı yukarı yürüyerek 'efekt' bile yaptı.* (OP, KK, 61); *Hatıralarımı iyice canlandırmak, onları damla damla tatmak istiyorum.* (JWG, GWA, 96).

cansızlaştır- [cansızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

caydır- [cay-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yaygara etmesin diye onu caydırmaya çok uğraşım.* (OP, BAK, 193); *Biraz da ne gerek var, diyeceğini umarak, beni caydıracak gerekçeler öne süreceğini düşünerek...* (CT, YŞÇS, 179).

cazibeleştir- [cazibeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cazipleştir- [cazipleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cesaretlendir- [cesaretlen-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...başıma dikilen külyutmaz hafiyeler beni cesaretlendirir, fotoğraftaki hayaletimsi ifadenin kişiliği konusunda kışkırtıcı bilgiler verirlerdi.* (OP, KK, 427).

cevaplandır- [cevapla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Okuyucu mektuplarını cevaplandır; mektup yazan yoksa kendi kendine yazıp cevaplandır.* (OP, KK, 88).

cezalandır- [cezala-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hayatın üzerinde söz sahibi olmazsan bile vücudun üzerinde söz sahibi olabilirsin, etrafındakileri cezalandıramasan da vücudunu cezalandırabilirsin hiç olmazsa.* (EŞ, BVP, 45).

cıvıklaştır- [cıvıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cızıktır- [cızık-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cinlendir- [cinlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

cisimlendir- [cisimlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

coşkulandır- [coşkulan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Savaşın bir parçası olduğumuz izlenimini uyandırıyor, coşkulandırıyor bizi.* (PK, AOS, 8).

coştur- [coş-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Acele işler arkasında koşmakla geçen ömrü, her zaman onu coştururdu.* (RHK, MH, 135); *Kör, sakat, hasta, illetli olduklarını gösterir, bu suretle halkın merhametini coşturmak isterler.* (MCR, M, 214^a).

cüceleştir- [cüceleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sonra onların insanı cüceleştiren tavanlarında mavili grili, altın yıldızlı nakışlar vardı.* (PK, AOS, 127).

çabuklaştır- [çabuklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kalbiye Hanım öfkenin zehrini içmişti ve bunun işimi çabuklaştıracağını gördüm hemen.* (OP, BAK, 280); *Soruyu sormanın başka bir yolu da şu; bağırarak sonu çabuklaştırmak mı daha iyidir, yoksa susmak ve böylelikle daha yavaş bir ölümle ölmek mi?* (MK, VDH, 229).

çağcılaştır- [çağcılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çağdaştır- [çağdaşlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çağrıştır- [çağır-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İleride yapacağım şeyleri, başarılarımı, hayallerimi çağrıştıran hikâyeler ve hayaller olmalıydı bunlar; ama annem kendini vererek beni dinlemiyordu.* (OP, KK, 132); *Neler çağrıştırır insana bir kibrit kutusu?* (SA, AVD, 185).

çakıştır- [çak-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çaktır- [çak-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama Füsün, kendisini çaktıran polislere zırnık koklatmayacağını iddialı bir şekilde söylediği için, Yıldız Parkı'nda derslere devam ettik.* (OP, MM, 482); *Yatılığa alışmışım artık; ama anneme çaktırmıyorum.* (PK, AOS, 5).

çaldır- [çal-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Beni parıltılı elbiselerle saltolar*

atarken hayal etmek hoşlarına gittiği için Avrupa şampiyonu olup buz pistlerinde milli marşımızı çaldıracaktım! (EŞ, BVP, 179); *Çürük dimağının nasıl imal ettiği insanı şaşkırtan binbir türlü dalaverelerle insanı kandırıyor, bir sandık köşesinde, bir çıkın dibinde nasılsa kalmış olan kıymetli birkaç parça eşyayı aldığı gibi sazlı kahveye gidiyor ve birkaç şarkı isteyip çaldırdıktan sonra, getirdiği şeyleri küçük çirak Hamdi ve Melek'e yolluyordu.* (SA, YD, 18); *Fakat içeriden "ney"ini getirdiler, ona birkaç eski beste çaldırdılar.* (RNG, DK, 17).

çalılandır- [çalılan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çalıştır- [çalış-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...beni iki günde ona bağlayan aşktan kurtulabilmek için hayal gücümü uzun uzun çalıştırdım.* (OP, BAK, 383); *Her nasılsa, nüfus kâğıdımı sormadan beni çalıştıran biri çıktı karşıma, orada da ben dikiş tutturamadım.* (AN, YNYNY, 248).

çapaçullaştır- [çapaçullaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çarpıklaştır- [çarpıklaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çarpıştır- [çarp-**iş-tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çarptır- [çarp-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kimi kez, kalabalık, gürültülü bir sokakta bile, bir ağacın gökyüzüne çizdiği resim yüreğimi çarptırırdı –ya da bir kızın çok güzel gözleri...* (PK, AOS, 97).

çatallaştır- [çatallaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çatıştır- [çatış-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çattır- [çat-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yüzüne baktığımda çoğunlukla kaşlarını çattıran bir acı görürdüm orada, bazan kumral kaşları çatıla çatıla alınına beni meraklandıran soru işaretleri yollardı.* (OP, YH, 67).

çekingenleştir- [çekingenleş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çekiştir- [çek-**iş-tır-**] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. Fiil kelime şekli tabanına art arda getirilen çatı şekillerinden işteş çatı şekli –iş- tabana eylemin karşılıklı gerçekleştiği, ettirgen çatı şekli –tir- ise çekişmelerine sebep olma anlamı katmıştır. *Üç yıllık evlilikleri boyunca, karşısında sabırsız ve sinirli oturan Rüya'nın bacaklarını sallayarak, saçlarını çekiştirerek, arada bir derinden derine*

iç çekerek ve hırsla ve zevkle sayfalarını çevirerek polisiye romanlar okuyuşunu seyrettiği bu koltukta, terk edildiği gece tek başına otururken, Galip'in aklında hep aynı görüntü vardı. (OP, KK, 55); Koluma girmiş, bir şeyler söyleyerek beni çekiştire çekiştire yürüyordu. (AHT, SAE, 122).

2. *çekiştir-* fiili “bir kimsenin kötü taraflarını uzun uzadıya sayıp dökmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 409^a) anlamında ettirgen çatı işlevinde değildir. *Şunu Allah her sene evinin kedileriyle beraber doğurmak için, şunu uzun kollarıyla ipe çamaşır sermek için, şu kocakarıyı gelinlerini çekiştirmek ve onlardan dayak yiyip inkisar etmek için... (RNG, DK, 60).*

çektir- [çek-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir film daha çektirmişlerdi. (SFA, AVBY, 51); Hem bağımsız hem yaratıcı olabileceği, bir de içinde az biraz acı barındıran, müşterilerine usul usul acı çektirmesine izin veren bir meslek: Dövmecilik. (EŞ, BVP, 83); İnsanların, onlara çektirdiği bütün çilelere rağmen İstanbul'u neden terk edemediklerini, bir şehre nasıl âşık olunabileceğini sezdi. (EŞ, BVP, 263); Kim ne der, biraz hava almak için çektirsen koçoyu, Beşiktaş bahçesine kadar. (YKK, HOŞ, 77).*

çeldir- [çel-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çelikleştir- [çelikleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Almanya akıl almaz bir çabuklukla yeniden kalkındı, ekonomisini çelikleştirdi, parasını altın yaptı.-T. Buğra (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 411^b).*

çerçevelettir- [çerçevele-**t-tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çeşitlendir- [çeşitle-**n-dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çeşnilendir- [çeşnile-**n-dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Damağını vehmin zevkiyle çeşnilendirir. (MCR, M, 253^a).*

çeteleştir- [çeteleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Peşine sürdüğü devlet kuvvetlerini bile çeteleştirmiş olduğunu hatırlarsınız.-F. R. Atay (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 418^a).*

çetinleştir- [çetinleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çetrefilleştir- [çetrefilleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çevikleştir- [çevikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Başkalarını hoş bir hâle getirdin, sabırla çevikleştirdin, sabra teşvik ettin.* (MCR, M, 733^b).

çıkarttır- [çık-**ar-t-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama isterse dövmeyle çıkarttırabilir değil mi?* (EŞ, BVP, 213); *Midesinde ne var ne yok kusturup çıkarttırdıkları yetmiyormuş gibi, fincan fincan berbat kokulu boz bulanık bitki çayları içirmişlerdi zorla.* (EŞ, BVP, 73).

çıkıştır- [çıkış-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sonunda parayı çıkıştırdım.* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 425^a).

çıldır- [çıldır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

çıplaklaştır- [çıplaklaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çırpıştır- [çırpış-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Padişahımızın kitapları için, benim için nakışladığı sayfalar, bizi küçümsemeye meraklı budala Frenk gezginlerinin sefil kitapları için çırpıştırdığı kıyafetname sayfaları, kendini bir şey zanneden bir paşa için nakşettiği üç resimli sayfadan biri, murakkalar için hatta kendi keyfi için yaptığı resimler...* (OP, BAK, 301).

çırptır- [çırp-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çızıktır- [çızık-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çiçeklendir- [çiçeklen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Güneş, döşemenin muşambaları üzerinde oymalı gölgeler çiçeklendiriyordu.-Ö. Seyfettin* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 432^b).

çiftleştir- [çiftleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çimdir- [çim-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çimlendir- [çimlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Diğer tek değişiklik, Avrupa'daki gibi oyun alanını çimlendirmeyi denemeleriydi.* (OP, MM, 53).

çirkinleştir- [çirkinleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Münafık kişilerle dost olmanın şomluğu mümini de onlar gibi çirkinleştirdi; asileştirdi.* (MCR, M, 203^a); *Bu yüzden şeytanî eylemleri öyle çoğaldı, onları daha da çirkinleştiren durumlar ve özelliklerle öyle ağırlaştı ki pek çok zulümü, başkalarının ve hatta kendilerinin diğer eyaletlerde yaptığı zulümleri geçti.* (BLC, KNYE, 107).

çizdir- [çiz-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Para kuvvetiyle durup dinlenmeksizin yazdırdılar, çizdirdiler.*-Y. K. Beyatlı (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 442^a).

çiziktir- [çizik-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...resmine bir an baktıktan sonra 'tepegöz'ler üzerine bir çirpıda bir şeyler çiziktirmiştin...* (OP, KK, 109).

çocuklaştır- [çocuklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çopurlaştır- [çopurlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çoraklaştır- [çoraklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gübresiz toprağı çoraklaştırdı.* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 448^b).

çöğdür- [çöğ-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Ettirgen çatı şekli -*dür*-, tabana çögmek eyleminin bir *ettiren* tarafından bir *edene* yaptırıldığı, yani işetmek anlamı katar.

çöktür- [çök-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çölleştir- [çölleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çözdür- [çöz-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çözüksüzleştir- [çözüksüzleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çözündür- [çöz-**ün-dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

çukurlaştır- [çukurlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...dudaklarını büzerek, dişleriyle dilini ısırarak, yanağını çukurlaştırarak mütemadiyen söyleniyordu.*-R. N. Güntekin (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 454^b).

çullandır- [çullan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir küçücük dalgınlık, etrafındaki düşman mahlûklardan birisini, hatta hepsini birden üstüne çullandırabilirdi.*-H. E. Adivar (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 455^a).

dadandır- [dadan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O kediyi bu kapıya sen dadandırdın.* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 457^b).

dalaştır- [dalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

daldır- [dal-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yanına sokulup burnumu saçlarının arasına daldırdığımda itmezse beni, o da bana sarılırsa, Arpege'nin hâlâ bulunabildiğini anlıyorum.* (PK, AOS, 9); *Fakat Tanrı aniden onları yüz üstü*

birakıyor, suçlu düşünce ve duygular içine daldırıyordu. (BLC, KNYE, 35).

dalgalandır- [dalgalan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Biraz kıpırdasak, karşı odadan gelen ölüm kokusunu taşıyan hava mumu dalgalandırıyor ve böylece, babamın esrarengiz resimleri kıpırdıyormuş gibi gözüküyordu. (OP, BAK, 242).*

dalgınlaştır- [dalgınlaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Harap mezarlığın öyle bir hâli vardır ki insanı ister istemez mahzun eder, dalgınlaştırır.-M. Ş. Esendal (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 466^b).*

dallandır- [dallan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

damaksıllaştır- [damaksıllaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

darlaştır- [darlaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu canlı ve son derecede meraklı macera şöyle dursun, hayat yollarını darlaştıran, teklifler, tembihler, hatırlatmalar, öğütlerle dolu şeylerdi. (AHT, SAE, 162).*

davrandır- [davran-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dayandır- [daya-**n-dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tabii ki başkalarının yaptığı gibi zengin arkadaşlarımı, akrabalarımı giyindirtip kuşandırtıp atlarına bindirip Şeküre'nin kapısına dayandıracak hâlim yoktu. (OP, BAK, 232).*

dayattır- [daya-**t-tır-**] -] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dedir- [de-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Oğlan tarafı da amma karı bulmuş ha!” dedirmemek lazımdı. (SA, YD, 89-90).*

değdir- [değ-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dikkatle tıpasını açtı; ambalâj kâğıdına, el değdirmeden iki komprimeyi şişenin ağzını biraz eğerek döktü. (AHT, H, 106); Olgun yemişlere bile dönüp bakmadığımız, el değdirmeden çürümeye bıraktığımız olmuyor mu, sevgili kardeşim? (JWG, GWA, 71).*

değerlendir- [değerlen-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Her cümlesini, her kelimesini keşfettiği büyük gerçeğin ışığında değerlendirerek yapmıştı bunu. (OP, KK, 407); Aklımdan geçenleri okumuş olması mucizesini o anda değerlendirecek bilinç yoktu bende. (PK, AOS, 103).*

değersizleştir- [değersizleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

değiştir- [değiş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu kitap benim, içinde yaşadığım*

obsesyonun mevzuunu da değiştirebilir. (PS, Y, 110); Bu bozulma, bu düzensizlik iç kıymetlerimize karşı vaziyetimizi değiştirmemelidir. (AHT, H, 43); “Dünya gömlek değiştireceği zaman hâdiseler sakınılmaz olur.”-Albert Sorel (AHT, H, 17).

deldir- [del-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

demlendir- [demle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kendi eliyle semaverde demlendirdiği çayı karşılıklı içtiğimiz günleri bir daha bulamam.-Y. Z. Ortaç (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 495^a).*

demokratikleştir- [demokratikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dengesizleştir- [dengesizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

denkleştir- [denkleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Üç yüz yirmi lirayı nereden denkleştirdi, bilemedim, gitti. (SA, KY, 74); Siz de öbür sınıflardan denkleştirin! (RI, HS, 190).*

deprendir- [depre**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Rüzgâr nasıl olur da bulutumu yerinden deprendirebilir? (MCR, M, 113^b).*

derecelendir- [derece**len-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

derinleştir- [derinleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İkinci kaybolan kişinin esrarını derinleştirdiği birinci kaybolan ise, başka bir adla unutulmuş bir şehirde yaşamaya devam ediyormuş, ama öldürülmüş bir gün. (OP, KK, 204); Kulağına akıtılan bu sözler acayip bir sihirmiş gibi, bir saniye evvel sadece o âni süsleyen, derinleştiren, zenginleştiren duygular, birdenbire yakıcı şeylerin kudretini kazanmıştı. (AHT, H, 130).*

dertlendir- [dertlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Böyle görüş, böyle biliş, adamın gönlünü dertlendirir. (MCR, M, 193^a); Ona sus, beni dertlendirme, bana keder verme diyorsun. (MCR, M, 320^b).*

destanlaştır- [destanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

detaylandır- [detaylan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

devindir- [devin-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

devleştir- [devleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

devletleştir- [devletleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

deyimleştir- [deyimleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dışlaştır- [dışlaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

didiştir- [did-iş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hayatın alt tabakalarda insanları kavuran, çarpışıp didiştiren fırtınaları, burasını tutmuyordu.* (RHK, MH, 13).

dikleştir- [dikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Başını dikleştirip gözkapaklarını kırıştırıyor, yaşları yok etmek için.* (PK, AOS, 28).

diktir- [dik-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ben de koyun postu taklidi bir kürk bulup pardösüme diktirmeliyim.* (SFA, AVBY, 25); *Paralıların çoğu da Müdür'ün zoruyla koyu elbiseler diktirmişlerdi.* (RI, HS, 420).

dilendir- [dile-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dillendir- [dillen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hayatta ilk defa fark ettiğim bu ayrımın anlamına, yani kimi zamanlar gerçeği olduğu gibi dillendirmenin insanı samimiyetsizliğe sürüklemesine burada girmem gerekiyor ki o anki hislerim ve isteklerim hakkıyla anlaşılsın.* (OP, BAK, 177); *Zaten yılların rehavetiyle çalışma kavramını bile neredeyse unutmuş olan adalılar, içine birdenbire girdikleri öldürücü çalışma temposuyla burunlarından ter damlarken, hoşnutsuzca birtakım soruları dillendirmeye başladı.* (ZL, SA, 158).

dinamikleştir- [dinamikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dinçleştir- [dinçleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dindir- [din-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Elimde bir şey olsa titremesini, gözyaşlarını dindirebilecek.* (PK, AOS, 10); *Karısının yanına gidip, endişelerini dindirmek umuduyla elini tuttu.* (EŞ, BVP, 274); *Onun için kimseye bakmaması dindiremezdi kıskançlığımı, çünkü herkes ona mutlaka bakardı.* (PK, AOS, 63).

dinginleştir- [dinginleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dinlendir- [dinlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çırak, aşk yorgunluklarını uzunca dargınlıklarda dinlendirdikten sonra âşığına dönmeği âdet edinen Anahit'le barışmış olacak ki uykusuz ve yorgun, dün akşamki yatak hazlarının hâlâ dağılmayan sisleri içinde yelkensisiz, dümensiz, bir gemi gibi, olduğu yerde*

sallanıyordu. (AHT, H, 133).

dinsizleştir- [dinsizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dişileştir- [dişileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dişilleştir- [dişilleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

divaneleştir- [divaneleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dizdir- [diz-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Karamanlı bakkal bıyıklarına inciler dizdirse dizdirebilir, saçlarına altın yıldız yıldızlatsa yıldızlatabilir.* (SFA, AVBY, 79).

dizeleştir- [dizeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dizgeleştir- [dizgeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dogmalaştır- [dogmalaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

doğdur- [doğ-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çalgılarını önlerine katıp köyün üst başındaki pınar yerine çıktılar, güneşi doğdurdular.*-R. N. Güntekin. (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 548^b).

Doğululaştır- [Doğululaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

doğurganlaştır- [doğurganlaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dokundur- [dokun-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hayır, laf dokunduruyor olamaz diye düşündüm biraz sonra.* (OP, BAK, 111); *Samim, onun bir elinin üstüne parmağının ucunu dokundurdu.* (PS, Y, 262).

dolandır- [dola-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Malımı, düzenbaz bir düşman çalacak olsa bir yol keseni, başka bir yol kesen dolandırmuş demektir.* (MCR, M, 127^a).

dolaştır- [dolaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Birinin üstüne atılmak istiyormuş gibi gözlerini orada bulunanlarda hırsla dolaştırdı.* (SA, YD, 84).

doldur- [dol-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hayatımızı geriye dönemeyecek bir uca taşımazsak, şiirin peteğini nasıl doldururduk?* (AHT, H, 277); *Belki on cildi doldurur, belki incir çekirdeği doldurmaz.* (PS, Y, 109); *Doksanüç Harbi'nden beri bir yığın felâket, İstanbul'un yarısını köylü mü, şehirli mi olduğu bilinmeyen,*

fakirlikten, ihtiyaçtan başka, belli bir kategoriye girmeyen bu cins insanlarla doldurmuştu. (AHT, H, 340).

donattır- [dona-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dondur- [don-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çıplak ayakları, benim kunduralarımın içeri işleyerek parmaklarımı donduran soğuk taşlar üzerindeydi.* (SA, YD, 47).

donuklaştır- [donuklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

döktür- [dök-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İçine bir duble, bir tek rakı döktürür.* (SFA, AVBY, 37); *Paniğe uğratmasına, soğuk terler döktürmesine karşın bir kara düş bile sayılmaz herhalde.* (PK, AOS, 89).

döndür- [dön-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Banu Teyze ciddileşti birden, fincanı usulca döndürdü.* (EŞ, BVP, 203); *Rüzgâr fırladığı döndürünce, yel değirmenin çıkırtısını tutan Karagöz'e ve Hacivat bir eğilip bir kalkarak çıkırtı çeviriyor görüntüsü verirler.* (SA, KC, 93).

dönüştür- [dönüş-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama bu inanç, bir anıta dönüştürmeye yetmez çeşmeyi; çünkü ne de olsa emekçi takımının dünyasıdır sözü edilen.* (SA, KC, 31); *Güneş, kalkanın gri rengini altın sarısına dönüştürmekle kalmaz, üstünde resmi olan kediyi de gülümsetir.* (SA, KC, 10).

dövdür- [döv-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

dövüştür- [döv-**üş-tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Arkadaşları kahvede, etrafına dizilip nargile savururlarken Ömer'i zorluyorlar: "Senin kazı bir dövüştür de seyredelim" diyorlardı.* (RHK, MH, 90).

dramatikleştir- [dramatikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

durdur- [dur-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *"Koş durdur bu işi Barsam!" diye ekledi Dikran Dayı... (EŞ, BVP, 64); ...ama bunun kıskançlığı durduracağını da sanmam.* (OP, BAK, 25); *Aborjinler, kalp atışlarını durdurarak yaşamlarına son vermek konusunda ustadırlar.* (SA, KC, 111).

durgunlaştır- [durgunlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hâlbuki zaman bu iç fırtınasında birçok şeyleri durgunlaştırmış, kendi mantığına göre seçtiği bir yığın*

lüzumsuz geçiciyi atmıştı. (AHT, H, 61).

duyarsızlaştır- [duyarsızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

duygulandır- [duygulan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Beni ne kadar duygulandırdınız, bilemezsiniz!* (AHT, SAE, 197); *Ama bu beni ne duygulandırdı ne de kederlendirdi.* (OP, MM, 504).

dürtüştür- [dürt-**üş-tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

düşmanlaştır- [düşmanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Eski sevgiliyi düşmanlaştırmak değil, düşmanını bünyene almak suretiyle zayıflatmayı arzulanan.* (EŞ, BVP, 84)

düşündür- [düşün-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Asıl Meral'in küçük realitesi seni bir saniye düşündürmeğe bile değmez.* (PS, Y, 205); *Birbirinin üstünden kayıp giden sıkıntı anlarının bazen tükenmezlik ihtimalini düşündüren sonsuzluk vehmi ve dehşeti.* (PS, Y, 137); *Gene de bugüne dek aklımda kaldığına göre, düşündürmüştü beni bir an olsun.* (PK, AOS, 38); *İstanbul halkını o kadar şaşırtan, düşündüren ve aynı zamanda güldüren sloganlarının...* (AHT, SAE, 33).

ebedileştir- [ebedîleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Başkan'ın adaya taşınmasını komşularıyla birlikte toplu resim çektirerek ebedileştirmek istediği bildirildi hepimize.* (ZL, SA, 31); *Bu dört diri kuşun kes başlarını da ebedi olmayan halkı ebedileştir.* (MCR, M, 496^a).

edilgenleştir- [edilgenleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

efkârlandır- [efkârlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çoğu zaman kederinin omzuyla hiç ilgisi olmadığını gördüğüm için, ruhunun gizli bir köşesinde, en mutlu sevişme anlarında bile onu efkârlandıran bir hüznü cini olduğuna inandım.* (OP, BAK, 467).

efsaneleştir- [efsaneleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Son saatlerini bir hafta tefrika ederek hikâyeye ettiğimiz ve biz gazetecilerin efsaneleştirdiği haydudumuz bir gece yarısı polis tarafından sıkıştırılınca...* (OP, KK, 25).

eğdir- [eğ-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sadece elli adamla bütün yerlilerin hepsine kolayca boyun eğdirebiliriz ve her istediğimizi yaptırabiliriz.* (BLC,

KNYE, 10).

eğlendir- [eğlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...şehrimiz halkını o kadar sevindiren, eğlendiren ve müessesemize bütün ilmî ve içtimaî faaliyetlerini kolaylaştıracak imkânları sağlayan...* (AHT, SAE, 13); *Böylece hem ağabeysinin gönlünü almış hem de şehirde bunalan çocuklarını eğlendirmiş olurdu.* (RNG, DK, 29); *Cevat, arkadaşını biraz uyandırıp eğlendirmek, biraz hayatla alakalandırmak istiyordu.* (RNG, DK, 36).

ehlileştir- [ehlileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ekleştir- [ekleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yusuf onların bu incelmış alaylarından da bir şeyler anlayamadı, fakat bir gün, kendisi hakkında yine manasını anlayamadığı bir şeyler söyleyen ve bu pek de Yusuf'un lehine olmayan sözlerle etrafındakileri güldüren Karabaşın Mehmet ismindeki bir çocuğa Yusuf birdenbire iki kuvvetli yumruk ekleştirdi.* (SA, KY, 27).

ektir- [ek-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Üstüne bol zencefil ektirdiğim salep fincanını iki elimle kavradım.-S. F. Abasıyanık* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 615^b).

elektriklendir- [elektriklen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Seçim, havayı büsbütün elektriklendirmiş, sınırları iyice gerginleştirmişti.-T. Buğra* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 623^a).

eleştir- [eleştir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

emdir- [em-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

endişelendir- [endişelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bütün bunlar beni endişelendiriyordu.* (AHT, SAE, 225).

erdir- [er-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Benim yarı Batılı yetişmemin akıl erdiremediği bir Doğulu bilgeliği.* (PK, AOS, 170); *Kalbimde bir yangın var, peykân oktan, yaydan ayrılırsın ki, o ayrılık benim özlemimi teskin etsin, sükûnete erdersin.* (İP, SK, 34).

eriştir- [eriş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şu kadarını söyleyeyim ki saatçilerin pîrî Şeyh Zamanî Hazretleri'nin hayatını ve keşiflerini anlatan bu eserin gördüğü rağbeti doğrudan doğruya, enstitümüzün kurucusu, aziz velinimetim, büyük*

dostum, beni hiçten bugünkü şahsiyetime eriştiren Halit Ayarçı'nın yüksek meziyetlerine borçluyum. (AHT, SAE, 8).

esaslandır- [esaslan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

esinlendir- [esinlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Amsterdam'daki eski kilisenin o son derece geniş iç mekânını getirdi aklına ve o boşluğun esinlendirdiği garip, anlaşılmaz ürpertiye bir kere daha içinde duydu.* (MK, VDH, 121).

esmerleştir- [esmerleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kül rengi, morumsu bulut...kısa sürede ovanın üstünü de kapladı, ortalığı esmerleştirdi.-T. Buğra* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 652^b).

esnekleştir- [esnekleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

estir- [es-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Selim Sırrı Bey, Abdülhamit'in baskıcı ve yasakçı yönetiminin tam bir terör havası estirdiğini, böyle bir komite kurmanın olanaksız olduğunu Coubertin'e anlatır.* (SA, KC, 73); *Bu inanç aslında Canan'da benden çok daha kuvvetle yaşamasına rağmen, ondan kuşku da kederli güzelimin ruhunda fırtınalar estirdiği için, uzun uzun nasıl da doğru yolda olduğunu anlatmam gerekti.* (OP, YH, 110).

eşitleştir- [eşitleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

eşleştir- [eşleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *En kötüsü kendi kendimizle çoğu zaman çelişmeli yaşadığımız hâlde, başka bir insanla birlik kurmaya, duygularımızı birbiriyle hiç ayrıntısız eşleştirmeye çabalyoruz!* (KT, EŞİ, 81).

eştir- [eş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

eterleştir- [eterleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

etkinleştir- [etkinleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

etkisizleştir- [etkisizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

evlendir- [evlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...bu İstanbul'un kızlarının yarısını ben evlendirdim...* (OP, BAK, 46); *Bedri Rahmi Eyuboğlu, Boğaz'ın birbirine âşık iki kulesinin evlendirmek için kolları sıvamışken, saman altından su yürütür ve İstanbul'a Parisli bir gelin önerir: "Ama şu Eyfel Kulesi'nin aklı olsa/Galata Kulesi'ne varırdı/Bir sürü çocukları olurdu.* (SA, AVD, 61).

ezberlettir- [ezberle-**t-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ezdir- [ez-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ezgileştir- [ezgileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

facialaştır- [facialaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

faizlendir- [faizlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fakirleştir- [fakirleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

farklılaştır- [farklılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

faşistleştir- [faşistleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

faýdalandır- [faýdalan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sana kimyadır, seni faýdalandırır, gönlünü alır senin!* (MCR, M, 384^a).

fazlalaştır- [fazlalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kum, gözde ancak körlüğü fazlalaştırır.* (MCR, M, 174^b); *Yıldızın der ki: Lâtifeyi biraz daha fazlalaştırırsam seni tamamı ile aldatır, borçlu çıkarırım.* (MCR, M, 670^a).

fenalaştır- [fenalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ferahlandır- [ferahlan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ey Bilâl bizi dinlendir, ferahlandır...* (MCR, M, 60^a).

fıttır- [fırttır-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir.

fikirleştir- [fikirleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir iki sene yazımı fikirleştirmeye uğraştım.-F. R. Atay* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 701^b).

filmleştir- [filmleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

fiyatlandır- [fiyatlan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

formüleştir- [formülleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Fransızlaştır- [Fransızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Frenkleştir- [Frenkleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gamlandır- [gamlan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Üstat Osman'ın ve nakkaşlarının üzerine bu kadar emek döktüğü bu harika kitabın hırpalandığını, şehzadelerle oynayan harem karılarının sayfaların orasına burasına çizgiler*

*çektğini, yazılar yazdığını görmek de gamlandırıyordu bizi. (OP, BAK, 310);
Seni gamlandırırsam bile gamlanma! (MCR, M, 356^b).*

Garplılaştır- [Garplılaştır-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gazaplandır- [gazaplan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dövüşecekti.
Karşısındakileri son boğumuna kadar gazaplandırıp...* (KT, EŞİ, 343).

gazlaştır- [gazlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

geciktir- [gecik-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hatta körlüğünü geciktirmek için
kitabı yavaşlatmak ya da kitap kusursuz olmasın diye kötü resmetmek gibi yollara
da sapsmış. (OP, BAK, 93); Bu yüzden aşağıda anlatacaklarımı geciktirmek
istemedim. (BLC, KNYE, 96).*

geçersizleştir- [geçersizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

geçindir- [geç-**in-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Babası olmasa bu evde bir
dakika durmayacak, herhangi bir işe sarılarak karısını ve kendisini geçindirmeye
bakacaktı. (SA, KY, 148); Evi zor geçindiriyorum...* (AHT, SAE, 102).

geçştir- [geçştir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Pazar akşamüstü sinemadan
çıktıktan sonra akşam yemeğini bir büfede geçştiren anne, baba ve erkek çocuk.
(OP, KK, 219).*

gelenekleştir- [gelenekleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

geliştir- [geliş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...tam kendi düşüncesini
geliştireceği sırada, bir başkasının söylediği başka bir düşünceye takıldığını; tam
kendi öfkesine kapılmışken, bir başkasının öfkesini de içinde duyduğunu bildirdi
Şehzade. (OP, KK, 396); Ben olmasam ya da bir şekilde aradan çekiliversem, bir
başka bakış açısı geliştirebileceksin. (CT, YSCS, 273).*

gençleştir- [gençleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gümrükte kazanmaya
başladığı paralar da onu hiç mi hiç gençleştirmemişti. (OP, BAK, 157).*

genelleştir- [genelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Genelleştirecek olursak,
yaşamının diğer sayfalarında da bu denli titizlenmek yorar seni, soluksuz bırakır.
(CT, YSCS, 36); Benim ses çıkarmayışım, komutayı eylemli olarak ele almaya
can atmayışım, felaketin yıkımın kesin ve yakın olduğu düşünce ve görüşünü*

genelleştirdi. (MKA, N, 489).

gerçekleştir- [gerçekleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kardeşim benim, bütün hayâlleri, çok daha zor hikâyeleri, en inanılmaz mucizeleri gerçekleştirebilecek bir kalemin olduğunu biliyorum*. (OP, KK, 343); *Gerçekleştirmeye çabalamadım ki hiç...* (PK, AOS, 24).

gerdir- [ger-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Birbirlerini kuşkuyla karşılayan ressamalar, daha ilk günden duvarlarının arasına kalın bir perde gerdirmişlerdi*. (OP, KK, 376).

gerçekçelendir- [gerçekçelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gerektilir- [gerek-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yüzü, açıkça gülmesini gerektilmeden nasıl 'şen'diyse, bedeni de, kırımını gerektilmeden 'şuh'tu*. (PK, AOS, 68); *Hükümetin güç durumunda kalmaması, Yahya Kaptan'ın teslim edilmesini gerektiliyor*. (MKA, N, 265).

gerginleştir- [gerginleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Seçim, havayı büsbütün elektriklendirmiş, sınırları iyice gerginleştirmişti*.-T. Buğra (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 623^a).

getir- [getir-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen [*keltür*- (bk. TIETZE 2009: 139^a)], çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Ertesi sabah, Ay Bahçesi'ne büyük bir kalabalık toplanıyor, şehzadeyi çiçeklerle kırmızı güvercinlerle süslenmiş bir çarmıhın karşısına getirip oturtuyorlar*. (RNG, DK, 88).

gezdir- [gez-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hulâsa hemen hemen muhayyilesinde yaşayan genç adam cennet ve cehennemini beraberinde gezdiriyordu*. (AHT, H, 62); *Nuran bu kanı kendisinde tehlikeli bir miras gibi yıllarca gezdirmiş, onu uyutmağa, onu inkâra çalışmıştı*. (AHT, H, 137); *Onunla zaman geçirmem gerekecek mutlaka, bizimkiler İstanbul'a hayran olsun diye dere tepe gezdirmemi istediler*. (EŞ, BVP, 158).

giydir- [giy-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ayakkabılarımı kendisi giydirir*. (AHT, SAE, 275); *Bir vitrinin önünde birdenbire durdu; küçük ve kırık bir mankene nasılsa buraya kadar düşmüş bir gelin elbisesi giydirmişlerdi; boynunun*

boş bırakıldığı yerde dükkân sahibi bir moda gazetesinden kesilmiş bir çiftin resmini koymuştu. (AHT, H, 57); Her zamanki kül rengi, yer yer havı dökülmüş eski mantosunu giyirdi eşeğe. (SFA, AVBY, 66).

globalleştir- [globalleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gocundur- [gocun-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

göçmenleştir- [göçmenleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gölgelendir- [gölgele-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu mutlu yılları gölgelendiren kıskançlığın rengi bile başkaydı o zamanlar. (OP, BAK, 115).*

gönendir- [gönen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ve bu gönendirici, düşsel gürlüğü patırtı ona bir ninni gibi geldi, uykuya daldı. (MK, VDH, 101).*

gönüllendir- [gönüllən-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gördür- [gör-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bana şiir içinde bir rüya gördürdünüz! (HZU, BYT, 23); Melekler yetişemiyor; şimdi ölümlere gördürüyorlar bu işi... (AHT, H, 387); Sami Beliğ Bey, benim reddettiğim işi başkasına gördürdü. (RNG, D, 90).*

görevlendir- [görevle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Daha önceki beyitlerde kısmen söylediğimiz mucizelerden olmak üzere Mecusiler, İstahrâbât şehrindeki kutsal ateşi hiç durmadan, gece-gündüz, başına bekçiler koyarak ve pek çok muğu orada görevlendirerek yanık tutuyorlar, âlemlerinin daima parlamasını sağlıyorlardı. (İP, SK, 55).*

görüştür- [gör-**üş-tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Celâl'i, Türkiye üzerine program yapan BBC televizyoncularıyla görüştürmek istiyordu. (OP, KK, 31).*

gözetir- [gözet-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gruplandır- [grupla-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gururlandır- [gururlan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Her sözümü dikkatle dinlediğini, notlar aldığını görmek hoşuma gider, beni gururlandırır. (OP, MM, 568).*

gücendir- [gücen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat hakikaten bunun için mi çocuğuna o kadar soğuk davranmıştı, yoksa Emma yanında olduğu, onu*

güçendirmekten çekindiği için mi? (AHT, H, 99); Anlamsız kaprislerle dostum diyebileceğim bir arkadaşımı güçendirdim. (CT, YSCS, 69).

güçlendir- [güçlen-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu suskun hâli efsaneyi daha da büyütmüş, onun gerçekten önemli bir adam olduğu yönündeki kanıları güçlendirmişti. (ZL, SA, 157); Ona sadık kalma isteğini daha da güçlendiriyordu bu yalnızca. (MK, VDH, 133).*

güçleştir- [güçleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şimdi birdenbire güçleştirdiler. (AHT, SAE, 223); Annemin oraya başvurup işimi güçleştirmesinden korkuyordum. (JWG, GWA, 95).*

güldür- [gül-**dür-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Böyle hiç istemeden, hiç düşünmeden güldürebildiğime göre insanları, aktör olaymışım keşke. (PK, AOS, 17); Eşekdikeni kendine benzer dudağa yaraşır, gerçekten ahmaklık kat sayısı arttıkça hayran sayısı da o oranda çoğalır, çok kötü şeyler her zaman çok insanı güldürür, çünkü demin de söylediğim gibi, çoğu insan deliliğe meyillidir. (DE, DÖ, 153); Nitekim Naim Efendi'nin bütün hatıraları, bütün zevkleri, bütün muhabbetleri, kendisini güldüren ve ağlatan her şey mutlaka bundan kırk sene evveline aittir. (YKK, KK, 12).*

gülünçleştir- [gülünçleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Keskinlerin evinden ve sofralarından irili ufaklı, önemli önemsiz pek çok eşyayı alıp yanımda götürürken karşılaştığım zorluklarla hikâyemi gülünçleştirmek ve uzatmak istemem... (OP, MM, 366).*

gümrüklendir- [gümrüklen-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

güncelleştir- [güncelleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

güreştir- [güreş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

gürleştir- [gürleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

güzelleştir- [güzelleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Okuduğumuz kitabı güzelleştirmek için nakkaş, hikâyenin en güzel meclisini resmeder... (OP, BAK, 35); Kelimeleri güzelleştirerek ya da şiddetlendirerek, güzel tasvirlerle insan hâllerini anlatmaya kalkma. (ZL, SA, 165); Sırrını söyleyince gönlünün güzel sesi, sesini güzelleştirdi, sesindeki çirkinlik gitti. (MCR, M, 178^a).*

hadımlaştır- [hadımlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hafifleştir- [hafifleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hararetlendir- [hararetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Herkesi hararetlendirdin ya; hadi bakalım, şimdi sen hararetlen, kendiliğinden utan!* (MCR, M, 731^b).

hareket ettir- [hareket et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bazen yürümez, bazen dibe batar; kollarını hareket ettirebilmek için iplere başvurur, hatta içine bir set işçisi bile yerleştirilir.* (SA, KC, 31); *Böylece kalemlerini ezberden hareket ettiriveriyorlar.* (OP, BAK, 291).

hareketlendir- [hareketlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Öldüğüm günlerde hem yıldızı parlayan ve hem de çok çekiştirilen Defterdar Kırmızı Melek Paşa'nın gelmesi mahallemiz camiinin alçakgönüllü avlusunu hareketlendirdi.* (OP, BAK, 264).

hassaslaştır- [hassaslaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Beni o günlerde hem sessizleştiren hem de hassaslaştıran bu muydu?* (OP, MM, 112).

hastalandır- [hastalan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O şerbetin, kendisini hastalandırdığını, o benlik zehrinin kendisine iyiden iyiye tesir ettiğini anladı.* (MCR, M, 757^a).

havalandır- [havalan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yalnız iki gündür bu evde kendi dağıttıklarını değil, daha önceden Celâl'in de pasaklılıkla oraya buraya attığı öteberiyi topladı, dolu küllükleri boşalttı, bardakları fincanları yıkadı, pencereleri hafifçe açıp evi havalandırdı.* (OP, KK, 310).

hayvanlaştır- [hayvanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Maymunlardan alınacak döl uzuvlarıyla beşer nesillerini hayvanlaştırmakta ne mana var?-H. R. Gürpınar* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 870^b).

hecelettir- [hecele-**t-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hesaplattır- [hesapla-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

heveslendir- [heveslen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sonra da gölgeler içindeki mavi kapılı bir odada en iyi Hint kâğıtlarını, sincap tüyünden yapılmış fırçaları,*

altın varakları, çeşit çeşit kalemlerle mercan saplı kalemtraşları gösterip, çok iyi para vereceğini ima edip, usta nakkaşı heveslendirdi. (OP, BAK, 147).

heyecanlandır- [heyecanlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bütün ömrüm boyunca efsanelerini işittiğim kimi kitapları, kör olup ölmeye önce elime almak öylesine heyecanlandırıyordu ki beni... (OP, BAK, 356).*

heykelleştir- [heykelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hırçınlaştır- [hırçınlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Karanlıkta, yüzünü göremediğin biriyle konuşmak değildi beni hırçınlaştıran; o, beni, bizleri suçladıkça... (OP, BAK, 248).*

Hıristiyanlaştır- [Hristiyanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hırslandır- [hırslan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hızlandır- [hızlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Azar azar, o bildik adrenalın dalgasının bir kez daha karnında kabardığını, midesini kavurduğunu, nabzını hızlandırıldığını hissetti. (EŞ, BVP, 14); Bunun için sözlerimizi kısa kesip eylemlerimizi hızlandırmak gerekiyor. (MKA, N, 70).*

hiçleştir- [hiçleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hiddetlendir- [hiddetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hikâyeleştir- [hikâyeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hissettir- [hisset-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Doksan iki yaşındaki kör usta bana bir an daha derin bir şeyi, burada bütün savaşımlardan ve alt üst oluşlardan uzakta her şeyin sona ermekte olduğunu hissettirdi. (OP, BAK, 73); Hiç hissettirmeden küçükle küçük, büyükle büyük olmasını bilirdi. (YKK, HOŞ, 36); Şehir bize hayatlarımızın sıradan yanını hissettiriyor ve herhangi bir suçluluk duygusuna kapılmadan alçakgönüllü olmayı öğretiyordu. (OP, MM, 477).*

homojenleştir- [homojenleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hoşlaştır- [hoşlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

hudutlandır- [hudutlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tepelerde keskin sokak fenerlerinin hudutlandığı büyük ev kitleleri, aralarındaki karanlık*

uçurumlarıyla olduklarından daha haşin, daha esrarlı ve hayali görünüyorlardı.
(AHT, H, 117).

huylandır- [huylan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ne huyla huylandırdıysak ona lâyıksın.* (MCR, M, 675^a).

huysuzlaştır- [huysuzlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Arabaları idare edenler her arızada sunturlu küfürler savuruyorlar, atları kamçılıyıp büsbütün huysuzlaştırıyorlar, karılarını ve çocuklarını tersliyorlardı.* (SA, YD, 88).

hülyalaştır- [hülyalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Mektep görülen her şeyi yumuşatıyor, hülyalaştırıyor, güzelleştiriyordu.*-A. Ş. Hisar (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 908^a).

hürmet ettir- [hürmet et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat genç kızlığından beri ailenin içinde herkesten ziyade kendisine hürmet ettiren ağır, haşmetli ve amirane bir hâli vardı.* (YKK, KK, 32).

hüzünlendir- [hüzünlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...aslında, beni onun için hüzünlendiren; düğünün bu kadar gösterişsiz ve fakir olmasıydı.* (OP, BAK, 234).

ıhtır- [ih-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çöktürüp oturtmak* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 911^b).

ıkindir- [ıkın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ılıklaştır- [ılıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ılındır- [ılın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ılıştır- [ılış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ısındır- [ısın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Elinden gelen her şeyi yap, onu bana ısındır!* (SA, KY, 87); *Şair bütün bu güzel söyleyişleriyle bizi konuya ısındırmaya çalışıyor.* (İP, SK, 35).

ışıklandır- [ışıklan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bundan ötesini sorarsan yağsın, etsin, ilik ve sinirden ibaretsin; fakat yağın mumları ışıklandırmaya yaramaz.* (MCR, M, 662^b).

ışınlandır- [ışınlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ıçlendir- [ıçlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İster hakiki, ister sahte olsun, karımın ağlaması da ıçlendiriyordu beni.* (OP, BAK, 256).

idam ettir- [idam et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...hemen idam ettirdi onu.* (OP, KK, 280).

idealleştir- [idealleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ifadelendir- [ifadelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

iğrendir- [iğren-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Bizi iğrendiren alaturka büsbütün başka şey demek...” diye düşündü.* (AHT, H, 262); *En sevdiğiniz yemekler bile sizi iğrendiriyor.* (JWG, GWA, 124).

ikirciklendir- [ikirciklen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gözlerim gücünden belli belirsiz kaybetmişti, ama sorumun onları çok ikirciklendirdiğini anlayacak kadar görebiliyordum şükür.* (OP, BAK, 449).

ilahlaştır- [ilahlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ilgilendir- [ilgilen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gerçekte fark vahşinin kendi içinde yaşaması, sosyal insanınsa kendi dışında ve ancak başkalarının fikirleriyle yaşamasıdır, öyle ki kendi varlığını ancak onu ilgilendiren kişilerin hükümleri üzerinden hissedebilir.* (EŞ, BVP, 241); *Her hadise gibi insan bilgisinin bütün şubelerini aynı plân içinde ilgilendirmektedir.* (PS, Y, 53).

ilişkilendir- [ilişkilen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fusun’u (ve beni) bu düzeysiz çift anlamlı konuşmaya sürükleyen şey, aşk ile kumarı ilişkilendiren ve sürekli tekrarlanan o sözdü elbette.* (OP, MM, 362).

iliştir- [iliş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Rüya’nın adını, Galip, likör takımlarının saklandığı büfenin aynasının kenarına, Babaanne’nin ilıstirdiği bu kartpostallardan birinde okumuştı ilk.* (OP, KK, 18).

imrendir- [imren-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Belkıs, böyle durumlarda olduğu gibi bir Fransız ile kaçıp Türkiye’yi unutacağına, İstanbul’a dönmüş ve zengin diğer erkeklerle ilişkiler kurarak sosyete de bütün kadınları imrendiren çok zengin bir aşk hayatı yaşamaya başlamış.* (OP, MM, 89-90); *Karşımızda kıtır kıtır yiyerek hepimizi imrendirdi.* (RI, HS, 51).

inandır- [inan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Allah sizi inandırsın, uykuda rüyalarım giriyor.* (AN, YNYNY, 246); *Bu farkı anlamayan bir aşka sen beni inandıramazsın.* (PS, Y, 145); *Her şey öyle aniden ve kayarcasına olmuştu ki belki de bu kâbusun hiç yaşanmadığına kendini inandırabilirdi.* (EŞ, BVP, 331); *Hiçbir zaman inandıramadım seni sıradan bir hayata razı olman gerektiğine. Hiçbir zaman inandıramadım seni, o sıradan hayatta benim de bir yerim olması gerektiğine.* (OP, KK, 320); *Sadece bu hikâyeyi on defa anlatarak beni, aptallığıma kendi içimden inandırıyordu.* (AHT, SAE, 197).

indir- [in-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Adamın biri geçerken çağırıp, ne taraftan ineceğim, ağabey, diye sorunca adamcağz gözümün içine korku ile bakmış, sonra gülümseyerek elimden tutup indirmişti.* (SFA, AVBY, 14); *Beşiktaş Karakolu'na götürülen oyuncakçı, dönemin yasaklarından payına düşeni alır ve dükkânına geri döndüğünde yaptığı tüm oyuncakları raflarından indirir.* (SA, KC, 93); *Boş gökyüzünde bir martı belirdi ve simidi mideye indirdi.* (EŞ, BVP, 204); *Gayri ihtiyari bilgisayar ekranını indirdi.* (EŞ, BVP, 192).

isimlendir- [isimle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O gün bu gündür bu yeni isimlendirmeye sadık kaldığı söylenebilirdi.* (EŞ, BVP, 35).

İslamlaştır- [İslamlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

israf ettir- [israf et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İnsanları iğfal etmek, onlara vakitlerini israf ettirmek suretiyle...* (AHT, SAE, 34).

isteklendir- [isteklen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Canan'la otobüslerde geçirdiğimiz uzun gecelerden birinde, hevesli yolcuların da isteklendirmesiyle muavinin videoya ikinci bir filmin kasetini takmasından sonra, birkaç dakika, bazan yorgun, kararsız bir büyülenme, kesin, ama hedefsiz bir iradesizlik duygusuna kapılır...* (OP, YH, 108-109).

işittir- [işit-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bana bu yaştan sonra azar işittirdin! dedi.* (RNG, D, 14).

işkillendir- [işkillen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onu işkillendirmemek için Refüze, Tulum'un kollarından kurtulmaya çalışıyor.* (RI, HS, 16).

ıştahlandır- [ıştahlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu sözüm onu daha da ıştırlandırdı, Leylek ile birlikte tekkenin altını üstüne getirerek aramaya başladılar.* (OP, BAK, 430).

itiştir- [it-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Herkes mahkeme salonuna girmek için kapıda birbirini ıştırıyordu.* (KT, EŞİ, 125).

ittir- [it-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ivedileştir- [ivedileş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

iyileştir- [iyileş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sonra, Aziz Petro'nun hastaları gölgesiyle iyileştirdiğini gösteren bir duvar resminde, kenarda, acılar içerisinde kıvranmakta olan bahtsız hastanın, nazik ev sahibinin domuzdan da sağlıklı kardeşi olduğunu fark edip sukutu hayale uğruyordun.* (OP, BAK, 126).

iyonlaştır- [iyonlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kabaklaştır- [kabaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yıllar sonra, geçmişi alayla ve öfkeyle andığı gecelerin birinde, Celâl'in, Galip ve Rüya'ya anlattığına göre bu iş için gelen ve buzdolabı ve piyano taşımak gibi ince işlerde uzmanlaşan hamallardan biri, eşyaları yirmi iki yıl önce çatı katına yerleştiren aynı hamalmış; yıllar onun yalnızca kafasını kabaklaştırmış.* (OP, KK, 29).

kabul ettir- [kabul et-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kendi hayatını bir başkasının düşüncesinde yaşamak, zamana kendinden bir şey kabul ettirmek.* (AHT, H, 172); *Ne damadının, ne Ferhat Bey'in, ne de benim masrafı paylaşmamızı bir türlü kabul ettirmemiştik.* (AHT, SAE, 82); *Onun için şahsiyetlerini ölümden ötede kabul ettirdiler.* (AHT, H, 189).

kademelendir- [kademelen-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kadifeleştir- [kadifeleş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Siyah gözlerimin bakışlarını biraz kadifeleştiren bir ihtiyatla, hayat tatlarını kaçırmayalım, der gibi bir hâli vardı.- A. Ş. Hisar* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1028^b).

kadrolandır- [kadrolan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kakıştır- [kak-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çok vurmuydu fakat kaldıramamıştı; Fatma Teyze'yi, Emine'yi çağırması, üçü birleşmişler, dövmüşler,*

sövmüşler, hatta boş böğrüne çivi ile kakıştırmışlar, gene kimildatamamışlardı. (RHK, MH, 53).

kaldır- [kal-**dır**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Siyah paltosunun yakasını kaldırmış, aynı renkteki şapkasını önüne indirmişti.* (SA, YD, 16); *Fenerin ışığı ikide bir rüzgârla kısıyor, sönecek gibi oluyor, ihtiyar bostancı ceketini kaldırmış, lambanın sönmemesine dikkat ediyordu.* (AHT, H, 23); *Hattâ Mümtaz gelince, bir fırsat bulmuş, etajerlerdeki gazeteleri bile ortadan kaldırmıştı.* (AHT, H, 145); *Toplamak değil, şu karışıklığı ortadan kaldırmak.* (PS, Y, 164); *Ve çocuklara her seferinde, yıkılanları yapmak, yaşamı yeniden ayağa kaldırmak düşünüyordu.* (SA, KC, 66).

2. *kaldır*- fiili bağımsız bir leksem ise ettirgen çatı kelime şekli sayılamaz. a. “katlanmak, tahammül etmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1042^a) anlamında ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Bu açıdan da annesinin kızı –her türlü gürültüyü kaldırabiliyor, ama sessizlikle başa çıkamıyor.* (EŞ, BVP, 222). b. “baş kaldırmak” öbeğinde ettirgen çatı işlevinde değildir. *Hürriyeti, bütün Ortaçağ boyunca üstün planlardan gelen sert baskılara ve tatlı telkinlere dört beş yüz seneden beri baş kaldırmasıdır.* (PS, Y, 25).

kalınlaştır- [kalınlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hâle Hala'nın numarasını çevirdi, sesini değiştirip kalınlaştırarak, Celâl Bey'i bugünkü yazısından dolayı kutlamak isteyen sadık bir okuru ve hayranı olduğunu açıkladı.* (OP, KK, 381).

kalkındır- [kalk-**m-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kamaştır- [kamaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Oysa Nebile Hanım'la gittiğimizde, dükkân dükkân dolaşırken, pek az altın görmüştüm, ama çok değerli taşlar gözlerimi kamaştırmıştı.* (PK, AOS, 162); *O kadar içinden aydınlık bir âlemde ki, ancak Nühüft'ün uzlet yüzü uyanışların kamaştırdığı koyu zümrüt aynasında eşi aranabilirdi.* (AHT, H, 167)

kamburlaştır- [kamburlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...sirtını kamburlaştırarak kâğıdın üstüne iyice eğilir, bifokal gözlüklerinin burnunun ta ucuna düşürürdü.* (PK, AOS, 149).

kamulaştır- [kamulaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kanatlandır- [kanatlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Okşayıcı gözlerle çocuk gönüllerimizi kanatlandırıyor.*-Y. Z. Ortaç (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1058^b).

kandır- [kan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. “*Canım bu kadar bilgili, akıllı ve kültürlüsün, ama kadınların seni nasıl kandırabileceklerini hiç mi hiç anlamıyorsun,” dedi şefkatle gülümseyerek.* (OP, MM, 23); *Cavidan’ı kandırmakta güçlük çekmedim, bensiz olarak Ada’ya gitmeye razı oldu.* (RNG, DK, 243); *İhsan, karısını, gerçekten ağır araz gösterdiğini söyleyen doktorlara kapılarak hastanede doğurmağa kandırdığı için kendisini hiç affetmemişti.* (AHT, H, 16); *Tabii ki benim hakkımda başkaları karar verecek; buna rağmen, kendini beğenmişlik beni tamamen kandırmıyorsa; evet, deliliği övdüm, ama hepten delice değil.* (DE, DÖ, 37).

kangrenleştir- [kangrenleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kanıtlandır- [kanıtla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kanlandır- [kanlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kanserleştir- [kanserleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kanunlaştır- [kanunlaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kapattır- [kapa-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kapılandır- [kapılan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kapıştır- [kap-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu konuşma, bir hafta havuzlu kahvenin sermayesi oldu; Zehra bile cilveli gülüşlerle kocasına “Kapıştır da bir bakıver, nasıl kaçırır” diye kazına güveniyor, kavgaya zorluyordu.* (RHK, MH, 90).

kapitalistleştir- [kapitalistleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaptır- [kap-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir gün, dereden geçerken atını akıntıya kaptırmış...* (RNG, DK, 81); *Bir erkek durup dururken bir hayır derneğine bu kadar kaptırmışsa kendini, işin içinde bir kadın vardır muhtemelen.* (EŞ, BVP, 61); *Fakat ne çare ki küçük kız; saf, tecrübesiz gönlünü, babasının kâtiplerinden İstanbullu bir gence kaptırmıştı.* (RNG, DK, 19); *Kerem, dolabın iniltileriyle kendini bir ağır hülyaya kaptırmış gibi dalgın dalgın düşünüyor...*

(RNG, DK, 59); *Münir Özkul'un etrafındaki çocukların ellerinde bebek, kamyon, araba, top gibi oyuncaklar vardır; ama bir erkek çocuğu, elindeki oyuncuğun büyüüne öylesine kaptırır ki kendini, Ayşe'ye bakmayı unutup oynamaya başlar.* (SA, KC, 88).

karamsarlaştır- [karamsarlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kararlaştır- [kararlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Eve dönerken kararlaştırdığımız gibi taksiye bindik.* (PK, AOS, 167); *Yapacağı hileyi kendisince kararlaştırdı.* (MCR, M, 34^b).

kardır- [kar-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

karıştır- [karış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kazancı ailesi delilikle uğraşmanın yolunu bulmuştu: Delilik ile “yalancılığı” birbirine karıştırmak.* (EŞ, BVP, 34); *Bir öd ağacıyla şekeri karıştırıp tutsülüüyor, başka biri elbisesinin bir kısmını soyup üstündekileri hafifletiyordu.* (MCR, M, 389^a).

karikatürleştir- [karikatürleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

karmaştır- [karmaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

karşılaştır- [karşılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...İstanbul'da bir apartmanda yaşayan büyük ailelerle bir akvaryumda yaşayan talihsiz Japon balıklarını alayla karşılaştırdığın yazıda söz konusu balıkların sağır ve dilsiz amcanın balıkları, ailenin de kendi ailen olduğunu da.* (OP, KK, 329); *Bu daralma hissini, o eşsiz ölüm anımda hissettiğim şaşırtıcı genişlik hissiyle karşılaştırabilirim ancak.* (OP, BAK, 11).

kaşeleştir- [kaşele-**t-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kaşındır- [kaşı-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

katılaştır- [katılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

katıştır- [katış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

katlandır- [katla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kavileştir- [kavileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kavramlaştır- [kavramlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kavuştur- [kavuş-**tur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kollarımı göğsümün üzerinde kavuşturuyorum.* (AHT, H, 239).

kaybettir- [kaybet-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Mahsustan değiştirdiği yürüyüşünün ağırlığı ve hantallığı vücudunun plastiğini kaybettiriyordu.* (AHT, H, 45); *Yatak çarşaflarını birbirine ekleyerek kuleden aşağıya sarkıtan on altı mahkûm, kimselere görünmeden gecenin karanlığında izlerini kaybettirirler.* (SA, KC, 15).

kaydır- [kay-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kopardığım o resimleri birbirine bantlar ve arkasına gizlediğim komodinin üstündeki şeffaf kutunun içinden kaydırırdım.* (SA, KC, 86); *Tulum Hayri de karşıdan yarım metre kadar kaydırmıştı.* (RI, HS, 117).

kaygılandır- [kaygılan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...yarı açık kapuların arkasından kendilerini dinleyen aşçıları, uşakları, arabacıları kaygılandıran bir kavgaya tutuşurlardı.* (OP, KK, 409); *Gelir kaynaklarımızla ne yapabileceğimiz, belki herkesten çok, beni kaygılandırmaktadır.* (MKA, N, 524).

kaynaştır- [kaynaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ekmek, bir Âdem'i cennetten sürdürdü; beni ise cennetliklerle kaynaştırdı.* (MCR, M, 84^b); *Piyanodan esinlenerek hazırlanan yazı makinesinin çizimlerini, üretmekte olduğu dikiş makinesi ile kaynaştırır Remington.* (SA, AVD, 79).

kazandır- [kazan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ağır, ciddi, fakat munis, uysal tabiatı onu etrafındakilere sevdirmiş, ince sevimli çehresinde hâlâ muhafaza ettiği o mazlumane çocuk safveti ona birçok kalpler kazandırmıştı.* (RNG, DK, 45); *Meral, kendisine Ferhad'ı kazandırabilecek bir entrika fırsatının kokusunu almaktan gelen bir sevinci, iyi ayarladığı bir ciddî görünüş altında saklayarak cevap verdi.* (PS, Y, 256); *Tıpkı bir ressamın, resimdeki tüm çizgilere gerçek anlamını kazandıran son fırça darbesi gibi.* (PK, AOS, 109); *Yaşlılık başka insanlara akıl kazandırırken, Brabantlılar yaşlandıkça akılsızlaşır.* (DE, DÖ, 67).

kazdır- [kaz-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dahası, Türkistan'da kazdırdığı bir mührün bir yanına bu unvanını da kazdırmıştı.* (MKA, N, 653).

keçeleştir- [keçeleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kederlendir- [kederlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. ...*Padişahımız da artık nakkaşhanede çocuk gibi heyecanlanmadığı için artık hiç yapılmayan bu tören yerine onun bir taklidinin yapılması beni kederlendirdi. (OP, BAK, 70); Sarsılmaları beni üzüyor, derinden kederlendiriyordu, ama ne kadar da mutlu ediyordu! (OP, MM, 492).*

kemikleştir- [kemikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

keskinleştir- [keskinleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ooh, aman çok iyi geldi, içimi ısıttı, gözlerimi keskinleştirdi, zihnimi açtı ve bakın aklıma ne geldi. (OP, BAK, 21).*

kestir- [kes-**tir**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. Kesmek eylemini yaptırmak. *Eteklerinizi biraz kısaltıp saçlarınızı da kısa kestirdiniz mi... (AHT, SAE, 223); Karısının bir sevgilisi olduğunu duyan Büyük Petro, adamın başını kestirir ve bir kavanozun içinde Katerina'nın yatağının yanındaki komodinin üstüne koydurtur. (SA, KC, 146).*

2. *kestir*- fiili bağımsız bir leksem ise ettirgen çatı kelime şekli sayılamaz. a. “kısa bir süre uyumak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1147^a) anlamında ettirgen çatı işlevinde değildir. *Uyumaz, kısa kısa kestirirdi sadece. (EŞ, BVP, 113).* b. “anlamak, farkına varmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1147^a) anlamında ettirgen çatı işlevinde değildir. *Fakat ne yapacağını kestiremeyerek olduğu yerde kaldı ve sağa sola bakındı. (SA, YD, 21).* c. “kestirip atmak” öbeğinde ettirgen çatı kelime şekli değildir. ç. “gözüne kestirmek” öbeğinde ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Gözüme kestirdiğim, şefkatli abla görünümlü bir memure ise tam bir cadaloz çıktı. (OP, YH, 170).*

keşifleştir- [keşifleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Pudra, lavanta, ter kokusu, çıplak omuz, vicık vicık koltuk altı, tebessüme bulaşmış ruj, havayı macun gibi keşifletmişti. (AHT, SAE, 327).*

keyiflendir- [keyiflen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama her zaman genç ve sevimli olan, her an herkesi eğlendiren ve keyiflendiren bu budala ve şapşal tanrıyı kim tercih etmez ki... (DE, DÖ, 69).*

kıldır- [kıl-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Öğle namazını kıldırmağa gelen*

İmam'ın, hemen sarılıp elini öperdi. (AN, YNYNY, 12).

kılıbıklaştır- [kılıbıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hala Hanım, zengin kocalarını kılıbıklaştıran bütün geçkin kadınlar gibi, sıralı sırasız, yerli yersiz dobra konuşmayı huy edinmişti.* (KT, EŞM, 144).

kırdır- [kır-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Peygamberimiz kırdırmadan önce Kâbe'deki putlara tapmak gibi bir şey bu.* (OP, BAK, 128); *Madem ki değildir; beceriksizlik yüzünden boş yere burada yurt çocuklarını kırdırmayacağım.* (MKA, N, 418).

kırıştır- [kırış-**tır**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. Kırışmasına sebep olmak. *Darlık geldi mi onda genişlik gör de canlan, alnını kırıştırma!* (MCR, M, 344^a).

2. *kırıştir-* fiili “flört etmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1160^a) anlamında ettirgen çatı kelime şekli değildir. *...ne kadar çok babama benzediğimi ve ne yakışıklı olduğumu söyleyen yaşlıca bir hanımefendiyle hafifçe kırıştırdı.* (OP, MM, 101).

kırktır- [kırk-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Saçlarını amma da çok kırktırmışsın.* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1161^b).

kırpıştır- [kırpış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Ama ne dedim şimdi ben?” dedi kadın yapmacık bir şaşkınlıkla, gözlerini kocaman kocaman açıp Türkân Şoray gibi kırpıştırarak.* (OP, KK, 140).

kırptır- [kırp-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kısalttır- [kısal-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Saçlarını kısalttırdı, yüzünü iyice kazıttı.* (OK, EK, 13).

kısırlaştır- [kısırlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kıskandır- [kıskan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu durumlarda rakip erkeklere birbirini kıskandırmak çöpçatan Ester'e çok para kazandırır.* (OP, BAK, 153); *Bazan Füsün'un kocasının omzuna beni kıskandırmak için yaslandığını düşünür, hayalimde onunla bir kıskançlık düellosuna tutuşurdum.* (OP, MM, 293).

kıstır- [kıs-**tır**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. Kısmak eylemini yaptırmak. 2. *kıstır-* fiili “kaçamayacak bir duruma getirmek” ve “sıkıştırmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1168^a) anlamlarında çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen

çatı kelime şekli değildir. *Ara sıra Lâmia'yı تنها bir yerde, bahçede yahut sofada kıştırıyor...* (RNG, DK, 173); *Tüfek atarken avucumun derisini tetiğe kıstırdım...* (RNG, DK, 224).

kıvamlıştır- [kıvamlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kıvrandır- [kıvran-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama öte yandan da beni acılar içinde haykıra haykıra kıvrandıran bu dünyada uzun bir süre duramayacağımı, bu korkunç acı ve işkence ülkesinde bana huzurlu hiçbir köşe kalmadığını anlıyordum.* (OP, BAK, 202); *Böyle kıvrandıran şeye devlet adını takma.* (MCR, M, 687^a).

kıydır- [kıy-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dünkü boşanma işinden ve ona kıydırmadığımız için içerlediğinden emin olduğum nikâhtan sonra...* (OP, BAK, 257); *Geçen yıl kasabada devlet nikâhı kıydırdık, bu yıl da iki keçi ile beş on yumurtlar tavuk alacaktık.* (SA, YD, 106).

kıymetlendir- [kıymetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kıymetleştir- [kıymetleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Akşam, sokaktan geçenlerin gözlerine karanlıkların sürmesini çekiyor, her şeyi gölgelerle sararak kıymetleştiriyordu.*-A. Ş. Hisar (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1174^b).

kızdır- [kız-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir teneke su kızdırdın mı, bitti koydu gitti.* (OK, EK, 141); *Dedim ya herkesi şaşırtmak, kızdırmak, etrafta gürültü yapmak da lâzım...* (AHT, SAE, 253); *Mümtaz'ı eskiden böyle kızdırırdım.* (AHT, H, 90).

kızıllaştır- [kızıllaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Güneşin, Madra Dağları'nın üstündeki bulutlara vurarak onları kızıllaştıran ve oradan tekrar denize akseden son ışıkları, başka başka istikametlerde kırışan sulara türlü renkler yaratıyordu.* (SA, YD, 123).

kızıştır- [kızıış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O sözü, tevîl etmek gerektir ki seni kızıştırsın, ümitlendirsın, çevik bir hale getirsin, ar ve hayâ sahibi etsin.* (MCR, M, 585^b); *Muhalifler, ordunun çürüdüğü, kıpırdayacak durumda olmadığı; böyle karanlık ve belirsizlik içinde beklemenin yıkımla sonuçlanacağı yolundaki propagandalarını iyice kızıştırmışlardı.* (MKA, N, 535).

kinlendir- [kinlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sonunda onu kinlendirdi.* (MCR, M, 753^b).

kireçsizleştir- [kireçsizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kitaplaştır- [kitaplaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

klasikleştir- [klasikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

klorürlendir- [klorürülen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

klorürleştir- [klorürleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kocamanlaştır- [kocamanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

koklaştır- [koklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kokulandır- [kokulan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kokuştur- [kokuş-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kolaylaştır- [kolaylaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hattâ Fahir'le ayrılmalarında oldukça kötü bir rol oynamış, hem Fahir'le Emma'nın münasebetlerini kolaylaştırmış, hem de bu münasebetten günü gününe Nuran'ı haberdar etmişti.* (AHT, H, 105); *Zaten alçakgönüllülük, hayatı kolaylaştıran bir şey olduğu için bizim âlemimizde bu kadar makbul bir erdemdir.* (OP, BAK, 270).

kolektifleştir- [kolektifleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

komikleştir- [komikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kondur- [ko-**n-dur**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kenan onu son bir defa kollarına aldı, buz gibi soğumuş dudaklarıyla onun gözlerine, geniş alnına bir veda busesi kondurdu.* (RNG, DK, 135).

2. *kondur-* fiili “yakıştırmak, haksız yere birtakım eksiklikler isnat etmek, üzerine yormak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1207^a) anlamında ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Dört arkadaş Galatasaray'dan beri ayrılmadıkları Mümtaz'ı çok severler, ona toz kondurmak istemezlerdi.* (AHT, H, 90).

konumlandır- [konumlan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

konuskanlaştır- [konuskanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Boşanmak insanı konuskanlaştırıyordu.* (EŞ, BVP, 48).

konuşlandır- [konuşlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

konuştur- [konuş-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Herhalde musiki yaptığını bir anda bozan, hâl dediğimiz o zaman platformunu, asgarî bir gözle dokunup geçme anına indiren nizamiyle bizde bu hasreti en çok konuşturan sanattır ve ney bunun en belâgatli âletidir.* (AHT, H, 267); *Kimi geceler meddahlık yapar, kanto söyler, Karagöz konuştururdu.* (AN, YNYNY, 23); *Ölümü konuştur, işte kâğıt, divit.* (OP, BAK, 132).

koparttır- [kop-**ar-t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

korkunçlaştır- [korkunçlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

koştur- [koş-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çocuklarla da pek oynar, obanın kızlarını ardına takınca ormanda koşturup terletir, sonra da hepsini bicik bicik yanaklarından öpermiş...* (SA, YD, 116); *Dördüncü Mehmed'in altın ve mücevher içinde at koşturduğu, gezdiği Çamlıca yolları, bütün manzara onun oluyor.* (AHT, H, 173); *Hayır, yavrum, biliyorsun ki her gizlinin altında muhayyileyi alabildiğine koşturan bir sonsuzluk vardır ve sen bir kere bu gizliyi yarattıktan sonra, artık onun derinliğine hudut çizmekten aciz kalırsın ve dörtnala giden şüpheye dizgin vurmak senin elinde değildir.* (PS, Y, 213); *Fayrap Ömer, Paytoncu Osman Ağa'ya küçük bir tabak içinde iki zeytin tanesiyle bir lokma pide koşturmuş, Seringel bir bardak su yetiştirmişti.* (KT, EŞM, 61); *Kaymakam bey işi ileriye vardiğini, mektep talebelerinin yanına bakkal çıraklarının, berberlerin, kasapların da dizildiğini ve alkışlarla iştirak ettiğini görünce hemen bir jandarma koşturur, bizleri dağıtırdı.* (SFA, AVBY, 89); *Birçok insan var kitabı okuyan, hepsi de bir yerlere doğru koşturuyorlar...* (OP, YH, 161).

koşuştur- [koş-**uş-tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama sırf yaşamdan yoruldukları için hızla ölüme koşuşturan insanlar kimler?* (DE, DÖ, 111); *Yangın tulumbacıları Ocağı'nın İstanbul sokaklarında 111 yıl süren koşuşturması, bünyesinde kurulduğu Yeniçeri Ocağı'nın 1825 yılında kaldırılmasıyla sona erer.* (SA, AVD, 167).

koşutlaştır- [koşutlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kovdur- [kov-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kovuştur- [kovoş-**tur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onunla karşılaşmanın tek yolu, güzelliği kovuşturanların gözünden kaçmış köşe bucaklara bakmaktı.* (MK, VDH, 118).

koydur- [koy-**dur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aynı masada oturduğu kasaplar, kahvede içki yasak olduğu için çay fincanlarına koydurup getirttikleri konyakları içiyorlar ve ona da ikram ediyorlardı.* (SA, YD, 19); *Onunki gibi koyun kürkü koyduracağım ben de.* (SFA, AVBY, 18).

koyulaştır- [koyulaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kadınlar, ikram edilen yiyecekleri mideye indirip sohbeti koyulaştırırken, çocuklar yan odada oynuyorlar.* (SA, AVD, 118).

köklendir- [köklen-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kökleştir- [kökleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Deşeceğin yerde üstüne merhem korsan pisliği kökleştirmiş olursun.* (MCR, M, 694^b).

köleleştir- [köleleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Köleleştiren vazifeden kaç, içinden gelmeyen işi yapma.-C. Meriç* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1230^a).

kömürleştir- [kömürleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kör ettir- [kör et-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...Han da Şeytan'ın kandırdığı ustayı aynı gün kör ettirmiş.* (OP, BAK, 78).

körleştir- [körleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yavuz Sultan Selim'in ordularının, Şah İsmail'i yenip Tebriz'e girip Heşt Bihışt Sarayı'nı yağmalayıp İstanbul'a getirdiği nakkaşlar arasından yaşlı bir Acem ustasının, sonradan ileri sürdüğü gibi yolda hastalıklar yüzünden değil, Osmanlı üslubunda nakşetmem diyerek kendi kendini ilaçlarla körleştirdiği söylenirdi.* (OP, BAK, 369).

kötüleştir- [kötüleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ben iyiyi nasıl kötüleştirebilirim?* (MCR, M, 197^b).

köyleştir- [köyleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kredilendir- [kredilen-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kristallendir- [kristallen-**dir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kullandır- [kullan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hiç kimse araba kullandırılmaz*

bana. (MK, VDH, 111).

kumlaştır- [kumlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kurallaştır- [kurallaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kuramlaştır- [kuramlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kurdur- [kur-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dokuz ay sonra padişah, yine tahtını meydana kurdurup tellâllar çağırttı.* (MCR, M, 260^a).

kurtlandır- [kurtlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...dahası edepsiz resimlerimi ve defterlerimi öğrenip görmeleri değildi beni bu kadar kurtlandıran.* (OP, BAK, 432).

kurumlaştır- [kurumlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kuruşlandır- [kuruşlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kustur- [kus-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Midesinde ne var ne yok kusturup çıkarttırdıkları yetmiyormuş gibi, fincan fincan berbat kokulu boz bulanık bitki çayları içirmişlerdi zorla.* (EŞ, BVP, 73).

kuşkulandır- [kuşkulan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bütün sınıf Şaban'ı kuşkulandırmamak için önce kendilerinin tutmuş, şimdi katıla katıla gülüyorlardı.* (RI, HS, 16); *Aynı gün, orada bulunanların bana söylediklerine göre, İspanyollar yüce kral Montezuma'yı kuşkulandırmadan kurnazca ele geçirdiler.* (BLC, KNYE, 51).

kuvvetlendir- [kuvvetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O zamana ait öyle hatıraları vardı ki, yıllar geçtikçe aralarındaki bağları bir kat daha kuvvetlendirmişti.* (RNG, DK, 8); *O üstü pul pul, yol yol olan ve timsaha benzeyen gece, gözlerimizi, kulaklarımızı kuvvetlendiriyor.* (MCR, M, 686^a).

küflendir- [küflen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

küllendir- [küllen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O zaman, Füsün'un benden önceki sevgilisi olduğu için değil, bu aşktan sonra acılarını küllendirip normal burjuva hayatına başarıyla dönebildiği için Turgay Bey'i kışkandığımı anladım.* (OP, MM, 191).

küstür- [küs-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

kütleştir- [kütleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

laikleştir- [laikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

legalleştir- [legalleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

lezzetlendir- [lezzetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

loşlaştır- [loşlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ağır perdelerin loşlaştırdığı bir salona girdim.-Y. Z. Ortaç* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1315^b).

manalandır- [manalan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

manyaklaştır- [manyaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

masallaştır- [masallaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

matlaştır- [matlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

mayalandır- [mayalan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

maymunlaştır- [maymunlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İnsanları o kadar maymunlaştırdınız ki yarın, öbür gün Afrika ve Amerikan ormanlarının birinde maymun medeniyeti zuhur edeceği ihtimali önünde insanın düşüneceği geliyor.-H. R. Gürpınar* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1357^a).

medenileştir- [medenileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

melezleştir- [melezleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

meraklandır- [meraklan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Türlü münasebetsizlik ederek gülüyor, türkü söylüyordu, pencereden sofaya nar kabukları atıyor, Emine Nine'yi meraklandırıp bağırtmak için...* (RNG, DK, 199).

merkezîleştir- [merkezîleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

merkezleştir- [merkezleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

mermerleştir- [mermerleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

meşrulaştır- [meşrulaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bürokrasi bilhassa bizde tembelliği, kararsızlığı, kafasızlığı, kötü niyeti, bilgisizliği meşrulaştırmak demek olmuştur.-F. R. Atay* (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1380^b).

mikropsuzlaştır- [mikropsuzlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

militanlaştır- [militanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

millîleştir- [millîleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

mineralleştir- [mineralleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

minyatürleştir- [minyatürleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

mitleştir- [mitleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

modalaştır- [modalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

modernleştir- [modernleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

monotonlaştır- [monotonlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

muasırlaştır- [muasırlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

muayene ettir- [muayene et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Halit Ayaracı, adeta çocuğunu muayene ettiriyormuş gibi âdeta heyecanla bakıyordu. (AHT, SAE, 187).*

mutlandır- [mutlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bana olan davranışları şaşırtıcı olduğu kadar mutlandırıcı, kıvanç vericiydi.* (PK, AOS, 132).

mutlulandır- [mutlulan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

müesseseleştir- [müesseseleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

mühürlettir- [mühürle-**t-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İngiliz Muhipler Cemiyeti'nin (kapı kapı dolaşıp) halka kâğıt mühürlettirmelerine engel olunması.* (MKA, N, 215).

mükâfatlandır- [mükâfatlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Çok doğru dedin! Hepimiz anladık!” diyerek hatibi mükâfatlandırıdılar, sonra hep birden yerlerinden kalkıp bir kenara çekilerek misafirlere yol verdiler.* (SA, YD, 77).

mükemmelleştir- [mükemmelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Geri kalan nakkaşlara bu üslubu sonsuza kadar yalnızca taklit edip mükemmelleştirmek, hatta cilalamak düşer.* (OP, BAK, 194); *İşte o zamandan beri Sabih, hafızasının ve bol vaktinin kendisine temin ettiği bu silah üzerinde çalışmış, onu adeta mükemmelleştirmişti. (AHT, H, 103).*

Müslümanlaştır- [Müslümanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...ikinci sınıf köşe*

yazarlarının kahramanlarının adlarını Müslümanlaştırarak Üç Silahşörler'den ve Monte Kristo'dan apartıp yazdıkları süprüntüleri gazetelerden birbirlerine okuduklarını kendisi de işitmemiş miydi? (OP, KK, 407).

müziklendir- [müziklen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

müzminleştir- [müzminleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

naklettir- [naklet-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Nazileştir- [Nazileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

nefret ettir- [nefret et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Zampara edebiyatı. Otuz yıldan beri kâh 'Edebiyatı Cedide', kâh 'Fecri ati', şimdi de 'hece vezni cereyanı' adları altında hep bu çığır devam ediyor duruyor. Mecmular hâlâ birtakım mahalle çocuklarıyla doludur. Bu mecmualar bu gibi muaşakalara açık muharebe varakası vazifesini görmekten başka bir şeye yaramıyor. Doğrusu bütün bunlar, beni asıl şiirden, asıl edebiyattan bile nefret ettirdiler. (YKK, KK, 179).*

neftîleştir- [neftîleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

nemalandır- [nemalan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

nemlendir- [nemlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hayatımın aşkının sırttan görünüşünü tam hatırladığım gibi nakşederek, her görüşümde gözlerimi nemlendiren bu resmi yapan ressamın, yarı açık perdeler arasından gözükken geceyi, karanlık Çukurcuma Mahallesi'ni ve odanın içini, kelimesi kelimesine benim ona anlattığım gibi resmettiğini gururla söyleyeyim. (OP, MM, 277).*

neşelendir- [neşelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bütün öteki hikâyeler gibi, Galip'in anlattığı hikâye de onca hüznüne rağmen dinleyicileri birbirine bağlayarak neşelendirmişti. (OP, KK, 171).*

neticelendir- [neticelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

netleştir- [netleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

nihayetlendir- [nihayetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. ...“Paşa” kelimesini *med ile telaffuz edip, mutlaka “hazretleri” ile nihayetlendirirler. (YKK, HOŞ, 10).*

nitelendir- [nitelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ölümsüz Tanrılar adına,*

herkesin dangalak, deli, sersem ve avanak gibi, bana göre muhteşem sıfatlarla nitelendirdiği şu insan soyundan daha mutlusu var mı? (DE, DÖ, 125).

normalleştir- [normalleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

not ettir- [not et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Belediye reisi bunu yardımcısına not ettirdi.* (AHT, SAE, 231).

notlandır- [notlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

nötrleştir- [nötrleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

numaralandır- [numarala-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

nurlandır- [nurlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Lâtif bir surette parla, âlemi nurlandır, dedi.* (MCR, M, 71^b).

odaklaştır- [odaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

okuttur- [oku-**t-tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Az kaldı, bugünkü gazetelerin zabıta haberleri arasında: “Orhan Selim dün bir otomobil kazası neticesinde ölmüştür” diye bir satır okutturacaktım size.* (SA, AVD, 193); *Padişaha bir karşılık yazmayı ve bunu yurtta dağıtıp yayarak okutturmayı tek çıkar yol olarak düşündük ve böyle yaptık.* (MKA, N, 149).

olağanlaştır- [olağanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

oldur- [ol-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir yol var, güneş o yolda meyveleri oldurur...* (MCR, M, 113^b).

olgunlaştır- [olgunlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bunu bilip sonra da halka bildirmek ve her ham kişiyi bu suretle olgunlaştırmak istiyorsun.* (MCR, M, 470^a); *Yıllarca tek bir kesin fikirden ilham alarak olgunlaştırdığım büyük düşüncemi, bu büyük hareketi ayakta tutacak zenginlik ve güç var.* (OP, YH, 130).

oluştur- [oluş-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sanatçının anıtı kaç kitaptan oluşturduğunu merak ediyordum; üşenmedim, saydım bu sefer: Yedi bin kitap!* (SA, KC, 37); *Gözlemlerim arasında kesin kanıt oluşturabilecek hiçbir şey de yoktu üstelik.* (PK, AOS, 140).

onandır- [ona-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Irmağın kıyısında durup suya uzun uzun, dikkatle baktı; çünkü suların gözünün önünden akıp gidişini seyretmek*

dinlendirici ve onandırıcıydı. (MK, VDH, 176).

onurlandır- [onurlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kraliçe Anacaona'ya gelince, askerler onurlandırmak için onu astular.* (BLC, KNYE, 32).

ormanlaştır- [ormanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ortaklaştır- [ortaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ovdur- [ov-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ovuştur- [ov-**uş-tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kiracı, küçük dükkânda ilk defa doğuracak bir kedi yavrusunun sancılı telâşıyla, her şeyden, duvarlardan, çuval çuval nalbur eşyasından, kasalardaki çivilerden, tavandan aşağı asılmış bir yığın öteberi hevenginden imdat umar gibi, ellerini ovuşturarak geziniyordu.* (AHT, H, 65).

oyalandır- [oyala-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

oydur- [oy-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

oyunlaştır- [oyunlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ödevlendir- [ödevle-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ödüllendir- [ödülle-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yetmiş yaşındayken, Sultan Hüseyin Baykara kilit üzerine kilit sakladığı hazinesinde birikmiş binlerce kitabın sayfalarını, bu büyük üstadı ödüllendirmek için ona açtı.* (OP, BAK, 96); *Bu teklifle seni değil, kendimi ödüllendiriyorum aslında.* (CT, YSÇS, 152).

öfkelen-dir- [öfkelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Öpüşe öpüşle cevap vermem sanki onu çok öfkelenirmiş gibi öfkeyle dövmeye başladı beni.* (OP, BAK, 443); *Bu da beni gittikçe daha fazla öfkeleniriyordu.* (JWG, GWA, 92).

ölçtür- [ölç-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ölçülendir- [ölçülen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ölçüştür- [ölç-**üş-tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

öldür- [öl-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bayram şenliğine çıkmış çocukların keyfi ve heyecanıyla birbirimizi öldürdüğümüz bugünlerde...* (OP, KK, 23); *Daima öleceğiz ve öldüreceğiz.* (AHT, H, 94); *Doğru, fakat bunlar fayda*

vermedi; onu da, hepsi gibi sizin fabrikalarınız öldürdü; daha da çok öldürecek... (RHK, MH, 135); *Rezil etmek veya öldürmek, yani manen veya maddeten öldürmek, verdiği zafer gururu ne olursa olsun, meseleyi halletmez.* (PS, Y, 244); *Yalnız zaaf vardı, gözyaşı vardı, beni öldürün, beni parçalayın; ben zulüm gördükçe, acı çektikçe kendimi bulurum...* (AHT, H, 377).

ölmezleştir- [ölmezleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ölümsüzleştir- [ölümsüzleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. “*Bu anı ölümsüzleştirelim,*” diyor. (CT, YSCS, 331).

öptür- [öp-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Makbule, azizlik etti, onu eteğinden tutarak zorla babasının elini öptürdü.* (RNG, DK, 160).

ördür- [ör-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dadımı, Hürmüz Kalfa’yı çağırıp saçını taratmış, ördürmüş, başına evli hotozlarının en süslüsünü sardırılmış...* (YKK, HOŞ, 143).

örgütlendir- [örgütle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

örneklendir- [örnekle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

örttür- [ört-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

örtüştür- [örtüş-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu beyit dolayısıyla şair sanki bir iç muhasebesi de yapıyor ve şairlik ve dünyevîliği örtüştüren sanat erbabını eleştiriyor.* (İP, SK, 71).

öttür- [öt-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hâlbuki ustabaşı, tornalardan birinin üstüne sıçradı, düdüğü öttürdü, işçiyi topladı.* (OK, EK, 73); *O akşam, nöbetçi gardiyan düdüğünü öttüre öttüre hükümlüleri her zamankinden daha erken koğuşlarına kapadı.* (AN, YNYNY, 14).

öyküleştir- [öyküleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

özdeşleştir- [özdeşleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Nedense dövmeyi özgünlük, yaratıcılık, hatta modernlikle özdeşleştiriyoruz.* (EŞ, BVP, 211); *Kendisini beden gibi yabancı, tanıdık olmaktan uzak bir nesneyle özdeşleştirmek gelmezdi elinden.* (MK, VDH, 48); *Hepimiz gücü suçluyla, zayıflığı masum kurbanla özdeşleştirmeye yatkınızdır.* (MK, VDH, 317).

özdeştir- [özdeş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

özelleştir- [özelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

özendir- [özen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bizimle birlikte olanları yüreklendirmek ve diğerlerini de özendirmek amacıyla, gitar ve flüt çalan arkadaşlarımızdan, fıstık toplamak yerine müzik yapmalarını rica ettik.* (ZL, SA, 90).

özerkleştir- [özerkleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

özgünleştir- [özgünleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

özgürleştir- [özgürleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İstanbul kökenli bir Levanten olduğunu bildiğim için gittiğim Nesim de Camondo Müzesi, benim de Keskinlerin tabak takımlarını, çatal bıçaklarını ya da yedi yılda yaptığım tuzluk koleksiyonumu gururla sergileyebileceğimi bana hatırlatarak beni özgürleştirdi.* (OP, MM, 548).

özleştir- [özleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Su ile sevgiliyi birleştiren, özleştiren, özdeşleştiren bir şiir okuyacağız.* (İP, SK, 7).

paralleleştire- [paralleleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

parçalattır- [parçala-**t-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

parlaklaştır- [parlaklaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pasifleştir- [pasifleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

paslandır- [paslan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

payelendir- [payelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

paylaştır- [payla-**ş-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gelen parayı yine bakkal alır ve adadaki bütün evlere eşit olarak paylaştırır.* (ZL, SA,78).

pekiştir- [pekiş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Celâl, bu derin isteği kendi başka yazılarından ödünç aldığı bir imgeyle pekiştirmişti...* (OP, KK, 246); *Şimdilik her eksiklik, sessizlik arayan kimi kentlilerin doğa içinde yaşadıkları izlenimini pekiştirdiğinden, bir üstünlüktü çoğu kez.* (PK, AOS, 113).

pekleştir- [pekleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pembeleştir- [pembeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sobanın buğularıyla pembeleştirdiği beyaz gözkapakları artık hep kapalıdır; artık odanın esrarlı ağzı o zavallı öksürüklerden şikâyet getiremeyecektir.* (RHK, MH, 134).

perçinleştir- [perçinleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pıhtılaştır- [pıhtılaşı-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pırpırlandır- [pırpırlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Cinlerin ve hortlakların üflediği bir rüzgâr, bohçamın kenar dantellerini pırpırlandırıp, ağaçlarda ısıklık çalıp kalabalık kokumuzu mahallenin pusuya yatmış bütün itlerine yetiştirdi.* (OP, BAK, 391).

pirelendir- [pirelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

plazmalaştır- [plazmalaşı-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

polimerleştir- [polimerleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

pratikleştir- [pratikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

profesyonelleştir- [profesyonelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

programlaştır- [programlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

projelendir- [projele-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

puanlandır- [puanla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

puslandır- [puslan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

putlaştır- [putlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

radikalleştir- [radikalleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

rahatlandır- [rahatlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu hâl Kâmil Bey'i rahatlandıracağına büsbütün tedirgin etti.* (KT, EŞİ, 318).

rahatlaştır- [rahatlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Evlenme işi bu yakınlığı rahatlaştıracak, tabii kılacaktı.* (AHT, SAE, 79).

rasyonelleştir- [rasyonelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

renklendir- [renklen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kalın fırçayla geniş alanları renklendirirken, bana yalnızca başlangıçta değil, her zaman gelişigüzelmiş gibi*

görünen vuruşları vururken ayakta durur, ince fırçayla işlerken oturur... (PK, AOS, 149).

resimlendir- [resimle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Zaten okumak yazarın harflerle anlattığı şeyleri aklın sessiz sinemasında bir bir resimlendirmekten başka nedir ki?* (OP, KK, 257-258).

resmettir- [resmet-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Resmettirdiğim şeyler, tıpkı Venedikli üstatların resimlerindeki gibi, Padişahımızın bütün âlemini temsil etsin istiyordum.* (OP, BAK, 34).

resmîleştir- [resmîleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Nişanlanarak işi resmîleştirmek, elinden geldiğince kaçınılmaza yaklaştırmak Ahmet için gerekliydi, dış dünyada dayanıklı bir tutanak sağlayabilmesi için.* (PK, AOS, 157).

robotlaştır- [robotlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

romanlaştır- [romanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ruhsatlandır- [ruhsatla-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ruhsuzlaştır- [ruhsuzlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Rumlaştır- [Rumlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Ruşçalaştır- [Ruşçalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Adımın son hecesini Ruşçalaştırmanın yanı sıra Fransızcadan da bir anlam katmıştı dediğine göre, Chatte dişi kedi demekmiş, bana çok uyuyormuş.* (PK, AOS, 145).

Ruşlaştır- [Ruşlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

rutubetlendir- [rutubetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sabırsızlandır- [sabırsızlan-**dir**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sabitleştir- [sabitleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sabunlaştır- [sabunlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

saçıştır- [saçış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

saçmalaştır- [saçmalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sadeleştir- [sadeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

saflaştır- [saflaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sağdır- [sağ-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sağlamlaştır- [sağlamlaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ekmek, tarama, dil ve muzla karnını doyurduktan sonra, gerçek dünya ile olan bağlarını daha da sağlamlaştırmak için yarıda bıraktığı işlerini yoluna koymak istedi.* (OP, KK, 381); *Amaç, belirtilen disiplini daha da yukarılarda sağlamlaştırmaktı.* (BLC, KNYE, 76).

sahileştir- [sahileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sahiplendir- [sahiplen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sakızlaştır- [sakızlaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sakinleştir- [sakinleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...Enişte Efendi'nin o iki sayfalık son resmi çıkarıp bana göstereceğini, beni sakinleştireceğini umuyordum artık.* (OP, BAK, 184).

saldır- [sal-**dir**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. (bk. CLAUSON 1972: 825^b). *Gerçi, babam üç gün üç gece kayıplara karıştığı, nerede ve ne olduğu bilinmediği sıralarda anneciğim dizlerini döğüp çırpınır ağlarken ve ondan haber alabilmek için sağa sola adamlar saldırıp, hattâ kendisi de sokaklara uğrarken...* (YKK, HOŞ, 134); *Hizmetimizde bulunan birkaç uşaktan her birini şehrin bir semtine saldırmıştık, bize bir parçacık kömür bulup getirsinler diye.* (YKK, HOŞ, 141).

2. *saldır*- fiili “yıkıcı ve sert eleştiriler yapmak; hücum etmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1689^b) anlamlarında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı işlevinde değildir. *Yaşından da utanmaz, ak sakalına da bakmaz, yazıhanesine uğrayan altmışlık köylü karılarına saldırır.* (SA, YD, 17).

sallandır- [salla-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...isyancıları meydandaki çınar ağaçlarında sallandırmışlardı.* (OP, KK, 76); *Güvenemezsen kendine, belinden bağlayıp bağlayıp sallandırayım!* (RI, HS, 252).

sanayileştir- [sanayileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sandır- [san-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O sabah da cumartesiydi, ama hâlâ*

düş gördüğümü sandıracak bir sessizliğe açmışım gözlerimi. (PK, AOS, 122).

saptır- [sap-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sardır- [sar-**dır**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dadımı, Hürmüz Kalfa'yı çağırıp saçını taratmış, ördürmüş, başına evli hotozlarının en süslüsünü sardırmış...* (YKK, HOŞ, 143).

2. *sardır*- fiili “sürekli olarak bir konuyu düşünmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1703^a) anlamında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Dünyadan alakamı kesip bağlarım çekildikten sonra üzümçülüğe sevdayı sardırdım...* (RNG, DK, 6).

sarılaştır- [sarılaştır-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sathileştir- [sathileştir-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sattır- [sat-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gazete kısmını çatmak sattırır.* (KT, EŞİ, 183).

savdır- [sav-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

savuştur- [savuş-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hangi tuhaf ve zıtlarla dolu âlemleri yağma etmiş yahut nasıl karmakarışık bir armadayı didik didik böyle savuşturmuş ki bize kadar getirip önümüze yığıdığı şeylerin hiçbirini asıl kendi çehrelerinde tanımamıza imkân yoktu.* (AHT, SAE, 138).

saydamlaştır- [saydamlaştır-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

saydır- [say-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Mektepte de konakta olduğu gibi çocuklardan uzak kalıyor, yine o nazik, mahcup vakarıyla haşarı, arsız arkadaşlarına kendini saydırıyordu.* (RNG, DK, 28); *İleri sürdüğü düşünceler ve yargılama yöntemleri, kendisiyle görüşmeyi ve tartışmayı bile gereksiz ve yararsız saydırmıştı.* (MKA, N, 476).

sayfalandır- [sayfala-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

seçtir- [seç-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Rauf Bey'den sonra gelen Kara Vâsif Bey'i de Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu Yönetim Kurulu üyeliğine seçtirdim.* (MKA, N, 504).

sektir- [sek-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Otuz küsur yıl boyunca, hiç*

sektirmeden günde ortalama sekiz küsür sayfa çıkardığına göre, yüzbin sayfa ya da üçyüzotuzüç sayfalık üçyüz cilt kitap eder. (OP, KK, 337); Yokuşlardan aşağı sektirdi, bomboş sokaklarda ıslıklar çalarak dolandı. (EŞ, BVP, 245).

sembolleştir- [sembolleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...memleketin çiftçiliğini sembolleştirmek üzere buğday başağı, amblemin kuvvet ve dayanıklılığını göstermek üzere bir meşe dalı, milli amaç olan istiklalimizi teyid etmek için İstiklal madalyasının bir araya getirilmesi suretiyle...* (SA, AVD, 144).

sendikalaştır- [sendikalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

serdir- [ser-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bunların arasındaki şişmanca ve yaşlıca bir kadın oğlanın dışarı çıkardığı bohçayı yere serdirip açtırdı. (SA, YD, 29).*

serinlendir- [serinlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yelpaze, birisini serinlendirmek için sallanır...* (MCR, M, 385^b).

serpiştir- [serpiş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dağınık saçlarının arasına serpiştirdiği çeşitli renkte boncukları seçebiliyordum. (PK, AOS, 102).*

serptir- [serp-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sersemleştir- [sersemleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kahrı ise kabil'i sersemleştirdi. (MCR, M, 464^b).*

sertleştir- [sertleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

seslendir- [seslen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onların neye benzediğini ancak anlamıştım ki, Kalbiye seslendirdi düşüncemi. (OP, BAK, 282).*

sessizleştir- [sesszileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Beni o günlerde hem sessizleştiren hem de hassaslaştıran bu muydu? (OP, MM, 112).*

sevdir- [sev-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ağır, ciddi, fakat munis, uysal tabiatı onu etrafındakilere sevdirmiş, ince sevimli çehresinde hâlâ muhafaza ettiği o mazlumane çocuk safveti ona birçok kalpler kazandırmıştı. (RNG, DK, 45); Bana mesleğimi asıl sevdiren bu kahve oldu. (AHT, SAE, 130); Evet, bana hayatı sevdiriniz. (AHT, SAE, 339).*

sevimplileştir- [sevimplileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Modaya uygun değildi*

ama bu biçim onu büsbütün sevimplileştiriyordu. (OK, EK, 22).

sevimsizleştir- [sevimsizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sevindir- [sev-**in-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...hoşuna gitmek, onu sevindirmek telaşıyla bir soru sordum. (OP, BAK, 73); Enişte efendi de ben de seni sevindiririz. (OP, BAK, 27); Lakin artık bunlar seni sevindirmeyecek, artık ellerini ceplerine sokarak sokaklardan alınabilecek şeylere baka baka gezemeyeceksin... (HZU, BYT, 99).*

seyrekleştir- [seyrekleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sezdir- [sez-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Leylâ'ya bir şey sezdirmek ihtimali onu ölüm gibi korkutuyordu. (RNG, DK, 35); İzmir'e ve daha sonra ne yazık ki Manisa'ya ve Aydın'a düşmanın girişi, gelecek tehlikeyi daha açık olarak sezdirmişti. (MKA, N, 45).*

sezindir- [sez-**in-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıcaklaştır- [sıcaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıfatlandır- [sıfatla-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıfatlaştır- [sıfatlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sığdır- [sığ-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ne akşamlarımızı, ne sabahlarımızı bu yeni odalara ve sofalara sığdıramazdık. (AHT, H, 184); Bazı meyus saatlerde bu şaire hak vermiştim, insanın, ölümü gönül rızasıyla kabul etmesini aklıma sığdıramıyordum... (RNG, DK, 295); Lâmia, bu güzel sevdanın zevalini hiç aklına sığdıramıyordu. (RNG, DK, 70).*

sığıştır- [sığ-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dahası, akli kafanın daracık köşesine sığıştırmış, bedeninin kalanını tutkulara bırakmış. (DE, DÖ, 75).*

sıkılaştır- [sıkılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *"Aklımdan hiç çıkarmadım ki," diyerek bedenime dolanmış kollarını daha da sıkılaştırıyor. (CT, YŞÇS, 373).*

sıkıştır- [sıkış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu güzel yaz efsanesinde "Kerem" ile "Kuzgun"nun eksik kalmasına küçük kızın gönlü razı olmamış, garip şekilli yapraklar arasında birisinin sevimli uzun kulaklarını, ötekinin kesik kuyruğunu sıkıştırmıştı. (RNG, DK, 96); Galip, birden bir koşu kuyruktan fırladı, köşeyi*

dönüp tezgâhını bir kapı içinde kuran gazeteciye parasını verdi, aldığı Milliyet'i katlayıp koltuğunun altına sıkıştırdı. (OP, KK, 22).

sıklaştır- [sıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ama adımlarını sıklaştırdığını, kalçalarının daha bir hızla titrediğini, iki elini, kollarını, ona uzattığını görmemem olası mı?* (PK, AOS, 75).

sındır- [sın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aşağılamak, hor tutmak* (bk. KAÇALIN 2006b: 199^a; AYVERDİ ve TOPALOĞLU 2007: 948^a).

sınıflandır- [sınıfla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Öyle değişkendi ki bedeni, nasıl sınıflandıracağını bile bilmiyordu.* (EŞ, BVP, 46).

sınırlandır- [sınırla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çeşitli politik eğilimlerin yan yana var oldukları ya da birbirine rakip etkilerin birbirlerini ortadan kaldırdığı ya da sınırlandırdığı toplumlarda yaşayanlarımızın...* (MK, VDH, 259); *En kötümser tahminçiler, bu sayıyı on milyon rakamı ile sınırlandırıyor.* (BLC, KNYE, 8).

sıradanlaştır- [sıradanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aşırı bir heyecana kapılmış, üç double rakı içmiş, sanırım başımdan geçenleri de coşkuyla sıradanlaştırmıştım.* (OP, MM, 567); *İçinde bocaladığımız belirsizliği aydınlığa kavuşturabilecek ışığı yakacağıma, son gelişmeleri sıradanlaştıracak bir yaklaşımı yeğliyorum.* (CT, YSCS, 52).

sırnaştır- [sırnaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıvaştır- [sıvaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıvıklaştır- [sıvıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıvılaştır- [sıvılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sıvındır- [sıvın-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Sıvılaştırmak.

sızdır- [sız-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Mustafa dışarı sır sızdırmıyordu.* (RHK, MH, 55).

silahlandır- [silahla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Birinin, ötekini ipten düşürmek amacıyla silahlandığı Usame Bin Laden ipi koparmaz; ama bağlandığı direkleri yıkar...* (SA, KC, 62).

silahsızlandır- [silahsızla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sildir- [sil-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

silikleştir- [silikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yaşlılığın onu çirkinleştirmekten çok, bazı ihtiyarlara yaptığı gibi silikleştirdiğini hissettim.* (OP, MM, 261).

silkindir- [silk-**in-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

silktilir- [silk-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu Şakir, yaşının on sekizden fazla olmamasına rağmen, kasabada herkese yaka silktirmiş bir çocuğu.* (SA, KY, 37).

simgeleştir- [simgeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sindir- [sin-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kiralık gelinlikle evlenmeyi bir türlü içine sindirememişti karım.* (PK, AOS, 49).

sinemalaştır- [sinemalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sinirlendir- [sinirlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu kaçış olayı III. Murat'ı çok sinirlendirir.* (SA, KC, 15); *Onun etütlere girmesi, herkesi sinirlendiriyordu çoktan beri.* (RI, HS, 206).

sislendir- [sislen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kocasıyla arasındaki mesafeyi sislendiren bulutlar yavaş yavaş kayboldular ve Yusuf karşısında her zamankinden daha büyük ve daha vazih olarak durdu.* (SA, KY, 214).

sistemleştir- [sistemleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sivilleştir- [sivilleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Şiire kasketi giydirdi, sivilleştirdi onu.* (SA, AVD, 205).

sivrileştir- [sivrileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sloganlaştır- [sloganlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

soğuklaştır- [soğuklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

soktur- [sok-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu odaya annem fotoğraf sokturmaz, dedi, burada namaz kılar da...* (OK, AY, 35).

sokuştur- [sokuş-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Padişahımızın kitabına belli ki benim nakkaşlarım sokuşturmuşlardı bu resimleri.* (OP, BAK, 289); *Dudaklarını*

uzatınca kuş, tattığı zevkin büyüklüğünü anlamış gibi o tatlı dudakların arasına gagasını sokuşturmayaya çalıştı. (JWG, GWA, 107).

soldur- [sol-**dur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ablamın yüzünde bir dramın son perdesi gibi açılan gözkapaklarının altındaki acı bakışlar en neşeli çiçeklerin bile rengini soldurabilir.* (PS, Y, 58); *Seni böyle solduran mesele nedir?* (PS, Y, 17).

soluklaştır- [soluklaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Asansör lambaları soluklaştırarak, televizyondaki görüntüyü bir an bozarak çalışınca kadınla vedalaştı.* (OP, KK, 222).

somutlaştır- [somutlaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu arkadaşlarımızın, enstrümanlarıyla, daha çok dinginliği ve mutluluğu, bazen de neşeyi somutlaştırmasına alışmıştık.* (ZL, SA, 102).

sonlandır- [sonlan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Noter, “Tamam, ben anladım durumu!” diyerek konuşmayı sonlandırdı.* (ZL, SA, 159).

sonuçlandır- [sonuçlan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bence en önemli sorun, her türlü güçlülere ve tehlikelere göğüs gererek Sivas Kongresi görüşmelerini bir an önce sonuçlandırmak ve alınan bu kararları yurttan uygulamaya girişmekti.* (MKA, N, 117).

sordur- [sor-**dur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Ayrıca sekreterine telefon ettirip sağlığını sordurmuş.* (PK, AOS, 31); *Ama içine düştüğüm sefalet gerekli ve doğru soruları hiç mi hiç sordurmuyordu bana.* (OP, YH, 204).

soruştur- [soruş-**tur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sordum soruşturdum.* (KT, EŞM, 217); *Kimseye duyurmadan, gizlice onun halini sor soruştur bakalım.* (MCR, M, 629^a).

sosyalleştir- [sosyalleş-**tir-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

soydur- [soy-**dur-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Binbaşı Necati Bey’in Maltepe Atış Okulu’nda görevli memur olduğu hâlde, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı kimliğine bürünerek Kuvayı Milliye adıyla yanına topladığı Arnavut çetesiyle ortalığı soydurmakta olduğu ve Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendi’nin de bununla ortak olduğuna kuşku kalmamıştır.* (MKA, N, 266).

soysuzlaştır- [soysuzlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

soyutlaştır- [soyutlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

söktür- [sök-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sakin söktürmeğe filan kalkmayın!* (AHT, SAE, 187); *Nihayet, düşman söktüremedi.* (KT, EŞİ, 244).

sömürgeleştir- [sömürgeleş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

söndür- [sön-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hayalimin dünyasını daha güzel görmek için etrafımdaki dünyanın ışıklarını mahsus söndürmüyor muyum?* (RNG, DK, 51); *Işıkları kim söndürdü?* (PK, AOS, 106); *Kör şeytanın görür gözüünü söndürdüm, dua gücüyle.* (KT, EŞM, 82).

sövdür- [söv-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Sen bugün kendine sövdüreceksin de bizi orucumuzdan edeceksin!* (KT, EŞM, 27).

sövüştür- [sövüş-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

söylettir- [söyle-**t-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Teselli ettirmeniz ve her zaman kendisine umut verici sözler söylettirmeniz, çıkarlarımız gereğidir.* (MKA, N, 251-252).

söz ettir- [söz et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Olimpiyatlarda, Ruhi Sarıalp'in üç adım atlamada kazandığı bronz madalya dışında, 2004 yılına kadar, atletizm yarışmalarında bir başarımız olmasa da Balkan Oyunları'nda kendimizden söz ettirmişizdir.* (SA, KC, 73).

sözlendir- [sözle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

standartlaştır- [standartlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sterilleştir- [sterilleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

suçlandır- [suçla-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kendimiz bir halt ettik mi dünyayı da beraber suçlandırırız.* (PS, Y, 284); *Bizi suçlandırmak için: "Kim yazdı bu yazıyı yere?" diye pürüzlük çıkarmaya kalkıştı.* (RI, HS, 222).

sulandır- [sula-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Dışarıdan yeni girince keskin ve ekşi bir yaşlık, gözleri sulandıran bir sirkeleşmiş hava insanı tikiyor değişmeye değişmeye çürümüş sanılan sıcak, kötü bir yağ gibi yüze yapıştıyordu.* (RHK, MH, 67).

sundur- [sun-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

suskunlaştır- [suskunlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sustur- [sus-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir meşguliyet-i mütehevvirâne ile kendimi boğmak, kalbimde feryat eden muhtelif sesleri susturmak istiyordum. (HZU, BYT, 34); Bir şey söylemek için hamle yapacaktı, ama bakışlarımla sanki bunu hep yaparmışım gibi, kolayca susturdum onu. (OP, BAK, 219); Kahve ocağını yarın için kömür tozuyla sıvayıp hazırlamakta olan Seringel, oyuncularını tersleyip susturdu. (KT, EŞM, 80); O her defasında bana çok ciddi, mantıklı cevaplar vermiş, ikna edememişse bile hiç olmazsa susturmuştu. (AHT, SAE, 364); Ötekini kaş göz hareketiyle susturdu. (OP, BAK, 24).*

süblimleştir- [süblimleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sündür- [sün-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Gerdirmek, uzatmak (*sün-gerinmek*' KAÇALIN 2006b: 199^a).

süratlendir- [süratlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

sürçtür- [sürç-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İki tedbir arasında tereddüde düşmeyip hangisi seni sürçtürmeyecekse onu yapmaktır. (MCR, M, 316^b).*

sürdür- [sür-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *III. Murat, Şehzade Mehmet'in sünneti için düzenlediği düğünde, gözlerini Dikilitaş'tan ayıramazken, hiyeroglif yazının girintilerine çıkıntılara el atan cambaz da, bin bir zorlukla sürdüremektedir tırmanışını... (SA, KC, 61); Mamafih, Bozyaka'yı, senelerce mahrum ve sönik hayatını sürdürdüğün yerleri şimdiki mesut ve pür hayat gözleriyle bir kere daha görmeyi pek de istemiyor değildi. (RNG, DK, 47).*

sürtüştür- [sürt-**üş-tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Nuri hayatından memnun, "Buldum kardeş..." diye ellerini sürtüştürdü. (OK, EK, 62).*

sürüklendir- [sürükle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

süründür- [sür-**ün-dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Madem bitecek, bari süründürmeden sona erebilseydi. (EŞ, BVP, 45).*

sürüştür- [sürüş-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Köylülerden biri Hacı'ya yaranmak için yerden bir avuç dolusu toprak almış, hayvanın kulaklarına*

sürüştürüyor, muayene ediyordu... (RHK, MH, 51).

süslendir- [süsle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

süzdür- [süz-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şahlandır- [şahlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şartlandır- [şartla-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Başka zaman olsa, bana ters gelecek bu davranış, belki de ziyaret öncesinde kendimi iyimserliğe şartlandırduğımdan, sevecen ve sıcak görünüyor gözüme.* (CT, YSÇS, 136).

şeffaflaştır- [şeffaflaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şehirlileştir- [şehirlileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şekerleştir- [şekerleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şekillendir- [şekillen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İnsanların yapı farklılıkları, kaderlerini de şekillendiriyor.* (CT, YSÇS, 41).

şemalaştır- [şemalaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şenlendir- [şenlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tezhip yaparız, kenar süsü buluruz, cetvel çeker, sayfaları renkli altınla parıl parıl süsler, en güzel resimleri biz yapar, dolapları, kutuları şenlendiririz.* (OP, BAK, 28).

şereflendir- [şereflen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Adamızı, yıllar süren demir yumruk yönetiminden sonra gözden düşen ve ihtilal konseyi tarafından görevine son verilen devlet başkanı şereflendiriyordu.* (ZL, SA, 17).

şıklaştır- [şıklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şiddetlendir- [şiddetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kelimeleri güzelleştirerek ya da şiddetlendirerek, güzel tasvirlerle insan hâllerini anlatmaya kalkma.* (ZL, SA, 165).

şiiirleştir- [şiiirleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şümullendir- [şümullen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

şüphelendir- [şüphelen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çocuğu şüphelendirdin... (RHK, MH, 21); İstanbul hükümeti hesabına çalışan Hızır'la Şaban kâhyayı şüphelendirmemek lazımdı.* (KT, EŞİ, 249).

tabiileştir- [tabiileş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Halit Ayarcı işi biraz tabiileştirmek ihtiyacını duydu.* (AHT, SAE, 264).

tabulaştır- [tabulaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

taçlandır- [taçlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fotoğrafçı özellikle yabancı gazetecilere bakarak anlattığı hikâyesinin takdir ve ilgiyle karşılandığını görünce zaferini taçlandıracak son bir ayrıntıyı askeri bir sır verir gibi açıkladı...* (OP, KK, 164); *Mastır yaparak bu eğitimi taçlandırdı.* (CT, YSÇS, 310).

takıştır- [tak-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

taksitlendir- [taksitlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

taktır- [tak-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...onlara kıskançlığın insana taktirabileceği maskelerden söz etmişim...* (OP, KK, 340); *...sırtımı dönüp zırhın bağlarını Kelebek'e sıkı sıkıya bağlattım ve omuzluklarımı da emir verir gibi taktırdım.* (OP, BAK, 422); *Bir yere toplanıp bir çare düşündüler, fakat ne jandarmalara karşı koymaya ne de kağnılara lastik tekerlek taktırmaya, şimdilik imkân yoktu.* (SA, YD, 14); *Çardağın şeddine açılan pencerelere, Sâib Paşa, renkli camlar taktırmıştı.* (RNG, DK, 75).

tamir ettir- [tamir et-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *1900'lü yılların başlarında perukçu, terzi, kürkçü, manifaturacı, müzik aletleri yapımcısı, ayakkabıcı gibi değişik meslek gruplarından insanların bulunduğu Hacopulo Pasajı'ndaki Kuklalar Hastanesi'nde oyuncasını tamir ettiren bir çocuk kalmış mıdır İstanbul'da?* (SA, KC, 143-144).

tanıştır- [tanı-**ş-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Nuri Efendinin bu sözlerini Halit Ayarcı ile beni tanıştırdığı o günden çok evvel, hem de birçok defalar dinlediği hâlde ancak Halit Ayarcı onları beğendikten sonra kıymetini anladı.* (AHT, SAE, 33).

tanrılaştır- [tanrılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

taptır- [tap-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tarafsızlaştır- [tarafsızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tarifelendir- [tarifele-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tariflendir- [tarifle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tarihlendir- [tarihle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tarttır- [tart-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Biraz yağ ve pirinç tarttırdı. (SA, KY, 42); Pertev benim için Viranbağ'ın meşhur çavuş üzümünden bir kilo tarttırdı. (OP, YH, 214).*

tasalandır- [tasalan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O iki ebedi nurun firkati, seni tasalandırmaktadır! (MCR, M, 125^b).*

tatlandır- [tatlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kısacası hiçbir kurum, hiçbir hayati ittifak bensiz mutlu ve kalıcı olamaz; ne halk kralına uzun süre katlanabilir, ne efendi kölesine, ne cariye hanımına, ne öğretmen öğrencisine, ne dost dostuna, ne kadın kocasına, ne ev sahibi kiracısına, ne asker askere, ne yoldaş yoldaşa, eğer zaman zaman birbirleri hakkında yanlış sanılara kapılmasalar, birbirlerine dalkavukluk etmeseler, sağduyulu davranıp görmezlikten gelmeseler ve kendileri için yaşamı delilik balıyla tatlandırmasalar. (DE, DÖ, 85).*

tatlılaştır- [tatlılaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aralarında köycülük tahsili için Paraguay'a gidip senelerce kalmış biri vardı, sesini tatlılaştırıp yumuşatarak türlü şeyler soruyor, hiçbir şey ifade etmeyen kısa cevaplar alıyordu. (SA, YD, 76).*

tattır- [tat-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hepsini ona Nuran tattıracaktı; bunu bildiği için kendisini kuvvetli, o kadar kuvvetli buluyordu. (AHT, H, 114).*

tavlandır- [tavlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tekelleştir- [tekelleş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tekrarlattır- [tekrarla-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Arada bir, hesaplardaki bir yanlış yüzünden bir sözü tekrarlattıran Hazine kâtibinin yükselen sesi duyuluyor, sonra bir kilitçi ustasının ona saygıyla cevap yetiştirdiğini duyuyorduk. (OP, BAK, 259).*

telaşlandır- [telaşlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Gözyaşları içindeki bir erkek niye telaşlandırır bizi? (OP, KK, 273); Sultan Reşat, belediye binasından*

çıkarken, film çekmeye başlayan Milton Manaki'nin elindeki garip alet, korumaları telaşlandırır. (SA, AVD, 109).

tellendir- [tellen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Zıpır Nami, sigara tellendirmiş olacaktı.* (RI, HS, 357).

tembelleştir- [tembelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

temellendir- [temellen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yüzlerin üzerinde işaretleterek temellendirdiği her harfin iki anlamı olduğunu söylüyordu yazar daha sonra: Yazıdaki düz anlamla, yüzdən öğretilen gizli anlam.* (OP, KK, 303).

temelleştir- [temelleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tepindir- [tep-**in-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

teptir- [tep-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İçerde büyük baldızım şehrin yarı halkını başına toplamış hora teptiriyordu.* (AHT, SAE, 333).

termikleştir- [termikleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

teşkilatlandır- [teşkilatla-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tezleştir- [tezleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tıkıştır- [tık-**ış-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir akşam, Rüya, küçük çantasına birkaç eşya tıkıştırıp daha güvenli bulduğu eski evine, ailesinin yanına dönmüştü.* (OP, KK, 124); *İnci tanelerini de oraya tıkıştırır, nohut tanelerini de.* (MCR, M, 496^a).

tiksindir- [tiksin-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bağırrsa çağırrsa, ağzının içinde sövse, kimi kez ağlasa bile, sarhoşluğu kızdırmaz, tiksindirmezdi.* (PK, AOS, 150).

tipleştir- [tipleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

titreştir- [titre-**ş-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tiyatrolaştır- [tiyatrolaş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tokuştur- [tok-**uş-tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Onlar da, âdet böyleymiş diyerek kadehlerini, yanlarına oturup düğüne şeref veren karakol komutanıyla tokuşturuyorlardı.* (SA, YD, 86); *Erkekler masasında, yanıma oturup kalkanlarla, rakı kadehlerini tokuştururken iştahla onurdan söz ettim, hayatın kayıp*

anlamından, kayıp bir şeylerden. (OP, YH, 90).

topraklandır- [topraklan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tozlaştır- [tozlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

töhmetlendir- [töhmetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tunçlaştır- [tunçlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tuttur- [tut-**tur**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Besim Ömer Paşa, son sınıf öğrencilerine yirmi dört saat arayla, altışar kişilik gruplar hâlinde nöbet tutturur.* (SA, KC, 39); *Siyah saçlarını tam ensesinde büküp mükemmel bir topuz şeklinde tokalarla tutturur, tek bir tutamın bile çıkmasına izin vermezdi.* (EŞ, BVP, 32); *Takacağı küpeleri ben seçiyorum, kolyesini ensesine ben tutturuyorum.* (PK, AOS, 4).

2. *tuttur-* fiili bağımsız bir leksem ise ettirgen çatı işlevinde değildir. a. Israr etmek. *Bir zamanlar “Paris” diye tutturdun, ona bile razı oldum.* (PS, Y, 77); *Ne diye karısı onu İstanbul’a göndermez, ben de geleceğim diye tuttururdu.* (SFA, AVBY, 52); *Şenay Hanım, ‘bu taklit değil’ diye tutturur, üzer sizi.* (OP, MM, 26); *Tutturdu “şunlarla dans edelim” diye.* (PS, Y, 235). b. Bir işe başlayıp sürdürmek. *O zaman tamamı tamamına pek hişt hişt seslenişine benzemeyen, benzemesin diye uğraştığım bir mırıldanmadır, tutturdum.* (SFA, AVBY, 66).

tutuştur- [tut-**uş-tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Meral intihar etmiş. Hem de kendi kendini yakarak. Eteğini tutuşturmuş ve cayır cayır yanmış.* (PS, Y, 343); *“Ne demeye elime tutuşturdunuz bu fokur fokur tavayı,” diye sormuştu Cicianne.* (EŞ, BVP, 310); *Bir dilim kızarmış ekmeğin üstüne beyaz peynir koyup tutuşturdular elime.* (SFA, AVBY, 30).

Türkçeleştir- [Türkçeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

Türkleştir- [Türkleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

türküleştir- [türküleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tüttür- [tüt-**tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O zaman arkamızda, Babanne’yle karşılıklı iki baca gibi sigara tüttürüp radyoyu dinleyerek tek bacağı kısa koltuğunda oturan Dede, “Vasıf gene Galip’i korkuttu.” derdi...* (OP, KK, 14);

Biz çoktan tüttürmüştük sigaraları. (RI, HS, 374).

tüydür- [tüy-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

tüylendir- [tüylen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ufunetlendir- [ufunetlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

uğraştır- [uğraş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Beni fazla uğraştırmayacaktı. (RNG, DK, 251); A balık, yediğim tuz ekmek, seni ağından kurtarmak için beni böyle uğraştırıyorsun ya! (MCR, M, 451^a).*

ulaştır- [ulaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Mustafa Kemal'in bir yön olduğunu, yapılmış, her şeyi bitmiş bir bina olmadığını söyleyen biri daha vardır ki o da ta kendisidir Atatürk'ün: "Bugüne kadar elde ettiğimiz başarılar bize ancak gelişmeye ve uygarlığa doğru bir yol açmıştır. Yoksa gelişmeye ve uygarlığa henüz ulaştırmış değildir." (SA, AVD, 74-75).*

umdur- [um-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

umutlandır- [umutlan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İkisini de umutlandıracak bir-iki 'vaka'ya rastlamamış değıllermiş ama... (OP, KK, 162); Kırık kalpli bayiler arasında bu kadar gençlerin olması bizi umutlandırıyor. (OP, YH, 89).*

unuttur- [unut-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Birdenbire duraklamalar, bir çukura yuvarlanır gibi sarsıntılar, bana nerede olduğumu bile unutturmuş ve beni karanlık bir rüya dünyasına atmıştı. (SA, YD, 7); O, artık birini ötekinin unutturduğu buselerle bir nağme, bir tebessüm gibi yalnız dudaklarımda yaşayacak... (RNG, DK, 53); Uysal kalabalık insana başta kendisi olmak üzere her şeyi unutturuyordu. (AHT, SAE, 130); Yaratıcılık, çoğunlukla öfkenin, her şeyi unuttururan o öfkenin içindedir. (OP, KK, 236).*

usandır- [usan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu sureti, öyle bir suret ki seni suretten usandırır. (MCR, M, 751^b).*

utandır- [utan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...buradaki rezil eğlence havasında beni utandıran çok şey var. (OP, BAK, 25).*

uyandır- [uyan-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu bende garip şüpheler uyandırıyor. (PS, Y, 114); Evet, hiçbir şey, hatta evlenme fikri bile minderleşmiş,*

koltuklaşmış, kasa defteri hâline gelmiş benim arkadaşı uykusundan uyandırmamıştı. (SFA, AVBY, 33); Mademki beni aylarca kemanının güzel sesleriyle uyutup uyandırdın... (RNG, DK, 165); Ölülerini saçlarından tutup silker, uykularından uyandırırım. (AHT, H, 30); Uyuyacaksınız, rüya göreceksiniz, daha rüya bitmeden biz sizi uyandıracamız ve sonra evinize gideceksiniz. (EŞ, BVP, 23).

uydulaştır- [uydulaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

uydur- [uy-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. 1. Uymasını sağlamak. *Eğildi ve anahtar deliğine gözünü uydurdu. (PS, Y, 300); Lâmia, küçüklerden birini onun sırtına bindiriyor, bir kolunu düşmesin diye çocuğun beline geçiriyor, öteki eliyle Kerem'in yüzünü, kulaklarını okşayarak adımlarını onun ayaklarına uyduruyordu. (RNG, DK, 92); Okulda öteki öğrencilere ayak uydurmakta zorlanmıştı hep. (EŞ, BVP, 33). 2. Yalan söylemek. *O zaman Mümtaz arkadaşına, behemehâl yaşaması lâzım olanla kendisine geçici hâller arasında uydurduğu münasebetin manasız olduğunu elinden geldiği kadar anlatmağa çalışmıştı. (AHT, H, 43); Yemeği iptal etmek için tuhaf bir bahane uydurmak üzere arayan... (EŞ, BVP, 115).**

uygulattır- [uygula-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çünkü ulusal eylemi durdurma konusunda yapılan öneriyi yerine getirmeye çalışmış, ancak başaramamış olan Ali Rıza Paşa, bu kez de öneriyi uygulattıracağım diye söz verip de bunu başaramazsa İtilaf Devletleri tarafından sorumlu tutulması olasılığı akla gelmez miydi? (MKA, N, 328).*

uysallaştır- [uysallaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

uyuştur- [uyuş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Peygamberimiz Hazretleri bunun zihni uyuşturduğunu, mideyi deldiğini, bel fitiği ve kısırlık yaptığını bildikleri ve kahvenin Şeytan'ın oyunu olduğunu anladıkları için içmemişler. (OP, BAK, 19); Fakat duyduğu acılar bütün vücudunu uyuşturmuştu. (JWG, GWA, 155).*

uzaklaştır- [uzaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...ama yıllar bizi birbirimizden o kadar uzaklaştırmıştı ki! (OP, BAK, 29); Hekim dedi ki: "Ey padişah, evi halvet et, yakını da uzaklaştır. (MCR, M, 7^a).*

uzattır- [uza-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Lafı ona uzattımadığım için beni öptü.* (OP, BAK, 279).

uzlaştır- [uzlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kötü niyetli alçakların, bu güzel ülkemiz hakkındaki iftiralarını ve açıkça kötülük yürütmelerini önleyelim ve onları umutlarının pusularında kötürüm ve cansız bırakalım ve yalnız hükümet ile ulusun, sadece yurt esenliği ile ilgili hizmetlerini ve çalışmalarını uzlaştıralım ki ortak ve yüce ülkümüz aslında hep birdir.* (MKA, N, 162).

ücretlendir- [ücretle-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

üleştir- [üleş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

ülküselleştir- [ülküselleş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *“Hapishane, baskı, yasak kitaplar, işgal, tank” sözcükleri en ufak ülküselleştirmeye yer bırakmamacasına çirkindiler.* (MK, VDH, 111).

ümitlendir- [ümitlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O sözü, tevîl etmek gerektir ki seni kızıştırsın, ümitlendirsin, çevik bir hâle getirsin, ar ve hayâ sahibi etsin.* (MCR, M, 585^b).

üsluplaştır- [üsluplaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

üşüştür- [üş-**üş-tür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Neden şimdi onu hatırlamak, zifiri karanlık bir yerde, içi iğneli ve zehirli böceklerle dolu bir kutunun kapağını açmak gibi, çirkin ve tehlikeli olmalarından başka kendilerine ait hiçbir şey bilinmeyen müphem fikirleri ve hayalleri zihnine üşüştürüyordu.* (PS, Y, 322).

vardır- [var-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kaymakam bey işi ileriye vardırıldığını, mektep talebelerinin yanına bakkal çıraklarının, berberlerin, kasapların da dizildiğini ve alkışlarla iştirak ettiğini görünce hemen bir jandarma koşturur, bizleri dağıtırdı.* (SFA, AVBY, 89); *Biz sarp yolları vardırdık...* (MCR, M, 320^a).

vasıflandır- [vasıfla-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *...bizi düpedüz sahtekârlık ve dolandırıcılıkla vasıflandırdılar.* (AHT, SAE, 14).

vatanlaştır- [vatanlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

vazifelendir- [vazifele-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Fakat bu kendimi vazifelendirdiğim hâtırât yazarlığının icaplarındandır.* (AHT, SAE, 25).

verdir- [ver-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Çünkü bu alçakların bu atlara bir kese altın verdirmeyeceğini adım gibi biliyorum.* (OP, BAK, 319); *Daha bu sabah telefonda, bu gece dışarı çıktığında romanlar üzerine tek kelime bile etmeyeceğine dair söz verdirmişti annesi ona.* (EŞ, BVP, 104); *Uzun istidaları hükümet memurları pek okumazlar diye, her fikrimi ayrı bir istidaya yazarak bunları ayrı ayrı köylerden verdirdim.* (SA, YD, 9).

vergilendir- [vergile-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

verimsizleştir- [verimsizleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

veriştir- [veriştir-] Ettirgen çatı kelime şekli değildir. *Birden, yalnız bu eksikliğin değil, bütün parasızlıklarının sorumlusu olarak gördüğü eski ticari düşmanlarına verip veriştirdi.* (OP, KK, 39).

vesveselendir- [vesveselen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Pek çok insan benim kışkırtmam, kandırmam, vesveselendirmem olmadan kendi hırsları, şehvetleri, iradesizlikleri, alçaklıkları ve çoğunlukla da aptallıkları yüzünden günah işliyorlar.* (OP, BAK, 331).

vurdur- [vur-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yalnız kızlar iki üç günde bir gelip saçlarına maşa vurdururlardı.* (SA, YD, 64); *Fakat, uzun uzun düşünüp, başıboş dolaşmaktan bıkarak sırtına eğeri, ağzına yuları vurdurduktan sonra başına gelmedik hâl kalmayan atın hikâyesini hatırlayınca ne yapacağımı bilmiyorum.* (JWG, GWA, 70).

vuruştur- [vur-**uş-tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Öbürleri, sanki bu sessiz, hareketsiz vücut onları ısıyor, sokuyormuş gibi korka korka haykırarak, ara vermeden nalınlı ayaklarıyla vuruşturuyorlardı.* (RHK, MH, 19); *Şişeleri açtılar, beş şişeyi birbirine vuruşturarak diktiler.* (RI, HS, 26).

yabancılaştır- [yabancılaştır-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bunlar da onu tıpkı sürdürdüğü koku gibi hoş bir şekilde yabancılaştırmış ve daha da kadınsılaştırmıştı.* (OP, MM, 132).

yağdır- [yağ-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kıza bu saatte onun buraya gelişinin sebebini anlamak isteyen küçük düşürücü bakışlar yağdırıyordu.* (PS, Y, 81); *Maazallah başımıza taş yağdırabilir.* (AHT, SAE, 45); *Yan yana duran gemilerin*

burunlarının aynı hizada olması için yoğun çaba gösteren yedi kaptanın, nice denizin rüzgârına karışmış nefesleriyle tayfalarına yağdırdıkları emirler en korkusuz martıların bile direklerle konmasına engel olur! (SA, KC, 59).

yakınlaştır- [yakınlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yakıştır- [yakış-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tıraş olduktan çok sonra, Rüya'nın kendisine yakıştırdığı ve bir eşi de Celâl'de olan balıksırtı ceketiyle kalın kaba paltosunu giyip sokağa çıktı.* (OP, KK, 118).

yaklaştır- [yaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Orası bir nevi standart insanların yeriydi; orada gerçekte kendimize hiç lâzım olmayan, hiç değilse bizi kendimizden uzaklaştıran ve bunu yaparken hiçbir noktaya da yaklaştırmayan şeylerin hasreti çekilirdi.* (AHT, H, 115); *Gülün içine fısıldanan şiirin gücünden öylesine endişelenmiş ki pembe elbiseli hekim, kokusundan başka hiçbir özelliği olmayan bu gülü burnuna yaklaştırır yaklaştırmaz korkudan yıkılıp ölmüş.* (OP, BAK, 313).

yaktır- [yak-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Hemen iki mangalı yaktırıp birini kızların, öbürünü annemin odasına almıştık.* (YKK, HOŞ, 141); *O zaman onları diri diri yaktırdı; suç işlemedikleri hâlde, sorgusuz sualsiz...* (BLC, KNYE, 58).

yanaştır- [yanaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bunun üzerine, önceden bu alçaklığı tasarlamışlar ki hemen zırhlıları rıhtıma yanaştırıp Beyoğlu bölgesini ve Tophane'yi işgal etmişler.* (MKA, N, 342).

yandır- [yan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yahudiler içinde zalim, İsa düşmanı ve Hıristiyanları yakıp yandırır bir padişah vardı.* (MCR, M, 12^a); *Bu münasebetsiz sözle biçareyi yaktım yandırdım.* (MCR, M, 48^b).

yanıtlandır- [yanıtla-**n-dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yansızlaştır- [yansızlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yapaylaştır- [yapaylaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yapılandır- [yapılan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yapıştır- [yapış-**tır**-] 1. Ettirgen çatı kelime şeklidir. *O zamanlar, ceviz ve kestane ağaçları kesilip üzerlerine sünnetçilerin ve terzilerin el ilânları yapıştıracağı*

elektrik direklerine dönüştürülmemiştir daha. (OP, KK, 395).

2. a. *yapıştır-* fiili “gecikmeden karşılık vermek veya gerekeni yapmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2129^a) anlamında ettirgen çatı kelime şekli değildir. “*Cehenneme giden yol iyi niyet taşlarıyla döşelidir derler,*” diye lafı yapıştırdı *Dikran Dayı.* (EŞ, BVP, 68). b. “tokat yapıştırmak” öbeğinde ettirgen çatı kelime şekli değildir.

yaptır- [yap-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aynı yılların bir başka eğilimi, binalara yüce ilkelerin, değerlerin adlarını vermektir; ama annem yaptırdıkları apartmana “Hürriyet”, “İnayet”, “Fazilet” gibi adlar verenlerin, aslında bütün hayatlarını bu değerleri çiğneyerek geçirmiş kişiler arasından çıktığını söylerdi.* (OP, MM, 29); *Benden çok az serveti olanlar, küçük bir tımarı olan basit sipahiler bile çok yakında iki katlı ev yaptırabiliyor olacaklar.* (OP, BAK, 34); *Nazlı büyütülen, her dediğini yaptırmağa alışan bütün kibar çocuklar gibi âdeta emreder bir tavrım vardı.* (RNG, D, 11).

yararlandır- [yararlan-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yaraştır- [yaraş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bir kadına bu kadar utanmazlığı yaraştıramayışın öfkesi...* (KT, EŞİ, 86).

yardır- [yar-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yarıştır- [yarış-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yasalaştır- [yasalaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Avrupa'nın askerlik yönünden ileri büyük ulusları daha şimdiden bu tutumu yasalaştırmaya başlamışlardır.* (MKA, N, 496).

yassılaştır- [yassılaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yatıştır- [yatış-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Aynı içten tepkiyi bugün gösteren çocukları, yeni görüntülerle körleşmiş gözlerine yalnızca birer sigorta gözlüğü takmakla yatıştırabiliyorlardı artık.* (OP, KK, 123); *Din adamları ellerinden geldiğince onları yatıştırdılar.* (BLC, KNYE, 74).

yavanlaştır- [yavanlaş-**tır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yaydır- [yay-**dır-**] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu programın, Meclis'te 18 Eylül'de*

okunan kısmından başka, buna da temel olmak üzere, Büyük Millet Meclisi'nin öz niteliğini ve yönetim yöntemleriyle ilgili görüşlerini saptayan ve Meclis'in açılışından sonra okunup kabul edilen önergeyi de bu kısım ile birlikte Halkçılık Programı adı altında bastırılmış ve yaydırmıştım. (MKA, N, 477).

yaygınlaştır- [yaygınlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yaylandır- [yaylan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yazdır- [yaz-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. ...Herat'ta en büyük şair olan Câmi'ni Heft Evreng'inin yedi mesnevisini bana yazdırıp nakışlı, resimli harika bir kitap yaptırmaya başladı. (OP, BAK, 60); ...kendileri için ceza yazdırmağa başladılar. (AHT, SAE, 19); Çünkü siz de bilirsiniz ki, onlar bir konuşma hazırlayacağım diye tam otuz yıl çile çekerler, çıkara çıkara kendilerinden olmayan bir söylev çıkarırlar, sonra da bunu sırf eğlence olsun diye üç günde yazdıklarına ya da irticalen yazdırdıklarına yemin ederler. (DE, DÖ, 47); Babam rahmetli de kasabamızın ileri gelenlerinden olduğundan beni hükümet okuluna yazdırmak istedi. (AN, YNYNY, 30).

yedir- [ye-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Kediye kaşar yedirdiğini görse köpürürdü annesi. (EŞ, BVP, 43); Onu zorla Lâima'ya yedirmeye uğraşiyor, salıncağın üstünde bir boğuşmadır gidiyordu. (RNG, DK, 59); Ekmeğimi itlere yediririm de o fırlamaya yedirmem! (KT, EŞM, 65); Bir paşalık ile üç beş nişan elde etmek için o vaktin mabeynine dünya kadar para yedirmişti. (RNG, DK, 24); Zamana rüşvet yedirmiş olmalıydı. (EŞ, BVP, 83); Annemle konuşurlarken kapı arkasından dinlemeyi kendime yediremeyip yanlarına gitmiş, 'misafir odası'nın az kullanılmış koltuklarından birine oturmuştum. (PK, AOS, 99).

yeldir- [yel-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Koşturmak. (bk. CLAUSON 1972: 923^b).

yendir- [yen-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Tanrı, bizi Yunan'a yendirmeyi yazar mı? (KT, EŞİ, 402).

yenileştir- [yenileş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Yoksa o nefes eskiyi yenileştirir. (MCR, M, 528^a).

yerleştir- [yerleş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. Eski oturduğu evden gelen

kitaplarını hâlâ yerleştirmeye vakit bulamamıştı. (RNG, DK, 90).

yetiştir- [yetiş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Biz mütehassıslarımızı kendi içimizden yetiştireceğiz. (AHT, SAE, 235); Çoluksuz çocuksuz hayatımın bütün merakını yeni üzüm cinsleri yetiştirmeye verdim... (RNG, DK, 6); Sultan'ın bu kitabı Hicret'in bininci yıldönümüne yetiştirmek istediğini anlattı bana. (OP, BAK, 42); Bunları annemden öğreniyorum, soluk soluğa koşup gözyaşı öyküsünü yetiştirdiğimde. (PK, AOS, 6).*

yetkilendir- [yetkile-**n-dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bizim yetkilendireceğimiz kişiler de orada bulunur. (MKA, N, 375).*

yığdır- [yığ-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yıkattır- [yık-a-**t-tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yıktır- [yık-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yıldır- [yıl-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu ilk gelişinde kendisini tanıyanlar, mazbut, mutaassıp bir şeriatçı olduğunu, vaazlarında, münakaşalarında etrafi âdeta yıldırıldığını anlatırlardı. (AHT, SAE, 41); Sonra ihtiyarı yıldırılmışlar ve kendi eliyle yazdığı, kendi ruhundan çıkardığı şeyi reddettirmişler ona. (OP, YH, 70).*

yırttır- [yirt-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yiğitlendir- [yiğitlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yoğunlaştır- [yoğunlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Topkapı Sarayı arşivine kayıtlı bir oyuncak olmadığını bildiğimden, çalışmamı edebî metinlerde yoğunlaştırmış; ama saray yaşantısını anlatan yazılarda topaç, misket ya da top gibi bir oyuncakla bahçelerde, avlularda oynandığına dair bir bilgiye rastlamamıştım. (SA, KC, 52).*

yoksullaştır- [yoksullaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yoldur- [yol-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yordur- [yor-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Rüyasını yordurmak için gittiği Kasımpaşa'daki bir yorumcu, ona, hayatının sonuna kadar yazı yazacağını söylemişti. (OP, KK, 209).*

yozlaştır- [yozlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yönlendir- [yönlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Galip içtenlikle Celâl'in kendisini yönlendirdiğini düşündü.* (OP, KK, 253); *Zırhlı kuvvetlerin kara üniformasına bürünmüş ürkütücü bir asker, dört yol ağzında durmuş, sanki ülkenin bütün yolları kendisine, sadece kendisine aitmiş gibi trafiği yönlendiriyordu.* (MK, VDH, 42).

yumdur- [yum-**dur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yurtlandır- [yurtlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yuttur- [yut-**tur**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Yutturduğum hapın mide hapi ilacı olduğuna sahiden inandın mı?* (OP, KK, 102); *...bütün bir millete ve en başta da yıllarca ve yıllarca bana yutturabildiğin için öldüreceğim seni.* (OP, KK, 360).

yuvarlaklaştır- [yuvarlaklaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yükümlendir- [yükümlen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

yüreklendir- [yüreklen-**dir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Bu ilk haberler, ihbarcılığa bile cesaret edemeyen vatandaşları yüreklendirdiği, öbür meslektaşlarının başarılarına imrenen sıkıyönetim komutanları da çalışkanlığa teşvik ettiği için yaz başlarında bir 'katil yakalandı' furyasıdır başladı.* (OP, KK, 426); *Ben bu güvenle kendi kendimi yüreklendiriyorum.* (MKA, N, 254).

yüzdür- [yüz-**dür**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Belki de iki kardeş, Ahmet ve Mustafa, sarayın havuzunda bu kayıklardan yüzdürmüşlerdir.* (SA, KC, 52).

yüzleştir- [yüzle-**ş-tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Tarık Bey sessizce "bizim" tarafımızdaydı, ama onu bu işlerle yüzleştirmemeliydik.* (OP, MM, 347); *Bizi neden yüzleştirmediler, Ahmet gibi?* (KT, EŞİ, 341).

yüzsüzleştir- [yüzsüzleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zannettir- [zannet-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Beni onun büyük plânları kavrayabileceğini zannettirecek tarzda iri ve aydınlık gözlerine bağlayan bu ümittir.* (PS, Y, 112).

zenginleştir- [zenginleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *Kulağına akıtılan bu sözler acayip bir sihirmiş gibi, bir saniye evvel sadece o ânı süsleyen, derinleştiren,*

zenginleştiren duygular, birdenbire yakıcı şeylerin kudretini kazanmıştı. (AHT, H, 130); Burada suyun rahmet olması düşüncesi beyti zenginleştirmektedir. (İP, SK, 42).

zırhlandır- [zırhlan-**dır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

zorlaştır- [zorlaş-**tır**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir. *İstanbulu Kadınların Elkitabından Gümüş Feraset Kuralı: Sokakta sarkıntılığa uğradığında sakın ola sinirlenme, panikleme, çünkü sarkıntılık karşısında sinirlenen ve aşırı tepki veren bir kadın sadece kendi işini zorlaştırmakla kalır!* (EŞ, BVP, 15).

züppeleştir- [züppeleş-**tir**-] Ettirgen çatı kelime şeklidir.

4.4. -(İ)l- Çatı Şekline Dair Malzemenin İncelenmesi:

abartıl- [abart-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu cümlelerin arkasından akademik yorumcuların saygısızlık korkusu ve gerçek kaygısı arasında gidip gelen bir üslupla gösterdikleri benzerliklere abartularak işaret edilmişti.* (OP, KK, 248).

abideleştiril- [abideleş-**tir-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

acııl- [acı-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

acılaştırıl- [acılaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

acındırıl- [acı-**n-dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

acınıl- [acı-**n-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

acıtıl- [acı-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

açıklaştırıl- [açıklaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

açıl- [aç-**ıl**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. a. Açmak eyleminin yapılması, açmak işine maruz kalmak. *Duvardaki asma saatte teneffüse yedi dakika kaldığını hesap ettiğim bir sırada, kapı açıldı...* (RNG, D, 20); *Dershanenin kapısı gürültüyle açıldı ve çocuklar, bütün o çılğın alayı gülere gülererek bağırarak, koşarak içeri girdiler.* (HZU, BYT, 59); *'Tehlikeli Şeyler', Beyoğlu'ndaki Elhamra Pasajı'nda 2002 yılında açılan bir serginin adıdır.* (SA, KC, 35); *Her hâlde üç, dört güne kadar yol açılır.* (RNG, D, 110); b. Konuşma, söz konusu etme. *İlk eş mevzuunun açıldığı nadir anlar hariç, senelerce dinginlikle akıp gitti evlilikleri.* (EŞ, BVP, 151). c. Asıl rengini yitirmek. *Her gün yıkanmaktan elbisenin rengi açıldı.* (İnformant).

2. *açıl-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. a. Duygularını açıklamak. *Kevork da henüz açılmadığı bir kıza abayı yakmış olmalıydı.* (EŞ, BVP, 61). b. Dili açılmak. *"Eyvah!" der Neyire Hanım, "Bizim oğlanın dili açıldı açılmasına; ama bu sefer de terliklerle konuşmaya başladı!"* (SA, KC, 11). c. Arası bozulmak. *Komşularımızla aramız açıldığı günden Nafi Mollalar'ın konağına gelin gideceğim güne kadar geçen iki bayramda elini öptüğüm vakit bana ne mutadı üzere "nice senelere güzel kızım" demiştir, ne de saçlarımı okşayıp alnımdan öpmüştür.* (YKK, HOŞ, 34). ç. Çıkma, bulunduğu noktadan ileri

gitme. *Vapurun kendisi gibi yolcularında da bir dermansızlık havası vardı; ama koca tekne lacivert denize açıldığında kopan ani rüzgâr bu havayı çabucak dağıttı.* (EŞ, BVP, 203); *Oğlan tarafı çok masrafa kaçmamak, açılmamak için her şeyin şöyle böylesini seçmeye davranıyor. Reşat Enis 1944: 122 (TIETZE 2002: 93^b). d. Kendine gelmek, ferahlamak. *Başımda biraz ağırlık var da... Belki biraz açılırım dedim...* (RNG, D, 42); *Arkadaşının belki hakkı var Kenan... Birkaç sene Avrupa'ya git... Belki dediği gibi açılırsın... dedi.* (RNG, DK, 43).*

açtırıl- [aç-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

adlandırıl- [adla-**n-dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zeliha tüm çocukluğu boyunca hayal gücüne ket vurmakta zorlanmıştı; madem Allah'ı insanlaştırmak yakışık almıyordu, ne demeye insanlara has sıfatlarla adlandırılıyordu ki?* (EŞ, BVP, 25).

ağaçlandırıl- [ağaçla-**n-dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, devlet ormanı olarak derhâl ağaçlandırılır.-Anayasa (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 29^b).*

ağartıl- [ağar-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ağdalaştırıl- [ağdalaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ağırlaştırıl- [ağırlaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

akıtıl- [ak-**ıt-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. 1. Akıtmak eyleminin yapılması. *Kahve falının bu iyiliği vardır; Cenab-ı Hakk'ın görünmez mürekkeple alnımıza yazdığı kaderin aksine, kahvenin telveyle yazdığı kader daima yıkanıp akıtılabilir.* (EŞ, BVP, 203). 2. Söylenilmek. *Kulağına akıtılan bu sözler acayip bir sihirmiş gibi, bir saniye evvel sadece o ânı süsleyen, derinleştiren, zenginleştiren duygular, birdenbire yakıcı şeylerin kudretini kazanmıştı.* (AHT, H, 130).

akkorlaştırıl- [akkorlaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aksatıl- [aksa-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aktarıl- [aktar-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Büyük bir kısmı bir yıl evvelkinden olduğu gibi aktarılan bu takvimi kasım sonlarında yazmağa başlar, şubat ortasında Nuruosmaniye'de bir matbaaya benimle yollardı.* (AHT, SAE, 36).

alay edil- [alay ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ev içinde gördüğü kral muamelesi ile ev dışında yaşadığı reddedilme, alay edilme ve aşağılanma korkusu arasında bir yerlerde kilitlenmişti senebesene.* (EŞ, BVP, 56).

alçal- [alçal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

alçaltıl- [alçal-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...gördükleri şey hakarete uğratılmışlık, alçaltılmışlıktı.* (MK, VDH, 93).

aldatıl- [aldat-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Belki birileri aldatılmak üzücüdür diyecek, hiç de değil, aldatılmamak daha üzücüdür; çünkü insanın mutluluğunun gerçekliklerde saklı olduğunu sananlar fazlasıyla yanılırlar. Mutluluk insanın sanularına bağlıdır.* (DE, DÖ, 157).

aldırıl- [al-**dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aldırtıl- [al-**dır-t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...kendi kendilerini ihbar eden üniversite öğrencilerinin itiraflarının işkenceyle geri aldırıldığı...* (OP, KK, 430).

alevlendiril- [alevlen-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

algılatıl- [algıla-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

alıklaştırıl- [alıklaş-**tır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

alışıl- [alış-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Alışılmış anlamda güler yüzlüydü demek istemiyorum.* (PK, AOS, 66).

alıştırıl- [alış-**tır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Böyle gece yarısı uyandırılmaya alıştırılmış olan Taşçı Ligor hiç sızlanmadan sıcak yatağından bir don gömlek çıkar, uzun bir bahçeyi geçtikten sonra kapıyı açardı.* (RHK, MH, 71); *Kav, önce yakılır, alıştırılır da ondan sonra ateş alır.* (MCR, M, 708^a).

anıl- [an-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İnsanlar ikiye ayrılır: beşikten mezara sabit kalem bir isimle anılanlar, yani içine doğdukları hakikate uygun, kimliğe sadık kalanlar; bir de isimlerini koruyamayanlar, yani harfleri yapboz, ruhları arızalı olup da durmadan yeni adlar ve lakaplar alanlar, isim bolluğunda tarifsiz kalanlar.* (EŞ, BVP, 374); *Ne var ki yeni mesleğinde deste deste para ve gani gani nüfuzlu dost edindiği hâlde, soyadı kanunu çıktığında, Rıza Selim, beklendiği*

üzere Bayrakçı soyadını almak istememiş, ilk zanaatiyle anılmak istemişti: Kazancı. (EŞ, BVP, 147).

anıştırıl- [anıştır-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

anıtlaştırıl- [anıtlaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

anlamlandırıl- [anamlan-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

anlamsızlaştırıl- [anlamsızlaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

anlaşıl- [anla-**ş-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu tür benzetmelerle bir insan ne kadar anlaşılabilir, bir hayatın sırlarına ne kadar nüfuz edilebilir ki?* (OP, KK, 101); *Artık bu hastalığın ismi anlaşıldı: Milletvekili hastalığı.* (SFA, AVBY, 86); *Bence insanlar, taklit bir ürünü sahte olduğu için değil, ‘ucuza alındığı anlaşılabilir’ korkusuyla kullanmak istemezler.* (OP, MM, 162); *Gece sandal tasavvuru mevki-i fiile konuncaya kadar onun hâlâ anlaşılamayan muvafakat veya muhalefeti beni zihnen işgal etti.* (HZU, BYT, 47); *Luther’in Mısır’daki bir çocuk mezarında dokuz kuka bulunduğu habersiz olduğunu düşünecek olursak, bowling oyununun sırlarından biriyle daha karşı karşıya olduğumuz anlaşılır.* (SA, KC, 64); *Rüya’nın çok basit ve anlaşılır olduğu anlaşılan ‘terk’ nedeni neredeyse unutulmuş...* (OP, KK, 135).

anlatıl- [anla-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Asya bu hikâyeyi ezbere bilirdi, tıpkı bu çatının altında tekrar tekrar anlatılan nice hikâyeyi harfi harfine bildiği gibi.* (EŞ, BVP, 141); *İlk anlatıldığında tam olarak anlamamışlardı ama yemekleri iki ekspresyonist tablonun kopyasıydı.* (EŞ, BVP, 121); *Yerebatan Sarayı’nın gizli bir köşesinden başlayarak Kız Kulesi’ne, oradan da Kınalı Ada’daki manastıra ulaşan bir mağaranın varlığı, nice İstanbullunun bedenine açılan dehlizin ağzındaki yılan tarafından yıllardır anlatılır.* (SA, KC, 23); *Gözlerine o anlatılmaz ve anlaşılmaz keder çöktükten sonra bile.* (PK, AOS, 66).

aptallaştırıl- [aptallaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aranıl- [ara-**n-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kaçan mahkûmlar her yerde aranılır; ama bulunamazlar.* (SA, KC, 15); *İstanbul’un altı üstüne getirilerek aranılan çocuk büyük bir şans eseri olarak bulunur.* (SA, KC, 11).

araştırıl- [araştır-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Roman, yazarın itirafları değildir;*

bir tuzak hâline gelmiş dünyamızda yaşanan insan yaşamının araştırılmasıdır. (MK, VDH, 228).

aratıl- [ara-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ardıl- [ardıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

arılaştırıl- [arılaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

arındırıl- [arın-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Güçlü kuvvetli, bu işte yetkin oldukları belli iki çiğ köfte ustası, siyah denebilecek koyuluktaki, sinir ve yağlarından arındırılmış özel kıymayla bulguru, soğanı, salçayı, binbir çeşit baharatı, birbirleriyle yarışarcasına, tüm becerilerini ortaya koyarak yoğurmaya başlıyorlar.* (CT, YSCS, 65).

arıtıl- [arı-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şu hâlde adama sonunda gönülden silinip arıtılması lazım olan bilgiyi niye öğretirsin?* (MCR, M, 265^a).

artırıl- [art-**ır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İçgüdüünün artırılmasına yardımcı olmak üzere de bütün zulüm görmüş ulusların, ulusal amaçlarına ulaşmak için – içinde bulunduğumuz tarihteki- çalışmaları üzerine, elde edilen birtakım bilgileri özetledim.* (MKA, N, 77).

asıl- [as-**ıl-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Buraya, bu tozlu dükkâna, bu duvarına elle yapılmış triko çorapların asıldığı yere... (AHT, H, 47); Otuz yıl önce, burada bütün aile hep birlikte otururlarken, aynı balkona asılan aynı renkteki lacivert bir bez, sakaya verilmiş bir işaret anlamına gelirdi. (OP, KK, 220); Duvarlara, hiç boş yer kalmamacasına resimler asılmıştı. (PK, AOS, 148); Ama öyle asılmasaydı romatizmadan ölecekti. (AHT, H, 295).*

2. *asıl-* fiili “bir yere tutunup sarmak; tutup çekmek; hızla eline almak; ısrar etmek; sonuna kadar mücadele etmek; rahatsız edici davranışlarda bulunmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 129^a) anlamlarında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen çatı kelime şekli değildir. *İkinci maddeye geçerken birisinin frene asıldığını duydu. (EŞ, BVP, 133); Sandalcının cebine bir deste pembe banknot sıkıştırdım, küreklere asıldı. (OP, KK, 297).*

askerîleştiril- [askerîleş-**tir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

astırıl- [as-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aşıl- [aş-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aramızda, konuşmayla aşılamayacak kadar büyük bir engelin oluştuğunu görüyordum; ama bir yandan da onu zorlayarak bu konuda fikir birliğine varma, yakınlaşma isteğimin önüne geçemiyordum.* (ZL, SA, 26); *İşte, benim harp ederken sırtımı dayandığım aşılmaz dağ, demin gördüğünüz o küçücük kadındır.* (KT, EŞİ, 448-449).

aşlatıl- [aşla-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aşındırıl- [aşın-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aşırıl- [aş-**ır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...ötekisi 'Menâkıb-ı Evliya'dan aşırılmıştı.* (OP, KK, 248-249); *Kimyahaneden aşırılmış, kömürü, küherçilesi ölçsüz, dumanı alevi bol yerli bir üründü.* (RI, HS, 207); *Muslukları aşırılmış bir kupkuru çeşme...* (KT, EŞİ, 238).

atıl- [at-**ıl-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Dışarıda kaldırırma atılmış birkaç masa vardı.* (EŞ, BVP, 211); *Dört elle sarıldığımız birçok kıymetlerin; uğrunda, sahici bir insan gibi kalbimiz ve kafamızla feda ettiğimiz binlerce sözde mühim şeylerin ne kadar kolay fırlatılıp atılabileceğini bana öğreten Yusuf!* (SA, YD, 67); *O yıllarda çok sevilen Türk filmlerinde "masum" bir dans partisi sırasında içtiği limonataya uyku ilacı atılarak önce aklı uyuşturulan...* (OP, MM, 74); *...ama askerin kararı önemlidir, filozofunki değil; çünkü asalakların, muhabbet tellallarının, haydutların, katillerin, rençberlerin, budalaların, borçluların ve bunlar gibi insanlığın posalarının kararlarıyla muhteşem zaferlere imza atılır, filozofların kandilleriyle değil.* (DE, DÖ, 91); *Şişe içinde ırmağa atılmış bir mektup gibiyim.* (PK, AOS, 46).

2. *atıl-* fiili "saldırmak; birdenbire bir nesneye doğru hareket etmek; bir işe başlamak, girişmek" (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 143^b) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Bir gün Belkıs Hanım, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelâş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha'nın boynuna atıldı.* (YKK, KK, 116); *Bu top ellerinden giderse her şey mahvolacaktı, o zaman atıldı, yuvarlanmaya başlayan topa sarıldı, fakat zabtedemiyordu.* (HZU, BYT, 128).

atlanıl- [atla-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

atlatıl- [atla-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Enfarktüs atlatılır mı?* (PK, AOS, 32).

attırıl- [at-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O sanıyordu ki, İstanbul sokaklarında bazen rast geldiği gibi, sigarası parmaklarında, allıkları yüzünde, peçesi açık, dişleri çürük, yürüyüşü kıvrımlı, tıknaz bir kadın girecek, yayvan yayvan hemen konuşmaya başlayarak sonunda jandarmalarla tutturulup dışarı attırılacaktı.* (RHK, MK, 13).

avunul- [avun-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

avutul- [avut-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama bu kadar kolay avutulmayacak olanlar çıkıyordu her zaman.* (OP, KK, 123).

ayaklandırıl- [ayaklan-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ayartıl- [ayar-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ayazlandırıl- [ayazlan-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aydınlatıl- [aydınl-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kış akşamının maviden çok karaya çalan laciverdinde, aydınlatılmamış camekânın üstünden süzülen tanecikler bile parlamıyordu.* (PK, AOS, 52).

ayıl- [ayıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

ayıltıl- [ayıl-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ayrıtıl- [ayır-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ayrıl- [ayr-**ıl**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Delilikle en yakın ilişkide olanlarsa, aynı şekilde en mutlu insanlar da hiçbir sanatla en ufak alışverişi olmayan ve kendisine doğayı kılavuz alıp onun ardından giden insanlar arasından çıkıyor; çünkü doğanın hiçbir konuda eksiği gediği yoktur, yeter ki biz ölümlülere ayrılmış olan sınırın dışına çıkmak istemeyelim.* (DE, DÖ, 121).

2. *ayrıl-* fiili “bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak; boşanmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 163^b) anlamlarında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen çatı kelime şekli değildir. *Bir gün padişahın odasına giren kedi bir daha hiç ayrılmaz oradan* (SA, KC, 10).

ayrıntılılandırıl- [ayrıntılan-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

azaltıl- [azal-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şakayla geçiştirilemeyecek, konuşmakla azaltılamayacak, paylaşmakla hafifletilemeyecek bu kederden, ancak sevişerek kaçabileceğimizi anladık.* (OP, MM, 115).

azdırıl- [az-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

azıtıl- [az-**ıt-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bağdaşıl- [bağdaş-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bağdaştırıl- [bağdaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kamuoyu önünde yapılan utanç verici açıklamalar imzalayanların yükselişyle bağdaştırıldı zihinlerde, düşüşiyle değil.* (MK, VDH, 198); *Atılganlıkla gerçekleri yanılmadan görebilme yeteneğinin bağdaştırılmadığı yerlerde ve işlerde, sonuç pek parlak da olsa, çabucak tersine döndüğü ve değerden düştüğü örnekleriyle görülmüştür.* (MKA, N, 151).

bağımlılaştırıl- [bağımlılaştır-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bağışlatıl- [bağışla-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bağnazlaştırıl- [bağnazlaştır-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bağrıl- [bağr-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Size eve Kara geldiği zaman bağrılmayacak, demedim mi?* (OP, BAK, 162).

bahşedil- [bahşed-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Son olarak tabii bir de Mustafa vardı; bu neslin tek erkek çocuğu, dört kızın arasına Allah tarafından bahşedilmiş kıymetli mücevher.* (EŞ, BVP, 40).

bakıl- [bak-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu ağza bakıldıktan sonra insan öyle hükmediyor ki kalbinde de öyle bir çocukluk, bir çocukluğun ismeti kalmıştır.* (HZU, BYT, 112); *Neresinden bakılırsa bakılınsın birbirinin tümüyle zıddıydı bu beklentiler.* (EŞ, BVP, 105); *O zamanın telakkilerine göre ise, böyle bir şeye ancak büyük bir ayıp ve rüsvalık nazariyle bakılırdı.* (YKK, HOŞ, 22).

barındırıl- [barın-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

barınıl- [barın-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Soğuk, barınılmaz bir kışı; susuz, dayanılmaz bir yazı vardı.* (RHK, MH, 12); *Ne dersiniz, barınılabilir mi?* (KT, EŞİ, 70).

barıştırıl- [barış-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

basıl- [bas-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Buğdayla pirinç iyice yıkandıktan sonra suya basılır.* (EŞ, BVP, 282); *Onları en küçük parçasına kadar toplar şüpheden arınırsan sana padişah sikkesi basılabilir.* (MCR, M, 479^a); *O zaman ayak basılacak herhangi bir toprağa, herhangi bir dünyaya geri dönebilmek için bir kıza, o kıza sarılmak, onun sevgisini kazanmak gerekir.* (OP, YH, 27).

basitleştiril- [basitleş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu Hurufi surlarının çocukken Celâl'in bir cumartesi öğleyin Rüya'ya hediye getirdiği ve uzak denizlerde geçen basitleştirilmiş bir Amerikan romanının sonundaki işaretler ve harflerin sırrı gibi çocuksu bir sır olduğunu anladığında insanın okuya okuya başka biri olabileceğini iyice biliyordu.* (OP, KK, 264).

bastırıl- [bas-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yazarın kendi parasıyla ücra bir Anadolu kasabasında bastırılan o kitaplardaki ithaflardan biri de vardı başında...* (OP, KK, 291).

başarıl- [başar-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben bu görevin başarılmasının, bir makam ve yetki sahibi olmaya bağlı olduğunu ileri sürdüm.* (MKA, N, 35-36).

başlanıl- [başla-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bindiği uçak Anadolu'nun üstünden geçince, şairin, özlemini yüreğinde taşıdığı ülkeye doğru yapılmaya başlanılır yolculuk.* (SA, AVD, 69); *Bunun için 13 Eylül'de hemen bu konu ile de uğraşılmaya başlanıldı.* (MKA, N, 136).

başlatıl- [başla-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *1950'de başlayıp üç yıl süren Kore Savaşı süresince, ABD'de, Senatör Mc Carthy önderliğinde büyük bir solcu avı kampanyası başlatılır.* (SA, AVD, 43); *1492'de bir yeryüzü cenneti olan İspanyol Adası'nın bütün insanların yok edilmesi siyaseti ve o siyasetin uygulanması, tek sorumlusu olan Kolomb tarafından başlatıldı.* (BLC, KNYE, 11).

başlıklandırıl- [başlıkla-**n-dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nutuk 1934 yılında İstanbul Devlet Matbaası'nda bu kez 3 cilt olarak basılmış ve bu baskısında başlıklandırılmıştır.*-Sinan Meydan (MKA, N, 27).

başvurul- [başvur-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bazen yürümez, bazen dibe batar; kollarını hareket ettirebilmek için iplere başvurulur, hatta içine bir set*

işçisi bile yerleştirilir. (SA, KC, 31); Seçimler dolayısıyla ortaya çıkan bazı görüş ayrılıklarının giderilmesi çarelerine başvuruldu. (MKA, N, 262).

Batılılaştırıl- [Batılılaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

batırıl- [bat-**ır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İğne batırılmış gibi irkiliveriyorum. (CT, YSCS, 92); Terini sildikçe kirli mendili vıcık vıcık mürekkebe batırılmış gibi oluyordu. (RI, HS, 95); Hayvanlar, uşaklar, özel koruma birliği sirmalara batırılmış... (KT, EŞİ, 84).*

bayıl- [bayıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

bayıltıl- [bayıl-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tomas neşterini anesteziyle bayıltılmış bir adamın derisi üzerinde ilk kez tuttuğunda, sonra deriyi kararlı bir hareketle çizip kestiğinde ve sonunda tam yerinden ustaca bir neşter vuruşuyla kesip açtığına (sanki deri bir kumaş parçasıymış –ya da bir palto, bir eteklik, bir perdeymiş- gibi) kısa ama yoğun bir Tanrı'ya karşı gelme duygusu yaşamıştı. (MK, VDH, 200).*

bayraklaştırıl- [bayraklaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

beceril- [becer-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Becerilmeyecek iş yoktur. (OK, AY, 66).*

beğendiril- [beğen-**dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

beğenil- [beğen-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Doğru dürüst konuşuyordum, beğeniliyordum. (AHT, SAE, 188); Onlarca öyle her edep beğenilmez. (MCR, M, 340^a); Ancak, verdiğim cevabın onun tarafından beğenildiğini bugün yeri gelmişken söylemek isterim. (MKA, N, 160).*

beklenil- [bekle-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu, şu hırçın kızdan beklenilecek tabii bir cevap ve buna bir gülmekle mukabele pek tabii bir şey iken ben, ne için bilmem, derhal bundan çıldırasıya teessür ettim... (HZU, BYT, 43); Çok fazla bir şeyler beklenilmeyen, ama hiçbir zaman da küsülmeyen, anlamı ve anlamsızlığı sınırlı, insanı alçakgönüllüğe çağıran yerli yerinde bir dünya. (OP, KK, 107); Mademki Lâmia Hanım, hakikaten sizi beklenilmez derecede büyümüş, değişmiş gördüm... (RNG, DK, 101).*

bekletil- [bekle-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ayrıca, her evde su dolu bir büyük fiçinin hazır bekletilmesi ve yangın çıktığında kimsenin kaçmayıp yardım etmesi de zorunlu kılınır.* (SA, AVD, 167); *Eğer terli terli bir daha soğukta bekletilirse susmak yok!* (RI, HS, 412).

belgelendiril- [belgele-**n-dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

belirginleştiril- [belirginleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

belirsizleştiril- [belirsizleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

belirtil- [belir-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kibar sözlerle ifade edilse bile herkese, bu arazinin kendilerine ait olmadığı ve her an kanun zoruyla oradan atılabilecekleri belirtilmiş oluyordu.* (ZL, SA, 70); *Gerçeğin belirtilmesine yaramak üzere yaygın olarak söylendiği bildirilen kötülüklerin neler olduğunun hemen bildirilmesi rica edilir.* (MKA, N, 273).

belletil- [belle-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Belletilmeden söylenen Allah'tır, çünkü onun sıfatları, sebeplerden ayrıdır.* (MCR, M, 471^a).

benimsetil- [benimse-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

benzetil- [benze-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ağaçların aşklarının anlatıldığı, daha doğrusu, sevgililerin birer ağaca benzetildiği kent, İzmir'dir.* (SA, KC, 125); *Önünde, sulu boya ile minyatüre benzetilerek yapılmış bir loşluk dünyası vardı.* (KT, EŞİ, 204).

berkitil- [berkit-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

berraklaştırıl- [berraklaş-**tır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

beslenil- [besle-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

beyazlatıl- [beyazla-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bezdiril- [bez-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bezil- [bez-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bıkıl- [bık-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tıpkı Binbir Gece Masalları gibi, bir hikâyeye bitmeden bir ikincisi başlayan, o ikincisi bitmeden üçüncüsüne geçilen, bitmeyen hikâyelerin, tıpkı tüketilemeyen, ama kısa bir sürede bıkılan insan*

kişilikleri gibi hep arkada bırakıldığı, tuhaf ve düzensiz bir 'kompozisyon'du Mesnevi. (OP, KK, 249); Bıkmış bir adam... (KT, EŞİ, 126).

bıktırıl- [bık-**tır-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

birakıl- [birak-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Biz aile filan değil, bir arada yaşamaya mecbur birakılmış bir grup kaçığız. (EŞ, BVP, 97); "Sonra..." dedi Banu Teyze, fincanın dibindeki murdar haberi atlayarak –yakında, çok uzaklarda bir mezara çiçekler birakılacaktı. (EŞ, BVP, 203); Böyle bir sevgi tesadüfe birakılamazdı. (AHT, H, 131); Önce, bizim neden böyle yarı karanlıkta birakıldığımızı anlayamamış ve neşem kaçıp biraz sinirlenmeğe başlamıştım doğrusu... (YKK, HOŞ, 25).*

biraktırıl- [birak-**tır-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

biçil- [biç-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Biraz ileride, biçilmiş tarlada cırcırböcekleri ötüyor, çekirgeler sığıyordu. (SA, YD, 103); Bu, çok sevdiği şairin dediği gibi insana aydınlıktan ve arzudan biçilmiş libaslar giydiren bir bakıştı. (AHT, H, 82); Benim için biçilen bu rol, iğreti durur üzerimde. (CT, YŞÇS, 147).*

biçimlendiril- [biçimlen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

biçimsizleştiril- [biçimsizleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

biçtiril- [biç-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bildiril- [bil-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Başkan'ın adaya taşınmasını komşularıyla birlikte toplu resim çektirerek ebedileştirmek istediği bildirildi hepimize. (ZL, SA, 31); Padişahın kahır zamanı kudreti ve gazabı bulunduğu suretle halka bildirilmiş olur da şehir emniyette kalır. (MCR, M, 489^a).*

biletil- [bile-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bilgilendiril- [bilgilen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bilinçlendiril- [bilinçlen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bindiril- [bin-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Okul döneminin başlamasıyla birlikte torunları, dokunaklı bir veda töreniyle vapura bindirilip adadan ayrılmıştı. (ZL, SA, 138); Atatürk'ün öldüğü yıl olan 1938'de Cemal Süreya*

annesini kaybeder ve aynı yıl bir yük vagonuna hükümet zoruyla bindirilip babası ve kardeşleriyle birlikte sürgüne gönderilir. (SA, AVD, 74).

binil- [bin-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

biriktiril- [birik-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Akgün Akova'dan iki dize okumanın tam sırasındır: Çocuklar biriktirilir dokuz ay on gün/Ömür boyu harcanmak için.* (SA, AVD, 197).

birleştiril- [birleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kâğıtlara hocanın, sipahinin, kadının, cellâdın, defterdarla kâtibin külahları, kavukları çizilir, sırtı çevrili başka kâğıttaki görülmeyen adlarla birleştirilmesi istenir.* (OP, BAK, 419); *Fevzi Paşa Hazretleri yalnız Bakanlar Kurulu Başkanlığında kalsın, Genelkurmay Başkanlığıyla Milli Savunma Bakanlığı birleştirilsinmiş.* (MKA, N, 505).

bitiril- [bit-**ir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Evet, bir hikâye böyle bitirilebilir.* (SFA, AVBY, 78); *Efendiler, pek uzun ve tartışmalı geçen bu güdüm görüşmeleri, güdüm isteyenleri susturacak ortalama bir çözüm yolu bulunarak bitirildi.* (MKA, N, 115).

bitiştiril- [bit-**iş-tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tereza yan yana bitiştirilmiş iki yatak gördü, birinin yanı başında bir komodin ve lamba vardı.* (MK, VDH, 320).

boğazlatıl- [boğazla-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

boğdurul- [boğ-**dur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

boğul- [boğ-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O da olmazsa burada, bu çınar dibinde boğulacaklar, gömüleceklerdi.* (AHT, H, 126).

boğuşul- [boğ-**uş-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sonuna kadar boğuşulacak...* (KT, EŞİ, 290).

bollaştırıl- [bollaş-**tır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bombalatıl- [bombala-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

borçlandırıl- [borçlan-**dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

borçlanıl- [borçlan-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

boşal- [boşal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir (bk. TIETZE 2002: 373^b).

boşaltıl- [boşal-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir hafta sonra, yeniden gittiğinde dükkân, 'devren satılık'mış, ev de boşaltılmış.* (OP, KK, 163); *Çok daha önceden yenilgi ve acılarla boşaltılmış bellekleri, şimdi, bütün hüznü ve hatırayı yatıştırarak derin bir hikâyeye doldurulmuştu.* (OP, KK, 215).

boşandırıl- [boşa-n-dır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

boşanıl- [boşa-n-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

boyatıl- [boya-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

boyutlandırıl- [boyutlan-dır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bozdurul- [boz-dur-ul-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bozul- [boz-ul-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ninni, gittikçe artan kahkahalar, çingiraklı çocuk haykırışmaları içinde bozuluyor, civar kulelerin pencerelerinde ışıklar dolaşiyor, köpekler uluyordu.* (RNG, DK, 15); *Artık sükûn bozulmuş oldu.* (HZU, BYT, 23); *Yazı sanatımızın bir bakıma bozulması demek olan bu realizm üstünde Mümtaz sonraları çok düşündü.* (AHT, H, 154); *Şen bir ahçıyı canlandırmıştı orada; karısı onu terk ettiğinde dahi morali bozulmayan, çünkü mutfağında mutlu mesut makarna pişirmeye devam edebileceğini bilen bir ahçıyı.* (EŞ, BVP, 61); *Savaş yüzünden iktisadi durumumuzun bozulduğunu söylemişlerdi.* (KT, EŞİ, 51).

2. *bozul-* fiili “yiyecek kokmak, yenemeyecek duruma gelmek; taşıt arızalanmak; bir şeye kızmak, içerlemek; sağlığını yitirip zayıflamak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 311^a) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Hava bozuldu.* (İnformant); *Sinirlerim büsbütün bozulmuştu.* (RNG, D, 94); *...ağlıyordu; hiç bozulmamıştı, aynı dayanılmaz, unutulmaz, çaresizlik ifadesi vardı üzerinde.* (OP, KK, 279).

böldürül- [böl-dür-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bölümlendiril- [bölümle-n-dir-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bölüşül- [böl-üş-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Adalet taksimcidir, bölüşülecek şeyleri bölüştürür.* (MCR, M, 430^b); *Hearts, satış kulübelerinin bölüşülmesini teklif ettiyse de kabul edilmez.* (SA, AVD, 130).

börtül- [bört-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bulandırıl- [bula-**n-dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kısacası işler bulandırılacak.* (MKA, N, 57).

bulanıklaştırıl- [bulanıklaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bulaştırıl- [bulaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

buldurul- [bul-**dur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İri boylu, sağlam yürüyüşlü, rahat bir eşek bulduruldu, bir de kadifeli, mor püsküllü, şeritli, saçaklı yeni palan yaptırıldı.* (RHK, MH, 46).

bulundurul- [bul-**un-dur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir yerde on tane çırağ bulundurulursa görünüşte her biri, öbüründen ayırır.* (MCR, M, 22^a); *İstanbul kadısı, yangınlara önlem olarak her evde çatıya kadar uzanan bir merdivenin bulundurulmasını şart koşar.* (SA, AVD, 166-167).

bulunul- [bul-**un-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Asım Bey'e de bir iki gündün beri telgraf başında bildirimde bulunulmuştu.* (MKA, N, 174); *Dâhiliye Nazırlığının bu gibi işleri yüzünden ortaya çıkacak durumların düzeltilmesi için, iyi karşılanmadığından ve güven duyulmadığından, ricada bulunulmayacaktır.* (MKA, N, 260).

buluşturul- [bul-**uş-tur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

buluşul- [bul-**uş-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bunal- [bunal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir (bk. TIETZE 2002: 395^a).

bunaltıl- [bunal-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

burdurul- [bur-**dur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

burkul- [burk-**ul**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *burkul-* fiili “üzüntü duymak; kol, parmak vb. birdenbire kendi eklemi üzerinde dönmek, bir zorlama sonucunda incinmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 328^a) anlamlarında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen çatı kelime şekli değildir. *Onca yüksek topukların üstünde sendelemediğine, ince bileklerinin burkulmadığına kim bilir kaçınıcı kez yeniden şaşıyorum.* (PK, AOS, 73-74).

burul- [bur-**ul**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *burul-* fiili “sancımak, ağrımak;

alınarak küskünlük göstermek, gücenmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 328^b) anlamlarında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen çatı kelime şekli değildir. *Küp Arif’e gözü ilişince, birden buruldu suratı.* (RI, HS, 426).

buruşturul- [buruş-**tur-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ekmek kırıntılarını, kenarları rujlu bardakları, lekeli peçeteleri, dolu küllükleri, çakmakları, boş ve kirlili tabakları, buruşturulmuş sigara paketlerini aklımın karışıklığının görüntüleri gibi algılıyor, gecenin sonuna geldiğimizi acıyla hissediyordum.* (OP, MM, 153).

buyrul- [buyr-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu Erzurumlu Husret’in babasının belirsiz olduğunu söylesem ne buyrulur?* (OP, BAK, 21).

büktürül- [bük-**tür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bükül- [bük-**ül-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *bükül-* fiili “eğilmek; yönelmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 334^a) anlamlarında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen çatı kelime şekli değildir. *Unuttuğumuz bu hatıra için acı çekiyorduk; belimiz bükülmüştü, ama gene de kendimiz olmakta direniyorduk.* (OP, KK, 67); *Şimdi ihtiyarladın, zayıfladın, belin büküldü...* (MCR, M, 334^b).

büründürül- [bürü-**n-dür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Eskinin ruh ve beden ikiliği bilimsel terimlere büründürüldü, şimdi artık buna yalnızca modası geçmiş bir önyargı diyerek gülüp geçiyoruz.* (MK, VDH, 48).

bütünleştiril- [bütünleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

büyütül- [büyü-**t-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...büyütülmüş fotoğraflarını istediği erkeklerin yüzleri de, yaşları da birbirini tutmuyormuş.* (OP, KK, 162); *Bu büyütülmüş bir resmiydi.* (OK, EK, 109); *Oedipus hikâyesi herkesçe bilinir; çocukken terk edilen Oedipus, Kral Polybus’a götürülür ve onun tarafından büyütülür.* (MK, VDH, 181).

büzdürül- [büz-**dür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

büzül- [büz-**ül-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *büzül-* fiili “korku, şaşkınlık, soğuk vb. etkenlerle bir köşeye çekilmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 340^b) anlamında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen çatı kelime şekli değildir. *Garip bir üşüme hissiyle içine büzüldü.* (AHT, H, 116); *Kış geldi mi köpek ezilir, büzülür.* (MCR, M, 318^a).

büzüştürül- [büzüş-**tür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

camlatıl- [camla-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

canlandırıl- [canlan-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...*aramızda geliştirdiğimiz ek kol hareketlerinin diliyle, Vasıf'a, televizyonda en son gördüğümüz eski filmlerden birinin bir sahnesini canlandıracağız ve belki ikimiz de bu haftalarda böyle canlandırılacak bir sahne görmediğimiz için Vasıf'ı her seferinde heyecanlandıran 'Operadaki Hayalet'ten bir sahneyi, sanki yeni görmüşüz gibi ayrıntularıyla oynayacağız.* (OP, KK, 36).

cansızlaştırıl- [cansızlaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

caydırıl- [cay-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

cazipleştiril- [cazipleş-**tir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

cesaret edil- [cesaret ed-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Artık onunla eskisi gibi şaka etmeye nasıl cesaret edilir?* (RNG, DK, 101).

cesaretlendiril- [cesaretlen-**dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

cevaplandırıl- [cevapla-**n-dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

cezalandırıl- [cezala-**n-dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yaşamındaki suçlunun cezalandırıldığını görmeliydi.* (MK, VDH, 54); *Temsilciler Kurulu'nu ulus gözünde küçük düşürmekte, onun cezalandırılabilceğinden söz etmekte ne yarar vardı?* (MKA, N, 316).

cıvıklaştırıl- [cıvıklaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

cıvıtıl- [cıvı-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

cilalatlıl- [cilala-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ciltlettiril- [ciltle-**t-tir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...*nakkashaşhaneye ait başka bazı ilgisiz resimlerle birlikte ciltlettirilip...* (OP, BAK, 468).

çoşturul- [çoş-**tur-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çabuklaştırıl- [çabuklaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...*bu konularda ve Türklerin ilerlemesinin çabuklaştırılmasında yardımcı olacağını, Amerika'nın Milletler Cemiyeti'ne karşı üstlenmesi.* (MKA, N, 104); *Bu işin çabuklaştırılması*

çok gereklidir. (MKA, N, 255).

çağdaştırıl- [çağdaşlaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çağırıl- [çağır-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bölgemiz içindeki milletvekillerinden olup, şimdi İstanbul'da bulunanların, İstanbul'a yakın toplantı yerlerinden birine, seçim bölgelerince çağırılması gereklidir.* (MKA, N, 238).

çağrıl- [çağr-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hayatımda ilk defa bu türlü çağrılıyordum.* (OK, EK, 39); *Sonra bir taksi çağrılacak, sapsarı yüzlü hasta bir kadın, bir akrabanın, bir arkadaşın evine dönecek, doktorun hizmetçisi âletleri yıkayacak, küvetler bol su altından geçirilecekti.* (AHT, H, 231); *Muhakkak ki büyük baldızım da günün şöhretli artisti sıfatıyla, marifetini göstermeğe çağrılacağı zamanı bekleyerek bir yerde yarış atları gibi sabırsızlıkla eşiniyordu.* (AHT, SAE, 291).

çakıl- [çak-**ıl-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Oğul, bunlar, akl-ı küllü bile şaşırta, sersem eden tersine çakılmış nallardır.* (MCR, M, 574^b).

2. a. *çakıl-* fiili “hızla düşüp saplanmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 383^b) anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Çocuk kuma çakıldı.* (İnformant); *İçlerinden bir ikisinin, kıpkırmızı kana belenerek denize çakıldığını görüyorduk.* (ZL, SA, 86). b. “çakılıp kalmak” öbeğinde edilgen çatı kelime şekli değildir.

çakıştırıl- [çak-**ış-tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çaktırıl- [çak-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Direksiyon imtihanına giren herkes, durumun ciddiyeti anlaşılın diye ilk sınavda çaktırılıyordu, ama biz buna kendimizi yeterince hazırlamamıştık.* (OP, MM, 481).

çaldırıl- [çal-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çalışıl- [çalış-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hayata inanmayan insanla çalışılmaz.* (AHT, SAE, 278).

çalıştırıl- [çalış-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ordu üzerinde kötü etki yapmış olan ve Harbiye Nazırlığı'nı işlemez ve değersiz bir duruma düşüren ve Millet Meclisinin kararı olmadan eski rütbeleri ile göreve alınıp özel siyasi düşünce ile çalıştırılmakta bulunan emeklilerin derhal eski durumlarına getirilmeleri ve*

önemli ve etkili görevlerin güvenilir kişilere verilmesi gereklidir. (MKA, N, 179);
Sadece çalıştırılmak üzere alınıp satıldılar. (BLC, KNYE, 47).

çarpıklaştırıl- [çarpıklaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çarpıl- [çarp-**ıl**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nitekim bir an gelecek uykusuz gecelerimde ve boş, bomboş günlerimde bana dert ortaklığı eden hikâyeye kitaplarının ortadan kaldırılışı gibi ağır bir cezaya çarpılacaktım.* (YKK, HOŞ, 34); *Alışverişte çarpıldığımı fark ettim.* (İnformant).

2. *çarpıl-* fiili “çarpık duruma gelmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 397^a) anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Bükük boyunlar, eğrilmiş beller, kamburlaşmış sırtlar, çarpılmış bacaklar bütün o vatandaş dertleri ve hikâyeleri kendi gövdesinin uzantılarıyla.* (OP, KK, 186).

çarpıştırıl- [çarp-**ış-tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çarpıtıl- [çarp-**ıt-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çarptırıl- [çarp-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama hiçbir şeyi canlandırmayacağı için cehennem azabına çarptırılacak.* (OP, BAK, 185); *Aklından geçirdiklerini açıkça söyledi, önünü ardını düşünmeden söylediği sözler karşısında irkilen komünist polisi tarafından tutuklandı, yargılandı ve uzun bir hapis cezasına çarptırıldı.* (MK, VDH, 51).

çatıl- [çatıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

çatışıl- [çat-**ış-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Düşmanla çatışılan yerlerde bu yönergeye göre silahlı birlikler oluşturuldu.* (MKA, N, 239).

çatıştırıl- [çat-**ış-tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çatlatıl- [çatla-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çekiletil- [çekikle-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çekil- [çek-**ıl**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. a. Çekmek eyleminin yapılması, çekmek eylemine maruz kalmak. *Babasının yazısıyla yazılmış bir levhanın karşısında onun Ûlâ rütbesine mahsus kıyafet, nişanlarla çekilmiş resmi asılıydı.* (AHT, H, 153); *Belki de film bir Boğaz yalısında çekildiği ve bende geçen yazın ve sonbaharın hatıralarını uyandırdığı için, bir ara boğazım düğümlendi.* (OP,

MM, 291); *Onun bir gün saçlarından çekilip çalınan bir kurdele parçası, benim için yazılıp da verilmeye cesaret olunamamış bir kâğıttan zorla koparılan buruşmuş anlaşılmaz birkaç satır, bir gün deniz kenarında gizlice cebime atılmış ufak taşlar...* (HZU, BYT, 174). b. Tahammül edilmek, katlanılmak. *Ne Fatma'nın bitmez tükenmez hastalıkları, ne Yaşar'ın çekilmez hâlleri, ne de etrafın dedikodusu Nuran'ı Mümtaz'ın boş yere üzüntüleri kadar rahatsız ediyordu.* (AHT, H, 304).

2. *çekil-* fiili “kendini geriye veya bir yana çekmek; bir işten kendi isteğiyle ayrılmak; yok olmak; bir yere geçmek; bir yerden uzaklaşmak, bir yere uğramamak; gerilemek, geri gitmek; katılmamak, vazgeçmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 407^a) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *O, biraz geri çekildi.* (RNG, D, 23); *Bir müddet duvar dibine çekilerek başımdan aşağıya dökülen bu teessürat sağanağının içinde ciğerlerime biraz kuvvet vermek...* (HZU, BYT, 11); *Bir şey söylemeden taburdan çıktım, dadımla beraber bir köşeye çekildim.* (RNG, D, 9); *Bu anda kafasından neler geçtiği, içinde nelerin olup bittiği bilinemezdi; ama senelerden beri savaştığı meydanı bu kadar kolay bırakıp çekilmek istemediği belliydi.* (SA, YD, 84). “suların çekilmesi” öbeğinde de edilgen çatı kelime şekli değildir. *Boğazın sularının çekilmekte olduğunu fark ettiniz mi?* (OP, KK, 23).

çekinil- [çek-**in**-il-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ayrı iki kurul olarak konferansa katılmaktan da sonradan Anadolu ile İstanbul'un ayrılmasına yol açılacağı korkusuyla çekinilmektedir.* (MKA, N, 459).

çekişil- [çek-**iş**-il-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çekiştiril- [çek-**iş-tir**-il-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Derken, büyük bir patırtı duyuldu: Ya bir tabanca patlamış ya da çekiştirilen ahize yere düşmüştü.* (OP, KK, 359).

çektiril- [çek-**tir**-il-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zavallılığa Vilma Banki'nin “Seher Vaktinde”ki cehennem azabı çektirilir.* (PS, Y, 14); *Ulusal eyleme katılmış görevlilerin her yerde yatışma ve tam güvenlik sağlanıncaya kadar yerlerinden kaldırılmamaları ve ulusal amaçlara aykırı davranmalarından dolayı, ulusça işten el çektirilmiş görevlilerin yeni görevlere atanmalarından önce, bu konunun özel olarak görüşülmesi.* (MKA, N, 216).

çentil- [çent-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çerçeveletil- [çerçevele-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çeşitlendiril- [çeşitlen-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çevirtil- [çevir-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çevril- [çevr-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aynı saatte, aynı dakikada yahut çok defa benden biraz önce iki üç pencere öteden Cemil Bey'in başı da güya aynı maksatla dışarıya uzanıyor ve her ikimizin yüzü sanki bir mıknatıs cazibesine tutulmuş gibi aynı saniyede birbirine doğru çevriliveriyordu. (YKK, HOŞ, 26); *Çocukluğumun Dolmabahçe Stadyumu'nda yirmi yılda adının İnönü'ye çevrilmesinden başka pek bir değişiklik olmadığını görmek hoşuma gitti. (OP, MM, 52).**

çıkarıl- [çık-**ar-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İçimde sepet yukarı çıkarılincaya kadar bir korku vardı. (HZU, BYT, 19); Sonra bir daha başından çıkarılmasına razı olmamıştı. (AHT, H, 15); Aynı konakta kaynanamın vücudundan bölünüp çıkarılmış gibi birbirinden acayip bir alay mahlukat kaynaşır dururdu. (YKK, HOŞ, 50).*

çıkartıl- [çık-**ar-t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kâğıt beyazlığında bir boşluk üstünde yılan, bir bataklığın dibinden çıkartılmış, çürümüş, üstü yapışkan çamurdan, iğrenç yosun tutmuş bir ip parçasını andıran bir sırtış yalnızca. (PK, AOS, 84); *Resim siyah beyazdı, eski Hayat dergilerinin birçok manavın, berberin ve terzinin duvarlarını renklendiren sayfasından çıkartılıp çerçevenmişti. (OP, KK, 213).**

çıkıl- [çık-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nihayet, tam kıvamına gelince otomobil ismarlanır, Arife Hanım nereye gidileceğini bilmeden yola çıkılır... (AHT, H, 13); *Yukarı bir kat çıkılmıştı. (OP, KK, 120); Seninle başa çıkılmaz. (PS, Y, 50).**

çırpıl- [çırp-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çırpıştırıl- [çırpış-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çıtlatıl- [çıtla-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çiftleştiril- [çiftleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çiğnetil- [çiğne-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çimlendiril- [çimlen-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çirkinleştiril- [çirkinleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çitil- [çit-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çizdiril- [çiz-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *1885 yılında da, Vehbi Bey kente bir viladethane açma girişiminde bulunur, hatta binanın plânları Mimar Perpignanni'ye çizdirilir; ama saraydan izin çıkmayınca tüm çalışmalar rafa kaldırılır.* (SA, KC, 37).

çizil- [çiz-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *“Bir resmin konusunda aşk varsa, resim de aşkla çizilmelidir” dedim.* (OP, BAK, 89); *İki üç saatte bir, azıcık mola veren arabalar, sabahtan beri, çıplak ve çakıllı bir sırttan inip çıplak ve çakıllı bir sırta turmanıyorlar, bomboş, bir tek ağaçsız, kirli ve soğuk tabiatın ortasında, arkalarında çamura çizilmiş bir sürü araba izi ve yer yer hayvan pisliği bırakarak, ilerliyorlardı.* (SA, YD, 88); *O kadar öyle ki bir gün dost olursak, bu dostluğun yolu bana, çok evvelden çizilmiş gibi gelecek.* (AHT, H, 110).

çoğal- [çoğal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

çoğaltıl- [çoğal-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Galip, ciltli kitabın daktiloda çoğaltılmış sayfalarını dikkatle çeviriyordu.* (OP, KK, 77); *Tüzük de komutanlara ve başka güvenilir makamlara şifre ile bölüm bölüm verilerek buldukları yerlerde basılmasının, çoğaltılmasının ve yayımının sağlanmasına çalışıldı.* (MKA, N, 82).

çoraklaştırıl- [çoraklaş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çökel- [çökel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

çökertil- [çökel-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çökertil- [çök-er-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çöktürül- [çök-**tür-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çölleştiril- [çölleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çömel- [çömel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

çömelti- [çömel-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kazı, Zehra'nın uğursuz kazı, hâlâ çömeltildiği yerde duruyor, toprak gözlerini sağa sola çevirerek kendisine bir göz atmadan uzaklaşan kahpe dişilerinin arkasından şaşkın şaşkın bakıyordu.* (RHK, MH, 93).

çözdürül- [çöz-**dür-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çözül- [çöz-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hayır, kötü olan ölüm değildi; bu basit işin, bu peşin pazarlığın birdenbire ve her şeyle beraber son derece güçleşmesi, çözülmeyen bir yumak hâline gelmesi, beş on kulaç suyun, bin türlü engelle doluvermesiydi.* (AHT, H, 67).

2. çözü- fiili “gevşeyip yumuşamak, erimeye başlamak; birliğini beraberliğini yitirmek; güçsüz kalmak; dağılmak, çökmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 453^a) anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Sarayın artıklarını yiyerek dilinin çözüleceğine inanılan çocuk büyüdüğünde özgürlük şarkıları söyleyecek ve o sofraları devirenlerin korosunda ön sırada yer alacaktır!* (SA, KC, 10).

çözüksüzleştiril- [çözüksüzleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çözündürül- [çöz-**ün-dür-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çukurlaştırıl- [çukurlaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çürütül- [çürü-**t-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Modern çağda bir düşünce çürütülebilir evet, ama geri alınamaz.* (MK, VDH, 185); *Önerilerini geri aldirtmak için, üç devlet temsilcileri katında, ileri sürdükleri gerekçe çürütülerek, gerekli girişimlerde bulunuldu.* (MKA, N, 308).

dağıl- [dağıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

dağıtıl- [dağ-**ıt-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Böyle duygusal ayrıntıları hatırlamaktan ne kadar kaçınsa da, Mustafa komşulara dağıtılmak üzere buzdolabının raflarına dizilmiş, onlarca cam aşure kâsesinin görüntüsünü zihninden silemiyordu.* (EŞ, BVP, 298); *Bunun için bu bildirinin dağıtılıp yayılmasına aracılık etmeyi yararlı bulmuyoruz.* (MKA, N, 149).

daldırıl- [dal-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hâlinde solmaya yaklaşmış çiçeklerin daldırıldıkları suya kendiliğinden eğilişleri vardı.* (AHT, H, 243).

dalgalandırıl- [dalgalan-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kırlaşmış saçları sonradan dalgalandırılmış bir adam uzun işaret parmağını ona dikti.* (MK, VDH, 102).

dallandırıl- [dallan-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

damıtıl- [damıt-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çünkü o insanîyetin, beşerîyetin süzüle süzüle gelen, damıtıla damıtıla kıvamını bulan, rafineleşmiş en müstesna biçimidir.* (İP, SK, 25).

damlatıl- [damla-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir bardak sıcak suya damlatılan buğuyu bir kese külâh vasıtasıyla sabah akşam burnuma çeker, nadiren kitap okur ve çok zaman gözlerimi beyaz sıvalı tavana dikerek uzanırdım.* (SA, YD, 24).

danışıl- [danış-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Peygamber “Ey tedbir sahibi, danış ki kendisiyle danışılan kişi emindir” dedi.* (MCR, M, 32^b).

daral- [daral-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

darıl- [darıl-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hele Karakol Derneği asla darılmayacaktı.* (KT, EŞİ, 254).

darıl- [darıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

darlaştırıl- [darlaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

davet edil- [davet ed-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir sofraya davet edilmiş değiliz; belki mütemadiyen içimizden yaratıyor, doğuruyoruz.* (AHT, H, 67); *Dünya Barış Kongresi'nin 22 Kasım 1950'de Varşova'da yapılan ikinci toplantısına Nâzım Hikmet de davet edilir.* (SA, KC, 44).

davranıl- [davran-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Başka türlü davranılabildi, sanmayın!* (KT, EŞM, 79).

dayandırıl- [daya-**n-dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Eğitim, bilime dayandırılmaz ve yeniliklerden uzak kalırsa, yıkanmayan bir ayağa dönüşür ve içine sokulduğu terliği de kokutur.* (SA, KC, 11).

dayanıl- [daya-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...onların olmamı istedikleri o dayanılmaz kişi olacağıma hiçbir şey olmayayım ya da hiç olmayayım daha iyi, diye düşünüyorum.* (OP, KK, 175); *Soğuk, barınılmaz bir kışı; susuz, dayanılmaz*

bir yazı vardı. (RHK, MH, 12).

dayatıl- [daya-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Burada söz konusu olan Bursa değil, Bursa adı altında bana dayatılan kabul edilmesi güç şartlar.* (CT, YŞÇS, 146).

değdiril- [değ-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aya ya da uzayın herhangi bir köşesine gönderilecek araca konulmak üzere ayrılan bayrağın, Cumhurbaşkanı tarafından üç defa öpülüp, altına değdirilmek suretiyle Amerikalı yetkililere teslim edilmesine tanık olduk.* (SA, AVD, 142).

değerlendiril- [değerlen-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ne yazık ki Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşları'nın arka arkaya patlak vermesiyle yarışmaya katılan şairler değerlendirilemez.* (SA, AVD, 134).

değiril- [değir-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kongre görüşmeleri sırasında, önemli olarak Millet Meclisi seçimlerinin hızlandırılması ve Meclis toplantı yerinin neresi olabileceği konularına değirildi.* (MKA, N, 116).

değiştiril- [değiş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...çoğu büyük ihtimalle yıkılmış evlerinin adresleriyle değiştirilmiş telefon numaralarında Rüya ile Celâl'i bulamayacağına karar verdi.* (OP, KK, 235); *Hamit Bey'in değiştirileceği söylentisi henüz gerçekleşmedi.* (MKA, N, 73).

deldiril- [del-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

delirtil- [delir-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

demirletil- [demirle-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

demlendiril- [demlen-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

demokratikleştiril- [demokratikleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Komünist yönetimin radikal biçimde demokratikleştirilmesini talep ediyordu.* (MK, VDH, 218).

denetil- [dene-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dengesizleştiril- [dengesizleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

denil- [de-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Akıl sağlığı denilen şey, yolunu yitirdiği bir diyar, vaat edilmiş topraklardı; bir nevi Shangri-La.* (EŞ, BVP, 33); *...artık o*

anlaşılmak istenmeyen parçaları kimseye çaldıramayacak, artık ona bu yirmi genç dinç göğsün kuvvetli nefesleriyle “Bravo Maestro!” denilmeyecekti. (HZU, BYT, 65); Evlilik denilen kurum, insanı sonsuza kadar süreceğine inandırıp ardından pat diye ortada bırakıveren bir yanılısamadan başka neydi ki sonuçta? (EŞ, BVP, 44); Armanuş ilk başta bu rahatlığı özgüvene bağlamıştı; ama akşama doğru bunun sebebinin İngilizcelere duydukları güvenden ziyade, muhtemelen dil denilen iletişim aracına hepten güvensizlik duymaları olduğu sonucuna varacaktı. (EŞ, BVP, 209).

denkleştiril- [denkleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

depolatıl- [depola-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

derecelendiril- [derecele-**n-dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

deril- [der-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

derinleştiril- [derinleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

derletil- [derle-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dertlenil- [dertlen-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

destanlaştırıl- [destanlaş-**tır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

deşil- [deş-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yüreğim deşiliyordu. (PK, AOS, 8);*

Çukurlar kazıklarla deşilmiş yerlilerle doluydu. (BLC, KNYE, 60).

detaylandırıl- [detaylan-**dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

devindiril- [devin-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

devletleştiril- [devletleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

devril- [devr-**il**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *devril-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen çatı kelime şekli değildir. *Eskimolar, hayvan kemiklerinden yaptıkları bebekleri, devrilmesini önlemek amacıyla kayıklarının önlerine koyarlar. (SA, KC, 33).*

devşiril- [devşir-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

devşirtil- [devşir-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

didil- [did-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dikel- [dikel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

dikil- [dik-**il**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Onun yerine beş katlı, modern bir bina dikilmiştir.* (EŞ, BVP, 177); *12 Eylül 1930 günü ölen William Huskisson, tren altında kalarak can veren ilk insandır ve heykel, bu olayın anısına dikilmiştir!* (SA, AVD, 97).

2. *dikil-* fiili “ayakta durmak; göz belli bir noktaya uzun süre bakmak; karşı koymak, engellemek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 523^b) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Aradaki bir kuka, doğruluğun, dürüstlüğün temsilcisi olarak dikilir, kendisini ve arkadaşlarını devirmeye gelen topun karşısına.* (SA, KC, 65); *Mermerleşmiş bir fırtına gibi karşımıza dikildin.* (PS, Y, 20); *Küçük Hasan’ın gözleri delecekmiş gibi kapalı camlara dikiliyor ve bunların arkasında teneke maşrapadan ayran içebilecek insanlar, hâli vakti yerinde köylüler, boyunbağsız esnaflar, izinli giden askerler, hâsılı susamış kimseler arıyordu.* (SA, YD, 34).

dikkat edil- [dikkat ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Fakat bu üst üste cevaplar, dikkat edilince birbirine öyle karışıyordu ki ayıklamak, çözmek imkânsızdı.* (AHT, H, 181).

diktiril- [dik-**tir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Avukat babasının iyi günlerinde fevkalade bir özenişle diktirildiğine şüphem olmayan lacivert kostümü haraptı.* (OK, EK, 39).

dilendiril- [dile-**n-dir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dillendiril- [dillen-**dir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dincel- [dincel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

dindiril- [din-**dir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dinlendiril- [dinlen-**dir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Limonlu yağda dinlendirilmiş sele zeytini, çeşitli peynirler, çeşitli reçeller vardı.* (KT, EŞM, 103).

dinlenil- [dinle-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dinletil- [dinle-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dinsizleştiril- [dinsizleş-**tir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

direnil- [dire-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu Kongrede, şimdiye kadar yapılan*

görüşmelerde, devletin ve ulusun tam bağımsızlığının savunulmasında direnilmektedir. (MKA, N, 97).

diril- [diril-] Edilgen çatı kelime şekli değildir. [*dir-* ‘yaşamak’ (bk. GABAIN 2007: 59) fiil tabanına *-il-* biçim biriminin getirilmesiyle oluşmuş, medial anlama sahip bir fiildir].

dirilti- [diril-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İttihatçılığın diriltilmesiyle uğraşacak dar görüşlülerden olmadığımızı siz pek güzel anlayabilirsiniz.* (MKA, N, 174).

dizdiril- [diz-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dizil- [diz-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Böyle duygusal ayrıntıları hatırlamaktan ne kadar kaçınsa da, Mustafa komşulara dağıtılmak üzere buzdolabının raflarına dizilmiş, onlarca cam aşure kâsesinin görüntüsünü zihninden silemiyordu.* (EŞ, BVP, 298); *Koca bir tepsinin içinde, buz kalıpları üzerine dizilmiş, soyulmuş, sarı bademler taşıyordu.* (EŞ, BVP, 209).

dogmalaştırıl- [dogmalaş-**tır-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

doğrul- [doğrul-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

doğrul- [doğr-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

doğrultul- [doğrul-**t-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Üzerine doğrultulmuş bir silah karşısında teslim olan bir askerin havaya kalkmış kolları.* (MK, VDH, 213).

dokunul- [dokun-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aşılınıp tumar edilen ve altı çapalanan bu zeytin fidanları, tabiatın bu dokunulmamış yerlerine bir insan elinin uzandığını gösteriyordu.* (SA, YD, 102); *Fazlallah’a göre ses, varlık ile yokluk arasındaki ayrım çizgisiydi. Gayb âleminden maddi âleme geçip, elle dokunulabilir olan her şeyin çıkartabileceği bir ses vardı çünkü...* (OP, KK, 285); *Madonna arkadan bağıradersun, “Tıpkı bir bakire gibi, ilk defa dokunulan...” diye, Zeliha açtı ağzını yumdu gözünü, küfür küfür üstüne.* (EŞ, BVP, 13).

dolandırıl- [dola-**n-dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yavaş yavaş dolandırılmak isteniyor duygusuna kapıldı.* (KT, EŞİ, 367).

dolaşıl- [dolaş-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İlhan Berk’in yolu da 1964’te Paris’e*

düŒer ve günlüğüne 6 Mart'ta Œunları yazar: "Louvre ancak bisikletle dolaŒılır." Ünlü ressamların tablolarının sergilendiğı Louvre Müzesi'ne yapıtı kabul edilen ilk ressamımız Œeker Ahmet PaŒa'dır. (SA, AVD, 51).

dolaŒtırıl- [dolaŒ-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime Œeklidir. *...masada elden ele dolaŒtırılmasını söyledi. (OP, KK, 161); Köyde adam dolaŒtırularak halk yeni okulun boŒ sınıflarından birine toplandı. (SA, YD, 76).*

doldurul- [dol-**dur-ul-**] Edilgen çatı kelime Œeklidir. *Bir sürahi ayran vardı önünde – tepeleme buzla doldurularak sulandırılmıŒ, AmerikanlaŒtırılmıŒ bir ayran. (EŒ, BVP, 61); İskender'in demirden süvarilerinin demirden atları, içleri neftle doldurulup alev verilince birer lamba gibi yanarak, burun deliklerinden alevler fıŒkırtarak düŒmana saldırıyorlar. (OP, BAK, 368).*

domal- [domal-] Edilgen çatı kelime Œekli değıldir.

donatıl- [dona-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime Œeklidir. *Bahçe renkli ışıklarla donatılacaktı. (PK, AOS, 34); Titanik'in tersaneden denize indirildiğı günlerde, sokaklar, bu dev geminin afiŒleriyle donatılır. (SA, AVD, 60); Aslında din adamlarının, onlara dayanabilmek için, Tanrı tarafından büyük bir sabırla donatılmıŒ olmaları gerekirdi. (BLC, KNYE, 22).*

dondurul- [don-**dur-ul-**] Edilgen çatı kelime Œeklidir. *Dört bir yanımız kıpır kıpır kıpırdanmaya çalıŒan, sanki bir Œeyler yaparak yaşamak isteyen mankenlerin o dondurulmuŒ yaşamıyla dopdoluydu. (OP, KK, 64).*

dozul- [doy-**ul-**] Edilgen çatı kelime Œeklidir. *Denizden, süküttan, denizin dozulmayan derin sesinden korktuğumu anlamıŒtı. (SFA, AVBY, 41).*

dozurul- [doy-**ur-ul-**] Edilgen çatı kelime Œeklidir. *Doyurulmaz bir açğızlülüğü gidermek için sabırsızlanıyorlardı. (BLC, KNYE, 95).*

dökül- [dök-**ül-**] 1. Edilgen çatı kelime Œeklidir. *Küçük kâselere dökülmüŒ sütlacı ikram ederken tatlımsı, yatıŒtırıcı bir koku doldurdu odayı. (EŒ, BVP, 43); Nöbetçi birkaç er için küçük tencerelerde piŒiyor, arsaya hemen hemen hiçbir Œey dökülmüyor, pek pek, birkaç kemik, biraz ekmek içi filan... (OK, EK, 2); Olur da eline geçirirsen o defterlerden birini, orada rast gelebilirsin söze dökülmeyecek olana. (EŒ, BVP, 372).*

2. *dökül-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. *Dişleri dökülmüş, saçları süt gibi ağarmıştı.* (MCR, M, 656^a); *Ağacın yaprakları döküldü.* (Informant).

döndürül- [dön-**dür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Özensiz bir aceleyle ve kim bilir ne alışılmadık sıklıkla kendi çevresinde döndürülmüş bir tutam canlılığını yitirmiş saç, garip bir kuyruk gibi sarkıyor sırtının ortasına.* (PK, AOS, 10).

dönel- [dönel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

dönül- [dön-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bundan böyle bana düşen vazife başımdan geçenlerin hepsini unutmak ve geri dönülmeyen büyük sefere hazırlanmaktadır.* (YKK, HOŞ, 127).

dönüştürül- [dönüş-**tür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bazılarının alın çizgileri, üzerinde anlamsız Lâtin harflerin okunduğu alın yazılarına dönüştürülmüş, bazılarının gözaltı torbaları O ve C harflerini tamamlayan düzgün yuvarklara çevrilmiş, başlarına yıldızlar, boynuzlar, gözlükler takılmıştı.* (OP, KK, 268).

döşetil- [döşe-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir yol olsun da, paramız varsa isterse halı da döşetilsin...* (SA, YD, 11).

dövdürtül- [döv-**dür-t-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dövdürül- [döv-**dür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dövül- [döv-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sanki Kızkulesi'nden Marmara açıklarına kadar denizin altına, su tabakalarının arasına yer yer, iyi dövülmüş bir yığın mücevher parıltısından geçirilmiş bakır levhalar döşenmişti.* (AHT, H, 111); *Sonra ateşe koydu, iki kere daha kaynatıp köpürttü beni, azıcık dövülmüş şap koydu, soğumaya bıraktı.* (OP, BAK, 216).

dövüşül- [döv-**üş-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Henüz dövüşülürken kendimi de öldüremem ya...* (KT, EŞİ, 426).

durdurul- [dur-**dur-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Arada bir durdurulmaz bir kararlılıkla geçen şehirlerarası otobüsleri hızlarını kesmiyorlardı.* (OP, KK, 135); *Gerçek aşk acısı, varlığımızın en temel noktasına yerleşir, bizi en zayıf noktamızdan sınıksız yakalar ve diğer bütün acılara derinden bağlanarak bütün*

gövdemize ve hayatımıza hiç durdurulamayacak bir şekilde yayılır. (OP, MM, 253).

durul- [dur-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. a. Durmak eyleminin yapılması. b. Üzerinde durulmak, söz konusu edilmek. *Fakat Müslümanlıkta başlangıç günah fikrinin bulunmaması, şu cennetten kovulma hâdisesi üzerinde Hıristiyanlıkta olduğu gibi durulmaması, bence teolojiden sanata kadar her sahada tesir yapmış bir keyfiyettir.* (AHT, H, 282); *Nihayet İclâl dayanamadı; oyun çok uzanmıştı; belli ki genç kız akrabasına, kendilerine ait bir işin üzerinde böyle durulmasını istemiyordu.* (AHT, H, 71).

durul- [durul-] Edilgen çatı kelime şekli değildir. *O gözden yittikten çok sonra durulurdu.* (PK, AOS, 63); *Bulandırma da bu su durulsun, o suyun içinde ay ve yıldızları tavaf eder gör!* (MCR, M, 455^a).

duyul- [duy-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Akşam oldu muydu her sokakta birbirini tanıyan ıslık sesleri duyulur.* (SFA, AVBY, 84); *Büyükada'da her mevsimin sonu, mutlaka birkaç izdivaç, birkaç talâk veyahut da gayet meraklı birkaç macerayla nihayet bulur ve İstanbul'un dört köşesinde bütün yıl bunlara ait yankılar duyulur.* (YKK, KK, 71).

duyurul- [duy-**ur-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gelin alayımız sayesinde nikâh, son anda da olsa, bütün mahalleye duyurulmuş, böylece, aslında herkesçe onaylanmış olacağına göre, daha sonra evliliğimize yapılabilecek itirazlar zayıf kalacaktı.* (OP, BAK, 233).

dürtül- [dürt-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Değnek tekrar dürtüldü, sonra tekrar, tekrar...* (OK, EK, 19).

dürül- [dür-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sedef kakmalı koltuk takımları bir yana itilmiş, Acem halıları bir yana dürülmüş...* (PK, AOS, 137); *Bütün gökler sağ elinde dürülmüş, yayılmıştır, der.* (MCR, M, 417^a).

düşül- [düş-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yalnız sınırlı birkaç yerde bazı kuruntular nedeniyle, kararsızlığa düşüldüğü anlaşılmıştır.* (MKA, N, 46); *Bu konuda hiç kuşkuyla düşülmemesini rica ederiz.* (MKA, N, 192); *Ayşe yeni gördüğü insanlardan kimini nedense yadırgıyor, üstüne düşüldükçe çekingenliği*

enikonu vahşiliğe dönüyordu. (KT, EŞİ, 82).

düşünü- [düş-**ün-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...ölümlülerin doğal yeteneklerini, saygıdeğer olduğu düşünülen bu kadar bilimi yaratmaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya sevk eden neden, şöhrete olan susuzluk değil de ne? (DE, DÖ, 99); Asım, bir ufak hendek kazılarak düzeltilebilecek bu zorluğun düşünülememesine şaşıyor, acıyordu. (RHK, MH, 157); Böylece sınıfım tayin edildikten sonra bana verilecek lakap üzerinde düşünüldü. (AHT, SAE, 129); Ne kadar yaşlı olduğu düşünülürse, Üçüncü Paşa'nın epeyce bir elektrik çarpmasını gayet iyi atlattığı anlaşılıyordu. (EŞ, BVP, 43).*

düşürül- [düş-**ür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Meşrutiyetin ilanından sonra da meyhanelere varıncaya kadar dükkân camlarına, olur olmaz her yere yağlı boya ile ay yıldızlı bayrak yapılır; ama bu uygulama bir süre sonra yasaklanır. Yasağın gerekçesi, bayrağın küçük düşürülüşüdür. (SA, AVD, 141); İstanbul'a bütün yurttan, her gün İstanbul Hükümeti'nin düşürülmesi isteğini bildiren binlerce telgraf yağdırılmaya başlandı. (MKA, N, 161).*

düzel- [düzel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

düzeltil- [düzel-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hâlbuki şimdi çok düzgün ve itinalı saçları, düzeltilmiş yüzü, beyaz keten elbisesiyle ayrı bir hüviyet almıştı. (AHT, H, 144); O, bu işlerin kanla, ateşle düzeltilmesini beklerdi. (RNG, D, 19).*

düzül- [düz-**ül-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hiddetin, kinin yapılıp düzüldüğü tezgâh oldu. (MCR, M, 384^b).*

2. **düzül-** fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. *En arkadakine atladık, yola düzüldük. (SA, YD, 71).*

edinil- [ed-**in-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nasıl edinilmişse edinilmiş bir buzdolabım vardır. (SFA, AVBY, 78); Önceden bildikleri bir gerçek yaşanılarak edinilmiş bilgiler sayılmazdı. (PK, AOS, 116).*

efsaneleştiril- [efsaneleş-**tir-î-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

eğil- [eğ-**il-**] Edilgen çatı kelime şekli değildir. *Eğildi ve anahtar deliğine gözünü uydurdu. (PS, Y, 300); Cumbaları eğilerek birbirine yaklaşmış karanlık evlerin kör karanlık pencereleri arasında kendi ayak seslerimi dinleyerek yürüdüm. (OP,*

KK, 110).

eğitil- [eğit-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...böyle eğitildiniz, hepinizin ortak paydası bu. Türüne sadık kalmak asla zavallılık değildir; insana ille de acımak gerektiğini düşünüyorsan, kuşlarla birlikte uçamıyor, koyun sürüleri gibi dört ayağı üstünde yürüyemiyor, boğa gibi boynuzları yok diye acımalısın. (DE, DÖ, 115); Ben kız çocuklarının kadınlar tarafından eğitilmesine karşıyım. (KT, EŞİ, 72).

eğlenil- [eğlen-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

eğril- [eğril-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

ehlileştiril- [ehlileş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ekil- [ek-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Ertesi sabah, köyün ıslak damlarını ve taze ekilmiş tarlaları buğulandıran bir güneş altında, arabalar yeniden koşuldu, atlar yeniden eyerlendi, şehirden getirilen fayton, gelin evinin önüne çekildi. (SA, YD, 91); Bu, yeni ekilmiş bitkilerin suyunu kesmek gibi bir şeydi. (BLC, KNYE, 75).

eksil- [eksil-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

eksiltil- [eksil-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ekşitil- [ekşi-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...sevdiğim gibi erikle hafifçe ekşitilmiş kuzu eti yahnisi hazırlıyordu. (OP, BAK, 157).

eleştiril- [eleştir-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Eliphanet Remington adlı yatırımcı Sholes ile masaya oturur oturmasına ama parasını çöpe atıyor diye de eleştirilir arkadaşları tarafından. (SA, AVD, 79).

emanet edil- [emanet ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Fakat kayığa atlarken, kendisine bir yığın cam eşya emanet edilmiş gibi ürktü. (AHT, H, 122).

emil- [em-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Yalnız ayakları ucunda deniz, isteksiz bir davranışla geri geri, yavaş yavaş çekiliyor, biraz ayrıldıktan sonra, pişman olmuş gibi dönerek geliyor, hafif bir mırıltı içinde sahile vuruyor, kumların, otların arasında emilip kayboluyordu; sonra yeniden toparlanarak bu harekete ara vermeden, inatçı devam ediyordu. (RHK, MH, 83-84).

emziril- [emz-**ir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

eril- [er-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Altın yosunlar billûr dalga kıvrımları, kenarlarda büyük ve sırrına erilmez hakikatler gibi külçelenmiş gölgeler, karanlığın derinleştiği uçurumlar ve aydınlık dereleri ile bütün manzara daimî oluş hâlinde idi.* (AHT, H, 181).

erişil- [eriş-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bize sipariş ederler, biz de en gizli, en erişilmez atı eski üstatların çizdiği gibi çizmeye çalışırız, o kadar.* (OP, BAK, 28); *Maksada sabırla erişilir, aceleyle değil.* (MCR, M, 119^b).

eriştiril- [eriş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

eritil- [eri-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Roma döneminde heykeller eritilerek silah yapılıyordu.* (SA, AVD, 37).

eskital- [eski-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

estiril- [es-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

eşil- [eş-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

eşleştiril- [eşle-**ş-tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sepetteki eşleştirilmemiş çorapyğınlarının içinden suçlu bir kedi yavrusunu çıkarır gibi bir çorap teki çıkarıp gösterdi.* (OP, MM, 88).

evcilleştiril- [evcilleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gökyüzünün öfkesi olan yıldırıma uçurtma sayesinde tasma takılır, evcilleştirilir.* (SA, KC, 94).

evlendiril- [evlen-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu kız, tam bu ara bir başkasıyla da evlendirilmek üzereymiş.* (OP, KK, 414).

evril- [evril-] Edilgen çatı kelime şekli değildir: *O günlerde yeniden yapraklanan kestane ağaçlarıyla birlikte ben de kederli bir kişiden yavaş yavaş öfkeli bir kişiye doğru evriliyordum.* (OP, KK, 426).

ezil- [ez-**il**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Mesela kaderden kaçmaya kararlı bir uzak yeğen sağlıklı bir hayat sürmek için azami özen göstermiş, aşırı yemekten, fahişelerle yatmaktan, azılı taraftarlarla temastan uzak durmuş, en nihayetinde yanından geçtiği bir inşaattan üzerine düşen beton tarafından ezilmişti.* (EŞ, BVP, 39).

2. a. *ezil-* fiili “açlık sıkıntısı duymak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 673^a)

anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. b. “ezilip büzülmek” öbeğinde edilgen çatı kelime şekli değildir. c. “içi ezilmek” öbeğinde edilgen çatı kelime şekli değildir. *Bu arada Asya, Armanuş’un nezaketini, kaburgayı yerken gösterdiği özeni içi ezilerek seyretti.* (EŞ, BVP, 173); *Karşıyaka vapurunda, Nimet Hanım’ı göreceği dakikayı düşündükçe kalbi tatlı bir heyecanla eziliyordu.* (RNG, DK, 94).

fark edil- [fark ed-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu gülüşte, gözlerin ve dudağın kenarlarında ancak fark edilen; fakat bütün yüze ıstırabı kabule hazırmış gibi bir mana veren bir şey vardı.* (AHT, H, 123).

faydalandırıl- [faydalan-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

faydalanıl- [faydalan-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

fırlatıl- [fırla-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Burada çok ince kadehler kırılıyor, küçük kamaşmalarda mücevher usaresi iksirler çekiliyor, emsalsiz taşlar, bir nezir yerine getirilir gibi, suya fırlatılıyordu.* (AHT, H, 181); *Dört elle sarıldığımız birçok kıymetlerin; uğrunda, sahici bir insan gibi kalbimiz ve kafamızla feda ettiğimiz binlerce sözde mühim şeylerin ne kadar kolay fırlatılıp atılabileceğini bana öğretene Yusuf!* (SA, YD, 67).

fişkirtıl- [fişkır-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gebertil- [geber-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nefis, ahinde durmaz; o yüzden gebertilecek bir şeydir ya!* (MCR, M, 431^a); *...adamın gebertilmesi gereken herifin teki olduğuna karar verdiğimizde, şoförümüzün az yukarısındaki ekrandan kararlı silah sesleri geliyordu.* (OP, YH, 188).

gecikil- [gecik-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

geciktiril- [gecik-**tir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Amerikalıları oyalayarak gitmeleri geciktirmeye çalışılıyormuş.* (MKA, N, 105); *Yalnız, yazılarımın karşılıkları ve gerekleri geciktirilmemelidir.* (MKA, N, 127).

geçil- [geç-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Biberleri aşırı doldurma eğilimine her tür yeni ve bilinmeyen çeşniye duyduğu merak da eklenince Feride’nin dolmaları tuhaf baharatlardan geçilmezdi.* (EŞ, BVP, 32); *Bu yüzden, tekkeyi bekleyen çoban misali, üniversitede belli bir yıl geçiren herkesin unvan sahibi olduğu bu ülkede profesörden geçilmiyordu.* (ZL, M, 59); *Geceyle gündüz arasındaki o*

tekinsiz eşikten bir adım öteye geçilmişti. (EŞ, BVP, 249); *Her ne kadar “Çanakkale geçilmez!” diyorsak da, işgal güçleri Boğaz’ı geçmeyi başarmışlardır!* (SA, KC, 18); *Müdürün odasından küçük bir kapı ile mektep müzesine geçilirdi.* (RNG, D, 20).

geçindiril- [geç-**in-dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

geçiril- [geç-**ir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gerçek bir günün, şöyle ya da böyle geçirilmiş, ama hiç değilse üstünüzde yorgunluk bırakmış bir günün bittiğinin habercisidir.* (PK, AOS, 48); *Sanki Kızkulesi’nden Marmara açıklarına kadar denizin altına, su tabakalarının arasına yer yer, iyi dövülmüş bir yığın mücevher parıltısından geçirilmiş bakır levhalar döşenmişti.* (AHT, H, 111); *Sultanlar birer birer önünden geçirmeye başlanıyor.* (RNG, DK, 88).

geçirtil- [geç-**ir-t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

geçştiril- [geçiş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...evlerin kendi anılarıyla yüklü bütün o yerlerin nasıl birer küçük çizgiyle, noktayla işaretlenip geçştirildiklerini, koca haritayı kaplayan öteki çizgi ve işaretlerin yanında ne kadar küçük, önemsiz ve anlamsız olduğunu görüp nasıl hayal kırıklığına kapılırsa, öyle bir tatsızlığın tadını aldım.* (OP, KK, 114).

geliştiril- [geliş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir binanın katları arasında hareket eden asansör yapılmadan uzay araçları elbette geliştirilemezdi.* (SA, AVD, 209).

gençleştiril- [gençleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

genelleştiril- [genelleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılıp genelleştirilmesinin anlamı nedir?* (MKA, N, 98); *Albert için bu, fazlasıyla genelleştirilmiş bir konuşmaydı.* (JWG, GWA, 63).

genişletil- [genişle-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Beyaz nilüfere benzemiyordu; ne ise ona benziyordu; bir lağım borusunun genişletilmiş ucu.* (MK, VDH, 163); *Güney cephesinde, güçlü süvari birlikleri olmadığından sizin cepheniz süvari hattıyla genişletilemez.* (MKA, N, 418).

gerçekleştiril- [gerçekleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu satışlar herhalde az biraz acıyla, ama zorunlulukları hiç tartışılmadan, sessiz sedasız*

gerçekleştirilirdi. (PK, AOS, 140); *Bu ilke, ancak tam bağımsız olmakla gerçekleştirilebilir*. (MKA, N, 38).

gerdiril- [ger-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

geril- [ger-**il**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Birbiri peşinden gelen bu sualler, karanlıkta gerilmiş bir ipe ayağı dolanmış insan gibi, yolunda rahat yürümesine mâni oluyordu*. (AHT, H, 113); *Hangisinin mücrim olduğu anlaşılırsa derhal çarmıha gerilecektir*. (RNG, DK, 88).

2. *geril-* fiili “gergin bir biçimde açılmak; kasılmak; kızmak, öfkelenmek, sinirlenmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 754^a) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Niçin gerildin?* (İnformant).

getiril- [getir-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her zaman kızlara üstün tutulan, her kaprisi yerine getirilen, pohpohlanan, şımartılan Mustafa...* (EŞ, BVP, 224); *İstanbul’un altı üstüne getirilerek aranılan çocuk büyük bir şans eseri olarak bulunur*. (SA, KC, 11); *İstanbul hükümetine hizmet eden kimi görevliler ya kaçtılar ya da boyun eğme durumuna getirildiler*. (MKA, N, 161).

getirtil- [getir-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yeni Dünya’yı, gelin evinden getirtilen eski bir kilime sarıp, arabanın bir kenarına uzattılar*. (SA, YD, 92); *İllerden temsilci getirilmesi için o tarihten başlayarak benim Erzurum’a varışına kadar ve ondan sonra da bu konuda olağanüstü çaba gösterdi*. (MKA, N, 63).

gevretil- [gevre-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gevşetil- [gevşe-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gezdiril- [gez-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zavallı köpekler boyunlarında zincir, en sefil köleler gibi zincirlenmiş olarak tek tek sürüklene sürüklene sokaklarda gezdirilirlermiş*. (OP, BAK, 22).

gezil- [gez-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gıcırdatıl- [gıcırda-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gideril- [gid-**er-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İçinde her iki ögenin de bulunduğu, ama ağır basmadığı bir hayranlık ve giderilemeyeceği baştan kabullenilmiş bir*

özlem. (PK, AOS, 112); *Seçimler dolayısıyla ortaya çıkan bazı görüş ayrılıklarının giderilmesi çarelerine başvuruldu.* (MKA, N, 262).

gidil- [gid-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. “...*Ben, seni gene çağirtırım olmaz mı?” diye bırakılır, ondan sonra doğru dükkâna gidilirdi.* (AHT, H, 13); *Balo tuvaletiyle kasaptan et almaya gidilmez.* (PS, Y, 96); *Nihayet, tam kıvamına gelince otomobil ismarlanır, Arife Hanım nereye gidileceğini bilmeden yola çıkılır...* (AHT, H, 13).

giril- [gir-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bilirsin, bu bahçeden doğruca aşağı kattaki camekânlı sofaya girilir.* (YKK, HOŞ, 116); *Ekim başında çıkan bir poyraz fırtınasından sonra Boğaz’ın akıntılı suları girilemeyecek kadar soğuyunca, kısa sürede hüznüm saklanamayacak kadar koyulaştı.* (OP, MM, 220).

girişil- [giriş-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kıyamette olduğu gibi Hak huzurunda saf kurulur, hesaba, Allah ile konuşup görüşmeye girişilir.* (MCR, M, 296^a); *Sadrazam, devletin işlerinin düzeltilebilmesi gerektiğini söylemekle Osmanlı Devleti’nin her yabancı devlet baskısı altında kaldıkça, izlediği eski yöntemi yeniden dirilterek, dünyaya, yeni düzeltmelere girişileceği yolunda söz veriyor.* (MKA, N, 315).

giydiril- [giy-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ey altın sırmalı esvaplar giymeye, altın kemerler takınmaya alışmış adam, nihayet sana da bir dikilmemiş elbisedir giydirilecek.* (MCR, M, 634^a); *Yürüyüşler ve savaşlar, giydirilebilen erlerin de giysilerini, ayakkabılarını parçalamış; kar yağın dağlarda erler, dünden beri, çıplak ve yalınayak kalmıştır.* (MKA, N, 406).

giyil- [giy-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gizlenil- [gizle-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İzmaro duygusuz davranıyor, sanırım alışmış olduğundan bu durumu önemsiz görüyordu; yüksek sesle gülmek için kendisini zorladığından bütün vücudunu titreten gizlenilmiş çapkın kahkahalarıyla Suphi’ye sokuluyor: “Ah ne güzel, ne güzel!” diyordu.* (RHK, MH, 143).

göçürül- [göç-**ür-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gömül- [göm-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...Zarif Efendi diye bilinen ben öldüm,*

ama gömülmedim. (OP, BAK, 11); *Fakat çocuğunu çok sevmesine rağmen ev, Fahir'i daima sıkmış, karısının sessiz, yumuşak ve kendi âlemine gömülmüş hayatını daima yadırgamıştı.* (AHT, H, 74); *Kenan; gömülmüş, dudakları müebbeden susmuş, ne çıkar?* (RNG, DK, 19); *Ne akıntılara yassı vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara koyu yeşil yosunlara gömülmek...* (SFA, AVBY, 71).

gönderil- [gönder-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu kadar sevilip esirgendiğim, birinci sınıf bir okula gönderildiğim ve bu ülkede mümkün olan en iyi eğitimi aldığım için minnettarım.* (EŞ, BVP, 179); *II. Abdülhamit, sürgüne gönderildiği Selanik'e bile götürür Pamuk'u.* (SA, KC, 10); *Sonra Ankara'ya varılmış gibi kemali hürmet ve azametle trenden indirilir, bir jandarma refakatinde köyüne gönderilirdi.* (SFA, AVBY, 91).

gönendiril- [gönen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

görevlendiril- [görevle-**n-dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...Bostancıbaşı'nın görevlendirilmesiyle eline tutuşturulan bir fermanla Erzurum Kalesi'ne hükmeden Abdi Paşa'yı idam etmeye yollanmıştı.* (OP, KK, 273); *Haremdeki padişaha yangın haberini vermek için özel bir odacı görevlendirilmişti.* (SA, AVD, 168-169).

görül- [gör-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama hiç ad vermeden insanların kusurlarını yeren kişi, soruyorum, acaba can yakıcı olarak görülüyor da, öğretici ve öğüt verici olarak görülüyor mu?* (DE, DÖ, 39); *Düşünmeye bile gerek yoktu, gözle görülüyordu.* (PK, AOS, 39); *İbni Arabî'nin görülmeyeni görülür kılma yeteneği...* (OP, BAK, 135); *Sen görülmemiş bir münasebetsizsin.* (PS, Y, 131).

görüşürül- [gör-**üş-tür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kâmil Bey, karagözcü soytarı ile görüşürülmesini rica edeli, üç gün oluyordu.* (KT, EŞİ, 377).

görüşül- [gör-**üş-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bereket versin ki semtler uzak da az görüşülecek.* (HZU, BYT, 120); *Bu rapor, komisyonda görüşüldü, tartışıldı; ancak kesin karar verecek bir kaniya varılamadı.* (MKA, N, 109).

gösteril- [göster-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Akşam Kırık Hayatlar'ın İstanbullu sinemaseverlere, gazetecilere ilk defa gösterileceği saatlerde, yağmur yağıyordu.*

(OP, MM, 452); *Televizyon kanallarında gösterilen Türk filmlerini birkaç yıldır oyuncağın görüldüğü bir sahneye rastlarım umuduyla kaçırmadan izlemeye çalışıyorum.* (SA, KC, 87).

götürül- [götür-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Annesi ve babasının yanında götürüldüğü bir ev ziyareti sırasında, hizmetçi kadın tarafından Çingenele satılmak amacıyla kaçırlır.* (SA, KC, 11); *Çünkü biliyordu ki ömrünün sonuna kadar aynı evde oturacak, aynı koltukta televizyon izleyecek, aynı lokantalarda yemek yiyecek, aynı kişileri görecek, aynı sözleri söyleyecek ve sonunda bir gün çılgın bir ambulansla her gün geçtiği sokaklardan geçerek hep gittiği hastaneye götürülüp orada ölecekti; ya da hastaneye gitmeye fırsat kalmadan, o Dunlopillo yatağa ya da Ligne Roset koltuklardan birine yığılıp kalacaktı.* (ZL, M, 30).

gözetil- [gözet-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gücenil- [gücen-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

güçlendiril- [güçlen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bunun için Temsilciler Kurulu'na altı üye daha katılarak güçlendirilmiştir.* (MKA, N, 143); *Birlikler, insan ve cephanе bakımından güçlendirilmeyecek, birliklerin konumunda değişiklik yapılmayacak.* (MKA, N, 516).

güçleştiril- [güçleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sen güçleştirilmişle kolaylaştırılmışı, birbirinden ayırt et; bunun yüzünü de sonuna nazaran gör, onun yüzünü de sonuna nazaran.* (MCR, M, 16^b).

güdül- [güd-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Küçük Arslan çetesi tarafından yapıldığı söylenen ve yüzde yüz doğru olan yukarıda anılmış iki haydutluk olayı ile Kuvayı Milliye'yi karalamak ve Yahya Bey'i lekelemek amacı güdüldüğü sezilmiştir.* (MKA, N, 269).

gülüşül- [gül-**üş-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

güreşil- [güreş-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

güreştiril- [güreş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

güvenil- [güven-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Evet, insana güvenilmesi güçtür, hâlbuki talihini düşününce, onun kadar acınacak mahlûk yoktur.* (AHT, H, 94);

Onlara hayatın her safhasında güvenilebilirdi. (AHT, H, 122); Kendisine güvenilmediği için de birdenbire öfkelenmişti. (KT, EŞİ, 271).

güzelleştiril- [güzelleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

haberleşil- [haberle-**ş-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ankara ile Lozan arasında bir günde, iki günde haberleşilirdi. (MKA, N, 620).*

harcanıl- [harca-**n-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

harcatıl- [harca-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

hatırlatıl- [hatırla-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...ama şu gerçek de ona hatırlatılmalydı: “Burnu büyüyen gazetecinin cenazesi ya ianeye kaldırılır, ya belediyeye...” (OP, KK, 100).*

havalandırıl- [havalan-**dır-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

hazırlanıl- [hazırla-**n-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu gidişimizin gizli tutularak hazırlanılması için emir verdim. (MKA, N, 58).*

hazırlatıl- [hazırla-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Efendimiz, bundan bir yıl önce çok gizli tutulmasını istedikleri bir elçilik heyetinin hediyelerinden olmak üzere bir kitap hazırlatılmasını bana buyurdular. (OP, BAK, 272).*

hızlandırıl- [hızlan-**dır-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...ibret olsun diye hızlandırılmış bir davanın ibret olsun diye hemen onaylanan kararı gereği, bir sabah, İstanbul’un sokaklarında yalnızca sıkıyönetim yasağına aldırmayan kederli köpek sürülerinin gezindiği bir saatte, berberi astılar. (OP, KK, 431).*

hissedil- [hissed-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Dostluk hakkında söylediklerim evlilikte çok daha fazla hissedilecektir, çünkü evliliğin anlamı yaşamın kopmaz birlikteliğidir. (DE, DÖ, 83).*

hoplatıl- [hopla-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

hoşlanıl- [hoşlan-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bence en hoşlanılmayan şey ayrılıktır. (MCR, M, 171^b).*

ıhtırıl- [ıh-**tır-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ısırıl- [ısır-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Evdeki hemen hemen bütün elektrik*

kabloları iki-üç kere ısırılmış, soyulmuş, dişlenmiş, tahrip edilmişti. (EŞ, BVP, 42-43).

ısıtıl- [ısıt-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yeterli su basıncı olmadığı için sıcak su, 'şofben' dedikleri o korkutucu araç yerine, bir ikincisini hâlâ almadıkları çaydanlıkla ısıtılıyordu.* (OP, KK, 20).

ıslatıl- [ısla-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gazetenin müdürü, yaka paça götürüldüğü karakolda bir güzel ıslatılır!* (SA, KC, 99); *Ağır hastalara su verilmez, belki onun dudakları ıslatılır.* (İP, SK, 22).

ışıklandırıl- [ışıklan-dır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Krematoryuma girdiğinde, Tomas ne olup bittiğini anlayamadı; salon fil stüdyosu gibi ışıklandırılmıştı.* (MK, VDH, 237); *Yapay göller, nehircikler, yükseklerden akan ışıklandırılmış sular...* (CT, YSÇS, 441).

icat edil- [icat ed-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu dünyada bastırmayı yenecek çapta bir şey icat edilmedi daha.* (EŞ, BVP, 111).

içil- [iç-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O evde düşünülmez; yenir, içilir, hesap yapılır, uyunurdu.* (SFA, AVBY, 33); *Suyu kesmiş, suyun aktığı yolu temizlemiş, ondan sonra arkaya içilecek su akıtmıştır.* (MCR, M, 11^b).

içiril- [iç-ir-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...ağzlarına damla damla akıtılan su, yudum yudum içirilen süt.* (PK, AOS, 134); *Çünkü eski tıp bilimine göre kural, yaraları ağır olan hastalara su içirilmeyeceğidir.* (İP, SK, 22).

iğrenil- [iğren-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çünkü bu tür insanların hepsinden öyle iğrenilir ki, rastgele karşılaşmanız bile uğursuzluk işareti sayılır; buna rağmen kendilerinden öyle gurur duyarlar ki.* (DE, DÖ, 203).

ihmal edil- [ihmal ed-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İhmal edildiğini, küçük düşürüldüğünü veya haksızlığa uğradığını sandığı yahut da çocuk dünyasını, o her şeyin iyi ve dost olmasını istediği âlemi, sade mercan dalları ve sedef çiçekleriyle süslü, üst üste canlı âlemi etrafa kapattığı zamanların ağlayıştıydı bu.* (AHT, H, 15).

iletıl- [ilet-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kusura bakma ama iletılmek istenen hiçbir özel mesaj yok bu dizelerde.* (CT, YSÇS, 62); *İki ayın emeğini içeren*

dosyaları Turgay Bey'e iletilmek üzere sekreterinin masasına bıraktığımda, verilen işi hakkıyla yapmanın huzuru doluyor içime. (CT, YŞÇS, 151).

ilgilenil- [ilgilen-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bazıları da anlattıkları inanılmayacak vakalardan, korkunç ayrıntılardan kuşkuya düştüğümüzü gördüklerinde, hikâyelerini ve kendi hayatlarını kanıtlamak için bizi çalışma masamızdan alıp, toplumumuzun şimdiye kadar hiç yazılmamış, ilgilenilmemiş çamurlu ve esrarlı sokaklarına çekiyorlar. (OP, KK, 62).*

ilintilendiril- [ilintilen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Stresle ilintilendirilmeyecek hiçbir şey yok gibiydi. (EŞ, BVP, 34).*

ilişil- [iliş-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

iliştiril- [iliş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İri aynayı ikinci bir çerçeve gibi saran ve zaman zaman Dede'yi öfkelen diren bu kilise, köprü, deniz, kule, gemi, cami, çöl, piramit, otel, park ve hayvan görüntüleri arasına Rüya'nın İzmir'de çekilmiş bebeklik ve çocukluk resimleri de iliştirilmişti. (OP, KK, 18).*

imrenil- [imren-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Batı cephesi birlikleri arasında, Kuvayı Milliye durumunda, bir bölgeyi ve bir cepheyi elinde tutan Ethem Bey birliğinin erleri, sanki, seçkin ve ordu erlerine tercih edilir gibi ayrıcalıklı görülmeye, imrenilecek durumda sayılmaya başlandı. (MKA, N, 404).*

inandırıl- [inan-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İnanmayanlarca inandırıldığını sezmek nedir biliyor musun sen? (OP, KK, 367).*

inanıl- [inan-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Öleceğimi kederle anladığım zaman, içimi inanılmaz bir genişlik hissi sardı. (OP, BAK, 11); 4 Ocak 1920 günü Tümen Komutanı Rüştü Bey'e, Vâsıf Bey'in verdiği bilgiyi, olduğu gibi özetleyerek bunun kendisi tarafından verilen bilgiyle çeliştiğini bildirdim ve bir kez daha güvenilir ve inanılır kişiler aracılığıyla işin soruşturulmasını ve araştırılmasını kendi düşünceleriyle birlikte açık olarak bildirilmesini rica ettim. (MKA, N, 268).*

incel- [incel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

inceltil- [incel-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Akşamcı olduğu mosmor burnundan belli yaşlısı, altından üstünden alınarak inceltilmiş bıyığıyla sırtıp duran gence, "İnek" dedi. (OK, EK, 120).*

incitil- [incit-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O hâlde biri çıkar da kendisinin incitildiğini haykırırsa, bilin ki ya vicdanıyla ya da korkusuyla yüzleşmiştir.* (DE, DÖ, 39).

indiril- [in-**dir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hangi istasyonda işin farkına varıldığı, hangi istasyonda indirildiği malum değil.* (SFA, AVBY, 91); *Kışlanın giriş kapısında duran faytondan indirilen padişah, eller üstünde taşınır ve kendisi için hazırlanan yere konulur!* (SA, KC, 124).

inil- [in-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Fakat önünde inilecek çok taşlı, karmakarışık bir yokuş vardı.* (AHT, H, 95).

iptal edil- [iptal ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gemi seferleri iptal edilmiş, Haliç zincirle kapatılmıştır.* (SA, KC, 19).

irkil- [irkil-] Edilgen çatı kelime şekli değildir. *Aynada gözüne ilişen karanlık yüzün şişmiş çirkinliğinden irkildi birden.* (PK, AOS, 108); *Bir sayfayı doldurmak üzere olduğunu görünce yazdıklarını okudum ve derin bir acıyla irkildim.* (OP, KK, 117).

isimlendiril- [isimle-**n-dir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

istenil- [iste-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Armanuş, içinde her boydan yaklaşık yüz kırk parçanın bulunduğu alet çantasının içinde istenilen penseyi bulana kadar ilgili ilgisiz bir sürü alet edevat aldı eline.* (EŞ, BVP, 112); *Her alınan haberi istenildiği gibi belgelemek seyrek olur.* (MKA, N, 75).

işitil- [işit-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir tanesinden rüyada işitilmiş sesler kadar hafif, eski bir hatıra kadar bulanık ince bir keman sesi gelmeye başlamıştı.* (RNG, DK, 161); *Topal martı ile balıkçının konuştukları bile, işitilmemişse de görülmüştür.* (SFA, AVBY, 39).

işletil- [işle-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Rahmetli kocası Süpürgeciler Kâhyası'nın oğlundan, Etyemez'deki konaktan başka birkaç han, hamam ve bir iki sarrafta işletilen para, bir yığın eshama konan halam ise hasisliği yüzünden yarı aç, yarı tok, kıt kanaat bit hayat geçiriyordu.* (AHT, SAE, 60); *Ankara-Eskişehir demiryolunun işletilmesine İtilaf devletlerince engel olunmuştu.* (MKA, N, 278).

itham edil- [itham ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hadise ortaya çıkınca ben itham edildim*. (AHT, SAE, 59).

itil- [it-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Türkiye’de mankenciliğin yeraltına itilmiş korkunç tarihinden işte böyle haberdar olduk*. (OP, KK, 62); *Öylesine akıldışı bir şey ki annem tarafından itilmek, yüreğim dağlanıyor, ölecek gibi oluyorum*. (PK, AOS, 9).

izlenil- [izle-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aynı günde, durumu ve Cemal Paşa’ya başvurduğumuzu anlatarak, işin izlenilmesi İstanbul’daki örgütümüz başkanlarına da bildirildi*. (MKA, N, 267).

kabul edil- [kabul ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *1891 yılında yayımlanan ve gezi edebiyatının ilk örneği kabul edilen kitapta “Yunus cinsinden mi, balina türünden mi her ne türdense...” diyen Ahmet Mithat Efendi, Bizans döneminde kıyıya vuran büyük bir balıkla ilgili şu yorumu yapar...* (SA, KC, 47); *Aynı yıl, II. Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle doğan özgürlük ortamında olimpiyat komitesi kurulur ve Budapeşte’de yapılan toplantıda Türkiye’nin üyeliği kabul edilir*. (SA, KC, 73).

kabullenil- [kabullen-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İçinde her iki ögenin de bulunduğu, ama ağır basmadığı bir hayranlık ve giderilemeyeceği baştan kabullenilmiş bir özlem*. (PK, AOS, 112).

kaçıl- [kaç-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Vatan görevinden kaçılmaz!* (AN, YNYNY, 48).

kaçınıl- [kaç-**ın-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Öylesine derinliğine dalarsın, öylesine olağan, öylesine kaçınılmazdır ki yaşadığın yaratı*. (PK, AOS, 63); *Bu kaçınılmaz tarihi akışı ilk anda ben de gördüm ve sezdim*. (MKA, N, 40).

kaçırıl- [kaç-**ır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Annesi ve babasının yanında götürüldüğü bir ev ziyareti sırasında, hizmetçi kadın tarafından Çingenelere satılmak amacıyla kaçırılır*. (SA, KC, 11); *Gün geçmiyordu ki Arizona televizyonunda evinin önünden kaçırılmış bir çocukla ya da ihmalden hüküm giymiş bir anneyle ilgili haberler yayınlanmasın*. (EŞ, BVP, 47).

kaçışıl- [kaç-**ış-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kakıl- [kak-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...*nakkaş olmanın da Allah'ın güzelliğinin kölesi olmak ve bunun için ölmek anlamına geldiği o korkulu sessizlikte kafama iyice kakıldı.* (OP, BAK, 341).

kaldırıl- [kal-dır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Daha harmanların hepsi kaldırılmadı.* (SA, YD, 8); *İşlem sırasında kullanılan aletlerin titizlikle dezenfekte edilmesi gerekir; ama enfeksiyon riskinin yüzde yüz ortadan kaldırıldığı söylenemez.* (EŞ, BVP, 212).

kalınlaştırıl- [kalınlaş-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir sandığın dibinden çıkardığı kaba Semerkandi kâğıda yapıлып arkası kalın kâğıtlarla kalınlaştırılmış bir dizi resmi önüme koydu.* (OP, BAK, 417).

kalkışıl- [kalkış-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu açık gerçeği yazışma yoluyla sorup anlamaya bilmem nasıl bir düşünce ve yargıyla kalkışılmıştı?* (MKA, N, 335).

kamulaştırıl- [kamulaş-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kandırıl- [kan-dır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bütün hayatım boyunca aldatılmıştım, bütün hayatım boyunca kandırılmıştım!* (OP, KK, 368); *Deliliğe tutunmak zavallılıktır diyorlar, yanılığa düşmektir, kandırılmaktır, cahilliktir diyorlar. Hayır, tam tersi, insan olmaktır.* (DE, DÖ, 115).

kanunlaştırıl- [kanunlaş-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kapatıl- [kapa-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gemi seferleri iptal edilmiş, Haliç zincirle kapatılmıştır.* (SA, KC, 19); *Hababam Sınıfı'nın genel merkezi işte böylece kapatılmış oluyordu.* (RI, HS, 463); *Kapatıldığım odayı hiç şereflelendirdiniz mi?* (KT, EŞİ, 421).

kapıl- [kap-ıl-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *kapıl-* fiili “birine güvenip boş bulunarak aldanmak; bir kimseye tutulmak, bağlanmak, aşırı sevgi duymak; bir şeyin veya kimsenin güçlü etkisinde kalmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1069^b) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *İhsan, karısını, gerçekten ağır araz gösterdiğini söyleyen doktorlara kapılarak hastanede doğurmağa kandırdığı için kendisini hiç affetmemişti.* (AHT, H, 16); *Başka türlü düşünüp telaşa kapılınca da bir şey yapamıyordum zaten.* (OP, MM, 105); *Kıpkırmızı olan*

yüzünün buruştuğunu, gözlerinde yaşlar biriktiğini görünce telaşa kapıldım, ona doğru iki adım attım. (OP, MM, 25); Nihayet, şu günlerde Vecihi adında bir genç muharririn füsünuna kapılmış bulunuyorum. (YKK, HOŞ, 12).

kapışıl- [kap-ış-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Sandıkların içindeki küçük konsol saatleri halk tarafından kapışılır. (SA, AVD, 181); Öyle bir inci, saraylarda kapışılır, sultanlara hediye gider. (İP, SK, 82).

kararlaştırıl- [kararlaş-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Telefondaki ses Alâaddin'in dükkânının önündeki buluşmanın kararlaştırılmasından az önce Galip'e Celâl'in yedi telefon numarasını yazdırmıştı. (OP, KK, 380); Efendiler, anımsarsınız ki Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Amasya'da buluşma kararlaştırılmıştı. (MKA, N, 211).

karartıl- [karar-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Şehirde hayat iyice durunca karanlık sokaklara inmişler, karartılmış lambaların soluk ışığı altında, buzlu parke taşlarının üzerinde atlarını sessizce sürüp Sütlüce'deki salhaneye hayvanları teslim etmişlerdi. (OP, KK, 135).

kareleştiril- [kareleş-tir-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...Burçlar Kuşağının on iki yıldızından söze girerler ya da inanç konusunda konuşacaklarsa, önden uzun uzadıya dairenin kareleştirilmesi üzerine vaaz verirler. (DE, DÖ, 211).

karıl- [kar-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Bedeni topraktır, varlık ve vücut evi çamurdan karılmış, kerpiçten yapılmıştır. (İP, SK, 17).

karışıl- [karış-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Bağımsızlığımızı koruma uğrunda oluşmuş ve kurulmuş olan ulusal kuvvetlere hiçbir şekilde karışılmaz ve dokunulamaz. (MKA, N, 65).

karıştırıl- [karış-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Arkasından kaplumbağa yavrusu kabuğu, ayın on beşinde sırça şişeye doldurulan yedi çeşme suyu, kırk nar tanesi, safran ve karabiberle gece yarısı ateşte kaynatılan, taze kiraz dalıyla iyice karıştırılıp, duası okunduktan sonra kırk gün güneşe asılan bir büyü târifi. (AHT, H, 50).

karşılaşıl- [karşıla-ş-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Biz, her taraftan temsilci seçtirmekte karşılaşılan güçlükleri yenmeye çalışırken, öte yandan

kongrenin toplanması için en güvenilir yer olarak seçtiğimiz Sivas'ta da bir telaş ve heyecan başladı. (MKA, N, 86).

karşılaştırıl- [karşıla-**ş-tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Harflerin soldan sağa ve yukarıdan aşağıya işaret ettikleri esrarlı boşlukta duyacağın yerçekimsizlik tadının ancak kıyafet değiştirmenin o doyum olmaz tuzaklarıyla karşılaştırılabileceğini düşün.* (OP, KK, 373).

kasıl- [kas-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şekli değildir. ...*Eniştemin kasılmış elini kapıp bütünü gücümle: "Hiç merak etmeyin, efendim canım Eniştem," diye bağırdım.* (OP, BAK, 235); *Bir oyun aldı diye, kasım kasım kasılarak, okul çatısı altında karşısına çıkacak rakip bulamayan tavla ustasına ders vermeye kalkmanın âlemi var mı?* (CT, YSÇS, 33).

katıl- [kat-**ıl-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Vapur adaya yaklaşınca genç adamdaki bu iyimserliğe hafif bir acı katıldı.* (AHT, H, 86).

2. a. *katıl-* fiili "bir topluluğa girmek, iştirak etmek; ortak olmak, benimsemek" (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1105^a) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Civardaki bahçelerden de bize birkaç çocuk katılırdı.* (RNG, D, 16); *Karikatürist'in ince dumanı da masanın üzerinde asılı duran duman tabakasına katıldı.* (EŞ, BVP, 92); *Söylediklerinize katılıyorum.* (İnformant); *Son üç aydır Kevork bu grubun düzenlediği bütün etkinliklere sektirmeden katılmıştı...* (EŞ, BVP, 61). b. "katıla katıla gülmek", "katıla katıla ağlamak" vb. öbeklerde edilgen çatı kelime şekli değildir. *Her dönüşünde bir tanıdığı rastlıyor ve gülmekten katıla katıla selamlaşıyorduk.* (AHT, SAE, 289); *Bütün sınıf Şaban'ı kuşkulandırmamak için önce kendilerinin tutmuş, şimdi katıla katıla gülüyorlardı.* (RI, HS, 16).

katıştırıl- [katış-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

katlanıl- [katla-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Celâl anlattıkça dünya anlamlanır, burnumuzun ta dibindeki 'gizli' gerçekler daha önce bildiğimiz, ama bildiğimizi bilmediğimiz zengin bir hikâyenin şaşırtıcı parçaları hâline dönüşür, böylece, hayat da, daha bir katlanılabilir olurdu.* (OP, KK, 92-93); *Kaygısız olunca her şeye katlanılır.* (JWG, GWA, 79).

kavranıl- [kavra-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kavrul- [kavr-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hakikatte çok daha genç, otuz otuz beş olabilirdi, fakat kavrulup büzülmüş hissini veren minimini vücudu, örümcek ayakları gibi uzun, ince, sarı elleri, bir ölünüki gibi derinlere kaçmış kara gözleriyle ihtiyar, yaşı sayılamayacak kadar ihtiyar bir insan tesiri yapıyordu.* (SA, YD, 42); *Cehennem bile ayrılık yüzünden, gençlik çağına hasret çeken ihtiyarın titrediği gibi titrer, yandıği gibi yanar kavrulur.* (MCR, M, 343^a).

kavuşturul- [kavuş-**tur-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Komünist idealinin gerçekliğe kavuşturulduğu dünyada, o sırtkan budalaların dünyasında ise söyleyecek hiçbir şeyi olamaz, haftasına kalmadan dehşetten ölüir giderdi.* (MK, VDH, 260); *Açıkta kalmış güçlü kişiler, kolordulara bağlı bulunan bölge ve mevki komutanlıklarına askerlik şubelerine atanarak refaha kavuşturulabilirler.* (MKA, N, 292).

kavuşul- [kavuş-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Üç prensesin ardından, ancak kavuşulabilmiş gerçek bir veliaht Murat!* (CT, YSÇS, 138).

kaydedil- [kayded-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her ailenin günahları vardır kabir defterlerine kaydedilen.* (EŞ, BVP, 372).

kaydırıl- [kay-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kayırıl- [kayır-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kaykıl- [kaykıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

kaynatıl- [kayna-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Arkasından kaplumbağa yavrusu kabuğu, ayın on beşinde sırça şişeye doldurulan yedi çeşme suyu, kırk nar tanesi, safran ve karabiberle gece yarısı ateşte kaynatılan, taze kiraz dalıyla iyice karıştırılıp, duası okunduktan sonra kırk gün güneşe asılan bir büyü tarifi.* (AHT, H, 50).

kazanıl- [kazan-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Savaş öyle canavar ki, insandan çok hayvana yaraşır; öyle çılgın ki, şairler bile onun oç tanrıçaları tarafından salıverildiğini düşünür; öyle ölümcül ki, bir veba gibi bütün evreni bir anda silip süpürür; öyle adaletsiz ki, en iyisi en aşağılık haydut sürüleri tarafından kazanılır...* (DE, DÖ, 235).

kazdırıl- [kaz-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kazıl- [kaz-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir saat kadar sonra zeytin fidanlarının bulunduğu kazılmış yere çıktığım zaman ellerim kanamış, yüzüm sıyrılmış, her tarafım tere gömülmüştü...* (SA, YD, 102); *Tekkeler yıkılmalı, temelleri yedi arşın kazılmalı, çıkan toprak denize dökülmeli ki ancak oralarda namaz kılınabilinsin.* (OP, BAK, 19).

kemiril- [kemir-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kertil- [kert-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kesil- [kes-ıl-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Hüküm verilmek. *Bebekken gözboncukları ve muskalarla kuşatılmış, yürümeye başladıktan sonra hep göz önünde tutulmuş, sekiz yaşına kadar saçları kesilmemişti, kız çocuğu gibi dolaşırsa Azrail'i aldatabileceğini umarak.* (EŞ, BVP, 40); *Çünkü onu, henüz kesilmemiş uzun saçlarına bakarak bir kız çocuğu sanıyorlardı.* (RNG, DK, 87); *Münir Bey ile misafirleri yol üzerinde göründükleri vakit kahkahalar yavaşladı, türküler kesildi.* (RNG, DK, 15); *Daha ekmek kesilirken küçücük ellerini uzatıyorlardı.* (JWG, GWA, 25).

2. *kesil-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. *Çünkü Delilikten başka kim eline borazanını alıp da kendi meziyetlerinin tellalı kesilir?* (DE, DÖ, 45); *Evinde kral kesilmeye alışkın olan çocuk, sınıfta nice öğrenciden sadece biri olmayı kabullenemiyordu.* (EŞ, BVP, 41); *Nihayet, genç kadın hastabakıcılardan başına geleni öğrenmiş, yattığı yerden ölünün bulunduğu yere kadar sürüne sürüne gitmiş, hazırlanmış cesedi görmüş, başında kaskatı kesilmişti.* (AHT, H, 16); *Ona ilerleyerek: "Ne için daima bizim yanımızdan kaçmak istiyorsunuz?" dedim, sapsarı kesildi.* (HZU, BYT, 37); *Bir aralık ağabeyimin mektupları kesilmişti.* (RNG, D, 112); *Birdenbire hıçkırıkları kesilen Mefharet, kendisinden bahsedildiğini anlamış gibi, ıslak, şişkin, kızarmış, gözleriyle Samim'e bakıyordu.* (PS, Y, 133).

kestiril- [kes-tir-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bireysel "ben" alelade olandan farklı olan, yani önceden tahmin edilip kestirilemeyen, peçesini, örtüsünü sıyırap açmak, fethetmek gereken şeydir.* (MK, VDH, 205).

kırıl- [kır-ıl-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. a. Kırmak eyleminin yapılması, kırmak işine maruz kalmak. *Burada çok ince kadehler kırılıyor, küçük kamaşmalarda*

mücevher usaresi iksirler çekiliyor, emsalsiz taşlar, bir nezir yerine getirilir gibi, suya fırlatılıyordu. (AHT, H, 181); O neşe bir sırça kadehti ki, kırılmıştı. (AHT, H, 62); Ona göre işlemeyen, kırılmış, bozulmuş bir saat hastalanmış bir insana benzerdi. (AHT, SAE, 34); Ara sıra bir yükü yerden kaldırırken veya herhangi bir sebeple fazla bir hareket yaparken çıt diye kırılıvereceğinden korkuyorum. (YKK, Y, 95).

2. *kırıl-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. *Biz de ona çok hürmet ederiz, şakalarına hiç kırılmayız. (OP, MM, 50); İnan, kalbim yalana daha çok kırılır. (OP, MM, 60); Fakat onu görünce içime zapt edilmez bir korku geliyor, cesaretim kırılıyordu. (RNG, D, 13); Kanlı meydan muharebelerinde koca taburlar yok olurken, köyler kıtlıktan kırılırken, kervanlar düşman orduları tarafından yakılıp kül edilirken hep oracıkta hazır ve nazır bulunmuşlardır. (EŞ, BVP, 198).*

kırkıl- [kırk-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kırpıl- [kırp-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Samim'in gözleri kırıldı ve burnundan aldanmaya niyeti olmayan adamın boğulmuş istihzasını taşıyan sesi bir soluk hâlinde çıktı. (PS, Y, 141).*

kısal- [kısal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

kısaltıl- [kısal-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her fikir, kapıya çevrilen gözlerini karşılaştığı boşluğun içinde nöbet bekleyen iki ihtimal tarafından kısaltılmış, bunlardan başka hiçbir fikre bağlanamıyor. (PS, Y, 137).*

kısıl- [kıs-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Fenerin ışığı ikide bir rüzgârla kısılıyor, sönecek gibi oluyor, ihtiyar bostancı ceketini kaldırmış, lambanın sönmemesine dikkat ediyordu. (AHT, H, 23).*

kıskanıl- [kıskan-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Eşya kıskanılır mı hiç? (AHT, SAE, 110).*

kıstırıl- [kıs-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kıstırılmış yoksul adamların davranışları elbet biraz başka türlü olur. (KT, EŞM, 151); Onun yerine bir gece kıstırılıp dövülmesini emreder adamlarına. (SA, AVD, 54).*

kışkırtıl- [kışkır-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Dalgındılar, ama biraz kışkırtılınca belleklerinin derinliklerinden kendilerini geçmişte kalan derin bir anlama bağlayan bir merak, bir an suratlarının maskeleyiş ifadesi içinde belirliyordu.* (OP, KK, 206).

kıvrıl- [kıvr-**ıl**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *kıvrıl-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. *Yılanın kuyruğu, başının etrafında dönüp dolaşır, kıvrulup düzelir.* (MCR, M, 314^b); *Bozdoğan Kemeri'den Fatih'e doğru kıvrıldık.* (OP, MM, 50).

kıyıl- [kıy-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kızartıl- [kızart-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kocaman bir kazanda kızartıldığı yağdan çıkarılıp hemen şuruba atılmış sıcacık, çıtır çıtır lezzet bombaları.* (CT, YŞÇS, 55); *Onun önünde çocuklar öldürülüyor, kızartılıyordu.* (BLC, KNYE, 62).

kızdırıl- [kız-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zincirler ile padişahımızın huzuruna getirilmiş aslan kızdırılıp alay edilince gözleri kan içinde kalıp öfkelenmiş, seyirciler bakıcıları alkışlamışlar...* (OP, BAK, 71).

kızıl- [kız-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kızıştırıl- [kızışt-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...sizin adamınız aracılığı ile olayın kızıştırılması için bildirim yapılarak, propaganda kurullarının bu konu üzerinde çalışmaya çağırılması gereğini ve zorunluluğunu bildirir, saygılarımı sunarım.* (MKA, N, 255).

kirletil-[kirle-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...yüce tanrısal bilginin böylesine soğuk, hatta daha çok yavan ve rezil kelimelerle veya düşüncelerle kirletilmesini bir çeşit dinsel saygısızlık olarak değerlendiriyor ve çok büyük günah olduğunu söylüyorlar.* (DE, DÖ, 199).

kişileştiril- [kişileş-**tir-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Allah kişileştirilemez, insana ait vasıflarla tasavvur edilemezdi.* (EŞ, BVP, 25).

kocal- [kocal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

koklatıl- [kokla-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kolaylaştırıl- [kolaylaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sen güçleştirilmişle kolaylaştırılmışı birbirinden ayırt et; bunun yüzünü de sonuna nazaran gör, onun yüzünü de sonuna nazaran.* (MCR, M, 16^b); *Hükümetle tam uzlaşmaya varılırsa, görüşmenin kolaylaştırılması ve sağlanması için başka yollar da düşünülebilir.* (MKA, N, 190).

kondurul- [kon-**dur-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yalnız, bu şapka buraya biraz da Cemal'in Fransız ozanı Apollinaire'e olan sevgisine göz kırpmak için kondurulmuştur.* (SA, AVD, 71).

konul- [ko-**n-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...işte böyle bir traş fırçasının sapına, biner liralık iki pırlanta konulduğu da olurmuş! (RHK, MH, 165); Viyana'da İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Nazilerin toplama kamplarında öldürdüğü altmış beş bin Yahudi'nin anısına konulan bir anıt vardır.* (SA, KC, 36).

konuşul- [konuş-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kimi önemli -ya da, aslında, önemsiz- konuların ciddi ciddi konuşulmasını babama bırakırdı annem.* (PK, AOS, 65); *Aramızda hiç böyle bir konu konuşulmuş değildi.* (MKA, N, 334).

koparıl- [kop-**ar-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nihayet eteklerinden uzunun koparılmış, boyunbağı kesilmiş, bembeyaz kolalı gömleği simsiyah hâlde, ayağının birinde rugan ayakkabı, ötekinde bir yemeni ile şehre dönmüş gördük.* (SFA, AVBY, 91); *Zavallı adamcağızın kafası koparılmış, bedeni ise kaptıya çakılmıştır!* (SA, AVD, 95).

kopartıl- [kop-**ar-t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Galip kâğıdın bir okul defterinden kopartılmış olduğunu kenarlarından anladı.* (OP, KK, 212).

korkul- [kork-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben çok hoş ve ömür, çalışkan ve dürüst, hoşsohbet ve saygılı, yaşını göstermeyen ve yerinde duramayan, kısa boylu ve sıska, eski İstanbul terbiyesiyle dikkat çeken ve çapkın bakışından hiç korkulmayan, iyi niyetli ve zararsız, elli yaşında bir adamım, Münevver Hanım.* (PK, AOS, 13).

korkutul- [kork-**ut-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Herkes Cennet'e gidecekse kimse korkutulamayacağı, dünya ve devlet işleri yalnız iyilikle yürütülemeyeceği ve âlemde iyilik kadar kötülük, sevap kadar günah da gerekli olduğu için yaptığım*

çok önemliydi. (OP, BAK, 331).

korunul- [koru-**n-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Doğadaki ay, Irak'ın işgal edilmemesi, bağımsızlığının korunulması için tüm ışıklarını yeryüzüne gönderirken, ayın bayrağında sembol olduğu Türkiye'deki egemen güçler, Özal dönemindeki saldırgan tavrı bir kez daha sergileyerek Musul ve Kerkük'ü alma hesaplarını gündeme getirirler.* (SA, AVD, 144-145).

koşturul- [koş-**tur-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çatlayacak derecede koşturulunca daha kolay soluk almak için dişleriyle damarlarından birini koparan cins atlar olduğunu anlatırlar.* (JWG, GWA, 94).

koşul- [koş-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ertesi gün erkenden arabalar koşuldu, birkaç delikanlı atlarını eyerleyip köyün sokaklarında koşturdu ve etrafa çamur saçtı.* (SA, YD, 87).

kotarıl- [kotar-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kovul- [kov-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Fakat Müslümanlıkta başlangıçta günah fikrinin bulunmaması, şu cennetten kovulma hâdisesi üzerinde Hıristiyanlıkta olduğu gibi durulmaması, bence teolojiden sanata kadar her sahada tesir yapmış bir keyfiyettir.* (AHT, H, 283); *Gidenlerin hepsi şu ya da bu sebepten ötürü kovulmuşlardı.* (EŞ, BVP, 96); *Kovulmayacağıma dair bir duygu vardı içimde. Ya da kovulsam da bunun önemsemeyeceğime inanıyordum.* (PK, AOS, 15).

koyul- [koy-**ul-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Dört köşe deliğin ağzına koyulmuş bir tahta masanın başında şişman, kısa boylu, kömür gibi kara kaşlı, kara bıyıklı bir gardiyan cansız eşyalara karşı kin duyuyormuş gibi hoyrat hareketlerle paketleri, torbaları açıp içindekilere bakıyordu.* (KT, EŞİ, 137).

2. *koyul-* fiili “koyulaşmak; başlamak, girişmek, teşebbüs etmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1225^b) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Cevriye talimli bir rahatlıkla sütlacı bölüştürmeye devam ederken, Feride de onun peşinden bütün kâselere Hindistan cevizi serpmeye koyuldu.* (EŞ, BVP, 43); *Dolapları, çekmeceleri, duvardan duvara uzanan kitaplığın her rafını aramaya koyuldular.* (EŞ, BVP, 241); *Düşünmekle bir çare bulunamayacağını anlayınca ne yapacağını*

tecrübeye koyuldu. (SFA, AVBY, 34); *Ne de olsa teneke levhalara yazılı kadim isimleriyle İstanbul'un sokakları da mücadeleye koyulur bizimle beraber.* (EŞ, BVP, 10); *On dört yaşına geldiğinde, edebiyatla ilgilenmesini istemeyen babasından dergilerde yayımlanan ilk şiirlerini gizlemek için kendine bir takma ad aramaya koyulur.* (SA, KC, 42); *Beylerbeyi Köşkü'nden yola koyulan fayton, belirli yerlerde kendisini bekleyen askerler tarafından selâmlanır.* (SA, KC, 124); *Oysa böyle bir heykelin en çok yakıştığı yer İstanbul'dur; çünkü köleliğin zincirlerini kırma düşündeki insanları taşıyan Bandırma gemisi bu kentten koyulmuştur yola.* (SA, KC, 56).

kömürleştiril- [kömürleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kör edil- [kör ed-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Birinci cildin bir eşini yapmasın diye Karakoyunlu Şahı'nca kör edilince...* (OP, BAK, 357).

körel- [körel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

körel- [körel-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hatta Murat'ın katkılarıyla köreltilmiş, keskin uçları törpülenmiş bu yeni tat, hoşuma bile gidiyor.* (CT, YŞÇS, 67).

kristallendiril- [kristallen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kullanıl- [kullan-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu sorunun yanıtı, İstanbul Üniversitesi'nin Beyazıt Meydanı'na açılan tarihî kapısında gizlidir; çünkü giriş kapısında iki saat bulunan üniversite binası, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Harbiye Nezareti olarak kullanılmaktaydı!* (SA, KC, 21); *Saatler ve takvimler, bize unuttuğumuz Zaman'ı hatırlatmak için değil, başkalarıyla olan ilişkimizi ve aslında bütün toplumu düzenlemek için yapılmışlardır, böyle de kullanılırlar.* (OP, MM, 317).

kurtarıl- [kurtar-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Önceki hafta Tuscon'lu bir kadın yemek yapıyorum diye evini ateşe vermiş ve içeride uyuyan iki çocuğu ölümden son anda kurtarılmıştı.* (EŞ, BVP, 47).

kurtul- [kurtul-] Edilgen çatı kelime şekli değildir. (bk. CLAUSON 1972: 650^a).

kurul- [kur-**ul-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aynı yıl, II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle doğan özgürlük ortamında olimpiyat komitesi kurulur ve*

Budapeşte’de yapılan toplantıda Türkiye’nin üyeliği kabul edilir. (SA, KC, 73); Biraz sonra kâinatın çatısı yeniden kurulacaktı. (AHT, H, 382); Gabar dağlarında kar altındaki bir tepenin eteklerine kurulmuş olan askeri karakolda Cemal büyük bir zevkle titreyerek uyandı. (ZL, M, 33); Saat bazen kurulur, bazen de unutulurdu. (OP, MM, 313).

2. *kurul-* fiili “rahatça oturmak, yerleşmek; övünür biçimde davranışlarda bulunmak, kasılmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1264^b) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Bekçi Ali’yle Kapıcı Recep sandalyelere kuruldular. (OK, EK, 16); Bir taraftan güzel günlerin hatırası zihninden ayrılmıyor; fakat o güneş doğar doğmaz, ayrılığın gecesi bütün azaplarıyla içinde kuruluyordu. (AHT, H, 62).*

kurutul- [kuru-**t-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...korkutucu sobanın yanında kurutulan çamaşırlar, her şey, inceden düşünülmüş bir tasarının sonucuydu. (OP, KK, 125); Cam topun ateşte kurutulduğunu sende gördüm! (RI, HS, 187).*

kuşanıl- [kuşan-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kuşatıl- [kuşa-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bebekken gözboncukları ve muskalarla kuşatılmış, yürümeye başladıktan sonra hep göz önünde tutulmuş, sekiz yaşına kadar saçları kesilmemişti, kız çocuğu gibi dolaşırsa Azrail’i aldatabileceğini umarak. (EŞ, BVP, 40); Çevrem seninle kuşatılmış değil mi? (JWG, GWA, 166).*

kuvvetlendiril- [kuvvetlen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu illerimize giren düşman karşısında sağlam savunma cepeleri kurmak ve onların kuvvetlendirilmesini sağlamak gerekiyordu. (MKA, N, 282).*

küçül- [küçül-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

küçültül- [küçül-**t-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Âşıkın meziyetleri küçültülür ve kusurları büyütülür. (PS, Y, 160); Üst köşesinde kesilerek küçültülmüş, üzerine soğuk damga bulunan bir fotoğraf. (CT, YSÇS, 160).*

küsül- [küs-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çok fazla bir şeyler beklenilmeyen, ama hiçbir zaman da küsülmeyen, anlamı ve anlamsızlığı sınırlı, insanı alçakgönüllüğe çağıran yerli yerinde bir dünya. (OP, KK, 107).*

laikleştiril- [laikleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

methedil- [methed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben de yaşlandım galiba İhsan; methedilmek hoşuma gidiyor artık.* (AHT, H, 240).

millileştiril- [millileş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sabina, komünist darbenin hemen ardından Bohemya'daki bütün şatoların nasıl millileştirilip el sanatı okulları, huzur evleri ve hatta inek ahırları hâline sokulduğunu hatırladı.* (MK, VDH, 116).

müzeleştiril- [müzeleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ressam Moreau, hayatının büyük kısmını geçirdiği aile evini, son yıllarında, ölümünden sonra binlerce resminin sergileneceği bir müzeye çevirmeye adanmış, kendi büyük iki katlı atölyesiyle hemen bitişiğindeki evi müzeleştirildi.* (OP, MM, 549).

nakledil- [nakled-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Böyle bir mizacı, ten işlerini büyük bir mikyasta hesaba katan bir aşk yahut da, onun hayatına olduğu gibi nakledilmiş bir tecrübe uyandırabilirdi.* (AHT, H, 74).

nitelendiril- [nitele-**n-dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her kadın hak etmezdi kadın olarak nitelendirilmeyi.* (MK, VDH, 96); *Fransız Devrimi'nden bu yana Avrupa'nın yarısı sol, bir yarısı da sağ olarak nitelendirildi.* (MK, VDH, 264).

niyet edil- [niyet ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bunların altında, gece yatarken yedi defa okundukta behemehâl niyet edilen şey üzerinde rüya görülüyor, deniyordu.* (AHT, H, 51).

okunul- [ok-**un-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

okutturul- [oku-**t-tur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Herhalde, verdiğimiz yönerge ve genel kararlara uyulsa, hiçbir yerden alınmaması ve halka okutturulmaması gerekirdi.* (MKA, N, 147-148).

okutul- [oku-**t-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bağımsızlık için, emperyalizme karşı ilk kurşunun bir gazeteci tarafından sıkıldığı ilkokul sıralarından itibaren öğretilir ama Hasan Tahsin'in bir tek yazısı olsun neden okutulmaz?* (SA, AVD, 104).

oluşturul- [oluş-**tur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kolordu Komutanı bu soruma "Konya'da vatan ordusunun oluşturulmasından haberim yok" demişti.* (MKA, N, 43).

onarıl- [onar-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yapımında Fatih Sultan Mehmet'in bizzat bulunduğu, hatta yüzey şeklinin elverdiği ölçüde şeklini imzasına benzetmeye çalıştığı Rumeli Hisarı'nın bir kadın mimar tarafından onarıldığı bilinmez.* (SA, KC, 15); *Bir ara selamlık onarıldı mı, yoksa onarılması mı düşünülürse birazdan görecekti.* (KT, EŞİ, 64).

onul- [on-ul-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...boyaları, onulmaz bir hastanın derisi gibi yer yer dökülmüş o üç dört katlı binaların birinde, en üst kattaydı.* (OP, KK, 423); *Yarayı neşterle deşmedikçe iyileşir onulur mu hiç?* (MCR, M, 451^a).

otlatıl- [otla-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

oturtul- [otur-t-ul-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hattâ evet, hattâ ben bile kafes bölmenin bitişiğindeki sandalyeye kendiliğinden oturmamış, oturtulmuşum.* (YKK, HOŞ, 29); *Amicis, Beyazıt Kulesi'ni Senekerim Balyan Usta'nın bir Osmanlı topunun dikine oturtulmuş görünümünden ilham alarak yaptığını biliyor olacak ki Uludağ'a doğru olan atışımı bu kuleden gerçekleştirir.* (SA, AVD, 172).

oturul- [otur-ul-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Varsa bile öyle bir adamla oturulmaz.* (SFA, AVBY, 56); *Karşıda, kadınlı erkekli oturulmuş masalardan birini işaret eden Yirmialtlık...(OK, AY, 26).*

ovul- [ov-ul-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bütün ev tepeden tırnağa temizlendi, camlar silinip parlatıldı, rafların tozu alındı, perdeler yıkanıp ütülendi, üç katın bütün karoları ovuldu.* (EŞ, BVP, 280).

oynanıl- [oyna-n-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kibrit kutularıyla oynanılmayan çocukluk var mıdır?* (SA, AVD, 185).

oynatıl- [oyna-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Masalar çekildi, sandalyeler oynatıldı.* (AHT, SAE, 206); *Celâlettin Arif Bey, ya oyuncak olarak oynatılıyor ya da daha karar vermedim, pek zekidir, kendi bir iş yapmak istiyor.* (MKA, N, 393).

oyul- [oy-ul-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her baklavanın her köşesinde ince oyulmuş bir tokmak uzanıyor.* (PK, AOS, 53).

oyunlaştırıl- [oyunlaş-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ödevlendiril- [ödevle-n-dir-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ödüllendiril- [ödülle-**n-dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İstanbul'un en ünlü ip cambazlarından olan Şahin Bey, gemilerin direkleri arasında yaptığı bu gösteri sonrasında dönemin padişahı IV. Mehmet tarafından ödüllendirilir.* (SA, KC, 59-60); *Ertesi günün gazetesinde haberin şaka olduğu yazılınca, Osmanlı tokadının tadına bakan zavallı gazeteci, saray tarafından bir kahramanmış gibi üçüncü dereceden mecdi nişanı ve elli altınla ödüllendirilir.* (SA, KC, 99).

öğrenil- [öğren-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Cinayet bütün ayrıntıları ve törenleriyle, başkalarından, yani efsanelerden, hikâyelerden, anılardan, gazetelerden, kısaca, edebiyattan öğrenilen bir iştir.* (OP, KK, 236).

öğretil- [öğret-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İlkokul öğrencilerine, Kurtuluş Savaşı'mızın Afrika halklarını yüreklendirdiği ve bizi örnek alarak özgürlüklerine kavuştukları öğretilir.* (SA, KC, 56); *Yüzlerin üzerinde işaretleyerek temellendirdiği her harfin iki anlamı olduğunu söylüyordu yazar daha sonra: Yazıdaki düz anlamla, yüzden öğretilen gizli anlam.* (OP, KK, 303).

öğütül- [öğüt-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Öğütülüp un hâline geldi mi, ekmek pişirildi mi yine onda birini verirdi.* (MCR, M, 538^a).

ölçül- [ölç-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şehirlerin zekâsı, barındırdığı âlimlerle, kütüphaneler, nakkaşlar, hattatlar ve medreselerle değil, karanlık sokaklarında binlerce yılda sinsice işlenmiş cinayetlerin çokluğuyla ölçülmeli.* (OP, BAK, 119); *Biz onda ticaret ediyoruz, ondan ölçülüp biçilen ay ışığını alıyoruz.* (MCR, M, 524^b).

öldürül- [öl-**dür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zarif Efendi'nin para kıskançlığı ve hırs yüzünden öldürülmüş olabileceğinden de söz ettik.* (OP, BAK, 133); *İzmir ili içinde, işgal altındaki yerlerde bulunan Müslüman halk zulüm görüyor ve öldürülüyordu.* (MKA, N, 239).

ölümsüzleştiril- [ölümsüzleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

öneril- [öner-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *1916'dır yıllardan... Medine kenti düşmekte ve açlıktan kırılan askerlere çekirge yemekleri önerilmektedir.* (SA, KC, 156); *İki iş görüşmesini de başarıyla aşmış ve önerilen konuma kabul edilmiş.* (CT, YSCS, 448).

öngörül- [öngör-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

öpül- [öp-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O göz, bu duygu âlemine ait şeylerden geçti mi gayb âlemini görür de bu kabiliyet yüzünden öpülür durur!* (MCR, M, 459^b); *Böylece mezar toprağından yapılan kâse sevgilinin dudağına değecek, yani sevgilinin dudağı öpülmüş olacaktır.* (İP, SK, 41).

örgütlendiril- [örgütle-**n-dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

örtül- [ört-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hikâye oraya bütün hikâyeler gibi kendisi için konmuş, ama hissenin tül perdesiyle örtülmek istenmişti.* (OP, KK, 85); *II. Mahmut, ilkin Selimiye Kışlası'na astırttığı resimlerden hiçbirini indirtmemiş olsa da, 'Gâvur Padişah'ın ölümünden sonra günah sayılan resimler çarşafa konulurcasına örtülmüşlerdir.* (SA, KC, 125); *Zavallı zarif eflatun kutu, bir vakitler hâr ve muhteris buseler altında örtülmeye, sevilmeye alıştırmışken artık unutulmuş, atılarak kimsesizliğin içinde medfun bir mini mini tabut gibi terk olunan kutucuk!* (HZU, BYT, 174).

örül- [ör-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu seriye dâhil aldanişlardan örülmüş bir sevilmeme ümidinin boşluğunu ve tehlikelerini düşünmeye başlayınca derinleşen bir kederle koltuğuma uzandım.* (PS, Y, 51); *Dışarıda kâh bulanık yağmurlar yağıyor, kâh fırtınalar iniliyor, bazen pencerelerin kafesleri karla örülüydü.* (RNG, DK, 161); *Tıpkı örüldüğü taşlar gibi, caminin kendi varlığı kendine yeten, kapalı, koskocaman bir nesne olduğunu hissetti.* (OP, KK, 190-191).

övül- [öv-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zekâmın övülmesi çok hoşuma gider.* (OP, BAK, 222); *Övülmen şehirlere yayılmıştır.* (MCR, M, 8^a).

övünü- [öv-**ün-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu pek de övünülecek bir şey değil, ama ne yapabilirdim ki!* (ZL, SA, 23); *Sihir zamanında övünülecek bir şeydi.* (MCR, M, 431^b).

özdeşleştiril- [özdeşleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Oysa Bilgelik insanları çekingen kılar, zaten bu yüzden halk tarafından bilgelerin yoksullukla, açıklıkla, is kokusuyla özdeşleştirildiklerinde, göz ardı edildiklerine, ayıplandıklarına ve hazmedilmediklerine tanık olursun...* (DE, DÖ, 241).

özelleştiril- [özelleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

özendiril- [özen-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Millet Meclisi'ndeki arkadaşların, bugünkü durumun ağırlığını kavradıkları hâlde, böyle olağandışı olaylar karşısında susmaları, her yandan kışkırtılan ve özendirilen hükümeti yüreklendireceğinden, amaca bağlı arkadaşların bu konuda da sağlam ve açık bir durum almaları gerekmektedir.* (MKA, N, 321).

özenil- [özen-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

park edil- [park ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kar dinmiş, park edilmiş arabaların üzerinde, kaldırımlarda dört parmak birikmişti.* (OP, KK, 118).

parlatıl- [parla-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bütün ev tepeden tırnağa temizlendi, camlar silinip parlatıldı, rafların tozu alındı, perdeler yıkanıp ütülendi, üç katın bütün karoları ovuldu.* (EŞ, BVP, 280).

patlatıl- [patla-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir keresinde, zırhlı otomobilin geçtiği yolda patlatılan bir C4 bombasından, iki sefer de suikastçı kurşunlarından kıl payı kurtulmuştu.* (ZL, SA, 18).

paylaşıl- [payla-**ş-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gerçekten, mutluluk dost meclisinde paylaşılmadıkça verdiği zevkin bir yararı olmaz.* (DE, DÖ, 161); *Ona kalırsa, oğlu hakkında ne kadar az şey bilirse o kadar iyiydi ve bu duygunun oğlu tarafından da paylaşıldığını umuyordu.* (MK, VDH, 218).

paylaştırıl- [payla-**ş-tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

pekiştiril- [pekiş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...eskiden olduğu gibi iyi ilişkilerin pekiştirilmesine çaba göstermek, savaşın yol açtığı doğu illerindeki yıkım ve yoksulluğa, hükümet katında girişimlerde bulunarak elden geldiğince çare aramaktan ibaretti.* (MKA, N, 31).

pişiril- [piş-**ir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Diğer tatlıların aksine aşure, aile için olduğu kadar konu komşu için de pişirilirdi.* (EŞ, BVP, 298); *Dört beş günden beri çay pişirilmediği için bu kapağı kopuk, sırları dökülmüş küçük emaye çaydanlık ortadan kalkmıştı.* (SA, YD, 29).

polimerleştiril- [polimerleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

projelendiril- [projele-**n-dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

püskürtül- [püskür-**t-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

rastlanıl- [rastla-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yangından yangına koşan tulumbacıları taklit eden, sokaklarda onlar gibi bağırarak çocuklara rastlanılmıyor artık İstanbul sokaklarında.* (SA, KC, 91); *Fillerin atası olarak kabul edilen Mamut'un soyu yüzyıllar öncesinde tükenmiş olsa da 1900'lü yılların başında bir tanesine Chicago'da rastlanılır.* (SA, AVD, 189).

rastlatıl- [rastla-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu hazırlık Bereliler'in helâya indikleri zamana rastlatılmıştı.* (RI, HS, 129).

reddedil- [redded-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ev içinde gördüğü kral muamelesi ile ev dışında yaşadığı reddedilme, alay edilme ve aşağılanma korkusu arasında bir yerlerde kilitlenmişti senebesene.* (EŞ, BVP, 56).

resmedil- [resmed-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben de öyle resmedilebilmek isterdim.* (OP, BAK, 36).

sabitleştiril- [sabitleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

saçıl- [saç-**ıl-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sokaklar, evliyaların dört bir yana saçılmış mezar taşları, hemen her köşede bekleyen çöp yığınları, yakında göz alıcı, modern binalara dönüşecek çirkin, devasa inşaatlar ve bir de martılar...* (EŞ, BVP, 10); *Yok eğer Feride yapmışsa, biberlerin içlerini pirinçle öylesine tıka basa şişirirdi ki daha tencerede pişerken kenarlarından açılır, etrafa saçılırlardı.* (EŞ, BVP, 32).

2. *saçıl-* fiili “açılıp saçılmak” ve “saçılıp dökülmek” öbeklerinde edilgen çatı kelime şekli değildir. *Kim var, kim bu açılıp saçılmamıza mâni olacak?* (MCR, M, 385^a).

sadeleştiril- [sadeleş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nutuk'un ilk sadeleştirilmiş metni ise 1963-64 yıllarında Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır.* -Sinan Meydan (MKA, N, 27).

saflaştırıl- [saflaş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sağal- [sağal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

sağıl- [sağ-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Keçiler yemek zamanı, sağılmak üzere*

eve gelmişlerdi. (MCR, M, 497^a).

sağlamlaştırıl- [sağlamlaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar çevrelerinde örgütlerin sağlamlaştırılması ve Aydın, Konya, Bursa, Balıkesir bölgelerinin bağlantılarının kolaylaştırılması için önlemler alınıyordu.* (MKA, N, 210).

sahiplenil- [sahiple-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ancak sahiplenen insan, aynı güçle sahiplenilmeyi de bekler.* (CT, YSÇS, 78).

sakınıl- [sakın-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Dünya gömlek değiştireceği zaman hâdiseler sakınılmaz olur.-Albert Sorel* (AHT, H, 17); *Temsilciler Kurulu'nun başvurulacak kat oluşu ve yetkileri, işin en önemli noktasıdır ki bu konuda çok acele davranmaktan sakınılmasında sizinle tam bir görüş birliğindeyim.* (MKA, N, 141).

saklanıl- [sakla-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Paralar ya da cesetler korkulukların içinde saklanılacağı gibi, bir kaçak kendisini takip edenleri atlatmak için korkuluğun yerine geçebilir!* (SA, AVD, 112).

saldırıl- [sal-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her şey demokratik kurallara uygun biçimde yapıldı, çoğunluğun kararıyla martılara saldırıldı.* (ZL, SA, 145); *Korkmamak için, insanlık onuruna ve ulusal onura saldırılmayacak bir ortam ve koşullar içinde bulunmak gerekir.* (MKA, N, 297).

salıveril- [salıver-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Böylece asıl kabahatli meydana çıkınca ben salıverildim.* (AHT, SAE, 59); *İşe bir yumuşama havası vermek için tutukluların bir kısmının salıverilmesini de emrettim, bıraktılar.* (OP, KK, 296); *Yine o renkte saçları kıvrıcık dalgalarla iki yanından salıverilmiştir.* (HZU, BYT, 12).

sanıl- [san-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Macide onu doğurduğu zaman yarı deli sanılıyordu.* (AHT, H, 15); *Oysa bütün katiller, sanıldığı aksine, inançsızlardan değil, fazla inananlardan çıkar.* (OP, BAK, 295); *Sanki ta çocukluğumdan beri şiir yazdığımı kafadan atıyormuşum da, şimdiki gereksiz ve geçersiz ve kötü şairliğimi haklı göstermek istercesine geçmişten destek arıyormuşum sanılacak gibi geliyor.* (PK, AOS, 62); *Vapurda çıkan salgın*

hastalıktan dolayı, yarı baygın durumdaki birçok çocuğun öldü sanularak denize atıldığını gören Manastırlı Hasan Edip Bey, oğlu Naci'yi yaşatmakta kararlıdır. (SA, KC, 113).

sapıl- [sap-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...Hazreti Muhammed'in yolundan sapılmasıyla, Kuran-ı Kerim'in emirlerinden uzaklaşılması, Hıristiyanların hoş görülüp, serbestçe şarap satılıp tekkelerde çalgı çalınmasıyla açıklıyordu.* (OP, BAK, 16).

saplanıl- [sapla-n-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Öldürülen insan sayısı olarak, altı milyona neden saplanıldığını soran Garaudy, Johannes Robert Becker'in "Depo-Auschwitz" şiirindeki soruların yanıtını vermelidir ilk önce...* (SA, AVD, 23).

sarıl- [sar-ıl-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bazan tozdan bembeyaz olmuş ve üstüne sepetlerle denkler sarılmış bir kamyon görünüyor, bir bataklıkta dizlerini kaldırıp indirerek yürüyen bir insan gibi ileri geri sallanarak, yıkılacak gibi olarak, ağır ağır ilerliyor.* (SA, YD, 10).

2. *sarıl-* fiili "kollarını dolamak, kucaklamak; bütün gücü ile ele almak; hemen yapmaya koyulmak, girişmek; büyük bir istekle kendini vermek, benimsemek" (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1705^a) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Kurulurken sen kurulacağına inan da, yıkılırken oyun bozan borazan çocuk gibi silaha sarıl.* (OP, YH, 93); *Sokakta bir aşağı bir yukarı yürür, döner o an sarılırım.* (OP, YH, 98).

sarsıl- [sars-ıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir. *Köşe yazısındaki ihtiyar gazeteci de, bir köşe yazısında anlatılan hikâyede kendisiyle alay edildiğini görünce sarsılıyormuş.* (OP, KK, 170); *Yırtıcı bir gürültüyle, iç organlarımı yerinden oynatan bir gücün kararlılığıyla sarsıldım.* (OP, YH, 50).

sataşıl- [sataş-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

satıl- [sat-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Avrupa'daki oyuncakçı dükkânlarında tabancalar, tüfekler, tanklar, askerler bizdeki kadar satılmıyor; şövalyecilik oynayan çocuklar için yapılan tahta kılıçtan başka bir silah yoktur neredeyse.* (SA, KC, 78).

savıl- [sav-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

savrul- [savr-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Oradan oraya savrulan tek tük tanelere dalıp gitmişim, kendi hayatımın belirsizlikleri içinde yolumu kaybetmişim ki, baktım mezarlığın karanlık bir köşesinde bir köpek bana bakıyor.* (OP, BAK, 14).

savul- [sav-**ul**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Su, rüzgâr olmadıkça çerçöp nasıl akar, savulur?* (MCR, M, 280^b).

2. *savul-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. *Pazar yerinin tam kalabalık zamanında uzaktan bir “Savulun değmesin!” bağıırışı duyulmuş, halk ikiye ayrılmış ve Kabak Kadı, altında boz eşek arkasında bilinen turuncu maşlah, iri gövdesini sarsan bir hızla yöresine selamlar dağıtarak geçip gitmişti.* (RHK, MH, 101); *Ateşin ne yaptığını bilmezsin, savul oradan.* (MCR, M, 535^a).

savunul- [sav-**un-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yazarın arkasından 32 numaradaki arkadaşımız da kalkıp tumturaklı bir konuşma yapınca artık işin savunulacak tarafı kalmadı.* (ZL, SA, 69); *1513 yılında, Lizbon limanının savunulması için amacıyla yapılan Belem Kulesi, Afrika ve Hindistan’a düzenlenen sömürge seferlerinin başlangıç yeri olur.* (SA, AVD, 63).

savuşturul- [savuş-**tur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Büyük varta Allah’ımıza şükür atlatılmıştır ve de Çarlık belası resmen savuşturulmuştur.* (KT, EŞİ, 12).

sayıl- [say-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. 1. Saymak eyleminin yapılması. 2. Saygı duyulmak. *Sevilip sayılıyor çevresinde –benim gibi.* (PK, AOS, 25). 3. Kabul edilmek, addedilmek. *Bunlar hiç de iyiye sayılmayacak alâmetlerdi.* (AHT, H, 145); *Canı yandı yanmasına da, kendini acıtmaya alışkın sayılır.* (EŞ, BVP, 12); *Jinekolog muayenehaneleri fikir tartışmaları için uygun yerler sayılmazdı.* (EŞ, BVP, 29).

seçil- [seç-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama yirminci seçilemeyiştten sonra seçilememek “choc”una dayanıklılık gösterenler olmuştur.* (SFA, AVBY, 86); *Sokağın ileride Boğazkesen Caddesi’yle kesiştiği köşe, siste ancak seçiliyordu.* (OP, MM, 497).

sembolleştiril- [sembolleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

seril- [ser-**il-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bahçesinin bir köşesine temiz beyaz hasırlar serilmişti. (RNG, DK, 17); Bir gün, oralarda yayılan sürüyle birlikte gidip de tepeyi aşırverse, İstanbul diye anlatıla anlatıla bitirilemeyen o altın şehir ayaklarının altına seriliverecekti. (ZL, M, 11); Çok defa kapalı duran bir dükkânın kepengi önünde, Rus işi semaver borusu, kapı topuzu, otuz sene evvel o kadar moda olan sedef bir kadın yelpazesinin dağınık parçaları, büyükçe bir saate mi yoksa bir gramofona mı ait olduğu kestirilemeyen birkaç âlet, nasılsa buraya kadar bölünmeden, parçalanmadan, gelmiş bazı şeylerle birlikte yere serilmiş – kim bilir neyi?- bekliyorlardı. (AHT, H, 53).*

2. *seril-* fiili “bir yere uzanıp yatmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1734^b) anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Topraklara serildim, bir müddet akılsız, idraksiz bir hâlde kaldım. (MCR, M, 291^b); Sırtüstü yatağa serilmiş, hasta bir adam olduğuma göre elimi tutmakta sakınca görmeyebilir. (PK, AOS, 13).*

serpil- [serp-**il-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Liralar serpildiği, tabancalar boşaltılıp kamalar çekildiği, kanlar döküldüğü de olurdu. (RHK, MH, 66).*

2. *serpil-* fiili “büyüme, gelişme” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1736^a) anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Ama ben gelişip serpildikten sonra babam benim zekâmı övmeyi bıraktı diyecektim ki ağlamaya başladım. (OP, BAK, 223).*

serpiştiril- [serpiş-**tir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çeşitli yazılarının içine serpiştirilen bu parçacıkların tarihlerini ve izlerini bulmak o kadar çok vaktini aldı ki, masaya oturduğunda bütün bir gün çalışmış kadar yorgundu. (OP, KK, 261); Kıvrımların orasına burasına rastgele serpiştirilmiş gibi duran şirin çay bahçeleri, şehrin yorgunluğunu unutturmayı vaat eder gibi. (CT, YSCS, 17).*

sertel- [sertel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

sevil- [sev-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir kadın olmak, bir kadın tarafından sevilmek o kadar tabii bir şeydi. (AHT, H, 134); Bu masal, bana aşkı; sevilen kadın için kendini feda etmek diye öğretti. (RNG, D, 18); Hırsız gibi kaçtığım bu yerde, ne kadar sevdiğimi, sevildiğimi düşününce, kendimi tutamadım, çocuk gibi ağlamaya başladım. (RNG, D, 24); Sevdiğim ve sevildiğim için bana muhtaç olanların hepsi bedbaht oldular. (AHT, H, 136); Vatan ve millet, vatan ve millet*

oldukları için sevilir; bir din, din olarak münakaşa edilir, ret veya kabul edilir, yoksa hayatımıza getirecekleri kolaylıklar için değil... (AHT, H, 44).

sevindiril- [sev-**in-dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sevişil- [sev-**iş-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu özenmelerle, küçük isteklerle de bir münasebet kurulabilir, sevişilir ve ayrılınabilirdi.* (AHT, H, 130).

seyrel- [seyrel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

seyreltil- [seyrel-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sezdiril- [sez-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Mahmut Bey'e yazdığım şifreli telgrafta bunlar da sezdirilmişti.* (MKA, N, 226).

sezil- [sez-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *En büyük zekâlarda, artık iki ayağını da yere basan yeni bir dünya hasreti doğduğu seziliyor.* (PS, Y, 156); *Her sezilen derinliğin işfa ettiklerini düşünmekten bile seni alıkoyan tabiatçı metotlarını fırlat ve bitlenmiş elbiseler gibi at.* (PS, Y, 364).

sığdırıl- [sığ-**dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir tek âna sığdırılmış, esrarengiz, uzun bir yolculuk.* (PK, AOS, 80).

sığınıl- [sığ-**m-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hâlâ rüyalara sığınılabilir kadar erken ama yeni bir rüyaya başlanamayacak kadar geçti şimdi.* (EŞ, BVP, 249); *Hem de öyle sığınılacak bir yeri olmayan uçsuz bucaksız deniz ki yedi denizi bir saman çöpü gibi kapıverir!* (MCR, M, 423^b).

sıkıl- [sık-**il**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *sıkıl-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. *Kendi mahremliğine bu tecavüzün Selmin'den gelmesine hayret edeceği yerde, fazla miktarda sıkılması Besim'in de şüphesini artırmıştı.* (PS, Y, 39); *Bir şeye canı sıkıldığı zaman o böyle yapar, selamını askerce verir, kılıcını şakırdatırdı.* (RHK, MH, 21); *Fakat başladığından beri hiç canının sıkıldığını hatırlamıyordu.* (AHT, H, 140).

sıkıştırıl- [sıkış-**tır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ne kadar çok eli vardı ve nasıl sıkı tutuyordu, her yanımdan âdeta mengenelerle sıkıştırılmış gibiydim.* (AHT, SAE, 121); *İnsanın yaratıcı ve araştırmacı kudretinin dar bir çerçeve içine sıkıştırıldığını anlıyorum.* (JWG, GWA, 15).

sıklaştırıl- [sıklaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sınırlandırıl- [sınırla-**n-dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ülkemize pek çok sermaye dökcek bir devlet bulunursa bunun maliye işlerimiz üzerinde isteyebileceği denetleme hakkının kapsamı kestirilemeyeceğinden, bu konunun, bağımsızlığımızı ve gerçek ulusal çıkarlarımızı zarara sokmayacak şekilde, uzmanlar, tarafından iyiden iyiye düşünülerek sınırlandırılıp saptanmasından sonra Millet Meclisi tarafından uygun görülecek şeklin kabulü görüşüldü.* (MKA, N, 214).

sıyrıl- [sıyr-**ıl-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Martıya, başından ötede etlerinden sıyrılmış kuyruğu titreyen bir kalyoz iskeleti fırlattı; küreklere asıldı.* (SFA, AVBY, 39).

2. *sıyrıl-* fiili “bir yerden veya bir durumdan çıkmak, kurtulmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1762^b) anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. *İstanbul’un sırlarından biri olan gemi resimlerinden sıyrılıp Boğaz’ın iki yakasında mekik dokuyan vapurlardan birine atalım kendimizi...* (SA, KC, 24); *Mutfaktan süzülen keskin, baharlı kokuyla dalgınlığından sıyrıldı.* (EŞ, BVP, 110); *Çok geçmedi, Seniha, bu ihtilalcı, yakıcı ve kızgın hâlden sıyrılıp bir başka vaziyet aldı, bir başka tavır takındı.* (YKK, KK, 119).

sızdırıl- [sız-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu sızdırılmış altın külçesini birdenbire kendi içimde buldum.* (AHT, SAE, 22).

silahlandırıl- [silahla-**n-dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ancak Yahya’nun ölümünden sonra Marmara Bölgesi’ni elinde tutan ve bölgede üstün duruma gelen ve her gün İngilizler ve Fransızlar tarafından silahlandırılan Rumların ve İstanbul’daki rezillerin pek büyük bir başarı sağlayacakları bellidir.* (MKA, N, 271).

sildiril- [sil-**dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sindiril- [sin-**dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Geniş vitrinli bir buzdolabında, şehir adları ve otobüs şirketlerinin harfleri gibi sıra sıra dizili duran ve kim bilir kaç yüz kilometre uzakta, kim bilir hangi midelerde sindirilecek olan revani, muhallebi ve salatalara yan dönerek bir masaya oturdum ve unuttum neyi*

beklemeye başladığı. (OP, YH, 47).

sivril- [sivril-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

sivriltil- [sivril-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şu ana kadar ustalıklarla gizlenen, uçları sivriltilmiş okların hedefinde oturduğumu bilmeden...* (CT, YSCS, 139).

soğul- [soğul-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

soğurul- [soğur-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

soğutul- [soğu-**t-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tâ Uludağ'dan getirildiği söylenen buzlarla soğutulan vişne şuruplarıyla serinlemeye çalıştığımız o yaz gününün akşamı, Kara evine dönükten sonra, onun bana ilanı aşk ettiğini babama söyledim.* (OP, BAK, 51); *Baki, Şakir Efendiye sokulmuş, öksüz tavrı almıştı.* (RHK, MH, 116).

sokul- [sok-**ul**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir (bk. CLAUSON 1972: 809^b). *Eğitim, bilime dayandırılmaz ve yeniliklerden uzak kalırsa, yıkanmayan bir ayağa dönüşür ve içine sokulduğu terliği de kokutur.* (SA, KC, 11); *Elbette bu gazetenin Anadolu'nun içine sokulmasını yasak ettik.* (MKA, N, 279).

2. *sokul-* fiili “girmek; yanaşmak, yaklaşmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1787^a) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *O zaman ne doktora, ne eczacıya, ne ilâca, ne de herhangi bir şefkate ihtiyaç olmadan insanlar birbirlerine sokularak, birbirlerini kucaklayarak, birbirlerinin içine geçerek, birbirleriyle en hususî taraflarını paylaşarak ölürlerdi.* (AHT, H, 358).

somurul- [somur-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sonlandırıl- [sonlan-**dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sonuçlandırıl- [sonuçlan-**dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gerek seçim hazırlıkları sırasında, gerek seçim yapılırken gecikmeye yol açacak nedenler şimdiden düşünülerek ortadan kaldırılmalı ve hiçbir gecikmeye yer verilmeyerek en kısa süre içinde seçimler sonuçlandırılmalıdır.* (MKA, N, 137).

sorul- [sor-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *“Anne, rica ederim,” dedi Armanuş çünkü bu soru ancak sorulmaması rica edilerek cevaplanabilirdi.* (EŞ, BVP, 121); *Evde kendisine sorulmadan bir sandalyenin yerinden kalkmasına razı değil,*

yüreğine iner. (AHT, H, 217); *Bana sorulacak olursa bu kaybı telafi etmek oldukça güç ve pahalı.* (BLC, KNYE, 105).

soruşturul- [soruş-**tur-ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *4 Ocak 1920 günü Tümen Komutanı Rüştü Bey'e, Vâsıf Bey'in verdiği bilgiyi, olduğu gibi özetleyerek bunun kendisi tarafından verilen bilgiyle çeliştiğini bildirdim ve bir kez daha güvenilir ve inanılır kişiler aracılığıyla işin soruşturulmasını ve araştırılmasını kendi düşünceleriyle birlikte açık olarak bildirilmesini rica ettim.* (MKA, N, 268).

soyul- [soy-**ul-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ali de ötekiler gibi soyuldu, yıkandı.* (OK, EK, 108); *Evdaki hemen hemen bütün elektrik kabloları iki-üç kere ısırılmış, soyulmuş, dişlenmiş, tahrip edilmişti.* (EŞ, BVP, 42-43); *Masanın üzerinde bir tabak içinde iki elma ve iki portakal vardı, özenle soyulmuş ve görüntüğe göre yemesi için ona bırakılmıştı.* (EŞ, BVP, 122); *Yol, güneşin altında harap evleri, açık kapıları, dışarıya sarkmış cumbaları, çamaşır serili balkonlarıyla harap ve bitmeyecek korkusunu verecek kadar uzun, bembeyaz, aydınlıkta âdeta derisi soyulmuş gibi uzanıyordu.* (AHT, H, 64).

sökül- [sök-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Henüz kapatılmamış kireç kuyularının, inşaattan sökülmüş tahtaların, kum ve çakıl yığınlarının etrafında geniş bir halka oldular.* (SA, YD, 75); *Bizim asker bir kere dayanmaya başlarsa, kolay sökülmez.* (KT, EŞİ, 429).

sömürül- [sömür-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İşte o an, emeğin sömürülmesine karşı gelen insanların bedenleri birer kıvılcık bayrağa dönüşür.* (SA, AVD, 149).

söndürül- [sön-**dür-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Geri kalanlar dört bir yandan üfleyen teyzeleri, ninesi ve cicianne tarafından elbirliğiyle söndürüldü.* (EŞ, BVP, 102); *Onlar tek başına büyük meşaleler, söndürülmesi unutulmuş fenerler ve lambalar gibi yanacaktı.* (AHT, H, 175); *Zamanı gelmiş olduğundan içerde bazı lambalar söndürülüüyordu.* (RHK, MH, 146).

sövül- [söv-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Saygın yaşarlardı; fakat memurluktan ayrılma arzuhalciler de vardı ki kalem odalarından kovula atıla, azarlana sövüle şunun bunun işini kurtarıp beş on para çıkarmaya çalışırlar bu parayı da içki ile bitirirlerdi.* (RHK, MH, 25).

söylenil- [söyle-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

söz edil- [söz ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Akşam yemeğinde Keskinlerin sofrasında bu konudan hiç söz edilmedi.* (OP, MM, 452).

suçlandırıl- [suçla-**n-dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sulandırıl- [sula-**n-dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir sürahi ayran vardı önünde –tepeleme buzla doldurularak sulandırılmış, Amerikanlaştırılmış bir ayran.* (EŞ, BVP, 61); *Sulandırılmış kırmızı mürekkebi, Şaban'ın açılan avuçlarına boşalttı.* (RI, HS, 16).

sunul- [sun-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu aşure kâsesi hiç hazırlanmamış ve hiç sunulmamış gibi davranacaklardı.* (EŞ, BVP, 351); *Ey âşıklar, arı duru şarap sizindir, size sunulur.* (MCR, M, 407^a).

susturul- [sus-**tur-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sinema salonlarında kendilerine yapılan korkunç şeyi sezerek isyan edenlerin umutsuz çığlıkları polisler ve deli doktorları tarafından susturulmuştu.* (OP, KK, 123).

sündürül- [sün-**dür-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

süpürül- [süpür-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aylardan beri içinde boğulduğum rahat alakasızlık bir anda süpürülüp gitmişti.* (SA, YD, 45); *Ondan sonra sofa süpürülecek, ondan sonra bulaşıklar, ondan sonra su taşınacak, ondan sonra...* (OK, EK, 8).

sürdürül- [sür-**dür-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sinema öncesi oyunlardan günümüzde de sürdürülenlerin başında misket gelir.* (SA, KC, 91); *Ülke bütünlüğümüzün korunması için, ulusal tepkilerin daha canlı olarak gösterilmesi ve sürdürülmesi gerekir.* (MKA, N, 45).

sürtül- [sürt-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sonunda yarı boş bir şamalı kutusunun yoklandığı, kibritin zımpara kâğıdına sürtüldüğü duyuldu; rutubet aldığından olacak yanmıyordu.* (RHK, MH, 37).

sürül- [sür-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir Macar köyünde kızın oturduğu evin kapısına zift sürülür ve başına lânet yağdırılır.* (PS, Y, 14); *Duvarlarına, parmaklarına eller sürülüyor, dualar ediliyordu.* (AHT, H, 189); *Yazıya*

tırmanmanın zor olduğunu anlayan cambazlar, bereket versin ki padişahın bu gösteriyi yasaklamasıyla şanlarına leke sürülmeden sıyrılırlar için içinden! (SA, KC, 61); *Böylece her yandan ayrı ayrı istekler ileri sürülmesi, hükümeti güç duruma sokmaktadır.* (MKA, N, 226).

süründürül- [sür-ün-dür-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Esterabadlı Fazlallah ki Hurufiliğin kurucusudur, bir köpek gibi öldürülmüş, ayaklarına ip bağlanarak cesedi çarşı pazar süründürülmüştür.* (OP, KK, 101).

süzül- [süz-ül-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Artık onun süzülmüş ve saf olanı nasıldır?* (MCR, M, 505^b).

2. *süzül-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. a. Sessizce ilerlemek. *Kara kuru bir seyyar satıcı, garsonlardan saklanarak içeri süzüldü.* (EŞ, BVP, 209); *Mutfaktan süzülen keskin, baharlı kokuyla dalgınlığından sıyrıldı.* (EŞ, BVP, 110); *İşte o günlerin birinde ben, dikenli teller içinden, bu yeni cehennemin içine kara bir Cadillac'ı bulmak için bir gece yarısı süzüleceğim.* (OP, KK, 25). b. “yüzüne nazlı bir anlam vermek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1838^b) *Bunu söylerken sanki tatlı bir şeyden söz eder gibi süzülüyor, yutkunuyordu.* (RHK, MH, 32). c. Akmak. *Gözlerinden süzülen yaşlar.* (İnformant); *Sis eskisi gibi olmamakla beraber gene devam ediyor; ışık inci rengi bir imbikten süzülerek geliyordu.* (AHT, H, 134). ç. Çok zayıflamak. d. Kuşların havada süzülmesi. *Kanatlarını kapadıkları zaman daha griydiler, çünkü sırtları bu renkti; ama havada süzülürken gövdelerinin iç kısmı görüldüğü için bembeyazdılar.* (ZL, SA, 61). *Fakat Boğaz aşağıya doğru bir kuş uçuşu gibi süzülüyordu.* (AHT, H, 140).

şartlandırıl- [şartlan-dır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

şaşıl- [şaş-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Anneannemin görünüşünden yalnızca çok kırışık yüzü, şaşılacak aklıdaki saçları kalmış anımda.* (PK, AOS, 55); *Bu kadar telâşlı olmasına hiç de şaşılmazdı.* (AHT, H, 132); *Tütün içmeyen birinin ağızlık biriktirme tutkusu, ne kadar şaşılacak bir ruh çelişmesi...* (KT, EŞM, 140); *Dünya hasta ve mahpus olunca, hastanın fâni olmasına şaşılır mı?* (MCR, M, 40^a).

şeffaflaştırıl- [şeffaflaş-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

şekillendiril- [şekillen-dir-il-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

şenel- [şenel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

şenlendiril- [şenlen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Elde eğrilmiş yünden yapılmış, her parmağı üç değişik renkle şenlendirilmiş küçük kadın eldivenleri gösterdi bana...* (OP, YH, 175).

şereflendiril- [şereflen-**dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

şımartıl- [şımar-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bunu yanı başında kendisinden yirmi yaş büyük bir koca tarafından çıldırması sevilmiş, tatlı şekilde şımartılmış olmanın verdiği bir yığın hususiyet daha vardı.* (AHT, H, 152); *Her zaman kızlara üstün tutulan, her kaprisi yerine getirilen, pohpohlanan, şımartılan Mustafa...* (EŞ, BVP, 224).

şişiril- [şiş-**ir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir kenarda mevki alan iki davul ile iki zurna ve bir klarnetten ibaret çalgı heyeti, bir an bile durmadan, ardı arkası kesilmez havalar çalıyor ve zurnacıların şişirilmiş birer kursak gibi gerilen yanakları yağlı yağlı parlıyordu.* (SA, KY, 94).

tahammül edil- [tahammül ed-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Fakat şimdi tam Mümtaz'la Nuran'dan, hem de Muazzez'le Yaşar'a, sıcağı sıcağına bahsedeceği zamanda adının ortaya bir engel gibi çıkması tahammül edilir şey değildi.* (AHT, H, 105); *Hayat, tahammül edilmez bir şeydi; havuç yemekle, acıkmış bir örümcek gibi kendi bacaklarından birini yemek arasında ne fark vardı?* (AHT, H, 85); *Selmin'in gebe olmadığını ve Ferhat'la evlenmekte inat etmediğini anladıktan sonra, Mefharet'in ruhunu birdenbire dolduran boşluk, onu kendi içindeki yaklaşma hamlesiyle ansızın temasa getirdiği için, tahammül edilmez bir sıkıntı içinde hüngür hüngür ağlatmıştır.* (PS, Y, 153).

takdir edil- [takdir ed-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Film, artık "terör yılları" diye anılan askeri darbe öncesi dönemde, sinemalardan uzaklaşmış kitleleri en sonunda salonlara çektiği için de takdir ediliyordu.* (OP, MM, 453).

takıl- [tak-**ıl-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Dülger balığı adı bunlardan ötürü ona takılmış olmalı.* (SFA, AVBY, 70); *Sahi, nişan ya da evlilik yüzükleri neden kalbe doğrudan bağlanan sol elin parmağına takılmaz?* (SA, AVD, 77).

2. *takıl-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. a. Yerdeki bir şeye takılmak, kendini takmak. *Garsonlardan biri bir kadın müşterinin çantasına takıldı, bir tepsi bardakla birlikte yere yuvarlandı.* (EŞ, BVP, 95); *Bu garip ruh hâli Mümtaz'da senelerce devam edecek, her adım atışında ayağına takılacaktır.* (AHT, H, 28). b. Peşine takılmak. *Bir Mısranın peşine takıldık.* (AHT, H, 123). c. Gözü takılmak. *O kargaşanın içinde Zeliha'nın gözü taksinin arkasında parlayan çıkartmalardan birine takıldı: "Hor görme garibi! Onunda bir kalbi vardır."* (EŞ, BVP, 15). ç. Sürekli bir konunun üzerinde durmak, aklı takılmak. [*takıl-* fiilinde dikkati çeken fiili ve zihnî olarak gerçekleşme arasındaki ayrımdır. Eğer zihni olarak bir şeye takılma durumu söz konusuysa fiil edilgen çatı kelime şekli değildir.] *Aklım toprağı nasıl kazılacağına takılmıştı.* (OP, BAK, 29); *Zihni bir defa buna takıldı ya, uyuyamazdı.* (PS, Y, 71). d. Bir yerde, biriyle zaman geçirmek. *Evdekiler bilseler böyle mekânlarda bu tiplerle takıldığını kızılca kıyamet koparırlardı.* (EŞ, BVP, 100); *Bazan takılacak bir-iki arkadaş, bakılacak bir pencere, ya da yürünecek bir hedef bulamadığımda, aklıma çok önemli bir şey gelmiş ve çok acelem varmış gibi bir yöne doğru kararlılıkla hızlı hızlı yürüyordum.* (OP, YH, 22). e. Kızdırmak için şaka yapmak. *Soğuk günlerde annesinin göğsü işlemeli eski hurkasıyla mektebe geldiği için ben; ona "Kız Ömer" diye takılırdım.* (RNG, D, 12).

takınıl- [tak-**ın-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Rengi anlaşılamayan saçları dağınıktı, teni beyaz; bakışları takınılmış bir çocuksulukla durgunlaşmıştı.* (OP, KK, 222).

taklit edil- [taklit ed-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu kadar güzel ve ciddî bir müessese bütün dünyaca taklit edilmelidir.* (AHT, SAE, 326).

taksitlendiril- [taksitle-**n-dir-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tanıştırıl- [tanı-**ş-tır-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu aileye pek az evvel tanıştırılmıştım.* (HZU, BYT, 70); *İki adım gerisinde Mr. Adams, annemle tanıştırılmayı bekliyor.* (CT, YSÇS, 318).

tanıtıl- [tanı-**t-il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hiç olmazsa bu sayede adamcağızın kabri tamir edildi, adı tanıtıldı.* (AHT, SAE, 9).

tanzim edil- [tanzim ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zaten hayat tanzim edilmeğe muhtaçtır.* (AHT, H, 92).

tapıl- [tap-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...bu resimleri tapılacak bir put gibi duvarlara asıyorlar.* (OP, BAK, 333).

tartıl- [tart-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nasıl tartıldığına, nasıl paketlendiğine dikkatle bakarak bir kilo kestane şekeri alacaktık.* (OP, KK, 434).

tartışıl- [tartış-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çıkıp çıkmayacağı ne zamandır tartışılan savaş sonunda çıkıyor.* (PK, AOS, 5); *Hangi tür olursa olsun, sapanın oyuncaklığı tartışılır; ama tartışılmaz bir şey varsa, okyanus ve kibriti şürde bir araya getiren, en güzel dizeleri yazan şairin Ahmet Arif olduğudur...* (SA, KC, 130).

tasnif edil- [tasnif ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kendisini tasnif edilmiş görmek onu yavaş yavaş çıldırtıyor.* (AHT, H, 286).

tatmin edil- [tatmin ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Onlar için hayatın hiçbir gizli köşesi, hiçbir tatmin edilmemiş emeli, hiçbir yeni hissi kalmamıştı.* (RNG, DK, 46).

tazelendiril- [tazele-**n-dir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Krizi her gün tazelenen, tazelendirilen zavallı bir köylü.* (SFA, AVBY, 87).

tebyîz edil- [tebyîz ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Benim tasnif olunacak yazılarım, tebyîz edilecek lâyhalarım vardı.* (HZU, BYT, 20).

teftiş edil- [teftiş ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her akşam Levent Kazancı işten döndükten sonra çocuklar masanın önünde tek sıra hâlinde toplanır, teftiş edilmeyi beklerlerdi.* (EŞ, BVP, 320).

teklif edil- [teklif ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kütahya'da ona bir yol mühendisliği teklif edildi.* (RNG, DK, 41).

tekrar edil- [tekrar ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tarihe inanmayalım; çünkü her hâdisesi ancak bir defa olmuştur ve ilmin arzusuyla tekrar edilemez.* (PS, Y, 340).

telaşlanıl- [telaşlan-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İkinci ısıktta telaşlanılıyor, bir kaynaşma.* (OK, AY, 37).

tepelettiril- [tepele-**t-tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...karşı bir hareketle hain başkanları tepelettirilmedikçe, kendisinin sadrazam olamayacağını ve böylece padişahın da onayından geçen sözleşme hükümlerinin konferansta savunulmayacağını söyledi.* (MKA, N, 251).

tepil- [tep-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tesadüf edil- [tesadüf ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu, her yerde tesadüf edilen şeylerdendir.* (AHT, H, 14).

teşhir edil- [teşhir ed-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...gazetelerin ilk sayfalarında acayip başlıklar altında teşhir edildi.* (AHT, SAE, 13); *Üsküdar'daki 'Ravza Terakki' adlı özel okulun öğrencilerine kızak kaymanın yasaklandığını, hademelerin yaptığı tahkikat sonucunda, yasağa uymayan çocukların kızakları boyunlarına asılarak teşhir edildiğini de öğrenir, İstanbul'un oyuncak ve oyun tarihine kaydederiz.* (SA, KC, 100).

teşkilatlandırıl- [teşkilatla-**n-dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tıkıl- [tık-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu, çok hasretli, sıcak, insanı kavrayan ve boğazına tıkılan, göğsüne eski bir türkü gibi çöken bir ışıktı.* (AHT, H, 210); *Malum kovuşturma gereğince çocuk Ali, yargılandı, iki gün hapis cezası yedi ve gene jandarma muhafazasında Adalet Sarayı'nın bodrumuna tıkıldı.* (OK, EK, 107).

tıklatıl- [tıkla-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aniden kapı hafifçe tıklatıldı, sonra ısrarla tekrar ve tekrar.* (EŞ, BVP, 192).

tiksinil- [tiksin-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

toplanyl- [topla-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yazlık sinemaların arka duvarlarının dibinde toplanyl film kareleri arasında en değerli olanları, Türkan Şoray ve Cüneyt Arkın'ın yan yana görüldüğü sahnelerdi...* (SA, KC, 89).

toplatalıl- [topla-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kitap bir zamanlar yasal bir şekilde yayımlanmış, savcılığın isteği üzerine toplatalılıp emniyete bağlı bir kitap deposuna*

kaldırılmış, buradan da, sık sık yapıldığı gibi, bir miktarı, parasız kalmış polis memurlarınca çalınıp kiloyla mal alan eskicilere satılarak yeniden dolaşıma girmişti. (OP, YH, 135).

tutturul- [tut-**tur-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kaynar su döküp dibindeki musluktan saçlarımı, yüzümü titizlikle yıkadığı satıl, tavandan yeni bir zincirle tutturulmuştu.* (OP, BAK, 231); *O sanıyordu ki, İstanbul sokaklarında bazen rast geldiği gibi, sigarası parmaklarında, allıkları yüzünde, peçesi açık, dişleri çürük, yürüyüşü kıvrımlı, tıknaz bir kadın girecek, yayvan yayvan hemen konuşmaya başlayarak sonunda jandarmalarla tutturulup dışarı atılacaktı.* (RHK, MK, 13).

tutul- [tut-**ül-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hattâ işin en garibi Şişli'de tutulan evin altı aylık kirasını bile kendisi vermekten çekinmedi ve göç masrafının mühim bir kısmını cebinden ödedi.* (YKK, KK, 144); *Adımlar daha çabuklaşır, tennureler daha dar ve gözle tutulmaz kavisler yapardı.* (AHT, H, 271); *Ne var ki bu ilk desenleri pek tutulmamıştı.* (EŞ, BVP, 84); *Hırsız tutuldu mu?* (RNG, D, 79); *Bebekken gözboncukları ve muskalarla kuşatılmış, yürümeye başladıktan sonra hep göz önünde tutulmuş, sekiz yaşına kadar saçları kesilmemişti, kız çocuğu gibi dolaşırsa Azrail'i aldatabileceğini umarak.* (EŞ, BVP, 40); *Ertesi sene Fransızca öğrenmem için özel öğretmen tutuldu.* (EŞ, BVP, 179); *Haliyle, kilolarından sorumlu tutulamayacağıni, rejim yapmaya kalksa bile böyle bir sindirim sistemiyle baş edemeyeceğini düşünüyordu Banu.* (EŞ, BVP, 30-31); *Odalarından biri tutulmuş, ötekini de ben tutayım, demiştim.* (SFA, AVBY, 56).

2. *tutul-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen çatı kelime şekli değildir. a. Birini sevmek. *İkincisi Asya denen şu suratsız kıza tutulmuş gibiydi -kızdan başka herkes farkındaydı bu vahim durumun.* (EŞ, BVP, 92); *Şu kadarını söyleyeyim, ona bütün kalbimle tutuldum.* (JWG, GWA, 23). b. Dili tutulmak. *Bunun nedeni; dili tutulan, konuşamayan çocuğa padişah yemeğinden artakalanların iyi geleceği inancıdır.* (SA, KC, 10); *Önce dili tutulmuş, hiç tınmadan ardından yürümüş, sonra bir yüreklenmiş, eşeğini sürüp Emine'nin yanına varmış...* (SA, YD, 117). c. Hastalığa tutulmak. *Nasıl olur da aşağı yukarı aynı yaşlarda aynı hastalığa tutuluruz?* (PK, AOS, 33); *Tutulanlar için tadına varılamaz, korkunç surette zevkli*

bir hastalıktır. (SFA, AVBY, 86). ç. Fırtınaya tutulmak. Üstelik bir de büyük bir fırtınaya tutulmasınlar mı? (YKK, HOŞ, 172). d. Güneş tutulması. Güneşin tutulması küstahlık yüzündendir. (MCR, M, 5^b).

tutuşturul- [tut-**u**ş-**tur**-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O gün eline tutuşturulan bonservisini ceketinin iç cebinden çıkardı.* (OK, EK, 134); *Gazeteyi eline atmış, hem yanışını seyrediyor hem de kimin tarafından tutuşturulabileceğini kestirmeye çalışıyordu.* (RI, HS, 364).

tüketil- [tüket-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tıpkı Binbir Gece Masalları gibi, bir hikâye bitmeden bir ikincisi başlayan, o ikincisi bitmeden üçüncüsüne geçilen, bitmeyen hikâyelerin, tıpkı tüketilemeyen, ama kısa bir sürede bıkan insan kişilikleri gibi hep arkada bırakıldığı, tuhaf ve düzensiz bir ‘kompozisyon’du Mesnevi.* (OP, KK, 249).

türetil- [türe-**t**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Latince kökenli bütün dillerde “merhamet, şefkat” anlamına gelen compassion, “ile” anlamına gelen ön ekle (com-) “acı çekmek” anlamına gelen kökün (geç dönem Latincesinde passio) birleşmesinden türetilir.* (MK, VDH, 28); *Aristoteles koyunun bön bir hayvan olmasından türetilen bu deyişin, aptallar ve zekâdan yoksun insanlar için kullanılageldiğini belirtir üstelik.* (DE, DÖ, 267).

Türkçeleştiril- [Türkçeleş-**tir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...Chicago gangsterlerinin acıklı Beyoğlu dublajcılarınca Türkçeleştirilmiş kahkahaları ve makineli tüfek takırtıları ve şişe ve cam şangırtıları arasında, yakından gelen bir sesin seni irkilttiğini yazmıştın...* (OP, KK, 335).

ucuzlatıl- [ucuzla-**t**-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

uçurul- [uç-**ur**-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ustalara, idare memuruna haberler uçuruldu ve Parmaksız Yusuf bir anda kendini bu gürültücü kalabalığın elleri üstünde, içeri, idare memurunun odasına doğru götürülür buldu.* (OK, EK, 16); *Dokumâne şefine haber uçuruldu.* (OK, AY, 11).

ufal- [ufal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

uğranıl- [uğra-**n**-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İnançlarınca gene, “İttihatçı” denilen domuzların şerrine uğranılıyordu.* (KT, EŞİ, 107).

uğraşıl- [uğraş-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şimdi, kesin amaçlı, kararlı kişiler gibi bir esrarın, yıllarca inceden inceye uğraşılarak* hazırlanmış bir kumpasın kalbine doğru yürüyor... (OP, KK, 217); *Ulusal örgütlenme ile uğraşıldığı kadar, milletvekili seçimleri ile de büyük ilgiyle uğraşılıyordu.* (MKA, N, 210).

uğratıl- [uğra-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yarmuk Savaşı'nda, mesela, Bizans İmparatoru Heraklius'un muazzam ordusu Müslümanlar tarafından bozguna uğratıldığında; Tarık bin Ziyad askerlerine: "Arkanız deniz, önünüz düşman! Nereye kaçacaksınız askerlerim!" diye haykırdığında...* (EŞ, BVP, 198); *Ancak, o sakınca, başarısızlığa uğradığımda herkesten önce ve herkesten çok benim en büyük cezaya uğratılmamdan başka bir şey olabilir miydi?* (MKA, N, 81).

ulaşıl- [ulaş-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hayır, şehrin ulaşılmaz bir köşesine saklanıp kendi kendisini bütün insanlıktan sürgün etmesinin nedeni, tabii ki, bambaşkaydı...* (OP, KK, 97); *Yoksa iş başına geldiğinden beri yapıldığı gibi, Temsilciler Kurulu'nun hedef tutarak bu yolda sürekli yazılar yazmakla amaca ulaşamaz.* (MKA, N, 260).

ulaştırıl- [ulaş-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Mustafa Kemal Atatürk'ün, on siyah atın çektiği bir top arabasına konulan tabutunun Sarayburnu'ndan Yavuz Zırhlısı'na ulaştırıldığını, oradan da İzmit'e götürüldüğünü biliriz.* (SA, KC, 113); *Padişah nerede olursa olsun yangın haberi anında ulaştırılırdı kendisine.* (SA, AVD, 168).

umul- [um-ul-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kenan'daki sanat kudreti umulmaz bir süratle inkişaf ediyordu.* (RNG, DK, 44); *Nasıl bütün İstanbul, her çeşit ve her türlü modasıyla, en gizli, en umulmadık taraflarıyla buraya akıyordu.* (AHT, H, 54).

unutul- [unut-ul-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Âlemin bir zamanlar bambaşka görüldüğü acımasızca unutuldu.* (OP, BAK, 468); *Bırakmakla unutulmuyordu İstanbul.* (EŞ, BVP, 263); *Metih veya zem, Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nden bahsedilirken daima bir hakikat unutulmuştur.* (AHT, SAE, 20); *Ölüm nasıl unutulur, biliyorsan eğer?* (PK, AOS, 38); *Sandalyelerin oturacak yerlerindeki soluk minderler, mihveri etrafında dönmeye dönmeye döner olduğu unutulmuş koltuk...* (SFA, AVBY, 33); *Ud, biçare mütevâzı alet, o gecedan beri*

unutulmuştu. (HZU, BYT, 47); Unutulmuş bir karabasanın sürüp giden etkisi. (PK, AOS, 36).

usanıl- [usan-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

utanıl- [utan-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Üç yıl önce dört küçük Balkan devletine utanicacak bir kolaylıkla yenilen ordusu aylardır.* (KT, EŞİ, 11); *Genelde sadece utanicacak yerlerini kapatıp gezerlerdi.* (BLC, KNYE, 22).

utul- [ut-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Yenilmek.

uyandırıl- [uyan-dır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Uykudan tekmeyle uyandırılmış biri gibi, birden uyandığının bilincine tam varamamış ve elbette bu hoyratlığın nedenini çözemedi bakıyordu.* (PK, AOS, 102).

uyarıl- [uy-ar-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Olaylar nasıl gelişirse öyle yaşıyoruz, önceden uyarılmaksızın, rolünü ezberlemeden sahneye çıkan bir tiyatro oyuncusu gibi.* (MK, VDH, 16); *Bu düşüncemizde yanılıyorsak uyarılmamızı ve aydınlatılmamızı rica ederiz.* (MKA, N, 240).

uydurul- [uy-dur-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hayat benim için iki eli cebinde uydurulan bir masaldı.* (AHT, SAE, 72); *Mümtaz, üst üste gönderdiği haberleri bir başkası tarafından uydurulmuş bir şaka zannedecekti.* (AHT, H, 65).

uygulatıl- [uygula-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

uyul- [uy-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Burada Şeytan'a uyularak dinsizlik yapıldığına karar vermiş, bunu da sağda solda söylemeye, kitabımız için çalışan diğer nakkaşları size karşı kıskırtmaya başlamıştı.* (OP, BAK, 188); *Şahidim senin sözün: kendisine uyulacak kişi pir olmalıdır, pir!* (MCR, M, 442^b).

uyuşturul- [uyuş-tur-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O yıllarda çok sevilen Türk filmlerinde "masum" bir dans partisi sırasında içtiği limonataya uyku ilacı atılarak önce akli uyuşturulan, sonra da kirletilip en değerli hazinesi elinden alınan genç kızların acıklı hikâyeleri melodramatik bir havayla ibret olsun diye sık sık işlenir...* (OP, MM, 74).

uyuşul- [uy-uş-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Neyse, ver aşağı, tut yukarı, kırkar liradan uyuşularak pazarlık kesildi.* (AN, YNYNY, 105).

uyutul- [uyu-**t-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Beşiklerindeki bebeklerin bile onun coşkun ritmiyle uyutuldukları bir dönemdi.* (EŞ, BVP, 150).

uzaklaşıl- [uzaklaş-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...Hazreti Muhammed'in yolundan sapılmasıyla, Kuran-ı Kerim'in emirlerinden uzaklaşılması, Hıristiyanların hoş görülüp, serbestçe şarap satılıp tekkelerde çalgı çalınmasıyla açıklıyordu.* (OP, BAK, 16).

uzaklaştırıl- [uzaklaş-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Galip, Rüyalar taşındıktan ve Celâl bu apartman dairesinden uzaklaştırıldıktan sonra, bu eşyaların yavaş yavaş yer değiştirdiğini, eskidiğini, yenilendiğini ve sonra hafızalarda hiçbir iz bırakmayacak bir bilinmezliğe doğru çekip gittiklerini de anlıyordu.* (OP, KK, 230).

uzanıl- [uzan-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

uzatıl- [uza-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir uçuruma uzatılmış bir kalas üzerinde yürür gibi sade tehlike ve muvazeneden ibaret bir hayat yaşıyordum.* (AHT, SAE, 78); *Ancak, kutsal ve yasal haklarına el uzatılmasını, kesin zorunluluk ortaya çıkarsa, silahla da önlemeye karardır.* (MKA, N, 261); *İtirazıyla uzatılan kadehi içmediler.* (RHK, MH, 71); *İki yıllık tatil sürgit uzatılamazdı.* (MK, VDH, 233).

uzlaşıl- [uzlaş-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O zaman uzlaşırdı kolayca...* (KT, EŞİ, 48); *Onu karşımda bu kimliğiyle gördüğümde anlaşılmaz, uzlaşılmaz, hırçın bir Aslı olup çıkıyorum.* (CT, YSÇS, 84).

üfürül- [üfür-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Halk arasında sür üfürülünceye dek birbirine karışmadan böylece gider durur.* (MCR, M, 23^b).

üleşil- [üleş-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

üleştiril- [üleş-**tir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ülküleştiril- [ülküleş-**tir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

üretil- [üret-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Titanic'in battığı yıl olan 1912'de, 1912 adet yapılmıştır ve korkunç kazada ölenlerin anısına bir yas oyuncağı olarak üretildiği için siyah renklidir!* (SA, KC, 37); *Bir yığın küçük mikrop, basil diye*

anulan, hususî aletlerle gösterilen, ince, sırça tüplerde, kıl borularda hapsedilen, cins cins hayvana aşılana, böylelikle üretilen, yaşaması, çoğalması için hususî vasıtalar aranan... (AHT, H, 354).

ürkütül- [ürk-**üt-ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Önce martı seferberliğini saçma bulmuşlar, sonra evlerinden atılma tehdidiyle ürkütülmüşler, arkasından da büyük bir zenginlik hayaliyle umutlandırılmışlardı.* (ZL, SA, 71).

ütül- [üt-**ül-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

üzül- [üzül-] Edilgen çatı kelime şekli değildir. *Leyla Hanım'ın ölümünden sonra, üzüldüğünü ve özgürleştiğini yazdırmıştı Şehzade.* (OP, KK, 409); *Bir mecliste yabancılara tesadüf ederse, "kim olduğunu" öğretimeye kadar uğraşır, üzülürdü.* (RNG, DK, 8).

varsayı- [var say-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu yüzden, baş cerrahın önerisini kabul ettiğinin varsayılması korkaklığın yavaş yavaş ama emin adımlarla genel davranış biçimi olmaya başladığının ve yakında kötü gözle görülmekten çıkacağına kanıtıydı.* (MK, VDH, 187).

varıl- [var-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *En saf cinayet bile, meselâ kıskançlık yüzünden şaşkınlıkla işlenmiş bir cinayet bile, farkına varılmadan yapılmış bir taklittir.* (OP, KK, 236); *Bu, gündüzküden çok farklı bir hayattı ve buraya ancak biraz evvelki karanlığı aştıktan sonra varılıyordu.* (SA, KY, 132).

vasıflandırıl- [vasıfla-**n-dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

vazgeçil- [vazgeç-**il-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...başka insanlarla paylaştığımızı sandığımız zaman mutlu olacağımız umutsuz ve vazgeçilmez bir yalnızlık.* (OP, KK, 107); *İşte bunun için sizden ve orada bulunan diğer sayın arkadaşlardan pek çok rica ederim ki, ikinci bir kongrenin toplanmasında kesin gereklilik yoksa vazgeçilsin.* (MKA, N, 88).

vazifelendiril- [vazifele-**n-dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

verdiril- [ver-**dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gebze Kaymakamının...bir an önce kaldırılarak Rum ve Ermeni entrikalarına son verdirilmesi.* (MKA, N, 268).

vergilendiril- [vergilen-**dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

veril- [ver-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Almanya'nın Osnabricker kentindeki bir köprüye 'Çanakkale' adı verilmiştir.* (SA, KC, 103); *Ama bu içler acısı sefalet, mutsuzlara bir zafer umudu verilemeyeceği anlamına gelmez tabii...* (OP, KK, 151); *Bu mekâna neden nasıl meşhur yazarın adının verildiği, kimsenin tam olarak çözemediği bir bilimcedir.* (EŞ, BVP, 87); *Doğru anımsıyorsam, Harun Sayılar Kitabı'nda, karısına verilen ceza için şöyle af diler: Yalvarırım Tanrım, bu günahı bize yükleme, çünkü delice işledik.* (DE, DÖ, 269); *Karar verildi ki ihtiyar muallimin cenaze alayı mektebin fanfarıyla ve bu meşiyet-i matem ile icra olunacak.* (HZU, BYT, 67).

vurul- [vur-**ul**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ağlaşa ağlaşa başlarından geçeni birbirlerine anlatırken dışarıda köpekler havlamağa, kapı vurulmağa başlamış...* (RNG, D, 17); *Bulduğum odanın kapısı vuruldu.* (SFA, AVBY, 94).

2. vurul- fiili “âşık olmak” anlamında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen çatı kelime şekli değildir. *O aşk hikâyesindeki âşıklar da bir kitabın içinde bir aşk hikâyesini okuduklarında birbirlerine âşık oluyorlar, o kitaptaki âşıklar da başka bir aşk hikâyesi okurlarken birbirlerine vuruluyorlarmış.* (OP, KK, 349).

vuruşul- [vur-**uş-ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu boğazda haftalardan beri vuruşuluyor.* (KT, EŞM, 80).

yağdırıl- [yağ-**dır-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sonra bir düşünün, Eski Komedi'de onun adına ne hakaretler yağdırılmıştır, değil mi?* (DE, DÖ, 69); *İstanbul'a bütün yurttan, her gün İstanbul Hükümeti'nin düşürülmesi isteğini bildiren binlerce telgraf yağdırılmaya başlandı.* (MKA, N, 161).

yakıl- [yak-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Başının arkasında bakır bir tabakta sandal ağacı tütsüsü yakılıyordu.* (EŞ, BVP, 367); *İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma, insanların diri diri yakıldığı pek çok toplama kampı gördüm; Dachau, Terezin, Bergen Belsen, Matthausen, Buchenwald...* (SA, KC, 67); *Kanlı meydan muharebelerinde koca taburlar yok olurken, köyler kıtlıktan kırılırken, kervanlar düşman orduları tarafından yakılıp kül edilirken hep oracıkta hazır ve nazır bulunmuşlardır.* (EŞ, BVP, 198); *Mektubun dört bir yanı yerinden sigarayla göz göz yakılmıştı.* (OK, EK, 25); *Şehzade o güneşten ay gibi yanıp yakılmadaydı.*

(MCR, M, 751^b).

yakınıl- [yakın-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Trakya-Paşaeli Cemiyeti'nin gönderdiği raporlarda gereği gibi örgütler kurulamadığından söz ediliyor ve kimi yüksek görevlilerden yakınılıyordu.* (MKA, N, 336).

yaklaştırıl- [yaklaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Büyük bir pencere, birbirine yaklaştırılmış iki yatak ve duvarda gurup vakti kayın ağaçlarını gösteren bir tablo vardı bu odada.* (MK, VDH, 209).

yalıtıl- [yalıt-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yalvarıl- [yalvar-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yamal- [yamal-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

yamrul- [yamrul-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

yamul- [yamul-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

yanaşıl- [yanaş-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yanaştırıl- [yanaş-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Penceresiz öteki duvara daracak, tek kişilik bir pirinç karyola yanaştırılmıştı.* (PK, AOS, 148).

yanıl- [yanıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

yanıtlandırıl- [yanıtla-**n-dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yansıtıl- [yansı-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Onlarda da birbirleriyle ilgisiz şeyler yan yana gelirdi; gaz lambasının üzerine yansıtılmış çelik fabrikası inşaatı; boyalı camdan fanusu tuzla buz olup, binlerce küçük parçaya bölünmüş, ıssız bir sazlıktan göğe doğru yükselen eski tip bir abajur.* (MK, VDH, 108).

yapıl- [yap-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aklımın sinemasında hatıralardan, korkulardan, istekten ve anlamını hiç çıkaramadığım başka pek çok resimden yapılmış eklemeli tuhaf bir film oynuyordu.* (OP, MM, 525); *Burada olduğumu, gövdemin içinde bir kalp, bir mana olduğunu, her şeyin istek, dokunma ve aşktan yapıldığını, bunun için acı çektiğimi hayatın temel gerçeği olarak anlıyordum.* (OP, MM, 268); *Edebiyat adına yapılacak yanlış eleştirilerden biri de, sosyalist düşüncedeki bir şairi, bir halkın, "Bizim için şiir yazmadı!" diye suçlaması, dışlamasıdır.* (SA, KC, 81); *Osmanlı döneminde kardan adam yerine ne yapılırdı*

biliyor musunuz? Kardan aslan, kardan kaplan, kardan ayı... (SA, KC, 102); Şu dünyada delilikle dolu bir şey olsun da, deliler arasında deliler tarafından yapılmamış olsun, olacak iş mi? (DE, DÖ, 97); Titanic'in batışından yirmi, ilk oyuncak ayının yapılışından on bir yıl önce, 1892 yılının İstanbul'unda ilk kez bir 'viladethane' açılır. (SA, KC, 37); Toplumumuzu ayakta tutan pek çok sağlam evlilik bu tür fırtınalı ve mutsuz aşkları unutmak için yapılmıştır. (OP, MM, 214).

yapıştırıl- [yapış-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aynı anda, tamponuna silme çıkartma yapıştırılmış bir taksi zıncı diye durdu önünde, üzerine su, çamur ve Madonna'nın Like a Virgin şarkısını sıçrata sıçrata. (EŞ, BVP, 13); Eczanenin kapısına siyasi cinayetlerden sonraki cenazelerde yakalara takılan el ilanlarına benzer resimler yapıştırılmıştı. (OP, YH, 86).*

yaptırıl- [yap-**tır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gazetede, mahpuslara yataklar yaptırıldığını okumuştum. (KT, EŞM, 50); İzmir'in boşaltılması için İstanbul Hükümeti tarafından yeniden protesto yapılması ve gerekirse gizli yönerge ile halka gösteri toplantıları yaptırılması. (MKA, N, 215).*

yararlandırıl- [yararlan-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yararlanıl- [yararlan-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Frenk üstatlarının usullerinden de yararlanılacağı için, görünce Venedik Doğu'nda hayranlık ve dost olma isteği de uyandıracaktı. (OP, BAK, 262); Kerim Paşa'nın İstanbul Hükümeti'nce, temiz yürekli ve temiz ahlaklı oluşundan yararlanılarak, nasıl aldatıldığını anlamak için sözlerinin başlangıcını olduğu gibi kendisine yeniden söyleteceğim. (MKA, N, 162).*

yaratıl- [yara-**t-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben zayıf adamım; sadece zayıf yaratılmış bir adam. (AHT, H, 336); Ama senin yazdığın o parlak cümlelerin, o ince buluşların ve düşüncelerin yaratılmasında, tuhaf bir şekilde, ilk anda kanıtlanmayacak kadar karmaşık bir yolla, sanki benim de bir payım varmış gibi gelirdi bana. (OP, KK, 363).*

yarıl- [yar-**ıl-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *İki derenin birleştiği bu bataklık, çukur, sıtmalı araziye çeltiklerden kalkan kokulu, ağır bir duman yayılıyor; gövdeleri yarılmış, yanmış, beş on yaşlı, cansız söğüt arkasında güneş; bulanık bir ışık uzatarak arkların durgun sularını yer yer parlatıyordu. (RHK, MH, 95).*

2. *yarıl-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen çatı kelime şekli değildir. *Olgunluktan yarılan meyvelerinden su gibi nur şimşekleri fışkırtmaktaydı.* (MCR, M, 291^b); *Onlar, sarp yollarda her adım attıkça topukları yarılırken, içindeki yaraya birer damla merhem bulur, bir gün daha yürüdükçe sıkıntıları biraz daha azalır.* (JWG, GWA, 122).

yassıl- [yassıl-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

yaşanıl- [yaşa-n-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Rumeli Hisarı'nın tarihine bir göz attığımızda, en ilginç olayın 1593 yılında yaşanıldığını görürüz!* (SA, KC, 15); *Önceden bildikleri bir gerçek yaşanılarak edinilmiş bilgiler sayılmazdı.* (PK, AOS, 116).

yaşatıl- [yaşa-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...hangi nakkaş harikasının yüz yıldan fazla yaşatılabileceğini bir gün resimlerine bakılarak kendisinin de Behzat gibi anılacağını hayal edebilir?* (OP, BAK, 198).

yatıl- [yat-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yatırıl- [yat-ır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Uzakta yolun tâ başında, bu sokağa ve açıldığı daha büyük yola, ortada duruşuyla, yere yatırılmış bir terazi hâli veren çeşmenin açık lülesi, birkaç kurbağa ve böcek sesiyle bu yaz gecesini tek başlarına kurmağa yetiyor gibiydi.* (AHT, H, 360-361).

yatıştırıl- [yatış-tır-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kalbinde bir üzüntü, bir istek, vücudunda yatıştırılmak istenilen bir açlık vardı.* (RHK, MH, 125).

yavaşlatıl- [yavaşla-t-ıl-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yayıl- [yay-ıl-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Dağılmak, serilmek. (bk. CLAUSON 1972: 981^b; SEVORTYAN 1960: 184). *Haber kısa sürede yayıldı.* (İnformant).

2. a. *yayıl-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen çatı kelime şekli değildir. *...zaten yaşam keyifsizse, ona yaşam demenin ne anlamı kalır. Yoksa böyle eğlenceler bulup akrabası sıkıntıyı defedemezsen, hüznün yayıldıkça yayılır.* (DE, DÖ, 79); *İlaç Zeliha'nın damarlarında yayılırken, örümcek büyüdükçe büyüdü.* (EŞ, BVP, 24). b. “rahatça oturmak” anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Ey devem bahçenin kenarlarında yayıl.* (MCR, M, 709^a).

yazdırıl- [yaz-**dır-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir örneğinin de 15. Kolordu Komutanlığına yazdırıldığı bilgilerinize sunulur.* (MKA, N, 144); *Bu telgrafın mutasarrıfa yabancılar tarafından yazdırıldığına kuşku yoktu.* (MKA, N, 159).

yazıl- [yaz-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bunlara ölüm yazılmamıştır, sürünmek yazılmıştır.* (KT, EŞM, 107); *Evet, şair olduğu hâlde saygınlığını yitirmeyen bir Mehmet Âkif Ersoy varmış, doğru, ama İstiklâl Marşı ancak bir kez yazılabirmiş, değil mi?* (PK, AOS, 65); *Naim Efendi, yeni sazdan, yeni şarkılardan zevk almak şöyle dursun, son senelerde artık yazılan ve konuşulan Türkçeyi de anlamıyordu.* (YKK, KK, 12); *Yazılanlar o kadar sarsıcı, heyecan verici, huzursuz edicidir ki...* (OP, BAK, 48); *Gençliğinde sen bir ara sipahi ocağına yazıldındı.* (PS, Y, 90).

yediril- [ye-**dir-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yan gözle karısına baktı: Morarmış gözaltıları, sarkık gerdanı, pörsümüştü yanaklarında iyice yedirilmemiş pudra lekeleri...* (OK, EK, 31); *Fakat sonra ürkek bir gülümsemeye dudaklarını açıyor, avuçta yem yedirilen bir kuşun yavrusu tereddütleriyle birer birer üzüm tanelerini yemeye başlıyor...* (RNG, DK, 103).

yenil- [yen-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Öğle paydosunda C şubesiyle hoşafına maç yapmış yenilmiştik.* (RI, HS, 9); *Birdenbire babasını olduğu gibi karşısında gördü ve bu hayal ona bir daha onu göremeyeceğini, sonuna kadar onun varlığından uzak kalacağını, bir insanı bir daha görmemenin, sesini bir daha işitmemenin, bir daha hayatına girmemenin keskin ve yenilmez acısıyla ona hatırlattı.* (AHT, H, 28).

yenil- [ye-**n-ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yemekler pişirilmiş, ısıtılmış, yenilmişti.* (AN, YNYNY, 72); *Kafamın derslerden başka her şeye kaydığı, papatya toplanacak, çağla, yeşil erik yenilecek, kiraz beklenecek, âşık olunacak günler...* (PK, AOS, 145).

yeril- [yer-**ıl-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu kişiler, Kurtuluş Savaşı'na ve Türk devrimine yaklaşımları doğrultusunda önder tarafından adeta deşifre edilmiş; övülmüş ya da yerilmişlerdir.* -Sinan Meydan (MKA, N, 26); *Fakat bence, kendini saydırmak için halktan uzak kalmak gerektiğini sananlar, yenilmekten korktuğu için düşmandan saklanan bir ödle kadar yerilmeye değer kimselerdir.* (JWG, GWA, 12).

yerleşil- [yerleş-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bazan iyi iş yapılırsa beş on para sahibi olurlardı, hatta yerleşilirdi.* (RHK, MH, 151).

yerleştiril- [yerleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tabut kamyonetin arkasına yerleştirilirken rahmetliye birinin eşlik etmesi gerektiği ortaya çıktı.* (EŞ, BVP, 355); *Sonra, üzerine elişi örgüsüyle uyuyan biblo köpeğin çoktan yerleştirildiği radyoyu açmıştı.* (OP, KK, 34).

yetinil- [yet-**in-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ulusun geleceği ile ilgili işlerde, yalnız doğu olaylarının gelişimi temeline dayanmakla yetinilmiş değildir.* (MKA, N, 75).

yetişil- [yetiş-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Koşturmadan yetişilmiyor.* (CT, YŞÇS, 214).

yetiştiril- [yetiş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İyi aile çocukları her zaman yüzyıl öncesinin değerlerine göre yetiştirildiklerinden benim de Nebile Hanım gibilerini özlemem, onunla ana babamın dostlarıyla hiçbir zaman yapamayacağım gibi uyuşmam pek şaşırtıcı değildi herhalde.* (PK, AOS, 133).

yığıl- [yığ-**ıl**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hayvan önem kazanmıştı; önüne bol yem dökülüyor, mısır sapları yığılıyordu.* (RHK, MH, 98); *İki balıkçı yerde mantarlarıyla, kararmış iplikleriyle ne olduğu bilinmeyen bir deniz hayvanı gibi yığılmış bir ağın başına çömelmişler, onu elden geçiriyorlardı.* (AHT, H, 133-134).

2. *yığıl-* fiili “çok sayıda birikmek, toplanmak; düşmek, yıkılmak, kendini tutamayıp çökmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2177^b) edilgen çatı kelime şekli değildir. *Hepsi üst üste yığılmış, vapuru seyrediyordu.* (AHT, H, 117); *Çünkü biliyordu ki ömrünün sonuna kadar aynı evde oturacak, aynı koltukta televizyon izleyecek, aynı lokantalarda yemek yiyecek, aynı kişileri görecek, aynı sözleri söyleyecek ve sonunda bir gün çılgın bir ambulansla her gün geçtiği sokaklardan geçerek hep gittiği hastaneye götürülüp orada ölecekti; ya da hastaneye gitmeye fırsat kalmadan, o Dunlopillo yatağa ya da Ligne Roset koltuklardan birine yığılıp kalacaktı.* (ZL, M, 30).

yıkıl- [yık-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu baraj, sıkıntı veya zihin yorgunluğu*

yüzünden yıkılınca mikroplar beyin zarına girerlermiş. (PS, Y, 64); Fransız cambaz düşmez; ama yıllar sonra, 11 Eylül 2001 tarihinde, ipini bağladığı iki direk yıkılır. (SA, KC, 62); Bütün enerjisini ihtirastan alan aşk iradesinin yine ihtirastanla yıkılabileceği muhakkaktı. (PS, Y, 267); Kendi ölümümüzle bütün meseleler hallediliyor; fakat sevdiklerimizin yanımızdan gitmesiyle insan temelinden yıkılıyor. (AHT, H, 191).

yıktırıl- [yık-**tır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yıldırıl- [yıl-**dır-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yıpratıl- [yıprat-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tecrübe sahibi demek, yıpratılmış olmak, muayyen hudutta ve muayyen fikirlerde donmuş olmak demektir.* (AHT, SAE, 311).

yırtıl- [yirt-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Karnı yırtılarak paslı yayları dışarı fırlamış koltuğu hatırladı sonra.* (OP, KK, 101); *Hazinedarbaşı kapının üzerimize kilitlenip mühürleneceğini, akşam namazından sonra, burada hazır bulunan ağaların kalabalığı ve tanıklığında mührün yine yırtılıp açılacağını...* (OP, BAK, 343).

yitiril- [yit-**ir-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ancak durumu olduğu gibi söylemek, amacın büsbütün yitirilmesine yol açabilirdi.* (MKA, N, 361).

yoğaltıl- [yoğal-**t-ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yoğrul- [yoğr-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben içinde yoğrulduğumuz tekneden işe başlamak istiyorum.* (AHT, H, 255).

yontul- [yont-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gerçi, bu duvarlara, yabanileşmiş de olsa, hâlâ sarmaşık veya mor salkım nevinden bazı çiçekli nebatlar tırmanmakta ve dibe doğru eski bir bahçeden kalma setlerin yontulmuş taşları görünmekteydi.* (YKK, HOŞ, 145); *Tevfik Bey, neyin sesiyle, -belki de eseri bozacak bir yarışa girmemek için bu sefer sesini âdeta hafifletmiş, iyi yontulmuş kıymetli bir taşın üzerinde, gözün ancak takip edebileceği çok yumuşak bir kabartma hâline getirmişti.* (AHT, H, 270).

yonul- [yon-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Yontulmak.

yorul- [yor-**ul**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Bir sebebe bağlanmak, yorumlanmak.

Bu kadar iyi bir adam için fenaya yorulacak bir söz nasıl ağzımdan çıkardı? (AHT, SAE, 107).

2. *yorul-* fiili “yorgun duruma gelmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2194^a) anlamında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Benim için çok yoruluyorsunuz, çok fedakârlık ediyorsunuz...* (RNG, DK, 198); *Ama sırf yaşamdan yoruldukları için hızla ölüme koşuşturan insanlar kimler?* (DE, DÖ, 111).

yönel- [yönel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

yönetil- [yönet-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Stoacı tanımlara göre bilgelik akılla yönetilmekten başka bir şey değil; oysa delilik tutkuların buyruğuyla yönetilmektir...* (DE, DÖ, 73); *Her tür heyecan Delilikle bağlantılıdır; çünkü bu bilgiyi deliden ayırt edecek tek işarettir; deli heyecanlarla, bilge akılla yönetilir.* (DE, DÖ, 107).

yönlendiril- [yönlen-**dir**-**il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yumul- [yum-**ul**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu arkadaşımızın kesin görüşlerinin mutlaka saptanması ve kararsızlık ya da iki taraflı davranış gibi felaket doğuracak bir duruma hiçbir şekilde göz yumulmaması bir yurt görevi olduğundan bu konuda evet ya da hayır diye kendisinden söz alınması ve ona göre bir karar verilmesi çok gereklidir.* (MKA, N, 72); *Söz buraya gelince dudak yumuldu...* (MCR, M, 445^a).

2. *yumul-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen çatı kelime şekli değildir. *Bir de velilerden öylelerini tanırım ki ağızları yumulmuştur, hiç dua etmezler.* (MCR, M, 288^a).

yumuşatıl- [yumuşa-**t**-**ıl**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hamit Bey, son telgrafiyle hepimizden daha hızlı iş görmek istediğini belli ediyor. Şimdilik yumuşatıldı.* (MKA, N, 75); *Anadolu basınının sert dilinin yumuşatılması, İtilaf Devletleri'nin zulüm ve saldırılarına son vermekle olanaklıdır.* (MKA, N, 322).

yutturul- [yut-**tur**-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yoo canım, diye gürlledi, kızı hem gebe koy, hem de anlamazlıktan gel, bu bana, Cin İmama yutturulmaz.* (RHK, MH, 63).

yutul- [yut-**ul**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bağımsızlık düşüncesinin nefes almadığı bir ülkenin kolay yutulur bir lokma hâline gelmesi ve sömürgeci ülkelerin sofraları için etnik çizgilerle dilimlenmesi kaçınılmazdır.* (SA, KC, 12); *Kaldırım taşları, aşağıdaki oyuğu derinleştirerek yağarken Zeliha paniğe kapıldı, bu hoyrat uçurum tarafından yutulmaktan korktu.* (EŞ, BVP, 27).

yücel- [yücel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

yüklenil- [yükle-**n-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yükletil- [yükle-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şimdi her kafadan bir ses çıkıyor, kapının geç açılma kabahati doğrudan doğruya Yusuf'a yükletiliyordu.* (OK, EK, 10); *Eğer bunu önleyici önlemler alınmamış ise bunun sorumluluğu Türkiye Büyük Millet Meclisi 'ne ve onun hükümetine yükletilemez.* (MKA, N, 380).

yüksel- [yüksel-] Edilgen çatı kelime şekli değildir.

yükseltil- [yüksel-**t-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama bu ağaç, zavallı, yalnız bir ağaçtı; arkasında onu daha da yalnız gösteren ve Şiraz'ın en eski üstatlarının usullerini hatırlatan iyice yükseltilmiş bir ufuk çizgisi vardı.* (OP, BAK, 288-289); *Sivas'tan yükseltilen bu sesin, düşmanlar için ne kadar güçlü ve önemli olduğu kolaylıkla anlaşılır.* (MKA, N, 220).

yüksünül- [yüksün-**ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yürütül- [yürü-**t-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aile içinde evlene evlene Wakinler'in başına gelen felâketler hakkında Ansiklopedi Britannica'dan yürütülmüş bilgiler verdin.* (OP, KK, 331); *Herkes Cennet'e gidecekse kimse korkutulamayacağı, dünya ve devlet işleri yalnız iyilikle yürütülemeyeceği ve âlemde iyilik kadar kötülük, sevap kadar günah da gerekli olduğu için yaptığım çok önemliydi.* (OP, BAK, 331).

yüzdürül- [yüz-**dür-ül**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yüzleşil- [yüzle-**ş-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Deklase aydının konumunda ayrıcalıklı bir yan yoktu çoktandır; yerleşik, kalıcı ve yüzleşilmesi hoş olmayan bir şey olmuş çıkmıştı.* (MK, VDH, 240).

yüzsüzleştiril- [yüzsüzleş-**tir-il**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yüzleştirilmemek,*

mahkemeye çıkmamak neyi halleder? (KT, EŞİ, 423).

yüzül- [yüz-ül-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Arabamız yokuşları iner, köprüleri geçer, kıvrım kıvrım ara sokaklarda ilerlerken, derileri yüzülen, kimisi daha yeni kesilen, kimisi parçalanan kurbanlık koyunları görüyorduk.* (OP, MM, 50).

zannedil- [zanned-il-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...hiçbir surette yaşamamış bir adama mezar bulmak zannedildiğinden güç şeylerdir.* (AHT, SAE, 9); *Zavallı cambazın düşüp ölmesinin ardından, öteki cambazların başarılı turmanışlarının bu tatsız olayı unutturacağı zannedilir.* (SA, KC, 61).

zenginleştiril- [zenginleş-tir-il-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Beşameli andıran hoş aromalı, tatlımsı sosla zenginleştirilmiş somon balıklı makarnanın yanına küçük bir şişe beyaz şarap istiyor Robin.* (CT, YŞÇS, 343).

4.5. -(İ)n- Çatı Şekline Dair Malzemenin İncelenmesi:

aban- [aban-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

acılan- [acılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

acın- [acı-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Demek ki, ömür tecrübemiz bizi bu hiçbir şeye inanmayan, acınacak şeylere bu kadar şüpheli ve zalim güldüren bir bilgiye götürebiliyordu.* (AHT, H, 316); *Evet, insana güvenilmesi güçtür, hâlbuki talihini düşününce, onun kadar acınacak mahlûk yoktur.* (AHT, H, 94); *Suat çok sevilbilir veya ondan nefret edilirdi; fakat ona acınamazdı.* (AHT, H, 289); *Fakat bir küçük çocuk gibi seilmeye, acınmaya, nazlanmaya muhtaç, zayıf bir yaratılışım vardı.* (RNG, DK, 260).

açıklan- [açıkla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu yüzden, bizi tarihin yeraltına bağlayan dehlizleri tam aynı sıralarda bulmamız bir rastlantıyla açıklanamaz.* (OP, KK, 183); *Söylenmeyenleri ben de duyuyorum artık, açıklanmayanları anlıyorum.* (PK, AOS, 105).

açımlan- [açımla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

açın- [açın-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

adan- [ada-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kitaplara geçme isteği bu değil mi, bütün padişahlar, vezirler, kendilerini anlatan, kendilerine adanmış kitapları yazanlara keseler dolusu altını bu ürperti için vermiyorlar mı?* (OP, BAK, 54-55).

âdet edin- [âdet ed-in-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Ne var ki Rose, çocukluğundan bu yana etrafındaki her şeyin kendisiyle ilgili olduğunu varsaymayı âdet edinmişti.* (EŞ, BVP, 52).

adlan- [adla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aforozlan- [aforozla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

afsunlan- [afsunla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

afyonlan- [afyonla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ağaçlan- [ağaçla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ağalan- [ağalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ağdalan- [ağdalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ağılan- [ağıla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ağıllan- [ağıllan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ağırlan- [ağırla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Buraya şeker, kahve, cigara alınır da, bayramlaşmaya gelenler ağırlanır.* (KT, EŞM, 76).

ağırsaklan- [ağırsaklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ağlan- [ağla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ağlasan ağlanmaz, gülsen gülünmez.* (AN, YNYNY, 213).

ağnan- [ağna-**n**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Hayvanın yere yatıp yuvarlanması.* (bk. TIETZE 2002: 113^a).

akçullan- [akçullan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

akıllan- [akıllan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Biz insanlar, sınırlarımızı bilmeden kendi aklımızı beğeniyoruz, öğrenmiyoruz, akıllanmıyoruz.* (ZL, SA, 102); *Sana verdiğim bu belalarla akıllanmazsan bu sefer, seni ırzla, namusla terbiye ederim.* (KT, EŞİ, 356-357).

aklan- [akla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

akortlan- [akortla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aksilen- [aksilen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

alacalan- [alacalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

alakalan- [alakalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

alazlan- [alazlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

alçılan- [alçıla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aldan- [aldan-] Bir çatı oluşumu olan fiil [*alta-* 'aldatmak, hile yapmak, yalan söylemek, kandırmak' (CLAUSON 1972: 133^a) fiilinin dönüşlü çatı şekli], artık çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Hayır, daha doğrusu biz aldanınca o da aldandı.* (AHT, H, 252); *Samim'in gözleri kırıldı ve burnundan aldanmaya niyeti olmayan adamın boğulmuş istihzasını taşıyan sesi bir soluk hâlinde çıktı.* (PS, Y, 141); *Bu başlangıca göre*

benden yüksek ve güzel şeyler beklersen aldanırsın. (JWG, GWA, 21).

alevlen- [alevlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

algılan- [algıla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu kadar basit, bu kadar tantanasız algılandı yaş günü meselesi.* (EŞ, BVP, 101); *Onun için, gözyaşıyla dolu olan kirpik su verilmiş peykân gibi algılanır.* (İP, SK, 21).

alın- [al-**ın**-] Tabanı ünlü bir ses ya da [I] ünsüz sesi ile biten fiillerin edilgen çatı kelime şekli hâline getirilebilmesi için tabana -(I)n- edilgen çatı şekli getirilir (bk. TIETZE 2002: 88^b). *alın-* fiili hem dönüşlü hem de edilgen çatı anlamıyla geçmişten günümüze kullanılagelmiştir (bk. CLAUSON 1972: 148^a). Fiilin dönüşlü ve edilgen çatı işlevinde olduğu örnekleri kaydediyoruz:

1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendine almak (bk. ERDAL 1991: 586). *Kendisiyle aynı çuvalların üzerinde uzanan ve belki bacakları birbirine dokunan kadınların bu sözlerden alınabileceklerini asla düşünmeden konuşuyor, yılışık ve yorgun bir sesle onların kılık ve kıyafetleri, şekil ve suratları hakkında malumat veriyordu.* (SA, YD, 51).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Atalarımız 'itin ağzından kemik alınmaz' buyurmuş...* (AN, YNYNY, 108); *...işkençe ve idam vakalarında tercih edilen Has Bahçe'nin kuytulduğundaki o küçük derme çatma eve alındık.* (OP, BAK, 340); *Zira bu hitap o şarkının güftesinden alınmış bir parça gibiydi ve biraz sonra mektubun alt taraflarını okurken Cemil Bey'in sesi de kulaklarımda, kalbimde çınlayacaktı.* (YKK, HOŞ, 69).

alıntılan- [alıntıla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

alışkanlık edin- [alışkanlık ed-**in**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Kendimi dışarıdan görür görmez hatırlamış ve anlamıştım zaten kendimi dışarıdan görmeyi alışkanlık edindiğimi.* (OP, KK, 112).

alkışlan- [alkışla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Baldızımın her usul hatası çılgınca alkışlandı.* (AHT, SAE, 221); *Tulum Hayri bizden önce, boyandığının farkına varmadan içeri girince alkışlanmıştı.* (RI, HS, 84).

allan- [alla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...Galip'in ilk defa adım attığı fakir düşmüş umutsuz bir ülkenin allanıp pullanmış 'modern' meydanına dönüştü.* (OP,

KK, 215).

amaçlan- [amaçla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sabina dedi ki: Amaçlanmamış güzellik. Evet. Başka bir biçimde dile getirmek gerekirse “yanlışlık sonucu güzellik” diyebilirdik.* (MK, VDH, 108).

ambalajlan- [ambalajla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ambarlan- [ambarla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

anımsan- [anımsa-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nazırlığa geçtiğini ilk bildiren 2 Ekim tarihli genelgenin içeriği anımsanırsa orada şu cümlelere rastlanır...* (MKA, N, 200).

anamlan- [anamlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Celâl anlattıkça dünya anamlanır...* (OP, KK, 92).

araklan- [arakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aralan- [arala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu ses ve o şarkı yatak odamın açık penceresinden içeriye sızarken, sanki birdenbire hapishanemin kapısı aralanır ve bu kapı aralığından, Cemil Bey'in narin endamı gözüdür gibi olurdu.* (YKK, HOŞ, 31); *Kahvenin kapısı aralanarak içeri sekiz on yaşlarında bir kız başı uzandı.* (SA, YD, 19); *Zeliha Teyze kuzguni saçlarını parmaklarıyla düzeltirken zehirli bir gülüşle aralandı dudakları.* (EŞ, BVP, 103).

aran- [ara-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çünkü ev halkı, kiracıların biricik vasfının, görünmemek, gizlenmek, aranmazsa, hattâ arandığı zamanlarda bile mümkün merteye geç ve güç meydana çıkmak olduğunu bilirlerdi.* (AHT, H, 10-11); *O kadar içinden aydınlık bir âlemdi ki, ancak Nühüft'ün uzlet yüzlü uyanışların kamaştırdığı koyu zümrüt aynasında eşi aranabilirdi.* (AHT, H, 167); *Bir yığın küçük mikrop, basil diye anılan, hususî aletlerle gösterilen, ince, sırça tüplerde, kıl borularda hapsedilen, cins cins hayvana aşılana, böylelikle üretilen, yaşaması, çoğalması için hususî vasıtalar aranan...* (AHT, H, 354).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi etrafında ya da kendi üzerinde aramak. *O yaklaşadursun adamın gözleri yüzümde arandı durdu.* (SFA, AVBY, 55); *Gözleriyle arandı.* (SA, YD, 16).

3. *aran-* fiili “bela aramak” anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ardaklan- [*ardaklan-*] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

arılan- [*arılan-*] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

arın- [*arın-*] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 235^a; ERDAL 1991: 589), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bizim için yağmur ne bereket demek, ne de ıslaklık. Ne arınuruz onunla, ne onanırız.* (EŞ, BVP, 10); *Tarafını seçemiyorsan bari sadece yaşa, hırslarından arın;* *bir su yosunu ya da yaban otu ol.* (EŞ, BVP, 133).

arızalan- [*arızalan-*] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bir tek gün bile arızalanıp yolda bırakmadı beni.* (CT, YSÇS, 322).

arkalan- [*arkala-n-*] Edilgen çatı kelime şeklidir.

arlan- [*arlan-*] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Fakat kendimden otuz yaş küçük bir kızla evlenirken ne kadar arlandığımı Allah bilir...* (RNG, DK, 230).

arsızlan- [*arsızlan-*] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

arşivlen- [*arşivle-n-*] Edilgen çatı kelime şeklidir.

arzulan- [*arzula-n-*] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Öyle bir istenen, arzulanan, Allah’ı ister, arzular.* (MCR, M, 701^b).

asfaltlan- [*asfaltla-n-*] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...mola yerlerini daha ışıklı daha şenlikli, ama birörnek mekânlara dönüştüğünü, asfaltlanan yolların genişlediğini yıllar boyunca bu yolculuklarda saptıyordum, ama Canan’ın değil kendisine, bir izine bile rastlayamıyordum.* (OP, YH, 223).

asılan- [*asılan-*] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

astarlan- [*astarla-n-*] Edilgen çatı kelime şeklidir.

aşağılan- [*aşağıla-n-*] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu açmazda bir de rezil olmuş, aşağılanmıştık.* (OP, MM, 414); *Ev içinde gördüğü kral muamelesi ile ev dışında yaşadığı reddedilme, alay edilme ve aşağılanma korkusu arasında bir yerlerde*

kilitlenmişti senebesene. (EŞ, BVP, 56); Gece boyunca muhatap olduğum gizli aşağılanmaya hak ettiği yanıtı vermenin tam zamanı! (CT, YSÇS, 426).

aşılan- [aşıla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aşılanıp tımar edilen ve altı çapalanan bu zeytin fidanları, tabiatın bu dokunulmamış yerlerine bir insan elinin uzandığını gösteriyordu. (SA, YD, 102).*

aşın- [aşın-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 259^b), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bunu izleyen haftalarda Barsam ile Rose’un birbirlerine olan sevgileri gitgide aşınmış, damla damla azalmıştı. (EŞ, BVP, 50).*

atan- [ata-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir (bk. ERDAL 1991: 590). *Bir okul şantiyesine kontrol memuru olarak atanır Kemal Uluer. (SA, KC, 108); İlk iş olarak, telgraf yazışmalarının karşılıklı ve serbest çekilmesini; eski yerlerinde görevlendirilecek ve yeniden atanacak vali ve komutanların hemen yola çıkabilmelerini; özellikle yeni kabul edilen milletvekili seçimi yasının dağıtılabilmesini ve duyurulabilmesini pek yararlı görür. (MKA, N, 191).*

ateşlen- [ateşle-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir sabah da çayır çayır ateşlenen silahların sesleriyle çınlamaya başladı. (ZL, SA, 119).*

1. *ateşlen-* fiili “vücut ısısı artmak; coşmak, kızışmak, şiddetlenmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 142^b) anlamlarında edilgen çatı kelime şekli değildir. *Çocuk ateşlendi. (İnformant); Bir kibrit daha çaktım kutuya, yine ateşlenmedi. (SA, AVD, 186).*

atlan- [atla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

avlan- [avla-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hangi balığın hangi mevsimde ve nerede en iyi avlanacağını ve filan ayda ele geçen turfa veya tam mevsimlik balıkla ne yapılacağını hiç kimse onun kadar bilemezdi. (AHT, H, 155); Fahir bu sefer hakikaten gafil avlandı ve karşısındakine bir saniye için hayretle baktı. (AHT, H, 98).*

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bunca tedbirlerine rağmen o avlanmalarından, o çalışmalarından ezelde verilen kismetten başka bir şey yüz göstermedi... (MCR, M,*

30^a); *Ey arşta hoş bir surette avlanıp duran doğan!* (MCR, M, 112^b); *Ölü kuşa avlanan dikkat ederse görür ki padişaha avlanmıştır.* (MCR, M, 413^a).

avuçlan- [avuçla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

avun- [avun-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 12^b), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan dönüşlü çatı kelime şekli sayılamaz. ...*çok küçük ölçüde olmakla beraber gene beş, on kuruş kâr etmekle avunacaktı.* (RHK, MH, 181); *Genç kız, yavaş yavaş yalnızlığını unutmaya, tesadüfün verdiği bu arkadaşın şen gevezelikleriyle avunmaya başlıyordu.* (RNG, DK, 150); *Annemin öldüğünü haber aldığım gece de mütemadiyen Kınalı Yapıncak’ı düşünmemiş, o yanımda olsa daha kolay avunacağımı hissetmemiş miydim?* (RNG, DK, 260).

ayaklan- [ayaklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *O yıl zaten sipahiler ayaklanmış, deprem olmuş ve Avusturya’yla da ilişkiler kötü gitmektedir.* (SA, KC, 15); *Yüreğim çoktan ayaklanmış, yollara düşmeye hazır...* (CT, YSCS, 8).

ayarlan- [ayarla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu demektir ki iyi ayarlanmış bir saat, bir saniyeyi bile ziyan etmez!* (AHT, SAE, 35); *Her şeyin kendi kıymetinde ayarlandığı bir dünya...* (AHT, H, 377); *Anteni iyi ayarlanmamış siyah-beyaz televizyonda hafif hafif dalgalanan görüntüler içinde vurulan bir öğrenciden söz eden biri çıkmadı.* (OP, YH, 35).

ayazlan- [ayazlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

aydınlan- [aydınlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sanki Nuran kafasında ve etrafındaki şeylerin arasında bir ışık külçesi imiş gibi hepsi onunla aydınlanmış, en dağınkı unsurlar bir terkip hâline gelmişti.* (AHT, H, 168).

ayıklan- [ayıkla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ayıplan- [ayıpla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Diyebilirim ki bizzat iyilik dahi, ancak ceza görmesi ve ayıplanması icap eden bir kötülüğün bulunmasıyla kabildir.* (AHT, SAE, 18).

aylan- [aylan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ayrımsan- [ayrımsa-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İki yanda varlıkları barındırdığı*

hemen ayırmsanan yüksek yapılar. (PK, AOS, 45).

azarlan- [azarla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kuran'ın yirmi altıncı suresinin son ayetlerinde inanmadıkları ve yapmadıkları şeyleri inanıp yaparmış gibi söyledikleri için azarlanan şairler kimlerdi?* (OP, KK, 85); *Ben sözünü anlayamıyordum, ama azarlanması gönlüme iyice aksediyordu.* (MCR, M, 402^b).

azımsan- [azımsa-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu insanların bir kısmı aççılı, hizmetçili lüks villalarda yaşarken, azımsanamayacak ölçüde kalabalık bir bölümü de sefalet içinde yaşıyor.* (CT, YSCS, 443).

babalan- [babalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

badanalan- [badanala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bunlar yapılırken bir taraftan da Süpürgeciler Kâhyası Konağı temizlendi, tamir edildi, badanalandı ve baştan aşağı yeniden döşendi.* (AHT, SAE, 68).

bağışlan- [bağışla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Dört gece önce, o akılsızın ileri sürdüğü gibi bağışlanmaz bir günahı, farkında olmadan bile olsa, kitabı nakşederken işlemiş olsaydık, Allah biz nakkaşlara bu sevgiyi göstermezdi.* (OP, BAK, 27).

bağlan- [bağla-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aç bırakmak da işine gelmiyordu, hayvan büsbütün zayıf düşecek, büsbütün ahıra bağlanacaktı.* (RHK, MH, 55); *İstanbul sokaklarını süsleyen filmin afişinde, kollarını deniz kıyısına bağlanmış Tarkan'a dolayan dev bir ahtapot görülür...* (SA, KC, 30); *Ne cinsiyete ne menfaate ne de gurura bağlanması mümkün olmayan bir aşk.* (PS, Y, 38).

2. bağlan- fiili “sevmek, içten bağlı olmak; yalnızca belli bir işle uğraşmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 180^b) anlamlarında dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Büyük emellere, büyük fikirlere bağlanmaya ruhu müsait değildi.* (RNG, DK, 8); *Hiçbir meseleye fazla bağlanmazdı.* (PS, Y, 171); *Tembelliğin ve hiçbir şeye fazla bağlanmamanın ona verdiği kuvveti yahut işte, ne bileyim, o her şeyin üstünde görünüş, elegant üstünlük, sebep olduğu para zararlarını unutturacak kadar güzeldi.* (PS, Y, 172); *İşte Yaşar Bey bu büyük ideali sezen ve ona can ve yürekten bağlanan adamlardan biridir.* (AHT, H, 159).

bakın- [bak-**m**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Dün akşamdan beri buradasın, bakındın bakındın da ne gördün?* (SA, YD, 64); *Mümtaz, hiç istemeden girdiği bu karışık bahisten çıkmak ister gibi etrafına bakındı.* (AHT, H, 125); *Udi, hiç konuşmayan ve etrafına hiç bakınmayan bir ihtiyar, önündeki çay fincanını son bir defa diktikten sonra kahveciden gündeliğini alıp gitti.* (SA, YD, 20).

ballan- [ballan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Aklı başında olanlar, bağla bağlanmış kullardır, âşıklar ise hürdür, şekerlenmiş, ballanmış canlardır onlar!* (MCR, M, 366^b).

baltalan- [baltala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

balyalan- [balyala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

balyozlan- [balyozla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bandajlan- [bandajla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

barın- [barın-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 367^b; ERDAL 1991: 592), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Nakkaşhanede bu işi yapabilecek tıynette bir kimsenin barınamayacağına eminim.* (OP, BAK, 111).

başaklan- [başaklan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Musa tohum ekti, ekin bitti, kemale gelip başaklandı, güzelce, düzgünce yetişti.* (MCR, M, 470^b).

başlan- [başla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir de o esnada, o şarkı, bizim şarkımız söylenmeğe başlanmasın mı?* (YKK, HOŞ, 124); *İstitratlar birbiri ardınca, büyük sarnıçlar, deniz mağaraları gibi açılıyor; her şeye başından başlanıyor; kıyaslar, mukayeseler yapıyor, karşılıklı vaziyetlerin krokileri havada çiziliyordu.* (AHT, H, 146).

bedirlen- [bedirlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

beğen- [beğen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

bekin- [bekin-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

beklen [bekle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kadınlardan beklenip de alınamayan şiirler yahut istenilen şiirlere mukabil alınan yaralar...* (HZU, BYT, 146).

belen- [bele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İçlerinden bir ikisinin, kıpkırmızı kana belenerek denize çakıldığını görüyorduk.* (ZL, SA, 86); *Tek çeşit yemek var: Galeta ununa belenerek kızartılmış tavuk kanatları ve butları.* (CT, YSCŞ, 306).

belgelen- [belgele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Milli Arma Müsabakası Şartnamesi'nde kullanılması şart olan semboller şöyle sıralanır: Genç Cumhuriyetimizi temsil edecek sembollerin zarafet ve anlatacağı mana itibariyle kapsamlı bir tarzda olması sağlanılmak ve aynı zamanda amblemin hakiki timsallerini ihtiva etmek gerekeceği kanısıyla her türlü belgelenmemiş rivayetler bir tarafa bırakılıp genellikle tarih yazarlarının tam birlikte kabul etmiş oldukları sembollerin bazısından arma meydana getirilmesi düşünülerek...* (SA, AVD, 143).

belirlen- [belirle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kafasında şöyle ya da böyle bir anlamın, anlamı adlandırarak bir sözcüğün belirlenmesine fırsat kalmadan fırlamıştı.* (PK, AOS, 118); *Cumhuriyet döneminde kabul edilen bayrak yasasında ay ve yıldızın kumaş üzerindeki geometrik konumu belirlenir.* (SA, AVD, 137).

bellen- [belle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

beneklen- [beneklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

benimsen- [benimse-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Böylece, dört yıldır bir türlü ölmeyen kocamın, bir rüyada öldüğüne herkes inanmakla kalmadı, öyle bir benimsendi ki bu ölüm, sanki ilan edilmiş oldu.* (OP, BAK, 165).

benlen- [benlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Berber ustamız yaşlanmış, üzeri benlenen ellerindeki usturanın titreye titreye yanağımın üzerinde raks etmesinden anlaşıldığı gibi, kendini içkiye fazla vermiş ve ustasına hayranlıkla bakan pespembe derili, güzel dudaklı, yeşil gözlü bir oğlanı çırak almıştı kendine.* (OP, BAK, 231).

bereketlen- [bereketlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Suyun sayesinde her şey bereketlenir, su ile her şey canlanır.* (İP, SK, 4).

berelen- [berele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

berkin- [berkin-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir (krş. TIETZE 2002: 319^b).

beslen- [besle-n-] 1. Dönüştü çatı kelime şeklindedir. Kendi kendini beslemek. *Tersine, mutsuzluktan beslenirdi içimdeki sevgi -nasıl oluyorsa?* (PK, AOS, 63).

2. Edilgen çatı kelime şeklindedir. *Fazlastıyla, çünkü istikbal için beslenen ümidi dahi oracığa bırakmıştı.* (AHT, SAE, 65).

bestelen- [beste-le-n-] Edilgen çatı kelime şeklindedir. *Dünyanın en usta ve en ünlü kompozitörleri tarafından bestelenmiş eserleri düşün...* (CT, YSÇS, 145).

beyazlan- [beyazlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Nuran'ın yüzü kül gibi beyazlanmıştı.* (AHT, H, 87).

bezen- [beze-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklindedir. *Gelecek ise başarımın süslemeleriyle bezenmiş bir sığınak, daha önce hiç sahip olamadığın bir emniyet duygusu, çoğunluğa katılma, normalleşme arzusu.* (EŞ, BVP, 128); *Değil mi ki resimdir, candan nasibi yoktur! O, başkaları için bezenmiştir.* (MCR, M, 405^b).

2. Dönüştü çatı kelime şeklindedir. Kendi kendini süslemek. *Bir bölük halk gördü, huzurda bezenmiş duruyor.* (MCR, M, 82^b); *Kendisini göstermeyi süslenip bezenen kişi ister.* (MCR, M, 88^a).

bıçaklan- [bıçakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklindedir. *Arkamdan bıçaklanmaya gelemem.* (PS, Y, 215).

bıyıklan- [bıyıklan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

biçimlen- [biçimlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Ne de olsa insan zihni, doğrulardan çok yanlışları alacak şekilde biçimlenmiştir.* (DE, DÖ, 157).

bilen- [bile-n-] Edilgen çatı kelime şeklindedir.

bilgilen- [bilgilen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

bilin- [bil-in-] Edilgen çatı kelime şeklindedir. *Adı bilinmeyen bir Türk esir tarafından çizilen gemi, adına Anadolu'da türküler söylenen 'Yavuz'dan başkası değildir.* (SA, KC, 13); *Biberleri aşırı doldurma eğilimine her tür yeni ve bilinmeyen çeşniye duyduğu merak da eklenince Feride'nin dolmaları tuhaf baharatlardan geçilmezdi.* (EŞ, BVP, 32); *Doktorlar mı bir karara varamıyordu yoksa Feride mi hamaratça yeni marazlar üzerinde çalışıyordu bilinmez.* (EŞ, BVP, 33); *Ne*

zaman, nerede öldüğü bile bilinmiyormuş. (PK, AOS, 169); *Onda yalanın nerede başladığı nerede bittiği bilinmezdi.* (AHT, SAE, 40).

bilinçlen- [bilinçlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

bilmezlen- [bilmezlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

bitlen- [bitlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Her sezilen derinliğin ifşa ettiklerini düşünmekten bile seni alıkoyan tabiatçı metotlarını fırlat ve bitlenmiş elbiseler gibi at.* (PS, Y, 364).

boğazlan- [boğazla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hepsini götüremedikleri için, boğazlanarak öldürülmüş tavuklarla doluydu ortalık.* (ZL, SA, 162).

boğumlan- [boğumlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

bohçalan- [bohçala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bollan- [bollan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

bombalan- [bombala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu saldırı, Fatih Sultan Mehmet'in ateş kusan toplarından 462 yıl sonra İstanbul'un ilk kez bombalanışdır.* (SA, KC, 19).

boncuklan- [boncukla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

borçlan- [borçlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *O kerem sahibine güvenerek, onun vergilerini umarak borçlanmaktaydı.* (MCR, M, 706^b); *Salâhaddin Bey rakının tesiriyle kendini şaşırılmış, cebindeki bütün parayı verdikten başka Hilmi Bey'e de elli altın kadar borçlanmıştı.* (SA, KY, 53).

boşan- [boşa-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendini azat etmek, özgür kılmak (bk. CLAUSON 1972: 383^a; TIETZE 2002: 374^a). *Amerika'da öğrenciyken çok severek evlendiği, ama Türkiye'ye gelmeyi göze alamayan, orada bırakmak zorunda kaldığı karısından boşandıktan sonra uzun süre evliliği hiç aklına getirmemişti.* (PK, AOS, 114); *Boşanmak insanı konuşkanlaştırıyordu.* (EŞ, BVP, 48). 2. “çok ağlamak; birdenbire ve bol bol akmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 303^a) anlamlarında dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sonra şiddetli bir yağmur boşandı.* (AHT, SAE, 287).

boşlan- [boşla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Öneriler, kararlar çoktan*

boşlanmıştı. (RHK, MH, 46).

boyalan- [boyala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

boyan- [boya-**n**-] 1. Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Boyanma, süslenme yarışında en gençlerden bile öndedir, ama beceriksiz herhalde.* (PK, AOS, 26).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Palto pardösü gibi kalın giysilerin asılması için yapılmış cevizden –ya da ceviz sandıracak renge boyanmış.* (PK, AOS, 53); *Şu yeşile boyanmış demirlere bak!* (SFA, AVBY, 12).

boylan- [boylan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

boynuzlan- [boynuzla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

boyutlan- [boyutlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

böbürlen- [böbürlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Elimizde görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında küser huylu, pek sakin, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzme için elimizden geleni yapacağız.* (SFA, AVBY, 72).

böceklen- [böceklen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

böcelen- [böcelen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

bölümlen- [bölümle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bölün- [böl-**ün**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aynı konakta kaynanamın vücudundan bölünüp çıkarılmış gibi birbirinden acayip bir alay mahlûkat kaynaşır dururdu.* (YKK, HOŞ, 50).

budaklan- [budaklan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Daha sonraki yıllarda, okumak ve bir karara varmak önemini yitirmiş, gittikçe dallanıp budaklanarak genişleyen bu ‘belge’ ırmağını boş yere akmayacak şekilde bir yerde toplayacak bir baraj kurmak...* (OP, KK, 73-74).

budan- [buda-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir gün o yoldaki ağaçların budanmaya başladığını görme bahtsızlığını yaşadık.* (ZL, SA, 33).

buğulan- [buğulan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Soğuktan yakamı kaldırdığım için gözlüklerim buğulanmıştı.* (SA, YD, 43); *İçerisi nefesten*

ve sigara dumanından buğulanmıştı. (SA, YD, 68).

bulan- [bula-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Oyun sahasının kömürle çizilmiş çizgileriyle, çamura bulanmış futbol topu siyahtı.* (OP, KK, 214); *Kimse göremez Tokyo Olimpiyatları'ni; çünkü bayraktaki halkalar birer nişan tahtasına dönüşmüş ve tüm dünyanın kana bulanacağı 1940 yılında başlamıştır.* (SA, KC, 74).

2. *bulan-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli sayılamaz. *Midem bulanır da bulanır.* (PK, AOS, 18).

bulgulan- [bulgula-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

bulun- [bul-un-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir (bk. CLAUSON 1972: 344^a). *Bulunmuş eşya ona gider.* (AN, YNYNY, 187); *Kaçan mahkûmlar her yerde aranılır; ama bulunamazlar.* (SA, KC, 15); *Bu sefer de suçlu bulunursa üç yıla kadar hapis cezası alabilirdi.* (EŞ, BVP, 90). *Elbet size de bir kız veren bulunur...* (RNG, DK, 40).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Ayşe Hanım, ben mutfığa iniyorum, sen Mediha'nın yanında bulunuver...* (RNG, DK, 40); *Üçü de Paris'te bulunmuşlar zamanında.* (PK, AOS, 6); *...Onu behemehâl yaptırılmalısın!" vasiyetinde bulunmuş.* (AHT, SAE, 27).

bulutlan- [bulutlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

burgulan- [burgula-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

buzlan- [buzlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bu ürperişin, çepeçevre buzlanmış camdan yüzüme yansıyan soğukluktan mı, yoksa içimdeki ıssızlığın gitgide dayanılmaz bir hâle dönüşünden mi kaynaklandığını kestiremiyorum.* (CT, YSÇS, 208).

bürün- [bürü-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Bürümek eylemine konu olmak. *Müzikle birlikte günbatımında eflatun, siyah ve sarımsı tüllere bürünmüş şehrin silueti beliriyordu fonda.* (EŞ, BVP, 123).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendini bürümek, bir görünüşe girmek. *Evet, o keşif dehasıyla doğmuş adamdı ve ben de onun kıyafetine büründüğüm için bunu*

keşfetmiştim. (AHT, SAE, 17); *Bu belki genç adamın hayalinde kendisini terk eden kadının zaman zaman büründüğü çehrelerden biriydi.* (AHT, H, 60).

bütünlen- [bütünle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

büyüklen- [büyüklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Enişten, herkese meydan okuyan, günah korkusu bulaşmış bir kitap da hazırlamak istiyordu. Mağrurca büyüklenmek için.* (OP, BAK, 448).

büyülen- [büyüle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bahardan önce erkenden uçmaya başlayan bir böceğin vızıltısını büyülenerek dinler; bahar günü parkta, İstanbul'da hayatta olmak ne kadar harikulade bir şey, farkına varırdık.* (OP, MM, 474).

cakalan- [cakalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

camlan- [camla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

canlan- [canlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Açık denize doğru giden pas rengi bir şilebi fark etmesiyle Asya'nın yüzünün canlanması bir oldu.* (EŞ, BVP, 181).

celallen- [celâllen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Ne haber senin avrattan deyince: Bırak şu kahpeyi! diye celâllenir, amma akşama doğru kız gelince sazını kucağına alıp boynunu büke büke çalardı.* (SA, YD, 65).

cephelen- [cephelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

cerahatlen- [cerahatlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

cesaretlen- [cesaretlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Lâmia gittikçe cesaretleniyor, ağlamaya hazırlanan çocuklar gibi dudakları, gözkapakları titreyerek devam ediyordu.* (RNG, DK, 73).

cetvellen- [cetvelle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nakşetmemi istediği sayfanın cetvellenmiş ve zavallı Zarf Efendi'nin tezhiptediği bölümünün büyük bir kısmının üzeri, başka kâğıtlarla, sanki benden ve öteki nakkaşlardan bir şey gizlemek ister gibi, kapatılmış olurdu hep.* (OP, BAK, 144).

cevaplan- [cevapla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *"Anne, rica ederim," dedi Armanuş çünkü bu soru ancak sorulmaması rica edilerek cevaplanabilirdi.* (EŞ,

BVP, 121).

cezalan- [cezala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Burada bizi anmaktan çekinen kişiye dar bir yaşayış verilir ve körlükle cezalanır*. (MCR, M, 242^b).

cezbelen- [cezbelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

cihazlan- [cihazla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

cilalan- [cilala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Siyah Hasanpaşa mürekkebine banıp iyi aharlanmış, güzel cilalanmış kâğıt üzerinde hızla gerdirdiğim kalemimle bir Afyonkeş resmini ezberden, hızla çizip bitirmiştım ki her akşam beni sokaklara çağırın o sesi duydum içimde*. (OP, BAK, 141).

ciltlen- [ciltle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...böyle böyle göremediği bütün resimleri çocuğun tarifinden tanıyıp, kitapların ciltlenmesini sağlamış*. (OP, BAK, 95); *Başkaldırı uzmanı olarak tanınan yazar, kitapların kendilerini anlamayan insanlar tarafından basıldığını, ciltlendiğini, okunduğunu ve denetlendiğini ortaya atar*. (SA, AVD, 162).

cilvelen- [cilvelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bunun üzerine dediler ki: “İyi ama can tavusları gül bahçelerinde salınır cilvelenirler.”* (MCR, M, 255^a); *Her yolda güzellerle lâtife eder, kendisini onlara gösterir, onlarla cilvelenir*. (MCR, M, 652^b).

cinlen- [cinlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

cisimlen- [cisimlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

coplan- [copla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İnsan hakları ve düşünce özgürlüğünü savunanların coplandığı, işkence gördüğü bir ülkede mitinge katılmaktan korkmayan korkuluk, bir de konuşma yapar kürsüden*. (SA, AVD, 113).

coşkulan- [coşkulan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

cücüklen- [cücüklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

cüretlen- [cüretlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çabalan- [çabala-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

Fakat ben hızlandıkça ayağımın altındaki sararmış çam pürleri kayıyor; eğreti

duran toprak parçaları, taşlar, kozalaklar yuvarlanıyor, düşmemek için çabalanırken susuzluğum büsbütün artıyordu. (SA, YD, 101).

çalımlan- [çalımla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çalın- [çal-ın-] Edilgen çatı kelime şeklidir. 1. Çarpılmak, vurulmak. *Gözüme öyle bir şey çalındı.* (KT, EŞM, 148); *...şimdi hepsi, Meliha'dan başka, teneffüs saati çalınır çalınmaz bahçeye fırlayan mektep çocukları gibiydiler.* (HZU, BYT, 28); *Bu esnada, apartmanda ziller çalınır, komşu kapıların önünde konuşmalar olur, yan katta, yemek masasının hazırlıkları başlar; sonra merdivenlerden acele çıkış ve inişler peydahlanır, nihayet bütün apartman, sessizliğe gömülürdü.* (AHT, H, 308); *Gene rivayete göre, ben, bizim konaktan Nafi Mollalar'ın konağına sütunları gümüşten, kafesleri altın tellerden bir tahtirevan içinde, önüm sıra çalparalar çalınarak gitmiştim.* (YKK, HOŞ, 46); *Bir aydır akordu bozuk piyanomun. Çalınmaz bir hâle geldi.* (PS, Y, 185). 2. Hırsızlık yapılması, yürütülmek. *Onun rahatlığı, kayıtsızlığı, çalınmış neşesiyle yaşıyordu.* (AHT, H, 156).

çalkalan- [çalkala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *S... 'de hayatlarının bir tarafını yakan humma burada da vardı. Her gün şehir yeni bir havadisle çalkalanıyor, bugün yukarılarda büyük bir isyandan korku ile bahsediliyor, ertesi gün, akşamüstü unutulacak bir zaferin müjdesi sokakları neşe ile dolduruyordu.* (AHT, H, 29).

çalkan- [çalka-n-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Ve bu zaviye sayesinde Seyit Lûtfullah'ın kerameti, kudret ve tasarruf derecesi geceleyin okyanuslarda çalkan bir vapurun hakiki mevkii gibi çok sarıh şekilde okunuyordu.* (AHT, SAE, 46); *Denizin köpüğü, aslı olan toprağa gelmedikçe çalkanır durur.* (MCR, M, 566^a).

çamurlan- [çamurlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Siyah dekolte iskarpinleri çamurlanmış ve silinmemişti.* (SA, YD, 20); *Çizmeleri çamurlanmış, bu çamur kurumuştur bile.* (MK, VDH, 310).

çapaklan- [çapaklan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Rüzgardan gözleri yaşıyor ve mavi gözlerini saran kirpikleri çapaklanıyordu.* (SA, YD, 36).

çapalan- [çapala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aşılınıp tımar edilen ve altı çapalanan bu zeytin fidanları, tabiatın bu dokunulmamış yerlerine bir insan elinin uzandığını gösteriyordu.* (SA, YD, 102).

çapullan- [çapulla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çarpın- [çarp-**m**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *İnsanın vücudunu ürperterek haşlıyorlar, insan iki yana çarpındıkça leş gibi kokuyorlardı.* (OK, EK, 6).

çarşafıan- [çarşafıa-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çatallan- [çatallan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

çatın- [çat-**m**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir (bk. TIETZE 2002: 483^a).

çavlan- [çavlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

çayırılan- [çayırılan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

çeğmellen- [çeğmellen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

çekiçlen- [çekiçle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çekimlen- [çekimle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çekimsen- [çekimsen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

çekin- [çek-**in**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Adile Hanım da herkes kadar hata işler, fakat bir meziyeti vardır; hatasını anlayınca tashih etmekten çekinmez.* (AHT, H, 84); *Belki de böyle olduğu için senelerce kullanmaktan garip bir inatla çekinmişti.* (AHT, H, 53); *Bunu, kendi kendime bile açıklamaktan çekinirdim.* (YKK, HOŞ, 28); *İşte Mümtaz, o gün öğleden sonra da her ay istemeye istemeye, alacağı cevabı ezberden bildiği için, uğramaktan çekindiği yere gidecekti.* (AHT, H, 12).

çekirdeklen- [çekirdeklen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

çelmelen- [çelmele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çemberlen- [çemberle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Çemberle kuşatılmak.

çemenlen- [çemenlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

çengellen- [çengelle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çentiklen- [çentiklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çepellen- [çepellen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çerçevelen- [çerçevele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Resim siyah beyazdı, eski Hayat dergilerinin birçok manavın, berberin ve terzinin duvarlarını renklendiren sayfasından çıkartılıp çerçevelenmişti. (OP, KK, 213); Bu görüntülerin karanlıkta sinmiş güvercin başları ve gövdeleriyle çerçevelendiğini, çevrenin koyu lacivert olduğunu, kıpırdanan perdelerin, bir an yanıp sönen lambaların ve aydınlık odaların daha sonra aynı görüntülere ve pencerelere dönecek mutsuz ve suçlu hafızalarda parlak turuncu bir iz bıraktığını ekleyelim. (OP, KK, 202).*

çerezlen- [çerezlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bedenlerin duygusu, zulmet gıdası yemekte, can duygusuysa bir güneşten çerezlenmekte. (MCR, M, 124^b).*

çeşitlen- [çeşitle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çeşnilen- [çeşnile-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çevrelen- [çevrele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yavaş yavaş bir nefret halkasıyla çevrelenmiş bulunan arkadaşımız acaba bu felaket adasını terk etmek ve anavatana geri dönmek ister miydi? (ZL, SA, 151).*

çevrin- [çevr-in-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir (bk. TIETZE 2002: 502^a).

çığalan- [çığalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çıkılan- [çıkıla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çırpın- [çırpın-] Dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Dede'nin Ferahfeza âyini sadece bir dua, inanan ruhun Allah'ını aradığı bir çırpınış değildi. (AHT, H, 265); Evde, beni öylesine bir göz hapsi içine aldı ki ne annemin şefkatli müsamahası, ne dadımın vefalı himayesi imdadıma yetişemez oldu ve ben, tel kafeste bir kuş gibi, çırpınmağa başladım. (YKK, HOŞ, 31); Geceleri çırpınıyor, boğulacak gibi öksürüyor ve durmadan inleyerek hiçbirimizi uyutmuyordu. (SA, YD, 28); Kim bilir, ne kadar müteessir olmuş, çırpınmıştır. (AHT, H, 341).*

çiçeklen- [çiçeklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Çırakken bütün dayaklara rağmen, Üstat Osman bizi sevdiği, nakşımızın güzelliğinden*

gözleri sulanıp bizi ellerimizden kollarımızdan öptüğü, o bizi öptükçe hünerimizde aşkla çiçeklendiği için Cennet'te gibiydik. (OP, BAK, 115); İleride, çiçeklenmiş bir kestane ağacı görerek onun yanına gitti, önünde durdu. (MK, VDH, 157).

çiftelen- [çiftele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çiftlen- [çiftle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çiğnen- [çiğne-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir başka yazıya dökülmemiş, ama çiğnenmesi imkânsız kuralı ihlâl etmiş oldu, bu sefer Cicianne'nin değil, Kadın Feraseti'nin kitabından: Sen sen ol, sakın ola tacizcine küfretme. (EŞ, BVP, 13); Genç olmaktan, hayat tarafından henüz çiğnenmemekten başka bir kabahati olmayan bu kızcağıza da bu ölümden bir mesuliyet düşünüyordu. (AHT, H, 341).*

çillen- [çillen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çimdiklen- [çimdikle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çimentolan- [çimentola-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çimlen- [çimlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çirişlen- [çirişle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çitilen- [çitile-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çivilen- [çivile-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sanki yatağa çivilenen bizim arkadaşımız değil! (ZL, SA, 127).*

çivitlen- [çivitle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çizgilen- [çizgile-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çizgin- [çizgin-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çöplen- [çöple-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

çöreklen- [çöreklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İçinde birdenbire, renksiz, manasız bir şey, henüz cinsini bilmediği bir hayvan çöreklenmişti. (AHT, H, 66-67); Sandalyeye tam çöreklenecekti ki kapı üç kez vuruldu. (RI, HS, 168).*

çözömlen- [çözömlen-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...aynada göz göze geldiğinde onun yıllardır çözömlenememiş ünlü 'Şişli Meydanı Cinayeti'nin katilinin ta*

kendisi olduğunu anlamış... (OP, KK, 377); *Suriye ve öteki bölgeler üzerinde bizim güdüm istemeye yetkimiz olup olmaması, kongrece çözümenecek bir sorundur.* (MKA, N, 99).

çözün- [çözün-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çukurlan- [çukurlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

çullan- [çullan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Etrafındakilerin hemen hepsi onun hayatına, bir kere bile onu anlamağa çalışmadan, hep ona çullanmak için girmişlerdi.* (AHT, SAE, 306).

çuvallan- [çuvalla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dadan- [dadan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir (krş. TIETZE 2002: 544^a). *Derken, küçük dairelerden 'gün'lere dadanan Sabahat Hanım kızını herkesten çok yerin dibine batırarak onun kime çektiğini açıkladı.* (PK, AOS, 72); *Giritli kahvesine dadanmıştık.* (OK, AY, 3).

dağlan- [dağla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Öylesine akıldışı bir şey ki annem tarafından itilmek, yüreğim dağlanıyor, ölecek gibi oluyorum.* (PK, AOS, 9).

daldalan- [daldalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

dalgalan- [dalgalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

dallan- [dallan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

damarlan- [damarlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

damgalan- [damgala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Önümdeki uzun mermer masanın üzerinde, sinek pislemesine engel olmak için pudra ile damgalanmış yıldızlı çerçeveli büyük bir ayna vardı.* (SA, YD, 61); *Kalanlar köleler gibi demirle damgalanıyordu.* (BLC, KNYE, 41).

davran- [davran-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

dayaklan- [dayakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dayan- [daya-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendini dayamak. (bk. CLAUSON 1972: 569^b). *Sokaktan geçenler sizi boğazladığımızı filan sanmışlardır herhalde... nasıl oldu da kapımıza polisler dayanmadı, hayret!* (EŞ, BVP, 28).

2. *dayan-* fiili bağımsız bir leksem ise dönüşlü çatı kelime şekli değildir: a. Tahammül etmek. *Seni hatırlatan her şey beni dayanamayacağım kadar üzüyor.* (OP, KK, 120); *Kimse kendini katil olarak görmeye dayanamaz çünkü.* (OP, KK, 236). b. Kullanımı uzun sürmek.

dayılan- [dayılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

debelen- [debele-**n-**] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Çünkü yerde öyle bir şekilde debelenmeye başlamıştı ki, insan ister istemez daha da telaşlanıyordu.* (OP, BAK, 30); *Biri Pervin burcuna ziya veren bir ay, öbürü fışkıda debelenen bir kurt.* (MCR, M, 181^b).

değerlen- [değerlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

değın- [değın-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *...O'nun zuhur etmesinin törenlerle beklendiğini İbn Batuta'nın 'Seyahatname'sinde kısaca değindiğini biliyoruz.* (OP, KK, 146); *İkinci sorun olarak da Yunus Nadi Bey, kişilerle ilgili kısma değindiler.* (MKA, N, 187).

dehlen- [dehle-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dehşetlen- [dehşetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

delilen- [delilen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

delin- [del-**in-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu duygunun bir yanı, bana başkalarının mutsuzluğuyla fazla meşgul olmanın beni de mutsuz edebileceğini ve zırhımın delinmesine yol açabileceğini sezdirirdi.* (OP, MM, 96); *Çocukluğunun geçtiği eve adımını attığı anda onca yıldır onu kuşatan ve kendi vicdanından koruyan zırh delinmişti.* (EŞ, BVP, 350); *Sanki delinen ciğerle beraber bu on senelik veya daha eski aşk da bir yanardağ gibi patlamış, Kock basili yerine bir yığın ateşli kelime, şikâyet ve yalvarma savuruyordu.* (AHT, H, 219).

demetlen- [demetle-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

demirlen- [demirle-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

demlen- [demle-**n-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çay demlendi.* (Emine tarafından) (İnformant).

2. *demlen-* fiili “soluklanmak” ve “kanlanmak” anlamlarında edilgen ya da

dönüslü çatı kelime şekli değildir. *Onlar da zaten çıt çıkarmadan demleniyor, garsonlar Dede'yi rahatsız etmemek için ayaklarının ucuna basarak gidip geliyormuş.* (AHT, H, 261); *Konyağı çaya karıştırdım, hafif hafif demleniyorum.* (KT, EŞİ, 146); *Demlenmemiş çayını içip, bayat ekmek dilimleriyle kekikli zeytinleri masada yerken kapının altından alıp tabağının yanına uzattığı mürekkep kokulu gazetenin uyukulu kelimelerini okuyup başka şeyler düşündü...* (OP, KK, 21).

den- [de-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Onun için bir yaz gecesini dolduran bir gazel, belki musikiden ayrı denecek kadar hususî şekilde güzel bir şeydi.* (AHT, H, 149); *Belki terk mektubu da denemezdi buna.* (OP, KK, 54).

denen- [dene-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Martılarla mücadelede yepyeni bir taktik denenmeliydi.* (ZL, SA, 124).

denetlen- [denetle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Başkaldırı uzmanı olarak tanınan yazar, kitapların kendilerini anlamayan insanlar tarafından basıldığını, ciltlendiğini, okunduğunu ve denetlendiğini ortaya atar.* (SA, AVD, 162).

dengelen- [dengele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...bu kadar ince düşünülüp dengelenmiş "su terazisinin" bundan dört yüz yıl önce hesaplanmış "dehlizler manzumesinin" caminin hareketini yavaşlattığını anlatıyordu.* (OP, KK, 189).

denklen- [denkle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

densizlen- [densizlen-] Edilgen ya da dönüslü çatı kelime şekli değildir.

depolan- [depola-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

depren- [depren-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 444^b; TUNA 1986: 412), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen ya da dönüslü çatı kelime şekli değildir. *Avucunu koklatır koklatmaz adam, deprenmeye başladı.* (MCR, M, 390^a); *O şehre ulaşan damarı kahırla oynattım mı orada yer deprenir.* (MCR, M, 487^a).

derecelen- [derecele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

derlen- [derle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...Majino Hattı ve Alman casuslarına ilişkin kitaplardan derlenmiş şifrelerin ve anahtarların kaydedildiği bir defterin son sayfaları üzerinde titreye titreye ilerleyen bir tükenmez kalemin yeşil izini*

gördü. (OP, KK, 263).

dert edin- [dert ed-**in-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Koyu kahverengi gözlerinin altında şişkinlikler vardı, alkoliklere ya da her şeyi kendine dert edinenlere mahsus şişkinlikler.* (EŞ, BVP, 159).

dertlen- [dertlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

desteklen- [destekle-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Türkçe kelimeler bu sefer daha şevkle desteklendi.* (AHT, SAE, 329); *Efendiler, Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin kuruluş niteliğini bildiğimiz hâlde korunmasına ve olabildiğince desteklenmesine neden gerek görüldüğünü bir parçacık anlatmışım.* (MKA, N, 229).

destelen- [destele-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

devin- [devin-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

dırdırlan- [dırdırıla-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir.

dırıldan- [dırıl-da-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Birçok kötü sözler söyledi, küfürlerde bulundu, dırıldandı, durdu.* (MCR, M, 679^a).

dırlan- [dırla-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Sabahleyin erkenden yatakları düzeltmeye gelen hademelere çatmaktan başlayarak, kahvaltı getiren hastabakıcıya, hatır soran hemşireye, vizite yapan doktora boyuna dırlanırdı.* (SA, YD, 25).

dışlan- [dışla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kalabalık ortasındaki dışlanmışlığım, yalnızlığıma yalnızlık katıyor.* (CT, YSÇS, 426).

didiklen- [didikle-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

didin- [didin-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen [dit- filinin dönüştü hâli (bk. TIETZE 2002: 613^a)], çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan dönüştü çatı kelime şekli sayılamaz. *İlk başta, aman bana ilişmesin diye didinir sakınırsın, emniyetli ve kuru kalmak için elinden geleni yaparsın, ama baktın ki olmuyor, baktın ki yağıyor üzerine dört bir koldan, gark olursun ta dibine kadar ve bir kez bu kadar battın mı içine, ha bir damla eksik ha bir damla fazla ne fark eder.* (EŞ, BVP, 11).

dikizlen- [dikizle-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

diklen- [diklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. “*Artık fındık fallarına bakmıyorum,*” diye diklendi Banu Teyze. (EŞ, BVP, 202).

dilen- [dile-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Birine bir şeyi rica etmek; yalvarmak (bk. CLAUSON 1972: 501^b; TIETZE 2002: 618^b). *Hırsızlık ederek, dilenerek gezen bu rezil Kalenderiler, esrar çeker, şarap içer...* (OP, BAK, 353); *Adalet ve merhamet dilenmek gibi bir ilke yoktur.*

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Meryem Ana kandilinin inatçı gözü artık hastadan dua dilenemez.* (RHK, MH, 134).

dilimlen- [dilimle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bağımsızlık düşüncesinin nefes almadığı bir ülkenin kolay yutulur bir lokma hâline gelmesi ve sömürgeci ülkelerin sofraları için etnik çizgilerle dilimlenmesi kaçınılmazdır.* (SA, KC, 12); *Getirdiği tabağın içinde iki portakal vardı, soyulmuş ve dilimlenmiş.* (EŞ, BVP, 192).

dillen- [dillen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Kasabanın, evi basıla taşlana dillenmiş en namlı kahpesini, Çiçek Emine’yi bir gece atına almış, köye getirmişti.* (RHK, MH, 50-51).

dinamitlen- [dinamitle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dinçlen- [dinçlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

dinlen- [dinlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İbrahim ile arkadaşı, yolda ilk defa sedyeyi yere bırakarak dinlendiler.* (RNG, D, 107); *Kurnaz ikinci masum birinciye durup dinlenmeden bu kusurları sayar döker.* (PS, Y, 160).

dipçiklen- [dipçikle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

diren- [dire-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bu hayatı bilinçle seçip, bilinçle yaşayarak iki bin yıllık bir kumpası boşa çıkarıyor, bir başkası olmayı reddediyor, kendi ‘öz’ kimliğinde direnliyordu.* (OP, KK, 125).

dirseklen- [dirsekle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dişlen- [dişle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Evdeki hemen hemen bütün elektrik kabloları iki-üç kere ısırılmış, soyulmuş, dişlenmiş, tahrip edilmişti.* (EŞ, BVP,

42-43).

dizginlen- [dizginle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

dizinlen- [dizinle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

doğran- [doğra-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben Cemal Bey'in doğranmış vücudunu tekrar hafızamın torbasına tıktım. (AHT, SAE, 318); Bu ara Necib'in kız kardeşi sofra bezini yere yaydı, hamur tahtasını üzerine koydu, peçete yerine kullanacağımız havluları dizdi, doğranmış ekmek kabını getirdi. (OK, AY, 35).*

doğrulan- [doğrula-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kelimeler, cümleler ve harfler hiç de yeni değıllerdı artık, ama Galip onları okurken daha önce aklına hiç gelmemiş bazı düşüncelerin doğrulandığını hissediyordu. (OP, KK, 211); Böylece yukarıda belirttiğimiz kural doğrulanıyor; sömürüler ve korkunç eylemler başlangıçtan günümüze kadar sürekli çoğalarak geldi. (BLC, KNYE, 48).*

dokun- [doku-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Halı dokundu. (İnformant).*

dokun- [dokun-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Ödüm patlıyordu dokunacak bir şey yer de hastalanır diye... (AHT, H, 102-103); Mesele el dokunmadan yapmaktır, derdi. (AHT, SAE, 50).*

dolan- [dola-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Dolamak eyleminin yapılması.

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Kaçakların kadınlar gibi kara çarşafılara dolanarak İstanbul sokaklarında gezindikleri, gayrimüslimlerin evlerinde gizlendikleri ve bir Venedik gemisine binerek İstanbul'dan ayrıldıkları, kısa bir süre sonra öğrenilir. (SA, KC, 15); Kamyonun arka tarafına dolanarak şeker çuvallarının üzerindeki karanlığa baktım. (SA, YD, 58); Yokuşlardan aşağı sektirdi, bomboş sokaklarda ışıklar çalarak dolandı. (EŞ, BVP, 245).*

3. *dolan-* fiili “karışmak, dolaşmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 555^a) anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

donan- [dona-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yemek masasının üstü, baştanbaşa kristal üzüm tabaklarıyla donanmıştı. (RNG, DK, 6).*

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Giyinmek, kendi kendini süslemek. *Burası, Güney denizi sahiliyle donanmış, 45 millik bir alana yayılan mutlu insanların*

yaşadığı topraklardı. (BLC, KNYE, 60).

dosyalan- [dosyala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama açıklama dosyalanıp emin bir yere kaldırıldıktan sonra bile açıklamayı yazan, yazdığının her an kamu önüne çıkarılabileceğini biliyor.* (MK, VDH, 188); *Gerçekten, bütün raporlar titizlikle tarihlenip dosyalandığı için olayların kalbine girmem kolay oldu.* (OP, YH, 133).

doyun- [doy-un-] Dönüştü çatı kelime şeklidir (bk. TIETZE 2002: 648^b).

dökün- [dök-ün-] Dönüştü çatı kelime şeklidir.

döllen- [dölle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Karnındaki döllenmiş yumurtaları denizin yükseldiği uygun bir an yumurtlayabilmek için bütün bir adayı baştan aşağı geçen çilekeş dişi kara yengecinin zor yolculuğunu seyretti bir süre.* (OP, YH, 237).

dönen- [dönen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

döşen- [döşe-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir hikâyenin behemehâl bir yerde başlayıp bir yerde bitmesi, behemehâl kahramanların kesif şekilde, döşenmiş bir rayda yürüyen bir lokomotif gibi yürümesi lâzım mı?* (AHT, H, 184-185); *Bunlar yapılırken bir taraftan da Süpürgeciler Kâhyası Konağı temizlendi, tamir edildi, badanalandı ve baştan aşağı yeniden döşendi.* (AHT, SAE, 68).

dövün- [döv-ün-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *...Rüstem'in gözyaşları içinde dövünmesinde, hepimizin içine işleyen bir şey vardı.* (OP, BAK, 441); *Yaşar, boşuna dövünme!* (AN, YNYNY, 136).

duldalan- [duldalan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

dumanlan- [dumanlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Galip, kelime ve harf hayalleri ve Rüya'nın düşleriyle dumanlanan bir uykusuzluk ve yorgunlukla Celâl'in gazeteciliğe ilk başladığı yılları hatırladı.* (OP, KK, 290).

duraklan- [durakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ekmek isteyenlere, varsa, ekmek verilir. Duraklanmaz.* (KT, EŞİ, 38).

duvaklan- [duvakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

duvarlan- [duvarla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İki tarafı zeytin ağaçlarıyla duvarlanmış olan yol birkaç yüz metrede bir hafif kıvrıntılar yaparak uzanıyordu.*

(SA, KY, 130).

duygulan- [duygulan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bütün kabalığına rağmen bu filmde duygulanmamı sağlayan şeyin, gecenin ilerleyen saatlerinde sessizliğe bürünen seyircilerin varlığı olduğunu hissettim.* (OP, MM, 291).

düğmelen- [düğmele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

düğümlen- [düğümle-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kendine gel, bu işteki düğüm, tersine düğümlenmiştir.* (MCR, M, 680^b).

2. *düğümlen-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen çatı kelime şekli değildir. *...konuştukça sizin boğazınızda düğümlenen İtalyan babasından kalmış ağdalı, hardal gibi sert ve dik ve yine de son derece tatlı bir ses...* (AHT, SAE, 156).

düşlen- [düşle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...körler arasında geçen bir roman düşünmeliydi.* (OP, KK, 104); *Sence o dünya var mı, yoksa düşünüp bir kitaba yazılıvermiş bir hayal mi?* (OP, YH, 25).

düşün- [düşün-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Düşünüp dururken, şimdiye kadar hiç sezmediği ya da başka türlü olmasını aklına hiç getirmediği bir gerçekle karşılaştı.* (KT, EŞM, 143); *Geceler boyu uykusuz kalarak, bu kadar ter dökerek bir çeşit ün, yani beş para etmez bir şey kazanacağını düşündü insanlar, hakikaten zır deliler.* (DE, DÖ, 99).

düzenlen- [düzenle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Burada istediğimiz kadar çok konser düzenlenmemesinin tek nedeni İstanbul'un jeostratejik konumu.* (EŞ, BVP, 153); *Fakat arabeskler ve hendesî şekiller, bütün o riyazî gül ve çiçekler, yaldız ve açık kırmızı zeminde öyle maharetle, inceden inceye hesaplanmış, düzenlenmişti ki bu tekrarlanan şeyin bir kanepede olduğu söylenmeden bilinemezdi.* (AHT, H, 154).

düzlen- [düzle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Güneşte çimentosu düzlenmiş duvarın kenarında, sokağa ait bir şeymiş gibi bekliyordu.* (AHT, H, 64).

edeplen- [edeplen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Edeplensin de oraya gitsin, kurtuluşu o ilk kapıda bulsun diye onu ısırırlar.* (MCR, M, 241^b).

edin- [ed-**in**-] Dönüştü çatı kelime şeklindedir. *Çünkü bir başkasının belleğini ağır ağır edinmekten başka neydi ki okumak?* (OP, KK, 306); *Armanuş, İstanbulluların şehrin ritmiyle başa çıkabilmek için edindikleri türlü becerilere şaşarak bu akrobatik performansı hayranlıkla seyretti.* (EŞ, BVP, 207-208).

efelen- [efelen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

efkârlan- [efkârlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

eğın- [eğ-**in**-] Dönüştü çatı kelime şeklindedir.

eğlen- [eğlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Seninle eğlenen o çeşit bir kavme ağlamak reva mı?* (MCR, M, 77^b).

eklemlen- [eklemlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

eklen- [ekle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir. *...bu birkaç sanata bir sürü sanat daha eklendi; öyle ki, bir tek grammer bile insan yaşamına sürekli işkence etmeye yeter de artar.* (DE, DÖ, 119); *Diğer taraftan yeni ile garp ile münasebetimiz sadece akan bir nehre sonradan eklenmekle kalıyor.* (AHT, H, 246).

eksiklen- [eksiklen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

elektriklen- [elektriklen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

elen- [ele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir.

ellen- [elle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir. *“Öteki erkeklerin” bütün hile ve niyetlerini anladığı on dört yaşından beri farkında olmadan ellenmiyor, tuzağa da kolay düşmüyordu belki...* (OP, MM, 68).

endekslen- [endeksle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir.

endişelen- [endişelen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Her şeyi biliyordum, her şeyi tanıyordum, her şeyi yaşamış görüp geçirmiştim, ama ilk defa bir hayatla bir insanla karşılaşmış gibi korkuyla endişeleniyordum.* (OP, KK, 116).

enen- [ene-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir.

engellen- [engelle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir. *Habeş atletin Roma'daki başarısı, Nâzım Hikmet'in yirmi beş yıl önce, 1935'te yayımladığı şiir kitabına koymak*

istediği ama engellendiği adın da bir kehanet gibi gerçekleşmesi demektir! (SA, KC, 72).

enselen- [ensele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Köşede enseleneceği sırada Tulum'u bir pençede saf dışı bırakarak kapıdan yana atıldı.* (RI, HS, 90); *Enselendiği gibi doğru Güdük Necmi'nin sepetinin içine!* (RI, HS, 282).

erginlen- [erginlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

erkeklen- [erkeklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ertelen- [ertele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İlkokulu bitirdiğimde alacaklarına söz verdikleri, savaş dolayısıyla ertelenen bisikletin hiç mi hiç alınmayacağını bilmiyorum daha.* (PK, AOS, 9).

esasan- [esasla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

eseflen- [eseflen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

esinlen- [esinlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Böylece Şam, Kahire ve İstanbul haritalarını yıllar önce Celâl'in Edgar Allen Poe'dan esinlenerek yazdığı bir köşe yazısında öngördüğü gibi yan yana getirdi.* (OP, KK, 253).

esirgen- [esirge-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zira bunu yapabilmek için birilerinden el alması gerekiyordu ki bu hak zamanında kendisinden esirgenmişti.* (EŞ, BVP, 309); *Bu kadar sevilip esirgendiğim, birinci sınıf bir okula gönderildiğim ve bu ülkede mümkün olan en iyi eğitimi aldığım için minnettarım.* (EŞ, BVP, 179).

eşelen- [eşele-**n**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bunlar bir şey değil, adresini ver, sana kütüphanelerde yazılarını okumak için eşelenirken karşılaştığım taşra gazetelerinde gördüğüm haç hikâyelerinin hepsini getireyim.* (OP, KK, 339-340).

eşin- [eş-**in**] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Muhakkak ki büyük baldızım da günün şöhretli artisti sıfatıyla, marifetini göstermeğe çağrılacağı zamanı bekleyerek bir yerde yarış atları gibi sabırsızlıkla eşiniyordu.* (AHT, SAE, 291).

eşitlen- [eşitle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Türkiye sınırından çıktın mı, mesafeler eşitlenir.* (CT, YŞÇS, 159).

eşlen- [eşle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

etiketlen- [etiketle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

etkilen- [etkile-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. “Oooo,” dedi teyzeler hep bir ağızdan, misafirlerinin Türkçeye hâkimiyetinden etkilenmişlerdi. (EŞ, BVP, 166); Kubbeye, sütunlara, başının üstündeki muazzam taş kütesine etkilenmek isteyerek baktı... (OP, KK, 190).

etlen- [etlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

evhamlan- [evhamlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

evlen- [evle-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Birçok genç, hayatlarının bir döneminde işittikleri bir sözün, bir hikâyenin, birlikte okudukları bir kitabın etkisiyle âşık oluyorlar, aynı heyecanla sevgilileriyle evleniyorlar ve hayatlarının geri kalanını da aşklarının arkasında yatan bu yanılmayı hiçbir zaman anlamadan, mutlulukla yaşıyorlardı.* (OP, KK, 82).

eyerlen- [eyerle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ertesi sabah, köyün ıslak damlarını ve taze ekilmiş tarlaları buğulandıran bir güneş altında, arabalar yeniden koşuldu, atlar yeniden eyerlendi, şehirden getirilen fayton, gelin evinin önüne çekildi.* (SA, YD, 91).

ezberlen- [ezberle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...şiiirlerinin ezberlendiği yedi ayrı şehre gömülmüştü.* (OP, KK, 286); *Onların ezberlenecek dersleri kitapları yoktur.* (MCR, M, 104^b).

ezgilen- [ezgilen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

faydalan- [faydalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Fakat şu var ki, pratik sahada bu derslerin hiçbirinden faydalanamıyorum.* (YKK, HOŞ, 75); *Coşkun akarsularla kuşatılmış bu verimli topraklar üzerinde, yeryüzünün büyük medeniyetlerini kurmuş, doğayı katletmeden ondan faydalanmasını öğrenmiş, silahı ve savaşı tanımayan insanlar yaşıyordu.* (BLC, KNYE, 7).

fenlen- [fenlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ferahlan- [ferahlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İçinde gönlünün ferahlanmasına, şerh edilmesine bak ki...* (MCR, M, 525^b); *Büsbütün*

ferahlanıyorum. (OK, AY, 55).

feyizlen- [feyizlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

fırçalan- [fırçala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *On altısına basmış, boy atmış, bakışları dişileşmiş esmer kızına, fırçalanmamaktan paslı bakır rengine çalan koca koca yüksük kalınlığında bir sıra dişlerini gösterip sırtarak: “Sana da fistanlık getiririm!” demişti.* (RHK, MH, 178).

fırıldan- [fırıl-da-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

fırınlan- [fırınla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

fisfislan- [fisfisla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

fısıldan- [fısılda-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Gülün içine fısıldanan şiirin gücünden öylesine endişelenmiş ki pembe elbiseli hekim, kokusundan başka hiçbir özelliği olmayan bu gülü burnuna yaklaştırır yaklaştırmaz korkudan yıkılıp ölmüş.* (OP, BAK, 313).

fislan- [fisla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

filizlen- [filizlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Ama filizlenmekte olan aşkı, güzellik duygusunu tutuşturdu, o müziği bir daha hiç unutmadı Tereza.* (MK, VDH, 59); *Daha öncesinde, Murat’ın adını ilk duyduğumda beynimde filizlenen tüm olumsuz görüşler birdenbire ayaklanıveriyor.* (CT, YŞÇS, 27).

fişlen- [fişle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

fitillen- [fitille-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

fitlen- [fitle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Kışkırtılmak.

fiyatlan- [fiyatla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

fosforlan- [fosforlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gözleri fosforlanmış, pırıl pırıl yanıyordu.* (RI, HS, 89).

frenlen- [frenle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gagalan- [gagala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kocası tarafından gagalanınca boğuk boğuk bağırarak tavuktan bile berbat ses çıkaran şu lir çalan eşek, kendisinin ikinci bir Hermogenes olduğuna inanıyor.* (DE, DÖ, 151).

galvanizlen- [galvanizle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gamlan- [gamlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Fakat harap olmaktan niye gamlanayım?* (MCR, M, 52^b); *Uyudular ama bu üç yüz dokuz yıl, onlara bir gün geldi, ne gamlandılar, ne teessüf ettiler.* (MCR, M, 319^b).

gammazlan- [gammazla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

garipsen- [garipse-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gayretlen- [gayretlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Hasan gayretlenmiş, biraz daha yürümüş.* (SA, YD, 121).

gazaplan- [gazaplan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sen söyleyesin; ben darılmayayım, gazaplanmayayım.* (MCR, M, 80^b).

gazellen- [gazellen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

gazlan- [gazla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gebrenen- [gebrele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

geçin- [geç-**in**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Yaşamak* (bk. KAÇALIN 2006b: 192^b). *Öteki çocukları hiç çekemez, yalnız Kenan'la iyi geçinirdi.* (RNG, DK, 34); *Hiç şüphesiz, böyle bir çelebi adamın hangi sebepler dolayısıyla öyle bir kadınla evlendiğini ve yıllardan beri niçin onunla geçinmek zorunda kaldığını bilmek isteyeceksiniz.* (YKK, HOŞ, 48); *Yaşadığı zamanlar o kadar temenni ettiği gibi, hakikaten kendisinden çok uzakta oturmağa razı olmuş olsaydı, rahatça geçinmesi, mesut olması için nasıl her türlü fedakârlığı esirgemeyecekse, öylece hatırasına karşı fedakârlıkta bulunuyordu.* (AHT, H, 200).

gelin- [gel-**in**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu mertebeye gelinir gelinmez, eski sevgili cazibesini kaybeder, dinmeyen aşk acısından mustarip olanlar da saplantularından daha rahat kurtulabilirdi.* (EŞ, BVP, 85); *Mahpusluğun üstesinden parayla gelinir.* (KT, EŞM, 87).

gemlen- [gemle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

genellen- [genelle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gerin- [ger-**in**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Hafifçe gerinerek: Ne kasvetli bir gün Lâmia Hanım, dedi.* (RNG, DK, 226).

gevezelen- [gevezelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Şakir Efendi, gitgide yaklaştıkları meyhane masasının keyfiyle şimdi gevezeleniyor, geçtikleri sokakta takım takım dolaşan kızları, açık kapılardan içerisi görünen avlularda oturup deniz seyreden kadınları göstererek...* (RHK, MH, 78-79).

gezin- [gez-in-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *...bazen de hemen arabama binip belki Füsün'a rastlarım diye İstanbul sokaklarında gelişigüzel geziniyordum. (OP, MM, 232); Aşk, Füsün'un karayolları, kaldırımlar, evler, bahçeler ve odalarda gezinirken ve çay bahçelerinde, lokantalarda ve akşam yemeği sofrasında otururken, ona bakan Kemal'in duyduğu bağlılık duygusuna verilen addır. (OP, MM, 480); Genç kadının yüzünde, ellerinde âdeta sevinçle gezindi. (AHT, H, 109).*

gıcıklan- [gıcıklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

gıdıklan- [gıdıkla-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kızım gıdıklanıp, koklanıp yatırıldıktan, karımla birlikte Pazar Akşamı Sinema'ndaki öpüşleri ve cinayetleri seyrettikten, derken karım da yattıktan ve ben masamın üzerindeki kitaplara, meleklerle ve kâğıtlara şöyle bir çekidüzen verdikten sonra, hatıraların iyice koyulaşıp kıvama girmesini, yüreğim küt küt atarak bekledim. (OP, YH, 248).*

2. *gıdıklan-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *...kedi kılından fırça beni kâğıda yayarken sevinçten gıdıklanırım. (OP, BAK, 217).*

giyin- [giy-in-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *En iyi giyindiğinde bile kılıksız dururdu ama. (PK, AOS, 72); Formayı giyindim. (AN, YNYNY, 318); Uçsuz bucaksız Asya'nın o kadar zenginliği içinde, dünyanın en iyi giyinmiş milleti olduğumuz hâlde çırçıplak yaşıyoruz. (AHT, H, 252).*

gizlen- [gizle-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Gizlemek eyleminin yapılması. *İnsan gizlenecek şeyi gizlemez de gizlenmeyecek şeyi gizler mi? (PS, Y, 76); Divan şairlerinin "tecahül-ü arif" dediği bilmezlikten gelme oyununa başvuracak. Olmamış şeyler olmuş gibi, olmuş şeyler olmamış gibi anlatılacak. Bütün bunlar sökmese yazının boşluğu hayranlarının güzellik sandığı o tumturaklı cümlelerle gizlenecek. (OP, KK, 98).*

2. Dönüştü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini gizlemek. *Kaçakların kadınlar gibi kara çarşafı dolanarak İstanbul sokaklarında gezindikleri, gayrimüslimlerin evlerinde gizlendikleri ve bir Venedik gemisine binerek İstanbul'dan ayrıldıkları, kısa bir süre sonra öğrenilir.* (SA, KC, 15); *Kendimi İstanbul'un bir köşesinde, lekemi kimsenin bilmediği bir yere gizlenmiş sanıyordum.* (RNG, D, 65).

gocun- [gocun-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

göbeklen- [göbeklen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

göğüslen- [göğüslen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

gölgelen- [gölgelen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Güneş, Ilca tepelerinin arkasına inmiş, tepeler yavaş yavaş gölgelenmeye başlamıştı.* (RNG, DK, 61); *Yüz binlerce diri, onun gölgesinde gölgelenmekte.* (MCR, M, 706^a).

göllenen- [göllenen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Kirpiklerimin dibinde göllenen yaşlar, özgürlüklerine kavuşmanın sabırsızlığında.* (CT, YŞÇS, 288).

gönenen- [gönenen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

gönüllenen- [gönüllenen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

görevlenen- [görevle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

görgülenen- [görgülenen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

görünen- [gör-ün-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Çünkü işsizlik kapitalist cemiyetin problemlerinden biridir; kütle hâlinde bile olsa, ekonomiden başka cepeleri göze görünmez.* (PS, Y, 73); *Filhakika her pencerede birkaç baş görünüyordu.* (AHT, H, 117); *Gene de sokağın başında görünür görünmez tanıdım onu.* (PK, AOS, 101); *Hastanelerin yoksulluğuna ve düzensizliğine tanık olduğumuzda, doktora bir görünebilmek için sabahın erken saatinde üniversite hastanelerinin kapılarında kuyruk olan ihtiyaçların sefaletini gördüğümüzde...* (OP, MM, 477); *Bu ceketin içinde pek memnun görünüyor, yaşamaktan mahzûz nazarlarıyla yolun iki tarafına bakınıyordu.* (HZU, BYT, 93); *Bu kez, çantasını eline tutuştururken yanlışlık yapmamaya dikkat ederek, 'Haşmetli görünüyorsun, anne,' diyorum.* (PK, AOS, 4).

görüntülen- [görüntüle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gövdelen- [gövdelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

gözetlen- [gözetle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Suyu kapatıp da apartman dairesi birden sessizleştiğinde, buna gözetlenme duygusu da eklendi.* (MK, VDH, 213); *Gözetlendiği, orada olduğunun bilindiği, tehlikede olduğu duygusu.* (OP, KK, 386); *Nedime Hanım'ın da gözetlenmekte olabileceğini hiç aklına getirmeden kapının zilini güvenle çaldı.* (KT, EŞİ, 280).

gözlen- [gözle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aynı gece, kahve dönüşü marangoz Cemil Usta kendisine, gözlendiğini, bunun için polis merkezine gizli emir geldiğini, eve girip çıkanların yazılacağını haber verince, Kâmil Bey'in korkusu büsbütün arttı.* (KT, EŞİ, 222).

gruplan- [grupla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gururlan- [gururlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Yeni renkte, yeni lezzette bir üzüm cinsi bulduğum vakit yeni bir hayat icat etmiş gibi gururlanıyorum...* (RNG, DK, 6).

gübrelen- [gübrele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gücen- [gücen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

güçlen- [güçlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Öylesine güçlenir ki o çocuk, yüzyılın en büyük kalecilerinden biri olur.* (SA, AVD, 124).

gülün- [gül-ün-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kadın gözyaşlarının ıslattığı titrek dudaklarıyla oğlunu öperken, kulağına fısıldar: "Kardeşin öldü, gülünmez!"* (SA, KC, 135); *Bu tomruğa vurulmuş olduğu hâlde gülünecek bir şey!* (MCR, M, 473^a).

gümrüklen- [gümrükle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

gümüşlen- [gümüşle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

güneşlen- [güneşlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Tavla oynayan, kaldırıma çıkarılan iskemlelerde güneşlenen yaşlı insanların kurumuş dudaklarından, İstanbul'un sokak çeşmeleri gibi, Kâzım'ın türküsünün susuzluğumu dindirecek bir tek dizesi bile akmamıştı.* (SA, AVD, 179-180).

güvelen- [güvelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

güven- [güven-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

halelen- [halelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *O anda çevresinde olup biten her şey müzikle halelendi, onun güzelliğine büründü.* (MK, VDH, 59).

halkalan- [halkala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Halka ile sarılmak.

hâllen- [hâllen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Küpün bütün parçaları oynamakta, hâllenmektedir.* (MCR, M, 86^b).

hallolun- [hallol-**un**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aşka ait her mesele, yalnız onunla, onun içinde hallolunur.* (PS, Y, 144).

hamurlan- [hamurla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

hançerlen- [hançerle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Evinde, aşağılık bir orospu tarafından, ancak aşağılık orospularda bulunacak bir kıyıcılıkla hançerlenen büyük insansever Murat da böylece karısını çağırmış.* (KT, EŞİ, 337).

hararetlen- [hararetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Onların bu baş eğmelerinden öyle hararetlendim, gönlümden öyle bir ateş çıktı ki!* (MCR, M, 293^b).

harcan- [harca-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Üç dört misli fazla masraf edileceğine, bu para daha lüzumlu yerlere harcanabilir ve buraya, kendimize göre bir yol, temiz bir şose yeterdi.* (SA, YD, 11); *Yanya 'nın çiftliği, Yenice 'nin tütünü, Mısır 'ın pamuğu, hulâsa İslâm dünyasının yarısının istihsalı bu şehirde harcanırdı.* (AHT, H, 248).

hareketlen- [hareketlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bir anda, mum ışığında odayı bir renk kapladı; bir ışık, sanki bir sıcaklık ve şaşılacak bir canlılık; sanki bir anda her şey hareketlendi.* (OP, BAK, 242).

harelen- [harelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

harmanlan- [harmanla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

hasetlen- [hasetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

hasırlan- [hasırla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

hastalan- [hastalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Eğer Meral kendini öldürmek istemeseydi, bir ay veya on beş sene sonra hastalanabilirdi.* (PS, Y, 349); *Vakvak Rıza durup dururken hastalanmış, hastaneye kaldırılmıştı.* (RI, HS, 231-232).

haşlan- [haşlan-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Vehbi Efendinin beyni ise sanki haşlanmış, erimiş, büsbütün yok, büsbütün hiç olmuştu.* (RHK, MH, 64).

hatırlan- [hatırla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben yalnızca hikâyelerin hayallerle değil, kelimelerle hatırlandığımı unutmuyorum hiç.* (OP, BAK, 95); *Velhasıl, onlar geçmişin hatırlanmasında bize katılmadıklarına göre bizim geçmişin göz ardı edilmesinde onlara katılmamız bekleniyor.* (EŞ, BVP, 192).

havalan- [havalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *...Sayın Başkan ateş ettikten sonra havalanan bir martı gördünüz mü? diye sorması...* (ZL, SA, 53); *Halk, havalanmak için tüylerinden yelpazeler yapıyorlar.* (MCR, M, 510^b).

havlan- [havla-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

havuzlan- [havuzla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

haydalan- [haydala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Dehlenmek.

hayıflan- [hayıflan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Müşteri, para verip alır, sonra anlayınca eyvahlar olsun deyip hayıflanmaya, yüzüne vurmaya başlardı.* (MCR, M, 266^b).

hazırlan- [hazırla-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini hazırlamak. *Artık her şeyden ölüme hazırlanan biri gibi söz ediyor.* (OP, MM, 110); *Bundan böyle bana düşen vazife başımdan geçenlerin hepsini unutmak ve geri dönülme-yen büyük sefere hazırlanmaktır.* (YKK, HOŞ, 127).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu aşure kâsesi hiç hazırlanmamış ve hiç sunulmamış gibi davranacaklardı.* (EŞ, BVP, 351).

hedeflen- [hedefle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ne yazık ki yabancı şirketler hedeflenen meblağın altındaki şirketleri uğraşmaya değer görmüyorlar.* (CT, YŞÇS, 468).

- helecanlan- [helecanlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.
- helmelen- [helmelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Dün gece bir tencere kaynattılar; içindekiler güzelce pişti, helmelendi...* (MCR, M, 735^a).
- hesaplan- [hesapla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yumurtanın düzinesinin altı kuruştan hesaplandığı ilkokul aritmetik defteri...* (OP, KK, 52); *Yilda altmış gün çalışmadıkları hesaplanmış, 60000 lira tuttuğundan kabulüne imkân görülmemiştir.* (KT, EŞİ, 38).
- heveslen- [heveslen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bana göre bu tür insanlara bir de yeni ve gizemli buluşlarıyla nesnelere özünü değiştirmeye heveslenen ve karada denizde beşinci element avına çıkanları da katmalı.* (DE, DÖ, 139).
- heyecanlan- [heyecanlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Heyecanlanmak yok.* (PK, AOS, 17).
- hınçlan- [hınçlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *En sevdiklerine karşı nasıl böyle hınçlanabiliyordu?* (EŞ, BVP, 142).
- hırpalan- [hırpala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ömründe bu kadar, hiçbir yerde rahat görmemişti; vücudu yerlerde sürüklenmeden, hırpalanmadan Allah azığını veriyordu.* (RHK, MH, 23); *Üstat Osman'ın ve nakkaşlarının üzerine bu kadar emek döktüğü bu harika kitabın hırpalandığını, şehzadelerle oynaşan harem karılarının sayfaların orasına burasına çizgiler çektiğini, yazılar yazdığını görmek de gamlandırıyor bizi.* (OP, BAK, 310).
- hırslan- [hırslan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Oğlan bunu bir yenilgi saydığı için, müthiş hırslanarak dikildi...* (OK, EK, 20).
- hışımlan- [hışımlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.
- hızlan- [hızlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sonra, birden film hızlanıyor, saçmalıyor...* (OP, KK, 422).
- hiddetlen- [hiddetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Banu Teyze de kız kardeşinin tepkisine katıldı, ama o hiddetlenmekten ziyade kederlenmiş gibiydi.* (EŞ, BVP, 172); *Lâima, bazen masumane yeminlerle kendini müdafaa*

ediyor, bazen de hiddetleniyor, ağlıyordu. (RNG, DK, 173).

hislen- [hislen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

homurdan- [homurda-**n**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Başını iki taraf sallayıp homurdanıyordu.* (SFA, AVBY, 59); *Ben her zamanki gibi homurdanıyor, sağdan sola dönüyorum.* (SFA, AVBY, 28).

horlan- [horla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çalışmayan, işsiz insan sıfatıyla evde horlanmıyor, sokakta her rast geldiğime talihsizliğimin hesabını vermeğe mecbur olmuyordum.* (AHT, SAE, 225).

horozlan- [horozlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Ömer'in kazı işi bitirivermek için tepesinde horozlanmış, kanat indiriyordu.* (RHK, MH, 92); *"Senden emir almıyorum," diye karşılık verdi adam horozlanarak.* (MK, VDH, 168).

hortumlan- [hortumla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

hoşlan- [hoşlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Ne de olsa kadınlar birbirlerinin bıraktığı enkazlar üzerinde çalışmaktan hoşlanır.* (EŞ, BVP, 148); *Bilhassa saatçilik üzerine sohbetten çok hoşlanırdı.* (AHT, SAE, 31).

huy edin- [huy ed-**in**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Hala Hanım, zengin kocalarını kılıbıklaştıran bütün geçkin kadınlar gibi, sıralı sırasız, yerli yersiz dobra konuşmayı huy edinmişti.* (KT, EŞM, 144).

huylan- [huylan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Arkasından, avlu kapsının hemen oradan o musibet köpeklerin hayırsız, uğursuz havlaşmaları başlayınca huylandım.* (OP, BAK, 206); *İnek Şaban sinekten çok huylanırdı.* (RI, HS, 93).

huysuzlan- [huysuzlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Oğlan anasının sütsüz memesini çekiştiriyor, süt gelmediği için huysuzlanıyor, daha kuvvetle çekiştiriyor, arada viyaklıyordu.* (OK, EK, 88); *Bir de bu benim sıska oğlum nezle olunca huysuzlanır.* (KT, EŞİ, 440).

hüzünlen- [hüzünlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gecenin tekinsiz dinginliğinde elmayı kemirerek evde hayalet gibi dolaşmaya başladı;*

bilmediği bir sebepten ötürü hüzünlenmişti. (EŞ, BVP, 122).

ıkın- [ıkın-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir:

ıımızgan- [ıımızgan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ırgalan- [ırgala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ırgan- [ırga-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Sallanmak. (bk. CLAUSON 1972: 217^b).

ıısın- [ıısın-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 248^b; ERDAL 1991: 602), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Isınmış olacak, yakası kürklü pardösüsünü çıkardı.* (SFA, AVBY, 17); *Önce ısınıp esniyoruz ve yoğunlaşıyoruz.* (EŞ, BVP, 102).

ııslan- [ıısla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kısa, yeşil ve incecik yün hırkası, gitgide artan yağmurda ııslanmış, sahibine sıska bir kedi hâli vermişti.* (SA, YD, 89).

ııslıklan- [ııslıkla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ıısmarlan- [ıısmarla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nihayet, tam kıvamına gelince otomobil ıısmarlanır, Arife Hanım nereye gidileceğini bilmeden yola çıkılır...* (AHT, H, 13); *Biralarımız ıısmarlandı.* (OK, AY, 74).

ıışıklan- [ıışıklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gözün ıışıklanır, ayağın tutar, yürür...* (MCR, M, 205^b); *Oysa su güneşle birleştiği zaman ıışıklanır.* (İP, SK, 68).

ıışınlan- [ıışınla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Başımızın üzerinde inip kalkan kollar, kulaklarımıza dolan ürkütücü efektler, ortadaki cam kabine ıışınlanan uzaylı yaratığın camı kırmasıyla kararan ışıklar, şiddetli bir rüzgârın eşliğinde üstümüze yağan sular, bedenlerimize sürünen ne olduğunu kavrayamadığımız cisimler...* (CT, YSÇS, 298).

ııçlen- [ııçlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Ey kapı, kapı arayanlara açıl ki kabuklar ııçlensin, zahir ehli, hakikate erişsin!* (MCR, M, 112^b).

ıığnelen- [ıığnele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gençlik yıllarımda, bu ikisinin, ustayla çırağın yakınlığı, diğer nakkaşlar arasında aşırı kıskançlıkla ıığnelenirdi...* (OP, BAK, 423); *Atletin üzerine kartonu ıığnelenmiş görünce gülümsedi.* (RI, HS, 218).

iğren- [iğren-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. (bk. CLAUSON 1972: 914^b).

ikilen- [ikile-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ikirciklen- [ikirciklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ilaçlan- [ilaçla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Binanın toptan ilaçlanmasına karşı çıkan, üstelik kazananlara –tam da şu elimizdeki kedi yüzünden- duyduğu kızgınlık geçmemiştir.* (PK, AOS, 123).

ilen- [ilen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ilgilen- [ilgilen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. “Öyle ya da böyle,” diye kesmişti nutkunu arkadaşı, şehir tarihiyle pek ilgilenmemiştir. (EŞ, BVP, 106); *Coğrafya dersi dışında bir şeye alaka göstermemiş, coğrafya dersinde de topu topu bir-iki konudan ötesiyle ilgilenmemiştir.* (EŞ, BVP, 33).

iliklen- [ilikle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ilmiklen- [ilmikle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

iltihaplan- [iltihaplan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

imgelen- [imgele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

imren- [imren-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

imzalan- [imzala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İmzalanan anlaşmaya göre öğrenci kimliği gösteren yolculardan taşıma ücretinin yarısı alınacaktır.* (SA, AVD, 100); *Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes antlaşması imzalanmış.* (MKA, N, 29).

incelen- [incele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kimliği incelenirken Galip, altında Celâl'in cesedi yatan gazeteden yorgana baktı.* (OP, KK, 416); *Tüzük ve Bildirinin 1. maddeleri okunup incelensin.* (MKA, N, 78); *Bu şekilde yakalanan yerlilerin adil olarak köle yapıp yapılamayacağını anlamak için bu eylemler dikkatli bir şekilde incelenmelidir.* (BLC, KNYE, 82).

incin- [incin-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Kenan'la Nimet'e karşı birçok temiz, nazik hisleri incinmiş, kırılmıştı.* (RNG, DK, 69); *Gönül, “ben*

ondan incindim” dedikçe, gönlün bu asılsız ve ehemmiyetsiz nifakına gülmekteyim. (MCR, M, 54^a).

indirgen- [indirge-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Böylece Sibel’in gayretleriyle benim tuhafliğim, hüznüm ve onunla sevişememem, nişanlığımın evlilik öncesi bana bağlılık ve şefkatini sınavdan geçirdiği hafif bir acıya, bir süre sonra unutulacak sınırlı bir trajediye indirgeniyordu.* (OP, MM, 196).

ipliklen- [ipliklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

irdelen- [irdele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama üzerine kalemle notlar alınmış, önemli görülen yerlerin altı çizilmiş; her sözcük, her harf tek tek irdelenmiş.* (CT, YSCS, 49).

irinlen- [irinlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

islen- [islen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ispatlan- [ispatla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

ispiyonlan- [ispiyonla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

isteklen- [isteklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

isten- [iste-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Orada yalnız bir kamaşma, kendini tüketme isteniyordu.* (AHT, H, 150); *Sonunda evlenseler bile, bu yeni yuvayı kurmak için Adile Hanım’ın gayreti, yardımı istenmeliydi.* (AHT, H, 84); *Hayatı kendisi için istenen bir şey olmaktan çıkar.* (MCR, M, 289^a).

istiflen- [istifle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

işaretlen- [işaretle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir kenarda küçük bir parkın yeşiliyle, bir caminin minaresi, ortada Atatürk heykelinin küçük dörtgeniyle işaretlenmiş bir alan vardı.* (OP, KK, 106).

işen- [işe-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

işkillen- [işkillen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Niçin onun hilesinden şüphelenmedin, onun ahmakları aldatan sihirden niye işkillenmedin?* (MCR, M, 179^b); *Tulum Hayri’den işkillenmiş, kolunu ondan yana kaldırmıştı.* (RI, HS, 315).

işlen- [işle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Annemin elbiseye vereceği incilerin nasıl işleneceğini, Sibel ile ilk defa o akşam tartışmışlardı.* (OP, MM, 13); *Duruyor muydu Tanrı'nın belleğinde yaşanan acı, işlenen günah...* (EŞ, BVP, 318); *Tıpkı babasının kendisine öğrettiği o Hint şalı renkli, ağır, işlenmemiş mücevher parıltılı besteler gibi...* (AHT, H, 128).

iştahlan- [iştahlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Mustafa, bu vakayı duyunca hoş bir surette ferahladı, neşelendi Ebubekir'de bu hâli görünce söz söylemeye iştahlandı.* (MCR, M, 649^a).

itelen- [itele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

itiraf olun- [itiraf ol-un-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İtiraf olunmalıdır ki uçurumlara kendim tekarrüb ediyordum, fakat bu ne latif bir uçurumdu!* (HZU, BYT, 39).

itlen- [itlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ivedilen- [ivedilen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

izlen- [izle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İzlendiğini aklına her getirişinde, adımları kendiliğinden hızlanıyor, şehir ve bildik tanıdık işaretler ve nesnelere kaynaşan huzurlu bir köşeden, bilinmeyen tehlikeler ve gizlerle kaynaşan korkulu bir âleme dönüşüyordu.* (OP, KK, 323).

kabadayılan- [kabadayılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kabuklan- [kabuklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İki tarafın da acilen terk etmesi gereken kabuklanmış dogmaları var.* (EŞ, BVP, 271).

kabullen- [kabullen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Aniden kendine dair bir gerçeği kabullenmek durumunda kalmıştı: yaşını.* (EŞ, BVP, 20).

kaçın- [kaç-m-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Böyle duygusal ayrıntıları hatırlamaktan ne kadar kaçınsa da, Mustafa komşulara dağıtılmak üzere buzdolabının raflarına dizilmiş, onlarca cam aşure kâsesin görüntüsünü zihninden silemiyordu.* (EŞ, BVP, 298); *Daima sağlıklı, dengeli yer, her türlü aşırılıktan kaçınır.* (EŞ, BVP, 31); *Muhiddin yana kaçındı, tampon duvara çarpıp parçalandı.* (OK, EK, 64).

kadastrolan- [kadastrola-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kademelen- [kademele-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kâğıtlan- [kâğıtla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Camları kâğıtlarla kafes biçimi kâğıtlanmış küçük bir odaya girdik.* (OK, AY, 88).

kahırlan- [kahırlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kahpelen- [kahpelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kalafatlan- [kalafatla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kalaylan- [kalayla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir köpek tencereyi yaladı diye o tencerenin ya atılması ya kalaylanması gerektiği yalanını ancak kalaycılar çıkarabilir.* (OP, BAK, 21).

kalburlan- [kalburla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kalın- [kal-**m-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sarhoşluk ve oynaşma olmadıkça gebe kalınmaz.* (MCR, M, 672^a); *Yoksa bu küstahça davranışlara karşı bile valilik tarafından önlem almakta kararsız mı kalınıyor?* (MKA, N, 221).

kalıplan- [kalıpla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Preslere çinko levha getiren, kalıplanan karavanaları ambara götüren, depolardan tav ocaklarına maden kömürü taşıyan yardımcı çocuklardan yalnız ikisinin pantolonları uzundu, geriye kalanlar kısa pantolon giyiyorlardı.* (OK, EK, 74); *Bütün varlığını görünüşüne doldurup kendisi kayboluyormuş hissini veren bir hareketsizlik içinde kalıplanıyordu.* (PS, Y, 313).

kalkın- [kalk-**m-**] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. 1. Kendi kendini kaldırmak. *Hayretle kollarını kaldırdı; küçük vücudunu yükseltmek ister gibi ayaklarının ucunda kalkınarak...* (RNG, DK, 6). 2. Ekonomik olarak gelişmek, zenginleşmek.

kamçılan- [kamçıla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kanatlan- [kanatlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Pek az eser onun kadar ruhumuzdaki sonsuzluk iştiyakını, güneşe, aydınlatıcı ve yakıcı şeylere doğru kanatlanmayı verirdi.* (AHT, H, 150).

kancalan- [kancala-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kangallan- [kangalla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kanıklan- [kanıklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kanıtlan- [kanıtla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama senin yazdığın o parlak cümlelerin, o ince buluşların ve düşüncelerin yaratılmasında, tuhaf bir şekilde, ilk anda kanıtlanmayacak kadar karmaşık bir yolla, sanki benim de bir payım varmış gibi gelirdi bana.* (OP, KK, 363); *Bütün bu olaylar, Amerika konsey vekili tarafından birçok tanığın ifadeleri yardımıyla kanıtlanmıştır.* (BLC, KNYE, 93).

kanlan- [kanlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Esmer yüzüne bir bakır kırmızılığı çökmüş, kanlanmış gözlerinin altı çürümüştü.* (RNG, DK, 126); *İlle de şartsa, kabul; onun da elleri doğum yaptırırken kanlanıyordu.* (SA, KC, 40).

kapaklan- [kapakla-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Kapak takılmak.

2. *kapaklan-* fiili “ayağı takılıp yüzüstü düşmek; yelkenli tekne güçlü rüzgâr veya ansızın gelen sağanak etkisiyle devrilmek” anlamlarında (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1065^b) edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sen güzelce gidiyor, hiç kapaklanmıyorsun.* (MCR, M, 284^a); *Hepsini birden atlamaya kalkarsam, düşerim, kapaklanırım.* (PS, Y, 186).

kaplan- [kapa-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Okul o yıl erken kaplanmış.* (PK, AOS, 6); *Ümit ve teselli kapısı yirmi yaşında bu gence ilk defa olarak bu akşam kapandı; bu ilk felaket duygusunun önünde hissettiği şey acı bir şaşkınlıktı.* (YKK, KK, 129); *Bütün ümit kapılarım kaplanmıştı.* (RNG, D, 93).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Ne var ki Banu Teyze cevap vermek yerine mutfağa kapandı.* (EŞ, BVP, 201).

kapılan- [kapılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bir daha mümkünü yok, bir başka yere kapılanamazsın.* (KT, EŞİ, 178).

kaplan- [kapla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir gece yoluna devam ederken karşısına baştanbaşa vahşi sarmaşıklarla kaplanmış büyük bir duvar çıkıyor.* (RNG, DK, 87); *Ellemeye bayıldığım satenle kaplanmış koltuklar.* (PK, AOS, 1); *Etrafımı bulutlarla kaplanmış görüyordum.* (RNG, D, 28); *Kentin birçok yerinde kızak yapıldı; ama Uzunçarşı'nın kızakları hem boyalı olurdu, hem de oturma*

yerleri meşin kaplanırdı. (SA, KC, 100).

karalan- [karala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kiremitler önce tek tek çizilmiş, sonra sabırsızlıkla kırmızıya karalanmıştı. (OP, KK, 212); Mektup burada bitiyor, daha ötesinde okunmaz bir yazı ile karalanmış iki üç manasız kelime ile birkaç mürekkep damlasından başka bir şey görünmüyordu. (RNG, DK, 127).*

kardeşlen- [kardeşlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

karıncalan- [karıncalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bütün üstat nakkaşın ensesinin karıncalandığını, kol adalelerinin gerildiğini, parmaklarının ucunun kalemi aradığını sezdim. (OP, BAK, 149).*

karlan- [karlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

karşılan- [karşıla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kamyon şoförü Kadir İnanır, köylü kızı Türkan Şoray'ı kaçırmış olduğu için evde pek hoş karşılanmaz; üstelik karısı, annesinin evinde yoktur. (SA, KC, 26); Türk kültürüne girer girmez bu kelime öyle büyük bir coşkuyla karşılanmıştı ki memlekette mantar gibi stres hastası türemişti. (EŞ, BVP, 34).*

kasalan- [kasala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kasavetlen- [kasavetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kâselen- [kâsele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kasın- [kas-**m**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Nice kişiler vardır ki kasınır, böbürlenir... (MCR, M, 352^a).*

kastarlan- [kastarla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kaşağılan- [kaşağıla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kaşarlan- [kaşarlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. ...“Bir yardımım dokunabilir mi?” diyen genç doktorlar da vardı, beni fark etmediği için şakalar, kibarlıklar yaparak Füsün'a hafifçe asılan kaşarlanmış profesörler de... (OP, MM, 478).

kaşelen- [kaşele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kaşıklan- [kaşıkla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kaşın- [kaşı-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Koltukaltları güneşte tatlı tatlı gidişti, uzun uzun kaşındılar...* (OK, EK, 3); *Mısır'ı görünce sırtı kaşındı.* (MCR, M, 741^a).

katranlan- [katranlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Üstü katranlanıp nehir kıyısı olan kendi yatağına gönderilmiş saz sepetten çıkardığı bir çocuktu o.* (MK, VDH, 15).

katkılan- [katkılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

katlan- [katla-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Galip, Alâaddin'in siyasi dergileri eski bir Milliyet gazetesine sardığı, katlanmış gazetenin köşesindeki fotoğrafından Celâl'in kendisine baktığını o zaman fark etti.* (OP, KK, 69).

2. *katlan-* fiili “hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammül etmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1106^b) anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bu garip, çalışırkenkinden daha başka türlü refah havasına kaşının arasında derin bir çizgi ile katlanır.* (SFA, AVBY, 29); *Bütün bu azaba, bu işkenceye neden hiç ses çıkarmadan katlanırdım?* (YKK, HOŞ, 44); *Canım ağlamak istiyordu; bu bir hiçten, gülünç olmak tehlikesine katlanarak, bir facia çıkarmak istiyordum, evet bir faciaya ihtiyacım vardı; nasıl tabir edeyim, ağlamaya susamıştım.* (HZU, BYT, 45); *Fakat rica ederim; durup dururken ne hakla, ne salahiyetle benim ismimi, benim haysiyetimi, hiç haberim olmaksızın, yalnız kendi kendinize makul bulduğunuz bir zaruret veya bir sebep için yerden yere sürüklemek zahmetine katlandınız?* (YKK, KK, 109).

katranlan- [katranla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kavlan- [kavlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kavran- [kavra-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bazen de manası doğru dürüst kavranmayan bir yığın başıboş kelimeler, isimler, hatta rakamlar, birbirini takip ediyordu.* (AHT, SAE, 157).

kaygılan- [kaygılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Rüya dilini ağzının içine sokunca, her seferinde, karısının bir anda, bambaşka biri olduğunu düşünerek kaygılanırdı Galip.* (OP, KK, 143).

kaymaklan- [kaymaklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kaynaklan- [kaynaklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İlk başlarda ise, daha basit bir akıl yürütmeye, her şeyin eski telefon cihazından kaynaklandığını düşünmüştü: Hantal araç bütün gün çalmış, bütün gün kullanılmıştı çünkü.* (OP, KK, 30).

kazan- [kazan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kazıklan- [kazıkla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama kalp olduğumu fark etmeyip bana yüz yirmi akçe sayanlar, kazıklandıklarını anlar anlamaz, bir başkasını kazıklayıp benden kurtulana kadar, öfke, mutsuzluk ve sabırsızlık buhranları geçirerek dövünüyorlardı.* (OP, BAK, 123).

kazın- [kazı-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şimdiye kadar pek çok nüshasını elden geçirdiğimiz Nizami'nin Hüsrev ile Şirin'inin, Şirin'i tahtta gösterir resimli bir sayfasında saray duvarının üstünde taşa kazınmış bir yazıtı okudu.* (OP, BAK, 349); *İri, çarpık kafası yaz kış usturayla kazınmış Ali Osman'ın gözleri büyüdü.* (OK, EK, 138).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini kazır gibi kaşımak.

3. *kazın-* fiili “ her tarafı iyice temizlemek, varı yoğu, elindeki bütün parası alınmak veya çalınmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1124^a) anlamlarında ve *Midem kazındı.* (İnformant) anlatımında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

keçelen- [keçelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kederlen- [kederlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Banu Teyze de kız kardeşinin tepkisine katıldı ama o hiddetlenmekten ziyade kederlenmiş gibiydi.* (EŞ, BVP, 172).

kelepçelen- [kelepçele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sağ elim, 1 Numara'nın eline kelepçelenmişti.* (ZL, SA, 181).

kenetlen- [kenetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Kaldırımın ortasında kalakalmış, dişleri birbirine kenetlenmiş, elleri sıkı sıkı yumruklanmış bir çocuk.* (PK, AOS, 76).

kepeklen- [kepeklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kerkin- [kerkin-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

keseklen- [keseklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

keselen- [kesele-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir.

kesken- [kesken-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

keyiflen- [keyiflen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bazan, karısıyla, çocuklarıyla konuştukları şeyleri, masalarda sandalyelerde oturmuş şekillerini, bir an durup, film seyrederek gibi seyrederek, sözlerinin, hareketlerinin, tam böyle ailelerdeki gibi olduğunu fark ederek keyiflenirdi.* (OP, KK, 125).

kılın- [kıl-ın-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Namazı Laleli'de kılındı.* (AHT, SAE, 62); *Tekkeler yıkılmalı, temelleri yedi arşın kazılmalı, çıkan toprak denize dökülmeli ki ancak oralarda namaz kılınabilinsin.* (OP, BAK, 19); *Yüzlerin çoğu ortadan çizilen dik bir çizgiyle ikiye bölünmüş, böylece iki yarım yüzdeki harfler daha belirgin kılınmak istenmişti.* (OP, KK, 269).

kıllan- [kıllan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kımıldan- [kımıl-da-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bakınız, şunlara bakınız; sarışın, siyah ve beyaz yılanlar ki, etrafımızda, kıvrana kıvrana kımıldanıyorlar.* (YKK, KK, 185); *Garip idealizmleri, küçük aşâğılık duyguları ve onların yerini bir dalganın yerini bir başkasının alışı gibi dolduran silkinişleri, hulâsa en coşkunun heyecanla hiç kımıldanmaya imkân bırakmayacak bir yeis arasında gidiş gelişleri vardır.* (AHT, H, 156); *Önündeki kir ve çamur yığını bunu görünce biraz daha canlandı, almak için kımıldanan eli paraya kapandı, teşekkür etmeden hemen arkasındakine yaklaştı.* (AHT, H, 231).

kımlan- [kımlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kınalan- [kınala-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir.

kınan- [kına-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kınanmak acı olduğundan derhal kötü görünür.* (MCR, M, 56^a); *Cim harfine benzeyen kulak, aynaya benzeyen göz, mime benzeyen ağız, nasıl olur da yazan olmadan yazılır, meydana gelir a kınanmaya değer adam?* (MCR, M, 631^b).

kıpırdan- [kıpırda-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bir rüyada olduğu gibi derinden derine bu beklentinin bir yanılısama olduğunu seziyor, ama gene de birbirleriyle*

çelişen bu iki gerçek Galip'i hiç de rahatsız etmeden kafasının içinde kıpırdanıyordu. (OP, KK, 206); Yiyeceklerini yiyip içeceklerini içmiş ve şarkı söylemeye hazır müşteriler arasında heyecanlı bir kıpırdanma oldu. (EŞ, BVP, 262).

kırbaçlan- [kırbaçla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kırçılan- [kırçılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kırın- [kırın-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kırklan- [kırkla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kısın- [kısın-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kısırgan- [kısırgan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kısıtlan- [kısıtla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kıskan- [kıskan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kıvamlan- [kıvamlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kıvançlan- [kıvançlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kıvrın- [kıvrın-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Babamın ölümünü izleyen akla uzak günlerde, biri bitmeden biri başlayan her biri başka, daha gümbürtülü birer yıldırım gibi üstümüze düşen olaylar dizisi sırasında, anneme somut bir yardımım dokunsun diye kıvranıyorum. (PK, AOS, 9).*

kıvrımlan- [kıvrımlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kıyaslan- [kıyasla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Geçmişle kıyaslandığında gördüğüm soğuk, tatsız ve sevimsiz bir görüntüydü. (OP, KK, 198); Tarihin hiçbir dönemiyle kıyaslanmayacak korkunç savaşlar yapıldı. (BLC, KNYE, 49).*

kıymetlen- [kıymetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Fakat bununla arpanın da altın gibi kıymetlenmesi icap etmez. (MCR, M, 91^a).*

kibirilen- [kibirilen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Neyine kibirilenir acaba? (SA, YD, 25); Şimdi de cins bir horoz gibi lokantanın dibinde kendi kendine kibirleniyordu. (AHT, H, 179).*

kifaflan- [kifaflan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kilitlen- [kilitle-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ondan sonraki yirmi beş yıl hazineye kilitlenen bu kitaptan söz ettik.* (OP, BAK, 365).

2. *kilitlen-* fiili “fiziksel, ruhsal vb. sebeplerle hareket edemez, kıpırdayamaz duruma gelmek; odaklanmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1181^a) anlamlarında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Senin fena mana vermenden korkarak büsbütün kilitleneceğim.* (PS, Y, 195); *Oturup konuşurken gözleri gelişigüzel rafları dolaştı ta ki bir çay takımına kilitlenene kadar.* (EŞ, BVP, 17).

kinlen- [kinlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sakin, bu sözümden babama karşı bir kötöleme veya bir kinlenme manası çıkarmayın.* (YKK, HOŞ, 36).

kiralın- [kiralın-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ayrıca belki konuk falan da çağırırım, bütün yaz sıkıntıdan patlarım yalnız, diyerek iki evin birden kiralınmasında diretmişti.* (PK, AOS, 114).

kireçlen- [kireçlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kirlen- [kirlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *O, bana, ağır bir kazaya uğrayıp her tarafı sakat olmuş veyahut bir batağa düşmüş de hiç temizlenmeyecek derecede kirlenmiş gibi geliyordu.* (YKK, HOŞ, 19); *Meral “Onun sevgisinde kirlenmiyorum” diyecekti, hemen cümlesini değiştirdi.* (PS, Y, 257).

klorlan- [klorlan-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

koçlan- [koçlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kokorozlan- [kokorozlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kokozlan- [kokozlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kokulan- [kokulan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kolalan- [kolalan-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kolaylan- [kolaylan-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kollan- [kollan-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kolonyalan- [kolonyalan-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Buna mukabil ikimiz de bol*

miktarda kolonyalandık. (AHT, SAE, 103).

koltuklan- [koltukla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kon- [ko-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Komak eyleminin yapılması, komak işine konu olmak. *Ben rıhtımda bekliyordum, balkondan atınla seccade katlandı, katlandı, oraya, ortaya kondu...* (HZU, BYT, 48); *Çay aynı dakikada kaynıyor, küçüğün sefertasına konacak ekmeğin kokusu yatakta burnuna geliyordu.* (SFA, AVBY, 28); *Çocuk Esirgeme Kurumu'nun düzenlediği ilk oyun 1938'de, Şehir Tiyatrosu oyuncularından tarafından sahneye konur.* (SA, KC, 119).

kon- [kon-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Hayırsız adanın kıyılarına uçup kayboluyor, geri dönüyor, süt liman denize konuyordu.* (SFA, AVBY, 39); *Kuş onun kafasından benim kafama, benim kafamdan onun kafasına konup duruyordu.* (SFA, AVBY, 95).

konumlan- [konumla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

konuslan- [konuşla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Efendiler, Büyük Millet Meclisi açıldığı zaman Trakya'da 1. Kolordunun konuşlanma durumu şöyleydi...* (MKA, N, 400).

kopçalan- [kopçala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kopyalan- [kopyala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

korlan- [korlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

korun- [koru-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini korumak. *Terbiyeli ve şefkatli bir erkek sesi ahırlarımızdaki tarla farelerinden korunmak için alınacak önlemlerden söz ediyordu.* (OP, KK, 193); *Düş kırıklıklarından korundum.* (PK, AOS, 25).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. Koruma işine konu olmak. *Ülke bütünlüğümüzün korunması için, ulusal tepkilerin daha canlı olarak gösterilmesi ve sürdürülmesi gerekir.* (MKA, N, 45). *Efendiler, Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin kuruluş niteliğini bildiğimiz hâlde korunmasına ve olabildiğince desteklenmesine neden gerek görüldüğünü bir parçacık anlatmıştım.* (MKA, N, 229).

kostaklan- [kostaklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kovalan- [kovala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Fakat birden aklımı toplayıp da bunun manasını sezer sezmez canımın sıkıntısı bir isyan hâlini alacağı yerde tatlı bir heyecana, bir kovalanıştan kaçma, bir tasalluttan korunma heyecanına –nasıl söyleyeyim bilmem ki- bir nevi kadın şuhluğuna inkılâp ediverdi ve içim gıcıklanır oldu.* (YKK, HOŞ, 25).

kökenlen- [kökenlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

köklen- [köklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

köpeklen- [köpeklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

köprülen- [köprülen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

köpüklen- [köpüklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

körülen- [körülen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

körüklen- [körükle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Efendiler, kimi basında da bu tutkular şaşılacak bir biçimde ateşli olarak candan körükleniyordu.* (MKA, N, 571).

kösteklen- [köstekle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kötülen- [kötüle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Levent'in annesinin kötülendiğini duymaması için sesini alçaltmayı dahi akıl edememişti.* (EŞ, BVP, 151).

kristallen- [kristallen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kucaklan- [kucakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kadınlar kabaca kucaklanıyor, şapırtıyla öpülüyor, örseleniyor, buruşturuluyordu.* (OK, AY, 75).

kullan- [kullan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kundaklan- [kundakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu sefer altın tepsi belediye reisi ile onun arasında gidip gelmeğe başladı ve nihayet kundaklanmış bir çocuk gibi Halit Bey'in birdenbire açtığı kolları arasında kaldı.* (AHT, SAE, 266).

kurcalan- [kurcala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir kapı kilidi kurcalandı.* (OP, MM, 527); *Bununla birlikte, güdümden söz etmeden önce de zihinlerin kurcalanmasına neden olan bu raporda, bu deyimde ne gözle bakıldığını anlamak gerekir.* (MKA, N, 109-110).

kurgulan- [kurgula-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...bu odayı kendisinin hayal edemediği harika hikâyelerin ve hayatlarının kurgulandığı kâğıtlar ve düşlerle dolu bir Binbir Gece odası olarak düşlediğini...* (OP, KK, 93); *Dördümüzün birden yer alacağı, önceden kurgulanmış, yapay bir film senaryosu...* (CT, YŞÇS, 31).

kurşunlan- [kurşunla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *1977 Mart'ında televizyonun kapanış haberlerinde bombalanan siyasi toplantıların, kahvehanelerin, kurşunlanan muhalif siyasetçilerin sürekli gösterildiği gecelerden birinde, çok geç bir saatte (utancımдан saate bakamıyordum artık) eve gelen Feridun'un benim hâlâ oturduğumu görünce yüzünde beliren ifadeyi unutamam hiç.* (OP, MM, 350).

kurtlan- [kurtlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Yediğinin artığından dişlerinin arasında kalanlar kurtlanır, dişlerinin çevresinde kurtlar peydahlanır.* (MCR, M, 736^b).

kurtulun- [kurtul-**un**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yalnızlıktan başka nasıl kurtulunur? (SFA, AVBY, 22); Sağda, solda yüzlerce yol, yüzlerce kaçıp kurtulunacak yer vardır...* (MCR, M, 348^b).

kurulan- [kurula-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini kurulamak. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir. Kurulamak eyleminin yapılması, kurulama işine konu olmak. *Oysa 1930'lu yıllarda, Almanya'da yapılan örnekleri arasında yıkanan, kurulanan, çizmesini boyayan, akordeon çalan, telgraf direğine tırmanan oyuncak askerler de vardır.* (SA, KC, 76).

kurumlan- [kurumlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *...kenar mahalle falcıları gibi kurum kurum kurumlanarak olayların Şeyh Galip'in, Hüsn-ü Aşk'ına da pek zorlanmadan pekâlâ oturtulabileceğini bile söylemişti.* (OP, KK, 430-431).

kuşaklan- [kuşakla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kışın, palto kumaşından yapılmışa benzeyen kalın, uzun kloş etekli, belden sıkıca kuşaklanmış, içinden kalkık yakalı ve uzun kollu kazağın görüldüğü sabahlıklar.* (PK, AOS, 142).

kuşan- [kuşa-**n**-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Rüstemlerin silahını bile kuşansan ehli olmadıktan sonra canından olursun.* (MCR, M, 211^a);

Ben korkup ayağımı geri çekmem diye ilimden, hikmetten silahlar kuşanırsın. (MCR, M, 362^b).

kuşkulan- [kuşkulan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Beyhan Hanım'ın ruh rahatsızlığının sorumlusu -ya da sorumlularından biri- olarak Pertev Bey'den kuşkulanmak hiç aklıma gelmemişti o sıralar. (PK, AOS, 143).*

kutlan- [kutla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu iki dikkat ve keşifle bir zamanlar parlak şekilde kutlanan saat bayramlarımızın ağırlık merkezi bir hamlede teşekkül etmiş oldu. (AHT, SAE, 8).*

kutulan- [kutula-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

kuvvetlen- [kuvvetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gitgide daha kuvvetlenen keskin bir gübre kokusu beni daha çok buraya yaklaştırdı. (SA, YD, 8); Birbirini izleyen ve kanlı, öldürücü durumlar gösteren iç kargaşalar karşısında, bu bildirdiğim düşünce ve eğilim kuvvetlendi. (MKA, N, 383).*

küçümsen- [küçümse-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Fakat vehme gelen hayaller de küçümsenecek şeyler değildir. (MCR, M, 571^a); Gece gururum kırılmış, alay edilmiş, hatta küçümsenmişim. (OP, MM, 270).*

küflen- [küflen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Kapalı dura dura küflenmiş... (RNG, DK, 240); Masalar, iskemleler, evrak dolapları, pencerelerin tozlu, kırık camları, hokkalar, kalemler, tuncu küflenmiş divitler her şey birbirine uyuyordu. (KT, EŞİ, 117).*

kükürtlen- [kükürtle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

külçelen- [külçele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Altın yosunlar billür dalga kıvrımları, kenarlarda büyük ve sırrına erilmez hakikatler gibi külçelenmiş gölgeler, karanlığın derinleştiği uçurumlar ve aydınlık dereleri ile bütün manzara daimî oluş hâlinde idi. (AHT, H, 181).*

küllen- [küllen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Çünkü ateşin sönmemiştir, küllenmiştir. (MCR, M, 336^b); Anneannemden ayrılmanın acısı küllenmişti, unutulmuştu belki de. (PK, AOS, 57).*

kültürlen- [kültürlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kümbetlen- [kümbetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

kümelen- [kümele-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Kümelemek eyleminin yapılması. *Kalem Şakir, masanın ortasında kümelenmiş tuzluklardan birini aldı.* (RI, HS, 195).

2. *kümelen-* fiili “bir yere toplanmak, yığılmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1283^b) anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Mor, kırmızı, erguvanî, pembe, yeşil, kümelendikleri sırtlardan insanın derisine hücum ediyorlardı.* (AHT, H, 123); *Bu son depremin, yemekhanedekilerden çok daha şiddetli olduğunu konuşuyorlardı kümelenen arkadaşlar.* (RI, HS, 188).

kürelen- [kürele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

küşümlen- [küşümlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

lanetlen- [lanetle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şehzade Osman Celalettin Efendi, bu topraklarda, bu lanetlenmiş topraklarda, insanın kendisinin olabilmesinin en önemli sorun olduğunu, bu sorun gereğince çözülmedikçe, hepimizin yıkıntıya, yenilgiye, köleliğe mahkûm olduğumuzu bilirdi.* (OP, KK, 396).

lehimlen- [lehimle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sonra omuzlarını silkti ve beni çok muazzep eden hafif bir gülümseme ile –çünkü hakikaten bu büyük adama gerçekten ısınmıştım, bağlanmıştım, lehimlenmiştim, kaynamıştım, ne dersiniz deyiniz... (AHT, SAE, 209).*

lekelen- [lekele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Başlarını hiç kaldırmamacasına saatlerce baktıkları için bazen gözlerinden damlayan kan damlalarıyla lekelenen bu resmin âlemi ve manası, kahraman üstatların yavaş yavaş gözleri de bulanıklaşarak kör olmaya doğru gittiği için tatlı bir yumuşaklık içersinde, kendi içinde yaşadıkları kötülüğün yerini alırdı! (OP, BAK, 372).*

lezzetlen- [lezzetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gül gibi gülbeşekere karışmış, o lezzetle lezzetlenmişler.* (MCR, M, 72^a).

lığlan- [lığlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

liflen- [lifle-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Lifle ovulmak. 2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini lifle ovmak. 3. “lif oluşmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005:

1308^a) anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

macunlan- [macunla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

mağrurlan- [mağrurlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

makaslan- [makasla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hayal Hayati devletçe sakıncalı bulunan sahnelerin sansürlenerek makaslanmasının, “aslında gene iyi” olduğunu da bize böyle açıklamıştı.* (OP, MM, 369).

mallan- [mallan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

maltlan- [maltla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

mandallan- [mandalla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...*vitrine mandallanmış renkli magazin ve spor dergileri, kutular içindeki bebekler arasından Galip, arada bir Alâaddin'in eğilip kalkan gövdesini ve başını fark ediyordu.* (OP, KK, 386).

marazlan- [marazlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Yanaşma ikide birde, “Acaba marazlandı mı ki?” diye söyleniyordu.* (RHK, MH, 52).

markalan- [markala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

maskaralan- [maskarala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

maskelen- [maskele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

maşalan- [maşala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

mayalan- [mayalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Karanlıkta iyi mayalanmış bir hamur gibi, su gibi, rüzgâr gibi yavaş yavaş kabarıyor, büyüyor, etrafı kaplıyordu.* (AHT, SAE, 122); *Şarapla dolu koca küpler, onun dudaklarındaki şaraptan mayalanmıştır.* (MCR, M, 568^a).

mayınlan- [mayınla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

melezlen- [melezle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

menevişlen- [menevişlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Avluda çemberlerinden ayrılmış fiçiler, gaz tenekeleri, üzerinde yeni kesilmiş karpuz kabukları ısınan gübre yığınları vardı; köşedeki maden kömürlerine yansıyan güneş, kaldırımlarda menevişleniyor, sineklerin, ince zar kanatlarını göstermeyen parlak bir ışıkla kayarak tâ aşağıya, ovaya doluyordu.* (RHK, MH, 130).

meraklan- [meraklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İstanbul'da değil de dünyanın öbür ucundaki Arap şehirlerinden birine geçici olarak yerleşmişim de şehir nasıl bir yerdir diye meraklanıyormuşum gibi sokaklara çıktım, uzun uzun, doya doya yürüdüm.* (OP, BAK, 14).

merkezlen- [merkezle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

mevzilen- [mevzile-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

meyvelen- [meyvelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

mıhlan- [mıhla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bütün cihan, gece içinde kalmış, karanlıkta mıhlanmış, güneşi ve gündüzü bekleyip durmakta.* (MCR, M, 75^b); *Onları görünce olduğu yere mıhlanmış gibi kaldı.* (SA, KY, 126).

mıknatıslan- [mıknatıslan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

mıncıklan- [mıncıkla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

mırıldan- [mırıl-da-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *...mutluluğun çok basit ve herkesin bilmesi gereken reçetesini keşfedip kendi kendime mırıldandığımı da hatırlıyorum: Mutluluk, insanın sevdiği kişiye yakın olmasıdır yalnızca.* (OP, MM, 283); *...Yesin, içsin, işe gitmesin, keserim domuzu!" diye ara sıra mırıldanıyordu.* (RHK, MH, 52).

mırlan- [mırla-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

mızıklan- [mızıkla-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

mızıldan- [mızıl-da-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *"Tarçın olsa daha iyi olurdu," diye mızıldandı Banu birden.* (EŞ, BVP, 43).

mızımızlan- [mızımızla-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Ayşe "Nerede Sabriye teyzemin evi? Göstersenize anneciğim!" diye mızımızlanırken Nermin sekiz yıldır görmediği İstanbul'a bir zaman baktı.* (KT, EŞİ, 29).

mikroplan- [mikroplan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

millen- [millen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

mimlen- [mimle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

morfinlen- [morfinle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

mumlan- [mumla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

mumyalan- [mumyala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her ikisi de kendi içlerinde bu saadetin bir nevi durgunluk içinde mumyalanmağı andırdığını müphem surette duyuyorlardı.* (AHT, H, 210).

muştulan- [muştula-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Müjdelenmek. *Hiç keder, muştulanma nişanesi olur mu?* (MCR, M, 433^b).

mutlan- [mutlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

mutlulan- [mutlulan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

mühürlen- [mühürle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hazinedarbaşı kapının üzerimize kilitlenip mühürleneceğini, akşam namazından sonra, burada hazır bulunan ağaların kalabalığı ve tanıklığında mührün yine yırtılıp açılacağını...* (OP, BAK, 343); *Şişe ağzına kadar doldurulmuş, ağzı Kalem Şakir'in hünerli elleriyle eskisinden daha düzgün mühürlenmişti bile...* (RI, HS, 47).

müjdelen- [müjdele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

mürekkeplen- [mürekkeple-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

nafakalan- [nafakala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

naftalinlen- [naftalinle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

nakışlan- [nakışla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama aceleyle nakışlanmış ucuz kitaplarda, ressamın dikkatsizliği yüzünden kadınların gözleri yere, hatta resmin içinde başka bir şeye, ne bileyim bir kadehe ya da sevgiliye bakmaz da doğrudan okuyucuya bakar.* (OP, BAK, 54).

nallan- [nalla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

nasırlan- [nasırlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

nasiplen- [nasiplen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bilgileri hıfzeden levh, bir Levh-i Mahfuz olur; aklı ruhtan nasiplenir.* (MCR, M, 33^b).

nazlan- [nazlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Öyle bir yüzün yoksa kötü huyun etrafında dönüp dolaşma, nazlanma!* (MCR, M, 57^b); *Güdüük öyle Tulum gibi nazlanmadı, hemen kalktı, çıktı ortaya...* (RI, HS, 102); *Fakat bir*

küçük çocuk gibi sevmeye, acınmaya, nazlanmaya muhtaç, zayıf bir yaratılışım vardı. (RNG, DK, 260).

nefeslen- [nefeslen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sirkeci caddesi kalabalıktı, çok bayağı idi, mangallarını yol ortasına koyup midye tavası, ateş balığı pişiren bakkal dükkânları yanında kahve içenler, gramofon dinleyerek nefesleniyor, ferahlıyorlardı.* (RHK, MH, 115).

nemalan- [nemalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

nemlen- [nemlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gözlerinin nemlendiğini gördük, sesinin titrediğini duyduk.* (ZL, SA, 43).

neşelen- [neşelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Az çok neşelenir, herkes gibi yaşardı; fakat uzviyetini hatırlayana kadar.* (AHT, H, 156); *Onu anladığımı hissettiği için, gittikçe neşeleniyor ve daha çok açılıyordu.* (JWG, GWA, 27).

neticelen- [neticelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Tohum toprak içinde gizlenince, onun gizlenmesi bahçenin yeşillenmesi ile neticelenir.* (MCR, M, 7^b).

nihayetlen- [nihayetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

nikâhlan- [nikâhlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bana kalsaydı, Şeküre ile kimseciklere duyurmadan, düğün yapmadan gizlice nikâhlanır, onun kocası olur ve evliliği ondan sonra savunurum.* (OP, BAK, 233).

nişanlan- [nişanla-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ellerindeki sigaraları, uçları alnıma nişanlanmış birer kızıl namlu gibi tutuyor, kışkırtıcı bir şekilde gülümsüyorlardı.* (OP, YH, 98).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Nişan takınmak. *Ertesi sene tatil aylarında İzmir'e döndüğü zaman Leylâ'yı da dayısının oğlu Cemil'le nişanlanmış buldu.* (RNG, DK, 36); *Prences Cavidan'la Kenan, operanın ilk oynandığı gece nişanlanmışlardı.* (RNG, DK, 85); *Yakında nişanlanacağım Sibel ile Valikonağı Caddesi'nde serin bahar akşamının tadını çıkararak yürürken, hafifçe sarhoştuk ve çok mutluyduk.* (OP, MM, 13).

nişastalan- [nişastalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

nitelen- [nitele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sanırım o tarihlerde bütün kadınların vazgeçilmez iç giysilerinden biriydi kimi kez 'korse' kimi kez de –hiç anlam veremediğim bir adla- yokluğu 'skandal' olarak nitelenen bu sert, kemikliymiş gibi duran lastik nesne.* (PK, AOS, 68).

niyetlen- [niyetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Onlar, azıcık yürüyüp bu işe niyetlenir niyetlenmez asa titremeye başladı.* (MCR, M, 268^b); *O cana canlar katan, o sevgisini gittikçe artıran güzelle buluşmaya niyetlendi.* (MCR, M, 609^a).

nodullan- [nodulla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O çözü yalnız olarak aşıncaya kadar kaç sopa fazla yer, kaç kere fazla nodullanır.* (MCR, M, 636^a).

noktalan- [nuktala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

numaralan- [numarala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

nurlan- [nurlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Ey Simak burcundan denizin dibindeki balığa kadar her şey, kendisinden nurlanmış olan!* (MCR, M, 19^b); *Gelenler birbiri arkasına birçok nutuklar verdiler, atılan dev adımlardan, köylerin nurlanmasından bahsettiler ve alkışlandılar.* (SA, YD, 75).

odaklan- [odakla-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Geçmişinde travmalar olanlar için hayal gücü olsa olsa zehirli bir iksirdi; farkında bile olmadan kanına girer, bünyeni altüst eder, tam gaz geleceğe ve hayatta kalmaya odaklanmanı engellerdi.* (EŞ, BVP, 110). 2. Edilgen çatı kelime şeklidir.

oğullan- [oğullan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

oklan- [okla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

oksijenlen- [oksijenlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

oksitlen- [oksitlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

okşan- [okşa-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kedi yavruları gibi sevmek, okşanmak ihtiyacını hissediyor...* (RNG, DK, 110).

okun- [ok-**un**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...en sevdiği yazar Kundera'nın iki kitabı: Yaşam Başka Yerde ve Gülünesi Aşklar –bazısı yeni, bazısı seneler önce*

okunmuş; ama şimdi tekrar okunacak romanlar. (EŞ, BVP, 109); *Bir eserin, hayatımızın filan veya felan zamanında okunmuş olması ne kadar mühimdir!* (HZU, BYT, 101); *İslanınca mektup okunmaz hâle mi gelecek?* (PK, AOS, 58).

omuzlan- [omuzla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hâlbuki kapı omuzlanıyordu adeta...* (OK, EK, 10).

onan- [ona-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bizim için yağmur ne bereket demek ne de ıslaklık. Ne arınırsınız onunla ne onanırsınız.* (EŞ, BVP, 10); *Halk hükümeti konusunda beni uygun bulamadığından Celâlettin Arif ve Hüseyin Avni Beylerle yazışma yapılarak işin daha önceden düzenlendiğini ve onandığını sanıyorum.* (MKA, N, 393).

onaylan- [onayla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Mektubu okurken, susmamın hoşuna gittiğini, bunun Kara'nın mektubuna verdiği özel önemin benim tarafımdan da onaylanması olarak gördüğünü hissettim.* (OP, BAK, 101).

onurlan- [onurlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

orantılan- [orantıla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

otlan- [otla-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

2. *otlan-* fiili “para ve emek harcamadan başkalarının sırtından geçinmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1518^b) anlamında çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan dönüşlü çatı kelime şekli sayılamaz. *Öbür sınıfların arasına karışıyor, onlardan otlanamayacağı için de borç harç, sigarayı parayla alıyordu.* (RI, HS, 376).

ovalan- [ovalan-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir.

Gelgelelim öyle zamanlar vardı ki zihni yeni ovalanmış Venedik kristalleri gibi berraklaştığından hasta olduğuna inanmak güçleşiyordu. (EŞ, BVP, 138).

ovun- [ov-un-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

oyalan- [oyala-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Nuran'ın vaat ettiği saate kadar çalışmak, bir şeylerle oyalanmak kabildi.* (AHT, H, 308); *O akşam eve dönmeden evvel Yervant oyalanabildiği kadar oyalandı.* (EŞ, BVP, 245); *Zıtlıkların kavuştuğu noktadan uzakta, görünüşler plânında eğlenir ve oyalanır.* (PS, Y,

107); *Aslına bakılırsa, yenilmiş ve ateşkes antlaşması imzalamış olan Osmanlı Devleti, bu ilkelerin gönül okşayıcı serap görünümüyle bir zaman oyalandı.* (MKA, N, 299).

oylan- [oyla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

oynan- [oyna-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu salonun ötekilerden farkı yalnızca, oyunun dokuz değil, on kukayla oynanmasıdır.* (SA, KC, 64-65); *Operanız Avrupa'da oynanmış.* (RNG, DK, 90).

öbeklen- [öbeklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Eskiden beyaz kuşlarla tıklım tıklım dolu olan uzun kıyı, şimdi yer yer öbeklenmiş az sayıda martıyla pek hüznü görünüyordu.* (ZL, SA, 154).

öçlen- [öçlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

öden- [öde-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Altmış lira, ödenmez bir borç sayılmaz!* (KT, EŞM, 170); *Bankalardan borç alınmış, bilmem kaç senede ödenecekmış.* (SA, YD, 11); *Nitekim düğünümüzün hemen bütün masrafları Ceybi Hümayûn'dan ödenmemiş miydi?* (YKK, HOŞ, 45).

ödünçlen- [ödünçle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

öfkelen- [öfkelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Yumuşamaktan mı, daha fazla öfkelenmekten mi çekiniyordu?* (PS, Y, 286).

öğren- [öğren-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Çünkü olayları yaşayarak öğrenmenin önünde iki büyük engel vardır, ilki zihne bir sis perdesi çeken utanç, ikincisi, tehlikeli olduğu açıkça görünen olayların üstüne gitmekten alıkoyan korku.* (DE, DÖ, 101).

öğütlen- [öğütle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu telgrafın sonunda: "Bizim, barış yapılıncaya kadar İstanbul'a ayak basmamız ve milletvekili olmamamız" öğütleniyordu.* (MKA, N, 231).

ölçün- [ölç-**ün**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

ölün- [öl-**ün**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yaşamadan ölünür mü? (PK, AOS, 38); Nermin ölmüş olsaydı da onu böyle dipdiri, siyah ipek çarşafının içinde, tapılacak kadar güzel, merhametten ölünecek kadar kederli görseydi, gene bu kadar*

şaşırmazdı. (KT, EŞİ, 382).

önemsen- [önemse-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İşin püf noktası, resmin kalbinde yer almayan, önemsenmeyen ve hızla çizilen ve hep tekrarlanan ayrıntılar bulmaktır.* (OP, BAK, 292); *Müslüman olmayan halka, siyasi egemenliğimizi ve toplumsal dengemizi bozacak nitelikte ayrıcalıklar verilmesinin kabul edilemeyeceğini belirten bölüm, önemsenerek görüldü.* (MKA, N, 213).

önlen- [önle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Merak etmeyin, kolaylıkla önlenecek bir şey...* (AHT, SAE, 107); *Üzüntüler önlenemiyor.* (MKA, N, 45); *Bereket Ayhan ağırdan aldı da kavga önlendi.* (RI, HS, 459).

örgütlen- [örgütle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Martuların çok akıllı ve örgütlenebilen bir tür olduğunu okumuştuk; ama bir kısmının kiremit karma, bir kısmının insanlara saldırma işine ayrıldığını, bazı martuların ise birer kamikaze gibi intihar saldırısı yapma görevini üstlendiğini anlayınca gördüklerimize, duyduklarımıza inanamaz hâle geldik.* (ZL, SA, 112).

örneklen- [örnekle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

örselen- [örsele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ruhu bedeninde, çıplak, örselenmiş bedeninde tir tir titriyordu.* (MK, VDH, 163-164); *Kadınlar kabaca kucaklanıyor, şapırtıyla öpülüyor, örseleniyor, buruşturuluyordu.* (OK, AY, 75).

örtün- [ört-ün-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Çok örtünmesi... ben çocukluğunda hep ona nasihat ederdim, Mümtaz çok örtünme... çok örtünenler çok hülya kurarlar; -Mümtaz, bir günde ömrünü kaç defa yaşarsın? (AHT, H, 240); Şu battaniyeler örtünmüş kadın mı? (AN, YNYNY, 261).*

örümceklen- [örümceklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ötelen- [ötele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

övün- [öv-ün-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *O, daha on yaşındayken ölüp kendilerine hiçbir şey bırakmayan müstantik babasıyla övünürdü.* (OK, EK, 113).

özen- [özen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir (bk. NİŞANYAN 2002: 338).

özetlen- [özetle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Araba İstanbul dışına çıkar çıkmaz,*

Fusun için yıllardır çektiğim bütün çile, bir solukta özetlenebilecek tatlı bir aşk hikâyesine dönüşmüştü. (OP, MM, 519); Diğer bütün yok etme şekilleri –çok çeşitliydi- bu iki iğrenç zorba yönetime dayanır, onda özetlenirler. (BLC, KNYE, 24).

özlen- [özle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nihayet özlenen gün gelip çattı ve beyaz vapur ufukta belirdi. (ZL, SA, 128).*

özümlen- [özümle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

özümсен- [özümse-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

pahalan- [pahalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

paketlen- [paketle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ancak içeri girdiğinde fark edebildi paketlenmiş tarçın çubuklarını Kapalı Çarşı'da unuttuğunu. (EŞ, BVP, 17); Arka sokağa açılan geniş bir avlu kapısından paketlenmiş dergiler, kitaplarla dolu kamyonetler çıkıyordu. (KT, EŞİ, 159).*

paklan- [pakla-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Nereden anlıyoruz temiz yaratılışlı olduğunu? Çünkü su ile paklanıyoruz. (İP, SK, 47).*

palazlan- [palazlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Çocuk kümesin kapısını açtı, biraz palazlanmış iki martı yavrusunu eline aldı, kümesin kapısını özenle kapadı ve biz yine yola koyulduk. (ZL, SA, 152-153); Kendi çöplüğünde herkes palazlanır. (CT, YSÇS, 263).*

pamuklan- [pamuklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

paralan- [parala-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ayşe elbiselerini paraladı. Elbiseleri paralandı. (Ayşe tarafından) (İnformant); Her ailede vardır böyle nesnelere; kim bilir ne vakit alınmış, kullanıla kullanıla paralanmış; ama hâlâ ortalıkta dolaşan, bir başka dönemi, bir başka modayı yansıtan ama gene de bir türlü çöpe atılamayan nesnelere. (EŞ, BVP, 309).*

2. *paralan-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

parazitlen- [parazitlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

parçalan- [parçala-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Osmanlı ülkesi tamamen parçalanmıştı.* (MKA, N, 38).

1. *parçalan-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen çatı kelime şekli değildir. *Ayakkabıyı daha dün almıştı, bu taşlık yolda parçalanmasına razı değildi...* (AHT, H, 95); *Ozonun stratosferde nasıl parçalandığı ve okyanus yüzey akıntılarıyla atmosfer hareketleri arasındaki bağlantı üzerinde saatlerce düşünebilir, okuyabilir, konuşabilirdi.* (EŞ, BVP, 33); *Eğer biz kitabımızı dağa indirseydik dağ parçalanır, yerinden kopar, başka bir yere göçerdi.* (MCR, M, 137^a).

parsellen- [parselle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

paslan- [paslan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

paspaslan- [paspasla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yeni paspaslanmış merdivenler ıslak toz ve kir kokuyordu.* (OP, KK, 21).

pataklan- [patakla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

paylan- [payla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

pazarlan- [pazarla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

peçelen- [peçele-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Peçeyle örtünmek. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir. Peçe takılmak.

peltelen- [peltelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

perçinlen- [perçinle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

perdahlan- [perdahla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Parlatılmak.

perdelen- [perdele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İşte o zaman gözümde her şey perdelenir, farkında olmadan yumruğumu sıkardım.* (AHT, SAE, 153-154); *Sıfatlarla perdelenmiş olan kişi, ancak sıfat görür.* (MCR, M, 201^a).

peydahlan- [peydahlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Küçük gül yaprağı yüzünde onun çizgileri peydahlanıyor, hatta tabiatı bile yavaş yavaş o tarafa kayıyor.* (AHT, SAE, 57).

peylen- [peyle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Ayırılmak.

pıhtılan- [pıhtılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

pırpırlan- [pırpırlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

pimpiriklen- [pimpiriklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

pirelen- [pirele-n-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Meraklı kapıcı pirelenmesin diye, çöp tenekesini, içini son bir kere daha gözden geçirdikten sonra, dışarı çıkardı.* (OP, KK, 60); *Keyfe bakacağız ya, biz bi kez pirelendik.* (KT, EŞİ, 177).

pislen- [pislen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Hemen yerinden fırladı, bir dürtüye uyarak bu pislenmiş cesedi oradan kaldırmağı düşündü; nasıl?* (RHK, MH, 174); *Artık bundan böyle ne kaybolur, ne kötüleşir, pislenir!* (MCR, M, 349^b).

planlan- [planla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Artık katliamın planlanmasından başka bir iş kalmıyordu.* (ZL, SA, 72).

pohpohlan- [pohpohla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her zaman kızlara üstün tutulan, her kaprisi yerine getirilen, pohpohlanan, şımartılan Mustafa...* (EŞ, BVP, 224).

pompalan- [pompala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

posalan- [posalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

postalan- [postala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ben henüz neden postalandığımızı kestirememiştim.* (RI, HS, 436).

poşetlen- [poşetle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

potlan- [potlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

preslen- [presle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

programlan- [programla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

pullan- [pulla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *...Galip'in ilk defa adım attığı fakir düşmüş umutsuz bir ülkenin allanıp pullanmış 'modern' meydanına dönüştü.* (OP, KK, 215).

puslan- [puslan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

pürçeklen- [pürçeklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

pürtüklen- [pürtüklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

pürüzlen- [pürüzlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

pütürülen- [pütürülen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

rahatsızlan- [rahatsızlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Artık iyice rahatsızlanmıştı, sapsarıydı.* (RHK, MH, 143).

raptiyelen- [raptiyele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bütün zorumuz kâğıdın kürsüye raptiyelenmesindeydi.* (RI, HS, 97).

raspalan- [raspala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

rastlan- [rastla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Benzerlerine pek yakında rastlanacağına göre, demek daha virüsüne antibiyotikler tesir etmiyor.* (SFA, AVBY, 86); *Bu şehirde pek rastlanmaz sokaklarda sigara içen kadına, belli başlı muhitler dışında, ama kimin umurunda, omzunu silkti Zeliha.* (EŞ, BVP, 16); *Bunlardan başka üçüncü bir hâl daha vardır ki, orada ne diyalektik harekete, ne de zıtların aynı zamanda mevcut oluşuna rastlanır.* (PS, Y, 152).

raşelen- [raşelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

rendelen- [rende-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Doğulu sos bulaşmış ve rendelenmiş moderniteyle tamamlanmış.* (EŞ, BVP, 252); *Senelerden beri silinmemiş, rendelenmemiş ve yer yer mürekkep lekelerine bulanmış olan masanın üzerinde beyaz ve yuvarlak bir hokka, tuzluğa benzeyen bir rıhdan ve uçları kırılmış iki kamış kalem duruyordu.* (SA, KY, 156).

renklen- [renklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Tenin sanki çocukken daha sertti de, büyüdüğü, ortaokuldan sonra renklenerek inanılmaz bir incelikle yumuşadı.* (OP, KK, 139).

resimlen- [resimle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Başımıza gelenlerin, hikâye edilip bir kitapta yazılsa bile, en usta nakkaşlarca bile asla resimlenemeyeceğini de söyleyeyim size.* (OP, BAK, 12).

rötuşlan- [rötuşla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Rötuşlanmış fotoğraflar ruhları öldürüyor!* (OP, KK, 268).

rutubetlen- [rutubetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ruziklen- [ruziklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

rüzgârlan- [rüzgârlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sabırsızlan- [sabırsızlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Avucuma sığan bu ilginç asker figürünü bir an önce müzemin yaralı askerler bölümüne götürmek için sabırsızlanıyorum.* (SA, KC, 76).

sabuklan- [sabuklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sabunlan- [sabunla-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini sabunlamak. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sakalın teneşirde sabunlana!* (RHK, MH, 183); *İki dağ arasında sıkışmış sulak toprakların, ufacık sinekler titreyen durgun havasında, bu koca kuşların şamatası, değirmen ve su gürültüsünü bastırarak bir hamam yankısıyla taşlara çarpıyor; kulakları sabunlanmış bir adamın duyduğu uzak, fakat korkulu bir uğultu, yuvarlanan bir bakır tas gibi uzaklara koşuyordu.* (RHK, MH, 121).

saçaklan- [saçaklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

saçalan- [saçala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Saçılmak, dökülmek.

sağlan- [sağla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Batı Trakya göçmenlerinin ulaştırma işlerinin sağlanması.* (MKA, N, 216); *Gelecek için umut verici bir durumun sağlanmasını düşünüyoruz.* (MKA, N, 293).

sahiplen- [sahiplen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Birbirlerinden habersiz aynı resmi, tıpkı eski üstatlar gibi çizen üç nakkaştan en çok fark edilmek isteyenine ise resmin güzelliğini sahiplenmek için bahçenin en kuytu yerine nergis çiçekleri arasına imzasını gizlemiş.* (OP, BAK, 79).

sahnelen- [sahnele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Opera, bale ve tiyatro oyunlarının sahnelendiği binada sihirbazlar da hünerlerini sergilemişlerdir.* (SA, AVD, 95).

sakallan- [sakallan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sakatlan- [sakatla-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bir anda her şeyin yalnız geçmişte ve hâldeki değil, gelecekteki perspektifleri içinde de var olduğunu ve zamanın bu üçayağından biri, hayalin ufkunda kırılır veya sakatlanırsa bizden*

uzaklaştığını hissetti. (PS, Y, 295). 2. Edilgen çatı kelime şeklidir.

sakin- [sakin-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 812^b; ERDAL 1991: 612), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

saklan- [sakla-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir (bk. CLAUSON 1972: 810^a). *Bu sefer belki de isteksizlikten dönüp baktım çalıkların arasına birisi saklanıyormuş gibi geldi bana.* (SFA, AVBY, 65); *Dehlizin karanlığında ıslak şemsiyelerin muşambaların arasında bir sefil gibi saklanıyordum.* (RNG, D, 24); *Kara kuru bir seyyar satıcı, garsonlardan saklanarak içeri süzüldü.* (EŞ, BVP, 209).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Vehleten çirkin zannolunan ve belki çirkinliğinde saklanmış bir güzellik bulunan...* (HZU, BYT, 51).

salçalan- [salçala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Salça katılmak.

salın- [sal-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Saray'ın kalbi Enderun'a bir haberci salınmış olmasını bile yeterince inanılmaz buluyordum.* (OP, BAK, 260).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Aile içinde evlene evlene soysuzlaşmış Japon balıkları, akvaryum içinde huzurla salınıyorlardı.* (OP, KK, 420).

sallan- [salla-**n**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Babasız bir çocuk neticede bir piçti ve İstanbul'da bir piç, sallanan bir diş gibi her an düşmeye hazırды.* (EŞ, BVP, 20); *Belki bir saat oturduğum yerde kaldıktan sonra yavaşça ve sallanarak doğruldum.* (SA, YD, 7); *Çıracak, aşk yorgunluklarını uzunca dargınlıklarda dinlendirdikten sonra âşığına dönmeği âdet edinen Anahit'le barışmış olacak ki uykusuz ve yorgun, dün akşamki yatak hazlarının hâlâ dağılmayan sisleri içinde yelkensis, dümensiz, bir gemi gibi, olduğu yerde sallanıyordu.* (AHT, H, 133); *Haklı, çünkü birincimle ikincim arasında sallanıyorum.* (PS, Y, 165); *Dayak var, hapis var, daha ileri gidersen darağacında sallanmak var.* (RNG, DK, 26)

san- [san-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sancılan- [sancılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Karnı sancılanıyor, bir tuhaf oluyordu.* (OK, EK, 56); *Böyle söyleyerek karnı sancılanmış gibi iki büklüm oldu.* (KT, EŞİ, 325).

sandıklan- [sandıkla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sansürülen- [sansürle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hayal Hayati devletçe sakıncalı bulunan sahnelerin sansürülenerek makaslanmasının, “aslında gene iyi” olduğunu da bize böyle açıklamıştı.* (OP, MM, 369).

saplan- [sapla-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Saplamak eyleminin yapılması. 2. *saplan-* fiili “hızla batmak; batıp kalmak; takılıp kalmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1701^a) anlamlarında edilgen ya da dönüşlü çatı şekli değildir. *Bu sual Mefharet’in bir saatten beri başka meseleler arasında uyuklayan şüphesine bir iğne gibi saplandı.* (PS, Y, 39), *Neden bu aşağılık yere saplanıp kaldın?* (MCR, M, 177^a); *Ne zaman çıksam, ölen bir yakınımı hatırlarım, ölüm ve ahiret düşüncesine saplanırım.* (JWG, GWA, 74).

saptan- [sapta-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gerçi ünlü Fransız’ın kavun şapkalara yanıklığı yüzde yüz saptanamamıştır ama –onu melon şapkaıyla gösteren resmi unutmayın- günün yirmi dört saati başından kellepuşunu çıkarmadığı bir gerçektir.* (SA, AVD, 71).

sarımsaklan- [sarımsakla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sarın- [sar-**ın**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Başka bir şeyi kendine sarmak. *Bu sırada inşaatın uzun boylu, delikanlı bekçisi, gocuğuna sıkıca sarınmış, boynuna ince bir kayışla asılı kontrol saati, peydahlandı.* (OK, EK, 43); *Sıkı sıkı sarınmıştı buna, havanın ılıkliğine karşın.* (PK, AOS, 101); *Dadım, ben, Hürmüz Kalfa ve kendisi bu kürklere sarınarak oturma odasındaki gümüş mangalın etrafına üşüşüp ellerimizi ılık bir kül içinde boş yere ısıtmağa çalışıyorduk.* (YKK, HOŞ, 141).

sarmalan- [sarmala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sarılıp sarmalanmış bir dünya.* (PK, AOS, 55); *Murat’ın devasa sevgisiyle sarılıp sarmalanmaktan şikâyetçi değildim.* (CT, YSÇS, 12).

savatlan- [savatla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

savsaklan- [savsakla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sözlerinizden, savunmayla ilgili bu nedenlerin bugün İstanbul çevresinde savsaklanabilir görüldüğü anlaşılıyor.* (MKA, N, 313).

savun- [sav-**un**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *...karşı tarafın savlarını başarıyla*

çürütüp kendin azimle savunmuş, her seferinde galip gelmiş... (EŞ, BVP, 48); Bana kalsaydı, Şeküre ile kimseciklere duyurmadan, düğün yapmadan gizlice nikâhlanır, onun kocası olur ve evliliği ondan sonra savunurum. (OP, BAK, 233).

sebeplen- [sebeplen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sekilen- [sekile-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

selamlan- [selamla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Beylerbeyi Köşkü'nden yola koyulan fayton, belirli yerlerde kendisini bekleyen askerler tarafından selâmlanır. (SA, KC, 124); Mümtaz uzak bir ahbap gibi selamlanmaktan korkuyordu. (AHT, H, 144).*

semerlen- [semerle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

semizlen- [semizlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sepetlen- [sepetle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sepilen- [sepile-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sergilen- [sergile-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Londra'daki Kraliçe Savaş Müzesi'nde, Birinci Dünya Savaşı sırasında Türk esirlerinin boncuklardan yaptıkları yılanlar sergilenmektedir. (SA, KC, 13).*

serinlen- [serinlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sertlen- [sertlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

seslen- [sesle-**n**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Ya da seslendimse bile ona duyuracak gibi seslenemedim. (PK, AOS, 104); Ben onun münzevî kalbine uzaklardan seslenmek için, kulaklarının içine en güzel hislerimi fısıldıyorum. (PS, Y, 22); Elinde lamba ile pencereden sarkarak "Kim o?" diye seslendi. (RNG, DK, 98).*

sevdalan- [sevdalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Kimin bir ölüye, bir taşta, toprağa sevdası varsa bir diri yüzünün sevdasıyla sevdalanmıştır. (MCR, M, 248^a).*

sevin- [sev-**in**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Beni görünce sevinecek zannediyordum, bilakis lakırdı etmeye mecburiyet verecek olan bu tesadüf onda bir tesir-i nahoş hâsıl etti. (HZU, BYT, 130); İnsanoğlu tam sevinemez, bu onun için imkânsızdır. (AHT, H, 135); Seviniyorum, sonra çekinmeden sevdiğimi*

söyleyebiliyorum. (RNG, DK, 52); *Sevinmeye kalmadan yanımda bir kuruş olmadığımı hatırlıyorum.* (PK, AOS, 76).

sezin- [sez-**in**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir (bk. ERDAL 1991: 613). *Derhal sezindim ki, bütün bu lâfları harfi harfine Fatma Hanım'ın ağzından kapmış, bana kendi sözleri, kendi düşünceleri imiş gibi tekrar ediyor.* (YKK, HOŞ, 78).

sezinlen- [sezinle-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Sezinlemek eyleminin yapılması. 2. Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Karısından bir şeyler sezinlenmiş, şüpheye düşmüş, bu yüzden o gün mahsus vakitsiz gelmişti.* (MCR, M, 386^a).

sıfatlan- [sıfatla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bunun adının sevilmemesi, afetleri yüzünden, nifakla sıfatlanmış olan zatından dolaydır.* (MCR, M, 11^a).

sıfırlan- [sıfırla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sığın- [sığın-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Çocuklarla birlikte İstanbul'da yaşamak geldiğinden babasının Sivas'taki evine sığınmış.* (EŞ, BVP, 170).

sıkılan- [sıkıla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sıkın- [sık-**ın**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir.

sınan- [sına-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Taş, ateşle sınanacağı için kâfirler, ateşe atılırlar, onların azabı ateşle olur.* (MCR, M, 108^a); *Taneyle sınanmaya giden kuşa benziyordu.* (MCR, M, 249^a).

sınıflan- [sınıfla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ve yalnız bu taife, belki de kalabalık olduğu için yarım şiş diye kendi içinde de ayrıca sınıflanırdı.* (AHT, SAE, 129).

sınırlan- [sınırla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Onun bakışı ve idraki ile sınırlanarak beni anlamaya çalışmayın diye, size doğrudan ben söyleyiveriyim kim olduğumu.* (OP, BAK, 81); *Gerçekten Meclis'in toplanma süresi zamanla belirlenip sınırlanmamıştı.* (MKA, N, 455).

sıralan- [sırala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Elmadağı dikçe bir yokuştur, iki tarafına muntazam evler sıralanmıştır.* (SFA, AVBY, 83); *Evet, hepimiz Boğaziçi Köprüsü'ne sıralanıp bu şehri batıya itmek için ciğerlerimizin bütün kuvvetiyle*

üflemeliyiz. (EŞ, BVP, 153-154).

sırlan- [sırla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sırtlan- [sırtla-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Aldığı kitaplarla beraber endişelerini de sırtlanarak çıktı kitapçıdan.* (EŞ, BVP, 106).

sıtmalan- [sıtmalan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

sıvan- [sıva-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gözleri kararıyor, yine ince bir is tabakası her şeyin üstüne sıvanıyordu.* (PS, Y, 136); *Sıvanamayan kerpiç duvarlar yer yer açılmış, kumrulara yuva olmuştu.* (RHK, MH, 99); *Pantolonları yırtılmış, paçaları sıvanmış, kanlar içinde beyefendiler gördüm.* (OP, YH, 33).

sıvazlan- [sıvazla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sıvın- [sıvın-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

sızıldan- [sızıl-da-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Hâlbuki aşk hastası, amanın; derdimi artırın diye sızıldanır.* (MCR, M, 751^b).

sızlan- [sızla-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Şehrin ana caddesindeki kuyumcu dükkânlarından birisinin kaldırımı önünde bir köpek yavrusu ön ayakları üzerine uzanmış, acı acı sızlanıyor, arada başını iki yana çevirip, etrafını alan mahalle çocuklarına bakıyordu.* (OK, EK, 18).

sigortalan- [sigortala-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sihirlen- [sihirle-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

silahlan- [silahla-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Bu karanlık noktada gizlenen hareket veya his yalanının öfkesi ve nefretiyle dişimden tırnağıma kadar silahlanıyorum.* (PS, Y, 113); *Şemsiyelerle silahlanmış bu kadınların yaşlısı da vardı genci de; ama gençler daha yenilmez birer cengâverdi.* (MK, VDH, 143).

silahsızlan- [silahsızla-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir.

silin- [sil-**in-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir geleceğimin olabilmesi için hatıranın silinmesi lazımdı.* (EŞ, BVP, 352); *Bu kendi iradesiyle yahut medeniyetinin terbiyesiyle silinmiş çehreyi sonsuz itişlerle geriye doğru götürerek...* (AHT, H, 260). 2. Dönüştü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini silmek. 3. *silin-* fiili “birden yok olmak, ortadan kaybolmak” (TDK: Türkçe

Sözlük 2005: 1768^b) anlamında ve “silinip gitmek” öbeğinde edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

silkelen- [silkele-**n-**] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Silkinmek. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir. Silkelemek eyleminin yapılması.

silkin- [silke-**in-**] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Adile Hanımın sesi, unutulmuş olmanın korkuları içinde silkindi, uyuduğu dolaptan çıkmış bir kedi gibi sırtını kabarttı...* (AHT, H, 80); *Ne var ki bunu söylemesiyle yulğunluğundan, isteksizliğinden silkinmesi bir oldu.* (EŞ, BVP, 169); *Rıza Efendi silkindi.* (SFA, AVBY, 48); *Şimdi oturduğum taşın üzerinde bu rüyadan silkinmeye çalışıyordum.* (SA, YD, 7).

simgelen- [simgele-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Birçok ülkenin bayrağında gökyüzü maviyle simgelenir.* (SA, AVD, 150).

sineklen- [sineklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sinirlen- [sinirlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bu öğleden sonra dernekte bir şeye sinirlenmiş, göğüs ağrılarıyla eve dönmüş, daha sonra gelen doktorun bir saniyede isabetle teşhis ettiği gibi kalp krizinden ölmüştü.* (OP, MM, 494); *Önce, bizim neden böyle yarı karanlıkta bırakıldığımızı anlayamamış ve neşem kaçıp biraz sinirlenmeğe başlamıştım doğrusu...* (YKK, HOŞ, 25).

siperlen- [siperlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sirkelen- [sirkelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sislen- [sislen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Kafasındaki düşünceler şimdi tamamen sislenmişti.* (SA, KY, 209).

siyahlan- [siyahlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Yalnız avucum siyahlandı, ağzım yandı.* (MCR, M, 685^b).

sobelen- [sobele-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Böylesi bir mirastan hiçbir devrimcinin rahatsız olmayacağı gibi, ayetlere dayalı bir düzen kurmak isteyenlerin ve kalıplaşmanın en çirkini olan ırkçuların, saklandıkları Atatürkçülük paravanı arkasında sobelenmeleri gerekir!* (SA, AVD, 75).

sokran- [sokran-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

soluklan- [soluklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Arada soluklanmak için durup, ani bir ışığa maruz kalmışçasına zümrüt yeşili gözlerini kısıyor.* (EŞ, BVP, 11); *Yalnız bir soluklanmaya, toparlanmaya yetecek kadar vakit kazandık.* (KT, EŞİ, 245).

solun- [solun-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

somutlan- [somutlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

sonlan- [sonlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir (*sonla-* bk. TDK: TS 1971: 3508).

sonuçlan- [sonuçlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Artık bana (ve okuyucularıma) çoktan sonuçlanmış gözüken eski bir oyunda hangi taşın yerine konmuş olduğuna, hiç de farkına varmadan, çok önceden öngörülmüş hangi hamleleri yaptığıma yeniden dönmek istemediğim için, fotoğraflardaki yüzlerde gördüğüm harflerden söz etmeyecektim hiç.* (OP, KK, 428).

sopalan- [sopala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sorgulan- [sorgula-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İnançsızlığı korumak ve sürdürmek (hiç tavsatmadan, sistemli bir biçimde, en ufak bir duraksamaya kapılmadan) olağaniüstü bir çaba ve doğru dürüst ön eğitim gerektirir –başka bir deyişle polis tarafından sık sık sorgulanmış olmayı.* (MK, VDH, 191).

soyun- [soy-**un**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *...ömrünün hayali karşısında kuru yaprakları altında gömülmeğe hazırlanmış bir sonbahar gibi içlenen kadın, birdenbire bu nedametten soyunuyor...* (AHT, H, 137); *Darlık, ıstırap, sandığınız gibi az bulunur şeyler değildir; hele sizler hayatınızdan bir kere soyunun; biz size ümitsizliğin her çeşidini bulmaya hazırız!* (AHT, H, 57); *İçimizi şıkır şıkır eden bir maşrapa ile önce içimizi, sonra çırılçıplak soyunarak dışımızı yıkıyor.* (SFA, AVBY, 25).

soyutlan- [soyutla-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Kitap okumakla tez yazmakla sınırlandıkları yaşamlarında, gerçek dünyadan soyutlanmış; yarattıkları yapay âlemde kendilerinden başka hiç kimseye değer vermiyorlar.* (CT, YŞÇS, 426).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çocukluğunda oyuncak silahlarla oynamayan, yaşamı onlardan soyutlanmış bir adam, askere alındığında bu güce tapar mı?* (SA,

KC, 79).

söylen- [söyle-n-] 1. Dönüslü çatı kelime şeklidir. “Allah Allah... Allah Allah! Amma da iş...” diye söylenmeye başladı. (AN, YNYNY, 259).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bir de o esnada, o şarkı, bizim şarkımız söylenmeğe başlanmasın mı?* (YKK, HOŞ, 124); *Yaşanmadıkça söylenmesine ihtiyaç duyulmaz.* (PS, Y, 197); *Bunun kendisini tavlama için söylendiğini anlamış, ama yine de şişinmişti.* (AN, YNYNY, 250); *İhtimal buna bu sabah başka biri tesadüf etseydi onlar o başkasına söylenecekti.* (HZU, BYT, 135).

sözlen- [sözle-n-] Dönüslü çatı kelime şeklidir.

sporlan- [sporlan-] Edilgen ya da dönüslü çatı kelime şekli değildir.

streslen- [streslen-] Edilgen ya da dönüslü çatı kelime şekli değildir.

sual olun- [sual ol-un-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Allah’ın hikmetinden sual olunmaz.* (ZL, M, 20).

suçlan- [suçla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...suçlanmış, yakalanmış, yargılanmış ve asılmıştı. (OP, KK, 286).

sulan- [sula-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Oradaki bağlara, bahçelere gelersen hurma fidanın sulanır, yeşerir!* (MCR, M, 424^a); *Çiçekler sulandı.* (İnformant).

2. *sulan-* fiili “sulu duruma gelmek; suyu çoğalıp yoğunluğu azalma; göz yaşarmak; ciddiyetini, ağırlığını kaybetmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1817^b) anlamlarında edilgen ya da dönüslü çatı kelime şekli değildir. *Kendi hareketinin ulviyeti ve mehabeti karşısında kendi titriyor, gözleri sulanıyor, biraz evvel dudaklarını sildiği mendille şimdi kızaran burnunu siliyordu.* (RNG, DK, 86); *Kavun, karpuz oldu, sulandı mı yarmazsan telef olur.* (MCR, M, 603^a). 3. *ağzın sulanması*’ndan mecaz olarak genişletilerek kişiyi kaplayan bir hırs anlamında *sulan-* fiili kullanıldığında çatı işlevini taşımaz.

sün- [sün-] Edilgen ya da dönüslü çatı kelime şekli değildir.

süngülen- [süngüle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

süratlen- [süratlen-] Edilgen ya da dönüslü çatı kelime şekli değildir. *Fakat adımları gitgide süratlendi ve kasabaya adeta koşarak girdi.* (SA, KY, 121).

sürgülen- [sürgüle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

sürmelen- [sürmele-**n**-] 1. Dönüştü çatı kelime şeklidir. Sürme sürünmek. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir. Sürme sürülmek. *Benim gözüme ululuk sahibi Allah'ın sürmesiyle sürmelenmiştir.* (MCR, M, 126^a).

sürtün- [sürt-**ün**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Kalabalıkta birisi ona sanki mahsustan yapıyormuş gibi sürtünerek geçti ve hızla yürüyerek biraz önde, yan sokaklardan birine saptı.* (AHT, H, 340); *Çocuklar gibi niye eğriliğe doğru gider, sürtünürsün?* (MCR, M, 423^a).

sürüklen- [sürükle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zavallı köpekler boyunlarında zincir, en sefil köleler gibi zincirlenmiş olarak tek tek sürüklene sürüklene sokaklarda gezdirilirlermiş.* (OP, BAK, 22); *Vakit öğleye yaklaştığı hâlde Anadolu yakasındaki tepeler hâlâ açılmıyor, suların üstünde yer yer duman kümeleri sürükleniyordu.* (RNG, DK, 85); *Sürüklenirsek hiçiz, dayanırsak varız.* (PS, Y, 204).

sürün- [sür-**ün**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. 1. Kendi üzerine sürmek. *Kendi kendine nefretlerini senden saklayabilmek için Paris'in bütün kokularını sürünse nafile.* (PS, Y, 188). 2. Kendini başka bir şeye sürmek. *Hem de duvarın tepesinde olan ben, dibinde sürünen oydu.* (PK, AOS, 65); *Kollarımız birbirine sürünüyor hafifçe.* (SFA, AVBY, 26). 3. Perişan bir biçimde yaşamak. *Kenan'ın mutlaka sürüneceğini söyleyen, daima bunun için üç sene mühlet veren Sâib Paşa'nın şimdi onunla ne kadar iftihar ettiğini bilemezsiniz.* (RNG, DK, 13); *Karşıyaka'dan adeta hasta döndü, bu ilk inkisar-ı hayalin hüznü –müzmin bir hastalık gibi- aylarca ruhunun içinde süründü.* (RNG, DK, 97).

süslen- [süsle-**n**-] 1. Dönüştü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini süslemek. *Gezmeye gitmek için süslendiğinde daha bir güzel oluyor.* (PK, AOS, 3).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Fakat her sene biraz daha büyümüş olarak geldikçe, bu sade masal zihnimde süsleniyor; mana ve tesiri değişiyordu.* (RNG, D, 17); *O kuru toprak, eskisinden daha güzel baharlarla süsleniyor.* (RNG, DK, 117).

şahlan- [şahlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Bayılmış, daha doğrusu ölmüşse benzeyen köpek yavrusu, ondan beklenmeyen yepyeni bir*

hamleyle şahlanarak öyle vahşi bir ses çıkardı ki... (OK, EK, 19).

şampuanlan- [şampuanla-**n**-] 1. Dönüştü çatı kelime şeklidir. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir.

şartlan- [şartlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Neyse ki bir arada olmaya şartlanmış iki sevdalı olmak dışında, dostluğumuz ve arkadaşlığımız da sürüyor Murat'la.* (CT, YŞÇS, 77).

şekerlen- [şekerlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Aklı başında olanlar, bağla bağlanmış kullardır, âşıklar ise hürdür, şekerlenmiş, ballanmış canlardır onlar!* (MCR, M, 366^b).

şekillen- [şekillen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Sanki her şey suyla şekillenmiş.* (İP, SK, 77).

şerbetlen- [şerbetle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

şereflen- [şereflen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Toprak bile temiz bir bedenle komşu olduğundan şereflenir...* (MCR, M, 706^a).

şiddetlen- [şiddetlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Onların savaşmaları, kendi aralarında şiddetlenir, dedi.* (MCR, M, 352^b); *Tehdit mektuplarıysa gittikçe şiddetlenerek gelmekte devam ediyorlar.* (OK, AY, 91).

şifrelen- [şifrele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

şimşeklen- [şimşeklen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

şişelen- [şişele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Amerikan askerleri bir şişenin kırılmaması uğruna ölürlerken bilmedikleri çok önemli bir şey vardır: Coca-Cola'nın şişelenmesi ticari bir anlaşmayla Naziler tarafından yapılıyordu!* (SA, AVD, 82).

şişin- [şiş-in-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Bunun kendisini tavlama için söylendiğini anlamış, ama yine de şişinmişti.* (AN, YNYNY, 250).

şişlen- [şişle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

şöhret edin- [şöhret ed-in-] Dönüştü çatı kelime şeklidir. *Gerçi günümüzde dalkavukluk kötü bir şöhret edinmiştir, ama davranıştan çok davranışa verilen adı takıntı yapanlar arasında.* (DE, DÖ, 155).

şuurlan- [şuurlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

şüphelen- [şüphelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bu kalabalıkta yüzlerce gözün üzerinde olduğundan şüphelenebilirdi.* (AHT, H, 113); *Civar bağlardan birinde yazı geçirmeye gelmiş bir askerî doktor evvela beyin hummasından şüphelendi.* (RNG, DK, 127); *Hiç şüphelenmiyor musun bir şeyden?* (PS, Y, 285).

tabaklan- [tabakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İnsanı da tabaklanmamış deri say...* (MCR, M, 384^b).

taçlan- [taçlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

taharetlen- [taharetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

takın- [tak-ın-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendine takmak. *Ne küpe, ne bilezik, ne yüzük, ne gerdanlık takınıyordum.* (YKK, HOŞ, 133).

b. *takın-* fiili “bir nitelik veya durum almak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1890^a) anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Her misafir gelişte bir acayip hâldir takınıyorsun.* (YKK, HOŞ, 43); *Çok geçmedi, Seniha, bu ihtilalcı, yakıcı ve kızgın hâlden sıyrılıp bir başka vaziyet aldı, bir başka tavır takındı.* (YKK, KK, 119); *Pek az insan bir hünerin emrettiği duruşu takınmakla bu kadar değişebilirdi.* (AHT, H, 263).

talaşlan- [talaşla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

talazlan- [talazlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tamamlan- [tamamla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Doğulu sos bulaşmış ve rendelenmiş moderniteyle tamamlanmış.* (EŞ, BVP, 252); *Nice şiirin, şairin ölümü üzerine yarım kalması gibi, cambazın yazıya tutunarak yaptığı tırmanış da tamamlanamaz!* (SA, KC, 61).

tanelen- [tanelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tanımlan- [tanımla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ama kolay kolay tanımlanamayacak bir adilik akıyor üstünden.* (PK, AOS, 78); *Bir ışık demetinin üzerine oturduğunda dünyanın nasıl görüneceğini merak eden ve İzafiyet teorisini ortaya atan Albert Einstein'ın “uyanık” olarak tanımlandığı bir anıt var mıdır?*

(SA, AVD, 88).

tanın- [tanı-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Şimdiki şikâyetim, dişlerimin kanlı ağzıma leblebi gibi dökülmesinden, yüzümün tanınmayacak kadar ezilmesinden, ya da bir kuyunun dibine sıkışıp kalmış olmaktan değil; hâlâ yaşıyor sanılmaktan.* (OP, BAK, 11).

tanıtlan- [tanıtlan-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. İspatlanmak.

tapalan- [tapala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tapın- [tapın-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bu âlemde Ömer'in adı puta tapındı; hâlbuki tâ "Elest"te onun ismi mümindir.* (MCR, M, 38^b).

tapaşlan- [tapaşla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

taran- [tara-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini taramak. *...hoş görünmek için hiçbir itinaya delalet etmeyen sade ve düz taranmış saçlarıyla...* (HZU, BYT, 13).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *On beş yirmi gün her taraf arandı, tarandı.* (AHT, SAE, 136).

tarazlan- [tarazlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tartaklan- [tartakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hem, dedim, üç defa hoyratça söküp bakmışsınız, bu saatler nazik aletlerdir, böyle tartaklanmağa gelmez, bakın şunun arkasına, bu fabrika işi değil, el işi...* (AHT, SAE, 193).

tasalan- [tasalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gözünü yumdun mu tasalanır, gama, gussaya düşersin.* (MCR, M, 125^b).

tasarlan- [tasarla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu huzur sanki daha önceden yaşanmış, tasarlanmış, bir başkası için de öngörülmüş güven verici bir duyguydu.* (OP, KK, 253); *Doğu ve Batı Trakya'nın ulusal bir bütün olarak tasarlanması ve söylenmesi doğru bir siyaset değildir.* (MKA, N, 337).

taşın- [taşın-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kışlanın giriş kapısında duran faytondan indirilen padişah, eller üstünde taşınır ve kendisi için hazırlanan yere konulur!* (SA, KC, 124); *Köylülerin gönlünde o gün tutuşan tiyatro ateşi hiç sönmeden günümüze dek taşınır.* (SA, KC, 123); *Ondan sonra sofa süpürülecek, ondan*

sonra bulaşıklar, ondan sonra su taşınacak, ondan sonra... (OK, EK, 8); Yalnız bir yük gibi taşınacak tarafı kalmıştı. (AHT, H, 221); Komşu evlerden birine oldukça iyi keman çalan bir Reji kâtibi taşınmıştı. (RNG, DK, 32).

taşlan- [taşla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Besim Ömer Paşa, belli çevreler tarafından hakarete uğrar, Cağaloğlu'ndaki evi taşlanır. (SA, KC, 37).*

tatlan- [tatlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tatlılan- [tatlılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gökte aydan veya güneşten değil, kendi içinden, bir kaynak gibi yavaş yavaş taşan, süzülmuş, tatlılanmış bir aydınlık vardı; yıldızlar bunun içinde sönük, isteksiz kalıyordu. (RHK, MH, 49).*

tavlan- [tavla-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kâfir, daima mal ve mevki arar; çünkü külhan, fışkı ile tavlanır. (MCR, M, 551^b).* 2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

tazelen- [tazele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Akıllar o zulmetle tazelenmiyor mu? (MCR, M, 115^b); *Diken her gün, her an yeşerip tazelenmekte. (MCR, M, 157^a); O zaman bütün bu hikâyede, berberin ziyaretinde ve başka bir berber aracılığıyla tazelenen anısında... (OP, KK, 177); Çaylar tazelendi. (Informant).**

tebeşirlen- [tebeşirle-n-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tekerlen- [tekerle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tekmelen- [tekmele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *“Bütün hayatım hep kadrimi bilmeyenler tarafından tekmelenmekle geçmedi mi?” (AHT, H, 101); Böyle bozuk ve hayvanca bir düşünce yıkılma ve dağılma uçurumuna kadar tekmelenmiş bir devleti kurtarabilecek siyasete temel olabilir miydi? (MKA, N, 207).*

tekrarlan- [tekrarla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Geniş bir ottoman, bir bahçe Seddi gibi beyitin etrafını alan güller ve sarmaşıklar içinde, ikide bir tekrarlanıyordu. (AHT, H, 154); Varsın, her gün tekrarlanan şeylerden olsun, varsın yüz binlerce kişi bu hisleri hayatında ilk defa, yüz defa tatmış olsun; bundan hiçbir şey çıkmazdı. (AHT, H, 112-113).*

telaşlan- [telaşlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bazan zamanın ne kadar çok akmış olduğunu yıkılan bir binadan, küçük bir kızın çocuklu, neşeli,*

iri göğüslü koca bir kadın olmasından ya da gözümün çoktan alıştığı bir dükkânın kapanmasından anlar, telaşlanırdım. (OP, MM, 488).

tellen- [telle-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Tel takınmak. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir. Telle çevrilmek.

tembihlen- [tembihle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. ...*cici kız olması tembihlenmiş ve denileni yapmazsa dayak yiyeceğini bilen bir çocuk gibi uslu uslu oturmuştu karşımda. (PK, AOS, 30).*

temellen- [temellen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

temizlen- [temizle-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Ramiz Bey ellerini yıkamış, çantasından çıkardığı kolonya ile bir kat daha temizleniyordu. (AHT, SAE, 98); Odun, kömür, kum ya da soğan indirmek için buraya yanaşan gemilerin tayfaları 'Arap İskelesi Suyu' denilen çeşmenin başında yıkanurlar, temizlenirlerdi. (SA, KC, 31).*

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bütün ev tepeden turnağa temizlendi, camlar silinip parlatıldı, rafların tozu alındı, perdeler yıkanıp ütülendi, üç katın bütün karoları ovuldu. (EŞ, BVP, 280); Daima geçmişten bahsederler, ama geçmişin temizlenmiş bir versiyonundan. (EŞ, BVP, 156); Bunlar yapılırken bir taraftan da Süpürgeciler Kâhyası Konağı temizlendi, tamir edildi, badanalandı ve baştan aşağı yeniden döşendi. (AHT, SAE, 68).*

tepelen- [tepele-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nice adamlar vardır ki erkek olmadıklarından ellerinde kılıç olduğu hâlde karşıdakini silahla tepelenmişlerdir. (MCR, M, 211^a); Mustafa Kemal Paşa ve adamlarının tepelenmesi giderlerine karşılık olmak üzere ilgili emre uyularak altı bin lira alınmıştır. -Halil Rahmi, Ali Galip (MKA, N, 123).*

tepin- [tep-**in**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *O zaman yüzü çirkinleşir, sesi acayip perdeler bulur, durmadan tepinir, hulâsa, hodbinliği içinde her çocuk gibi küçük bir ifrit olur. (AHT, H, 14); Bütün haydutlar, şairler, kederliler akşam ezanı okunurken içlerindeki cinlerle şeytanların hep birlikte tepinerek, kazan kaldırıp hep bir ağızdan kendilerini ayarttığını bilirler. (OP, BAK, 142).*

teraslan- [terasla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

terazilen- [terazilen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

terslen- [tersle-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Ters davranmak. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir. Ters davranılmak. *Diğerlerinden, birtakım istifade düşünceleriyle, yüz bulsalar bile (çünkü bunlar sırf yaranmak için evlerinden öteberi bile çalıp getirirler) ilk fırsatta terslenir ve kovulurlar.* (SA, KY, 27); *Güdük Necmi Hababam Sınıfı'nın devamlı otlakçılarının olduğu hâlde bir kez bile terslenmemiştir.* (RI, HS, 373).

tertiplen- [tertiplen-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bundan dolayı yüzde yüz emindim ki, bu şarkı yalnız benim, yalnız benim için söylenmiş, hattâ sanırım, baba ile oğul arasında bu fasıl hususî bir kasıtle evvelden kararlaşıp tertiplenmişti.* (YKK, HOŞ, 29).

teşkilatlan- [teşkilatla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tetiklen- [tetikle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Zaten tetiklenmeyi bekleyen acı, bir anda ruhumu kararttı.* (OP, MM, 198).

teyellen- [teyelle-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tezgâhlan- [tezgâhla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tıkaçlan- [tıkaçla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tıkan- [tıka-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Ağlamaktan tıkanan burnumu mor bir mendille sildim.* (OP, BAK, 396); *Aslanın kuyruğu ile kuyruk sokumum sızladı, nefesim kesildi, boğazım tıkandı.* (MCR, M, 90^b).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kış akşamları trafik tıkandığında araçların egzozlarıyla, apartman bacalarından çıkan dumanların biriktirdiği koku dar kaldırımlara sinmişti.* (OP, KK, 216); *Bilir bilmesine de, temmuz ayının bu ilk cumasında, yanı başındaki tıkanmış trafiğe inat kaldırımda koşturarak çoktan geciktiği bir randevuya yetişebilmek için telaş ederken, dudakları kıpır kıpır, ağzına geleni söylüyor yine de.* (EŞ, BVP, 9).

tıkımlan- [tıkımlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tıkın- [tık-**ın**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Ertesi gün de bu sefer ölülerin dirilişini anlatan bir resimde az önceki öğle yemeğinde iyice tıkınmış olduğunu gördüğün*

masa komşunun ölüsünü seyrediyordun. (OP, BAK, 126); Bildiğim, kazın kazlığı aralıksız tıklanmasından gelse gerek... (KT, EŞİ, 96).

tıklan- [tıkla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ekranın ortasında chat odasına girmek için nereye tıklanacağını gösteren, yanıp sönen bir ok vardı. (EŞ, BVP, 123-124).*

tıpalan- [tıpala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tıraşlan- [tırışla-**n**-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini tıraş etmek.

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tepeleri tıraşlanmış ağaçlık yolda müfrezenin önüne çıkmış, “Durun!” diye haykırıyordu. (ZL, SA, 95).*

tırkazlan- [tırkazla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tırmalan- [tırmala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tırnaklan- [tırnakla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Tırmalanmak.

tırpanlan- [tırpanla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tırtıklan- [tırtıkla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Oysa Yenice'nin kimden tırtıklandığını gözleriyle görmüştü. (RI, HS, 207).*

tırtıllan- [tırtılla-**n**-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tiftiklen- [tiftiklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Yalnız Hasan Hüseyin, kol ağzları tiftiklenmiş uzun ceketine rağmen, bir gün muhasebeci olup bol bol pırzola yiyebilmek için okulla bağını büsbütün koparmıyordu. (OK, AY, 3); Pabuçlarımın altları delinmişti, pantolonumun paçaları da tiftiklenmiş... (OK, AY, 41).*

tiksin- [tiksin-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tirfillen- [tirfillen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tiritlen- [tiritlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bayağı tiritlendik desene... (OK, AY, 105).*

titizlen- [titizlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Aslanın kızgınlığı arttı, titizlendi. (MCR, M, 35^b); Genelleştirecek olursak, yaşamının diğer sayfalarında da bu denli titizlenmek yorar seni, soluksuz bırakır. (CT, YSÇS, 36).*

tohumlan- [tohumlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tokaçlan- [tokaçla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tokatlan- [tokatla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çıraklık yıllarında hepimizin yediği dayakların, cetvel içleriyle yanaklarımız kıpkırmızı kesilene kadar tokatlanmamızın, mermer mührelerle tıraşlı kafalarımızın dövülmesinin acısını ise, işkence yöntem ve âletlerini gösterir ilkel bir kitabın sayfalarını utançla çevirirken hissettim.* (OP, BAK, 360).

tomruklan- [tomruklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tomurcuklan- [tomurcuklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

topaklan- [topaklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

toparlan- [toparla-**n-**] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. “*Neyse,*” dedi babam, kısa bir sessizlikten sonra toparlandı. (OP, MM, 106); Toparlanıyor, kalkıyor ayağa. (PK, AOS, 32). 2. Edilgen çatı kelime şeklidir.

toplan- [topla-**n-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Adamakıllı kemale geldiği görülen bostanlar ve fasulyeler toplanmamıştı.* (SA, YD, 103).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Kaşlarının ortasındaki inat buruşuğu dağıldı ve uzanmış dudakları toplandı.* (PS, Y, 125); *Bütün dikkati, elini tutan Meral’in elindeki hassasiyetin üstünde toplanmıştı.* (PS, Y, 145); *Ertesi sabah, Ay Bahçesi’ne büyük bir kalabalık toplanıyor, şehzadeyi çiçeklerle kırmızı güvercinlerle süslenmiş bir çarmıhın karşısına getirip oturtuyorlar.* (RNG, DK, 88); *Her akşam Levent Kazancı işten döndükten sonra çocuklar masanın önünde tek sıra hâlinde toplanır, teftiş edilmeyi beklerlerdi.* (EŞ, BVP, 320); *Köşe başındaki bakkalın önünde bir kalabalık toplanmıştı.* (RNG, D, 78).

3. *toplan-* fiili “şişmanlamak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1992^b) anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

torbalan- [torbala-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tornalan- [tornala-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hulusi Bey’in masasının ayakları tornalanmıştı ve yukarıdan aşağı doğru inceliyordu.* (SA, KY, 175).

torpillen- [torpille-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nermin’in torpillenme tehlikesi karşısında bile, hiçbir hesaba dayanmadan, “Kâmil bizi kurtarır” demesi çok*

hoşuna gitmişti. (KT, EŞİ, 17).

tortulan- [tortulan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tozlan- [tozlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Gamla tozlandı mı süpürgeci olmaksızın tövbeyle süpürülür, arınır.* (MCR, M, 395^b); *Bir kenarda duran musluklu bir gaz tenekesiyle birkaç ölçü, kurumuş ve tozlanmıştı.* (SA, YD, 46).

tökezlen- [tökezlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

törpülen- [törpüle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hatta Murat'ın katkılarıyla köreltilmiş, keskin uçları törpülenmiş bu yeni tat, hoşuma bile gidiyor.* (CT, YŞÇS, 67).

tutkallan- [tutkalla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tutuklan- [tutukla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yazar'a çoktan beri merak ettiğim soruyu sordum: "Bu adamın döneminde sen de tutuklandın mı?"* (ZL, SA, 106); *Şiirleri ölümünden yıllar sonra yayınlanan şair Fransız İhtilali sırasında tutuklanarak Saint Lazar Cezaevi'ne konur.* (SA, AVD, 159).

tutun- [tut-un-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Kana bulanmış kocaman sağ eliyle kapının demirine tutundu.* (KT, EŞM, 196); *Korkak adımlarla, yıkılmamak için iskemle arkalarına tutunarak ilerledi, saza yakın bir yere geldi.* (SA, YD, 16); *Lâmia, kapının yanında ayakta duruyor, düşmemek için önündeki sandalyeye tutunuyordu.* (RNG, DK, 145); *Deliliğe tutunmak zavallılıktır diyorlar, yanılığa düşmektir, kandırılmaktır, cahilliktir diyorlar. Hayır, tam tersi, insan olmaktır.* (DE, DÖ, 115).

tuzaklan- [tuzakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tuzlan- [tuzla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bayatlamış ve tuzlanmış balıklarla beslenen bir adamı düşünün, siz bunların kokusuna bile tahammül edemezken, adama ambrosia kadar leziz gelir bu balıklar; şimdi soruyorum, balığın bayat olması onun mutluluğunu azaltır mı?* (DE, DÖ, 159).

tüken- [tüken-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 484^b), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan dönüşlü çatı değildir. *Yüzlerin*

içinde uyandırabileceği neşe, sevinç ve heyecan da tükenmişti; sanki hayattan bir şey de beklemiyordu. (OP, KK, 281); Kızım ağlaya ağlaya tükenmiş, bahçe kapısına bakıyordu; hepsinin gözü yolda, kapıdadır. (OP, BAK, 9).

tükürüklen- [tükürüklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tüllen- [tüllen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tümlen- [tümlen-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tümörlen- [tümörlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

tütsülen- [tütsülen-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

tüylen- [tüylen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

uçlan- [uçlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Yaptığı işe karşılık bir sigara da Refüze'den uçlandı. (RI, HS, 300).*

ufalan- [ufala-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *ufalan-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ufunetlen- [ufunetlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

uğran- [uğra-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

uğurlan- [uğurla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yavuz'un İzmit'e götüreceği özgürlük çocuğu, oradan da özel bir törenle Ankara'ya uğurlanacaktır. (SA, KC, 14).*

ulan- [ula-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu soru cevap, birbirine ulanıp gitti. (MCR, M, 189^b); Mucize ve kerametlerin cansız şeylere tesiri eğretidir, geçip gider; fakat ruha tesiri daimidir, birbiri ardınca ulanır durur. (MCR, M, 658^b).*

ululan- [ulula-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. Ulu tutulmak. *O medih canın ululanmasına, aldanmasına sebep olur. (MCR, M, 56^a).*

umursan- [umursa-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

umutlan- [umutlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Suçluların aralarında en zeki ve en dürüst olanları, her şeyin bu mantıkla yapıldığını gördükleri için, cezaları infaz edilmeden önce, varsa eğer, küçük suçlarını bire on katıp anlatıyorlar ki, mutsuz kardeşleri hiç olmazsa biraz daha umutlanabilsinler.*

(OP, KK, 152).

unlan- [unla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

usan- [usan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

uslan- [uslan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bunlar hiç uslanmasını bilmeyen insanlardı!* (AHT, H, 137); *Neden olacak, uslanmaya, adam olmaya niyetli de ondan!* (SA, KY, 64).

utan- [utan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

uyan- [uyan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

uyarlan- [uyarla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Aradan yıllar geçer, Meville'in Moby Dick adlı eseri sinemaya uyarlanır.* (SA, KC, 49).

uygulan- [uygula-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her türlü düşe uygulanabilir bu artık.* (PK, AOS, 89); *Bunun kullanılması ve uygulanması, onun yeteneğine ve gücüne bağlıydı.* (MKA, N, 159).

uyun- [uyu-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Soğuk su, fena uyunmuş gecenin ağırlığını aldı.* (AHT, H, 134-135); *Uyunmaz ki şimdi; içince de canım eğlenmek ister.* (OP, KK, 139); *O evde düşünülmez; yenir, içilir, hesap yapılır, uyunurdu.* (SFA, AVBY, 33).

uzaklan- [uzaklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

uzan- [uzan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *O, akşamüstü veya gece yarısı sandaldan sesini yükselttiği zaman pencereler sessizce açılır, renkli ve ürkek gölgeler boşluğa uzanır, derinden visal ürperişli ahlal çekilir, titreyen parmaklardan yahut düzeltilen saç ve elbiselerden suya çiçekler düşerdi.* (AHT, H, 197); *Kahvenin kapısı aralanarak içeri sekiz on yaşlarında bir kız başı uzandı.* (SA, YD, 19).

üflen- [üfle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Hıristiyan devletlerinde verilmesi âdet olan ve sonraları bize de geçen nişanların hakikatte okunmuş, üflenmiş tılsımlar olduğunu Seyit Lütfullah'tan işitmiştim.* (AHT, SAE, 213).

ümitlen- [ümitlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Lakin gelinimle torunum daha uyuyorlar, onlardan birinin odasındadır belki diye ümitleniyorduk.*

(PK, AOS, 129).

ünlen- [ünlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Fazlallah ilk rüya yorumlarıyla ünlenmişti.* (OP, KK, 284); *Edebiyata çocuk yaşlarda yönelen İngiliz yazar Robert Louis Stevenson, 1883 yılında, otuz üç yaşındayken yazdığı “Define Adası” adlı romanıyla ünlenir.* (SA, AVD, 128).

üslen- [üslen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

üstelen- [üstele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

üstlen- [üstlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Daha o küçücük yaşta kendini kâfir gibi hissetmenin tadını alınca, bir yetişkin olarak da kâfirliği üstlenmekte pek bir mahsur görmemişti zamanla.* (EŞ, BVP, 26); *Savaş sonrasında politikaya atılan Aybar, Türkiye İşçi Partisi’nin ilk genel başkanlığını üstlenir.* (SA, KC, 74).

üşen- [üşen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

ütülen- [ütüle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bütün ev tepeden turnağa temizlendi, camlar silinip parlatıldı, rafların tozu alındı, perdeler yıkanıp ütülendi, üç katın bütün karoları ovuldu.* (EŞ, BVP, 280); *Ütülenmişti suratu.* (RI, HS, 206).

üzengilen- [üzengile-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

varaklan- [varakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

vasıflan- [vasıfla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

verniklen- [vernikle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

vırıldan- [vırıl-da-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

vızıldan- [vızıl-da-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Fakat boyuna vızıldanıyor ve çünkü mağlubiyetin acısını iğneli sözlerle çıkarmak isteyen Deli Emine’ye fırsat veriyordu.* (SA, YD, 88).

vidalan- [vidala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

vurgulan- [vurgula-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kant’ın ana dilinde, gereğince vurgulanarak söylendiğinde “günaydın” sözcüğü bile metafizik bir sav kılığına bürünebilir.* (MK, VDH, 201); *Son hecesi vurgulanarak okunduğundan, verimli*

ova krallığı anlamına gelirdi. (BLC, KNYE, 28).

vurun- [vur-**un**-] Dönüştü çatı kelime şeklidir.

yadırgan- [yadırga-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *O gecenin benim için unutulmaz bir başka yanı ise, artık Feridun'un yokluğunun yadırganmamasıydı. (OP, MM, 488); Aksine olarak alışık çehresiyle gelmeyen şey yadırganırdı. (AHT, SAE, 128).*

yadsın- [yadsı-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Nurdan ince olmasına inceydi, ama bacaklarının gövdesine göre azıcık kısa kaldığı yadsınamazdı. (PK, AOS, 116); Bu söylediklerimin, o günlerde değilse bile, artık bugün bütün dünyaca yadsınamayacak gerçekler olduğuna hiç kuşum yoktur. (MKA, N, 82).*

yaftalan- [yaftala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yağlan- [yağla-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Yağ sürülmek. 2. Dönüştü çatı kelime şeklidir. Yağ sürünmek. 3. *yağlan-* fiili “yağ oluşmak; yağdan kirlenmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2106^b) anlamlarında edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Yağlanmamış, eskimemiş ayranın varsa dövüp yağını çıkarmadıkça sakın harcama!* (MCR, M, 471^b).

yağmalan- [yağmala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bütün bu zenginliğin ve eşyanın birikebilmesi için çıkılan seferlerin, yapılan savaşların, akıtılan kanların, yağmalanan şehirlerin ve hazinelerin sonunu huşu içinde hissettim. (OP, BAK, 343).*

yakalan- [yakala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ali Bey, padişahın karşılık olarak gönderdiği armağanları Japon İmparatoru Meji'ye sunmuş, gemisi Ertuğrul ve beş yüzü aşkın adamıyla birlikte geri dönüş yolunda yakalandığı fırtınadan kurtulamayarak Japon Denizi'nde boğulmuştur! (SA, KC, 12); Kendisini her serbest bırakışında birdenbire çırpıplak yakalanmış gibi mahcup, kendi kabuğuna çekiliyor, karşısındaki adamdan kendisini gizleyebilmek için ikide bir çantasını açıyor, yüzünü pudralıyordu. (AHT, H, 111); Yağmur da hüznün gibi bir şey, yakalandın mı bir kez, azı çoğu yok artık. (EŞ, BVP, 11).*

yakamozlan- [yakamozlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

yakın- [yakın-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

yalan- [yala-**n**-] Dönüştü çatı kelime şeklindedir. *Kedi yalanmayı bıraktı da bir an sihirli gözleriyle göz göze geldik.* (OP, BAK, 225).

yalanlan- [yalanla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir. *Mustafa Kemal Paşa'nın çalışmalarına, gücüne dayanmak ise onun sözleri, demeçleriyle, tutum ve davranışlarıyla her bakımdan yalanlanmış.* (MKA, N, 106).

yalazlan- [yalazlan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

yaldızlan- [yaldızla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir.

yalpalan- [yalpalan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

yaltaklan- [yaltaklan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Türkmen'in köpekleri çadır kapısında misafire yaltaklanmış.* (MCR, M, 26^a).

yamalan- [yamala-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir.

yaman- [yama-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklindedir. Yamalanmak. 2. "kendini yamamak, yük olmak" anlamında edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Kuşların en zayıfı Ebabel olduğu hâlde filleri, bir daha yamanmalarına imkân bulunmayacak bir tarzda parçaladı.* (MCR, M, 316^a).

yangılan- [yangılan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

yanıtlan- [yanıtla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir.

yankılan- [yankılan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Nasıl ki, Titanic'in Atlas Okyanusu'ndaki enkazında ölen insanların yardım isteyen haykırıışları yankılanıyorsa, harabeye dönüşen ilk doğumevinin duvarlarında da zor bir ameliyat sonrası dünyaya gelen bebeklerin çığlıkları ve mutlu annelerin, babaların kahkaha sesleri duyulmaktadır.* (SA, KC, 39).

yansılan- [yansıla-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklindedir.

yapılan- [yapılan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *İhracat bölümünün yeniden yapılanmasında Murat'a çok iş düşüyor.* (CT, YSÇS, 148).

yapraklan- [yapraklan-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Ten, gece gündüz onunla gelişir, yapraklanırsa can dalı, yapraklarını döker, güz mevsimine düşer.* (MCR, M, 498^b).

yaralan- [yarala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İnsanlık onuru gözlerini yaşartacak kadar yaralanmıştı.* (KT, EŞM, 179); *Yol arkadaşşıma çocukluğumun 'küçük asker, küçük asker' şarkısını söylüyor, geçtiğim yerlerde kim bilir kaç Alman askerinin benim sevgili oyuncağım gibi yaralandığını düşünerek de arada bir trenin penceresinden dışarıya bakıyordum...* (SA, KC, 77).

yararlan- [yararlan-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. ERDAL 1991: 627), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Köylülerden biri Hacı'ya yararlanmak için yerden bir avuç dolusu toprak almış, hayvanın kulaklarına sürüştürüyor, muayene ediyordu...* (RHK, MH, 51).

yararlan- [yararlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Öğrendiklerinden Galip Bey de, Rüya da yararlanırsın isterdi.* (OP, KK, 126).

yargılan- [yargıla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Malum kovuşturma gereğince çocuk Ali, yargılandı, iki gün hapis cezası yedi ve gene jandarma muhafazasında Adalet Sarayı'nın bodrumuna tıkıldı.* (OK, EK, 107).

yarılan- [yarıla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yasaklan- [yasakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Üsküdar'daki 'Ravza Terakki' adlı özel okulun öğrencilerine kızak kaymanın yasaklandığını, hademelerin yaptığı tahkikat sonucunda, yasağa uymayan çocukların kızakları boyunlarına asılarak teşhir edildiğini de öğrenir, İstanbul'un oyuncak ve oyun tarihine kaydederiz.* (SA, KC, 100).

yaslan- [yasla-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Arada sırada, çok nazlı olmasını istediği muhakkak olan bir sesle yavaşça gülüyor, sonra kadehini yakalıyor, birkaç yudum içiyor, tekrar erkeğin omuzlarına yaslanıyordu.* (AHT, H, 315); *Bazan Füsün'un kocasının omzuna beni kıskandırmak için yaslandığını düşünür, hayalimde onunla bir kıskançlık düellosuna tutuşurdum.* (OP, MM, 293); *Bir parça koparıp güvertenin tirabzanlarına yaslandı ve bir martının yaklaşmasını beklemeye başladı.* (EŞ, BVP, 204).

yassılan- [yassılan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Rüzgârın önüne katılarak yassılana uzana, genişleye serpile sürekli hareket eden dumanlar, uzaktan, bu donmuş ova ortasında kemiklerinin içi titreyen garip yolculara ne*

keyifli görünürdü. (RHK, MH, 106).

yaşan- [yaşa-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Devletlerin başına gelen felaketlerin en çok felsefe ve edebiyat tutkunu şarlatanların yönetimi ele geçirdiklerinde yaşadığına tanık olursunuz.* (DE, DÖ, 93); *Ölsen ölünmez, yaşasan yaşanmaz.* (AN, YNYNY, 216); *Yaşanacak bir tek hayatımız varsa eğer, onu hiç yaşamamış da olabiliriz, fark etmez.* (MK, VDH, 16).

yaşlan- [yaşlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İnsanlar senelerle yaşlanır, müneccimler hikâyelerle.* (EŞ, BVP, 229); *Yaşadıkça düzelmiyordu hayat, tıpkı yaşlanmakla büyümediği gibi kişinin.* (EŞ, BVP, 100).

yaşmaklan- [yaşmakla-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

yavuklan- [yavuklan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yavuzlan- [yavuzlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yayımlan- [yayımla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Amca Bey, İkinci Dünya Savaşı'nın ortasında bir mizah dergisi olarak yayımlanır.* (SA, KC, 119); *İşin şaşırtıcı ve bir o kadar da sevindirici yanı, 'katçına' olarak adlandırılan bu bebekler üzerine ülkemizde yayımlanmış bir kitabın olmasıdır.* (SA, KC, 34).

yayınlan- [yayınla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Gün geçmiyordu ki Arizona televizyonunda evinin önünden kaçırılmış bir çocukla ya da ihmalden hüküm giymiş bir anneyle ilgili haberler yayınlanmasın.* (EŞ, BVP, 47).

yaylan- [yaylan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Evet, kısa boylu olduğum, yürürken yaylandığım, konuşurken çok el kol oynattığım doğru.* (PK, AOS, 23).

yazıklan- [yazıkla-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir.

yeğlen- [yeğle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yeleklen- [yeleklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. Kanatlanmak, kanat açmak (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2160^b).

yelelen- [yelelen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yelpazelen- [yelpazele-n-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bizi Dr. Narin'e götüren 61 modeli kıyruklu Chevrolet'nin arka koltuğunda oturan Canan elindeki Güzül*

Postası'yla sabırsız bir İspanyol prensesi gibi sinirli sinirli yelpazelenirken, ben ön koltuktan hayaletimsi köyleri, yorgun köprüleri ve bezgin kasabaları saydım. (OP, YH, 106).

yelten- [yelten-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yemişlen- [yemişlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yemlen- [yemle-**n**-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. 2. *yemlen-* fiili “para harcamadan başkasının sırtından geçinmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2164^a) anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yen- [yen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yen- [ye-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Çorbalar içilip, zeytinyağlılar azar azar yendikten sonra, Gülsüm Nine ve Feride Teyze mutfağa gidip iki tepsiyle geri döndüler.* (EŞ, BVP, 166); *Öyle ki biraz daha kalırsa burada, galiba hepten yenebilecek bir şey gibi algılamaya başlayacaktı İstanbul'u.* (EŞ, BVP, 252).

yenilen- [yenile-**n**-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kadehler bardaklar tabaklar yenilendi; ama her şey aynı kaldı.* (EŞ, BVP, 95); *Bu efendiler, seçimin yenilenmesini ve milletvekillerinin seçilmesini sağlamış olan örgütün etkisinde kalmış görülmeyi, yüksek şeref ve onurlarıyla bağdaşmaz mı buluyorlardı?* (MKA, N, 287); *Her nefeste dünya yenilenir; fakat biz, dünyayı öylece durur gördüğümüzden bu yenilenmeden haberdar değiliz.* (MCR, M, 35^b); *Bir Cebrail'in atının ayağına toprak olursan yeşillik kesilir, yenilenir tazelenirsin!* (MCR, M, 480^a).

yerin- [yerin-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İşçilerin yaşlısı yerindi, gençlerse sevindiler.* (OK, EK, 136); *Boş yerinmeler bunlar.* (PK, AOS, 49).

yeşillen- [yeşillen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Tohum toprak içinde gizlenince, onun gizlenmesi bahçenin yeşillenmesi ile neticelenir.* (MCR, M, 7^b).

yetin- [yet-**in**-] Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Taklitle maskeyle yetinemeyecek kadar mutsuz olduğun gecelerde yazdıklarını ben daha iyi bilirim, ama yaptıklarını sen daha iyi bilirsin, kardeşim benim.* (OP, KK, 336); *Bir şey olmak için yeteneğin ya*

da sebebin yoksa sadece var olmakla yetin. (EŞ, BVP, 134).

yıkan- [yika-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. Kendi kendini yıkamak. *Galip şofbenin bir türlü ısıtamadığı suyla yıkandıktan sonra giyindi.* (OP, KK, 118); *Odun, kömür, kum ya da soğan indirmek için buraya yanaşan gemilerin tayfaları 'Arap İskelesi Suyu' denilen çeşmenin başında yıkanurlar, temizlenirlerdi.* (SA, KC, 31); *Ona ince kumlu, kapanık, derin bir havuz buldular, sere serpe, zevkli zevkli yıkandı.* (RHK, MH, 45).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Dalgalarla yıkanan bir kaya gibi, onların üstünden geçtiğini duydukça mesuttur.* (AHT, H, 146); *Eğitim, bilime dayandırılmaz ve yeniliklerden uzak kalırsa, yıkanmayan bir ayağa dönüşür ve içine sokulduğu terliği de kokutur.* (SA, KC, 11); *Sanki genç kadın hayatından uzaklaşmakla bütün zaaflarından, paylaştıkları her şeyden yıkanmış, hayatın erişilmez tabakalarında bu elmasın parıltılı katılığını kazanmıştı.* (AHT, H, 59).

yıllan- [yıllan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sonraları, bir sabah, tramvay yolunun yıllanmış parke taşlarının anlamsız bir asfaltla örtülüverdiğini gördüğü zaman, Galip, Dede'nin uğursuzluk dediği şeyin, belki de, apartmandaki bu tuhaf sıkışıklıkla, yersizlikle ya da buna yakın belirsiz ve korkutucu bir şeyle ilgili olduğunu da düşünmüştü.* (OP, KK, 19).

yıpran- [yıpran-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Galip'in beyaz bir yakayla, yıpranmış bir ceketle ve hayâletimsi bir yüzle hayal ettiği bu ses, bütün bu cümleleri bir bellek coşkusuyla akıldan mı kuruyordu, yoksa bir yerden mi okuyordu?* (OP, KK, 334); *Neden bu kadar çabuk yıprandığı anlaşılır gibi değil.* (PK, AOS, 29).

yırtın- [yırtın-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Kahvenin gramofonunda, zavallı bir kadının sesi: "Çıkمام Allah etmesin meyhaneden" diye yırtınıyordu.* (SA, YD, 61).

yiğitlen- [yiğitlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yinelen- [yinele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Her gün yinelenen bu garip olay, sonunda çözüme ulaşır...* (SA, KC, 11); *İnsan bu yüzden mutlu olamıyor; mutluluk yinelenmeye duyulan özlemdir.* (MK, VDH, 305).

yoklan- [yokla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bu sefer, bu aranmaktan, yoklanmaktan hoşlanmayan adam, üst üste haber gönderiyor, hâl hatır soruyor, hanımefendinin, olmazsa beylerden birinin behemehâl gelmelerini, kendisini görmelerini istiyor, dükkânın arkasında eski konağın müstemilâtından olan bakımsız kısımla üstündeki iki oda için konuşulacağını, kontratın geciktiğini söylüyordu.* (AHT, H, 11); *Her türlü fikir söylenmiş, her ihtimal yoklanmıştı.* (AHT, H, 52).

yollan- [yolla-n-] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Yazılar sağa sola yollanmış haberlerle doludur, özel küçük haberlerle.* (OP, KK, 99).

2. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Bu kararlılıkla bebek bezlerinin bulunduğu koridora yollandı.* (EŞ, BVP, 44).

yolun- [yol-un-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Tüyleri yolunmuş bir kaz gibi acıklı bir hâlde salona girip bulunduğu ilk koltuğa çöktü.* (EŞ, BVP, 118); *Yolunmuş kirpiye dönmüştü!* (RI, HS, 206).

yorumlan- [yorumla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Rüyalar yaşanır, hayatlar yorumlanırdı.* (OP, KK, 288-289); *Ulusun bu haksız darbe karşısında sessiz ve hareketsiz kalması, elbette ulusun iyiliği için yorumlanamazdı.* (MKA, N, 45).

yosunlan- [yosunlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yudumlan- [yudumla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yuhalan- [yuhala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yumaklan- [yumakla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

yumruklan- [yumrukla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sonunda kapısının hiç de yumruklanmadığı bir gün Leylâ kendiliğinden çıkmış odasından çıkmasına ya, o çökmüş suratı tanıyabilene aşk olsun!* (PK, AOS, 92).

2. *yumruklan-* fiili kendiliğinden olma anlamı taşıyorsa edilgen çatı kelime şekli değildir. *Kaldırımın ortasında kalakalmış, dişleri birbirine kenetlenmiş, elleri sıkı sıkı yumruklanmış bir çocuk.* (PK, AOS, 76).

yumrulan- [yumrulan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yurtlan- [yurtlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yutkun- [yutkun-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yuvalan- [yuvalan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yuvarlan- [yuvarla-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *Garsonlardan biri bir kadın müşterinin çantasına takıldı, bir tepsi bardakla birlikte yere yuvarlandı.* (EŞ, BVP, 95); *Beyaz kürk örtüsünün üstünde yuvarlanmaya doyamadığım kocaman karyolası.* (PK, AOS, 1).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Beyaz yatak örtüsünün üzerine üç tane on kuruşluk yuvarlandı.* (SA, YD, 31).

yüklen- [yükle-n-] 1. Dönüşlü çatı kelime şeklidir. *...Aliye karyolaya konacak cibinliğin nerede bulunabileceğini düşünürken Samiye kapalı şeylere meraktan mütevellid bir tecessüs-i nîsvânî ile çantamı yüklenmeye çalışıyordu.* (HZU, BYT, 15); *Onların çılgın hiddet ve kinleri, bütün hayatı kendisi için hazırlanmış bir sofra zanneden iştahları ve bunları tek başına yüklenmek için imkânsız bir Atlas gayretiyle gerilmiş gururları...* (AHT, H, 260); *Yükledikleri tabakları masaya koydular.* (EŞ, BVP, 166).

2. Edilgen çatı kelime şeklidir. *O sırada, Karaköy rıhtımında bir nakliye gemisine Çanakkale'ye götürmek üzere asker ve cephane yüklenmektedir.* (SA, KC, 18-19).

3. *yüklen-* fiili “üstüne düşmek, zorlamak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2205^b) anlamında edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Sonra felaket devrimizde talihin hesabını yalnız Zehra'dan sorabilirmiş gibi o da ona yüklendi.* (AHT, SAE, 181); *Hepsi her yandan fıkara Dursun'a yüklediler.* (OK, AY, 12).

yükümlen- [yükümlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

yüreklen- [yüreklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Önce dili tutulmuş, hiç tınmadan ardından yürümüş, sonra bir yüreklenmiş, eşeğini sürüp Emine'nin yanına varmış...* (SA, YD, 117); *Açgözlülük ve Peru Krallığını keşfetme arzusuyla yüreklenen bu iğrenç zorba, toprakların içine girmeye karar verdi.* (BLC, KNYE, 92).

yürün- [yürü-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Efendiler, 7 Ekim 1919 tarihli olan bildirimiz; yürüdüğümüz yolun doğru ve başarıya ulaştırıcı olduğu ve bugüne*

kadar olduğu gibi, tutulan yolda dayanışmayı koruyarak yürünmesi gerektiği konusunda ulusu, aydınlatıp, uyarmaya ve manevi gücünü artırmaya yardım etmek amaçlarını güdüyordu. (MKA, N, 193).

yüzlen- [yüzlen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. Şımarmak (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 2216^a).

zamlan- [zamlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

zarflan- [zarfla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Bazan ikisinden biri, pil fabrikasındaki saatlerin yorgunluğunu, yazılacak yazıları, zarflanacak bildirileri unuttur, elindeki yeni kimliğe dakikalarca bakar, bakardı. (OP, KK, 124).*

zedelen- [zedele-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Sinirle, mutsuzlukla ya da başka bir kusurla zedelenmiş olduğumuz için değil, insanların çoğu aptal olduğu için insanların çoğuna aptal muamelesi yapıyoruz. (OP, BAK, 269); Nazırlıktan böyle çekilmeniz, İngilizlerin karışmalarını ve bağımsızlığımızın zedelenmesini kolaylaştıracaktır. (MKA, N, 307).*

zehirlen- [zehirle-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Kardeşi Cem Sultanı Papa'ya zehirleten, kendisi de oğlu Yavuz Selim tarafından zehirlenen adamın camisi... (KT, EŞM, 16).*

zevklen- [zevklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bu arada kocası da hem parasından olmamış hem de karısının aldanişından zevklenmiştir, ayrıca sanki kendisine bir servete mal olan armağanlarla donatmış gibi, karısı kendisine minnettar kalmıştır. (DE, DÖ, 161); Bu zevklenmede, kaltabanlık edip çeteyi zora düşürmüş ortaktan oç alma payı da olmalıydı. (KT, EŞİ, 57).*

zevzeklen- [zevzeklen-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir.

zihlan- [zihla-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir.

zıkkımlan- [zıkkımlan-] Edilgen ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *İdarecilerle öğretmenlerin özel kazandan zıkkımlanmaları için! (RI, HS, 301).*

zımbalan- [zımbala-n-] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Paris'teki Romantik Hayat Müzesi'nde George Sand'in çakmağına, mücevherlerine, kürelerine ve bir kâğıda zımbalanmış saçlarına uzun uzun baktım ve ürperdim. (OP, MM, 552).*

zımparalan- [zımparala-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir.

zıpkınlan- [zıpkınla-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *Ucu dışarı sarkan inşaat demirleriyle yüklü kamyonu arkadan pervasızca, kallesçe saldıran bir otobüsün ön koltuklarında acımasızca zıpkınlanan yolcuları gördüm.* (OP, YH, 59).

zırhlan- [zırhla-**n-**] 1. Dönüştü çatı kelime şeklidir. 2. Edilgen çatı kelime şeklidir.

zırıldan- [zırıldı-**n-**] Dönüştü çatı kelime şeklidir.

zıtlan- [zıtla-**n-**] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

ziftlen- [ziftle-**n-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. Zift sürülmek. 2. *ziftlen-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Kim ziftlendi bu fındıkları?, dedi.* (RI, HS, 138).

zincirlen- [zincirle-**n-**] Edilgen çatı kelime şeklidir. *İnsan özgür doğar, ama her yerde zincirlenir.* (EŞ, BVP, 241); *Birbirine zincirlenmiş tepeler, ıssız vadiler...* (JWG, GWA, 35).

zorlan- [zorla-**n-**] 1. Edilgen çatı kelime şeklidir. *Geçmiş ile gelecek arasında yer alan ve ekseriya kapalı duran kapıların sürgüleri kilitleri zorlanıyordu.* (EŞ, BVP, 200).

2. *zorlan-* fiili bağımsız bir leksem ise edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir. *Okulda öteki öğrencilere ayak uydurmakta zorlanmıştı hep.* (EŞ, BVP, 33); *Galip hafızasının derinliklerinden bir-iki sahneyi zorlanarak bulup çıkardı.* (OP, KK, 194).

zümrütlen- [zümrütlen-] Edilgen ya da dönüştü çatı kelime şekli değildir.

4.6. -(İ)ş- Çatı Şekline Dair Malzemenin İncelenmesi:

abanozlaş- [abanozlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

abazanlaş- [abazanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

abideleş- [abideleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ablaklaş- [ablaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kırmızı yüzü kocaman bir gülümsemeye daha ablaklaşmıştı.* (KT, EŞİ, 350).

abuklaş- [abuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

acarlaş- [acarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

acayıpleş- [acayıpleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sonra Yusuf'un sırtı da acayıpleşmişti, bazen büyüyerek arabanın ön tarafını tamamen kapatıyor ve içerisi kapkaranlık oluyordu, zifiri karanlık.* (SA, KY, 130).

aceleleş- [aceleleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

acemileş- [acemileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Acemleş- [Acemleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

acılaş- [acılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İki üç ahmak seni inkâr etse neden acılaşırsın, sen zaten şeker madenisin.* (MCR, M, 180^b).

acımasızlaş- [acımasızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

âcizleş- [âcizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

açıkgözleş- [açıkgözleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

açıklaş- [açıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

adileş- [adileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

adlaş- [adlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

afacanlaş- [afacanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

afallaş- [afallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ağaçlaş- [ağaçlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ağdalaş- [ağdalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ağılaş- [ağılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ağırlaş- [ağırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Hapishanenin doktoru ve reviri olmadığı için hasta mahpuslar ağırlaşincaya kadar koşuşlarında kalırlar ve araba parası tedarik edebilirlerse belediye doktorunu getirtirlerdi.* (SA, YD, 24); *Fakat bu ezberlemekle de ağırlaşır, sıkılırsın!* (MCR, M, 440^a).

ağızlaş- [ağızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ağlaş- [ağlaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Bu sırada, birkaç yüz metre ötede, evlerinin tahta kapısı arkasında rüzgârın sesini dinleyerek küçük Hasan'ı bekleyen iki kardeş, onunkine pek benzeyen bir korku ile titriyorlar ve köyün etrafında dolaşan kurtların sesini duydukça, birbirlerine sokularak ağlaşıyorlardı.* (SA, YD, 39); *Bunun üzerine dadımın boynuna sarılarak birlikte ağlaştıktı.* (YKK, HOŞ, 33); *Çoluk çocuk ağlaşarak koridorun öbür ucuna doğru uzaklaştılar.* (SA, YD, 31).

ahitleş- [ahitleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

ahmaklaş- [ahmaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Nihayet şehirlinin reyi, tedbiri elden gitti, ahmaklaştı.* (MCR, M, 244^b).

akçillaş- [akçillaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

akılsızlaş- [akılsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yaşlılık başka insanlara akıl kazandırırken, Brabantlılar yaşlandıkça akılsızlaşır.* (DE, DÖ, 67).

akışkanlaş- [akışkanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

akkorlaş- [akkorlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aklaş- [aklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

akortsuzlaş- [akortsuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aksileş- [aksileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aktifleş- [aktifleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aktüelleş- [aktüelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

alafrangalaş- [alafrangalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

alaturkalaş- [alaturkalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

alçaklaş- [alçaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

alenileş- [alenileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

alıklaş- [alıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

alınanlaş- [alınanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

alış- [alış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Küçük kız, ona iyiden iyiye alışmıştı.* (RNG, DK, 79); *İnsana alışamıyorum, ama şu deniz kuşuna alışmışım.* (SFA, AVBY, 43).

allaş- [allaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Almanlaş- [Almanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

altınlaş- [altınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Amerikalılaş- [Amerikalılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Beni, Türklüğümden geri adım atıp Amerikalılaşmakla suçluyor kendince.* (CT, YSCS, 469).

amipleş- [amipleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

anaçlaş-[anaçlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

anarşistleş- [anarşistleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

angutlaş- [angutlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

anıklaş- [anıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

anılaş- [anılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bütün bu anılar ve anılaşmış kişilerle kurmuştum ben O'nu.* (OP, KK, 114).

anıtlaş- [anıtlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

anlamsızlaş- [anlamsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

anlaş- [anla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Karımla annem hiçbir gelin-kaynanaya yakışmayacak kadar anlaşırlar –söz konusu ben, beni çekip çevirmenin zorluğu olduğunda.* (PK, AOS, 60); *Kendisiyle anlaşamayan bir kişi başkasıyla anlaşabilir mi?* (DE, DÖ, 85).

anlayışsızlaş- [anlayışsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

anonimleş- [anonimleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

antikalaş- [antikalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

antipatikleş- [antipatikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

antlaş- [antla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

apış- [apış-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

apseleş- [apseleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aptallaş- [aptallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kara sevdaya tutulmuş olanların yakınında bahçe var, sofraya var demelerinden âdeti aptallaştık.* (MCR, M, 292^b).

arabeskleş- [arabeskleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Araplaş- [Araplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

argolaş- [argolaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

arıklaş- [arıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

arılaş- [arılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Arnavutlaş- [Arnavutlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

arsızlaş- [arsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Nebile bir şımarmış, bir arsızlaşmıştı ki...* (RHK, MH, 180).

asabileş- [asabileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

asalaklaş- [asalaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

asileş- [asileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

askerîleş- [askerîleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aslanlaş- [aslanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Nihayet çocuk geliştirdi, irileştirdi, aslanlaştı.* (MCR, M, 758^b).

asrileş- [asrileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aşağılaş- [aşağılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Deniz bu kereminden dolayı eksilmez; ihsanı yüzünden aşağılaşmaz, dedi.* (MCR, M, 36^a).

atılğanlaş- [atılğanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

atış- [at-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

avallaş- [avallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

avareleş- [avareleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Avrupalılaş- [Avrupalılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aydınlaş- [aydınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ayılaş- [ayılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aykırılaş- [aykırılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aymazlaş- [aymazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

aynalaş- [aynalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Okuldayken aynı sıralarda oturmazdık, ama sıcak bahar günlerinde sınıfta uzun tartışmalardan sonra pencere açıldığında, hemen arkasındaki kara tahtanın karasından aynalaşan camın içinde yansıyan yüzünü şimdiki gibi seyrederdim.* (OP, KK, 139).

ayranlaş- [ayranlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ayrılaş- [ayrılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ayrılış- [ayrıl-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

ayrımlaş- [ayrımlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ayrış- [ayr-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. (bk. CLAUSON 1972: 69^a).

ayyaşlaş- [ayyaşlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

azgınlaş- [azgınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Aralarında nefret tohumları ekilen etnik, dini ne kadar grup varsa, bunların durmadan birbirini öldürdüğünü, kan davasının giderek azgınlaştığını da biliyorsun!* (ZL, SA, 28).

azış- [azış-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

azmanlaş- [azmanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

babacanlaş- [babacanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

badikleş- [badikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bağdaş- [bağdaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Çünkü nebatat ve sap... ikisi de bedenle can gibi bağdaşmıştır.* (MCR, M, 60^a); *Acı, tatlı ile bir arada bulunur, bağdaşır mı?* (MCR, M, 78^a).

bağdaşıklaş- [bağdaşıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bağımlılaş- [bağımlılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bağımsızlaş- [bağımsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bağlaş- [bağla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

bağlılaş- [bağlılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bağnazlaş- [bağnazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bağrış- [bağr-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. Birden çok kişinin aynı anda ve birlikte bağırması. *Üvey babayla yetim çocuk gibi değil de, gürültülü bir dere kenarında konuşan iki kişi gibi bağrışıyorduk. (OP, BAK, 255); Hava artık iyice kararıyordu, ama hâlâ dışarıdan futbol oynayan çocukların bağrışıp küfürleşmeleri geliyordu. (OP, MM, 55); Gece vakti adembabalar döğüşür, bağrışır oldular. (KT, EŞM, 117); O zaman isteksiz, ışısız, bitkin bir gece başlıyordu; yalnız, en ufak patırtıdan huylanana kazlar vakit vakit kümeslerinde hep bir ağızdan bağrışıyor ve uzak mahallelerden karşılık alıyorlardı. (RHK, MH, 87).*

bakırlaş- [bakırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bakır, kimya yüzünden altın olmak kabiliyetinde değilse kimya, bakır yüzünden bakırlaşmaz ya! (MCR, M, 216^a).*

bakış- [bak-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Nuran eski kocasıyla barışmıştı; her yerde, her zaman olagelen bir iş için, bu kadar tereddüde, manalı bakışmağa ne lüzum vardı? (AHT, H, 71); Nuran Mümtaz'ın gözlerini aradı, birbirlerinin tanıyıyormuş gibi bakıştılar. (AHT, H, 270); Yengemle ağabeyim birbirine bakışıyorlardı. (RNG, D, 68).*

balabanlaş- [balabanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

balçıklaş- [balçıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dere boyunca bir iki attım, ama ayaklarım balçıklaşmış bir çamura gömülüyordu. (OP, YH, 82).*

ballaş- [ballaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Belki bal ırmağının tesiriyle bedenimdeki şu kin zehri ballaştır. (MCR, M, 456^a).*

barbarlaş- [barbarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

barış- [barış-] Bir çatı oluşumu oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 369^b), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *Bu bayram havası içinde dönen atlıkarıncalar, barışan eski düşmanlar, elma şekeri ve macun yiyen çocuklar, birlikte şakalaşan kadınlar ve erkekler, çalıp oynayanlar arasındadır O.* (OP, KK, 150).

barizleş- [barizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

basıklaş- [basıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

basitleş- [basitleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

basmakalıplaş- [basmakalıplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

başkalaş- [başkalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Fakat yüzünün rengi, nabzının atması başkalaşmadı.* (MCR, M, 7^b).

Batılılaş- [Batılılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Annemin hayranlıkla sözünü ettiği çalışkan ve zengin bir komşu, Batılılaşarak kendini memleketini kurtarmaya adanmış bir paşanın gölgesi...* (OP, KK, 114).

battallaş- [battallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bayağılaş- [bayağılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sen, kavmin ulususun, sana müştak olmayan, seni arzulamayan bayağılaşmıştır.* (MCR, M, 5^b).

baygınlaş- [baygınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Biz, diyordu, şimdi bu ağıla çekilmiş bir koyun sürüsü gibiyiz; bu gemiciler köyün meyhanesinde şişeleri doldurup ahırımızda eğlentiye hazırlanan eşkiya çetesine benziyor; bağıracaklar, gülecekler, biz zavallı gözlerimizi sahneye dikerek, kulaklarımızı dolduran gürültülerden baygınlaşarak, o koyunlar gibi esir, zoraki uyuklayacağız.* (RHK, MH, 142-143).

bayındırlaş- [bayındırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bayırlaş- [bayırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bayraklaş- [bayraklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bayramlaş- [bayramlaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Buraya şeker, kahve, cigara alınır da, bayramlaşmaya gelenler ağırlanır.* (KT, EŞM, 76); *Bayramlaşmak için bize gelmekte olan halam, suluboya ile çocukların*

ayakkabılarını boyamakta olduğumu görünce fırçayı elimden almış ve yaptığının doğru olmadığını söylemiş. (SA, AVD, 26).

bebekleş- [bebekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

beceriksizleş- [beceriksizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bedavalaş- [bedavalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bedbinleş- [bedbinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bediileş- [bediileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bekleş- [bekle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birlikte. *Gözümün önünde, sac üzerinde yufka pişirilen bir ocak ve bekleşen yalınayak çocuklar canlandı. (SA, YD, 8); Hiç ses çıkarmadan bir müddet oturup, bekleştiler, sonra lambayı söndürüp birer köşeye kıvrıldılar. (SA, YD, 96); Sönük ampulün ışığı altında, silahlarını kucaklarına dayayıp bekleşiyorlar, ara sıra esrarkeş bakkalla yarenlik ediyorlardı. (SA, YD, 27).*

belirginleş- [belirginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Daha sonra, güneş battıkça ve hava karardıkça ayın yusuvarlak yüzü aydınlanarak belirginleşiyor ve çok da geçmeden ışıl ışıl parlayan bu yüzün bir insan yüzü, ağlayan bir yüz olduğu anlaşılıyordu. (OP, KK, 275-276).*

belirsizleş- [belirsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bir daha çaldığında hava iyice kararmıştı, yazıhanedeki eşyalar belirsizleşmişti. (OP, KK, 33).*

benekleş- [benekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bengileş- [bengileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

benzersizleş- [benzersizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

benzeş- [benze-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. *Kayıp kocamla benzeşiyor, aynı şey. (OP, BAK, 103); Sayılarla söylersek, dokuz yüz doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz oranında benzerliğe karşın milyonda bir benzeşmezlik vardır. (MK, VDH, 206).*

bereketsizleş- [bereketsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

berraklaş- [berraklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gelgelelim öyle zamanlar*

vardı ki zihni yeni ovalanmış Venedik kristalleri gibi berraklaştığından hasta olduğuna inanmak güçleşiyordu. (EŞ, BVP, 138).

beterleş- [beterleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

beyazlaş- [beyazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yüzü beyazlaşmış mıydı yoksa bana mı öyle geliyordu bilemiyorum, ama epeyce şaşkın olduğu belliydi.* (ZL, SA, 114); *Uçlarının derileri hem beyazlaşmış hem de buruşmuştu.* (KT, EŞİ, 244).

beyhudeleş- [beyhudeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bezginleş- [bezginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bıçkınlaş- [bıçkınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bıkış- [bık-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

bırakış- [bırak-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

biçimsizleş- [biçimsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dehlizciler kadar talihli olamayan bazılarının, Yeniçeri isyanına katıldıkları için yakalanıp asıldıkları ağaçlarda, boyunlarındaki yağlı ilmiğin kravat gibi sıkıştırmasıyla büzülen yüzlerinde harflerin biçimsizleştiğini ve gece yarıları kenar mahallelerdeki tekkelere ellerinde sazları Hurufi surlarını fısıldamaya giden âşıkların tam bir anlayışsızlık duvarı ile karşılaştıklarını da okudu.* (OP, KK, 290).

bildiriş- [bildir-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

bileş- [bileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bilgeleş- [bilgeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bilginleş- [bilginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bilgisayarlaş- [bilgisayarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bilgisizleş- [bilgisizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bilinçsizleş- [bilinçsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

biliş- [bil-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 345^a).

billurlaş- [billurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

biniş- [bin-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

birikiş- [birik-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. (bk. ERDAL 1991: 555).

birleş- [birleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Mısırlı İbrahim Paşa ordusundan Konya'da kalanların kurduğu bu köy artık şehirle birleşmiş ve en fıkalarının oturduğu semt olmuştur.* (SA, YD, 46); *Muhabbet ve heybet birbirinin zıttı iken gönünde bu iki zıttın birleştiğini gördü.* (MCR, M, 43^b).

bitiş- [bitiş-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 309^b), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *Sen de bir belaya, bir musibete düştün mü büzülürsün, hırs kemiklerin bitişir; küçülür kalırsın.* (MCR, M, 318^a); *Beden gibi eczası, tamamı ile birbirine bitişmişti.* (MCR, M, 408^a).

bitkileş- [bitkileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bloklaş- [bloklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bodurlaş- [bodurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

boğazlaş- [boğazlaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Benim suretimde kendi aksini görmüş kendinle boğazlaşmak için coşmuş, köpürmüşsün.* (MCR, M, 642^b); *Malatya'daki Müslüman halkla Sivas'taki Müslüman halkı birbiriyle boğazlaşmaya sürüklemek isteyen bu zavallılardır.* (MKA, N, 164); *Boğazlaşmaktan her zaman nefret ettim.* (KT, EŞİ, 363).

boğuklaş- [boğuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yüzü gölgelendi, sesi boğuklaştı, ağzının içinden, "O başka mesele!" diye bir şeyler geveledi.* (ZL, SA, 106).

boğuş- [boğ-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. a. Karşılıklı. *...Vasıf birden heyecanlanıp rüyasında şeytanla boğuşur gibi hırılıtlı korkunç bir ses çıkarınca...* (OP, KK, 11); *Zavallı zar adam, defterlerle alt alta üst üste boğuşup duruyor.* (AN, YNYNY, 33). b. Birliktelik. *Üstleri başları yırtık pırtık, her yaşta, elli altmış çocuk, çığırarak koşuşmakta, boğuşarak tozu dumana katmaktaydı.* (KT, EŞM, 38).

boklaş- [boklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bollaş- [bollaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

boncuklaş- [boncuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bonkörleş- [bonkörleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

boşlaş- [boşlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

boynuzlaş- [boynuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bozkırlaş- [bozkırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bozuş- [boz-**u**ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 392^b).

Kırık Hayatlar ile alay eden bir yazıdan sonra bozuşmuşlardı. (OP, MM, 466); O zaman bozuşuruz! (KT, EŞM, 30).

bölüş- [böl-**ü**ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Eski hamurkârın aldığı parayı,*

*bu kez ikisi aralarında bölüşürlerdi. (AN, YNYNY, 217); Herifi korkutup sızdırdıklarını bölüşür. (KT, EŞM, 96); *Eski hamurkârın aldığı parayı, bu kez ikisi aralarında bölüşürlerdi. (AN, YNYNY, 217); Gece soygununa çıktığımızda işi bölüşürdük... (OP, BAK, 22); Kısım ağaları, topladıklarını hafta başında idareyle bölüşürler. (KT, EŞM, 88).**

bönleş- [bönleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bronzlaş- [bronzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

budalalaş- [budalalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

buğulaş- [buğulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

buharlaş- [buharlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Özgül ısısı, erime ısısı ve*

buharlaşma ısısı farklı olduğu için, meselâ 1300 derecede buharlaşıyor, buharı sudan ayrılıyor, bütün bunlardan dolayı dünyanın ısı dengesini su koruyor. (İP, SK, 2).

bukalemunlaş- [bukalemunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bulanıklaş- [bulanıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Başlarını hiç*

kaldırmamacasına saatlerce baktıkları için bazen gözlerinden damlayan kan damlalarıyla lekelenen bu resmin âlemi ve manası, kahraman üstatların yavaş yavaş gözleri de bulanıklaşarak kör olmaya doğru gittiği için tatlı bir yumuşaklık içersinde, kendi içinde yaşadıkları kötülüğün yerini alırdı! (OP, BAK, 372).

bulaş- [bulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Onun korkuları bana da bulaştı.* (OP, BAK, 24); *Pudra, lavanta, ter kokusu, çıplak omuz, vicik vicik koltuk altı, tebessüme bulaşmış ruj, havayı macun gibi keşifletmişti.* (AHT, SAE, 327).

buluş- [bul-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 345^b). *...ruhlarımızın bu dünyada yataklarında mışıl mışıl uyumakta olanların ruhlarıyla buluşabileceğini biliyor muydun?* (OP, BAK, 43); *Geceleri deniz kenarında buluşuyorduk.* (RNG, D, 43); *Gene biz başladık Anşe'yle şurda burada, sokaklarda, parklarda buluşmaya...* (AN, YNYNY, 306); *Kaşlarının ortasındaki buruşuktan kalkan bir endişe, dudaklarının etrafını karıştıran can sıkıntısı çizgileriyle buluştu.* (PS, Y, 172); *Mümtaz bir daha buluşup buluşmayacaklarını sormadığına pişmandı.* (AHT, H, 119); *Zaten yöredeki halk ile kolayca buluşup ilişkiye girişmemek yüzünden bu kasaba gayet geri, gayet uyuşuk, atılımsız kalmıştı.* (RHK, MH, 12).

bunaklaş- [bunaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bungunlaş- [bungunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

buruklaş- [buruklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

buruş- [buruş-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 370^a), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *Gülümseyişini biçimsiz bir buruşmaya dönüştürdü.* (PK, AOS, 120).

buyurganlaş- [buyurganlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

buzlaş- [buzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

buzlaş- [buzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Mermeri kaplayan buzlaşmış kar tabakası, yabancı saat reklamlarındaki ay yüzeyi gibi karanlık ve çukur çukurdu.* (OP, KK, 189).

buzullaş- [buzullaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bücürleş- [bücürleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

bütünleş- [bütünleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Çünkü güzel ses dinlemede kalp huzuru ve Allah ile bütünleşme zevki vardır.* (MCR, M, 403^b); *Pek çoğu restore edilmiş evler, yeşil adının hakkını vermek ister gibi, çınar ağaçlarıyla bütünleşmiş*

gibiler. (CT, YSÇS, 98).

büzüş- [büzüş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *...oradaki küçük divana büzüşerek uzanınca, hemen derin bir uykuya dalmış.* (OP, KK, 158).

cadalozlaş- [cadalozlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cadılaş- [cadılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cahilleş- [cahilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

camlaş- [camlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

canavarlaş- [canavarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cansızlaş- [cansızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cazibeleş- [cazibeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cazipleş- [cazipleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cebelleş- [cebelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cedelleş- [cedelle-ş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İşte o, çöldeki dikenlerle, mugaylanlarla, alev alev kumlarla, yüzleri kesip doğrayan kum fırtınalarıyla, susuzluk ve açlıkla, tehlike ve korku ile cedelleşerek yapılan yolculuklardır.* (İP, SK, 66).

cehennemleş- [cehennemleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cemaatleş- [cemaatleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cendereleş- [cendereleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cenkleş- [cenkle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

cennetleş- [cennetleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cephleş- [cephleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cılızlaş- [cılızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gitgide cılızlaşan sesiyle, “Buraya kadar gelmişken, iyi olur, diye düşünmüştüm,” diyor.* (CT, YSÇS, 127); *Son cümlede iyice cılızlaşan sesi yüreğime işliyor.* (CT, YSÇS, 275).

cılklaş- [cılklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cıvıklaş- [cıvıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cıvıldaş- [cıvılda-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Güneş doğarken, kuşlar açan bahar ağaçları arasında cıvıldaşırken cellât dünyanın yeniden o eski ve bildik dünya olduğunu, gökyüzü kadar geniş bir sevinç ve yaşama heyecanıyla anladı.* (OP, KK, 280).

ciddileş- [ciddileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Küçük sert bir kahkaha attı, ama benim yüzümdeki sert ifadeyi görünce ciddileşti.* (OP, MM, 421); *Sonra ciddileşerek uzun zaman önüne baktı.* (SA, YD, 72); *Amerika'yı yönetenlerde bu zamana dek hep varolan tehlikeli körlük gitgide ciddileşti.* (BLC, KNYE, 40).

cilveleş- [cilvele-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Evlenmeden önce bu çeşit şakayı ve cilveleşmeyi daha fazla sürdüremeyeceğini hissettiren bir havaya bürünür, ben de bu türden bir şakayı o gün artık bir daha yapmazdım.* (OP, MM, 480).

cimrileş- [cimrileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cinleş- [cinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cisimleş- [cisimleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ve işte o kadın, mutlak rastlantısallığın cisimleşmiş biçimi olan kişi, yeniden yanına uzanmış uyuyor, derin derin soluk alıyordu.* (MK, VDH, 44).

coşkunlaş- [coşkunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cömertleş- [cömertleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

cüceleş- [cüceleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çabuklaş- [çabuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dışarıda yağmur biraz daha artmıştı ve tavandan gelen boğuk sesler daha hızlanmış ve daha çabuklaşmıştı.* (SA, KY, 45).

çağcıllaş- [çağcıllaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çağdaşlaş- [çağdaşlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İngiltere, Türkün birliğini, çağdaşlaşmasını gerçek bir bağımsızlık kazanmasını, gelecek için bile olsa, istemiyor.* (MKA, N, 101).

çağrış- [çağr-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

çakırlaş- [çakırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çakış- [çak-ış-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 412^a; TIETZE 2002: 467^a), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir.

çakmaklaş- [çakmaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çalış- [çalış-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 421^b), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *Pazarları gazeteleri karıştırır, radyodan futbol maçını dinler, o sıralarda eline geçirdiği bir flütü çalmaya çalışırdı.* (OP, KK, 194).

çamurlaş- [çamurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sıcak bir yaz sonunda ise, bu bataklıkın, küçük bir kasabayı sulayan alçakgönüllü bir derenin tabanı gibi yer yer kuruyup çamurlaşacağına, hattâ binlerce geniş borudan şelâleler gibi gürül gürül akan lâğımların suladığı yamaçlarda otların ve papatyaların yeşereceğini tahmin etmek zor değil.* (OP, KK, 23).

çapkınlaş- [çapkınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çapraş- [çapra-ş-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir. Kesişmek. 2. *çapraş-* fiili “karışık, çapraşık, çözülmez duruma gelmek” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 394^a) anlamında işteş çatı kelime şekli değildir.

çapraşıklaş- [çapraşıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çaprazlaş- [çaprazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çaresizleş- [çaresizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *...bu dünyanın içine o kadar fazla gömülmüş buldu ki kendini, esrarı çözmek için kendini her zorlayışında, hafızasını kaybetmiş biri gibi, çaresizleşip çocuklaştığını hissetti.* (OP, KK, 187).

çarpıklaş- [çarpıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çarpış- [çarp-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Gururla arzu çarpışır.* (PS, Y, 125); *Haydarpaşa açıklarında petrol yüklü bir Rumen tankeri, küçük bir Yunan gemisi ile çarpışmış, tanker ve Boğaz’a dökülen petrol patlamalarla yanmaya başlamıştı.* (OP, MM, 410).

çatallaş- [çatallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çatıklaş- [çatıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çatış- [çat-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. TIETZE 2002: 483^b). *Erlık, yolcu düşmanla çatıştığı zaman meydana çıkar.* (MCR, M, 635^a).

çayırlaş- [çayırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çaylaklaş- [çaylaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Mevki ve mal yüzünden bir sivrisinek büyür, çaylaklaşır!* (MCR, M, 263^a).

çekingenleş- [çekingenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çekiş- [çek-iş-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir (bk. CLAUSON 1972: 417^a; KAÇALIN 2006a: 311^b). Karşılıklı. *Eşek satanlar, o satışın anahtarını elde etmek için birbirlerine âdetâ düşman olurlar, çekişir dururlar.* (MCR, M, 470^b).

2. çekiş- fiili bağımsız bir leksem ise işteş çatı kelime şekli değildir. *Can çekişmekte olan yaralı cengâverler arasında ölüp de dirilen birine rastlarım da...* (OP, BAK, 10).

çelebileş- [çelebileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çelikleş- [çelikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Öyle ki peykâna çelikleşsin diye su verilmiş, özenle imâl edilmiştir.* (İP, SK, 20-21).

çeliş- [çeliş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bir rüyada olduğu gibi derinden derine bu beklentinin bir yanılısına olduğunu seziyor, ama gene de birbirleriyle çelişen bu iki gerçek Galip'i hiç de rahatsız etmeden kafasının içinde kıpırdanıyordu.* (OP, KK, 206).

çeneleş- [çeneleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çeteleş- [çeteleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çetinleş- [çetinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yolun adamakıllı çetinleştiği, iki taraftaki taşlara, çalılara, çam fidanlarına tutunmadan yürümenin güçleştiği bir yerde önümüze koskocaman bir büvet çıktı.* (SA, YD, 113).

çetrefilleş- [çetrefilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çevikleş- [çevikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Toprak beden, aşktan göklere çıktı, dağ oynamaya başladı, çevikleşti.* (MCR, M, 3^b).

çıbanlaş- [çıbanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çıkış- [çıkış-] Bir çatı kelime şekli olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 412^a), artık çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. a. Sert konuşmak. *Bekçi Ali her akşam paydosta fabrika kapısına geliyor, itişe kakışa çıkan işçi kalabalığına ters ters bakıyor, onlardan birisine çıkışmak için en ufak bir fırsatı kaçırmıyordu.* (OK, EK, 15). b. Yetmek, kâfi gelmek. *Paramız çıkışmadı.* (Informant).

çikkınlaş- [çikkınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çılginlaş- [çılginlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çıplaklaş- [çıplaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çırpış- [çırpış-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çiçekleş- [çiçekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çifteleş- [çifteleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

çiftleş- [çiftleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ekin ekmek, nefes almak, tuzak kurmak, çiftleşmek de böyledir.* (MCR, M, 50^b).

çiğleş- [çiğleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çingeneleş- [çingeneleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çipilleş- [çipilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çirkeleş- [çirkeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çirkinleş- [çirkinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Başına bir şey gelse, yüzü değişse, hatta çirkinleşse bile ona olan duygum değişmezdi.* (ZL, SA, 108).

çirozlaş- [çirozlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çizgileş- [çizgileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çocuklaş- [çocuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *...bu dünyanın içine o kadar fazla gömülmüş buldu ki kendini, esrarı çözmek için kendini her zorlayışında, hafızasını kaybetmiş biri gibi, çaresizleşip çocuklaştığını hissetti.* (OP, KK, 187); *Annemin, babamın kollarında çocuklaşmayı, şımartılmayı nasıl da özlemişim...* (CT, YSCS, 418).

çocuksulaş- [çocuksulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. ...*Füsun iki kadehten sonra meyhane masalarında neşelenip çocuksulaşır, uçarı bir kız gibi civıltılı olurdu.* (OP, MM, 375).

çopurlaş- [çopurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çoraklaş- [çoraklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Zuhale karîn olan her yer çoraklaşır, oraya ekin ekilemez.* (MCR, M, 153^b); *Yer, göğe düşmanlığa kalkışırsa çoraklaşır, ölü hâline girer.* (MCR, M, 259^b).

çökkünleş- [çökkünleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çöküş- [çök-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Kuşlar tarlaya çöküştüler.* (TDK: Türkçe Sözlük: 450^b).

çölleş- [çölleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çözüksüzleş- [çözüksüzleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çözüş- [çözüş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

çukurlaş- [çukurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gökte büyük bulutlar vardı ve akşam tâ uzakta, şehrin üstünde bir altın bataklığı gibi çukurlaşıyordu.* (AHT, H, 56).

dalaş- [dalaş-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 502^a), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *Gene de birbirimize uyup mahalle çocukları gibi dalaşabiliyorduk.* (PK, AOS, 158).

dalgınlaş- [dalgınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dalkavuklaş- [dalkavuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

damaksıllaş- [damaksıllaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dandikleş- [dandikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dangalaklaş- [dangalaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

danış- [danış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Anamla babama danıştım; onlar da emmilerime danıştılar.* (SA, YD, 120).

darginlaş- [darginlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

darlaş- [darlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sokaklar mı darlaşmıştı, yoksa bana mı öyle geliyordu?* (OP, BAK, 14).

davalaş- [davala-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

dayaniksızlaş- [dayaniksızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dayanılmazlaş- [dayanılmazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dayanış- [dayan-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

dazkırış- [dazkırış-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dazlaklaş- [dazlaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

değersizleş- [değersizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

değirmileş- [değirmileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

değiş- [değiş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yaşamım hiç değişmez*. (PK, AOS, 45); *Yukarıdan bakıldığında her şey değişiyordu elbet*. (PK, AOS, 117).

dejenerleş- [dejenerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

delikanlılaş- [delikanlılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

delikleş- [delikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

demirleş- [demirleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

demodeleş- [demodeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

demokratikleş- [demokratikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

demokratlaş- [demokratlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dengesizleş- [dengesizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

denkleş- [denkle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

densizleş- [densizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

depreş- [depreş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Onun için de gözüne ehemmiyetsiz görünür, bu suretle onu zebun görürsün, hışmın depreşir*. (MCR, M, 186^b).

derinleş- [derinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Altın yosunlar billûr dalga kıvrımları, kenarlarda büyük ve sırrına erilmez hakikatler gibi külçelenmiş*

gölgeler, karanlığın derinleştiği uçurumlar ve aydınlık dereleri ile bütün manzara daimî oluş hâlinde idi. (AHT, H, 181).

deriş- [deriş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dermansızlaş- [dermansızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dernekleş- [dernekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dertleş- [dertleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. LEWIS 1967: 229). *Yemek sırasında hepimizle dertleşir bizim patron.* (PK, AOS, 53); *İşte bu sabah, gene ninesi gelmiş, onunla dertleşmişti.* (RHK, MH, 133).

despotlaş- [despotlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

destanlaş- [destanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

destekleş- [destekleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

devleş- [devleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kalan zamanı uzatmak ister gibi, ikimiz de kopma anını geciktirme çabasında, şimdiden devleşmiş özlemlerimizle son kez kucaklaşıyoruz.* (CT, YSCS, 288).

deyimleş- [deyimleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dırılaş- [dırılaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

didiş- [did-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Döndüğümde, bizim masada suratları asık didişerek birbirleriyle konuşan Berrin ile Osman'dan başka kimse yoktu.* (OP, MM, 159); *Sabaha kadar bir kararsızlık buhranı içinde kendi kendisiyle didişti.* (RNG, DK, 126); *Sefaleti kaldırırsan, bir yığın hürriyet versen, yine ölüm, hastalık, imkânsızlıklar, ruh didişmeleri kalır.* (AHT, H, 291); *Üç gün kendisiyle didişmişti.* (AHT, H, 135).

diftonglaş- [diftonglaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dikenleş- [dikenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dikleş- [dikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Arabacı kırbacını şaklatarak sıska hayvanlarını haydalyor, yokuş gittikçe dikleştiği için Kâmil Bey koca gövdesinden adeta utanıyordu.* (KT, EŞİ, 64).

dilleş- [dilleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

dinamikleş- [dinamikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dinçleş- [dinçleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dindarlaş- [dindarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dinginleş- [dinginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dinozorlaş- [dinozorlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dinsizleş- [dinsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dirençsizleş- [dirençsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dirileş- [dirileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dirsekleş- [dirsekle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Köşe yazılarımızı bile, dirseklediğimiz vapur iskelelerinde, kucak kucağa yuvarlandığımız otobüs sahanlıklarında, harflerin tir tir titrediği dolmuş koltuklarında yarım yamalak okuyoruz.* (OP, KK, 23).

dişileş- [dişileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *On altısına basmış, boy atmış, bakışları dişileşmiş esmer kızına, fırçalanmamaktan paslı bakır rengine çalan koca koca yüksük kalınlığında bir sıra dişlerini gösterip sırtarak: "Sana da fistanlık getiririm!" demişti.* (RHK, MH, 178).

divaneleş- [divaneleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dizeleş- [dizeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dizgeleş- [dizgeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dogmalaş- [dogmalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Doğululaş- [Doğululaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

doğurganlaş- [doğurganlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dolaş- [dolaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İlk önce vapur iskelesinde beklememek için Mihrimah Camii'ni dolaştılar, sonra Üçüncü Ahmed'in annesinin camiine girdiler.* (AHT, H, 168).

dolgunlaş- [dolgunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

doluş- [dol-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Bahçedekiler cami kapısına*

doluştular. (AN, YNYNY, 13); *Oradan iki arabaya doluştuk ve Belgrad Ormanları'na ve Bentler'e giderek...* (OP, MM, 171).

domuzlaş- [domuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

donuklaş- [donuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dostlaş- [dostlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

doygunlaş- [doygunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

doyuş- [doy-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

dönüş- [dönüş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Besbelli, kısa bir zaman sonra, bir zamanlar 'Boğaz' dediğimiz o cennet yer, kara bir çamurla sıvalı kalyon leşlerinin, parlak dişlerini gösteren hayâletler gibi parladığı bir zifiri bataklığa dönüşecek.* (OP, KK, 23).

dövüş- [döv-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Ziyaret günü ikisi birden gelirse, saç saça baş başa dövüşüyorlar kıskançlıktan.* (AN, YNYNY, 308); *...pencerenin tahtasıyla döğüştük.* (OP, BAK, 256).

dramatikleş- [dramatikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

durağanlaş- [durağanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

durgunlaş- [durgunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Rengi anlaşılamayan saçları dağınıktı, teni beyaz; bakışları takınılmış bir çocuksulukla durgunlaşmıştı.* (OP, KK, 222).

durulaş- [durulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

duyarsızlaş- [duyarsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

dürtüş- [dürt-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. TIETZE 2002: 675^b).

düşkünleş- [düşkünleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

düşmanlaş- [düşmanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

düzleş- [düzleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Benim saçlarım da çocukluğumda dalgalydı ve onun çocukluğunda olduğu gibi esmerdi, yaşım ilerleyince Füsün'unki gibi düzleşmişti.* (OP, MM, 24).

ebedîleş- [ebedîleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Zahirî, denizde yok olur; ama zatı yok olmaz, ebedîleşir, iyileşir!* (MCR, M, 459^a).

eblehleş- [eblehleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

edepsizleş- [edepsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kendisine karşı bazen pek edepsizleşen kadına: “Karı kısmının sözüne bakılmaz, herhalde senin aklın pek yerinde olmamalı!” demek isteyen gözlerle bakar...* (SA, KY, 21-22).

edilgenleş- [edilgenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

efeleş- [efeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

efsaneleş- [efsaneleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Daha sonraki yıllarda, Cadillac’ı ile Boğaz’ın sularında kaybolarak iyice efsaneleşecek olan zamanın en ünlü Beyoğlu haydudu, işletmesinin girişindeki geniş hole İstanbul resimleri yaptırmak istemişti çünkü.* (OP, KK, 375).

eğleş- [eğleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Çünkü ehli dil olan, gece ve gündüz gibi cihandan kaçıp durmakta, âlemde eğleşmemektedir.* (MCR, M, 219^b).

ehlîleş- [ehlîleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ejderhalaş- [ejderhalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ey eşek değerli; aklının azlığından bu eşek, ejderhalaştı.* (MCR, M, 174^b).

ekleş- [ekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

elleş- [elle-ş-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. TIETZE 2002: 712^a). 2. *elles-* fiili “elle dokunmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 628^b) anlamında işteş çatı kelime şekli değildir.

emiş- [em-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

enayileş- [enayileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

endüstrileş- [endüstrileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

enginleş- [enginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ergenleş- [ergenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

erginleş- [erginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

erinleş- [erinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

eriş- [eriş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İnsan elinin erişmediği ve zamanla erişmekten çekindiği pencere önlerine, kendiliğinden kırılan denizliklere, beton çikıntılarına, yağmur oluklarının dirseklerine bitip tükenmeyen pisliklerini yığarak kokularına, huzurlarına ve sürekli artan nüfuslarına uygun köşeler yaptılar.* (OP, KK, 200).

erkekleş- [erkekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

esenleş- [esenleş-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. 2. *esenleş-* fiili bağımsız bir leksem ise işteş çatı kelime şekli sayılamaz. *Bu kara suyu içmedikçe pek dinlenemiyor, esenleşemiyorsun.* (MCR, M, 476^b).

eskileş- [eskileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

esmerleş- [esmerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Onu nasıl arkadaşının evine çekebileceğini düşünüyordu ki (anahtar cebindeydi) konuşma arasında geçen bir sözden kim olduğunu çıkarıverdi; bütün gün arayıp bulmaya çalıştığı, güneşte kusursuz biçimde esmerleşmiş, yeni parlamaya başlayan tiyatro oyuncusu kızdı bu!* (MK, VDH, 232-233).

esnekleş- [esnekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

eşekleş- [eşekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

eşleş- [eşleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

eterleş- [eterleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

etkileş- [etkileş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

etkinleş- [etkinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

etkisizleş- [etkisizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

evcilleş- [evcilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ezgileş- [ezgileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

facialaş- [facialaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

fakirleş- [fakirleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Fakirleştikleri için utanç ve suçluluk duyan eski zenginler gibi, "senin burada ne işin var!" diyen bakışlarla*

baktık birbirimize. (OP, MM, 305).

fanatikleş- [fanatikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

farksızlaş- [farksızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

faşistleş- [faşistleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

fazlalaş- [fazlalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Anlatılamayacak derecede sarhoş olan bir aslan, çayırılığa gelince orada yayılmış yeşilliklerden neşelenir, sarhoşluğu büsbütün fazlalaşır.* (MCR, M, 52^a).

federalleş- [federalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

fenalaş- [fenalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Birkaç gün içinde ihtiyar büsbütün fenalaştı.* (SA, YD, 28).

fersizleş- [fersizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

fettanlaş- [fettanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

fıkırdaş- [fıkırdaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

fısıldaş- [fısıldaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Bu pencereden pencereye bakışıp fısıldaşmalarımızın mehtaplı gecelere ve hattâ gündüze rast gelenleri de vardı.* (YKK, HOŞ, 26); *Fakat odadakilerin hiçbiri ne kadına, ne saza kulak asmıyorlar, önlerine bakmakta yahut birbirleriyle fısıldaşmakta devam ediyorlardı.* (SA, YD, 80); *Memurla müdür bisüre fısıldaştılar, kıs kıs da güleştiler.* (AN, YNYNY, 268).

fikirleş- [fikirleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

filozoflaş- [filozoflaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Arifin kiblesi vuslat nurudur, filozoflaşan aklın kiblesi hayal.* (MCR, M, 674^b).

fingirdeş- [fingirdeş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. TIETZE 2009: 66^a).

firavunlaş- [firavunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Nefis çok övülmesi yüzünden Firavunlaştı.* (MCR, M, 56^a).

formülleş- [formülleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

fosilleş- [fosilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Fransızlaş- [Fransızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Frenkleş- [Frenkleş -] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gagalaş- [gagala-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

garipleş- [garipleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Garplılaş- [Garplılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gâvurlaş- [gâvurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gazlaş- [gazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gecekondulaş- [gecekondulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

geçersizleş- [geçersizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

geçimsizleş- [geçimsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

geçiş- [geçiş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gelenekleş- [gelenekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

geliş- [geliş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *O zaman anlamış her şeyin şimdi olduğu gibi gelişeceğini, tam şimdi olduğu gibi olmasa da.* (OP, KK, 299); *Ölüler, onlardan can bulur, gelişirler.* (MCR, M, 58^a).

gençleş- [gençleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *O daha ziyade gençleşiyor, sen daha fazla ihtiyarlıyorsun.* (MCR, M, 157^b); *Gençleşti birdenbire...* (KT, EŞİ, 440).

genelleş- [genelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *...bundan dolayı, yaşama ve var olma temeline dayanan ulusal örgütlerimizin, yurdun her köşesinde genelleşerek ve yayılarak yapılanmasının eskisi gibi sürdürülmesini bütün merkez ve yönetim kurullarından, bir kez daha yineleyerek, rica ederiz.* (MKA, N, 316).

genleş- [genleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gerçekleş- [gerçekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dualarımıza dikkat edin, gerçekleşebilirler.* (F. NIETZSCHE).

gerginleş- [gerginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gerillalaş- [gerillalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gırtlaklaş- [gırtlakla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

gidiş- [gidiş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

giriş- [giriş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Fabrikatör babası son on yılda benimki gibi çok kazanınca, Zaim babasının sermayesiyle yeni, cesur işlere girişmişti.* (OP, MM, 19).

globalleş- [globalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

göçebeleş- [göçebeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

göçmenleş- [göçmenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gölleş- [gölleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

görüş- [gör-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Hattâ pek iyi hatırlarım, sabık Şeyhülislâm Nafi Molla boş kâğıdımı vermek için kendisiyle –o zamana kadar hiçbir erkek ziyaretçinin ayak basmadığı- bu odalardan birinde buluşup görüştü.* (YKK, HOŞ, 135).

gruplaş- [gruplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

güçleş- [güçleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yolun adamakıllı çetinleştiği, iki taraftaki taşlara, çalılara, çam fidanlarına tutunmadan yürümenin güçleştiği bir yerde önümüze koskocaman bir büvet çıktı.* (SA, YD, 113).

güdükleş- [güdükleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gülünçleş- [gülünçleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gülüş- [gül-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. Birden çok kişinin birlikte ve aynı anda gülmesi. *Aralarında gülüşüyorlar.* (PK, AOS, 79); *Ben resmederken meddahla çırağı, öteki nakkaşlar, meraklılar gülüşüyor, beni kışkırtıyorlardı.* (OP, BAK, 329); *Kağıt oynayan iki kadın gülüşerek dönüp Galip'e baktılar.* (OP, KK, 137); *Konuşurken farkına varmadığım soldaki daracık, cennet gibi gölgeli bir yola sapıp gülüşerek kayboldular.* (SFA, AVBY, 56); *Oradaki herkes gülüştü.* (AN, YNYNY, 37).

gümrahlaş- [gümrahlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

güncelleş- [güncelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

gürbüzleş- [gürbüzleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *O sestem dinler gürbüzleşti.* (MCR, M, 406^b).

güreş- [güreş-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 747^b), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *“Nanemollalık etme,” dedi babam. “Gel güreşiriz.”* (OP, BAK, 402).

gürleş- [gürleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

güzelleş- [güzelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yaşı on üçe basan ve birdenbire güzelleşiveren Muazzez adeta olgun ve yetişkin bir hanım kız oluvermişti.* (SA, KY, 36).

haberleş- [haberleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *O gün dışarı çıkamadık, kimseyle de haberleşemedik.* (ZL, SA, 112).

hafifleş- [hafifleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dağa derim ki: “Pamuk gibi hafifleş!”* (MCR, M, 168^a).

hainleş- [hainleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

haklaş- [haklaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

hâlleş- [hâlleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Bu gece biraz erken dönmek mecburiyetindeydik de Münire ile bu güzel âlemi nasıl bırakıp gideceğiz diye hâlleşiyorduk.* (YKK, HOŞ, 158).

hâlsizleş- [hâlsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hamaratlaş- [hamaratlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hamlaş- [hamlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hamurlaş- [hamurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Manav dükkânlarına asılan Paşa ve meyve resimlerine bakar içlenirdin; arka mahallelerdeki kirli kahvelerde nenden hamurlaşmış iskambillerle altmışaltı oynayan sert bakışlı ve acıklı erkek kardeşlerini görür dertlenirdin.* (OP, KK, 343).

hantallaş- [hantallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

haraplaş- [haraplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

haşarılaş- [haşarılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

haşınleş- [haşınleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

havlaş- [havla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. 1. Birliktelik. *Çok uzaklarda köpekler dertli kederli havlaşıyorlardı*. (OP, BAK, 206). 2. Karşılıklı. *Uzak bir mahalleden bir-iki köpek karşılıklı havlaştılar ve yeniden sessizlik başladı*. (OP, YH, 95).

hayırlaş- [hayırla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

haykırış- [haykır-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. Birden çok kişinin birlikte ve aynı anda haykırması. *Kapının önünde yük arabaları durdukça kafese üşüşüyorlar, birbirlerini itip kakarak adeta haykırıyorlardı...* (RNG, DK, 158).

haylazlaş- [haylazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hayvanlaş- [hayvanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bir adamın can gözünü, can kulağını Allah kapattı mı, o adam, Eflatun olsa hayvanlaşır!* (MCR, M, 438^b).

helâlleş- [helâlleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Sessizce beni dinleyen Kara'ya, Siyavuş'un kardeşlerinin intikamına kendini nasıl hazırladığını, nasıl bütün sarayını, malını mülkünü yakıp, karısıyla helâlleşip, atına binip ordusuyla sefere çıktığını, savaşı nasıl kaybettiğini...* (OP, BAK, 412); *Buraya nöbete gelirken arkadaşlarla helâlleşmekteyiz*. (KT, EŞİ, 321).

helezonlaş- [helezonlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

helmeleş- [helmeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

helvalaş- [helvalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hesaplaş- [hesapla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Sonradan hatırladığıma göre rüya ile uyanıklık arasındaki o tekinsiz ve bihuzur âlemde, önce rahmetli babamın öfkeli ruhuyla hesaplaştım*. (OP, BAK, 245).

hevenkleş- [hevenkleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hımbıllaş- [hımbıllaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hınzırlaş- [hınzırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hırçınlaş- [hırçınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İçinde, içinin ta derinlerindeki karanlık cıva ağırlığı dalgali bir deniz gibi hırçınlaşıyordu*. (OK, EK, 123).

hırıldaş- [hırılda-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

Hıristiyanlaş- [Hristiyanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hırlaş- [hırlaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

hıyarlaş- [hıyarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hinleş- [hinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hizipleş- [hizipleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

holdingleş- [holdingleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

homojenleş- [homojenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

horozlaş- [horozlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hoşlaş- [hoşlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hovardalaş- [hovardalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hödükleş- [hödükleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hurdalaş- [hurdalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. ...*kâh latif kâh baş ağrıtacak kadar sakil kokular onun hurdalaşmış vücudunda ıstıraplı bir sarsıntı bırakarak yayılıyorlar, zavallıyı uykudan, hatta düşünmekten mahrum ediyorlardı.* (SA, YD, 18).

huysuzlaş- [huysuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Şık, kurnaz, yakışıklı subay bu sözleri, razı olduğunu zannettiği anda, birdenbire huysuzlaşan bir kadına yalvaran acemi bir zampara gibi söylemişti.* (KT, EŞİ, 370).

hülyalaş- [hülyalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

hümanistleş- [hümanistleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ılıklaş- [ılıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Şimdi Emine'nin sıcak nefesleriyle sanki ılıklaşmış olan odada kapalı, güvenilir bir yer idiler.* (RHK, MH, 29-30).

ıraklaş- [ıraklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ırmaklaş- [ırmaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ıssızlaş- [ıssızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Hartford, onların gidişiyle ıssızlaşveriyor.* (CT, YSÇS, 423).

iddialaş- [iddiala-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Aktarın Abbas iddialaşıyor:* “Benim Hödük’ü yenemez” diyordu. (RHK, MH, 90).

ifritleş- [ifritleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ihhtisaslaş- [ihhtisaslaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ikileş- [ikileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

iktidarsızlaş- [iktidarsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ilahlaş- [ilahlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

iletiş- [ilet-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

ilginçleş- [ilginçleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

iliş- [iliş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bugün bayağı iyisiniz, diyerek yanı başımdaki iskemleye ilişiyor, yüzünü yüzüme yaklaştırıyor.* (PK, AOS, 12); *Hasta adamın gözü kadının ensesine ilişti.* (MCR, M, 665^a).

ilkelleş- [ilkelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ilsizleş- [ilsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

imkânsızlaş- [imkânsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Çünkü çizgiyle bir suç işlendiği zaman, birbirlerini pervasızca taklit eden nakkaşlar arasında suçluyu bulmak imkânsızlaşmış.* (OP, BAK, 355).

inatlaş- [inatla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Kâfirler inatlaşmada maymun tabiatlıdırlar.* (MCR, M, 10^b); *Hayat kısa, günler inatlaşarak geçiyor.* (OP, MM, 469-470).

insancıllaş- [insancıllaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

insanlaş- [insanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

irileş- [irileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bebekleri küçülüyor da beyazları gittikçe irileşiyormuş gibi gözükken gözlerini bir çocukluk anısını hatırlamaya çalışanların yaptığı gibi uzaklara, sanki Hazine odasının dışında bir yere dikmişti.* (OP, BAK, 372-373).

İslamlaş- [İslamlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bunlar köylü halkı etkilemişler, Anadolu'nun İslamlaşmasını, bir anlamda Türkleşmesini sağlamışlar.* (KT, EŞİ, 81).

işaretleş- [işaretle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Onunla haberleşiyor, işaretleşiyor musunuz?* (OP, BAK, 134).

itibarsızlaş- [itibarsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

itiş- [it-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *...dönüşte tebrik için odamın kapısında birbiriyle itişen en yakın dostlarımız buna itiraz ettiler.* (AHT, SAE, 359).

itleş- [itleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ivedileş- [ivedileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

iyileş- [iyileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Köylüler, ölüyor sanarak, çömelmişler, bekliyorlardı; fakat hasta iyileşiyor, canlanıyordu.* (RHK, MH, 96).

kabadayılaş- [kabadayılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kabaklaş- [kabaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kabalaş- [kabalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Az yersen, huyun kötüleşir, kabalaşır, nobranlaşırsın.* (MCR, M, 546^a).

kaçış- [kaç-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Bekçiler, ırgatlar korkudan bucak bucak kaçmışlar.* (SA, KC, 99); *Çünkü kapı açık kalırsa çocuklar kaçıştırlardı.* (RNG, D, 11); *Kül renkli gündüzün içinde insanlar, neredeyse incek yağmurdan kaçışıyor gibiydiler.* (OK, EK, 38).

kadavrılaş- [kadavrılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kadınlaş- [kadınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kadınsılaş- [kadınsılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kadifeleş- [kadifeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kadrolaş- [kadrolaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kâfirleş- [kâfirleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kahpeleş- [kahpeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kahramanlaş- [kahramanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kakış- [kak-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 613^b).

Bilinçsiz itiş kakışın getirdiği hayvansallık mıdır? (PK, AOS, 52); Bir kısmı öbek öbek olmuş konuşuyor, bir kısmı kucağındaki yahut yanındaki bebeklerle uğraşılıyor, onları emziriyor, bir kısmı da, aşağıda davulcuların etrafında itişip kakışan biraz daha büyükçe çocuklara bağıriyordu. (SA, YD, 79).

kalabalıklaş- [kalabalıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Etraf gittikçe kalabalıklaşıyordu... (OK, EK, 21).*

kalenderleş- [kalenderleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kalınlaş- [kalınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yalnız, bulgur serili olan çarşafın kenarında şimdi bu kadınların kirli birer çocukları oynuyordu; elleri kalınlaşmış, sesleri ve kahkahaları kalınlaşmıştı. (SA, KY, 31).*

kalıplaş- [kalıplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Atatürk'ün miras olarak ne bıraktığını biliyor muyuz? İşte yanıt: "Ben manevi miras olarak, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım ilim ve akıldır." (SA, AVD, 75).*

kalkerleş- [kalkerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kalkış- [kalkış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Şiirlerinin yok edildikleri kesindi bir kere, ama babam beni zindanlardan korumaya kalkışmadan önce onlara şöyle bir göz atmış mıydı atmamış mıydı? (PK, AOS, 66).*

kalplaş- [kalplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kamburlaş- [kamburlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bükük boyunlar, eğrilmiş beller, kamburlaşmış sırtlar, çarpılmış bacaklar bütün o dertleri ve hikâyeleri kendi gövdesinin uzantılarıydı. (OP, KK, 186); Öyle ki bu sözleri dağ duysa kamburlaşır. (MCR, M, 548^a).*

kamçılaş- [kamçıla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

kamplaş- [kamplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kandilleş- [kandille-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

kangrenleş- [kangrenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kanserleş- [kanserleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kansızlaş- [kansızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kanunlaş- [kanunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kapış- [kap-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. 1. Karşılıklı. 2. Birliktelik. *Oraya, At Meydanı'na konmuş yüzlerce kâse pilavı kapışanları ve kızarmış sığırı yağmalarken içinden çıkan tavşanlardan, kuşlardan korkanları gördüm.* (OP, BAK, 70); *Paraları kapışmak için birbirlerini boğazlayan, yumruk yumruğa dövüşen, tekmeleşen...* (OP, BAK, 89).

kapitalistleş- [kapitalistleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

karamsarlaş- [karamsarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

karanlıklaş- [karanlıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Birbirlerini düzensiz eğrilerle kesen ve gittikçe darlaşarak karanlıklaşan ara sokaklarda yürüdüm.* (OP, KK, 110).

kararlaş- [kararla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Bundan dolayı yüzde yüz emindim ki, bu şarkı yalnız benim, yalnız benim için söylenmiş, hattâ sanırım, baba ile oğul arasında bu fasıl hususî bir kasıtle evvelden kararlaşıp tertiplenmişti.* (YKK, HOŞ, 29).

karbonlaş- [karbonlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

karılaşı- [karılaşı-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

karış- [karış-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 664^b), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *O zaman Rüya belki Celâl'le birlikte o haydutların arasına karışırdı.* (OP, KK, 41); *Şişeyi kırıp akan sele karışacağı.* (PK, AOS, 58).

karmaş- [karmaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

karmaşıklaş- [karmaşıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kafamdaki iyilik-kötülük düğümü biraz daha dolaşmış, biraz daha karmaşıklaşmıştı.* (ZL, SA, 146).

karşılaş- [karşıla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *...bir Tanrı'nın izleriyle*

karşulaşmış gibi sevindi. (OP, KK, 354); *Bu da tabii idi; aralarında artık bir Frenk şairinin dediği gibi “öldürücü şeylerin muzlim cazibesi” konuşuyordu; Nuran’ın aşkında karşulaşmamışlardı.* (AHT, H, 274); *Tamer, 1955 yılında bir gün, Erenköy Kız Lisesi’nde öğrenciyken Fransızca hocası olan Refika Hanım ile karşulaşır.* (SA, KC, 14).

karşıtlaş- [karşıtla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

kartelleş- [kartelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kartonlaş- [kartonlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Orhan Veli, kibrit kutularının gri renkli kartonlardan yapıldığını göremeden, genç yaşta ölür. Onun zamanında kutular, incecik tahtadan yapılıyordu. Her şey kartonlaştı sonradan.* (SA, AVD, 187).

kaslaş- [kaslaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

katılaş- [katılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Omuzları birincisi gibi katılaşmazdı; âdeta çökerdi.* (AHT, H, 14).

katırılş- [katırılş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

katış- [katış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Köyünüzün eli kınalı kızlarına katışmam, senin içine dert olur...* (SA, YD, 118).

katileş- [katileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

katmanlaş- [katmanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

katmerleş- [katmerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kavgalaş- [kavgala-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

kavileş- [kavileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kavilleş- [kavilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bu sefer sağlam kavilleştik, gayrı kavuşacağız!* (SA, YD, 122).

kavlaş- [kavlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kavramlaş- [kavramlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kavuş- [kavuş-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. ERDAL 1991: 560), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *Bütün*

İstanbul, bütün harfler, yazılarına yerleştirdiğin o işaretler ve yüzler de gerçek esrarına kavuşacak o zaman. (OP, KK, 369); Sevgim de saygım da azalmadı; ama büyü dağıldı, hayranlığım gerçekçi boyutlara kavuştu. (PK, AOS, 152); Zıtlıkların kavuştuğu noktadan uzakta, görünüşler plânında eğlenir ve oyalanır. (PS, Y, 107).

kaynaş- [kaynaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yalnız iç içe geçen çene kemikleri değil, kafatasları da ölümsüz bir öpüşle birbirine kaynaşmış olacak. (OP, KK, 27).*

kaypaklaş- [kaypaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

keçeleş- [keçeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Keçeleşmiş beynimden çelişkili sesler yükseliyor. (CT, YSÇS, 416).*

keçileş- [keçileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kekemeleş- [kekemeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kelimeleş- [kelimeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kelleş- [kelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Otelin karşısında küçük, yer yer kelleşmiş bir park vardı. (MK, VDH, 58).*

kemikleş- [kemikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kentleş- [kentleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kentlileş- [kentlileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

keratinleş- [keratinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kerpiçleş- [kerpiçleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kesatlaş- [kesatlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kesinleş- [kesinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ameliyattan iki hafta sonra, kanserin yayılmaya başladığı kesinleşmişti. (MK, VDH, 292); Kararım kesinleşti: Artık öleceğim. (JWG, GWA, 142).*

kesiş- [kes-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Hayatın ve yazının ortasında, haritalarla yüzlerin kesiştigi noktada, şehrin ve işaretlerin içinde Mehdi'den*

gereken işareti alan yolcu (tıpkı tasavvuf yolcusu gibi) elindeki harf anahtarları ve şifrelerle yolunu bulmaya başlayacaktı. (OP, KK, 303).

keskinleş- [keskinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Öyle olduğu hâlde şu altmış yaşındaki köpeklere bak ki her an köpek dişleri biraz daha keskinleşmede.* (MCR, M, 656^a).

keşikleş- [keşikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

keyifsizleş- [keyifsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Satsat'ın gittikçe keyifsizleşen ve işsizlikten Akşam'ın bulmacasını çözen ihtiyar memurlarıyla şakalaştım.* (OP, MM, 405).

kıkırdaş- [kıkırda-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Daha sonra, evin içinden gülüşmeler ve kıkırdaşmalar geldi.* (OP, BAK, 136).

kılıbıklaş- [kılıbıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kılıksızlaş- [kılıksızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kıpırdaş- [kıpırda-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Güneşte neşeyle kıpırdaşan yaprakları gördü; çok uzaklardan gelen hafif, tatlı keman sesleri gibi, kentın gürültülerini duydu.* (MK, VDH, 157).

kıraçlaş- [kıraçlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kırçillaş- [kırçillaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kırçillaşmış kıllarla kaplı geniş göğsünü ona yaslayarak usulca üzerine abandı.* (EŞ, BVP, 152).

kırış- [kırış-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 665^a), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir.

kırlaş- [kırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kırlaşmış saçları sonradan dalgalandırılmış bir adam uzun işaret parmağını ona dikti.* (MK, VDH, 102).

kırpış- [kırpış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Akşamın hüznü, Gazi, şehrin kırpışan ışıkları, deniz...* (OK, AY, 20).

kırtipilleş- [kırtipilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kısırlaş- [kısırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Venus bile benim tanrısal yardımım olmadan kendi gücünün sakatlanacağını ve kısırlaşacağını asla reddedemez.* (DE, DÖ, 59).

kıtlaş- [kıtlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kıvırcıklaş- [kıvırcıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kıvraklaş- [kıvraklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kıyaklaş- [kıyaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kıyış- [kıyış-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 607^b), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir.

kıymetleş- [kıymetleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kızgınlaş- [kızgınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kızıllaş- [kızıllaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sona doğru hava birden kızıllaşmıştı.* (AHT, H, 23).

kızıış- [kızıış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Nihayet bu hâle bir çare bulamayıp ümitsizliğe düşünce birlik kaynağı kızııştı, coştı!* (MCR, M, 375^b).

kibarlaş- [kibarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Her hafta, yanlarında; mesela değişmiş şapkası, rutubetten kurtulmuş rügan iskarpinli ayakları, işçi ellerini örten manşonları, çürük boyunlarına sarılan boalarıyla yenileşen, kibarlaşmaya çalışan Rum kızları...* (RHK, MH, 141).

kireçleş- [kireçleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kistleş- [kistleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kişileş- [kişileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Mücadele martularla başlamıştı, ama sanki giderek kişileşiyor ve biz insanlar arasındaki bir kavgaya dönüşüyordu.* (ZL, SA, 94).

klasikleş- [klasikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

klikleş- [klikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

klişeleş- [klişeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Klişeleşmiş bir laf vardır, bilirsin...* (CT, YSCS, 276).

koflaş- [koflaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

koklaş- [kokla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Bir köpek diğeriyle değil koklaşıp sevişsin, çift bile gezemezmiş.* (OP, BAK, 22); *Köpekleri etrafında koklaşıyor.* (JWG, GWA, 148).

kokuş- [kokuş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Tıpkı engel olabileceği diğer baskıcı, kokuşmuş eylemler gibi.* (BLC, KNYE, 94-95).

kolaylaş- [kolaylaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Nice işler vardır ki ilk önce güç görünür de sonradan kolaylaşır, o güçlük geçer gider.* (MCR, M, 319^a).

kolektifleş- [kolektifleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

komikleş- [komikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

konus- [konuş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kooperatifleş- [kooperatifleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

korkunçlaş- [korkunçlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Hem babamın yüzüne bakmak istemiyor, hem de sanki Şeytan'ın dürtmesiyle yüzünün ne kadar korkunçlaştığını görmek istiyordum.* (OP, BAK, 243).

korlaş- [korlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

koşuş- [koş-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Dalga geçmek için fırsat kollayan genç nakkaşlar seyir için kapıya koşuştular.* (OP, BAK, 72); *Karlı dağlardan soğuk rüzgârlar esiyor, hafif beyaz bulutlar telaşla koşuşuyorlardı.* (OK, EK, 3); *Sonra tekrar sağanak başlıyor, ceketlerini başlarına örtmüş çocuklar koşuşuyorlar, daha yaşlılar şuraya buraya sığınıyor, cadde, evler, her şey siliniyordu.* (AHT, H, 225).

koyulaş- [koyulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Şimdi, güneş kaybolduğundan bu çukur odaya karanlık, batan bir geminin ambarlarına su nasıl dolarsa, öyle her taraftan taşkın bir hâlde giriyor; koyulaşıp ağırlaşıyordu.* (RHK, MH, 24).

köhneleş- [köhneleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dahası, yabancı kelimeler bulamazlarsa, küflü yazmaların arasından köhneleşmiş dört beş terim çıkarıp okuyucunun kafasını öyle bulandırır ki bu adamlar; hiç kuşkusuz anlayanlar kendileriyle gururlandıkça gururlansın, anlamayanlar da anlamadıkları şeye kat*

kat hayranlık duysun diye böyle yaparlar. (DE, DÖ, 49).

kökleş- [kökleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Çok şükür yurdumuzdaki ulusal akımın pek çok gelişmesi, kökleşmesi ve güçlenmekte oluşu bizleri hep bu noktaya çekiyor ve çağırıyor.* (MKA, N, 107).

köleleş- [köleleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kömürleş- [kömürleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

köpekleş- [köpekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Şu hâlde sen bir zaman pis, murdar bir hâle geliyor, bir zaman köpekleşiyorsun.* (MCR, M, 87^a).

körleş- [körleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Üstelik mum ışığında terzilik ede ede körleşen annenin ameliyat masraflarını karşılamak için Celâl'in gazetede gece nöbetine kalması gerekmektedir.* (OP, KK, 96).

kötüleş- [kötüleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Hasip Efendi, teminat veriyor, para gönderiyor, fakat onun her hafta biraz daha kötüleştğini, biraz daha mezara yaklaştığını haber alarak fabrika sahiplerine küfürler ediyordu.* (RHK, MH, 133).

kötümserleş- [kötümserleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kötürümleş- [kötürümleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

köyleş- [köyleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

közleş- [közleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kristalleş- [kristalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kronikleş- [kronikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kubaş- [kubaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kucaklaş- [kucakla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Şeküre ile sofada karşılaşınca birbirimize sarıldık, kucaklaştık.* (OP, BAK, 255); *İkisi de neşeyle kucaklaştılar, birleştiler.* (MCR, M, 557^b).

kullaş- [kullaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kurallaş- [kurallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kurnazlaş- [kurnazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kurşunileş- [kurşunileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bu arada sevgilim solda, kirden kurşunileşmiş tahta kanatları farklı artlarına kadar açık kapıdan harap avluya girer, kaybolur.* (OK, AY, 80).

kurşunlaş- [kurşunlaş-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. 2. “kurşun gibi ağırlaşmak” (TDK: Türkçe Sözlük 2005: 1261^a) anlamında işteş çatı kelime şekli değildir.

kurtlaş- [kurtlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kurulaş- [kurulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kurumlaş- [kurumlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kutsileş- [kutsileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kutuplaş- [kutuplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ülkenin yıllardır kanadığını, kutuplaştığını, insanların birbirine karşı kamplar hâlinde bölünüp kıskırtıldığını biliyorsun, değil mi?* (ZL, SA, 28).

kuytulaş- [kuytulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Suyun iki tarafından da dalların örgülerle çevrilip gölgeleriyle kuytulaşmış birçok ufak havuzlar vardı.* (RHK, MH, 45).

kuzulaş- [kuzulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

küçükleş- [küçükleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

küfürleş- [küfürleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Beni heyecanlandıran, orada öyle durur, bütün âlemin ağzımın içinde zonkladığını hissederken avluda birbirleriyle küfürleşerek itişen oğullarımın neşeli civıltılarını işitmekti.* (OP, BAK, 465).

külçeleş- [külçeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

kümeleş- [kümeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

küskünleş- [küskünleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yüzü talihten gördüğü bu son ihanetle küskünleşmiş, kendi kendine “ahmak herif...” diyordu.* (AHT, H, 83).

küstahlaş- [küstahlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Fakat kuvvetlenip küstahlaşınca, elini, ayağını şuraya, buraya sarmağa başlayınca hemen zahmet ve*

ıstıraba düşer. (MCR, M, 29^a).

küsüş- [küs-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. ...*mahkemelerde birbirlerine her horozlanan avukat birbiriyle küsüşseydi, selamlaşacak iki avukat kalmazdı ortada.* (AN, YNYNY, 121).

kütleş- [kütleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ruhum kütleşmişti, gazeteleri merak etmez, konuşmaktan hoşlanmaz, basık tavanlı bir meyhanede bir arkadaşla birkaç kadeh içip gevezelik etmekten zevk almaz olmuştum.* (SA, YD, 41).

kütükleş- [kütükleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

laçkalaş- [laçkalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

laikleş- [laikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

laubalileş- [laubalileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

legalleş- [legalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

liberalleş- [liberalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

lifleş- [lifleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

loşlaş- [loşlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Meyhanenin iri lambaları çoktan söndürüldüğü için taraça büsbütün loşlaşmış, terk edilmiş masaları, birbiri üzerine yığılmış iskemleleri ve etrafında fışırdayan deniziyle karaya vurarak parçalanmış bir gemi enkazına dönmüştü.* (RHK, MH, 80-81).

macunlaş- [macunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

madaralaş- [madaralaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

maddeleş- [maddeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

maddileş- [maddileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gitgide artan ve gitgide maddileşen bir bulantıyı geçirmek için Yusuf tekrar geriye, odaya döndü ve pencerelerden birini açtı.* (SA, KY, 186).

mafyalaş- [mafyalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

magazinleş- [magazinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

mahallîleş- [mahallîleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

- mahkemeleş- [mahkemeleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.
- mahmurlaş- [mahmurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kaynaklar, yeşilliklerden, çayırlık, çimenliklerden mahmurlaştı.* (MCR, M, 568^a).
- mahşerleş- [mahşerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- mahzunlaş- [mahzunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İsteğim gerçekleşmediği için mahzunlaştığımı gören Şeküre, şimdiden benim için kederlenmeye başlamıştı bile.* (OP, BAK, 173-174).
- makineleş- [makineleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- manasızlaş- [manasızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yaşamak, insanı can sıkıntısından gebertecek derecede manasızlaşmıştı.* (KT, EŞİ, 415).
- mankurtlaş- [mankurtlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- mantarlaş- [mantarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- manyaklaş- [manyaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- marjinalleş- [marjinalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- markalaş- [markalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- maskaralaş- [maskaralaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Cüz'ü seven maskaralaştı, başkalarına kul oldu.* (MCR, M, 84^b).
- maskeleş- [maskeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dalgındılar, ama biraz kıskırtılınca belleklerinin derinliklerinden kendilerini geçmişte kalan derin bir anlama bağlayan bir merak, bir an suratlarının maskeleşmiş ifadesi içinde belirliyordu.* (OP, KK, 206).
- matlaş- [matlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- mavileş- [mavileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gittikçe mavileşen göğe, artık hiç esmeyen rüzgâra baktı.* (RHK, MH, 160).
- mayış- [mayış-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- maymunlaş- [maymunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- medenileş- [medenileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Tekrar düğün evine*

döndüler, şimdi boşalmış olan yarı karanlık odada oturup köylerimizin medenileşmesi çarelerini bulmaya başladılar. (SA, YD, 82).

mektuplaş- [mektupla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Karanlıkta, pencereden pencereye fısıldaşmalarımız, ara kapısının yarığından mektuplaşmalarımız, uzaktan uzağa bakışmalarımız, her şeyi, o şarkı ile ulu orta, bir ilânı aşka lüzum göstermeyecek kadar açığa vurmuş bulunmuyor muydu? (YKK, HOŞ, 30).*

meleş- [mele-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

melezleş- [melezleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

merhabalaş- [merhabala-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Yavaşça yürüyerek, selam vererek kahveye girdi, önüne ilk gelen iskemleye oturdu, merhabalaştılar. (RHK, MH, 156); Bir an duraksadıktan sonra onunla her zamanki gibi merhabalaşmak için karısının odasına gitti. (MK, VDH, 125).*

merkezîleş- [merkezîleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

merkezleş- [merkezleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

mermerleş- [mermerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Mermerleşmiş bir fırtına gibi karşımıza dikildin. (PS, Y, 20).*

meşrulaş- [meşrulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

mikroplaş- [mikroplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

militanlaş- [militanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

milletleş- [milletleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

millîleş- [millîleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

minikleş- [minikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bu mini minnacık incelikler skolastik âlimlerin kılı kırk yaran incelemeleriyle daha da minikleşir... (DE, DÖ, 191).*

miskinleş- [miskinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gittikçe miskinleşiyorsunuz! (RI, HS, 411).*

mitleş- [mitleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

modalaş- [modalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

modernleş- [modernleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Batılılaşma yanlıları, uygarlaşma ile eş tuttukları modernleşme sonucunda, bu ahlakın ve hatta konunun unutulacağına iyimserlikle inanıyorlardı.* (OP, MM, 73).

monotonlaş- [monotonlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

morlaş- [morlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ekran, kız oyuncu konuşurken Canan'ın paltosu rengine bürünüp morlaşıyor, aceleci ve hızlı oğlan ona cevap yetiştirirken bir gün, bir tarihte içime işlemiş soluk bir maviye dönüşüyordu.* (OP, YH, 49).

moruklaş- [moruklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

muasırlaş- [muasırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

mumlaş- [mumlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

muşambalaş- [muşambalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

mutaassıplaş- [mutaassıplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

mutlaklaş- [mutlaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dahası, aşk mutlaklaştıkça, bu çılgınlık da büyüdükçe büyür ve çok daha mutlu bir hâl alır.* (DE, DÖ, 281).

mutsuzlaş- [mutsuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

muzırlaş- [muzırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

muzipleş- [muzipleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

müesseseleş- [müesseseleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

mükemmelleş- [mükemmelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İşte bu deliliğin payına düşen hazdır; bu haz öte dünya yaşamına geçmekle yok olmaz, tersine mükemmelleşir.* (DE, DÖ, 283).

mülayimleş- [mülayimleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Nihayet bayır mülayimleşti, biraz sonra da önümüz açıldı.* (SA, YD, 115).

müstehcenleş- [müstehcenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

müşkülleş- [müşkülleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

müzminleş- [müzminleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

nankörleş- [nankörleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

nasırlaş- [nasırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

nazikleş- [nazikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İkisi de ün kazanmış, güzel, dolgun kadınlardı; erkeğe alışkın görgülü tavırla sigara içiyorlar, uzun bir memur kuşağına böyle yarı gizli hizmet etmekten şiveleri nazikleşmiş, ince bir dille rahat rahat konuşuyorlardı.* (RHK, MH, 47).

nazlaş- [nazlaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

neftîleş- [neftîleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

nemrutlaş- [nemrutlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

nesnelleş- [nesnelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

neticeleş- [neticeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

netleş- [netleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

normalleş- [normalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gelecek ise başarının süslemeleriyle bezenmiş bir sığınak, daha önce hiç sahip olamadığın bir emniyet duygusu, çoğunluğa katılma, normalleşme arzusu.* (EŞ, BVP, 128).

nöbetleş- [nöbetleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

nötrleş- [nötrleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

oburlaş- [oburlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

odaklaş- [odaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bazan da, bu nöbetlerimin ortasında, gözlerim boynunun teniyle, yumuşacık kulaklarının kıvrımları arasında bir yerde odaklaşmışken, motor gürültüleri, iç çekmeler ve ölüm istekleri arasında, çocukluğumun düşlerinde kalmış bir sandal gezintisi ya da bir kartopu savaşının anıları bir gün Canan'la yaşayacağımız mutlu evliliğin hayalleriyle iç içe geçer ve ben oralarda bir yerde kendimi kaybediverirdim.* (OP, YH, 72).

odunlaş- [odunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

okullaş- [okullaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

olağanlaş- [olağanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

olanaksızlaş- [olanaksızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

olgunlaş- [olgunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Saçlarını topuz yapmıştı, şıktı, hâlinde yeni anne olmuş kadınlara özgü ıslıl ıslıl bir mutluluk ve kısacık bir sürede olgunlaşmanın verdiği bir güven gördüm.* (OP, MM, 257).

oluklaş- [oluklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

oluş- [oluş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Her taraf sustuktan, karardıktan sonra sulara daha kuvvetli bir ses tâ derilerden gelen hoş, belirsiz bir aydınlık oluşmuştu.* (RHK, MH, 81).

operatörleş- [operatörleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

oraklaş- [oraklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

organlaş- [organlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ormanlaş- [ormanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ormansızlaş- [ormansızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ortaklaş- [ortaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

otomatikleş- [otomatikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Daha önce defalarca terasında martı dolaşmış olan bizler, konuşmanın nereye gittiğini yavaş yavaş anlamaya başladık, ama Başkan'ın sorularına otomatikleşmiş bir şekilde cevap vermeye, sözlerimize yorum katmaya çalışıyorduk.* (ZL, SA, 51).

oylaş- [oyla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı fikir alışverişi yapmak.

oynaş- [oyna-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Dokuz ay, sisler, yağmurlar içinde mağmum bir inzivaya gömülüp kalan kuleler birer birer tahta pencerelerini açıyor; etraflarını saran yeşillik kümelerinde gecelerin geç vakitlerine kadar yaldızlı ışıklar oynaşıyordu.* (RNG, DK, 92).

2. *oynaş-* fiili bağımsız bir leksem ise işteş çatı kelime şekli değildir. *Yusuf yavru kuzu gibi kariya baktıkça domuzun kızı da sırtıp oynaşırdı.* (SA, YD, 65).

ozonlaş- [ozonlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

öbekleş- [öbekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ödeş- [öde-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Sen de pirinç çuvallarının üstünde ödeşmişindir, uzun etme!* (OK, EK, 36).

ödünçleş- [ödünçle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

ögürleş- [ögürleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ölçüş- [ölç-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Allah'ın yaratıklarını bu kadar mükemmel taklit etmek, Allah'la bir çeşit boy ölçüşmek olarak görüldüğünden mankenler müzeden kaldırılmış, kadırgalar arasına korkuluklar yerleştirilmiş.* (OP, KK, 62-63).

ölümsüzleş- [ölümsüzleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

öpüş- [öp-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Bereket versin ki, Hakkı Paşa'nın hanımefendi, yerinden kalkıp misafirlerinin çemberini yararcasına bir telahükle bizi sofanın ortasında karşılamış ve annemle öpüşür öpüşmez hemen bana dönerek kollarımdan tutmuş...* (YKK, HOŞ, 24); *Bizde el içinde sarılışmak, öpüşmek ayıp sayıldığından birbirimize bakıştık ama...* (AN, YNYNY, 157); *Orada bir umman kabarıyor, burada bir orman kül oluyor, yıldızlar birbirleriyle öpüşüyorlar.* (AHT, H, 272); *Sinemalar yalnız çocukluğumda değil, o yıllarda bile bana öpüşen başkalarını seyretmek için gittiğimiz yerlermiş gibi gelirdi.* (OP, MM, 56).

örgütleş- [örgütleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

örtüş- [ört-üş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ötümlüleş- [ötümlüleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ötümsüzleş- [ötümsüzleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ötüş- [öt-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Tarla kuşlarıyla serçeler, ötüşe ötüşe ağaçtan ağaca sığıyor, güneşin vurduğu yerlerden dalgalı bir buğu yükseliyordu.* (SA, YD, 110).

özdeşleş- [özdeşleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

özelleş- [özelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

özerkleş- [özerkleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

- özgünleş- [özgünleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- özgürleş- [özgürleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Leyla Hanım'ın ölümünden sonra, üzüldüğünü ve özgürleştiğini yazdırmıştı Şehzade.* (OP, KK, 409).
- özleş- [özleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.
- paçavralaş- [paçavralaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- pahalılaş- [pahalılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- palazlaş- [palazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- pancarlaş- [pancarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- papağanlaş- [papağanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- parıldaş- [parıldaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Bir aralık söz bitti, gökteki yıldızlar gibi bunların da gözleri karanlığın içinde keskin bir aydınlıkla parıldaşıyor, birbirlerinden alma ışıkla yanıyordu.* (RHK, MH, 29).
- parlaklaş- [parlaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ama parçalandıkça daha parlaklaşıyor.* (İP, SK, 63).
- partileş- [partileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- pasifleş- [pasifleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- paslaş- [paslaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.
- paylaş- [paylaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Bedbahtların ıstırabını paylaşırız ve içlerinden bir tanesi öldü mü hıçkırıklarla ağlarız.* (YKK, HOŞ, 14); *Kurtul, ferahla, günahının zevkini değil, çirkinliğini paylaştığın bir mahlûkun arkadaşlığından üstüne sıçrayan lekeleri temizle!* (PS, Y, 202); *Aşk bir çikleti paylaşmaktır.* (OP, YH, 229); *Aynı düşüncüyü paylaşıyorum.* (İnformant).
- paytaklaş- [paytaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.
- pazarlaş- [pazarlaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.
- pekiş- [pekiş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sen Siyer Kilisesi'nin önünden her geçişimde bu inancım daha da pekişir.* (SA, AVD, 159).
- pekleş- [pekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Hatta Hüsmen, bir gece rüyasında*

eşegin palanını yeşil bir kadifeyle kaplı görmüş, inancı pekleşmişti. (RHK, MH, 101).

peltekleş- [peltekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

pelteleş- [pelteleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

pembeleş- [pembeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Güneş yanığıyla pembeleşen bacaklarını severdim.* (OP, KK, 139-140).

pençeleş- [pençeleş-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Varlığı vacip olan Kadim Allah ile pençeleşiyordu.* (MCR, M, 17^b).

2. *pençeleş-* fiili bağımsız bir leksem ise işteş ya da dönüşlü çatı kelime şekli değildir. *Bu da yetmiyor; denizle kucaklaşmamı, derinliklere inip içimi kemiren pençeleşmiş ürküntülerimi gömmek istercesine, uzun dalışlarla sürdürüyorum.* (CT, YSCS, 367).

perçinleş- [perçinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

pesleş- [pesleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

peynirleş- [peynirleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

pıhtılaş- [pıhtılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yatağın kenarından başlayıp odanın ortasına kadar yayılan ve orada ufak bir gölcük meydana getiren pıhtılaşmış kanlar bu odada birtakım hadiseler olduğunu söylüyordu.* (SA, KY, 15).

pısıriklaş- [pısıriklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

piçleş- [piçleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

pintileş- [pintileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bazı erkekler kazandıkça pintileşir, sen öyle değilsin, dedim.* (OP, BAK, 153).

pisleş- [pisleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ey teni bulaşmış, pisleşmiş kişi, havuz kenarında dön dolaş.* (MCR, M, 160^b).

polimerleş- [polimerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

potlaş- [potlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Pantolon potlaştı.* (İnformant).

pratikleş- [pratikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

profesyonelleş- [profesyonelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

putlaş- [putlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

radikalleş- [radikalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

rahatlaş- [rahatlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Oturduğu alçak aralıklı yerli hasır sandalyede rahatlaştıktan sonra başını saza çevirerek gülümsedi.* (SA, YD, 16); *Onun sesinden bundan dolayı rahatlaştım.* (MCR, M, 593^a).

randevulaş- [randevula-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *O gece arabayla onları evlerine bıraktıktan sonra, bir sonraki gece sineması için randevulaşmaya hiç uğraşmadım.* (OP, MM, 302).

rastlaş- [rastla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Böyle bir rastlaşma hatırlamıyor, bunu da babama kanıtlamakta zorlanıyordum.* (OP, MM, 103); *Artık gerçekten vapurda mı rastlaşmışlar, yoksa 'deli hala' inat olsun diye sokaktan topladığı bir adi herifi kıza yamamış mı, orası Sabahat Hanım için 'meçhul'dü.* (PK, AOS, 86).

rasyonelleş- [rasyonelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

renksizleş- [renksizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Böylece, pislikten renksizleşmiş beton duvarlar ve birbirlerine kendilerini ve alt katları yansıtan pencereler arasında kuyu içinin sonsuzluğunu hatırlatan ışıksız, kıpırtısız ağır bir hava oluştu.* (OP, KK, 199-200).

resimleş- [resimleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

resmîleş- [resmîleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

restleş- [restle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

revanlaş- [revanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

rezilleş- [rezilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

robotlaş- [robotlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

romanlaş- [romanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ruhsuzlaş- [ruhsuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Şu iç sıkıcı insanları görmüyor musunuz, kendilerini ya felsefi çalışmalara ya da ciddi ve zorlu işlere*

kaptıranları, çoğunun daha gençliğe ermeden yaşlandığını, kuşkusuz, tasalardan, kesintisiz dakik düşünme baskısından ruhsuzlaştığını, can damarlarının kupkuru kaldığını? (DE, DÖ, 65-67).

Rumlaş- [Rumlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Ruslaş- [Ruslaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sabitleş- [sabitleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Beşinci sayfanın yerinde, yorgun karıncanın kararsız daireler çizdiği noktada defterin üzerine kapanmasıyla sabitleşen kurumuş ölüsü vardı.* (OP, KK, 263).

sabunlaş- [sabunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

saçmalaş- [saçmalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sonra, birden film hızlanıyor, saçmalaşıyordu...* (OP, KK, 422).

sadeleş- [sadeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

saflaş- [saflaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sağırlaş- [sağırlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *...bağrış çağırıştan kulakları sağırlaşır, iğrenç kokular arasında eriyip biterler, buna rağmen benim lütfum sayesinde ölümlülerin arasında kendilerini hep ilk sırada görürler.* (DE, DÖ, 173).

sağlamlaş- [sağlamlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kökün iyileşmesine, sağlamlaşmasına çalışmak gerek.* (MCR, M, 528^a).

sahileş- [sahileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sakızlaş- [sakızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sakinleş- [sakinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Her olmayacak şey, onun eliyle mümkün olur; her serkeş onun kokusuyla sakinleşir.* (MCR, M, 92^b).

salaklaş- [salaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

saldırganlaş- [saldırganlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

salgınlaş- [salgınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

salozlaş- [salozlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

samimileş- [samimileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sanayileş- [sanayileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sapıklaş- [sapıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sarhoşlaş- [sarhoşlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sarılaş- [sarılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sarılaş- [sarıl-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Bizde el içinde sarılışmak, öpüşmek ayıp sayıldığından birbirimize bakıştık...* (AN, YNYNY, 157).

sarplaş- [sarplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sataş- [sataş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Çelebi de çelebice kimseye laf dokundurup sataşmadan, için için ağlamaktadır.* (OP, BAK, 404).

sathileş- [sathileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gittikçe sathilesecekler, gittikçe kabalaşacaklardı ve akıbet başıboş bırakılmış hayvanlar gibi, oradan buraya, buradan oraya atılıp dururlarken, günün birinde ya bir çukura düşecekler, ya da bir suda boğulacaklardı.* (YKK, KK, 43).

savaş- [savaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

savuş- [savuş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kâtipler bile savuşmuş.* (KT, EŞM, 12); *Kadın hiçbir şey sormadı, savuşup gitmedi de.* (OK, EK, 43).

saydamlaş- [saydamlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sayış- [say-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

seçkinleş- [seçkinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sevgili yurdumuzun bağımsızlığını korumak gibi pek kutsal ve yüce bir amacın elde edilmesine çalışan büyükler arasında seçkinleşen yüce kişiliğinizin de yiğitlik ve özveri gösterdiği er meydanlarından birinin adıyla adlandırılan bu sevimli ve güzel atı almakla da övünç duydular.* (MKA, N, 560).

sefilleş- [sefilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yenilmekle, sefilleşmek her zaman mı bir arada bulunur acaba?* (KT, EŞİ, 125).

selamlaş- [selamla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Babam lokantaya girer girmez neşeli bir ifade takındı ve diğer lokantalardan ya da eski Abdullah'tan*

yıllardır tanıdığı garsonlarla tek tek selamlaştı. (OP, MM, 101).

sembolleş- [sembolleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

semeleş- [semeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

semizleş- [semizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sendikalaş- [sendikalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

senetleş- [senetle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

serbestleş- [serbestleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Derhal etrafındakileri dirsekleriyle iterek olduğu yerde serbestleşti, sonra başını yukarıdan aşağıya ve soldan sağa gezdirerek müthiş bir nara attı.* (SA, KY, 95).

serinleş- [serinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sahi, artık havalar serinleşiyor, kış geliyordu.* (RHK, MH, 147).

sersemleş- [sersemleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Göz göze gelirlerse; gülüşler, dudak büküşler, hatta dil çıkarışlarla Hanife o kadar ileri varıyor, görülmekten, bakılmaktan keyiflendiğini anlatan öyle atak belirtilerde bulunuyordu ki Vehbi Efendi sersemleşiyor, pencereden uzaklaşıyordu.* (RHK, MH, 58).

serserileş- [serserileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sertleş- [sertleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kadın, kızarmaktan sertleşmiş ince ekmek diliminin üzerinde yağsız bıçağını yağ sürermiş gibi dalgın dalgın gezdiriyordu.* (OP, KK, 195).

sessizleş- [sessizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Pavyon iyice boşalıp sessizleşmiş, sahne ışıkları da çoktan sönmüştü.* (OP, KK, 165).

sevimplileş- [sevimplileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sevimsizleş- [sevimsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

seviş- [sev-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

seyrekleş- [seyrekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *...likörlü çikolata örnekleri ve oyuncak itfaiye ve gemici şapkası çıkan paketler seyrekleşmeye başladığında annesi, Celâl'i alıp baba evine dönmeyi tasarlıyormuş.* (OP, KK, 17).

sıcaklaş- [sıcaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sığış- [sığ-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. (bk. ERDAL 1991: 565).

sığlaş- [sığlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sıkış- [sık-ış-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir. (bk. CLAUSON 1972: 817^a). Karşılıklı el sıkılmak.

2. *sıkış-* fiili bağımsız bir leksem ise *ışteş* çatı kelime şekli değildir. *Çünkü bütün hayatı boyunca bir imparatorluğun tahtına oturmayı bekleyerek yaşayan herhangi biri delirmeye mahkûmdu zaten; çünkü aynı düşlerle bekleyen ağabeylerinin delirdiğini gören herhangi biri, zaten delirmek-delirmemek açmazına sıkışacağı için delirmek zorundaydı; çünkü insan delirmek istediği için değil, delirmek istemediği ve bunu sorun ettiği için delirirdi.* (OP, KK, 399).

sıklaş- [sıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Aynı sıcak Temmuz günlerinde zorunlu gece ziyaretleri daha sıklaşmaya, önüme konan fotoğraflar daha çoğalmaya başladı.* (OP, KK, 428).

sınıflaş- [sınıflaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sıradanlaş- [sıradanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bir üst katlarına doğru insanları taşıyan bu aracın heyecan vericiliğinin unutulduğu kadar kısa bir süreç olmasa da uzaya yapılacak yolculukların aynı şekilde sıradanlaşacağından şüphe duyulamaz.* (SA, AVD, 209).

sırnaş- [sırnaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sıvaş- [sıvaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gömleklerinin yağlı kollarıyla terlerini sildikçe de vıcık vıcık makine yağı büsbütün sıvaşıyordu.* (OK, EK, 72).

sıvış- [sıvış-] İşteş çatı kelime şekli değildir (bk. TDK: DS 1993: 3623^a). *Mektuplara şu anda bir cevap vermeyeceğini anladığım zaman, bütün kızlarıma, şaşılara bile söylediğim şu sözü söyleyip bohçamı kapıp, avluya çıkıp sıvıştım.* (OP, BAK, 102).

silikleş- [silikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Her saniye biraz daha silikleşen, küçücük bir noktaya dönüşecek.* (CT, YSÇS, 204).

simgeleş- [simgeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Anıtı yaptırmak için kurulan komisyonda çalışan bu Ermeni yurttaşımız, Cumhuriyet anlayışının simgeleşmesi*

yolunda emek harcayanların başında gelir. (SA, AVD, 97).

sinsileş- [sinsileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. “*Beğenmiyorum durumunu, dedi. Çok sinsileşti son günlerde.*” (RI, HS, 110).

sirkeleş- [sirkeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Dışarıdan yeni girince keskin ve ekşi bir yaşlık, gözleri sulandıran bir sirkeleşmiş hava insanı tıkiyor değişmeye değişmeye çürümüş sanılan sıcak, kötü bir yağ gibi yüze yapışiyordu.* (RHK, MH, 67).

sistemleş- [sistemleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sivilleş- [sivilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sivrileş- [sivrileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

siyahlaş- [siyahlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Slavlaş- [Slavlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sloganlaş- [sloganlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

softalaş- [softalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

soğuklaş- [soğuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

soğuş- [soğuş-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 817^a), çağdaş TT’de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir.

sokuş- [sok-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 817^a).

solgunlaş- [solgunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

soluklaş- [soluklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Alevler bazan iyice soluklaşmışken birdenbire yeni bir dalgayla ilk günkü gibi yükseliyor, o zaman yangını seyredenlerin hayret ve korkuyla bakan yüzlerinde turuncumsu gölgeler dolaşıyor...* (OP, MM, 412).

somutlaş- [somutlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sonsuzlaş- [sonsuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sorumsuzlaş- [sorumsuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

soruş- [sor-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 855^a).

sosyalleş- [sosyalleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

soysuzlaş- [soysuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Aile içinde evlene evlene soysuzlaşmış Japon balıkları, akvaryum içinde huzurla salınıyorlardı.* (OP, KK, 420).

soyutlaş- [soyutlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sömürgeleş- [sömürgeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sönükleş- [sönükleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Parlak mavi gözbebekleri tozlanmışa, sönükleşmişe benziyordu ve benden çekiniyormuş gibi, gözlerini gözlerimden kaçırıyordu.* (OK, EK, 39).

sövüş- [söv-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

söyleş- [söyle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Aldırma, Allah ömür verir de sakalımız ağarır, belimiz bükülürse karşı karşıya oturur, bugünleri anıp söyleşiriz.* (SA, YD, 66); *Gülüşüp duruyorlar, biyandan aralarında söyleşiyorlardı.* (AN, YNYNY, 37); *Söyleşip gülüşülüp, tartışıp konuşulup, sonunda birbirlerinin ellerini salla ha sallayarak pazarlığı kesiştiler, düğün gününü kararlaştırdılar.* (AN, YNYNY, 47).

sözleş- [sözle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 864^a). *Lâkin bu tedbir gözlerimiz arasında bir uzun, bir derinden konuşup sözleşmeği önleyemezdi.* (YKK, HOŞ, 39); *Leylâ'nın önceden sözleştiği adam.* (PK, AOS, 75).

standartlaş- [standartlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sucuklaş- [sucuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sululaş- [sululaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

suskunlaş- [suskunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Seyirciler vakit ilerlediği, kucaklardaki çocuklar uyuyakaldığı, gazoz içip leblebi savaşı yapanlar yorulduğu, ön sıralardaki şamatacılar da suskunlaştığı için mi acaba filmi daha büyük bir sessizlikle izliyorlardı?* (OP, MM, 291).

süblimleş- [süblimleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

süflileş- [süflileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sümsükleş- [sümsükleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

süngerleş- [süngerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

süngüleleş- [süngüleleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

süreğenleş- [süreğenleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sürtükleş- [sürtükleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

sürtüş- [sürt-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 847^b).

Delikanlımız, bütün bu takımlarla sürtüşmeden, kendi hâlinde, kendi köşesinde, üç arkadaşıyla paylaştığı bir odada yaşıyor... (OP, YH, 134).

süzgünleş- [süzgünleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şabanlaş- [şabanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Şaban büsbütün şabanlaşmıştı.* (RI, HS, 45).

şakalaş- [şakalaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Yemeklerini bitirenler önce fısıl fısıl, sonra daha yüksek seslerle konuşmaya, hatta şakalaşmaya başlamışlardı.* (KT, EŞM, 64).

şapşallaş- [şapşallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Şarklılaş- [Şarklılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şarlatanlaş- [şarlatanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şartlaş- [şartlaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

şaşılaş- [şaşılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şaşkınlaş- [şaşkınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şebekleş- [şebekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şeffaflaş- [şeffaflaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şehirleş- [şehirleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Batılılaşma, modernleşme denen süreçler ve daha çok da şehirleşme sonucu genç kızların gittikçe daha ileri yaşta evleniyor olmaları, bu hazinenin pratik değerini İstanbul'un bazı semtlerinde hafifçe düşürmeye başlamıştı.* (OP, MM, 73).

şehirlileş- [şehirlileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şekerleş- [şekerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şekilleş- [şekilleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şıklaş- [şıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şirketleş- [şirketleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şirretleş- [şirretleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şistleş- [şistleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şişmanlaş- [şişmanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

şuurlaş- [şuurlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tabiileş- [tabiileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tabulaş- [tabulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tahtalaş- [tahtalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

takış- [tak-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Körle takışmamak için sokağın öbür ucundan yürüyünce sabah erkenden Tavukpazarı'ndan geçtim.* (OP, BAK, 153).

tanış- [tanı-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (bk. CLAUSON 1972: 526^b). “*Peki ama günün birinde onunla tanışmak istemiyor musun?*” (EŞ, BVP, 204); *Mümtaz'la, Nuran bir sene evvel, bir mayıs sabahı Ada vapurunda tanışmışlardı.* (AHT, H, 73); *Üstelik alçaldığımı, küçümsendiğimi düşüneneğime, böyle yüce düşüncelerle ve keskin kaleme sahip birisiyle tanışmış...* (OP, KK, 362).

tanrılaş- [tanrılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sen bu gözlerde nasıl tanrılaştığını görmeliydin!* (JWG, GWA, 33).

tartış- [tartış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bu gece burada kalabilirdi, hiç olmazsa tartışırlandı...* (OP, KK, 126).

taşillaş- [taşillaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

taşlaş- [taşla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

Tatarlaş- [Tatarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tatlılaş- [tatlılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yarı ham, yarı olmuş silkinip yere*

düşenlerin beraberce yenmesine önce ses çıkarmadılar, fakat yemişler pişip tatlulaşınca iş değişti. (RHK, MH, 16).

tatsızlaş- [tatsızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tazeleş- [tazeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Hele Yeni Dünya büsbütün canlanmış, tazeleşmiş görünüyordu.* (SA, YD, 85-86).

tazılaş- [tazılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tedirginleş- [tedirginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tekdüzeleş- [tekdüzeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Hızından hiçbir şey kaybetmeyen, ancak gitgide tekdüzeleşmeye yüz tutan yaşantıma bıraktığım yerden devam ediyorum.* (CT, YSCS, 276).

tekelleş- [tekelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tekleş- [tekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tekmeleş- [tekmeleş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Paraları kapışmak için birbirlerini boğazlayan, yumruk yumruğa dövüşen, tekmeleşen...* (OP, BAK, 89).

telefonlaş- [telefonlaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

tembelleş- [tembelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

temelleş- [temelleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tenhalaş- [tenhalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sanki yaklaşmakta olan bu felâket yüzünden, sefere çıkması gereken vapurlar birbirine bağlanmış, iskeleler tenhalaşmış...* (OP, KK, 91).

tepiş- [tep-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *...atların tepişmesinin insan sesine, taze çay ve kahve kokusuna karıştığı o yarı ahır, yarı han odası yerlerden biri gibi onların arasına sığınmış, bu karışık ve yüklü havada ısınıyor, mesut oluyordum.* (AHT, SAE, 143).

terbiyesizleş- [terbiyesizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tersleş- [tersleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Birden tersleşti Susak Cafer...* (RI, HS, 451).

tetikleş- [tetikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tezleş- [tezleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tıkış- [tık-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Beş kişilik dolmuşa altı yedi kişi tıkışıyor.* (AN, YNYNY, 97).

tıkızlaş- [tıkızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ticarileş- [ticarileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tilkileş- [tilkileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tipleş- [tipleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tiritleş- [tiritleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

titizleş- [titizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

titrekleş- [titrekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

titreş- [titre-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Bilakis taze bir çiçek gibi günden güne açılıyor, renkleniyor, gözlerinin soluk, açık yeşilinde –içlerinde güneş işlenmiş zümrütler gibi- hareli parıltılar titreşiyordu.* (RNG, DK, 93); *Daha ileride birkaç ağaç nasılsa kendilerine kadar yol bulan ilk ışıkların altında rutubetli havada, olduklarından daha narin, daha taze titreşiyorlardı.* (AHT, H, 132).

tizleş- [tizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tokalaş- [tokala-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Yaşlı adamın, tokalaşmak için genç oyunculara uzatamadığı eli 1950 yılının dünya kupasının finalinde Uruguaylı Ghiggia'nın şutuna uzanır.* (SA, AVD, 123).

tokuş- [toku-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. (ERDAL 1991: 570). *Tokuşan bilardo toplarının önce kuru, sonra hırıltılı sesleri kadeh şıkırtılarıyla birleşerek sokağın uğultusunda tiz, sert yankılar yapıyor, çığırkanlık ediyordu.* (RHK, MH, 77).

tombullaş- [tombullaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

topaklaş- [topaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

toplaş- [toplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Hükümet memurlarınca gelenekti; akşamüstü kalemden çıkanlar eczanede toplaşırlar, memleket ve işleri üzerine*

sonu gelmez dedikodular yaparlardı. (RHK, MH, 20).

topraklaş- [topraklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tortulaş- [tortulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

toslaş- [tosla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

tozlaş- [tozlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

trajikleş- [trajikleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tuhaflaş- [tuhaflaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bize karşı adalıkların tutumu iyice tuhaflaşmaya başladı. (ZL, SA, 172).*

tunçlaş- [tunçlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

turşulaş- [turşulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

turunculaş- [turunculaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tutuculaş- [tutuculaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tutuklaş- [tutuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Sürekli ona birlikte sinemaya gitmeyi, köşedeki çay bahçesinde oturmayı teklif ediyor, Füsün'u görünce heyecana kapıldığı ilk dakikalarda tutuklaşıp sessizleşiyordu. (OP, MM, 68-69).*

tutuş- [tut-uş-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. El ele tutmak. *Son nefesinde, yıllardır uzak kaldığı memleketini görme arzusuyla, Neruda'ya gitme isteği elele tutuşur böylelikle. (SA, KC, 44).*

2. “kavgaya tutuşmak” öbeğinde işteş çatı işlevinde değildir. *Hâlbuki bu kediyi hiç sevmezdi, nerde görse tekmelerdi de bu yüzden sık sık kavgaya tutuşurlardı. (OK, EK, 29); İçinde, yelkeni sen açarsın, ben açarım kavgasına tutuştugu canbazlar, kayığın ikiye bölünme numarasıyla izleyicileri şaşkınlığa uğratırlar. (SA, KC, 60).* 3. “bahse tutuşmak” öbeğinde işteş çatı işlevinde değildir. *Hattâ bahis bile tutuştuk. (AHT, SAE, 285).* 4. “Yanıp tutuşmak” öbeğinde işteş çatı işlevinde değildir. *Anşe'yle birbirimize yanıp tutuşuyoruz. (AN, YNYNY, 45); Kaç zamandır hasretinle yanıp tutuşmaktaydım. (YKK, HOŞ, 32); Mümtaz bu saçların gecesine yüzünü gömmek arzusuyla damarlarının tutuştugunu hissediyordu. (AHT, H, 121); Sanki bir gerçek, kendi büyük ve derin cevherinde tutuşmuş yanıyordu. (AHT, H, 59).*

tüccarlaş- [tüccarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

tümörleş- [tümörleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Türkçeleş- [Türkçeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

Türkleş- [Türkleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bunlar köylü halkı etkilemişler, Anadolu'nun İslamlaşmasını, bir anlamda Türkleşmesini sağlamışlar.* (KT, EŞİ, 81).

türküleş- [türküleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

uçuklaş- [uçuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

uçurumlaş- [uçurumlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

uçuş- [uç-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *...bir yaz akşamüstü kırlangıç sürüleri üzerimize çılginca uçuşurken gösterişli bir havayla bana Fuzuli Divanı'ndan okuduğu mısraları sabırla dinlemiştim.* (OP, BAK, 117); *Koca salonda gülünüyor, söyleniyor, kuvvetli elektrik ışığında altın yüzüklerden pırıltılar uçuşuyor, besili göbekler rahat bir tembellikle kımıldıyorlardı.* (OK, EK, 66)]

uğraş- [uğraş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İnatçı ve sessiz çocuklar vardır hani, avuçlarını sıkıp içine bir şey saklarlar da ne kadar uğraşsan açıp vermezler.* (OP, KK, 194).

ulaş- [ulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Herkes eşine dostuna söyleye söyleye ada kırk eve ulaşmış.* (ZL, SA, 9).

ululaş- [ululaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bu suretle onunla göz sahibi olmuş, çevikleşmiş, ululaşmıştır.* (MCR, M, 446^b).

uluslaş- [uluslaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

urlaş- [urlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ustalaş- [ustalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Çünkü savaştıkça ustalaşılıyor, kendi başına işler çeviriyor, daha büyük ganimetler getiriyor, daha büyük tımarlara çıkıyor, daha çok asker yetiştiriyordu.* (OP, BAK, 55).

uyanıklaş- [uyanıklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

uydulaş- [uydulaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

uygarlaş- [uygarlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Batılulaşma yanlıları, uyarlaşma ile eş tuttukları modernleşme sonucunda, bu ahlakın ve hatta konunun unutulacağına iyimserlikle inanıyorlardı.* (OP, MM, 73).

uylaş- [uylaş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

uysallaş- [uysallaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kadın uysallaşmıştı, erkeğin yanına sığındı.* (OK, EK, 57).

uyuş- [uy-uş-] 1. İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Bu güzel erkekte bir başkasının derisiyle uyuşma imkânı eksikti.* (AHT, H, 74); *Bunlardan kolayca anlaşılıyor ki milletvekili arkadaşlar, Temsilciler Kurulu ile İstanbul Hükümeti'ni ve İstanbul'dan bütün milletvekillerini çağırma yetkisini kendinde görebilen kişileri, ortak amaçta birbiriyle anlaşmış ve uyuşmuş sayıyorlardı.* (MKA, N, 285).

uyuş- [uyuş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Şok o kadar büyüktü ki Lara da ben de uyuşmuş gibiydik, kıpırdıyamıyorduk.* (ZL, SA, 168).

uyuzlaş- [uyuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

uzaklaş- [uzaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Kız bütün bu suallere evet makamında başını sallayarak cevap verdi ve hemen uzaklaştı; berber işine devam etti.* (SA, YD, 62).

uzlaş- [uzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Martılar ise karşı koydukları ve uzlaşmadıkları için kazanmıştı.* (ZL, SA, 181).

uzmanlaş- [uzmanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yıllar sonra, geçmişi alayla ve öfkeyle andığı gecelerin birinde, Celâl'in, Galip ve Rüya'ya anlattığına göre bu iş için gelen ve buzdolabı ve piyano taşımak gibi ince işlerde uzmanlaşan hamallardan biri, eşyaları yirmi iki yıl önce çatı katına yerleştiren aynı hamalmış; yıllar onun yalnızca kafasını kabaklaştırmış.* (OP, KK, 29).

üçleş- [üçleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

üleş- [üleş-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. ERDAL 1991: 572), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir.

ürkekleş- [ürkekleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ürüş- [ürü-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. (bk. CLAUSON 1972: 240^a).

üstünleş- [üstünleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

üşüş- [üş-üş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik. *Hemen herkes pencereye ve hattâ dışarıya üşüştü.* (AHT, H, 25); *Hele, Mısırluların üşüşmelerinden sonra Boğaziçi 'nde yalısı, köşkü olup da kiraya vermekten sakınanlara ya çok zengin ya çok hesapsız gözüyle bakılıyor.* (YKK, KK, 9); *İstanbul milleti kapımıza üşüştü.* (KT, EŞM, 49); *Onlar hep yukarıda idiler. Sepet sofanın ortasına konulunca hepsi başına üşüştü.* (HZU, BYT, 19); *Yalan da olsa, yanlış da olsa, bu semt adlarından insanın muhayyilesine bir şeyler üşüşür.* (SFA, AVBY, 83); *Yaşar'dan başka bu koğuşun bütün adamları delikanlının başına üşüştüler.* (AN, YNYNY, 15).

vahşileş- [vahşileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ardı arkası kesilmeyen bu vahşi hayvanları avlama ve av eti yeme alışkanlığının tek kazancı, soyluların hayvanlar gibi vahşileşmesinden başka bir şey değildir, ama onlar o sırada krallara layık bir yaşam sürdüklerini sanırlar.* (DE, DÖ, 139).

varsıllaş- [varsıllaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

vedalaş- [vedala-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Galip paltosunu giymiş, sessiz anne ve dalgın çocuklarla vedalaşmış, kapıyı açmış çıkıyordu.* (OP, KK, 126); *Padişahın elini öpüp vedalaştılar.* (MCR, M, 723^b); *Vedalaşmak için yanına gitmiştim.* (JWG, GWA, 58).

verimsizleş- [verimsizleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

vıcirdeş- [vıcirdeş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

viranlaş- [viranlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

vuruş- [vur-uş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Kemalilerle Enveristler arasındaki boğuşma öyle kızgınlaşmıştır ki vuruşacaklarından korkuluyor.* (KT, EŞM, 112); *Nerdeyse vuruşacaklar...* (AN, YNYNY, 120).

yabancılaş- [yabancılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Onun gözünde, bilimsel gerçekleri yabancı bakış açısıyla irdeleyen, ülkesindeki şartlara yabancılaşmış, dar görüşlü bir öğretim üyesiyim yalnızca...* (CT, YSCS, 469).

yabanillaş- [yabanillaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yabanileş- [yabanileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gerçi, bu duvarlara, yabanileşmiş de olsa, hâlâ sarmaşık veya mor salkım nevinden bazı çiçekli nebatlar tırmanmakta ve dibe doğru eski bir bahçeden kalma setlerin yontulmuş taşları görünmekteydi.* (YKK, HOŞ, 145).

yakınlaş- [yakınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Yakınlaşma zamanında aletin yarısı girsin diye bu işi yapmaktaydı.* (MCR, M, 533^b); *Hayvan sesleri daha yakınlaşmış, yolun ilerisinde, karların arasında, birtakım karaltılar belirip tekrar kaybolmaya başlamıştı.* (SA, YD, 39).

yakış- [yakış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *İki polisin arasındaydı, üzerindeki o siyah beyaz filmlere yakışır hava kaybolmuş, gecenin lacivert ve suçlu renklerine uygun bir canlılık gelmişti yüzüne.* (OP, KK, 154).

yaklaş- [yaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Önündeki kir ve çamur yığını bunu görünce biraz daha canlandı, almak için kımıldanan eli paraya kapandı, teşekkür etmeden hemen arkasındakine yaklaştı.* (AHT, H, 231).

yalçınlaş- [yalçınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yalınlaş- [yalınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yalnızlaş- [yalnızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yanaş- [yanaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Neden düşünmeye hiç yanaşmadım.* (PK, AOS, 39).

yapaylaş- [yapaylaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yapılaş- [yapılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ankara ilinin ve öbür Anadolu illerimizin bir an önce yapılaşmasına ve bütün öteki demiryollarımızla karayollarımızın ve limanlarımızın yapımına yardım etmek isteyecek yabancı sermaye sahiplerinin yardımlarını seve seve kabul ederiz.* (MKA, N, 114).

yapış- [yapış-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 880^b), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. *İyice huylandıkları için, yemekten sonra çocuklar yatağa girince iyice sokuldular, yapıştılar bana.* (OP, BAK, 211).

yaramazlaş- [yaramazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yaraş- [yaraş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Böylece eski üstatlara ve hünerlerine saygılı nakkaşlara yaraşır bir şekilde, çift anlamlar, kinaye, cinas, telmih ve sezdirmelerle dolu ince bir sohbetir koyulttular.* (OP, BAK, 148).

yardımlaş- [yardımla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *Otellerin çoğu birbirleriyle arkadaş olan baş barmenleri de böyle durumlarda yardımlaşır, birbirlerine şişeler yollayarak olağanüstü büyük davetlerin sıkıntısız geçmesini sağlardı.* (OP, MM, 109).

yarış- [yarış-] Bir çatı oluşumu olmasına rağmen (bk. CLAUSON 1972: 972^b), çağdaş TT'de bağımsız bir leksem olduğundan işteş çatı kelime şekli değildir. ...*Ömer Besim Koşalay, Şinasi Şahingiray ve Semih Türkdöğün ile birlikte yarışır.* (SA, KC, 74).

yasalaş- [yasalaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yassılaş- [yassılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gümüş şekerliğin aynasında bütün oda ve ben ve Ratibe Teyze küçülüp yuvarlanıp yassılaşıp yansıdık.* (OP, YH, 238).

yatış- [yatış-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Ne gördün ki bu derecede kızgınken kızgınlığın yatıştı; böyle bir şimşek çaktı, sonra söndü.* (MCR, M, 112^a).

yatkınlaş- [yatkınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yavanlaş- [yavanlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Gün gelecek, uzay yolculukları asansör ile belli bir kata çıkar gibi yavanlaşacak.* (SA, AVD, 209).

yavuzlaş- [yavuzlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yaygınlaş- [yaygınlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Coca-cola yaygınlaşmasını ise yine bir baskıya, alkol yasağına borçludur.* (SA, AVD, 81).

yazış- [yaz-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

yedekleş- [yedekle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

yenileş- [yenileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Her hafta, yanlarında; mesela değişmiş şapkası, rutubetten kurtulmuş rujan iskarpinli ayakları, işçi ellerini örten manşonları, çürük boyunlarına sarılan boalarıyla yenileşen, kibarlaşmaya*

çalışan Rum kızları... (RHK, MH, 141).

yeniş- [yen-iş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

yerleş- [yerleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Okula yerleşeli şurada dört ay olduğu hâlde Kel Mahmut'un sol kolu hâline gelmişti.* (RI, HS, 202).

yerlileş- [yerlileş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yetiş- [yetiş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Çünkü her insanın hayatında hiçbir muhayyilenin icat edemeyeceği kadar aksaklık vardır ve bu aksaklıklar o insanla beraber yetişmiş, büyümüş şahsî, nevi kendine mahsus şeylerdir.* (AHT, SAE, 25).

yetkinleş- [yetkinleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yığış- [yığ-ış-] İşteş çatı kelime şeklidir. Birliktelik.

yıkıntılaş- [yıkıntılaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Bina çoktan yıkıntılaşmıştı.* (RHK, MH, 99).

yıldızlaş- [yıldızlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yıvış- [yıvış-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yiğitleş- [yiğitleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Görüyorsa neden yiğitleşmiyor, Allah'a dayanmıyor; neden gözü tok değil?* (MCR, M, 644^a).

yobazlaş- [yobazlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yoğunlaş- [yoğunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *...hiçbir şeyin işitilmediği uzun sessizliklerde bu gözetlenme duygusu ağır ağır yükselerek öyle bir yoğunlaştı ki, bir süre sonra, yokmuş gibi davranarak bu boğucu baskıdan kurtulamayacağımı anladım.* (OP, KK, 110-111).

yoksullaş- [yoksullaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Aynı zamanda annemin bezik arkadaşığıydı, yaşlanırken sanki yoksullaşmıştı.* (OP, MM, 305).

yosunlaş- [yosunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yozlaş- [yozlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yumruklaş- [yumrukla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *İtiş kakışlara, yumruklaşmalara, kavgalara varırdı bu tartışmalar...* (OP, MM, 494).

yumuklaş- [yumuklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yumuşaklaş- [yumuşaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yuvarlaklaş- [yuvarlaklaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

yüzleş- [yüzle-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı. *O hâlde biri çıkar da kendisinin incitildiğini haykırırsa, bilin ki ya vicdanıyla ya da korkusuyla yüzleşmiştir.* (DE, DÖ, 39).

zakkumlaş- [zakkumlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

zebunlaş- [zebunlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

zenginleş- [zenginleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Eve barka mağrur olmaktan çekinir, hadi ey nefis zenginleşmek, bir şey elde etmek için sefere düş derim.* (MCR, M, 289^b).

zıtlaş- [zıtla-ş-] İşteş çatı kelime şeklidir. Karşılıklı.

zindeleş- [zindeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Lotte'yi görünce sanki yeniden zindeleşti.* (JWG, GWA, 38).

zirzoplaş- [zirzoplaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

ziyadeleş- [ziyadeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

zorlaş- [zorlaş-] İşteş çatı kelime şekli değildir. *Etütlerde uyumak bile zorlaşmıştı artık.* (RI, HS, 60).

züğürtleş- [züğürtleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

züppeleş- [züppeleş-] İşteş çatı kelime şekli değildir.

5. BÖLÜM

SONUÇ

TT’de çatı kavram ve terimine dair tanımlar çatının özülle ilgili olmayan nitelik yansıttığından bizce tartışmalıdır (bk. 2.1). Çatı şekillerinin yapı öğelerine, geleneksel terimle “cümle öğeleri”ne (*özne* ve *nesne*’ye) göre tasnif edilmesi, onların sadece bir cümlenin ve cümlenin görevsel birimleri olan özne ve nesnenin varlığına bağlı olarak mevcut olabileceği yanlıgısına yol açar. Oysa çatı şekillerinin fiil kelime şekli bileşiminde bulunması herhangi bir yapı öğesine bağlanamayacağı gibi, çatı şekillerinin işlevi de sadece söz diziminde oynadıkları rolle sınırlandırılmaz. Üstelik çatı şekillerinin söz dizimsel değil şekil bilimsel birimler olduğu da unutulmamalıdır.

Çatı kategorisini oluşturan bu birimlerin türetme şekilleri olarak değerlendirilmesi de üzerinde durulması gereken hususlardan biridir. Bilindiği üzere türetme şekilleri, tabanın sahip olduğu bağımsız anlamının kendisiyle özdeşliğini bozarak farklı dünya unsurlarını karşılayan/temsil eden sözcük birimler oluşturan dil birimleridir. Çatı şekilleri ise ilave edildikleri fiil tabanlarında genellikle böyle bir değişiklik meydana getirmez, eğer böyle bir değişiklik meydana gelmişse o oluşum artık işlek çatı şekli değil, kalıplaşmış bir oluşumdur (bk. 2.2). Çatı şekilleri, söz dizimindeki yapı öğelerini ve fiilin geçişlilik-geçişsizlik özelliğini değiştirebilen işlevlere sahip olduklarından türetme ekleriyle aynı kategoriye dâhil edilemez. Buna karşılık, söz konusu şekiller incelenen fiil kelime şekillerinde tabanın bağımsız anlamını değiştirmeden ona yardımcı anlam ilave ederek çekim ekleriyle benzer nitelik gösterir. Ancak herhangi bir fiil tabanına çekim kategorisine ait birimlerden biri getirilebiliyorsa teorik olarak diğerlerinin de getirilebilmesi gerekir, bir başka deyişle fiil tabanının bağımsız leksik anlamı gramer kategorisinin işlemesine kısıtlayıcı bir engel teşkil edemez (Örneğin, şahıs kategorisinin işleyişinde olduğu gibi). Çatı şekilleri söz konusu edildiğinde ise fiil tabanının sahip olduğu bağımsız temel anlam çatı şekillerinin tabana ilave edilip edilmeyeceği konusunda belirleyici olmaktadır (bk. 2.2). Bu yüzden çatı şekilleri çekim eklerinden de ayrı değerlendirilmeyi gerektirirler. Sonuç olarak, çatı şekilleri TT’deki şekilleri

sınıflandıran türetme ve çekim kategorilerinin her ikisiyle de ilintilendirilebileceğinden, bunlardan hiçbirine tamamen ait oldukları iddia edilemez. Bu sebeple TT'deki başka hiçbir biçim birimde bir arada gözlenemeyen işlevlere sahip olan çatı şekilleri, türetme ve çekim kategorilerine konulmadan, ayrı olarak anılmayı hak ederler.

Bu çalışmada her bir çatı şeklinin anlam içeriğini, belirli bir bağıntı ile birbirine bağlı olan, biri fiil kelime şeklinde temsil edilen eylem, diğeri adla dile getirilen nesne olan iki unsurun oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir deyişle TT'de çatı kategorisini oluşturan dört özel ulamsal anlam taşıyıcısı (yani *ettirgen*, *edilgen*, *dönüştürücü* ve *işteş* çatı şekilleri), fiil tabanı bünyesine getirilerek fiil kelime şeklinde dile getirilen eylem ve adla temsil edilen fail ya da meful olan nesne arasındaki bağlantının karakteri ve eylemin gerçekleştiriliş biçimi hakkında bilgi verir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde incelenen malzemenin de gösterdiği gibi, *ettirgen çatı* eylemin onu gerçekleştirmek için teşvik edilen bir nesneyle bağıntılı olduğu (bk. 3.1), *edilgen çatı* eylemle bağıntılı olan nesnenin fail değil meful olduğu (bk. 3.2), *dönüştürücü çatı* failin gerçekleştirdiği eylemin sonucunun doğrudan veya dolaylı olarak kendisini etkilediği (bk. 3.3), *işteş çatı* eylemin birden fazla fail tarafından gerçekleştirildiği (bk. 3.4) anlamına sahip fiil şeklidir.

Bu çalışmada söz konusu edilen kategorik anlam taşıyıcıları (ilgili çatı morfemleri) olmaksızın TT'de herhangi bir çatı anlamının varlığından bahsedilemeyeceği sonucuna varılmıştır. TT'de fiil tabanı ile temsil edilen eylemin bağıntılı olduğu nesnenin eylemin faili olduğunu bildirdiği ve sıfır biçim birimiyle temsil edildiği ileri sürülen etken çatı şekli yoktur. Dolayısıyla TT'de somut etken çatı şekli olmadığı gibi, onun yokluğu da anlamlı değildir. TT malzemesinin tahlili bu görüşü desteklemektedir (bk. 2.3).

Medial (orta) çatı, fiil tabanına iletilen eylemin bağıntılı olduğu nesnenin o eylemin faili olduğu ve söz konusu nesnenin iç ya da dış durumunda bir değişikliğin meydana geldiği anlamına sahip fiil şeklidir (bk. 2.4). TT'de bu anlama sahip kalıplaşmış ve böylelikle eylem ve nesne arasındaki sözü edilen bağlantıyı

morfolojik yolla dile getirmeyen fiiller bizce medial çatı kelime şekli değil, “medial anlamlı fiil” olarak değerlendirilmelidir. Söz konusu medial anlam, fiillerin bağımsız anlamının ayrılmaz bir bileşeni, fiilin leksik anlamının bir parçası olduğundan TT’de medial çatı şekli yoktur (bk. 2.4).

Çatı şekillerinin fiil tabanlarına getirilmesi ile ilgili şu kurallardan bahsedilebilir:

1. Bütün çatı şekillerinin bir fiil tabanına üst üste getirilmesi teorik olarak mümkündür: *daya-n-ış-tır-ıl-* [taban + dönüşlü çatı + işteş çatı + ettirgen çatı + edilgen çatı] (bk. LEWIS 1967: 152). Ancak bu tür bir oluşum pratikte kullanılmayabilir.
2. Çatı şekilleri fiil tabanına üst üste getirildiğinde, fiilin çatısını en sondaki çatı şekli belirler (GÜLSEVİN 1999: 203; YÜCEL 1999: 169; GÖKSEL ve KERSLAKE 2005: 155). Buna göre *daya-n-ış-tır-ıl-* edilgen çatı fiil kelime şeklidir.
3. *-(İ)l-* edilgen çatı şekli fiil tabanına son çatı şekli olarak getirilir (UNDERHILL 1987: 370; YÜCEL 1999: 176; KORKMAZ 1996: 164). Ancak *sarıl-ış-*, *ayrıl-ış-* vb. örnekler bu kurala aykırı gibi görünse de *sarıl-* ve *ayrıl-* fiillerinin birleşiminde yer alan *-İl-* biçim birimi edilgen çatı şekli değildir, bunlar ek kalıplaşması yoluyla meydana gelen birer bağımsız fiildir: *Bizde el içinde sarılışmak, öpüşmek ayıp sayıldığından birbirimize baktık...* (AN, YNYNY, 157) (*sarıl-ış-*: taban + işteş çatı şekli).
4. Fiil kelime şekli bileşimindeki sırası nasıl olursa olsun *-(İ)n-* ve *-(İ)ş-* çatı şekilleri, fiil tabanına art arda getirilemez: *giy-in-ış-* veya *giy-iş-in-* vb. bir oluşum söz konusu olamaz. Bu durum Türkçe konuşuru tarafından failin kendisinin yerine getirdiği bir eylemin karşılıklı veya toplu hâlde yapılmasının mantıklı bulunmamasıyla açıklanabilir (bk. GÜLSEVİN 1999: 204).
5. Fiil tabanına birden çok çatı şekli art arda getirilecekse *-(İ)n-* ve *-(İ)ş-* çatı şekilleri ilk sırada yer alır (UNDERHILL 1987: 369; GÜLSEVİN 1999: 206): *giy-in-dir-il-*, *koş-uş-tur-* vb.

6. –*DİR*- ettirgen çatı şekli, –(*İ*)l- edilgen çatı şekli hariç bütün çatı şekillerinden sonra fiil tabanına getirilebilir (GÜLSEVİN 1999: 215): *giy-in-dir-* [taban + dönüşlü + ettirgen], *uç-uş-tur-* [taban + işteş + ettirgen], *anla-t-tur-* [taban + ettirgen + ettirgen] vb.
7. a) Fiil tabanına art arda getirilen her bir özel çatı şekli tabanda kendi anlamını korur. Örneğin *aç-tır-ıl-* fiil kelime şekli ele alındığında, öncelikle eylemin bilinen, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen bir fail tarafından gerçekleştirildiği anlaşılır. Ettirgen çatı şeklinin buradaki işlevi ise *ettiren*'in, söylenmesine gerek görülmeyen *eden*'in eylemi gerçekleştirmesine sebep olduğunu göstermektedir. Demek ki *aç-* eylemi aracı biri (*ettiren*) yoluyla teşvik edilen biri (*eden*) tarafından yapılmıştır ve bu *eden* bilinmemektedir ya da *edenin* söylenmesine gerek görülmemektedir (bk. SCHAAIK 2001: 111-112).
- b) Fiil tabanına birden fazla ettirgen çatı şeklinin üst üste getirilmesiyle konuşan tarafından ettirgenlik anlamı subjektif olarak güçlendirilmiş olur: *Bütün dizginleri ellerinde toplar, herkese illallah dedirtirler.* (OP, BAK, 269); *Bizim kendi ruhumuzu ve çocukluğumuzu yansıtan bir televizyonun yapılmasını da ben istedim, ben yaptırıtım o aracı.* (OP, YH, 129); *Birinciyle dövüşmesi umulan Nurettin Paşa'yı değiştirttik.* (KT, EŞİ, 49).
- c) TT'de eş adlı, fakat sahip oldukları anlam ve yerine getirdikleri işlev bakımından tamamen ayrı olan –(*İ*)n- edilgen çatı şekli ile –(*İ*)n- dönüşlü çatı şekli anlatımda sadece bir çatı anlamını temsil edebilir ve ancak onunla adlandırılır (bk. 3.3).
8. Fiil tabanına art arda iki çatı şekli getirilecekse çatı şekilleri şu sıra ile tabana eklenir (bk. GÜLSEVİN 1999: 208):
- a) taban + dönüşlü + edilgen (*sev-in-il-* vb.)
- b) taban + dönüşlü + ettirgen (*sev-in-dir-* vb.)
- c) taban + işteş + edilgen (*gör-üş-ül-* vb.)
- ç) taban + işteş + ettirgen (*gör-üş-tür-* vb.)

- d) taban + ettirgen + edilgen (*göm-dür-ül-* vb.)
- e) taban + ettirgen + ettirgen (*kır-dır-t-* vb.)
9. Fiil tabanına üst üste ulanan üç çatı şekli şu sırayla tabanda yer alır (bk. UNDERHILL 1987: 358-359; GÖKSEL ve KERSLAKE 2005: 155):
- a) taban + işteş + ettirgen + edilgen (*döv-üş-tür-ül-* vb.)
- b) taban + dönüşlü + ettirgen + edilgen (*sev-in-dir-il-* vb.)
- c) taban + işteş + ettirgen + ettirgen (*öp-üş-tür-t-* vb.)
- ç) taban + ettirgen + ettirgen + edilgen (*döv-dür-t-ül-* vb.)
- d) taban + ettirgen + ettirgen + ettirgen (*çık-ar-t-tır-* vb.)
10. Üst üste dört çatı şekli kullanılabilen yapılar (GÜLSEVİN 1999: 212):
- a) taban + dönüşlü + ettirgen + ettirgen + edilgen (*sev-in-dir-t-il-* vb.)
- b) taban + dönüşlü + ettirgen + ettirgen + ettirgen (*dola-n-dır-t-tır-* vb.)
- c) taban + işteş + ettirgen + ettirgen + edilgen (*döv-üş-tür-t-ül-* vb.)
- d) taban + işteş + ettirgen + ettirgen + ettirgen (*döv-üş-tür-t-tür-* vb.)
- e) taban + ettirgen + ettirgen + ettirgen + edilgen (*yık-tır-t-tır-il-* vb.)
11. Üst üste beş çatı şekli kullanılabilen yapılar (GÜLSEVİN 1999: 210):
- a) taban + dönüşlü + ettirgen + ettirgen + ettirgen + edilgen (*sal+la-n-dır-t-tır-il-* vb.)
- b) taban + işteş + ettirgen + ettirgen + ettirgen + edilgen (*bak-ış-tır-t-tır-il-* vb.)

TT'de çatı kategorisi şekillerinin işleyişinde fiilin sahip olduğu bağımsız leksik anlam belirleyici olmaktadır. Bazı fiillere bütün çatı şekilleri getirilebilirken, pek çoğuna bu kategoriye ait birimlerin bazıları getirilebilirken diğerleri getirilemez (bk. 2.2). Örneğin, *piş-* fiilini edilgen çatı kelime şekli hâline getirebilmek için önce tabana ettirgen çatı şekli getirilmelidir: *piş-ir-il-*. Burada anlatılmak istenen ses bilimsel bir kuralın uygulanma zorunluluğundan kaynaklanan bir durumun söz

konusu olmadığıdır. Öyle olsa örneğin, *deş-* fiilinin edilgen çatı kelime şekli *deş-ir-il-* olurdu. *piş-*, *çürü-*, *yağ-*, *doğ-*, *es-* vb. gibi kendiliğinden oluş bildiren fiillere edilgen çatı şekli getirilemez. Söz konusu bu fiilleri edilgen çatı kelime şekli yapabilmek için önce fiil tabanına başka bir çatı şekli getirilmesi gerekmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere önce TT'deki bütün fiillerin anlam özelliklerine göre sınıflandırılması yapıldıktan sonra fiil tabanının anlam özelliğine göre hangi çatı şeklinin hangi fiil tabanında yer alabileceği sağlıklı bir şekilde ortaya konabilecektir.

Çatı konusunun ders kitaplarındaki işlenişine bakıldığında MEB'e bağlı okullarda 2008 yılından beri okutulmakta olan ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında "etken-edilgen" çatı ayrımına gidildiği, çatı şekillerinin türetme eki olarak ele alındığı ve "geçişlilik-geçişsizlik" özelliğinin çatı şekli olarak işlendiği görülmektedir (bk. MEB *İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı* 2011: 152, 270). Bu araştırma sonuçları gereğince, etken çatının TT çatı kategorisi sisteminde bulunduğu varsayılması, çatı şekillerinin türetme eki olarak yorumlanması ve geçişli-geçişsiz çatı ayrımına gidilmesi uygun bulunmamaktadır. Bu sebeple 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında çatı konusu tekrar gözden geçirilmelidir.

TT çatı kategorisini oluşturan şekillerin incelenmesi her şeyden önce bildirişenlere belirli bir çatı şeklinin taşıdığı anlamla *anlatılan şey* hakkında bilinç kazandırır. Bunun yanı sıra morfolojik bir araçla fiil birleşiminde fail ifade edilirken, fiil tabanının anlamsal özelliğinin (geçişlilik-geçişsizlik) ve söz dizimindeki yapı öğelerinin görevlerinin değiştirilebileceğini de gösterir. Bu da TT'deki çatı şekillerinin kadrosunun belirlenmesi, işlevlerinin betimlenmesi ve bu işlevlerin edebiyat malzemesine uygulanarak sınılanmasıyla ilgili olan bu çalışmanın teorik ve pratik sonucuna ulaşılmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- A Magyar Nyelv Történeti Etimológiai Szótára* (1976), C II, 1108 s. Akadémiai Kiadó: Budapest.
- ADALI, Oya (1979), *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, 128 s., Ankara: TDK Yayınları.
- AKALIN, Şükrü Halûk (2004), “+IA Ekinin Çatı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki Görüşler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere Getirilişi Üzerine”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993)*, s. 92-99, Ankara: TDK Yayınları.
- AKARSU, Bedia (1975), *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, 236 s., Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- AKSAN, Doğan (yönetiminde) N. Atabay, D. Kutluk ve S. Özel (1983), *Sözcük Türleri*, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2009), *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*, 5. bs. Ankara: TDK Yayınları (üç cilt bir arada).
- AKTAŞ, Tahsin (1997), “Ettirgen Çatılı Eylemler ve Bu Eylemlerin Türkçe ve Almancada Veriliş Biçimi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 1997/1, S 543, s. 256-266, Ankara: TDK Yayınları.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1955), “Türkçede Kelime ve Eklerin Yapısı”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 4, S 43, s. 396-401, Ankara: TDK Yayınları.
- ATABEY, İbrahim (2005), “Ettirgenlik Ekleri ve Türkçe Sözlük’ün Ettirgen Fiiller Açısından Değerlendirilmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, C 1, S 1, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- AYVERDİ, İlhan ve TOPALOĞLU, Ahmet (2007), *Kubbealtı Lugatı-Türkçe Sözlük*, 1200 s., 1. bs. İstanbul: MAS Matbaacılık A.Ş.
- BADA, Erdoğan ve BEDİR, Hasan (1999), “Türkçede Edilgen Çatının Kullanım Sıklık ve Alanları: Normal ve Kişisiz Edilgenlik”, *XII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri (14-16 Mayıs 1988, Mersin Üniversitesi)*, s. 141-148, Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.

- BANGUOĞLU, Tahsin (1956), “Türk Grameri İçin Monografiler I: Türkçede Tekerrür Fiilleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 111-123, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2007), *Türkçenin Grameri*, 8. bs., 628 s., Ankara: TDK Yayınları.
- BARUTÇU ÖZÖNDER, Fatma. S. (1999), “Türk Dilinde Fiil ve Fiil Çekimi”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, 1. bs., s. 56-64, Ankara: TDK Yayınları.
- BAŞKAN, Özcan (1967), *Lengüistik Metodu*, 1. bs., 178 s., İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- BAYDAR ERTANE, Arzu Sema (2003), “İlköğretim Okullarının İkinci Kademesinde Dil Bilgisi Öğretimi”, *Türk Dili Dergisi*, C 86, S 624, s. 779-783, Ankara: TDK Yayınları.
- BAYRAV, Süheyla (1998), *Yapısal Dilbilimi*, 168 s., İstanbul: Multilingual Yayıncılık.
- BENZER, Ahmet (2011), “Türkçe Öğretiminde Çatı konusu ve Biçime Dayalı Yeni Bir Sınıflama”, *Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- BİLGEGİL, Mehmet Kaya (1984), *Türkçe Dilbilgisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- BOZKURT, Fuat (1995), *Türkiye Türkçesi*, 1. bs., 552 s., İstanbul: Cem Yayınevi.
- BOHTLINGK, Otton Nikolaevich (1989), *O yazıke yakutov*, 646 s., Novosibirsk: Nauka. Sibirskoye otdeleniye.
- BÜYÜKKANTARCIOĞLU, Nalan (2000), “Türkçe Sözcük Biçimlenmesinde Düzlemler ve Türetmeler”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C 17, S 1, s. 81-94, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- _____ (2006), “Dil Düşünce İlişkisi”, ed. Ahmet Cevizci, *Felsefe Ansiklopedisi*, C 4, s. 337b-348b, Ankara: Ebabil Yayınları.
- CEVİZCİ, Ahmet (2006), “Dil Felsefesinin Tarihi”, ed. Ahmet Cevizci, *Felsefe Ansiklopedisi*, C 4, s. 358b-363b, Ankara: Ebabil Yayınları.
- _____ (2011), *Felsefe Sözlüğü*, 1. bs., 535 s., İstanbul: Say Yayınları.
- CHOMSKY, Noam (1957), *Syntactic Structures*, 1. bs., 116 s., NewYork: Mouton&Co.
- _____ (1965), *Aspects of the Theory of Syntax*, 251 s., MIT Press: Cambridge.

- _____ (1993), *Lectures on Government and Binding*, Berlin-NewYork: Mouton de Gruyter.
- _____ (2001), *Dil ve Zihin* (Çev., Ahmet Kocaman), Ankara: Aytaç Yayınevi.
- CLAUSON, Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth- Century Turkish*, Oxford: Oxford University Press.
- COMRIE, Bernard (2005), *Dil Evrensellikleri ve Dilbilim Tipolojisi* (Çev., İsmail Ulutaş), 1. bs., 301 s., Ankara: Hece Yayınları.
- DELICE, H. İbrahim (2009), “[-t-, -tır-] Yapısındaki Fiillerde -t- ile -tır- Eklerinin Bulunuşu ve -t- nin İlave Ses Olarak Kullanımı”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/8 Fall*.
- DEMİR, Nurettin ve YILMAZ, Emine (2010), *Türk Dili El Kitabı*, 5. bs., 288 s., İstanbul: Grafiker Yayınları.
- DEMİRCAN, Ömer (1983), “Türkçede Çatılım ile Edilim”, *VII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, Ankara.
- _____ (2002), “Geçişlilik’in Türkçe Yorumu”, *XVI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri 22-24 Mayıs 2002*, yay. Güray König, Nalan Büyükkantarcıoğlu, Firdevs Karahan, s. 82-96, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- _____ (2003), *Türk Dilinde Çatı*, 1. bs., 176 s., İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- _____ (2005), *Türkiye Türkçesinde Kök-Ek Birleşmeleri*, 2. bs., 136 s., Ankara: TDK Yayınları.
- DENİZ YILMAZ, Özlem (2003), “Türkiye Türkçesinde Sıfatsı-İsimsi Şekiller Üzerine [-Dik, -(y)EcEk, -(y)Esİ-]”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C 1, s. 151-169, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2009), *Türkiye Türkçesinde Eylemsi*, 202 s., Ankara: TDK Yayınları.
- DENY, Jean (1941), *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)* Çev. Ali Ulvi Elöve, 1142 s., İstanbul: Maarif Matbaası.
- DİLÂÇAR, Agop (1961), “Gramer Öğretiminde Metot”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 10, S 116, s. 516-518, Ankara: TDK Yayınları.
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1962), “Terimler Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C XII, S 133, s. 35-37, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1963), *Türkçede Fiiller*, 1. bs., Ankara: TDK Yayınları.

- DOĞAN, Nuh (2010), “Türkçede Nesneyi Belirleme Sorunu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, s. 225-230, Volume 3/10 Winter 2010.
- EDİSKUN, Haydar (1999), *Türk Dilbilgisi*, 6. bs., 407 s., İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EKER, Süer (2009), *Çağdaş Türk Dili*, 5. bs., 584 s., İstanbul: Grafiker Yayınları.
- EMRE, Ahmet Cevat (1934), *Ekler Lûgatçesi*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- _____ (1945), *Türk Dil Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- ERDAL, Marcel (1991), *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon - II*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- ERDEM, Mevlüt (2002), “Türkçede İşteş Yapıların Anlamsal ve Sözdizimsel Özellikleri”, *XVI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri 22-24 Mayıs 2002*, yay. Güray König, Nalan Büyükkantarçioğlu, Firdevs Karahan, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (1962), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- _____ (1981), *Osmanlıca Dersleri*, İstanbul: Boğaziçi Yay. A.Ş.
- ERKMAN AKERSON, Fatma ve Ş. OZİL (1998), *Türkçede Niteleme Sifat İşlevli Yan Tümceler*, 359 s., İstanbul: Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık.
- ERKMAN AKERSON, Fatma (1997), “Turkish Indirect Object with Trigger Function”, *VIII. Uluslararası Dilbilimi Konferansı Bildirileri 7-9 Ağustos, 1996*, yay. Kamile İmer ve N. Engin Uzun, s. 167-173, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- _____ (2000), *Dile Genel Bir Bakış*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- GABAIN, Annemarie von (2007), *Eski Türkçenin Grameri* (Çev., Mehmet Akalın), 5. bs., 313 s., Ankara: TDK Yayınları.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1996), “STT’de İşaretsiz Görev Ögeleri Üzerine”, s. 1-4, S 6, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, yay. Cengiz Alyılmaz ve Osman Mert [2010], *Türkçenin Derin Yapısı*, 574 s., Ankara: Belen Ofset Baskı.
- GENCAN, Tahir Nejat (1972), “Divanü Lûgat-it-Türk'te Dil Kuralları”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi (Divanü Lûgat-it-Türk Özel Sayısı)*, C 23, S 253, 27-52 s., Ankara: TDK Yayınları.

- _____ (2001), *Dilbilgisi*, 1. bs., 638 s., Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GÖKSEL, Aslı ve KERSLAKE, Celia (2005), *Turkish: A Comprehensive Grammar*, London-New York: Routledge.
- GURUNINA, Elvira A. (1997), “Fiil Çatısı Üzerine,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 195-213, Ankara: TDK Yayınları.
- GUIRAUD, Pierre (1980), “Biçimsel Ölçütlerin İçselliği ve Geçişliliği” (Çev., Ahmet Kocaman), *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C 41, S 341, s. 95-99, Ankara: TDK Yayınları.
- GUZEV, Viktor G. (1987), *Oçerki po teorii tyurksogo slovoizmeneniya: imya (na materiale staroanatoliysko-tyurksogo yazıka)*, 144 s., Leningard: İzdatel'stvo LGU.
- _____ (1990), *Oçerki po teorii tyurksogo slovoizmeneniya: glagol (na materiale staroanatoliysko-tyurksogo yazıka)*, 168 s., Leningard: İzdatel'stvo LGU.
- _____ (1993), “O razgraniçenii ponyatiy “finitnaya forma” i “liçnaya forma”, *Vostokovedeniye*, Otvetstvenniye redaktori V. G. Guzev, O. B. Frolova, Vıpusk 18, Sank-Peterburg.
- _____ (1996), “Oçerki po Teorii Tyurksogo Slovoizmeneniya Glagol (Na Materiale Staroanatoliysko-tyurksogo Yazıka)” [Türk Dilinde Kelime Çekimlenmesi Teorisi Üzerine Görüşler Fiil (Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinden Alınan Örneklerle)], *Leningradskiy Gosudarstvennyy Universitet Leningard İzd. Lewningradskogo Universiteta 1990*, 165 s., *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 307-310, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2004), “Bitimli (Finit) Şekillerin Türk Gramerindeki Yeri Üzerine”, *Zeynep Korkmaz Armağanı*, s. 189-194, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2008), “Söz Dizimi Birimleri Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C II, s. 43-45, Ankara: TDK Yayınları.
- GUZEV, Viktor G. ve DENİZ YILMAZ, Özlem (2004), *Opıt postroyeniya ponyatiynogo apparata teorii turetskoy grammatiki* (Türkiye Türkçesi Teorik Gramerinin Terim-Kavram Sistemini Kurma Denemesi), 133 s., Sankt-Peterburg: İzdatel'stvo S.-Peterburgskogo universiteta.
- _____ (2008), “İşlevsel Türkçe Söz Diziminin Sav ve Kavramları Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C II, s. 125-143, Ankara: TDK Yayınları.

- GÜLSEVİN, Gürer (1999), “Çatı Ekleri Üzerinde Kullanılabilen Ekler”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, 1. bs., s. 201-223, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2007), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, 2. bs., 155 s., Ankara: TDK Yayınları.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin (1991), *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- HATİBOĞLU, Vecihe (1972), *Türkçenin Söz Dizimi*, 207 s., Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- _____ (1978), *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, 3. bs., Ankara: DTCF Yayınları.
- _____ (1981), *Türkçenin Ekleri*, Ankara: TDK Yayınları.
- HEIJDEN, Hanneke van der (1997), “Verbs in Mono and Bilingual Acquisition of Turkish”, *VIII. Uluslararası Dilbilimi Konferansı Bildirileri 7-9 Ağustos, 1996*, yay. Kamile İmer ve N. Engin Uzun, s. 109-116, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- HENGİRMEN, Mehmet (1999), *Türkçe Dilbilgisi*, 3. bs., 619 s., Ankara: Engin Yayınevi.
- HINKEL, ELİ (2004), “Tense, Aspect and the Passive Voice in L1 and L2 Academic Texts”, *Language Teaching Research* 8-1, s. 5-29.
- İMER, Kamile (1976), *Dilde Değişme ve Gelişme Açısından Türk Dil Devrimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- İMER, Kamile; KOCAMAN, Ahmet ve ÖZSOY A. Sumru (2011), *Dilbilim Sözlüğü*, 1. bs., 351 s., İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İNAN, İlhan (2006), “Dil Felsefesi”, ed. Ahmet Cevizci, *Felsefe Ansiklopedisi*, C 4, s. 348b-358b, Ankara: Ebabel Yayınları.
- JAEGGLI, OSVALDO A. (1986), “Passive”, *Linguistic Inquiry* 17-4, s. 587-622.
- JOHANSON, Lars (1978), “Türkçede Önceden Kestirilemez Nitelikteki Alomorflar”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 121-126, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2007), *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler* (Çev., Nurettin Demir), 200 s., Ankara: TDK Yayınları.
- KAÇALIN, Mustafa S. (2006a), *Dedem Korkut'un Kazan Bey Oğuz-nâmesi*, 406 s., İstanbul: Kitabevi.

- _____ (2006b), *Oğuzların Diliyle Dedem Korkudun Kitabı*, 202 s., İstanbul: Kitabevi.
- KAHRAMAN, Tahir (1996), *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, 422 s., Ankara: TDK Yayınları.
- KARADOĞAN, Ahmet (2009), *Türkiye Türkçesinde Kılınış*, 1. bs. Ankara: Divan Kitap.
- KARAHAN, Leylâ (1997), “Fiil-Tamlayıcı İlişkisi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 1997/2, S 549, s. 209-213, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1999), “Fiil Terimi Üzerine”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı I*, 1. bs., s. 47-50, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2007), *Türkçede Söz Dizimi*, 12. bs., 192 s., Ankara: Akçağ Yayınları.
- KETREZ, F. Nihan (2000a), “Eylem Öge Yapılarının Ediniminde Eden-Özne İlişkisi”, *XIII. Dilbilim Kurultayı 13-15 Mayıs 1999*, yay. A. Sumru Özsoy ve Eser E. Taylan, s. 189-199, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- _____ (2000b), “What Does a Child Have to Acquire When Acquiring Passive?”, *Studies on Turkish and Turkic Languages (Proceedings of the Ninth International Conference on Turkish Linguistics, Lincoln College, Oxford, August 12-14, 1998)*, ed. Aslı Göksel and Celia Kerslake, s. 283-289, Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.
- KOCAMAN, Ahmet ve OSAM, Necdet (2002), “Dilbilim ve Dilbilgisi Terimlerinin Kullanımı Üzerine”, *XVI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri 22-24 Mayıs 2002*, yay. Güray König, Nalan Büyükkantarcıoğlu, Firdevs Karahan, s. 11-23, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- KOÇ, Nurettin (1996), *Yeni Dilbilgisi*, Ankara: İnkılâp Kitabevi.
- KONONOV, Andrey Nikolayeviç (1956), *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka*, Moskua-Leningrad: Akademiya NAUK SSSR Institut Vostokovedeniya.
- KORKMAZ, Zeynep (1960), “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 173-180, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, 212 s., Ankara: TDK Yayınları.

- _____ (1994), *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, 92 s., Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1999), “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatısı Üzerine Görüşler”, s. 159-165, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, CXVI+1224 s., Ankara: TDK Yayınları.
- KORNFILT, Jacklin ve GREENBERG, Gerald (2000), “Changing Argument Structure Without Voice Morphology: A Concrete View”, *Studies on Turkish and Turkic Languages (Proceedings of the Ninth International Conference on Turkish Linguistics, Lincoln College, Oxford, August 12-14, 1998)*, ed. Aslı Göksel and Celia Kerslake, s. 51-55, Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.
- KORNFILT, Jacklin (1997), *Turkish*, 575 s., London-New York: Routledge.
- KONIG, Güray (1983), “Türkçede Çatı”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (Özel Sayı)*, s. 11-26, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- _____ (1985), “The Passive in Turkish”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C 3, S 2, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- KUNDERA, Milan (2010), *Gülünesi Aşklar* (Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu), 6. bs., 237 s., İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- KURAL, Murat (2000), “Detransitivizing Passives”, *Studies on Turkish and Turkic Languages (Proceedings of the Ninth International Conference on Turkish Linguistics, Lincoln College, Oxford, August 12-14, 1998)*, ed. Aslı Göksel and Celia Kerslake, s. 57-65, Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.
- KUZNETSOV, Petro İ. (1995), “Türkiye Türkçesinin Morfoetimolojisine Dair”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 193-262, Ankara: TDK Yayınları.
- LEWIS, George L. (1967), *Turkish Grammar*, 303 s., Oxford: Oxford University Press.
- LUBIMOV, Konstantin (1960a), “Çekim Teriminin Anlamı Nedir?-I (Gramer Terimleri Meselesinin Halline Doğru)”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 9, S 103, s. 351-354, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1960b), “Çekim Teriminin Anlamı Nedir? - II (Gramer Terimleri Meselesinin Halline Doğru)”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 9, S 104, s. 408-412, Ankara: TDK Yayınları.

- _____ (1963), “Çağdaş Türkiye Türkçesinde Çatı Kategorisi ve Çatı Ekleriyle Türetilen Fiiller”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 13, S 147, s. 150-155, Ankara: TDK Yayınları.
- LYONS, John (1983), *Kuramsal Dilbilime Giriş*, (Çev., Ahmet Kocaman), Ankara: TDK Yayınları.
- MARTINET, André (1998), *İşlevsel Genel Dilbilim* (Çev., Berke Vardar), 248 s., İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- MEB İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı (2011), Dr. Mustafa Kurt, Jülide Altay, Dr. Mehmet Kara, 332 s., İstanbul: TAV Yayınları.
- MUSAOĞLU, Mehman (2008), “Türkçede Çatı”, *Ahmet B. Ercilasun Armağanı*, s. 207-234, Ankara: Akçağ Yayınları.
- MYHILL, Debra (2003), “Principled Understanding? Teaching the Active and Passive Voice”, *Language and Education* 17-5, s. 355-370.
- NAKİPOĞLU, Mine ve ÜNTAK, Aslı (2006), “Türkçede Eylem Sayısı ve Biçimbilimsel Özelliklerine Göre Eylem Sınıfları”, *Dilbilim Araştırmaları*, s. 129-164., İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- NİŞANYAN, Sevan (2003), *Sözlerin Soyağacı (Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü)*, XXI+561 s., İstanbul: Adam Yayınları.
- OĞUZKAN, Ferhan (1974), *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, 248 s., Ankara: TDK Yayınları.
- ÖZBAY, Murat (2006), *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*, 1. bs., 277 s., Ankara: Öncü Basımevi.
- ÖZDEMİR, Emin (1967), “Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bir Bakış”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 177-203, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1968), “Öz Türkçe: İşlekleşen Yapım Ekleri”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 19, S 205, s. 62-64, TDK Yayınları.
- ÖZEL, Sevgi (1977), *Türkiye Türkçesinde Sözcük Türetme ve Birleştirme*, Ankara: TDK Yayınları.
- ÖZSOY, A. Sumru (1990), “Edilgen Yapı”, *IV. Dilbilim Kurultayı 17-18 Mayıs 1990*, yay. A. Sumru Özsoy ve Hikmet Sebüktekin, s. 47-58, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

- ÖZTÜRK, Rıdvan (1999), “Yapım Eklerinin Nitelikleri, Sınırları, İşlevleri ve Sorunları”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, 1. bs., s. 319-324, Ankara: TDK Yayınları.
- RÄSÄNEN, Martti (1969), *Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türkisprachen*, XVI+533 s., Helsinki: Lexica Societatis Fenno Ugricae.
- SAUSSURE, Ferdinand de (1998), *Genel Dilbilim Dersleri* (Çev., Berke Vardar), 325 s., İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- SCHAAIK, Gerjan van (2001), “Türkçede Öznellik Eksiltme”, *The Bosphorus Papers: Studies in Turkish Grammar 1996-1999*, 200 s., İstanbul: Boğaziçi University Press..
- SENCER, Muzaffer (1981), *Yöntembilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- SEVORTYAN, Edvard Vladimiroviç (1960), “Türk Dillerinde Fiillerin Geçişli (Transitif) Geçişsiz (İntransitif) Olmalarına Dair”, s. 181-190, Ankara: TTK Basımevi.
- SULTANOV, Vügar (1997), “Türkçede Pasif Yapıların Tipleri”, *VIII. Uluslararası Dilbilimi Konferansı Bildirileri 7-9 Ağustos, 1996 (Proceedings of the VIIIth International Conference on Turkish Linguistic 7-9 August, 1996)*, ed. Kamile İmer ve N. Engin Uzun, s. 365-370, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- ŞÇERBAK, Aleksandr Mihayloviç (1994), “Türkçe Morfoloji Tarihini İnceleme Meselesine Dair”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 317-321, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1996), “Tarihî Bakımdan Türkçe Kelimelerin Şekil Yapısı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 123-130, TDK Yayınları.
- TANERİ, Mübeccel (1996), “Türkçede İstemli/İstemsiz-Geçişsiz Edilgen Çatılar ve Ağaç Semada Zorunlu Boğum”, *X. Dilbilim Kurultayı Bildirileri (22-24 Mayıs 1996)*, s. 47-66, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- TEKİN, Talat (2001), *Orhon Yazıtları (Kültigin, Bilge Kağan, Tunyukuk)*, yay. Mehmet Ölmez, 3. bs., 152 s., İstanbul: Yıldız Dil ve Edebiyat I.
- TIETZE, Andreas (2002), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, C 1 (A-E), İstanbul-Wien: Simurg.
- _____ (2009), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, C 2 (F-J), Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

- TİMURTAŞ, Faruk. K. (1979), *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- TOPALOĞLU, Ahmet (1989), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, 229 s., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- TUNA, Osman Nedim (1986), “Türkçede Transitive – Causative “Geçişli-Ettirgen” Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”, *İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi XXIV-XXV*: 381-427, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- TÜRK DİL KURUMU (1949), *Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, s. 252, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1971), *Tarama Sözlüğü*, 2. bs., Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1993), *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 2.bs., Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2005), *Türkçe Sözlük*, 10. bs, Ankara: TDK Yayınları.
- UNDERHILL, Robert (1987), *Turkish Grammar*, 474 s., Cambridge, Massachusetts, and London: The MIT Press.
- UZUN, Nadir Engin (1998), *Dilbilgisinin Temel Kavramları (Türkçe Üzerine Tartışmalar)*, Ankara: Akademi Kitabevi.
- _____ (2006), *Biçimbilim Temel Kavramlar*, 1. bs., 126 s., İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- VARDAR, Berke (yönetiminde), N. Güz, E. Huber, O. Senemoğlu, E. Öztokat (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 289 s., İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- YILDIZ, Cemal (yönetiminde), A. Okur, G. Arı, Y. Yılmaz (2008), *Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*, 2. bs., 411 s., Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- YILMAZ, Engin [2003] 2001, “Türkiye Türkçesinde İkili Çatı Sorunu ve Bunun Öğretimi İle İlgili Meseleler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C I-II, S 44, s. 251-289, Ankara: TDK Yayınları.
- YÜCEL, Bilal (1999), “Çağdaş Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, 1. bs., s. 156-201, Ankara: TDK Yayınları.

YÜKSEKER, Hitay (2000), “(Are There Really) Four Operations For Four Affixes (?)”, *Studies on Turkish and Turkic Languages (Proceedings of the Ninth International Conference on Turkish Linguistics, Lincoln College, Oxford, August 12-14, 1998)*, ed. Aslı Göksel and Celia Kerslake, s. 75-81, Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.

ZÜLFİKAR, Hamza (1969), *Yabancılar için Türkçe Dersleri-Dilbilgisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Türkçe Kursu Yayınları.

_____ (1995), “Özne Türleri ve Bunların Adlandırılması”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22- 23 Ekim 1993)*, Ankara: TDK Yayınları.

KULLANILAN TERİM VE KAVRAMLARIN KARŞILIKLARI

TÜRKÇE-İNGİLİZCE

anlam birimcik: seme	edilgen çatı: passive voice
anlam: meaning, sense	edilgen fiil: passive verb
anlamlı yokluk: zero meaning	edilgen: passive
anlatım: utterance	ek: affix
art zamanlı dil bilimi: diachronic linguistics	eş adlı: homonymous
art zamanlı: diachronic	eş zamanlı dil bilimi: synchronic linguistics
bağımsız anlam: independent meaning	eş zamanlı: synchronic
bağıntı: relation	etken çatı: active voice
biçim birimi: morpheme	etken fiil: active verb
birim: unit	etken: active
cümle: sentence, clause	ettirgen çatı: causative voice, factitive voice
çatı şekilleri: voice morphemes, voice forms	ettirgen fiil: causative verb, factitive verb
çatı: voice	ettirgen: causative, factitive
çekim eki: inflectional suffix	eylem: verb
çekim: inflection	eyleyen: bk. eden
devingen eş zaman: dynamic linguistics	fail: bk. eden
dil bilgisi: grammar	fiil tabanı: verbal stem
dil bilimi: linguistics	fiil yönetmesi: verbal government
dolaylı nesne: indirect object	fiil: verb
dönüslü çatı: reflexive voice	geçişli: transitive
dönüslü fiil: reflexive verb	geçişsiz: intransitive
düz nesne: direct object	görev: function
eden: agent	gramer kategorisi: grammatical category
edeni belirli, ancak konuşan tarafından bildirilmeyen edilgen: personal passive	gramer şekli: grammatical form
edeni belirsiz edilgen: impersonal passive	homonim: bk. eş adlı
	işlev: bk. görev
	işlevsel sıfır: bk. sıfır biçim birimi

işlevsel: functional
işteş çatı: reciprocal voice
işteş fiil: reciprocal verb
işteş: reciprocal
kategori: category
katılımcı: aktant
kavram: concept
kelime şekli: word form
kılıcı: bk. eden
kişi: person
leksem: lexeme
leksik morphem: lexical morpheme
leksik: lexical
meçhul: impersonal
morf: morph
nesne: object
nitelik: quality
orta çatı: medial voice, middle voice
orta: medial, middle
öge: element
özellik: bk. nitelik
özne: subject
pleonasm: gereksiz söz, artık bilgi
sıfır biçim birimi: zero morpheme
sıra: series
sistem: system
soyut edilgenlik: bk. edeni belirsiz edilgen
söz dizimi ögesi: syntactic component

söz dizimi: syntax
söz dizimsel: syntactic
sözcük birimi: bk. leksem
şekil bilimi: morphology
şekil bilimsel: morphological
şekil: form
taban: stem, base
tamlama yapısı: attributive construction
tamlanan: determined
tamlayan: determinant
temel anlam: bk. bağımsız anlam
terim: term
tümce: bk. cümle
tümleç: complement
türetme eki: derivational suffix
türetme: derivation
ulam: bk. kategori
ünlü ses birimi: vowel
varlık: bk. nesne
yalın hâl: nominative
yapan: bk. eden
yapı: structure, construction
yapım eki: bk. türetme eki
yardımcı anlam: connecting meaning, syntactic meaning
yönetme: government
yüklem: predicate

ÖZGEÇMİŞ

Seda YILMAZ

15.06.1987 tarihinde İstanbul ili Fatih ilçesinde doğdu. İlk ve öğrenimini Fatih'te tamamladı. 2004 yılında Sakarya Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenim görmeye başladı. 2007 yılında, bu bölümden mezun olduğu sene MEB atamalarıyla Esenler Türk İsveç Kardeşlik İlköğretim Okulu'na Türkçe öğretmeni olarak atandı. 2009 yılında Marmara Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nün yüksek lisans programına kabul edildi. Hâlen Fatih ilçesinde Vedide Baha Pars İlköğretim Okulu'nda Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır.